

SAMI MYLLYNIEMI (toim.)

PUOLUSTUSKANNALLA

Nuorisobarometri 2010

NUORISOBAROMETRI

SAMI MYLLYNIEMI (TOIM.)

PUOLUSTUSKANNALLA

Nuorisobarometri 2010

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

NUORISOASIAIN NEUVOTTELUKUNTA

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107
Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 43

Ulkoasun suunnittelu: Vesa Pesonen
Kannen kuva: Ilmari Hakala
Taitto: Tanja Konttinen

© Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusseura,
Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta ja tekijät

ISBN: 978-952-5464-80-1
ISBN (PDF) 978-952-5464-81-8
ISSN: 1458-8110

Yliopistopaino Oy, Helsinki 2010

Päivi Harinen & Antti Kivijärvi

KENEN JOUKOISSA?	158
Kosmopoliittinen sukupolvi ja kysymykset kansallisesta lojaliteetista	158
Kohdejoukkojen ja analyysin kuvaus	159
Lojaalit kansalaiset	161
Eroja ja yhtäläisyyksiä	163
Kohti uudenlaisia tutkimusasetelmia	166

Mari Linnapuomi

EU:N SIVIILIKRIISINHALLINTA – TEINI-IÄSSÄ?	169
EU:n siviilikriisihallinnan nousukiito	169
Yksi vai 28 toimijaa?	170
EU maailmanpoliisina?	171
Yksi pakki vai kasa työkaluja?	172
Nuorten näkökulmia EU:n ulkopolitiikkaan	173
Panoksista tuloksiin?	177

Kari J. Laitinen

OHI ON. HAVAINTOJA VARUSMIESTEN LOPPUKYSELYSTÄ JA NUORISOBAROMETRISTÄ	180
Varusmiesten loppukysely puolustusvoimissa	180
Koulutuskulttuurin kehittyminen	180
Maanpuolustustahto	181
Varusmiespalvelus kokemuksena	183
Käsitykset varusmiespalveluksen vaikuttavuudesta	185
Kokemukset simputuksesta	186
Yhteenveto	188

Mikko Salasuo

NUORTEN SUHDE SOTIEMME SUUREEN KERTOMUKSEEN	191
Kurkistus lukujen taakse	192
Nuoren sukupolven aineeton perintö	192
Sukupolvikatsanto	193
Missä lymyää varusmiespalveluksen merkitys?	193
Kansallinen uhririitti?	194
Kokoavia havaintoja	195

Pirjo Jukarainen

VAPAAUS, VELVOLLISUUS JA TASA-ARVO. NUORTEN TULKINTOJA ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMÄSTÄ	197
Miesten, naisten vai molempien tasa-arvo?	198
Asevelvollisuusjärjestelmää halutaan uudistettavan	199
Naisille oikeudet ja miehelle velvollisuus	201
Joko alettaisiin puhua oikeilla nimillä?	202

Riitta Vornanen & Janissa Miettinen

NUORTEN TURVATTOMUUS JA EPÄVARMUUS VUONNA 2010	205
Turvattomuus, epävarmuus ja riskit	205
Nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden läheiset ja kaukaiset ulottuvuudet	207
Nuorten turvattomuuteen ja epävarmuuteen yhteydessä olevat tekijät	210
Nuorten turvattomuuden kuva barometriaineistossa	214
Turvattomuudesta toimintaan	216

Kari Paakkunainen

TAHDITTOMASTA RAUHANMARSSISTA (1967) JA YDINSOTAREALISMISTA (1988–89) KOSMOPOLITIIKAN VALINKAUHOIHIN (2010)	
Suomalaisnuorten käsitykset maailman- ja rauhanpolitiikasta 60-luvun ja 80-luvun kouluaineiden sekä Nuorisobarometrin (2010) aineistojen valossa	221
”Hullun vuoden” herätys ja kansainvälinen idealismi (1967)	221
Suurvaltojen vierastaminen yhdistää ja kansainvälinen eetos erottaa idealistit ja perinteisemmät pikkuvaltionationalistit (1967)	223
Disilluusio: nauru reaali politiikalle ja terävöityvä on-line-mediakatse (1988–89)	225
Realistiset kalkyloijat, maailmanparantajat, sudet ja apokalyptiset lopettajat (1988–89)	227
Suomi Euroopassa – Eurooppa maailmassa: vitaalit osallistumisperustat (2010)	229
Maailmanjärjestelmä ja sen monimieliset arvot ja toimintamahdollisuudet, ”mutantti” (2010)	231
Yritystä kuvata ”riskin politiikan” haastetta empiirisesti (2010)	234
Eurooppa-toimijuuksista kiistellään – kosmopoliittinen ihmisoikeusregiimi nousee (2010)	238
Lopuksi: idealismista ja suurvaltapeloista realistisen kosmopolitiikan pelitiloihin	241
KIRJOITTAJAT	246
TIIVISTELMÄT	248
SAMMANDRAG	254
ABSTRACTS	261

JOHDANTO

Nuorisobarometri on toiminut nuorten arvojen ja asenteiden ilmapuntarina vuodesta 1994 lähtien. Seurantatehtävän ohella julkaisut ovat vuodesta 2004 lähtien rakentuneet jonkin teeman ympärille. Vuonna 2004 teimana oli yrittäjäys, 2005 erilaisuus, 2006 uskonto, 2007 hyvinvointi, 2008 paikallinen vaikuttaminen ja 2009 taide ja kulttuuri.

Tämän vuoden Nuorisobarometri käsittelee ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Teema on epäilemättä aina ajankohtainen, mutta vuonna 2010 Suomen kansainvälinen rooli ja erityisesti puolustusvoimien ja asevelvollisuuden uudistustarpeet ovat olleet poikkeuksellisen näkyvästi esillä.

Teeman valinta on kuitenkin herättänyt kysymyksiä siitä, miten se liittyy nuorisoon. Kysymys on kiinnostava, varsinkin siksi, että sitä ei esitetty, kun teimana on ollut taide, uskonto tai yrittäjäys. Ikään kuin ulkopoliittikka olisi nuorille vierasta, tai – Paasikiven sanoin – ”kadunmiehelle liian vaikeaa ymmärrettäväksi”.

Olisi nurinkurista ajatella, etteivät ulkopoliittikka, kansainvälisyys sekä niihin liittyvät uhkut ja epävarmuustekijät koskisi nuoria. Todellisuudessa asia lieenee pikemminkin päinvastoin: niin globaalit kuin arkiseen toimeentuloon liittyvät ilmiöt – olivatpa näkökulmana riskit tai mahdollisuudet – ovat nimenomaan nuoren sukupolven arkipäivää.

Kyselyssä ei ole haluttu pysytellä vain yleisissä uhkakuvissa ja niihin asennoitumisessa vaan laskeutua abstraktioportaita kohti nuorten konkreettista elämää. Nuorisobarometrin

selvittämät uhkakuvat liittyvätkin paitsi maailmanlaajuisiin ongelmiin, myös omaan toimeentuloon, terveyteen ja muihin läheisiin asioihin liittyviin epävarmuuksiin.

Hyvin kouriintuntuvasti uhkakuvat ja niihin valmistautuminen kävelevät vastaan lähes kaikkia nuoria miehiä heidän saadessaan kutsuntamääräyksen. Koska asevelvollisuus koskettaa lähes puolta ikäluokasta, voi sanoa, että Nuorisobarometrin on jo korkea aika selvittää kokemuksia varusmiespalveluksesta. Osa nyt kerätyistä tiedoista on ennen tutkimattomia ja varmasti kiinnostavia myös puolustusvoimien kannalta. Tietävästi ei tässä laajuudessa ole aiemmin selvitetty esimerkiksi asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvien näkemysten muutoksia iän ja palveluksesta kuluneen ajan lisääntymisen myötä – ei liioin sitä, millä perusteilla valinta siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen välillä tehdään.

Armeijaan liittyvät kysymykset on tässä halettu pitää konkreettisina, kiinni nuoren maailmassa. Useimman nuoren miehen eteen tuleva päätös armeijan ja siviilipalveluksen välillä tehdään oletettavasti kaukana juhlapuheiden maanpuolustustahtoretoriikasta. Siksi tähän valintaan liittyviä kriteereitä selvitetessä mukaan on otettu sellaisiakin asioita kuin tyttöystävän mielipiteet, omaan talouteen liittyvät kysymykset ja erilaiset pelkotilat. Arkisempien asioiden painoarvo ei kuitenkaan osoittautunut kovin suureksi, vaan isänmaallisuus ja velvollisuudentunto ovat selvästi tärkeimmät asiat, joiden perusteella valinta varusmiespalvelun ja siviilipalvelun välillä tehdään – ainakin puhelinhaastattelijan kysyessä tätä arvolutautunutta asiaa.

Nuorisobarometrin tulosten voi kuitenkin kautta linjan tulkita kertovan arvomaailman perinteisyydestä ja varsin vahvasta isänmaallisuudesta. Tätä havaintoa ei voi selittää pois sillä, että nuoret vastaavat valmiiksi mietittyjen vastausvaihtoehtojen mukaan. Myös avoimessa kysymyksessä siitä, mikä Suomessa on arvokasta ja puolustamisen arvoista, näkyy nuorten perinteisyys ja kansallismielisyys. Tämä saattaa

vaikuttaa erikoiselta, kun otetaan huomioon Suomen jatkuva kansainvälistyminen. Nämä asiat voidaankin nähdä kiistanalaisena jatkumona pikemminkin kuin toisiaan yksinkertaisesti pois työntävinä vastinpareina. Kansallisten arvojen painotus ja yhtenäiskulttuurin kaipuu tulevat osaltaan ymmärrettäviksi vastauksena globalisaatiota ja monikulttuuristumista koskeviin debateihin sekä arjen kokemuksiin.

Omalla tavallaan riskikokemusten ja uhkakuvien tutkiminen on paluuta myös varhaisimpien barometriin alueelle. 1990-luvun alkupuolen nuorten syrjäytymiskeskustelussa kun epäiltiin ”kadotetun sukupolven” uhkaavan ”laillista menoa ja järjestystä”. Ensimmäinen Nuorisobarometri toteutettiin vuonna 1994 edellisen taantuman koetellessa Suomea. 90-luvun lama antoi myös alkusysäyksen tämän tutkimusinstrumentin käynnistämiseksi sen herättäessä pelkoa nuorten syrjäytymisestä ja ”kadotetun sukupolven” syntymisestä.

Nuorisobarometriä tarvittiin vastaamaan kysymyksiin, jotka koskivat nuorisotyöttömyyden aiheuttamia muutoksia nuorten asenteisiin ja arvomaailmaan. Kuluneet vuodet ovat osoittaneet nuorten työelämäasenteiden muuttuvan varsin hitaasti. Vuoden 2009 barometrissa havainnointiin tilannetta nykyisessä taloustaantumassa, tänä vuonna fokus on enemmän pääteemassa, ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Teema nähdään kuitenkin laajasti, ja myös nyt vertailuasetelma ja trendien havainnointi ovat vahvasti mukana. Ennen kaikkea seurataan aihepiiriin liittyviä muutoksia nuorten turvattomuuden kokemuksissa. Samoin seurataan maahanmuuttajiin ja monikulttuuristumiseen liittyvien asenteiden muutoksia. Lähelläköhtana tähän ei ole ollut maahanmuuttajien näkeminen riskinä, vaan keskustelun ajankohataisuus ja teemanmukaisen ”me ja maailma”-ulottuvuuden toinen puoli, muun maailman tuleminen omaan naapurisiin.

Maahanmuutto kaikkine ulottuvuuksineen, mielikuvineen ja kokemuksineen on varmasti yksi viimeisten parinkymmenen vuoden aikana vahvimmin suomalaisten nuorten kohtaamaan

maailmaan vaikuttaneista muutoksista. Nuorten kokemana suomalaisuus, rasismi ja muut monikulttuuristuvan yhteiskunnan virittävät teemat ovat uusia haasteita myös nuorisotutkimukselle. Nuorisobarometreissa on aiemminkin käsitelty maahanmuuttaja-asenteita (esim. Nuorisobarometri 2005), mutta tänä vuonna Nuorisobarometrissa on ensimmäistä kertaa mukana nuoria (n=200), joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi. Maahanmuuttajien tai heidän lastensa omat arvot, asenteet ja arjen kokemukset ovat jääneet vähemmälle huomiolle, kun on keskitytty asenteisiin maahanmuuttajia ja maahanmuuttoa kohtaan. Kyse on paitsi tiedon tarpeesta, myös puheenvuoron antamisesta.

Riskejä ja epävarmuuden kokemuksia tutkivassa Nuorisobarometrissa on syytä pohtia niitä eri tasoja, joilla uhkia koetaan. Esimerkiksi maahanmuuton aiheuttamat epävarmuuden tunteet liittyvät paitsi itse maahanmuuttoon tai monikulttuuristumiseen, myös aihepiiriä koskevaan monimieliseen debattiin ja huolta huokuvaan mielipideilmastoon, jotka on vielä syytä erottaa maahanmuuttajien kokemista turvattomuudentunteista. Erotteluja on tarpeen tehdä, vaikka näkökulmat saattavat olla myös monin tavoin yhteydessä toisiinsa.

Kyselytutkimuksen tekeminen ei ole koskaan viatonta puuhaa. Kun kysytään uhkista, riskeistä ja peloista saadaan tulokseksi uhkia, riskejä ja pelkoja. Kyselyitä tekemällä myös luodaan mielipiteitä, joita vastaajilla ei välttämättä valmiiksi ole. Tässäkin esimerkiksi käy maahanmuuttajuus. 15-vuotiaalla saattaa jossain maan kolkassa olla luonteva suhtautuminen ympäristönsä monikulttuurisuuteen, ja kyselyssä hänet viritetään epäilemään asioita provokatiivisten väitteiden kautta. Jotkut haastatelluista nuorista myös suoraan kertoivat haastatteliijoille, etteivät olleet juurikaan pohtineet tämänvuotisen barometrin teemoja, kuten ulkosuhteisiin liittyviä kysymyksiä, eikä heillä ollut kovin vahvoja mielipiteitä näistä asioista. Kun näin saadut tulokset kuitenkin raportoidaan ja niitä käsitellään julkisuudessa, mielipiteiden luominen ja muokkaus

saavat uusia ulottuvuuksia. Näkemykset, joita ei kenties ollutkaan ennen kuin niistä kysyttiin, saavat mediasta kaukupohjaa ja synnyttävät puolestaan lisää näkemyksiä. Näin kyseessä on myös eräänlainen ikiliikkuja: Nuorisobarometrin kaltaiset kyselytutkimukset synnyttävät julkista keskustelua, joka synnyttää mielipiteitä, joita kyselytutkimuksissa selvitetään...

Tämä on tietenkin karikatyyri. Jos ulkopuolinen todellisuus ei millään tavalla heijastuisi kyselytutkimusten tuloksissa, kyseessä olisi lähinnä itseään ruokkiva semanttinen kehä. Siitä ei ole kyse, vaan tarkoituksena tässä on muistuttaa, että tutkimustyön kaikissa vaiheissa – aiheen ja käsitteiden valinnasta johtopäätöksiin ja niistä tiedottamiseen – tehdään vastuullisia valintoja. Kyselytutkimukset ja niitä levittävä media eivät ole neutraaleja pelikenttiä, joilla tämä peilautuminen tapahtuu, vaan ne ovat itse aktiivisia toimijoita mielipiteiden ja keskustelun synnyttämisessä.

**

Nuorisobarometrin suunnitteluun ja toteuttamiseen on osallistunut joukko tutkijoita ja muita asiantuntijoita. Kyselylomakkeen laadintaan osallistuivat Sofia Laine, Simo Tuppurainen, Eva Roos, Anni Ojajärvi, Immo Parviainen, Olli Saarela, Irma Garam, Heli Santala, Laura Lodenius, Päivi Honkatukia, Tuomas Martikainen, Elina Kilpi ja Veronika Honkasalo. Pauli Komonen toteutti oivaltavasti avointen kommenttien analyysin. Kari Paakkunainen, Eekku Aromaa, Mikko Salasuo, Kari Laitinen, Pirjo Jukarainen, Mari Linnapuomi, Janissa Miettinen, Riitta Vornanen, Päivi Harinen ja Antti Kivijärvi osallistuivat paitsi kirjoittamalla oivaltavia artikkeleita, myös antamalla arvokkaita kommentteja kyselylomakkeeseen. Teeman valinnassa vuonna 2009 ratkaiseva rooli oli Nuorisosiain neuvottelukunnalla, erityisesti sen silloisella pääsihteerillä Tuomas Kurttilalla. Haluamme kiittää kaikkia heidän osaavan panoksensa antamisesta tähän julkaisuun!

Nuorisopolitiikan ja nuorisotutkimuksen innoittajalle ja inspiroijalle, Olli Saarelalle, lausomme tämänkin julkaisun myötä kiitoksemme. Avoimin mielin eteenpäin!

Nuorisobarometri 2010 löytyy pdf-muotoisena Nuorisosiain neuvottelukunnan internet-sivuilla osoitteesta http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisosiain_neuvottelukunta.

Barometrin aineisto on myös maksutta tilattavissa tutkimuskäyttöön osoitteesta <http://www.fsd.uta.fi/>.

Helsingissä 20.10.2010

Sami Myllyniemi
Tilastosuunnittelija
Nuorisotutkimusverkosto

Liisa Sahi
Pääsihteer
Valtion nuorisosiain neuvottelukunta

Leena Suurpää
Tutkimusjohtaja
Nuorisotutkimusverkosto

KYSELYN TOTEUTUS JA TAUSTAMUUTTUJAT

KOHDERYHMÄ, OTOS JA MENETELMÄT

Otos tilattiin Väestörekisterikeskuksesta. Perusjoukkona olivat suomen- ja ruotsinkieliset 15–29-vuotiaat nuoret koko Suomessa lukuun ottamatta Ahvenanmaata. Perusotoksessa puhe-
linhaastatteluita tehtiin yhteensä 1900.

Tämän lisäksi haastateltiin 200 nuorta, joiden virallinen äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Tätä joukkoa nimitetään ”lisäotokseksi” erotuksena suomen- ja ruotsinkielisten ”perusotoksesta”. Lisäotos ei ole mukana analyyseissa, ellei toisin mainita. Lisäotoksen avulla aineistosta luokiteltiin ”maahanmuuttajataustaisten” nuorten luokka, jota verrataan ”kantaväestön” nuoriin.

Nuorisobarometrin tilasto-osio esittää keskeisimmät tulokset tiivistetysti, lähinnä tarkastelemalla vastausten jakaumia. Julkaisun lopussa olevissa artikkeleissa käytetyt menetelmät on selitetty erikseen. Useita muuttujia sisältävissä tilastokuvioissa tulokset on esitetty keskiarvojen mukaisessa suuruusjärjestyksessä, ellei toisin mainita. ”En osaa sanoa”-vastauksien osuudet ovat yleensä mukana kuvioissa, mutta niillä ei ole vaikutusta keskiarvoihin eikä siten muuttujien esittämisyjärjestykseen.

Yksi barometrin tehtävistä on jo nimen mukaisesti havainnoida muutoksia ilmapiirissä, ja kuvioiden avulla trendien havaitseminen on pyritty tekemään mahdollisimman helpoksi. Ellei toisin mainita, ajallisena vertailuaineistona

ovat aiempien vuosien Nuorisobarometrit.

Yksinkertaisten jakaumien lisäksi nuorten vastauksia tarkastellaan usein erilaisten taustamuuttujien mukaan. Näin tehdään esimerkiksi sen näkemiseksi, onko jokin tietty asenne tyyppillisempi nuorille naisille vai miehille. Nuorisobarometrin tilasto-osiossa tilastollisia testejä ei raportoida tieteellisten julkaisujen tapaan, mutta usein mainitaan kuitenkin, ovatko havaitut erot vastaajaryhmien välillä tilastollisesti merkitseviä. Merkitsevyys tarkoittaa todennäköisyyttä sille, että ryhmien väliset erot johtuisivat sattumasta.¹ Ryhmien välisiä eroja pidetään tilastollisesti merkitseväinä, jos todennäköisyys niiden saamiseksi sattumalta on pienempi kuin yksi sadasta. Toinen käytetty tilastollinen menetelmä on vakioiminen. Sillä tarkoitetaan muiden taustamuuttujien vaikutuksen kontrolloimista. Tällä selvitetään, mitä muuttujien väliselle yhteydelle tapahtuu, kun muiden muuttujien osuus on poistettu.

Puhelinhaastattelut toteutettiin huhtikuussa ja toukokuussa 2010. Tiedonkeruun toteutti Innolink Oy. Haastatteluiden keskimääräinen kesto oli 20 minuuttia, mutta aika vaihteli 15 minuutista jopa 45 minuuttiin.

Hankalimmaksi kohderyhmäksi koettiin 15–19-vuotiaat, joille kysymykset olivat haastattelijoiden kokemuksen mukaan ajoittain liian raskaita, eivätkä he olleet kysytyjä asioita välttämättä vielä miettineetkään. Sen sijaan esimerkiksi armeijan jo käyneillä miehillä oli paljonkin sanottavaa, etenkin koskien maanpuolustusta ja maahanmuuttoa. Pääosin haastattelijat kuvailivat vastaajien suhtautuvan tutkimukseen tosissaan ja vakavasti. Kysytyt asiat koettiin painaviksi, ja usea vastaaja kiitteli, että ei ole tällaista asiaa ennen tullut pohtineeksikaan.

KÄSITTEITÄ JA TAUSTAMUUTTUJIA

Nuorisobarometrissa käytetyt taustamuuttujat on ikää, sukupuolta, äidinkieltä ja kotikuntaa lukuun ottamatta saatu kysymällä niitä vastaajilta itseltään. Tietoja ei siis ole otettu rekistereistä, vaan

käytetyt luokittelut kertovat siitä, kuinka tutkimukseen osallistuneet nuoret itse asian käsittävät. Tätä ei tarvitse pitää virhelähteenä, mutta esimerkiksi pääasialliseen toimintaan liittyviä havaintoja tulkittaessa on muistettava, että taustamuuttujana on nuoren oma kokemus tilanteestaan.

Tässä yhteydessä esitellään tärkeimpiä taustamuuttujia ja käsitteitä. Sivuilla 132 on lisäksi yhteenveto vastaajista taustamuuttujittain.

Nuori

Nuorisobarometrissa nuorella tarkoitetaan 15–29-vuotiaita.

Ikäluokka

Vastaajat on jaettu kolmeen ikäluokkaan: 15–19-vuotiaisiin, 20–24-vuotiaisiin ja 25–29-vuotiaisiin. Samaa ikäjaottelua on käytetty Nuorisobarometreissa alusta, eli vuodesta 1994 saakka. Tästä ikäluokituksesta poiketaan, jos siihen on erityistä tarvetta, kuten esimerkiksi kysymyksessä äänestämisestä.

Kuntaryhmitys

Tilastollinen kuntaryhmitys on Tilastokeskuksessa kehitetty kaupunkimaisuuden kuvaaja, joka jakaa kunnat taajamaväestön osuuden ja suurimman taajaman väkiluvun perusteella kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin. Näiden lisäksi Nuorisobarometrissa pääkaupunkiseutu on vielä eroteltu omaksi ryhmäkseen. Muuttujasta käytetään myös nimitystä kuntatyyppi.

Suuralue

Perinteisesti Nuorisobarometreissa on yhtenä aluemuuttujana käytetty läänejä. Hallinnollisina yksikköinä läänit kuitenkin lakkasivat olemasta vuoden 2009 lopussa, ja ne korvattiin aluehallintovirastoilla. Vaikka periaatteessa olisi mahdollista käyttää edelleen vanhoja läänirajoja, on tässä kuitenkin päädytty niiden sijaan käyttämään suuralueita. Suomen aluejaossa suuralueet muodostavat NUTS 2 -tasoa vastaavan aluejaon², jossa alueita on viisi: Etelä-Suomi, Länsi-Suomi, Itä-Suomi, Pohjois-Suomi ja Ah-

venanmaa. Ahvenanmaa ei kuulunut otokseen, joten luokittelussa on neljä aluetta.

Kirkon jäsenyys

Perusotoksen nuorista, eli niin sanotusta kantaväestöstä 90 prosenttia on evankelisluterilaisen kirkon jäseniä. Tämän lisäksi yksi prosentti (n=28) kuuluu johonkin muuhun uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön, yleisimmin ortodoksiseen kirkkoon (n=17). Yhdeksän prosenttia jää siis kokonaan uskonnollisten yhteisöjen ulkopuolelle.

Aineiston 203 maahanmuuttajataustaisesta nuoresta 61 prosenttia kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon. Myös lopuista suurin osa kuuluu johonkin muuhun uskontokuntaan, yleisimmin islaminuskoon (n=24) ja ortodoksiseen kirkkoon (n=15). 14 prosenttia ei kuulu mihinkään uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön. Maahanmuuttajasukupolvet (ks. taulukko 5) poikkeavat tässä(kin) toisistaan. Ensimmäisen polven maahanmuuttajanuorista 44 prosenttia kuuluu evankelisluterilaiseen kirkkoon, lapsena Suomeen muuttaneista 56 prosenttia ja toisen polven Suomessa syntyneistä maahanmuuttajista jo 75 prosenttia.

Kirkon jäsenyyttä käytetään taustamuuttujana joissain kysymyksissä, kuten kuviossa 43, minkä lisäksi Harisen ja Kivijärven artikkelissa s. 158–168 tarkastellaan isänmaallisuutta ja maanpuolustustahtoa kirkkoon kuulumisen mukaan.

Opistelu ja tutkinnot

Koulutusmuuttujia kyselyssä oli kaksi: suoritettut tutkinnot ja haastatteluhetken opiskelupaikka. Analyyseissa on usein mukana vain näistä toinen, mutta molemmat ovat tarpeen kokonaiskuvan saamiseksi haastateltavan tilanteesta.

Käytettäessä koulutusmuuttujana suoritettuja tutkintoja on analyyseista poistettu parhaillaan opiskelevat, sillä muuten esimerkiksi yliopisto-opiskelijat kuuluisivat samaan kategoriaan kuin kaikki muutkin vain ylioppilastutkinnon suorittaneet, eikä muuttuja mittaisi tarkoituksen-

mukaisesti koulutustasoa. Poikkeuksena tästä ovat ne opiskelijat, jotka ovat jo suorittaneet yliopistotutkinnon, sillä heidän koulutustasonsa ei tällä luokituksella nouse mahdollisten uusien tutkintojen myötä.³ Aineiston 18 tällaisesta tapauksesta 17 opiskelee yliopistossa, ja he ovat siis oletettavasti joko jatko-opiskelijoita tai toista tutkintoa suorittavia.

Koulutustaso on nuorten ikäryhmässä haasteellinen muuttuja, sillä se on jatkuvassa muutoksessa ja mittaa usein suunnilleen samaa asiaa kuin ikä. Koska valtaosalla nuorista koulutus on yhä kesken, tutkintomuuttujaa käytettäessä suuri osa tapauksista hukataan. Siksi tässä onkin luotu uusi koulutusmuuttuja yhdistämällä tiedot suoritetuista tutkinnoista ja opiskelupaikasta. Tämän uuden muuttujan luokat ovat *yliopistotutkinto tai sitä suorittamassa* (n=242), *ammattikorkeakoulututkinto tai sitä suorittamassa* (n=292), *toisen asteen ammatillinen tutkinto tai sitä suorittamassa* (n=593), *ylioppilas tai lukiossa* (n=518) sekä *ei tutkintoja, ei opiskele* (n=58). Näin saadaan suurempi osa aineistosta mukaan, mutta samalla eittämättä menetetään muuttujan tarkkuutta. Esimerkiksi ensimmäisen vuoden yliopisto-opiskelija

olisi ehkä koulutustasoltaan rinnastettavissa ennemmin ylioppilas- kuin yliopistotutkinnon suorittaneisiin. Myöskään ainoastaan paperilla opiskelevat, tai ne, jotka eivät muusta syystä koskaan tule valmistumaan eivät tällä luokittelulla ole erotettavissa muista. Luokittelu on kuitenkin tehty vastaajan ilmoittaman pääasiallisen toiminnon mukaan, mikä parantaa muuttujan luotettavuutta, ja sitä käytetään taustamuuttujana joissain kuvioissa.

Kyselyssä opistotaso oli mukana, vaikka opistotason tutkinnot on yhdistetty toisen asteen ammatillisiin tutkintoihin, sillä vanhimmissa vastaajissa opistotutkinnon suorittaneita arveltiin vielä olevan. Yhteensä näitä tapauksia oli aineistossa 17, ja analyyseissa heidät on yhdistetty toisen asteen ammatillisiin tutkintoihin.

Työ ja työttömyys

Vuoden 2010 Nuorisobarometrin kysely tehtiin varsin korkean nuorisotyöttömyyden oloissa. Vielä vuosina 2007 ja 2008 nuorten työllisyys-tilanne oli parempi kuin kuuteentoista vuoteen, mutta talouden taantuessa kaikkein nuorimpien työttömyys paheni ensimmäisenä, ja alle

TAULUKKO 1. 15–24-vuotiaiden työttömyysaste työvoimatutkimuksissa ja Nuorisobarometreissa. (%)

	Työvoima- tutkimus kaikki	Nuoriso- barometri kaikki	Työvoima- tutkimus naiset	Nuoriso- barometri naiset	Työvoima- tutkimus miehet	Nuoriso- barometri miehet
joulukuu 2004	17	21	15	14	19	25
maaliskuu 2005	23	17	19	16	26	18
maaliskuu 2006	19	16	18	19	21	14
huhtikuu 2007	21	13	19	11	22	14
huhti–toukokuu 2008	25	15	23	12	26	18
huhti–toukokuu 2009	31	16	29	14	34	18
huhti–toukokuu 2010	31	20	27	12	35	28

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen luvut on pyritty ottamaan samalta ajalta jolloin Nuorisobarometrin puhelinhaastattelut tehtiin. Haastatteluja ei kuitenkaan ole tehty tarkasti kalenterikuukausittain, mikä heikentää vastaavuutta. Vuosina 2008, 2009 ja 2010 haastattelut tehtiin huhti–toukokuun taitteen molemmin puolin, mistä syystä työvoimatutkimuksen luvuksi on laskettu mainittujen kuukausien keskiarvo.

20-vuotiaiden nuorten työllisten määrä alkoi vähentyä jo keväällä 2008 (Keinänen 2010). Myös piilotyöttömyys⁴ on yleisintä nuorilla (ks. Hulkko 2010, 25). Vaikka vuosien 2008 ja 2009 työttömyyden lisääntyminen ja työllisyyden väheneminen onkin kohdistunut erityisesti nuoriin, oli työttömien nuorten määrä haastatteluaikana keväällä 2010 kuitenkin edelleen pienempi kuin 1990-luvun alun lama-aikana.

Nuorisobarometrin perusaineistossa 7 prosenttia vastaajista oli haastatteluhetkellä työttömänä. Kun laskuista poistaa työvoimaan kuulumattomat vastaajat, kuten koululaiset ja vanhempainvapaalla olevat, on osuus 15 prosenttia. Varsinaisella nuorisotyöttömyydellä tarkoitetaan yleensä 15–24-vuotiaiden työttömyyttä. Tässä ikäryhmässä työttömyysprosentti kyselyaineistossa on 20 prosenttia, kun se samaan vuodenaikaan toteutetussa vuoden 2009 Nuorisobarometrissa oli 16 prosenttia.

Työttömyys on siis myös barometriaineistossa kasvanut selvästi, ja kehitys on samansuuntaista kuin työvoimatilastossa. Nuorisotyöttömyyden kasvu on Nuorisobarometrissa kuitenkin loivempaa kuin työministeriön tai Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen luvuissa. Taulukon 1 työvoimatutkimuksen ja Nuorisobarometrin nuorisotyöttömyyslukujen vertailussa kiinnittää huomiota erityisesti kaksi asiaa. Ensinnäkin työttömyysaste on Nuorisobarometrissa yleensä selvästi matalampi.⁵ Toiseksi ero Nuorisobarometrin ja työvoimatutkimuksen nuorisotyöttömyysasteen välillä on kasvanut viime vuosina. Havainnot liittyvät siihen, että haastattelujen toteuttamisajankohta on siirtynyt hieman myöhemmäksi, mikä on ratkaisevaa nuorisotyöttömyyden kannalta, kun kesälomalle jääneet koululaiset, opiskelijat ja valmistuneet liittyvät työnhakijoiden joukkoon. Esimerkiksi huhtikuussa 2010 nuorisotyöttömyysaste oli 27 prosenttia, mutta toukokuussa jo 35 prosenttia. Kesäkuussa työttömyysluvut palaavat yleensä jo takaisin alemmalle tasolle. Kausivaihtelut työvoimatutkimuksen nuorisotyöttömyyslukuissa ovat siis erittäin suuria, mikä ei välttämättä päde Nu-

risobarometriin, sillä esimerkiksi väliaikaisesti työttömyysturvan varassa kesätyötä hakeva nuori voi kokea itsensä enemmän opiskelijaksi kuin työttömäksi. Työvoimatutkimuksessa puolestaan opiskelijan määritelmä on riippumaton henkilön työmarkkina-asemasta, ja myös opiskelija voidaan siten luokitella tilastoissa työttömäksi.

Barometrin otos on siis todennäköisesti voinut siksi, että kysely ei tavoita työttömiä nuoria yhtä hyvin kuin muita, mutta ei välttämättä sen vinoutuneempi kuin aiempina vuosina. Nuorisotyöttömyyden tulkinnassa aiheuttaa epäselvyyksiä myös työvoimaan kuulumattomien nuorten määrän vaihtelu. Työttömyysasteellaan tarkoitetaan työttömien prosenttiosuutta työvoimasta, eli työllisistä ja työttömistä yhteensä, ja Tilastokeskuksen luvuissa työttömiä nuoria olikin vuoden 2010 toukokuussa vähemmän kuin samaan aikaan vuotta aiemmin. Tämä voi vaikuttaa oudolta kun tiedetään kesätöiden saamisen vaikeus, mutta samalla juuri se selittää havaintoa. Työttömien nuorten määrän vähenemiseen kun vaikuttaa se, että aiempaa suurempi osa opiskelijoista jättäytyi työmarkkinoiden ulkopuolelle, eli ei hakenut ollenkaan töitä (Kotkanvuori 2010).

Yksi taulukon 1 trendeistä on nuorten miesten naisia nopeammin kasvanut työttömyys, joka näkyy niin barometrin kuin työvoimatutkimuksen luvuissa. Miesten suurempi työttömyysriski ei liity vain nuorten ikäryhmiin, vaan yleisemmin siihen, että työttömyys on kasvanut eniten miesvaltaisilla aloilla kuten rakentamisessa ja teollisuudessa. (Keinänen 2010; Savolainen 2010.)

Toisin kuin työttömyys, niin sanotut epätyypilliset työsuhteet, osa-aikainen ja määräaikainen työ, ovat yleisempiä nuorilla naisilla kuin nuorilla miehillä (Myllyniemi 2009a, 14–15). Tämän vuoden Nuorisobarometrin haastattelut tehtiin hieman myöhemmin kuin aiempina vuosina, mistä syystä työsuhteiden luonteiden vertailu ei ole mielekäästä, sillä aiempaa suuremmalla osalla opiskelijoista lukukausi oli jo päättynyt, mikä näkyy hyvin suurena määrääi-

kaisten osuutena (aiemman noin 40 prosentin sijaan jopa 70 prosenttia).

Työssäkäynti opintojen ohessa

Nuorten jako opiskelijoihin ja työssäkäyviin on yksinkertaistus, sillä monet nuoret käyvät työssä opintojen ohessa ja lukukausien välillä. Tämän vuoden Nuorisobarometrissa selvitettiin ainoastaan pääasiallinen toiminta, joten työssäkäyntiä opintojen ohessa ei kyselyn perusteella voida selvittää. Tämä ei ole tarpeenkaan, sillä asia tiedetään Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen perusteella. 2000-luvun mittaan opiskelijoiden työllisyysaste on kasvanut, ja ennen taantumaa noin kolmannes opiskelijoista kävi palkkatyössä (Hulkko 2009). Meneillään oleva taantuma on kuitenkin vähentänyt merkittävästi nuorten opiskelijoiden työllistymismahdollisuuksia (Keinänen 2010).

Suomessa nuoret saavat sekä opintotukea että asumistukea, mutta työtulot ovat silti tarpeellisia erityisesti itsenäisesti asuville nuorille. Kesätöistä saadut ansiot tukevat itsenäistymistä ja opiskelua, mutta työkokemuksesta on hyötyä myöhemminkin. Työkokemuksen puuttuminen voidaan kokea joskus ongelmaksi; kokemusta arvostetaan etenkin siinä vaiheessa, kun opiskelun päätyttyä tulisi saada vakinainen ja koulutusta vastaava työ. Nuorisobarometrin mukaan työn saaminen on myös opiskelun tärkein motiivi (Myllyniemi 2008).

Viime vuosina ja vuosikymmeninä opintojen rahoitusmalli on radikaalisti muuttunut siten, että opinnot rahoitetaan useammin työnteolla kuin opintolainalla (Myrskylä 2006). Kun tähän vielä yhdistyy nuorten yhä varhentuvien itsenäistymismuutosten trendi (Nikander 2009), on opiskelun ja työnteon yleisyys ymmärrettävää. Vaikka työssäkäynti ei näytä merkitsevän opiskelun laiminlyöntiä, se saattaa kuitenkin hidastaa opintoja (Keinänen 2010).⁶

Vanhempainvapaalla

Vain alle 5 prosenttia vastaajista ei ole työssä/työtön tai koululainen/opiskelija. Tänä vuonna

suurinta ryhmään ”muu” kuuluvaa luokkaa, vanhempainvapaalla olevia, kysyttiin erikseen. Heitä oli yhteensä 54, eli noin 3 prosenttia vastaajista. Vanhempainvapaalla olevat ovat kaikki naisia, ja pääosin ikäjakauman vanhimmasta päästä.

Muu pääasiallinen toiminta

Lisäksi vajaa 2 prosenttia vastaajista (n=31) on pääasialliselta toiminnaltaan jotain edellä mainittujen luokkien ulkopuolelta. Tämän joukon toimintaa ei kyselyssä selvitetty tarkemmin, mutta jos esimerkiksi työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus vastaisi osuutta koko alle 30-vuotiaassa väestössä, heitä pitäisi olla perusaineistossa noin 20. (Vrt. Koskenvuo ym. 2010.) Muutama vastaajista on oletettavasti varusmiehiä, sillä ainoastaan pääasiallisen toiminnan ryhmässä ”muu” on niitä, jotka eivät osaa sanoa, ovatko he suorittaneet varusmiespalveluksensa vai ei.

Äidinkieli

Kaikkiaan haastateltiin 1799 äidinkieleltään suomenkielistä ja 101 äidinkieleltään ruotsinkielistä nuorta. Ruotsinkielisten haastattelujen osuus oli siis 5 prosenttia, mikä vastaa ruotsinkielisten osuutta kaikista Suomen 15–29-vuotiaista.⁷

Suomen- ja ruotsinkielisten nuorten haastattelut tehtiin vastaajan virallisella äidinkielellä. Väestörekisterikeskuksesta ostetun otoksen äidinkielitiedon lisäksi haastatelluilta myös kysyttiin tämän äidinkieltä. Viralliselta äidinkieleltään suomenkielisistä yhteensä 8 vastaajaa ilmoitti haastattelussa äidinkielekseen jonkin muun kuin suomen.⁸ Suomen äidinkielekseen ilmoitti puolestaan 2 sellaista vastaajaa, jotka ovat viralliselta äidinkieleltään jotain muuta. Koska ruotsinkielisissä ei epäjohtomukaisuuksia ollut, oli koko aineistossa kaikkiaan 10 tapausta, joilla virallinen ja itse ilmoitettu äidinkieli eivät vastanneet toisiaan. Taustamuuttajana käytetään virallista äidinkieltä.

Kaikista 15–29-vuotiaista suomalaisista noin 6 prosentilla äidinkieli on jokin muu kuin suomi

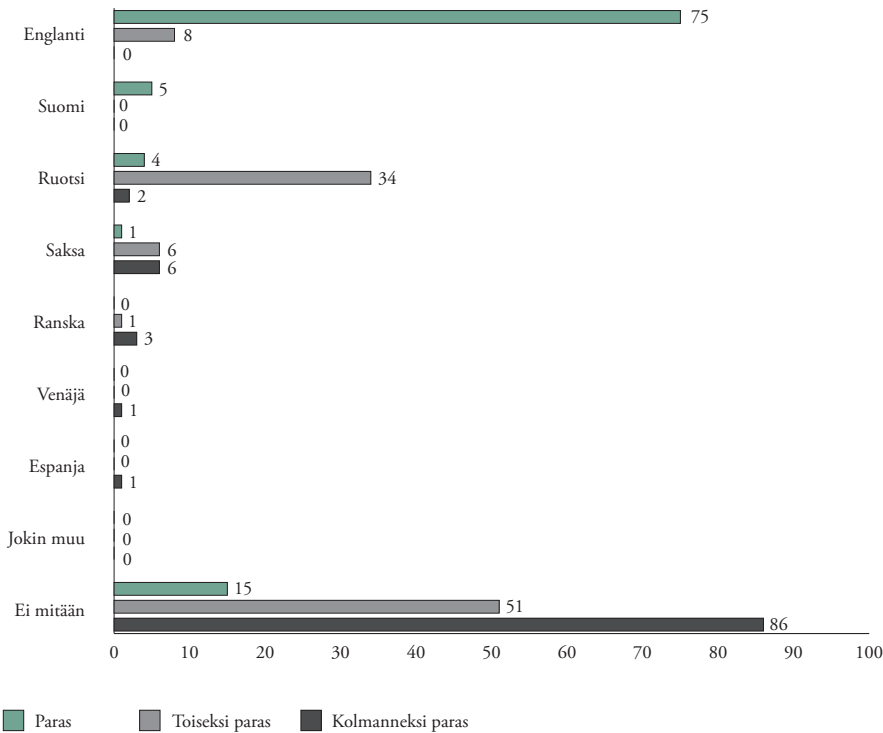
tai ruotsi. Tämä joukko ei kuitenkaan ole mukana Nuorisobarometrin perusotannassa, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että perusjoukon muodostavat vain suomen- ja ruotsinkieliset nuoret, ei koko Suomen nuori väestö. Osin tämä johtuu siitä, että haastattelukieliäsi rajautuvat resurssisyistä suomi ja ruotsi. Haastatteluun vaadittavan suomenkielen taidon omaavat eivät puolestaan välttämättä edusta kaikkia jotain muuta kieltä äidinkielenään puhuvia Suomessa asuvia nuoria. Nuorisobarometrin seurannan vertailukelpoisuudenkin takia perusjoukon pitäminen samana on hyödyllistä. Myös se, että väestötilastossa väestöllä tarkoitetaan koko alueella vakinaisesti asuvaa väestöä, perustelee tätä ratkaisua, sil-

lä tutkittaessa suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita ei ole tarkoituksenmukaista haastatella esimerkiksi vaihto-opiskelijoita.⁹

Muut kielet

Ensimmäistä kertaa Nuorisobarometrissa selvitettiin äidinkielen lisäksi myös muita vastaajien puhumia kieliä. Niitä pyydettiin luettelemaan enintään kolme kappaletta paremmuusjärjestyksessä. Tulokset on koottu kuvioon 1, joka kuvastaa englannin kielen ylivaltaa suomalaisnuorten kielivalikoimassa: kolme neljästä kokee englannin parhaaksi vieraaksi kielekseen. Tyhjä vastaus on kuviossa 1 koottu luokkaan ”ei mitään”, ja jos ne poistetaan kokonaan luvuista,

KUVIO 1. Äidinkielen lisäksi puhutut kielet paremmuusjärjestyksessä. (%)

on englanti paras vieras kieli peräti 88 prosentilla vastanneista. Toinen ykköskieli on erityistapaus, suomi, jonka ovat valinneet äidinkieltään ruotsinkieliset, joita on sekä aineistossa että väestössä viisi prosenttia. Kaikille muille kielille jää vain marginaalinen rooli.

Toiseksi parhaan vieraan kielen on nimennyt enää puolet vastaajista. Kolmannekselle se on ruotsi, 8 prosentille englanti ja 6 prosentille saksa. Muut kielet saavat jälleen vain muutamia mainintoja.

Kolmanneksi parhaista vieraista kielistä tärkeimmät ovat saksa (6 prosenttia) ja ranska (3 prosenttia). Vain 14 prosenttia nuorista on ylipäätään nimennyt kolmanneksi parhaan vieraan kielen. Vaikuttaa kuitenkin epäuskottavalta, että näin pieni osa nuorisosta kokisi osaavansa kolmea vierasta kieltä. Tiedetään esimerkiksi, että noin 55 prosenttia lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneista oli vuonna 2008 opiskellut lukiokoulutuksensa aikana vähintään kolmea vierasta kieltä (Kumpulainen 2009, 61). Mahdollisesti tuloksen taustalla on vastausväsymystä, tai kenties kysymyksen muotoilu ”mitä muita kieliä puhut?” on asettanut kielitaidon riman korkealle.

Vuoden 2008 Nuorisobarometrissa selvitetiin näkemyksiä eri kouluaineiden tärkeydestä. Selvästi tärkeimmäksi arvioitiin englanti, mutta muut vieraat kielet löytyivät tärkeysjärjestyksen toisesta päästä (Myllyniemi 2008, 24). Kiinnostava yksityiskohta oli, että venäjää pidettiin kouluaineena tärkeämpänä kuin saksaa ja ranskaa, vaikka sitä luetaan Suomen kouluissa selvästi vähemmän (Kumpulainen 2009, 62).

TAULUKKO 2a. Suomea äidinkielenään puhuvien yleisimmät vieraiden kielten yhdistelmät. (%)

Paras kieli	Toiseksi paras kieli	Kolmanneksi paras kieli	%
englanti	ei mitään	ei mitään	37
englanti	ruotsi	ei mitään	27
ei mitään	ei mitään	ei mitään	16
englanti	ruotsi	saksa	6
englanti	saksa	ei mitään	3
muut yhdistelmät			12
kaikki			100

TAULUKKO 2b. Ruotsia äidinkielenään puhuvien yleisimmät vieraiden kielten yhdistelmät. (%)

Paras kieli	Toiseksi paras kieli	Kolmanneksi paras kieli	%
suomi	englanti	ei mitään	52
suomi	ei mitään	ei mitään	22
suomi	englanti	saksa	5
englanti	suomi	ei mitään	4
suomi	englanti	ranska	4
muut yhdistelmät			13
kaikki			100

TAULUKKO 2c. Jotain muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien yleisimmät vieraiden kielten yhdistelmät. (%)

Paras kieli	Toiseksi paras kieli	Kolmanneksi paras kieli	%
suomi	englanti	ei mitään	56
englanti	suomi	ei mitään	12
suomi	ei mitään	ei mitään	9
suomi	englanti	venäjä	6
englanti	ei mitään	ei mitään	5
muut yhdistelmät			12
kaikki			100

Kuvion 1 tiedot puhutuista kielistä jäävät kahdella tavalla vaillinaisiksi. Siitä eivät ensinnäkään näy puhuttujen kielten erilaiset yhdistelmät, eikä toisaalta vastaajan oma äidinkieli, joka on kielipaletin kannalta keskeinen tieto. Taulukoissa 2a–2c esitetään yleisyyssjärjestyksessä äidinkielenään suomea, ruotsia ja jotain muuta kieltä puhuvien nuorten hallitsemat kielet. Tyhjät vastaukset ovat mukana näissäkin taulukoissa, sillä myös ne ovat kielitaidon kannalta relevanttia tietoa.

Yli puolella suomea äidinkielenään puhuvista nuorista muiden kielten yhdistelmä on joko pelkkä englanti (37 prosenttia) tai englanti parhaana ja ruotsi toiseksi parhaana kielenä (27 prosenttia). Äidinkieleltään ruotsia puhuvista yli puolella yhdistelmänä on suomi parhaana ja englanti toiseksi parhaana kielenä. Jotain muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvilla nuorilla puolestaan yhdistelmä englanti ja suomi, jompikumpi toista parempana, muodostaa 68 prosenttia vieraiden kielten valikoimista. Harvinaisempia ovat pelkkä suomi (9 prosentilla) tai pelkkä englanti (5 prosentilla).

Tämä on hyvin karkea tapa selvittää vieraiden kielten osaamista, sillä se ei aseta mitään kriteereitä vaaditulle osaamiselle, saati mahdollista eri osaamisen tasojen erittelyä. Vastaukset antavat kuitenkin pikemminkin pontta huolestuneille puheenvuoroille¹⁰ suomalaisnuorten kielitaidon kaventumisesta kuin huojentavat niitä. Moni kokee englannin osaamisen riittäväksi kielitaidoksi, ja monipuolista vieraiden kielten osaamista näyttää olevan vain pienellä vähemmistöllä.

MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET

Tämän vuoden Nuorisobarometria varten suoritettiin lisäotanta nuorista, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi (n=200). Tällä tavoiteltiin niin sanottuja maahanmuuttajataustaisia tai monikulttuurisia nuoria.¹¹ Nämä vastaajat eivät ole mukana analyyseissa, ellei toisin mainita, sillä muuten maahanmuuttaja-

taustaisten osuus olisi suurempi kuin perusjoukossa, eikä otos siis edustaisi Suomen nuorisoa. Tässä yhteydessä maahanmuuttajataustaisten nuorten osuutta ei myöskään painoteta siten, että se vastaisi osuutta 15–29-vuotiaassa väestössä. Lisäotoksen maahanmuuttajataustaisia käytetään vertailukohtana kantaväestöön, sekä Harisen ja Kivijärven artikkelissa s. 158–168. Vertailtaessa maahanmuuttajataustaisten ja muiden nuorten näkemyksiä on perusotoksen suomen- ja ruotsinkielisten nuorten joukko nimetty kantaväestöksi tai kantasuomalaisiksi.

Tapoja määritellä se, ketkä ovat maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia, on monia, eikä niistä vallitse yksimielisyyttä. Nuorisobarometrin tarpeisiin äidinkieli valittiin Väestörekisterikeskuksen otantaperustaksi sen yksinkertaisuuden vuoksi.¹² Maahanmuuttajataustaisuuden kriteerinä äidinkieli on kuitenkin vain alustava. Luokittelun kannalta ongelmallisia ovat esimerkiksi sellaisiin perheisiin syntyneet nuoret, joissa toinen vanhemmista puhuu ulkomaista kieltä. Kielisäännöllä ulkomaista kieltä puhuvien äitien lapsista tulee täten ulkomaalaisia ja ulkomaisten isien lapsista suomalaisia, mikä ei ole luokittelun kannalta mielekäästä (Myrskylä 2010).

Yhtenä vaihtoehtona olisi käyttää maahanmuuttajataustaisuuden kriteerinä pelkästään omaa ja vanhempien syntymämaata ja jättää äidinkieli pois laskuista. Jos kriteeriksi määritellään se, että nuori itse tai ainakin toinen hänen vanhemmistaan on syntynyt ulkomailla, on joukko Nuorisobarometrin aineistossa 214 suuruinen.¹³ Pelkkään syntymämaahan perustavan kriteerin ongelma puolestaan on siinä, että otokseen valikoituu myös sellaisia nuoria, jotka (tai joiden vanhemmat) ovat käyneet syntymässä ulkomailla mutta jotka periaatteessa ovat määriteltävissä ”täysin suomalaisiksi”.¹⁴ Ulkomaalaiset nousivat maahanmuuttajien enemmistöksi vasta 1990-luvulla, sitä ennen muuttajien enemmistö oli kotimaahan palaavia suomalaisia (mt.). Oleellista tässä yhteydessä on myös se, että osa syntymämaan perusteella

valikoiduista henkilöistä ei itse koe elämäänsä ja taustojaan monikulttuurisina (vrt. Harinen 2005). Kielen ja syntymämaan lisäksi myös kansalaisuustilastot ovat ongelmallisia nuorten kohdalla, sillä ne jättävät suuren osan kohde-ryhmästä ulkopuolelle.

Maahanmuuttajataustaisten määrittelyssä ei kuitenkaan ole välttämätöntä rajoittua vain yhteen kriteeriin, sillä kyselyssä selvitettiin myös muut vastaajan puhumat kielet, vanhempien äidinkielet, vastaajan ja tämän vanhempien syntymämaa, mahdollinen Suomeen muutto-vuosi sekä vastaajan kansalaisuus. Nämä tiedot yhdessä mahdollistavat lukemattomia erilaisia luokitteluita. Esimerkiksi pelkästään vastaajan äidinkieli, sekä isän ja äidin syntymämaat tuot-tavat 8 ryhmää, vaikka kukin muuttuja jaetaan vain kahteen luokkaan taulukon 3 mukaisesti.

TAULUKKO 3. Vastaajat oman äidinkielen ja vanhempien syntymämaan mukaan.

Oma äidin- kieli	Äidin syntymä- maa	Isän syntymä- maa	n
Suomi	Suomi	Suomi	1874
Suomi	Suomi	Muu	3
Suomi	Muu	Suomi	11
Suomi	Muu	Muu	12
Muu	Suomi	Suomi	5
Muu	Suomi	Muu	14
Muu	Muu	Suomi	48
Muu	Muu	Muu	122
Jokin tiedoista puuttuu			11
Yhteensä			2100

Yksi suhteellisen luonteva maahanmuuttaja-taustaisuuden määritelmä on se, että henkilön oma äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ja että vähintään toinen hänen vanhemmistaan on syntynyt ulkomailla. Ongelmana tässä luo-

kittelutavassa on se, että se rajaisi ulkopuolelle esimerkiksi Nuorisobarometrin aineistosta löy-tyvät kahden Vietnamissa tai Venäjällä synty-neen vanhemman äidinkieleltään suomalaiset lapset, joiden voisi hyvinkin ajatella täyttävän maahanmuuttajataustaisuuden kriteerit.

Edellä mainittujen lisäksi myös lähtömaa voisi olla merkityksellinen ulottuvuus maa-hanmuuttajataustaisuuden määrittelyssä. Jos tarkoitus on erotella ”monikulttuuriset” nuoret muista, voi olla suurikin merkitys sillä, onko toisen vanhemman syntymämaa Ruotsi vai So-malia.¹⁵ Nuorisobarometrin tapauksessa jo äi-dinkieli otantakriteerinä vaikuttaa merkittävästi maahanmuuttajien taustoihin, sillä Ruotsista tulleet ruotsia puhuvat rajautuvat otoksesta pois. Ruotsi on yleisin lähtömaa, ja siitä huolimatta, tai juuri siksi, rajausta voi pitää maahanmuut-tajataustaisten tarkastelun kannalta tarkoituk-senmukaisena. Useinhan maahanmuuttajan käsite on siinä mielessä väritty, että sillä tarkoitetaan myös etniseltä taustaltaan kanta-väestöstä poikkeavia. Tässä yhteydessä tällaisten luokittelujen käyttöä rajoittaa paitsi vastaajien suhteellisen pieni lukumäärä, myös rajanvedon vaikeus. Millä perusteella luokittelu ”lähiulko-maihin” ja ”kaukoulkomaihin” voisi tapahtua? Jos Ruotsi kuuluu Suomen lähimaihin, mihin Venäjä kuuluu? Syntymämaat tydyttäänkin maahanmuuttajataustaisuuden määrittelyssä jakamaan kahteen luokkaan: Suomi ja muut. Liitteessä 4 maahanmuuttajataustaiset kuitenkin ryhmitellään tarkemmin vastaajan ja tämän vanhempien syntymämaan mukaan.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten löytä-minen tilastollisin keinoin on siis kaikkea muuta kuin yksiselitteinen tehtävä. Vaikka kaikissa kriteereissä lienee omat puutteensa, on joku niistä valittava, jotta vertailu ”kantaväestöön” olisi mahdollista. Tässä on päädytty siihen, että maahanmuuttajataustaiseksi nuoreksi määritel-lään a) *kaikki ne, joiden oma äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi, ja ainakin toinen vanhemmista on syntynyt Suomen ulkopuolella,* b) *ne, jotka ovat itse, ja joiden vanhemmista*

toinen on syntynyt Suomen ulkopuolella, sekä c) ne, joiden molemmat vanhemmat ovat syntyneet Suomen ulkopuolella. Tällä rajauksella päädyttiin 203 maahanmuuttajataustaiseen nuoreen. Yksinkertaisemmin samaan maahanmuuttajataustaisten joukkoon päädyttiin lähtemällä liikkeellä syntymämaasta, ja määrittelemällä nuori maahanmuuttajataustaiseksi *jos tämä itse tai ainakin toinen tämän vanhemmista on syntynyt ulkomailla, paitsi jos molempien vanhempien äidinkieli on suomi.* Tämä rajausta sisältyy samat 203 nuorta.¹⁶

Taulukossa 3 nämä kriteerit täyttävät solut on säilytetty.¹⁷ Tässä julkaisussa, niin tilasto-osiossa kuin Harisen ja Kivijärven artikkelissa (s. 158–168), maahanmuuttajataustaisuuden kriteerinä käytetään juuri tätä, ellei toisin mainita. (Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestöön kuuluvien vastaajien eroista taustamuuttujittain ks. Harisen ja Kivijärven artikkelin taulukko.)

Luokittelun tulkinnessa on syytä olla tarkkana, sillä riskinä on sellaistenkin ilmiöiden ”etnistäminen”, joiden taustalla voi olla esimerkiksi sosioekonomisia tai luokkaan liittyviä selittäjiä. Tämä pätee kaikkeen etniseen tilastointiin, etenkin Nuorisobarometrin kaltaiseen kyselyyn, jossa taustaselittäjien kontrollointi ei ole mahdollista. Toisaalta käsitteellisesti herkkät etnisyyteen liittyvät kategorisoinnit voivat auttaa osoittamaan sellaisia syrjinnän tai rasmin kaltaisia yhteiskunnallisia epäkohtia, jotka muuten jäisivät huomioimatta.¹⁸

Maahanmuuttajasukupolvet

”Maahanmuuttajataustaisten” otoksessa on niin itse maahan muuttaneita nuoria kuin Suomessa syntyneitä maahanmuuttajien lapsia, mikä on syytä huomioida myös analyysissa, sillä maassa vietetyllä ajalla ja maahanmuuttoajalla voi olla tärkeä merkitys. Maahanmuuttajasukupolvet ovat eurooppalaisen maahanmuuttokeskustelun keskiössä, mutta Suomessa ollaan vasta heräämässä aiheeseen. Koska maahanmuutto Suomeen kasvoi mittavaksi vasta 1990-luvulla, on luonnollista, ettei toinen sukupolvi ole ollut

laajemman mielenkiinnon kohteena. Tilanne on muuttumassa, sillä nämä 90-luvun nuoret alkavat aikuistua, ja sukupolvistuminen muuttaa maahanmuuttokeskustelua ja -politiikkaa myös Suomessa. (Martikainen 2007.)

Puhe maahanmuuttajien sukupolvista selkeyttää vanhempien ja lasten suhdetta uudessa kotimaassa, ja kotoutumisen erilaisia kokemuksia. Alejandro Portes ja Rubén Rumbaut ovat tehneet laajoja tutkimuksia maahanmuuttajasukupolvista Yhdysvalloissa¹⁹. Heidän luokittelussaan ensimmäinen sukupolvi on syntynyt ulkomailla. Toinen sukupolvi puolestaan viittaa kahden maahanmuuttajavanhemman uudessa kotimaassa syntyneisiin lapsiin. Nämä ovat siis viettäneet koko elämänsä maassa, eivätkä ole muuttaneet missään vaiheessa. Rumbaut erottelee lisäksi sukupolven 2,5, jolla hän viittaa kansainvälisistä avioliitoista syntyneiden lapsiin, eli niin sanottuihin seka-avioliittoihin.

TAULUKKO 4. Maahanmuuttajataustaiset vanhempien syntymämaan mukaan. (n)

	Isä syntynyt Suomessa	Isä syntynyt muualla	
Äiti syntynyt Suomessa	0	26	26
Äiti syntynyt muualla	50	127	177
Yhteensä	50	153	203

Vuonna 2007 Rumbaut’n toiseen sukupolveen (kahden maahanmuuttajavanhemman Suomessa syntyneet lapset) lukeutui 42 000 ja 2,5 sukupolveen (kansainvälisistä avioliitoista syntyneet) 120 000 henkilöä. Nuorisobarometrin aineistossa maahanmuuttajataustaisiksi määritellyistä 76 on sellaisia, joiden vanhemmista vain toinen on syntynyt ulkomailla (taulukko 4). Tapaukset, joissa isä on syntynyt Suomessa ja äiti jossain muualla, ovat selvästi yleisempiä (50)

kuin tapaukset, joissa äiti on syntynyt Suomessa ja isä muualla (26). Avioliittotilastot vastaavat tätä havaintoa: suomalaiset miehet menevät ulkomaalaisen kanssa naimisiin useammin kuin suomalaiset naiset. Selvästi yleisintä on kuitenkin se, että molemmat vanhemmista ovat syntyneet ulkomailla. Näistä 127 tapauksesta 19 on syntynyt Suomessa, 108 ulkomailla.²⁰

Rubén Rumbaut (2007) jatkaa jakamalla alle 18-vuotiaat maahanmuuttajat sukupolviin sen mukaan, minkä ikäisinä he ovat maahan muuttaneet.²¹ Tällä erottelulla hän nostaa esille lapsuusajan merkityksen sosiaalistumisessa uuteen yhteiskuntaan painottaen sitä, että muuttoikästä riippuen kokemus ja mahdollisuudet uudessa maassa vaihtelevat suuresti. Sukupolven 1,25 (13–17 v.) Nuorisobarometrin aineistossa kuuluu 21 nuorta. Sukupolvi 1,5 (6–12 v.) muuttaa ennen puberteettia ja on kenties helpommassa asemassa oppiessaan kielen paremmin. Näitä nuoria on barometriaineistossa 45. Sukupolvi 1,75 (alle 6-vuotiaana muuttaneet) on monissa kohdin verrannollinen uudessa kotimaassa syntyneisiin lapsiin, sillä se käy koulunsa uudessa kotimaassa. Sosiologisessa mielessä se voidaan-kin liittää toiseen sukupolveen.

Rumbaut'n aineistossa näiden ”välisukupolvien” välillä on merkittäviä eroja, joten niiden tarkastelemista yhtenä ”maahanmuuttajanuorten” ryhmänä voi pitää ongelmallisena (Martikainen & Haikkola 2010). Niin myös Nuorisobarometrissa, jossa esimerkiksi kysymyksissä itseidentifikaatioista (kuvio 2) tai maahanmuuttoasenteista (kuvio 53) maahanmuuttajasukupolvien väliset erot ovat osin huomattavia. Erot eivät kuitenkaan ole kovin johdonmukaisia, eikä kuulumista johonkin maahanmuuttajasukupolveen tule missään tapauksessa pitää määrävänä tai aina edes kovin merkittävänä taustatietona. Oleellista on havainto siitä, että maahanmuuttajien käsitteleminen yhtenä ryhmänä on yksinkertaistus.

Taulukossa 5 nähdään paitsi maahanmuuttajasukupolvien lukumäärät, myös kolme eri tarkkuustasoa, joihin sukupolvet ja välisukupolvet voi luokitella. Nuorisobarometrissa tyy-

dytään kuitenkin yleensä näistä karkeimpaan, ensimmäisen ja toisen maahanmuuttajasukupolven erottamiseen toisistaan.²²

Kulttuuriset ja kansalliset identiteetit

Nuorisobarometrissa haluttiin tuoda oma lisänsä keskusteluun siitä, mikä on ihmisen taustan ja omien samastumiskokemusten välinen suhde. Pohdinnan tueksi kerättiin aineistoa selvittämällä edellä käsiteltyjen syntymämaahan, äidinkieleen ja kansalaisuuteen liittyvien taustatietojen ohella sitä, missä määrin vastaaja kokee itsensä suomalaiseksi, ulkomaalaiseksi, oman paikkakunnan asukkaaksi, eurooppalaiseksi, maailmankansalaiseksi, monikulttuuriseksi, maahanmuuttajaksi ja maahanmuuttajataustaiseksi. Kategorisoiden valintaan on vaikuttanut käynnissä olevan maahanmuuttokeskustelun virittämä kysymys siitä, kuinka maahanmuuttajataustaisten kokemukset vastaavat heistä esitettyä viranomais- ja mediamielikuvaa. Kyselyssä itsessään ei puhuttu identiteetin käsitteistä, mutta teema kytketty kulttuuriin ja kansallisiin identiteetteihin ja niiden muodostumisen tapojen muutokseen globalisaatiossa. Ajatus siitä, että yhtenäiskulttuurin rajojen hälveneminen vaatisi identiteetiltä entistä enemmän yksilön omaa pohdintaa ja määrittelyä sopineekin juuri maahanmuuttajataustaisiin nuoriin, joihin kohdistuvat kuulumisen odotukset ovat usein ristiriidassa keskenään. Suomalaisen yhteisön normit voivat odottaa heiltä yhtä ja toisenlaista kulttuuria edustavan perhe- tai ystäväpiiriin jäsenet toista. (Litja 2009, 49.)

Kuvion 2 identiteetikysymykset on koottu yhteen käyttäen taustamuuttujana edellä esiteltyä jakoa maahanmuuttajasukupolviin. Maahanmuuttojaan voisi olettaa tärkeäksi kuulumiskokemusten, jäsenyysneuvottelujen ja identiteettien kannalta. Osassa kysymyksistä yhteys maahanmuuttoikään onkin hyvin selvä, mutta toisissa ratkaisevampaa on oma syntymämaa, joissain tapauksissa taas vanhempien tausta. Se, että subjektiivinen kokemus ei kaikilta osin ole suorassa yhteydessä maahanmuuttoon/muutto-

TAULUKKO 5. Maahanmuutto ja sukupolvet Nuorisobarometrin aineistossa Rubén Rumbaut’n mallia mukaillen.

Sukupolvi	Väli-sukupolvi (1)	Väli-sukupolvi (2)	Vanhempien syntymämaa	Syntymämaa	Muutto-ikä	Elämänvaihe	n
1	1	1	..	ulkomaa	yli 17	siirtymä aikuisuuteen	39
	1,5	1,25	..	ulkomaa	13–17	teini-ikä	21
		1,5	..	ulkomaa	6–12	lapsuus	45
		1,75	..	ulkomaa	alle 6	varhaislapsuus	20
2	2	2	ulkomaa + ulkomaa	asuinmaa	..		19
		2,5	ulkomaa + asuinmaa	asuinmaa	..		57
Yhteensä							201

Lähteet: Rumbaut 2007; Martikainen & Haikkola 2010.

ikään lienee ymmärrettävää, koska mukana on paljon muitakin tekijöitä.²³

Kysymyksen ”suomalaiseksi” samastumisesta voisi ajatella monitulkintaiseksi siten, että osa vastaajista lähestyisi kysymystä kansalaisuuden kautta. Jakolinja vastauksissa ei kuitenkaan kulje Suomen kansalaisten ja ei-kansalaisten välillä. Kyselyaineiston toisen sukupolven maahanmuuttajanuoret ovatkin kaikki Suomen kansalaisia, ja myös sukupolvista 1,25–1,75 kansalaisuus on 96 prosentilla. Täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneista kansalaisuus on 41 prosentilla, mutta tässäkin joukossa suomalaisuuden kokemus ei riipu kansalaisuudesta (kansalaisista 38 prosenttia, ei-kansalaisista 41 prosenttia kokee itsensä ainakin jonkin verran suomalaiseksi). Luultavasti se, että kysymys muodollisesta kansalaisuudesta esitettiin ennen kokemuksellista kuulumista mittaavaa kysymystä, on johdatellut vastaajat arvioimaan juuri omaa kokemustaan suomalaisuudesta.

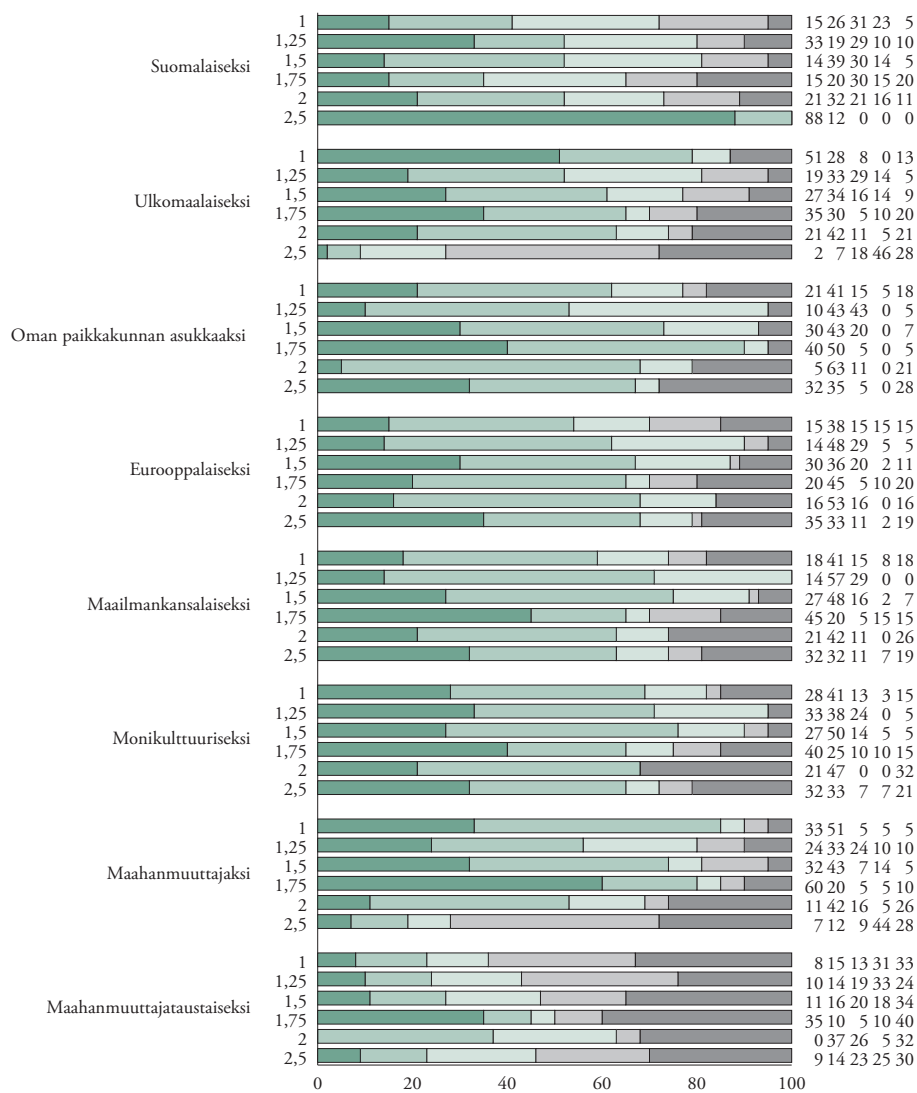
Yllättäen myöskään maahanmuutto-ikä ei ole selvää yhteyttä suomalaisuuden kokemuksen kanssa. Sen tai kansalaisuuden sijaan suomalaiseksi itsensä kokemista määrittelevät ennen kaikkea vanhempien taustat. Jos toinen vanhemmista on syntynyt Suomessa, suomalaisuuden kokemus on erittäin voimakas (88 prosenttia kokee sitä ”paljon”). Jos sen sijaan molemmat

vanhemmat ovat syntyneet muualla, on suomalaiseksi samastuminen paljon ohuempaa (21 prosenttia kokee ”paljon”), vaikka vastaaja itse olisikin syntynyt Suomessa. Etnisten identiteettien erilaisuus kertoo osaltaan siitä, millaisiin yksinkertaistuksiin turvaudutaan luokittelemalla molemmat ryhmät maahanmuuttajataustaisiksi (tai maahanmuuttajien toiseen sukupolveen), puhumattakaan kaikkien taulukon 5 luokkien niputtamisesta yhteen maahanmuuttajien luokkaan. Sama pätee toki myös kantaväestön suomalaisnuoriin. Aiemmissa Nuorisobarometreissa nähdään, että kuulumisen tunne suomalaiseen yhteiskuntaan on heikkenemässä (Myllyniemi 2008, 105), mikä kertoo omalla tavallaan siitä, että kuulumisen tunne ei kenelläkään synny automaattisesti, puhumattakaan siitä, jos kokee syrjintää, rasismia tai toiseuden tunnetta arjessa (Habib 2009, 47).

Kokemus ulkomaalaisuudesta on maahanmuuttajasukupolvien näkökulmasta vastakkainen suomalaisuudelle, mikä näkyy hyvin kuviossa 2. Lähes kaikki ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajat kokevat itsensä ulkomaalaisiksi Suomessa, seka-avioliittojen lapsista puolestaan ei juuri kukaan. Myös tässä havaitaan erittäin suuri ero sukupolvien 2 ja 2,5 välillä.

Suomalaisuus ja ulkomaalaisuus eivät kyse-lyssä kuitenkaan ole toisensa poissulkevia iden-

KUVIO 2. ”Missä määrin koet itsesi...?” Maahanmuuttajasukupolvien* vertailu. (%)

* Maahanmuuttajasukupolvien määritelmät:

1 (muuttanut Suomeen yli 17-vuotiaana, n=39)

1,5 (muuttanut Suomeen 6–12-vuotiaana, n=44)

2 (synt. Suomessa, molemmat vanh. synt. muualla, n=19)

1,25 (muuttanut Suomeen 13–17-vuotiaana, n=21)

1,75 (muuttanut Suomeen alle 6-vuotiaana, n=20)

2,5 (synt. Suomessa, toinen vanh. synt. muualla, n=57)

Paljon
 Jonkin verran
 Vähän
 En ollenkaan
 En osaa sanoa

tifikaatioita. Itsensä ainakin jonkin verran sekä ulkomaalaiseksi että suomalaiseksi kokee joka neljäs kaikista maahanmuuttajataustaisista. Ulkomaalaisen, joka saa Suomen kansalaisuuden, ei tarvitse luopua nykyisestä kansalaisuudestaan, ja itsensä sekä suomalaiseksi että ulkomaalaiseksi kokevista osalla lieenee kaksoiskansalaisuus. Kuten edellä todettiin, ei kysymystä ainakaan suomalaisuuden tapauksessa tosin lähestytty niinkään kansalaisuuden kuin kansallisuuden kautta.

Pysyttäytymistä suomalainen–ulkomaalainen-ulottuvuudella voi pitää eräänlaisena metodologisena nationalismina sen asettaessa kansallisvaltion luonnolliseksi tulkintakehikoksi. (Ks. Harisen ja Kivijärven artikkeli s. 158–168.) Tämä on yksinkertaistus ihmisten elämäkulusta ja identiteettien dynamiikasta, mitä paikkaamaan kyselyyn otettiin mukaan myös paikallinen ja ylikansallinen taso.

Kansainvälisessä tutkimuksessa toistuu havainto siitä, että maahanmuuttajataustaiset identifioivat itsensä usein vahvasti paikalliseen yhteisöön, kun taas kansalliset identifikaatiot saattavat olla heikompia. Kuten kuviossa 2 nähdään, tämä tulos toistuu myös Nuorisobarometrissa. Kiinnostava on myös havainto siitä, että paikallisuus on yhtä tärkeää ensimmäisen kuin toisenkin maahanmuuttajasukupolven identiteetille.²⁴

Paikallisten ja kansallisten ympäristöjen ohella nuoret rakentavat elämäänsä ylijaraisessa globaalissa kontekstissa. Kaikkia nuoria koskevat globaalit nuorisokulttuurit, media, talous ja teknologia, joiden kautta paikalliset asiat voivat vaikuttaa globaalisti, ja globaalit puolestaan paikallisesti. Kansainvälinen liikkuminen on lisääntynyt, minkä ohella maahanmuuttajanuorilla kyse on myös siteistä lähtömaihin.

Kuvion 2 mukaan maahanmuuttajasukupolvien erot maailmankansalaiseksi²⁵ itsensä kokemisessa eivät ole suuria. Voimakkaimmin itsensä maailmankansalaiseksi kokevat Suomeen lapsena muuttaneet sekä Suomessa syntyneet transnationaalisten perheiden lapset. Muista samastumiskohteista maailmankansalaisuus on

voimakkaimmin yhteydessä monikulttuurisuuteen, mutta kuvaavasti toiseksi voimakkainta yhteys on suhteessa omaan paikkakuntaan. Huomion arvoista on sekin, että vaikka kokemus maailmankansalaisuudesta on heikommin yhteydessä itsen ulkomaalaiseksi tai suomalaiseksi kokemisen kanssa, on yhteys kuitenkin positiivinen. Maailmankansalaisuus ja voimakas kytkös Suomeen ja/tai lähtömaahan eivät sulje toisiaan pois.

Voimakkainta monikulttuuriseksi samastuminen on Suomeen muuttaneilla, etenkin jos muutto on tapahtunut lapsena. Suomessa syntyneiden monikulttuurisuusidentifikaatio on hieman heikompaa, ja etenkin ”en osaa sanoa” -vastausten osuus on heillä selvästi suurempi. Kokonaisuutena vastaajien kokemus omasta ”monikulttuurisuudesta” ei ole kovin selvässä yhteydessä siihen, mihin maahanmuuttajasukupolven kuuluu, eikä yhteys maahanmuuttoikään ole lineaarinen. Muuttaminen objektiivisena rajojen ylittämisenä ja muualla asumisena ei välttämättä ole juurikaan tekemisissä subjektiivisen identiteetin kanssa, ja ”maahanmuuttajan” tai ”monikulttuurisen” kaltaisiin käsitteisiin liitetään määreitä, jotka eivät välttämättä liity toisiinsa.

Ratkaisevin asia itsensä maahanmuuttajaksi kokemiselle on luonnollisesti oma syntymämaa. Suomessa syntyneistä nuorista vain joka kymmenes samastuu voimakkaasti maahanmuuttajaksi, muualla syntyneistä noin kolmannes. Ainakin jonkin verran itsensä maahanmuuttajaksi kokevat lähes kaikki aikuisiällä Suomeen muuttaneet, lapsena muuttaneista noin neljä viidestä.

Kyselyssä selvitettiin myös sitä, kuinka moni kokee itsensä ”maahanmuuttajataustaiseksi”. Lähtökohtaisesti tämä hieman teknisen oloinen käsite tarkoittaa henkilöä, joka on joko itse muuttanut tai jonka vanhemmat ovat muuttaneet uuteen maahan. Erotukseksi tästä voidaan maahanmuuttajaksi puolestaan rajata vain ne, jotka ovat itse syntyneet ulkomailla ja muuttaneet Suomeen. (Martikainen & Haikkola 2010.)

Maahanmuuttajataustaisuuden voisi siis

ajatella olevan maahanmuuttajuutta väljempi määritelmä tai sen kattokäsite. Kuviosta 2 kuitenkin nähdään, että etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajat kokevat itsensä selvästi harvemmin maahanmuuttajataustaiseksi kuin maahanmuuttajaksi. Tämä voi liittyä käsitteen vierauteen, sillä se lieenee laajemmin lähinnä viranomaisten ja tutkijoiden käytössä. Toisen polven maahanmuuttajat puolestaan samastuvat yhtä paljon – tai vähän – maahanmuuttajataustaiseksi kuin maahanmuuttajaksikin. Toisin kuin kokemus maahanmuuttajuudesta,

ei maahanmuuttajataustaiseksi samastuminen juuri näytä olevan kytköksissä maahanmuuttajasukupolviin.

Kokonaisuutena katsottuna sukupolvi 1,75, alle 6-vuotiaana Suomeen muuttaneet, ovat kuviossa muista selvästi poikkeava ryhmä. Tämä voi osin johtua sattumasta, sillä tapauksia on vain 20. Rimbaut'n mukaan tämän ryhmän pitäisi sosiologisesti olla hyvin lähellä toisen polven maahanmuuttajia, mutta ehkä hyvin nuorena muuttamisella on sittenkin oma merkityksensä identifioitumisen kannalta.

ARVO- JA ASENNE- ULOTTUVUUDET

Nuorten näkemyksiä selvitettiin perinteisen samaa / eri mieltä -väitteiden ohella pyytämällä heitä sijoittamaan itsensä erilaisille arvoulottuvuuksille. Niiden esittely on tässä jaettu kahteen osaan, sillä osa selvitetystä jatkumoista kuvastaa enemmän yhteiskunnallisia tai aatteellisia näkemyksiä ja arvoja (kuviot 3–17), osa puolestaan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja luonteenpiirteitä (kuviot 18–23). Jako on tietenkin keinotekoinen, sillä esimerkiksi suvaitsevaisuus voisi perustellusti kuulua kumpaan tahansa kategoriaan, ja uskonnon käsitteily yhteisölliseksi tai yksityiseksi ominaisuudeksi on jo arvovalinta itsessään. Jaottelusta on silti pidetty kiinni toivoen sen selkiyttävän asian esittämistapaa. Ylipäättään sitä, että arvot nähdään toisilleen jotenkin vastakohtaisina, voi kritisoida luonnottomaksi yksinkertaistukseksi. Valittuja vastinpareja kannattaa pitää vain yhtenä lukuisista mahdollisuuksista tiivistää tietoa arvojen ja asenteiden moninaisuudesta.

Arvo- ja asenneulottuvuuksia käsitellään taustamuuttujien mukaan kuvioissa 10–17. Jatkumoista on myös muodostettu 3-portaisia muuttujia, joita käytetään valikoidusti taustamuuttujina muita kysymyksiä käsiteltäessä. Taulukoissa 6 ja 7 esitellään lisäksi eri ulottuvuuksien keskinäisiä yhteyksiä.

YHTEISKUNNALLISET NÄKEMYKSET

Pyydettyäessä nuoria sijoittamaan itsensä erilaisille arvoulottuvuuksille ei käytettyjä käsitteitä määriteltä mitenkään. Käsitteiden kuten ”va-

semmisto”, ”isänmaallinen”, ”realisti” merkitysisällöstä saa jonkinlaista otetta, kun niiden yhteyksiä konkreettisempiin kysymyksiin käydään läpi tässä julkaisussa. Myös arvoulottuvuuksien keskinäiset yhteydet valaisevat sitä, mistä niissä on kyse (taulukko 6).

Vasemmisto-oikeisto

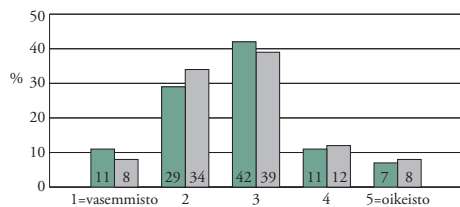
Osa yhteiskunnallisia tai aatteellisia näkemyksiä mittaavista kysymyksistä oli samoja kuin 2008 Nuorisobarometrissa, ja vasemmisto-oikeistoulottuvuuden tapauksessa saadaan vertailutietoa myös vuoden 1996 kuntakyselystä. Kuviosta 10 nähdään, että siirtymä kohti vasenta on ollut voimakasta. Muutos on samansuuntaista kaikissa taustamuuttujien luokissa, mutta erityisesti vasemmistolainen näkemys on voittanut alaa miesten ja nuorimpien vastaajien parissa sekä maaseutumaisissa kunnissa.

Nuorten vasemmistolaisen ajattelun yleistyminen ei todennäköisesti heijastu äänestyskäytäytymiseen kovin suurella painolla, sillä nuoret ovat muita ikäryhmiä passiivisempia äänestäjiä. Itsensä vasemmalle sijoittaneiden osuuden jatkuva kasvu on kuitenkin siinä määrin suurta, että sen uskoisi näkyvän myös puoluevalinnoissa. Perinteisesti vasemmistoon laskettavien SDP:n ja vasemmistoliiton yhteenlaskettu kannatus nuorten parissa on kuitenkin pikemminkin laskusuunnassa (ks. kuvio 58). Ainakaan perinteinen vasemmisto ei siis tämän perusteella näyttäisi kovin hyvin kykenevän realisoimaan potentiaalista nuorison kannatustaan.

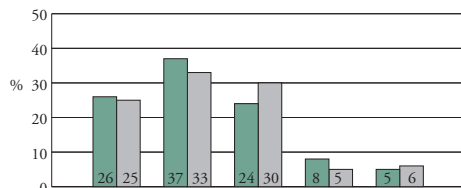
Nuorten tapauksessa syyt vasemmistopuolueiden potentiaalisen ja realisoituneen kannatuksen eroille saattavat olla hieman toiset kuin muussa äänestäjäkunnassa. Esimerkiksi Tommi Uschanov (2008, 70–77) hakee ilmiölle selitystä vasemmiston uskottavuusongelmista, jotka nuorison silmissä kumpuavat esimerkiksi esteettisen tai psykologisen pelisilmän puutteesta, ja vieraantumisen nuorten kannalta tärkeistä asioista, kuten netti- ja tietokonemaailmasta. Sisällöllisten kysymysten ohella kyse on myös koko edustuksellisen demokratian, ”syste-

KUVIOT 3–9. ”Yhteiskunnallisia ja aatteellisia näkemyksiä kuvataan usein erilaisilla ulottuvuuksilla. Miten sijoittaisit itsesi seuraaville ulottuvuuksille?” (Asteikko 1–5, vastausten jakaumat.)

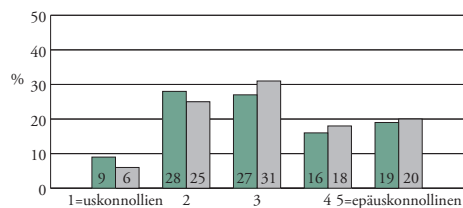
Vasemmisto–oikeisto

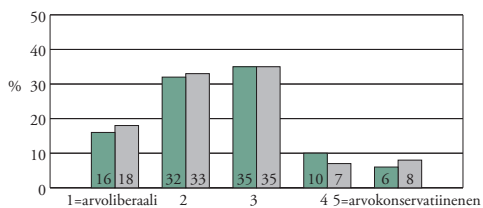
Isänmaallinen–epäisänmaallinen

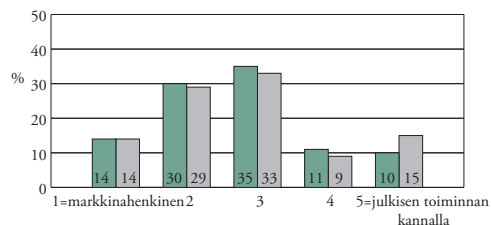
Uskonnollinen–epäuskonnollinen

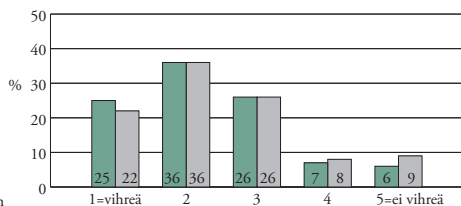
Arvoliberaali–arvokonservatiivinen

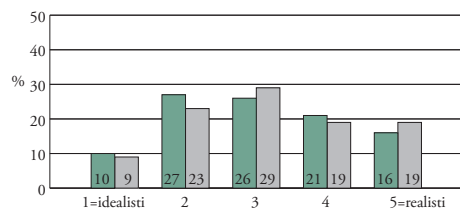
Markkinahenkinen–julkisen toiminnan kannalla

Vihreä–ei vihreä

Idealisti–realisti

■ nainen ■ mies

min” uskottavuudesta. (Ks. myös kuviot 56 ja 57 äänestysaktiivisuudesta.) Lisäksi Nuorisobarometrin mukaan vasemmiston ja oikeiston käsitteet – ainakin perinteisesti ymmärrettynä – ovat nuorilta hämärtymässä (ks. taulukko 6 ja sen tulkinta). Ilmiötä selittää myös vihreiden, ja viime vuosina perussuomalaisten nousu: vaikka niitä ei yleensä lasketa mukaan vasemmiston kannatuslukuihin, niiden nuoret kannattajat sijoittavat itsensä keskiarvosta vasemmalle (ks. kuvio 59).

Sillä, aikooko vastaaja äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa, ei juuri ole yhteyttä siihen, mihin hän vasen–oikea-jatkumolla itsensä sijoittaa. Vielä vuoden 2008 Nuorisobarometrissa oli toisin: silloin vaaleissa nukkuvat sijoittivat itsensä usein vasemmisto–oikeisto-jatkumon keskelle, äänestävät puolestaan sen jompaan-kumpaan päähän. Samastuminen vasemmistoon tai oikeistoon on itsessään osoitus jonkinasteisesta yhteiskunnallisesta kiinnostuksesta, mutta sen yhteys äänestysaktiivisuuteen näyttää purkautuneen. Kiinnostuksessa politiikkaa kohtaan

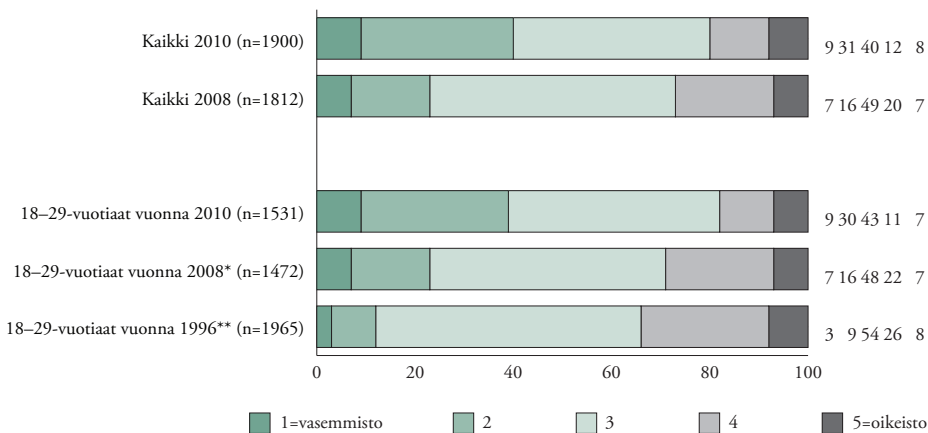
ilmiö kuitenkin edelleen näkyy siten, että nuoret vasen–oikea-jatkumon molemmissa päissä ovat kiinnostuneempia kuin keskittien kulkijat.

Isänmaallinen–epäisänmaallinen

Selvä enemmistö, 61 prosenttia, nuorisosta sijoittaa itsensä isänmaallinen–epäisänmaallinen-jatkumon isänmaalliseen päähän. Kun 27 prosenttia sijoittaa itsensä asteikon keskelle, niin epäisänmaalliseksi itsensä kokee vain 12 prosenttia nuorista. (Kuvio 11.)

Isänmaallisuuden ulottuvuuksiin palataan tässä julkaisussa monessa yhteydessä. Vaikka käsite on muutoksessa, ovat tärkeitä sitä määrittäviä tekijöitä edelleen myös armeijan käyminen ja niin sanottu aseellinen maanpuolustustahto, myös sen perusteella, että aineiston harvat siviilipalveluksen valinneet kokevat itsensä keskimäärin vähemmän isänmaalliseksi kuin varusmiespalveluksen valinneet. Aineistoon ei osunut ainoatakaan totaali kieltäytyjää, joten heidän isänmaallisuuttaan ei päästä tarkastelemaan. Palvelusta terveyssyistä vapautettujen isän-

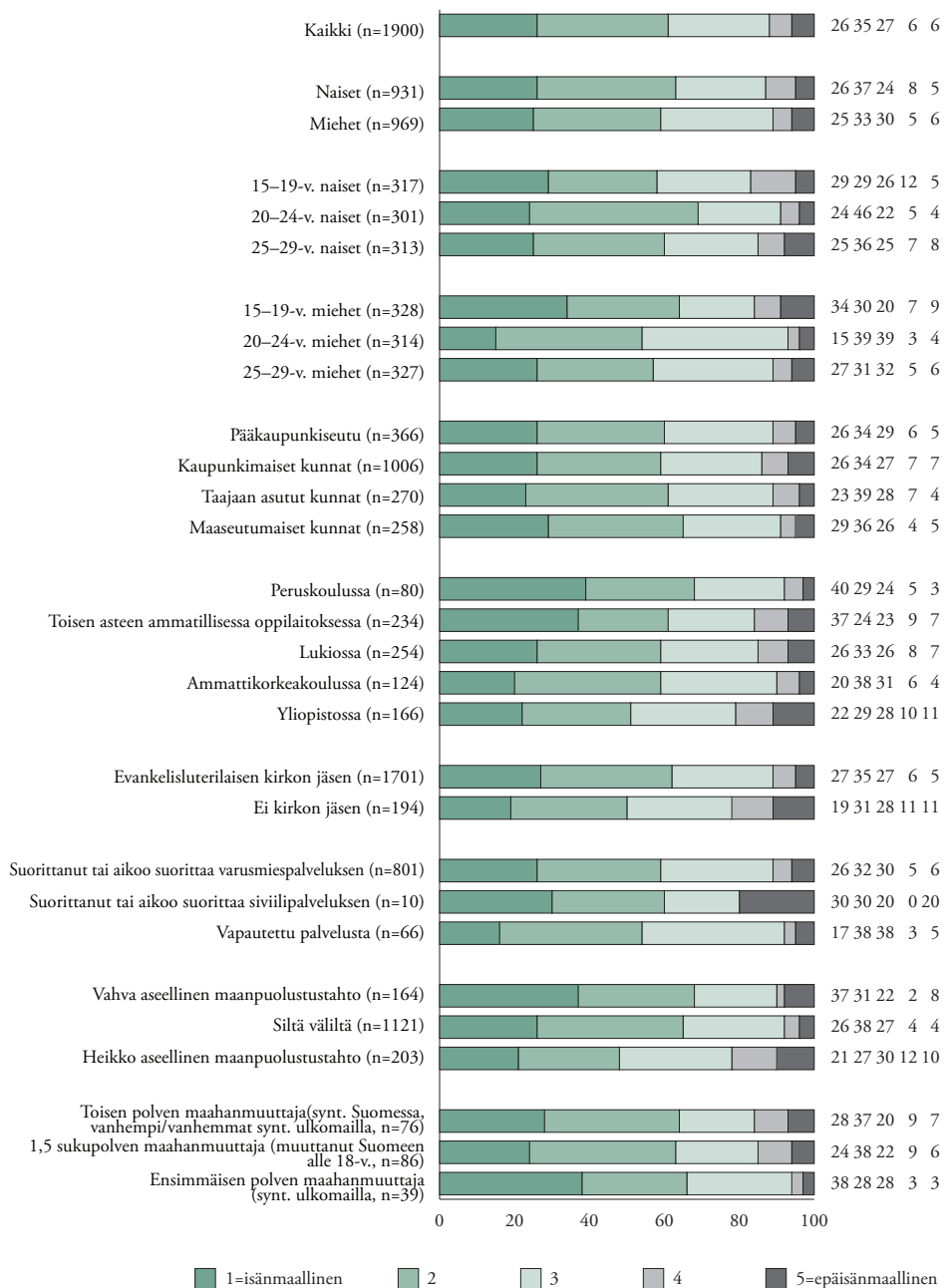
KUVIO 10. Nuorten sijoittuminen vasemmisto–oikeisto-akselille. (%)

* Lähde: Nuorisobarometri 2008.

** Lähde: Kuntaliitto. Kuntalaiskysely 1996.

KUVIO 11. Nuorten sijoittuminen isänmaallinen–epäisänmaallinen-akselille. (%)

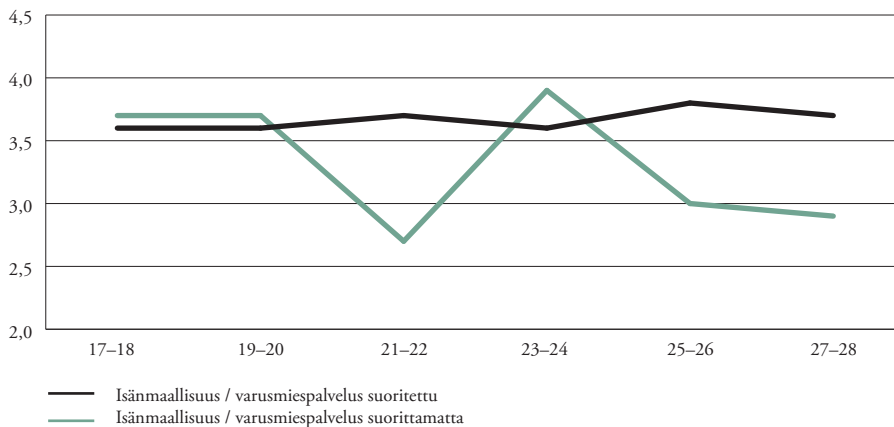
maallisuus on vahvempaa kuin siviilipalvelusmiehillä, mutta heikompaa kuin varusmiehillä. Aseellista maanpuolustustahtoa mittaamaan luotiin neljästä kysymyksestä summamuuttuja (ks. kuvio 36), jonka korrelaatio itse määriteltyn isänmaallisuuteen on koko perusaineistossa melko korkea.²⁶ Pasifistiset arvot (ks. kuvio 43) ovat puolestaan käänteisessä yhteydessä isänmaallisuuteen.

Kuviossa 11 isänmaallisuuden muutokset iän myötä esitellään erikseen naisilla ja miehillä, sillä ne kehittyvät eri suuntiin, ja ikään kuin kumoavat toisensa siten, että koko aineistossa iän mukaisia muutoksia ei havaita. Myöskään naisten ja miesten isänmaallisuuden tasossa ei ole eroja, jos tarkastellaan koko 15–29-vuotiaiden ikäryhmää. Nuorimmassa alle 20-vuotiaiden ikäryhmässä miehet ovat isänmaallisempia, 20–24-vuotiaissa puolestaan naiset, ja vanhimmassa ikäryhmässä erot ovat tasaantuneet.

Varusmiespalveluksen suorittamisella voi olettaa olevan vaikutusta siihen, miksi naisten

ja miesten isänmaallisuus kehittyy eri suuntiin 20 ikävuoden paikkeilla. Nuorisobarometrin aineiston perusteella ei voi tarkastella sitä, mihin suuntaan yksittäisen nuoren isänmaallisuus varusmiespalveluksessa kehittyy. Sen sijaan on mahdollista tarkastella isänmaallisuuden tasoa niillä, jotka jo ovat suorittaneet armeijan, ja niillä, joilla se on vielä edessäpäin. Siviilipalvelusmiehet ja palvelusta vapautetut on poistettu kuvion 12 luvuista. Tuloksista nähdään, että armeijan käyneiden isänmaallisuus on tasaisen vahvaa kaikissa ikäryhmissä, kun taas 30 ikävuotta lähestyvien, palvelukseen astumistaan lykkäävien isänmaallisuus on heikompaa. Vastavaan kaltainen asenne-ero ennen/jälkeen varusmiespalveluksen näkyy vielä selvemmin suhteessa aseelliseen maanpuolustustahtoon (kuvio 39). Tulosta voi tulkita ainakin kahdella tavalla. Joko varusmiespalvelus vahvistaa ja pitää yllä isänmaallisuutta ja maanpuolustustahtoa (jotka ilman tätä ylläpitoa jostain syystä kääntyvät laskuun), tai lykkäystä hakevat ja saavat ne, joiden

KUVIO 12. Isänmaallisuus* luokiteltuna iän ja varusmiespalvelun suorittamisen mukaan. Vain miehet. (Keskiarvo, asteikko 1–5.)

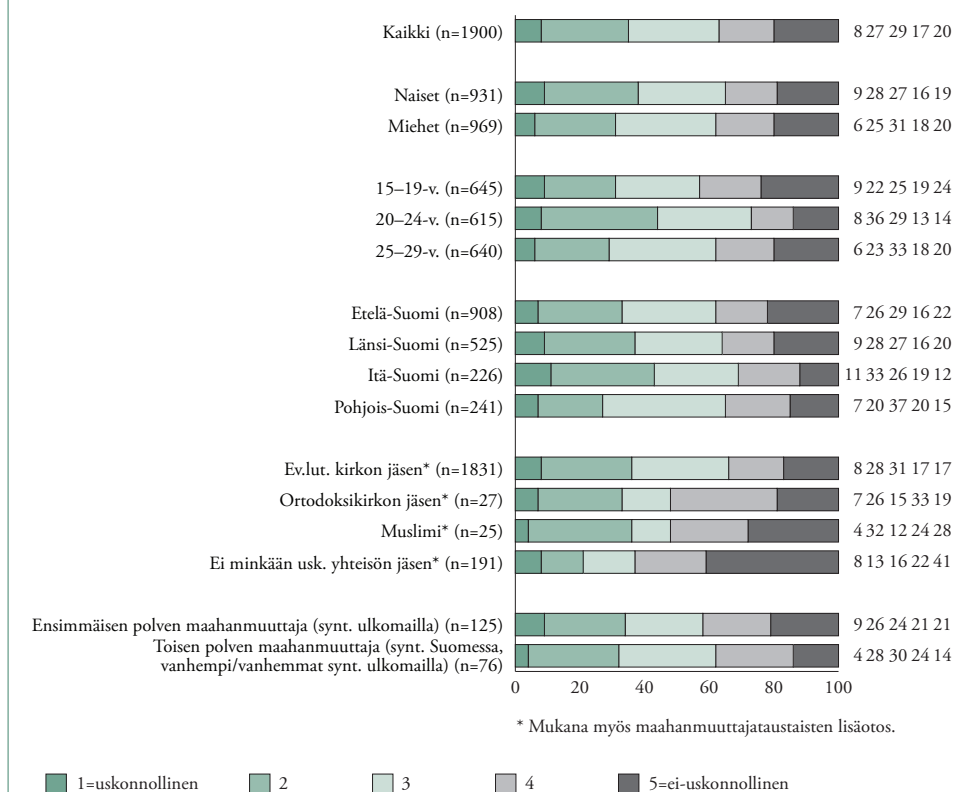
* Kysymys 3 b) muunnettuna siten, että 5=isänmaallinen, 1=epäisänmaallinen. Siviilipalvelusmiehet ja palvelusta vapautetut eivät ole mukana luvuissa.

isänmaallisuus ja maanpuolustushenki ovat jo valmiiksi heikompia. Ylivoimaisesti suurin osa nuorista miehistä suorittaa varusmiespalveluksen 20 ikävuoden molemmin puolin, ja jo 22 ikävuodesta eteenpäin lykkäystä saaneiden joukko on varsin pieni ja valikoitunut. Suuri osa heistä on yliopisto-opiskelijoita, joiden isänmaallisuus on suhteellisen heikkoa (kuvio 11).

Muista taustamuuttujista kirkkoon kuuluminen on vahvasti yhteydessä isänmaallisuuteen, ja myös uskonnollisuuden ja isänmaallisuuden kytkös on selvä. Uskonnollisimpaan ääripäähän kuuluvista jopa yli puolet sijoittaa itsensä myös

asteikon isänmaallisimpaan ääripäähän. Kuviossa 11 on taustamuuttujana myös maahanmuuttajasukupolvet, joiden parissa isänmaallisuus on korkealla tasolla niin toisen sukupolven (Suomessa syntyneet) kuin ensimmäisen sukupolven (Suomeen muuttaneet) nuorilla. Periaatteessa etenkin ensimmäisen polven maahanmuuttajataustaisten tapauksessa voi pohtia sitäkin, mihin maahan isänmaalliset tunteet kohdistuvat, mutta pääasiallisesti kohde lienee Suomi, ainakin sen perusteella, että isänmaallisuus on sitä voimakkaampaa, mitä vahvempi on kokemus ”suomalaisuudesta” (kuvio 2). (Ks. aiheesta lisää

KUVIO 13. Nuorten sijoittuminen uskonnollinen–ei-uskonnollinen-akselille. (%)

Harisen & Kivijärven artikkeli s. 158–168; ks. myös kuvio 60 eri puolueita kannattavien nuorten isänmaallisuudesta.)

Uskonnollinen–epäuskonnollinen

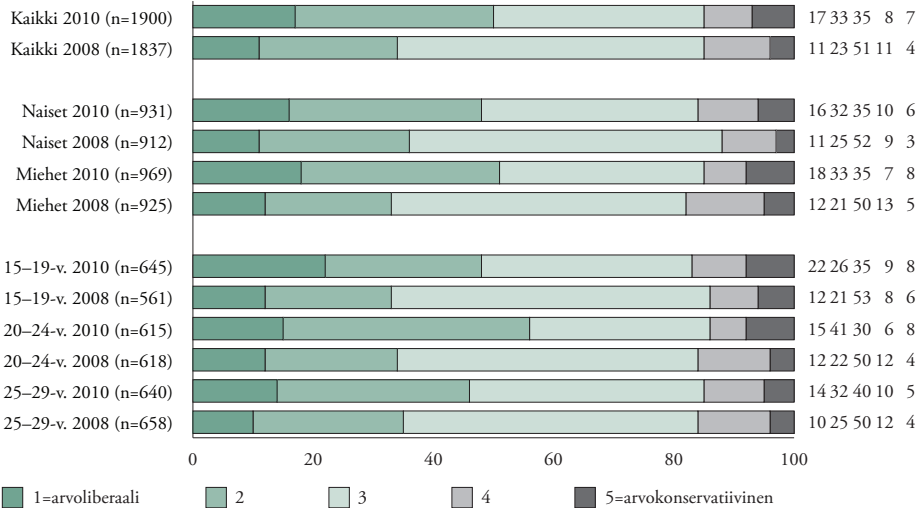
Vajaa kymmenesosa nuorista sijoittaa itsensä uskonnollinen–epäuskonnollinen-jatkumon uskonnollisimpaan päähän, toiseen ääripäähän noin joka viides. Keskimäärin naiset määrittelevät itsensä hieman uskonnollisemmiksi kuin miehet. Mainittakoon, että näin on vain kantasuomalaisen joukossa, maahanmuuttajataustaisilla nuorilla pikemminkin miehet näyttäisivät olevan uskonnollisia, joskaan tässä suhteellisen pienessä otoksessa erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä.

20–24-vuotiaiden ikäryhmä kokee itsensä uskonnollisemmaksi kuin tätä nuoremmat tai vanhemmat. Ero on varsin selvä, ja samansuuntainen niin naisilla kuin miehillä. Tällaista iän mukaista eroa ei tullut esille selvitetessä nuorten uskonnollisuutta vuoden 2006 uskonto-

teemaisessa Nuorisobarometrissa. Myöskään tässä havaittua Itä-Suomen nuorten suurempaa uskonnollisuutta ei tuolloin näkynyt. Selitys löytynee hieman erilaisissa tavoissa kysyä asiaa: 2006 kyselyssä vastaajia pyydettiin sanomaan, ovatko he uskonnollisia, ei-uskonnollisia vai vakaumuksellisia ateisteja. Kysymysten muotoilu poikkeaa toisistaan ainakin siten, että ateismin mainitseminen kysymyksessä painottaa enemmän uskonnollisuuden Jumalaan uskomisen aspektia kuin tässä mielessä yleisempi uskonnollinen–epäuskonnollinen-jatkumo. Nuorisobarometrissa 2006 havaittiinkin, että silloisella tavalla mitattu uskonnollisuus on erityisesti yhteydessä siihen, uskooko kristinuskon opinkappaleisiin, kuten siihen, että Jumala on luonut maailman, kun taas esimerkiksi uskossa noitiin tai aaveisiin ei uskonnollisten ja muiden välillä ollut eroja (Myllyniemi 2006, 65).

Aineistossa ei näy suuria eroja eri uskonto-kuntiin kuuluvien uskonnollisuudessa. Ei-us-

KUVIO 14. Nuorten sijoittuminen arvoliberaali–arvokonservatiivinen-akselille. Vertailu 2008* ja 2010. (%)

* Lähde Nuorisobarometri 2008.

konnollisten ortodoksien ja muslimien osuudet näyttävät suuremmilta kuin ei-uskonnollisten evankelis-luterilaisen kirkon jäsenten, mutta vähemmistöuskontoja on otoksessa liian vähän tulosten luotettavaa yleistämistä varten. Myöskään maahanmuuttajataustaisten nuorten uskonnollisuus ei merkitsevästi poikkea kanta-väestöstä. Mihinkään uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomat sentään näyttävät kokevan itsensä vähemmän uskonnollisiksi kuin muut.

Arvoliberaali–arvokonservatiivinen

Vain kahdessa vuodessa nuoriso on omien arvioidensa mukaan siirtynyt huomattavasti arvoliberaaliin suuntaan (kuvio 14). Muutos on samansuuruista naisilla ja miehillä, nuorimmilla vastaajilla se on suurempaa kuin vanhemmilla.

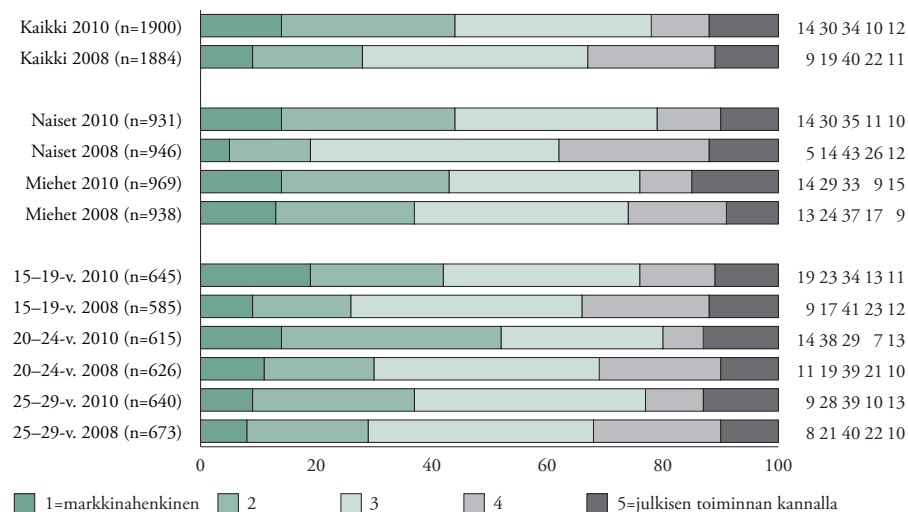
Kysymysmuotoilun sanalla ”arvo” on haluttu korostaa sitä, että kyse ei ole liberalismiin ja konservatiivisuuden taloudellisista aspekteista.

Taulukossa 6, jossa esitetään eri näkemysulottuvuuksien väliset korrelaatiot, arvoliberaalius kylläkin korreloi melko vahvasti markkinahenkisyyden kanssa, mutta myös vasemmistolaisuuden ja vihreyden kanssa. Sen sijaan yhteydet isänmaallisuuden ja uskonnollisuuden kanssa eivät yllättäen ole merkitseviä. Sisällöllisesti voidaan nähdä, että liberalismi on yhteydessä pasifistisiin arvoihin (vrt. kuvio 43), mutta esimerkiksi maahanmuuttoasenteiden (kuvio 51) tai aseellisen maanpuolustustahdon (kuvio 36) kanssa sillä ei ole tekemistä.

Markkinahenkinen–julkisen toiminnan kannalla

Vertailussa vuoden 2008 barometriin näkyy voimakas siirtymä kohti markkinahenkisempiä arvoja (kuvio 15). Muutosta on tapahtunut ennen kaikkea naisilla. Vielä vuonna 2008 miehet olivat selvästi markkinahenkisempiä, mutta nyt eroja ei käytännössä enää ole.²⁷ Vastaava suku-

KUVIO 15. Nuorten sijoittuminen markkinahenkinen–julkisen toiminnan kannalla-
ulottuvuudelle. Vertailu 2008* ja 2010. (%)

* Lähde Nuorisobarometri 2008.

puolierojen tasoittuminen näkyy myös vasemmosto-oikeisto-ulottuvuudella, mutta muuten markkinahenkistyminen ei kovin luontevasti sovi yhteen samanaikaisen käännöksen kohti vasenta kanssa (kuvio 10).

Toinen ryhmä, jonka markkinahenkisyys on lisääntynyt voimakkaasti, ovat kaikkein nuorimmat vastaajat. Kyse ei ole kuitenkaan ainakaan pelkästään uuden, markkinaorientuneemman sukupolven esiinmarssista, sillä muutos on samansuuntaista myös vanhemmissa ikäryhmissä.

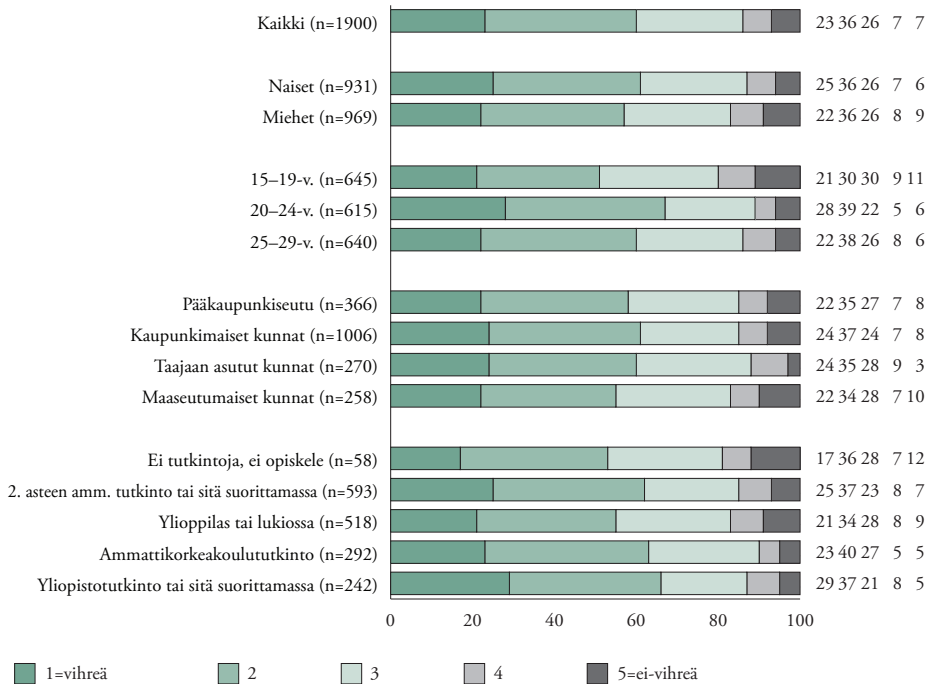
Vihreä–ei-vihreä

Enemmistö (59 prosenttia) sijoittaa itsensä vihreä–ei-vihreä -ulottuvuuden vihreämpään päähän (kuvio 16). Enemmän ei-vihreiksi it-

sensä kokee 14 prosenttia ja neljännes on jotain siltä väliltä. Naiset ovat vihreämpiä kuin miehet, ja korkea koulutustaso on yhteydessä vihreyteen. Yllättäen kaikkein vähiten vihreitä ovat kyselyn nuorimmat, alle 20-vuotiaat.

Myös vihreä–ei-vihreä -ulottuvuudella vastausten jakauma on kaukana normaalista, mikä kertonee paitsi ympäristöasenteista, myös muista vihreyteen liittyvistä (myönteisistä) ominaisuuksista, joihin halutaan samastua. Aiemmissa kyselyissä on havaittu, ettei edes huoli ympäristöstä aina kulje käsi kädessä luonnon ja ympäristön suojelemisen tärkeänä pitämisen kanssa (Myllyniemi 2008, 107–108). Tässä puolestaan vihreys, siten kuin se kyselyssä on ymmärretty, ei ole yhteydessä esimerkiksi sen kanssa, kuinka paljon tuntee epävarmuutta ihmisen aiheuttamasta il-

KUVIO 16. Nuorten sijoittuminen vihreä–ei-vihreä-akselille. (%)

mastonmuutoksesta, energian riittävydestä tai maapallon väestönkasvusta – ja yhteys ympäristön saastumisesta koettuun turvattuuteenkin on vain melkein merkitsevä. Kuviosta 60 nähdään sekin, että eri puolueita kannattavien erot vihreydessä ovat hyvin pieniä.

Idealisti–realisti

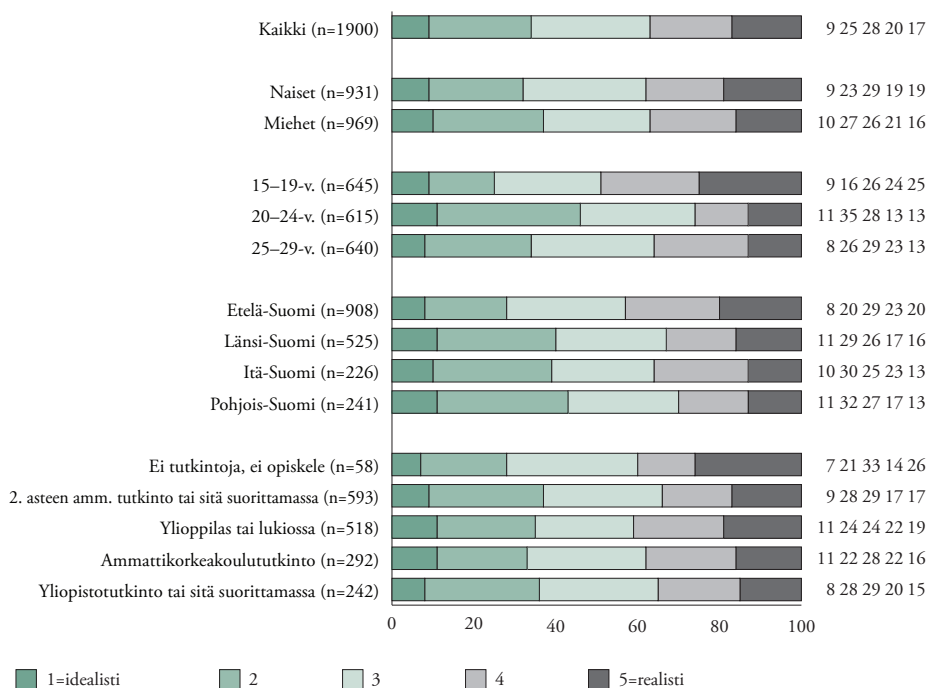
Kaikista kysytyistä arvoulottuvuuksista idealisti–realisti lienee vaikeatulkintaisin. Voi jopa ihmetellä, onko edes kyse ulottuvuudesta siinä mielessä, että sen ääripäät ovat toisilleen jotenkin vastakkaisia. Vaikka kumpikin käsitteistä saakin monia merkityksiä esimerkiksi politiikassa, taiteessa, kirjallisuudessa ja filosofiasa, viitataan niillä arkisesti usein aatteellisuuteen tai toiveikkuuteen (idealismi) ja toisaalta liäl-

lisen optimismiin välttämiseen tai tosiasioiden huomioimiseen (realismi).

Arvojen välisistä korrelaatioista (liite 3) kuitenkin näkyy, että itsensä realistiseksi määrittelevät nuoret ovat optimistisempia kuin idealistisiksi itsensä kokevat. Vaikka idealismi liitetään usein nuoruuteen, kokevat barometrin 15–29-ikähaaran kaikkein nuorimmat, alle 20-vuotiaat, itsensä realistisimmiksi. Realistisempina erottuvat myös Etelä-Suomessa asuvat, sekä vailla tutkintoja ja opintopaikkaa olevat nuoret. (Kuvio 17.)

Jos taustamuuttujien mukaiset erot ovat hieman hämmentäviä, voi idealismi–realismitulottuvuus saada mielekkyyttä peilaamalla sitä arvo- ja asennekysymyksiin. Nuorisobarometrin teema-alueella, ulkopoliitikassa, realismilla tarkoitetaan usein näkemystä, jonka mukaan

KUVIO 17. Nuorten sijoittuminen idealisti–realisti-akselille. (%)

valtiot ovat ensisijaisia vaikuttajia maailman asioissa.²⁸ Nuorisobarometrissa itsensä realistiksi määrittelevät vastaavat tätä tulokulmaa realismiin esimerkiksi siinä, että he ovat muita useammin sitä mieltä, että ”jokaisella maalla on väistämättä armeija, sillä sotilaallinen tyhjiö täyttyy aina”. Realismi on yhteydessä myös näkemykseen, jonka mukaan ”Suomen tulisi keskittyä lähinnä huolehtimaan Suomesta ja suomalaisista” (kuvio 45).

Toisaalta ulkopoliitiikan ”realismi” muuttuu ajan myötä. Tästä yhtenä ilmentymänä on Kari Paakkunaisen artikkelissaan (s. 221–245) nuorten 1980-luvun teksteistä löytämä realismi, jossa kansallisvaltiot jäävät marginaaliin, ja maailmaa tarkastellaan suurvaltojen liikkumavaran puitteissa. Kylmän sodan jälkeisessä maailmassa megatrendejä ovat globalisaatio ja uudet riippuvuussuhteet, joihin viitaten puolustusministeri Häkämies totesi, ettei itsenäinen puolustus ole enää mahdollinen, vaan Suomi on kriisitilanteissa riippuvainen yhteistyöstä muiden maiden

kanssa. (Puolustusministeriö 2010.) Pelkästä kansallisvaltion suvereeniuuden painottamisesta ei tuoreessa Nuorisobarometrin aineistossakaan kerro se, että realistit haluaisivat idealisteja enemmän vahvistaa EU:n ulkopoliittista roolia ja kriisinhallintakykyä sekä YK:n roolia kansainvälisessä politiikassa. Realistit ovat idealistisempia nuoria useammin myös Suomen Nato-jäsenyyden kannalla.

Nuorten idealismi–realismi-suhdetta barometriaineistossa avaakin ulkopoliitiikan perinteisiä realismitulkintoja paremmin suhde voimapolitiikkaan ylipäätään. Realisteiksi itsensä kokevien nuorten aseellinen maanpuolustustahto (ks. kuvio 36) on vahvempaa kuin idealistisempien nuorten. Pasifististen asenteiden (ks. kuvio 43) kohdalla yhteys on päinvastainen. Näkemyksiin sodan tai väkivallan oikeutuksesta (taulukko 9) ei sijoittumisella idealismi–realismi-akselilla kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä.

Maahanmuuttokeskusteluun on kaivattu

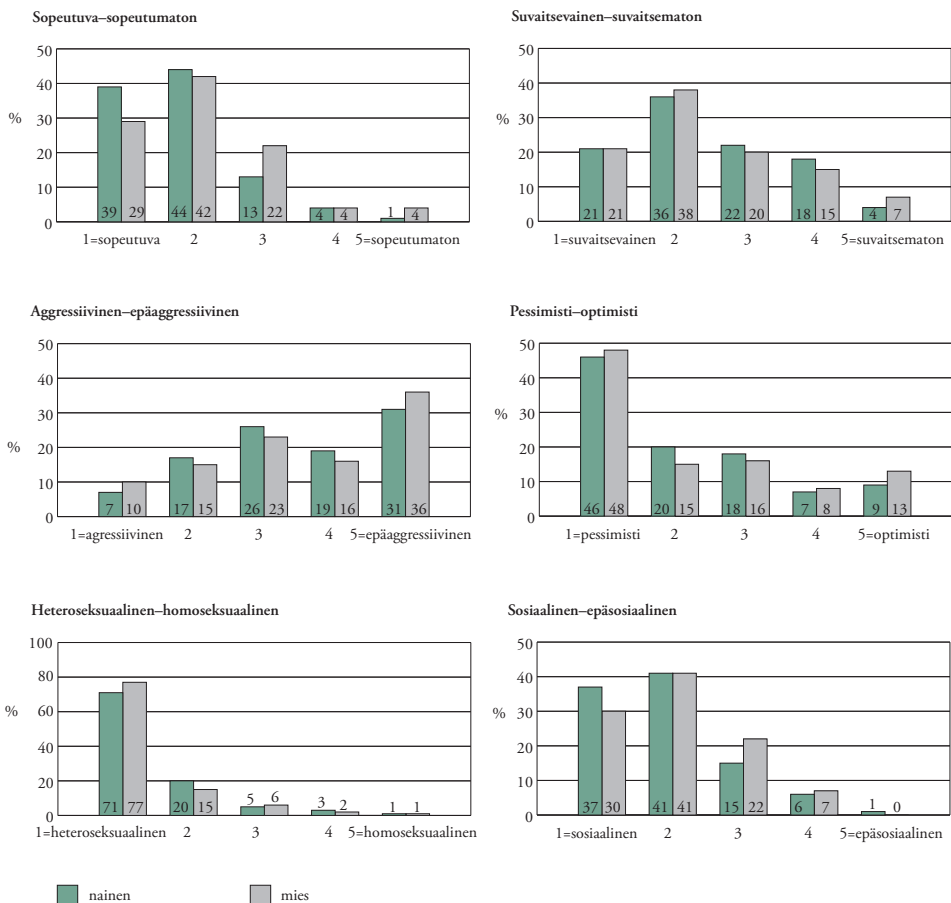
TAULUKKO 6. Eri yhteiskunnallisia näkemyksiä kuvaavien ulottuvuuksien välisiä korrelaatioita. (Spearmanin rho, merkitsevät yhteydet lihavoitu.)

	1=Vasemmisto, 5=oikeisto	1=Isänmaallinen, 5=epäisänmaallinen	1=Uskonnollinen, 5=epäuskonnollinen	1=Vihreä, 5=ei vihreä	1=Arvoliberaali, 5=arvokonservatiivinen	1=Markkinahenkinen, 5=julkisen toiminnan kannalla	1=Idealisti, 5=realisti
1=Vasemmisto, 5=oikeisto	1,00						
1=Isänmaallinen, 5=epäisänmaallinen	-0,03	1,00					
1=Uskonnollinen, 5=epäuskonnollinen	0,13	0,07	1,00				
1=Vihreä, 5=ei vihreä	0,10	0,08	0,17	1,00			
1=Arvoliberaali, 5=arvokonservatiivinen	0,11	0,03	0,01	0,13	1,00		
1=Markkinahenkinen, 5=julkisen toiminnan kannalla	0,07	0,10	0,03	0,04	0,10	1,00	
1=Idealisti, 5=realisti	0,13	-0,03	0,17	0,11	0,12	0,09	1,00

”realismia”, ja ”idealismia” on tässä kontekstissa käytetty väheksyvästi viittaamaan monikulttuurisuuteen myönteisesti suhtautuviin. Nuorisobarometrin maahanmuuttokysymyksissä monet ”realistit” ovatkin muita kriittisempiä (taulukon 10 faktori 3), ollen esimerkiksi muita useammin sitä mieltä, että ”monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme”. Toisaalta monet ”realistit” ovat vahvasti

myös monikulttuurisuuden ja tasavertaisuuden kannalla (taulukon 10 faktorit 1 ja 2) ollen taipuvaisempia ajattelemaan esimerkiksi että ”ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria”. Itsensä ”idealistiksi” määrittelevät puolestaan pitävät ”realisteja” tärkeämpänä sitä, että heidän ystävänsä ovat syntyneet Suomessa. Suomi ei ole koskaan ollut etnisesti tai kulttuurisesti homogeeninen, ja monikulttuurista Suomea

KUVIOT 18–23. ”Henkilökohtaisia ominaisuuksia voi kuvata erilaisilla ulottuvuuksilla. Miten sijoittaisit itsesi seuraaville ulottuvuuksille?” (Asteikko 1–5, vastausten jakaumat.)

voi eräissä mielessä pitää yhä ”epärealistisempaan” ajatuksena, missä mielessä nämä ”realismin” ja ”idealismien” merkitysten ympärikäntymiset vaikuttavat ymmärrettäviltä.

Yhteiskunnallisten näkemysten yhteydet

Taulukossa 6 esitetään kaikkien nuorilta kysytyjen yhteiskunnallisia tai aatteellisia näkemyksiä kuvaavien arvoulottuvuuksien väliset korrelaatiot. Tilastollisesti merkitsevät yhteydet on lihavoitu, ja yhteyden suunnan voi päätellä korrelaatiokertoimen etumerkistä. Esimerkiksi ensimmäisen sarakkeen alimman solun korrelaation 0,13 vasemmisto–oikeisto- ja idealisti–realisti-ulottuvuuksien välillä voi tulkita siten, että vasemmistolaiset ovat taipuvaisempia määrittelemään itsensä idealisteiksi, ja oikeistolaiset realisteiksi. Ensimmäisestä sarakkeesta nähdään myös esimerkiksi se, että vasemmistolaisuus on positiivisessa yhteydessä vihreyden ja arvoliberaalismin kanssa.

Perinteisesti oikeistoon yhdistettyä kansallismielisyyttä ei aineistossa näy, sillä vasemmisto–oikeisto-ulottuvuus ei ole merkitsevässä

yhteydessä isänmaallisuuden kanssa. Perinteistä kuvaa ei vastaa sekään, että vasemmistolaiset ovat taipuvaisempia uskonnollisuuteen kuin oikeistolaiset. Tätä voi pitää yllättävänäkin, sillä ainakin perinteisesti monet vasemmistolaiset ajattelijat edustavat ateistista ja materialistista maailmankatsomusta. Kaikkein eniten perinteisen vasemmisto–oikeisto-jaon vastaista on kuitenkin vasemmiston taipumus markkinahenkisyyteen. Tämä on huomionarvoista, sillä yhteiskunnan vahvaa roolia, ainakin markkinatalouden säätelijänä, voi pitää vasemmistolaiselle ajattelulle keskeisenä.²⁹ Vasen–oikea-jakoa on kritisoitu epärelevantiksi uuden politiikan kentillä, ja näiden tulosten perusteella perinteinen poliittinen kartta on nuorison parissa jo varsin rypyssä.

HENKILÖKOHTAISET TAIPUMUKSET

Nuorisobarometrissa selvitettiin ensimmäistä kertaa myös sitä, kuinka vastaajat kokivat sijoittuvansa henkilökohtaisempia ominaisuuksia kuvaaville ulottuvuuksille. Monien ominaisuuksien voisi olettaa jakautuvan kutakuinkin normaalisti,

TAULUKKO 7. Eri henkilökohtaisia ominaisuuksia kuvaavien ulottuvuuksien välisiä korrelaatioita. (Spearmanin rho, merkitsevät yhteydet lihavoitu.)

	1= Sopeutuva, 5=sopeutumaton	1=Suvaitsevainen, 5=suvaitsematon	1=Aggressiivinen, 5=epäaggressiivinen	1= Pessimisti, 5= optimisti	1=Heteroseksuaalinen, 5=homoseksuaalinen	1= Sosiaalinen, 5=epä-sosiaalinen
1=Sopeutuva, 5=sopeutumaton	1,00					
1=Suvaitsevainen, 5=suvaitsematon	0,13	1,00				
1=Aggressiivinen, 5=epäaggressiivinen	0,01	-0,16	1,00			
1=Pessimisti, 5=optimisti	0,03	-0,21	0,24	1,00		
1=Heteroseksuaalinen, 5=homoseksuaalinen	0,08	0,14	-0,10	-0,12	1,00	
1=Sosiaalinen, 5=epäsosiaalinen	0,18	0,06	-0,05	-0,01	0,21	1,00

toisin sanoen symmetrisesti siten, että keskimäisiä arvoja olisi eniten ja ääripäitä vähiten. Mikäli vastaajat onnistuisivat sijoittamaan itsensä ulottuvuuksille suhteessa muihin, jakaumat ehkä muistuttaisivat kellokäyrää, mutta kuvioista 18–23) nähdään, että näin ei ole. Tämä voi viitata siihen, että jotkut kysymykset ovat normatiivisia tai arvottavia ja että niihin myös vastataan sen mukaisesti. Suhteellisesti ottaen enemmistön ei pitäisi esimerkiksi olla erityisesti epäaggressiivisia suhteessa muihin, vaan pikemminkin keskimääräisen aggressiivisia. Kyselyssä tilanne on kuitenkin toinen, aivan kuin tarinassa, jonka mukaan 90 prosenttia autoilijoista pitää itseään keskimääräistä parempina ajajina.

Niinpä kuvioista 18–23 voi lukea niistä normatiivisista odotuksista, joiden vaikutuksesta vastaukset jakautuvat niin kuin jakautuvat. Esimerkiksi se, että useampi kuin kolme neljästä sijoittaa itsensä sopeutuva–sopeutumaton-jatkumon sopeutuvaan päähän, kertoo siitä, että sopeutuminen on normi. Yhtä suuri osuus kokee olevansa enemmän sosiaalinen kuin epäsosiaalinen. Mutta mistä kertoo se, että lähes puolet nuorista pitää itseään hyvin pessimistisinä?

Normatiivisten odotusten vaikutusta vastauksiin ei tule liioitella, eikä vastauksia tarvitse olettaa annettavan vain suhteessa muihin. Jos esimerkiksi kyselytutkimuksen ajallisessa seurannassa huomattaisiin ihmisten muuttuvan yhä sosiaalisemmiksi, se voisi todella kertoa jostain reaalisesta muutoksesta. Ottamatta kantaa siihen, mikä on perimän ja ympäristön osuus missäkin ominaisuudessa, voi myös ilmiön itsensä luonne vaikuttaa sen jakaumaan. Se, että kolme neljästä sijoittaa itsensä heteroseksuaalinen–homoseksuaalinen-jatkumon heteroseksuaalisimpaan päähän, ei ole kovin yllättävää. Ajassa ei tarvitse mennä taaksepäin kuin 1950-luvulle, kun yllätykseksi riittivät Kinseyn tutkimusryhmän tutkimustulokset siitä, että seksuaalinen suuntautuminen on jatkumo, eivätkä ihmiset jakaudukaan homoiksi ja heteroiksi.

Nuorisobarometrin kyselyssä kolme nel-

jästä kokee itsensä lähinnä heteroseksuaaleiksi, 1 prosentti homoseksuaaleiksi ja neljännes on jotain siltä väliltä. Seksuaalista suuntautumista selvitettiin nyt ensimmäistä kertaa, eikä ajallista vertailua vanhempiin barometreihin siis päästä tekemään. Oletettavasti seksuaalisessa suuntautumisessakin tapahtuu muutosta ajan myötä. Vuonna 1993 tehdyssä suomalaisessa kyselyssä homoseksuaalien osuus oli yksi prosentti kuten barometrissakin, jopa noin 93 prosenttia suomalaisista ilmoitti olevansa heteroseksuaalisia, ja vain noin kuusi prosenttia biseksuaalisia. (Kontula & Haavio-Mannila 1993.) Alfred Kinseyn 1940-luvulla kehittämä seksuaalista suuntautumista mittaava asteikko on 7-portainen, ja sillä yksinomaisesti homoseksuaaliseksi itsensä määrittlevien osuus oli noin neljän prosentin luokkaa. Erilaisten lukujen taustalla voi olla eroja siinä, mikä seksuaalisuuden ulottuvuuksista vastauksissa painottuu: onko kyse sukupuoli-identiteeteistä, teoista, suhteista vai taipumuksista.³⁰ Nuorisobarometrin asteikosta puuttuu myös mahdollisuus valita vaihtoehto ”aseksuaalinen”. Sama puute on toisaalta kautta koko kyselyn: vastaajat eivät yleensä pääse kertomaan, kuinka tärkeä kysytty asia heille on, tai kuinka voimakas jokin mielipide on.

Suvaitsevaisuuden voisi olettaa olevan yhteiskunnassamme niin vahva normi, että kysymys omasta suvaitsevaisuudesta toimisi suvaitsemattomuuden hyvänä erottelijana. Näin ei kuitenkaan näytä olevan, vaan vain joka viides sijoittaa kysyttäessä itsensä asteikon suvaitsevaisimpaan ääripäähän. Suvaitsevaisuutta ei kyselyssä määriteltä, ja käsite onkin eittämättä monitulkintainen. Suvaitsevaisuus voi liittyä temperamenttiin ja kasvatukseen, mutta se voi olla politiikkaan, miksei myös tyyliin tai imagoon liittyvä valinta. Suvaitsevaisuus arkipäiväisessä voi tarkoittaa pehmeyttä, myönteisyyttä tai naiiviutta, myös kielteisiä asioita. Lähtökohtana voi pitää sitä, että jonkun asian suvaitseminen ja hyväksyminen eivät ole sama asia; pikemminkin päinvastoin, suvaita voi vain asioita, joita ei täysin hyväksytä.

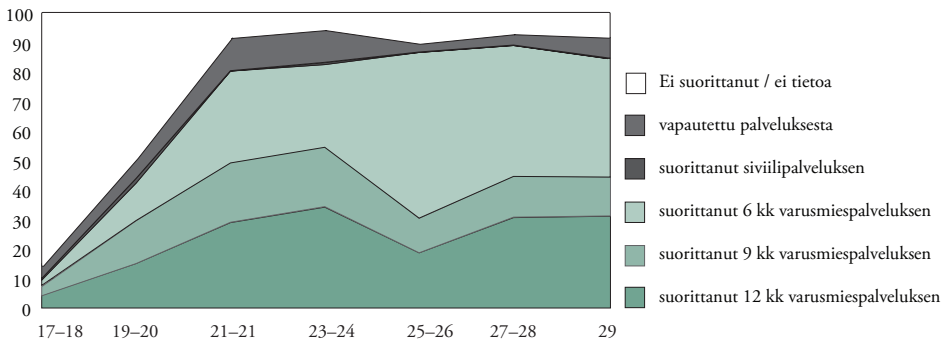
Itsensä suvaitsevaiseksi tai suvaitsemat-

tomaksi määrittelemine voi kertoa paitsi minäkuvasta, myös omasta suhteesta suvaitsevaisuuden käsitteeseen. Yleisessä käytössä suvaitsevaisuus ja suvaitsemattomuus liitetään erilaisiin ryhmiin, ja halu samaistua suvaitseviin tai suvaitsemattomiin kertoo jotain myös kulttuurisesta identiteetistä. Esimerkiksi Sini Perhon väitöskirjassaan tutkimat ”suvaitsemattomiksi” itsensä identifioivat nuoret ovat myös avoimen rasistisia (Perho 2010, 49). Ongelmalliseksi tämän jaon tekevät käsitteen monet käyttötavat: mihin sijoittaa itsensä nuori, joka ei suvaitse suvaitsemattomuutta? Esimerkiksi se, että homoseksuaalit identifioivat itsensä heteroita suvaitsemattommiksi, saattaa kertoa

tästä. Itsensä suvaitsevaisiksi määrittelemine tapahtuu eri kontekstissa riippuen siitä, kuinka paljon henkilökohtaisia kokemuksia suvaitsemattomuudesta henkilöllä on.

Suvaitsevaisuuden monimerkityksellisyydestä kertoo kyselyaineistossa se, että kuvion 51 maahanmuuttajuuteen ja maahanmuuttajiin liittyvistä kysymyksistä ainoastaan ihonväriin ja uskontoon liittyvät asenteet ovat yhteydessä suvaitsevaisuuden kanssa. Maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin hyvin kriittisesti suhtautuvat pitävät itseään vähintään yhtä suvaitsevaisina kuin monikulttuurisuutta rikkautena pitävät nuoret. Suoranaisia rasistisia asenteita, ainakaan tällä nimellä, ei kyselyssä kuitenkaan tutkittu.

KUVIO 24. Asevelvollisuuden suorittaminen ikäryhmittäin / miehet. (%)

ASEVELVOLLISUUS

ASEVELVOLLISUUDEN SUORITTAMINEN

Vaikka asevelvollisuus koskettaa joko suoraan tai välillisesti melkein kaikkia nuoria, ei Nuorisobarometrissa ole aiheeseen aiemmin perehdytty. Tämän vuoden kyselyssä selvitettiin sen suorittamistapaa, kokemuksia palvelusta ja näkemyksiä sen mielekkyydestä. Omaa asevelvollisuutta koskevat kysymykset esitettiin vain miespuolisille Suomen kansalaisille. Naisilta puolestaan kysyttiin sitä, ovatko he suorittaneet tai harkinneet suorittavansa vapaaehtoisena asepalvelun, ja kaikilta varusmiespalveluksen suorittaneilta kysyttiin olivatko he armeijassa 6, 9 vai 12 kuukautta. Yleisemmät yleistä asevelvollisuutta koskevat väitteet (kuvio 35), samoin kuin kysymykset siitä, kuinka maanpuolustus tulisi järjestää (kuvio 32), esitettiin kaikille vastaajille.

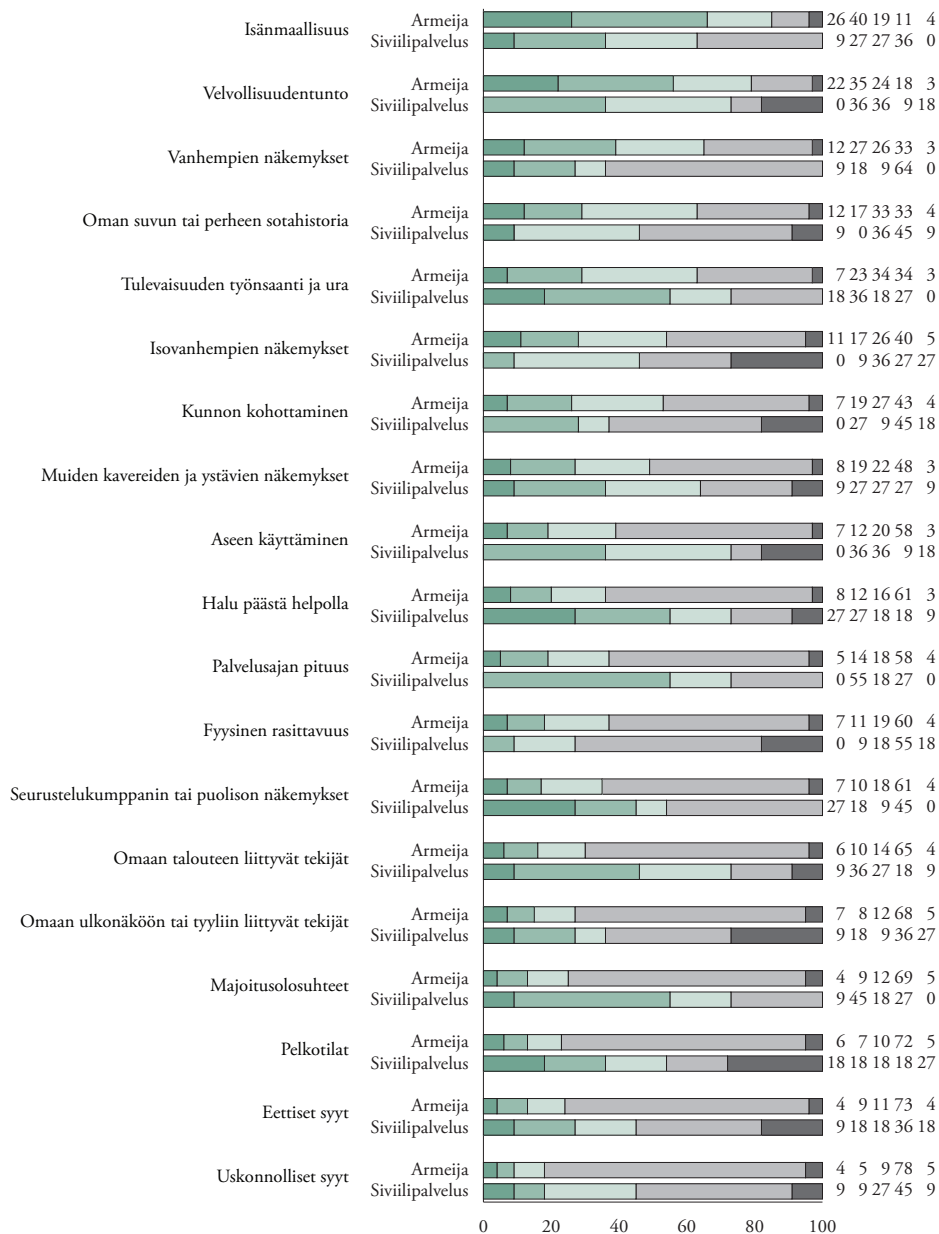
Usein esitetään, että Suomessa varusmiespalveluksen suorittaa noin 80 prosenttia (miespuolisesta) ikäluokasta. Tämä tieto ei välttämättä enää ole ajantasainen, sillä tilastot valmistuvat viiveellä. Tällä hetkellä tiedetään, että 30 vuotta sitten syntyneiden kohdalla 80 prosentin osuus piti vielä paikkansa³¹, mutta parhaillaan kutsunnoissa tehdään ratkaisuja 13 vuotta nuorempien tulevasta asevelvollisuudesta.

Palvelukseen määrättyjen osuudet ovat pienentyneet, ja keskeyttämisluvut kasvaneet niin paljon, että voidaan päätellä enää noin kahden kolmasosan suomalaismiehistä nykyään suorittavan loppuun varusmiespalveluksensa.³² Vuon-

na 1950 syntyneistä osuus oli yli 90 prosenttia, joten muutos on parin sukupolven aikajänteellä suuri (Saari 2008, 39). Siviilipalveluksen valintojen osuus on pysynyt noin 7 prosentissa, eikä sillä siis ole merkitystä viimeaikaisiin muutoksiin. Syy on ennen kaikkea terveydellisistä syistä palvelukseen astumatta jääneissä tai palveluksensa keskeyttäneissä. Keskeyttämisten takana on usein sopeutumis- ja persoonallisuushäiriöitä, masennusta ja ahdistusta. Trendi kertonee paitsi nuorten suomalaisten miesten kunnon laskusta, myös armeijan kiristyneistä terveysvaatimuksista. Mikko Salasuon mukaan keskeyttämisluvut eivät välttämättä ylipäättään kerro nuorison pahoinvoinnista, vaan psyykkisistä syistä keskeyttävät ovat todellisuudessa terveitä nuoria, jotka eivät sopeudu armeijan hierarkkiseen järjestelmään (Tyynysniemi 2010).

Varusmiehistä hieman alle kaksi kolmasosaa suorittaa puolen vuoden palveluksen. Pidemmän ajan palvelevista suurin osa on johtajakoulutuksen saanutta ja pieni osa erikoiskoulutettua miehistöä. Kuten kuviosta 24 nähdään, ovat nämä osuudet Nuorisobarometrin aineistossa samaa suuruusluokkaa. Varusmiespalveluksen suorittaneiden osuus Nuorisobarometriin haastateltujen yli 20-vuotiaiden nuorten miesten parissa on noin 80 prosenttia. Haastatteluun osallistuneet voivat kuitenkin olla monin tavoin valikoitunut joukko, mistä kertoo se, että otoksessa oli vain 5 vastaajaa, jotka ovat suorittaneet siviilipalvelun, ja lisäksi 7, jotka aikovat sen suorittaa. Suomessa asevelvollisuuden siviilipalveluksena suorittaa vuosittain noin 7 prosenttia ikäluokasta, joten Nuorisobarometrin otoksessa siviilipalveluksen valinneet ovat aliedustettuina. Tälle voi olla kaksi selitystä: joko siviilipalveluksen valinneet eivät ole vastanneet kyselyyn yhtä aktiivisesti kuin muut, tai sitten he eivät jostain syystä ole halunneet paljastaa haastattelussa olevansa siviilipalvelusmiehiä. Jälkimmäinen vaihtoehto voi hyvinkin olla mahdollinen, sillä 7 prosentissa tapauksista tieto puuttuu, minkä lisäksi 3 prosenttia niistä, jotka eivät ole suorittaneet asevelvollisuuttaan, on valinnut vaihtoehdon ”en osaa sanoa”.³³

KUVIO 25. ”Kuinka paljon seuraavilla asioilla on/oli vaikutusta päättäessäsi varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen välillä?” Vertailu sen mukaan, onko valinnut armeijan vai siviilipalveluksen. (%)

Kuviossa mukana ne vastaajat, jotka ovat joko suorittaneet varusmies- tai siviilipalveluksen, tai ovat kertoneet kumman aikovat suorittaa.

Paljon Jonkin verran Vähän Ei vaikutusta En osaa sanoa

Kuviossa 24 asevelvollisuuden suorittamisen esitetään 2-vuotisikäryhmittäin siksi, että yksittäisen vuosiluokan luvuissa on enemmän satunnaista vaihtelua. Satunnaisvaihtelusta sen sijaan ei johdu se erikoisuus, että 20-vuotiaiden asevelvollisuutensa suorittaneiden osuus on aineistossa pienempi kuin 19-vuotiaiden. Selitys löytyy siitä yksinkertaisesta seikasta, että niin suuri osa 20-vuotiaista miehistä on haastatteluhetkellä suorittamassa asevelvollisuuttaan, että otos on tässä mielessä vinoutunut. 20-vuotiaissa on myös poikkeuksellisesti sellaisiakin vastaajia, jotka ovat vastanneet kysymykseen asevelvollisuuden suorittamisesta ”en osaa sanoa”, mikä selittyy sillä, että palvelus on vielä kesken.

Kuviosta 24 nähdään, että Nuorisobarometriin vastanneet miehet suorittavat asevelvollisuutensa pääosin 19 ja 21 ikävuoden välillä. Tämä vastaa kuvaa myös koko miespuolisessa väestössä, jossa yli 90 prosenttia aloittaa varusmiespalveluksensa ennen 22 vuoden ikää, enemmistö 19-vuotiaana. Myös 6, 9 tai 12 kuukautta palvelleiden osuudet (43 / 21 / 36 prosenttia) ovat lähellä osuuksia kaikista varusmiespalveluksen suorittaneista (46 / 17 / 37 prosenttia). (Kiuru & Riipinen 2007, 7,11.)

Jos barometriaineistossa yhdistetään asevelvollisuuden jo suorittaneiden ja muiden miesten osuudet, on 83 prosenttia joko suorittanut tai aikoo suorittaa varusmiespalveluksen. Yksi prosentti on joko suorittanut tai aikoo suorittaa siviilipalveluksen, 3 prosenttia on yhä epävarma valinnastaan, 7 prosenttia on vapautettu palvelusta ja 7 prosentissa tapauksista tieto puuttuu.

Maahanmuuttajataustaisten otoksessa asevelvollisuutta koskevat kysymykset esitettiin vain miehille, joilla on Suomen kansalaisuus (n=84). Heistä 88 prosenttia on joko suorittanut tai aikoo suorittaa varusmiespalveluksen, yksi prosentti on joko suorittanut tai aikoo suorittaa siviilipalveluksen, 5 prosenttia on yhä epävarma valinnastaan ja 6 prosenttia on vapautettu palvelusta. Osuudet ovat siis hyvin pitkälle samat kuin kantaväestössä. Myös varusmiespalveluksen jo suorittaneiden osuudet ovat lähellä kantaväestöä.

Naisten vapaaehtoinen asepalvelus

Perusaineiston 931 naisesta 127 eli 14 prosenttia sanoo ainakin harkinneensa vapaaehtoisen asepalvelun suorittamista. Asepalvelun jo suorittaneita naisia sen sijaan aineistossa on vain neljä, eli alle prosentti. 2010 vapaaehtoisen asepalveluksen aloitti 409 naista, mikä puolestaan on noin 1,3 prosenttia ikäluokasta (Takala 2010). Tilastojen mukaan palvelukseen hakeutuneiden naisten määrä on 1999–2010 vaihdellut 430 ja 555 hakijan välillä, eikä lukumäärissä ole nähtävissä selvää trendiä.

Nuorisobarometrin aineistossa on liian vähän armeijan käyneitä naisia, jotta heidän maanpuolustusasenteistaan voisi vetää johtopäätöksiä saati verrata aiempaan. Vapaaehtoisen asepalvelun suorittamista harkinneita sen sijaan on tarpeeksi, jotta voidaan havaita, ettei eroja isänmaallisuudessa ole (mitattuna kuten kuviossa 11). Aseellinen maanpuolustustahto (vrt. kuvio 36) on vapaaehtoista palvelua harkinneilla hieman vahvempaa, mutta erot eivät ole suuria.

Palvelusta vapautetut

Kaikkiaan palvelusta vapautettuja on 7 prosenttia kyselyyn osallistuneista miehistä. Aineistossa on myös 8 nuorta miestä, jotka ovat aloittaneet mutta keskeyttäneet asepalveluksen. Kaikki nämä tapaukset on laskettu kuviossa 24 mukaan vapautuksen saaneisiin, sillä yksikään keskeyttäneistä ei myöskään aio suorittaa varusmies- tai siviilipalvelusta, vaan on vapautettu palvelusta. Tällä hetkellä kaikista alokkaista palveluksensa keskeyttää viitisentoista prosenttia.

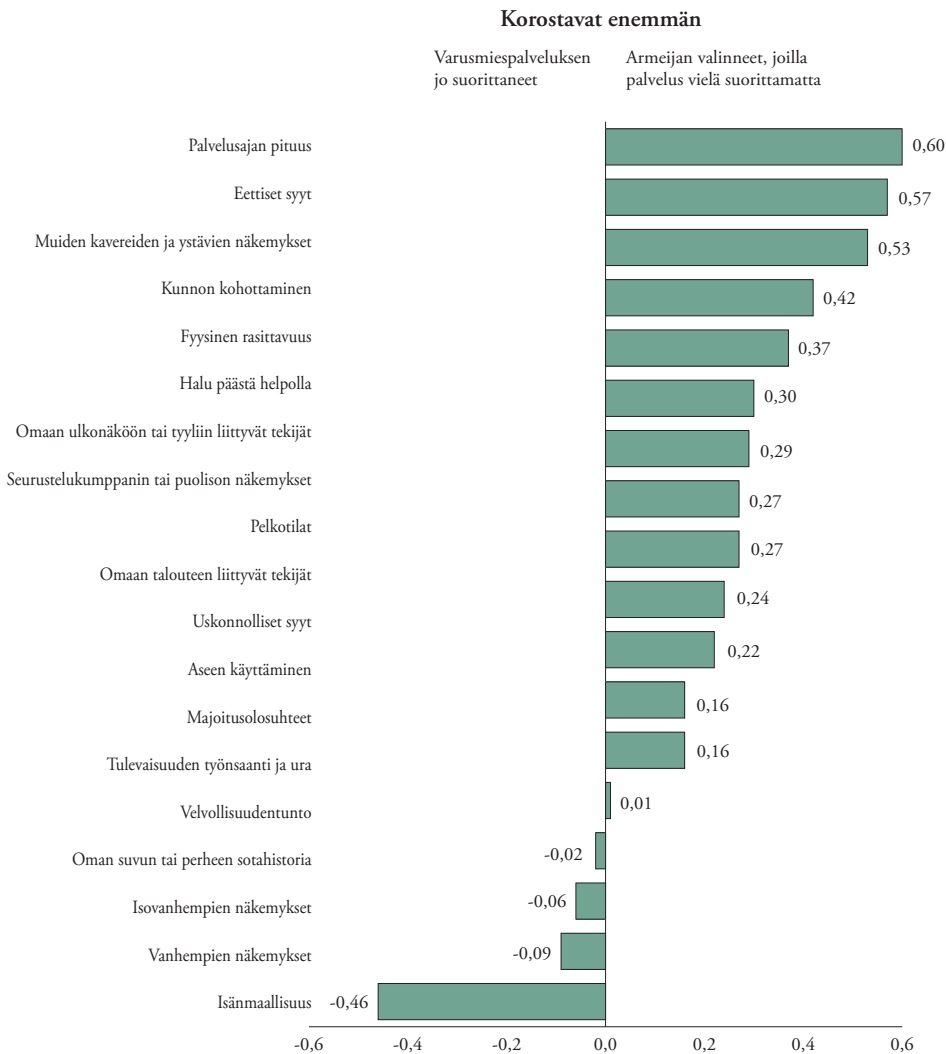
Nuorisobarometrin aineistoon ei osunut ainuttakaan totaaliakieltäytyjää. Se ei ole yllättävää, sillä heidän määränsä on ollut vuosittain noin 40–80. Määrät kasvoivat 90-luvulta 2000-luvulle, mutta ovat viime vuosina taas kääntyneet laskuun, mihin saattaa vaikuttaa ainakin 2008 voimaan tullut uusi palvelusaikaa lyhentänyt siviilipalveluslaki. (Raunio 2010.)

VALINTA SIVIILIPALVELUKSEN JA VARUSMIESPALVELUKSEN VÄLILLÄ

Isänmaallisuus ja velvollisuudentunto ovat selvästi tärkeimmät asiat, joiden perusteella valinta varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen välillä tehdään. Seuraavaksi tärkeimmät syyt liittyvät

vanhempien ja isovanhempien näkemyksiin sekä oman suvun tai perheen sotahistoriaan. Vasta näiden jälkeen tärkeysjärjestyksessä tulevat suoraan omaan hyötynäkökulmaan liittyvät asiat, kuten tulevaisuuden työnsaanti ja ura sekä kunnan kohottaminen.

KUVIO 26. Varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen valitsemiseen vaikuttavien asioiden vertailu. (Asteikkokeskiarvojen erotukset.)

Kyselyssä haluttiin selvittää myös arkisempien asioiden painoarvoa, mutta ne eivät nousseet tärkeydessä kovin korkealle. Palvelusajan pituus tai sen fyysinen rasittavuus ovat varsin harvoille tärkeitä tekijöitä, ja eettiset tai uskonnolliset syyt vaikuttavat vielä pienemmän vähemmistön valintoihin. Noin joka neljäs sentään sanoo kavereiden vaikuttaneen ainakin jonkin verran, mutta esimerkiksi seurustelukumppanin tai puolison näkemykset näyttävät vaikuttavan harvempien (17 prosenttia) valintaan. Seurustelukumppanin sanan painoarvoa tosin nostaa se, että mainittu osuus koskee kaikkia, ei vain niitä, joilla on kumppani.³⁴ Myös suomalaisia varusmiehiä havainnoineet tutkijat panivat merkille, että heidän haastattelemansa nuoret miehet perustelivat varusmiespalveluksen suorittamista tyttöystävänsä kautta (Hoikkala 2009, 224).

Käytännöllisistä omaan hyötyyn liittyvistä asioista tärkein on tulevaisuuden työnsaanti ja ura, jolla on ainakin jonkin verran vaikutusta 30 prosentin valinnoissa. Armeijan käymisen merkitys työmarkkinoilla on kahtalainen, sillä siitä on nähtävissä sekä hyötyä että haittaa. Henkilöstöpalveluyritys Eilakaislan toimitusjohtajan mukaan etenkin RUK-todistuksella on yhä painoarvoa työnhaussa (Huhtanen 2010). Barometrin mukaan kolme neljästä kokee, että asevelvollisuuden suorittamisesta on hyötyä nuorille, ja armeijan käyneistä enemmistö (56 prosenttia) kokee, että armeijassa opitusta on ollut hyötyä elämässä. Kysymystä voi lähestyä myös tasa-arvonäkökulmasta, sillä ei ole ongelmattonta, jos työelämässä armeijaa käymätöntä miestä syrjitään verrattuna armeijaa käymättömään naiseen, ja erityiseksi miinukseksi katsotaan, jos mies ei ole käynyt sen enempää armeijaa kuin siviilipalvelustakaan (Kotro 2006, 134).

Varusmiespalvelus toisaalta hidastaa opintoja ja lykkää siten työmarkkinoille siirtymistä. Siviilipalvelukseen verrattaessa vaakakupeissa ovat yhtäältä siviilipalvelusmiesten mahdollisuus saada oman alan työkokemusta ja toisaalta armeijassa saatava esimieskoulutus. Hierarkkiseen armeija-

kulttuuriin sosiaalistumisesta ei tosin välttämättä ole hyötyä nyky-yhteiskunnassa.³⁵ Esimerkiksi professori Pauli Juuti Johtamistaidon opistosta sanoo, että vaikka RUK opettaa esimiestaitoja, on RUK:n koulutuksella myös haittansa, kuten autoritaarinen johtamistyyli (Huhtanen 2010).³⁶ Nuorisobarometrin kyselyssä siviilipalveluksen valinneet antavatkin päätöksenteossaan varusmiespalveluksen valinnoita enemmän painoa uranäkökohdille (kuvio 27).

Ennen ja jälkeen varusmiespalveluksen

Varusmiespalveluksen jo suorittaneiden näkemykset valintaan vaikuttaneista tekijöistä ovat varsin erilaisia kuin niiden, joilla palvelus on vielä edessäpäin. Kuviossa 26 verrataan näitä kahta ryhmää siten, että analyysistä on poistettu siviilipalvelun valinneet ja palvelusta vapautetut.

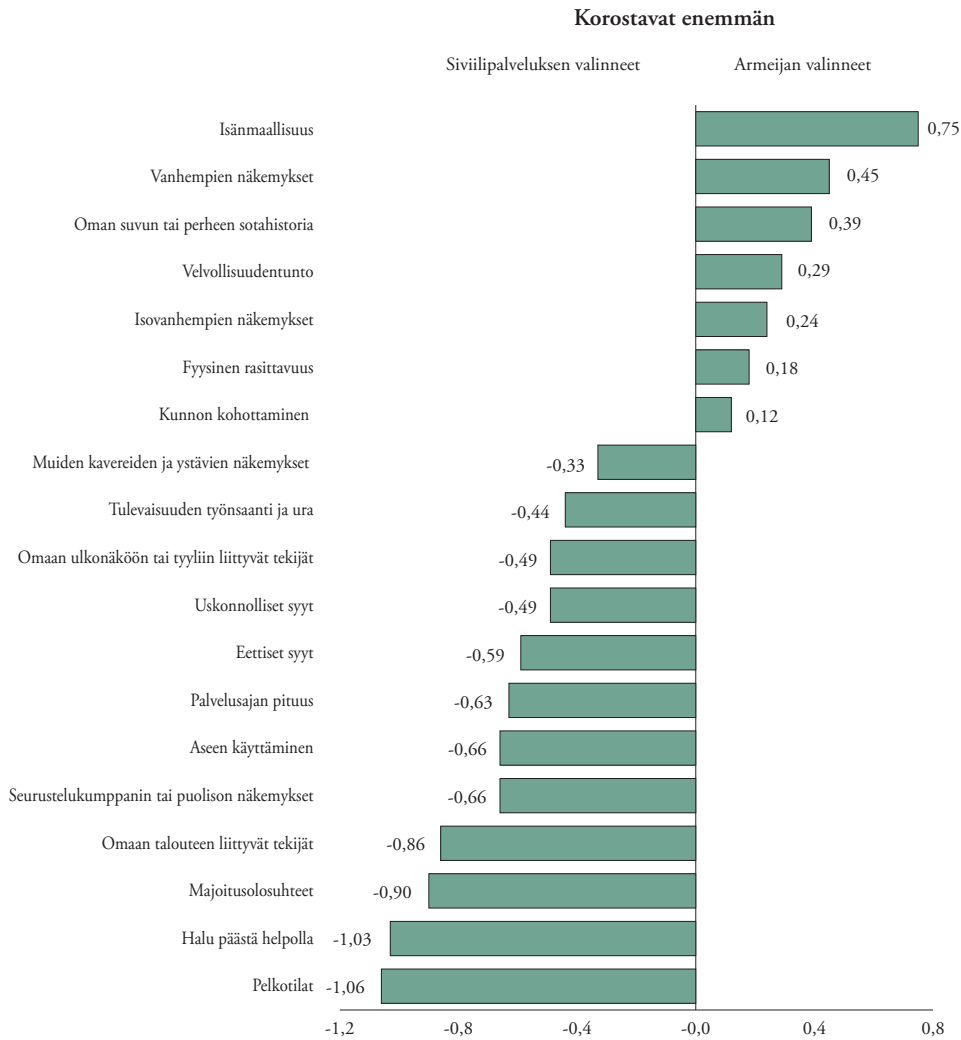
Ne, jotka ovat vasta menossa armeijaan, pitävät lähes kaikkia kysyttyjä asioita päätöksenteon kannalta tärkeämpinä kuin palvelun jo suorittaneet. Tämä vaikuttaa siinä mielessä luonnolliselta tulokselta, että käytännön asiat, kuten palvelusajan pituus tai oman talouden pohdinta, ovat ennen palvelusta tärkeitä ja ajankohtaista kysymyksiä, mutta muisto niiden merkityksestä päätöksenteossa saattaa haalistua vuosien mittaan. Ainoa merkittävä poikkeus on isänmaallisuus, joka korostuu selvästi enemmän varusmiespalveluksen jo suorittaneilla. Isänmaallisuus koko nuorena väestössä tuskin on heikentynyt kovin paljoa tässä ajassa. Myöskään isänmaallisuus (kuvio 11) tai aseellinen maanpuolustustahto (kuvio 36) eivät näyttäisi näin merkittävästi lisääntyvän varusmiespalveluksen suorittamisen myötä, vaan havaittua eroa selittää todennäköisesti päätöksenteon rationalisointi jälkikäteen. Vaikka käytännössä arkisemmat asiat olisivat olleet päällimmäisenä mielessä, voi armeijan käymisen perustelu isänmaallisuudella tuntua jälkikäteen oikeammalta kuin korostaa kavereiden mielipiteitä, kunnon kohottamista tai halua päästä helpolla. Tietysti varusmiespalvelus voi muuttaa suhdetta isänmaallisuuteen myös tavoilla, jotka eivät näy sen yksinkertaisena

heikkenemisenä tai vahvistumisena.

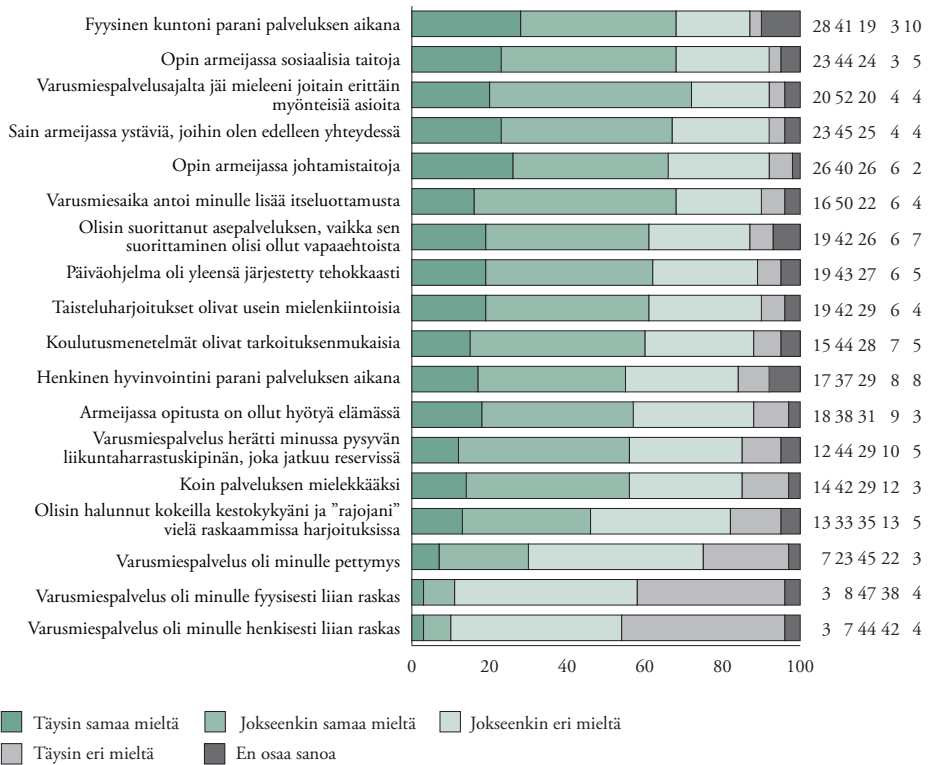
Ennen palvelusta annetuissa arvioissa erotuvat käytännöllisten syiden ohessa painavana argumenttina armeijan valitsemisen kannalta myös eettiset syyt. Kysely ei kerro, mitä eetti-

sillä syillä tässä yhteydessä tarkemmin ottaen tarkoitetaan. Voisi ajatella, että armeijan valintoja motivoi velvollisuus isänmaata, ja miksei myös vaikka suvun perinteitä kohtaan. Tällainen velvollisuuseettinen painotus ei kuitenkaan

KUVIO 27. Varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen valitsemiseen vaikuttavien asioiden vertailu. (Asteikkokeskiarvojen erotukset.)

KUVIO 28. ”Miten seuraavat väitteet sopivat omaan kokemukseesi varusmiespalveluksesta?” (%)

Kysyttiin vain varusmiespalveluksen suorittaneilta, n=601.

ole omiaan selittämään havaittua eroa, sillä velvollisuudentuntoa, vanhempien tai isovanhempien näkemyksiä ja suvun sotahistoriaa pidetään yhtä tärkeänä valintaperusteena myös varusmiespalveluksen jälkeen. Yleisemmällä tasolla kriisivalmiuksien opiskeluun ja kotimaan aseelliseen puolustamiseen voi liittyä moniakin eettisiä ulottuvuuksia, mutta miksi ne näyttävät tärkeämmiltä ennen palvelusta kuin sen jälkeen, jää tässä arvailujen varaan. (Lisää kuvion 26 tulkinnasta, ks. Mikko Salasuon artikkeli s. 191–196.)

Siivilipalvelusmiesten ja varusmiesten vertailu

Siviilipalveluksen valitsee noin 7 prosenttia ikäluokasta, eikä osuudessa ole tapahtunut suuria muutoksia. Niin nyt kolmekymppisten kuin kaksikymppistenkin ikäluokasta viisi prosenttia valitsi siviilipalveluksen jo kutsunnoissa ja kaksi prosenttia muutti mieltään varusmiespalveluksen aikana (Vainio 2008). Tämä suhde näyttää tosin olevan muutoksessa siten, että sivaripäätös tehdään yhä useammin vasta varusmiespalveluksen aikana. Alkuvuonna 2010 Lapinjärvellä siviilipalveluksen aloittaneista peräti yli 60 prosenttia kokeili ensin

perinteistä varusmiespalvelusta (Raunio 2010).

Vaikka varusmiespalveluksen keskeyttäneiden ja palvelusta vapautettujen määrän kasvu ehkä näyttää vievän käytännössä yleisestä asevelvollisuudesta kohti eräänlaista valikoivaa asevelvollisuutta, on varusmiespalveluksen suorittaminen kuitenkin edelleen usein oletus tai normi. Aiemmin siviilipalvelukseen hakeutuvilta vaadittavasta vakaumuksen tutkinnasta luovuttiin 1987 (Oinaala 2006, 114–117), mutta arjessa normatiivisuus ilmenee siten, että siitä poikkeaminen vaatii perusteluita, samaan tapaan kuin esimerkiksi vegaanit joutuvat muita enemmän perustelemaan ruokavaliotaan tai absolutistit juomattomuuttaan. Nuorisobarometrin ei valinnan syitä kysyttäessä eroteltu sitä, onko vastaaja päätenyt siviilipalvelukseen vai varusmiespalvelukseen. Koska valinta on kuitenkin selvitetty toisaalla, tämä mahdollistaa eri asioiden tärkeyden vertailun eri ratkaisuihin päätyneillä nuorilla miehillä.

Kuviossa 27 verrataan siviilipalvelun tai varusmiespalveluksen valintaan vaikuttaneita asioita. Kuten edellä todettiin, aineistossa on vain 12 siviilipalvelun valinnutta, joten vertailu on tilastollisessa mielessä heikolla pohjalla, mutta kiinnostavuuden – ja myös tulosten eräänlaisen johdonmukaisuuden – vuoksi nämä suuntaavat tulokset esitellään tässä lyhyesti.

Varusmiespalveluksen valinneet kokevat isänmaallisuuden selvästi tärkeämmäksi valintaperusteeksi kuin siviilipalvelusmiehet, mikä kertoo isänmaallisuuden ja aseellisen maanpuolustuksen kytköksestä. Samalla on huomattava, että myös siviilipalvelun valinneista 40 prosenttia kokee isänmaallisuuden vaikuttaneen vähintään jonkin verran valintaan.

Varusmiespalveluksen valinnassa painavat myös vanhempien ja isovanhempien näkemykset, sekä oman tai perheen sotahistoria. Eekku Aromaa kirjoittaa artikkelissaan (s. 148–157) siitä, että vielä 2000-luvullakin on tapauksia, joissa perheet katkaisevat välit poikiinsa, jotka eivät asepalvelusta suorita. Siviilipalveluksen valinneilla suvun näkemykset painavat vähem-

män, mutta seurustelukumppanin tai puolison puolestaan selvästi enemmän kuin varusmiespalveluksen valinneilla.

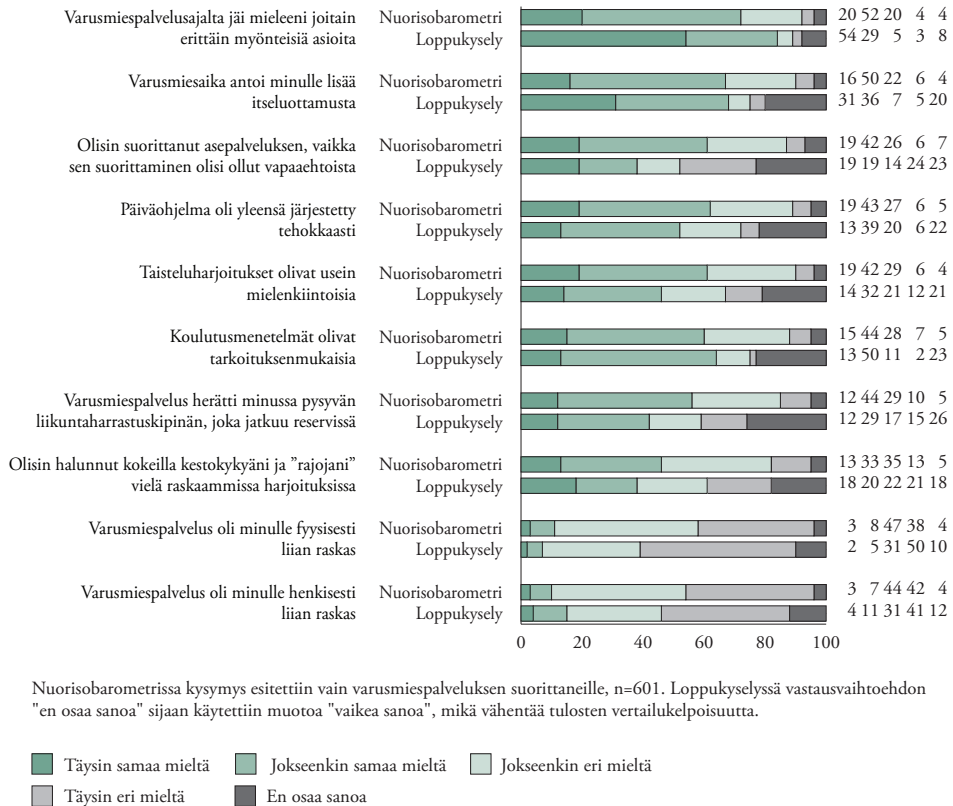
Suurimmat erot valintakriteerien painavuudessa ovat kuitenkin siinä, että siviilipalveluksen valinneilla painavat enemmän pelkotilat, halu päästä helpolla ja majoitusolosuhteet. Myös omaan talouteen sekä tulevaisuuden työnsaantiin ja uraan liittyvät tekijät ovat sivareille tärkeämpiä. Armeijaa ja siellä saatavaa esimieskoulutusta arvostetaan työmarkkinoilla, mutta siviilipalvelusmiehet puolestaan voivat saada työkokemusta omalta alaltaan, ja vaikeasti työllistävillä aloilla siviilipalvelus voi jopa avata oven ensimmäiseen oman alan työhön.

Siviilipalvelun valinneilla painottuvat enemmän myös uskonnolliset ja eettiset syyt. Mutta kuten edellä kuviosta 25 nähtiin, valintaan vaikuttavat aatteellisia syitä enemmän monet muut seikat. Myös siviilipalveluskeskuksen mukaan siviilipalvelukseen mennään aiempaa harvemmin pelkästään aatteellisista syistä. Ja kuten edellä mainittiin, yhä useammin valinta ei ole kirkkaana mielessä, vaan moni kokeilee armeijaa ja päättyy siviilipalvelukseen elämäntilanteen tai hetken fiiliksen mukaan tai puntaroituaan siviilipalveluksen tuomien työelämämahdollisuuksien ja armeijan antaman kokemuksen välillä. Aatteellisuus voi tietysti herätä myös varusmiespalveluksen aikana. (Raunio 2010.)

OMAT ARMEIJAKOKEMUKSET

Varusmiespalveluksen suorittaneilta kysytyt näkemykset omasta palvelusajasta löytyvät kootusti kuviosta 28. Kaikkiaan 18 väitteestä 15 oli muotoiltu selkeän myönteiseksi, ja jo yleissilmäys samaa mieltä olevien suureen osuuteen kertoo enemmistön kokeneen varusmiespalveluksensa monin tavoin mielekkääksi. Vastaavasti samaa mieltä olevien osuus on suhteellisen pieni kielteisissä väitteissä ”varusmiespalvelus oli minulle pettymys” (30 prosenttia) ja ”varusmiespalvelus oli minulle fyysisesti / henkisesti liian raskas” (molemmat 10 prosenttia).

KUVIO 29. ”Miten seuraavat väitteet sopivat omaan kokemukseesi varusmiespalveluksesta?”
Nuorisobarometrin ja varusmiesten loppukyselyn vertailu. (%)

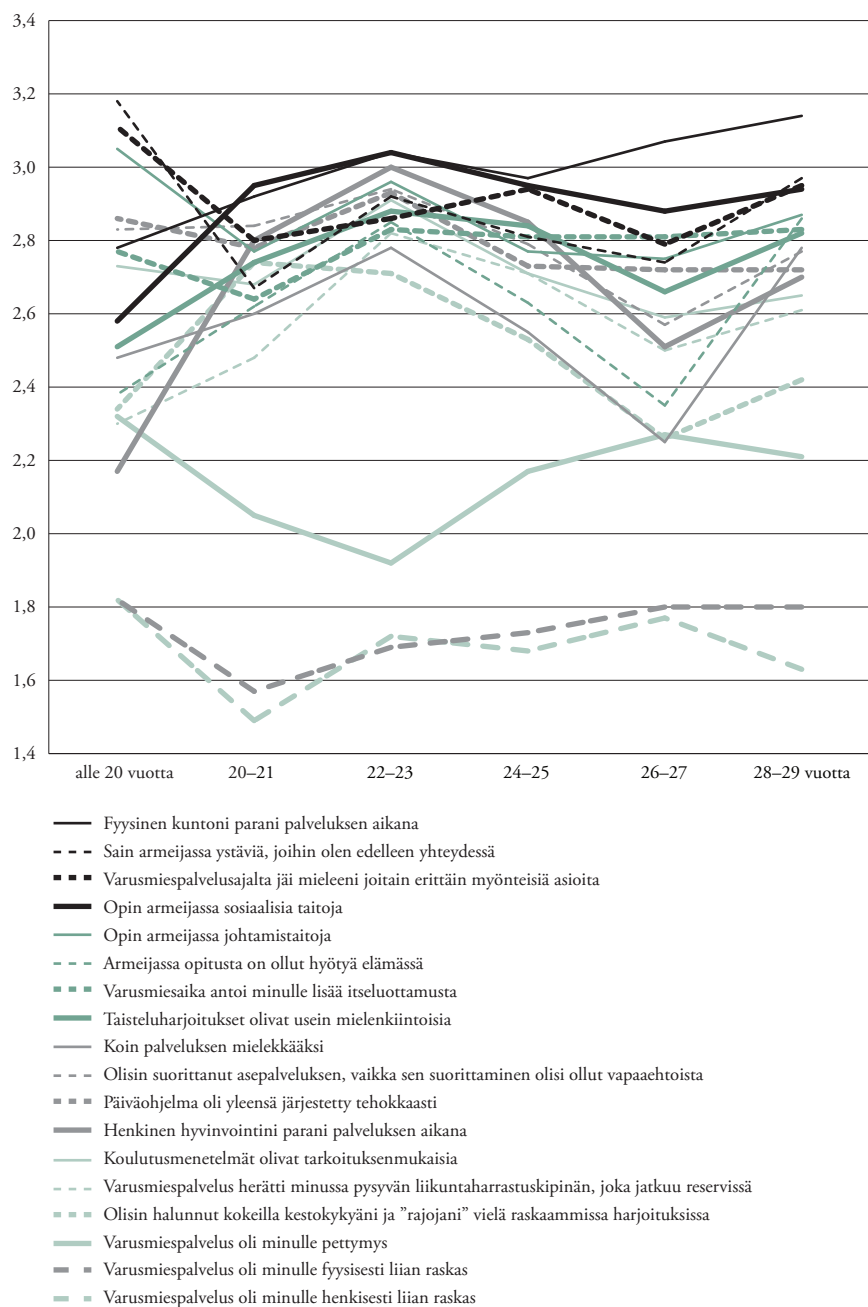

Useampi kuin kaksi kolmesta (69 prosenttia) arvioi fyysisen kuntonsa parantuneen palvelun aikana. Vastakkaista mieltä on vain noin joka viides. Henkisen hyvinvoinnin kohdalla muutos ei ole aivan yhtä myönteinen, mutta kuitenkin suurin osa (54 prosenttia) koki sen parantuneen. On ehkä syytä huomauttaa, että oleminen eri mieltä esimerkiksi siitä, että ”henkinen hyvinvointini parani palvelun aikana”, ei välttämättä tarkoita, että kokisi hyvinvointinsa heikentyneen. Tuloksia ei siis voi lukea niin, että yli kolmasosalla henkinen, ja viidenneksellä fyysinen hyvinvointi olisi huonontunut

palveluksessa.

Varusmiehille tehdään useita kuntotestejä palveluksen aikana, ja Pääesikunnalla on mitattua tietoa kunnon kehityksestä. Fyysinen hyvinvointi ja fyysinen kunto eivät ole sama asia, mutta varsinaisen fyysisen saati henkisen hyvinvoinnin mittaamiseen ei liene muuta keinoa kuin kysyä sitä henkilöiltä itseltään. Pääesikunnan tilastojen mukaan vuoden 2005 varusmiehistä noin kahden kolmanneksen kunto oli pysynyt samassa kuntoluokassa koko palvelusajan, noin 30 prosentilla se oli noussut ylempään luokkaan ja noin 5 prosentilla laskenut alempaan. Huolimatta

KUVIO 30. Omat kokemukset varusmiespalveluksesta palvelusajan jälkeen.
Ikäryhmittäinen vertailu. Keskiarvot, asteikko 1–5.

kuntoluokkien laajuudesta ja siitä, että kunto on voinut muuttua, vaikka yksilö olisi pysynyt samassa kuntoluokassa, näkyy tuloksista varusmiesten keskimääräinen kunnan parantuminen palveluksen aikana.³⁷ (Kiuru & Riipinen 2007, 19.) Mikäli edes pieni osa varusmiehistä jatkaa kunnostaan huolehtimista palvelusajan jälkeen, voivat pitkän aikavälin vaikutukset kansanterveydelle olla suuria. 56 prosenttia barometriin vastanneista sanoi varusmiespalveluksen herättäneen pysyvän liikuntaharrastuskipinän, joka jatkuu siviilissä (kuvio 28). Ikäseurannassa nähdään, että tämä asenne säilyy kolmekymppiseksi saakka, ja käsitys oman fyysisen kunnan paranemisesta palvelun aikana vain vankistuu iän myötä (kuvio 30).

Selvä enemmistö, 61 prosenttia, armeijan käyneistä sanoo, että olisi suorittanut varusmiespalveluksen, vaikka se olisi ollut vapaaehtoista. Tämä osuus on jopa suurempi kuin varusmiesten loppukyselyssä (ks. kuvio 29), mikä on varmasti puolustusvoimien kannalta myönteinen tulos. Se kertoo aseellisen maanpuolustuksen arvostuksesta, mutta tuskin toimii kuitenkaan puoltö-äänenä asevelvollisuudesta luopumiselle luottaen vapaaehtoisten määrän riittävyteen. On varmasti helpompaa vastata kyselyssä myöntävästi kysymykseen vapaaehtoisen varusmiespalveluksen suorittamisesta kuin toteuttaa se käytännössä. Esimerkiksi Nuorisobarometrin kyselyssä yli kymmenen kertaa suurempi osuus naisista sanoo ainakin harkinneensa vapaaehtoisen asepalvelun suorittamista kuin todella suorittaa sen. Naiset ovat kenties väärä vertailukohta ottaen huomioon armeijan miehisen historian ja siihen liittyvät monet merkitykset. Mutta vaikka suuri osa miehistä sanoo suorittavansa varusmiespalveluksen vaikka se olisi vapaaehtoista, ilmeisesti samaa ei uskota muista, sillä vapaaehtoisen asepalveluksen kannatus on marginaalista (12 prosenttia) verrattuna asevelvollisuuden kannatukseen (73 prosenttia, ks. kuvio 32).

Nuorisobarometrin kaltaisiin kyselytutkimuksiin voi syystä suhtautua kriittisesti keinona saada aitoa tietoa nuorten armeijakokemuksista. Näin saadaan tietoa vain niistä asioista, joita

on osattu kysyä, ja on varsin mahdollista, että näin saatu kuva on kaunisteltu tai muuten rajoittunut. Itse varusmiesten arkea ja kokemusta havainnoineet tutkijat Tommi Hoikkala, Mikko Salasuo ja Anni Ojajärvi ovat koonneet kirjasaan *Tunnetut sotilaat* sikermän varusmiesten omia kuvauksia kysyttäessä ”mitä koet oppineesi armeijassa” ja ”tekeekö armeija pojista miehiä”? Vastaukset ovat tutustumisen arvoisia, sillä ne tuovat puhelinhaastatteluin strukturoituihin kysymyksiin pyydettyihin vastauksiin elämää, niin sanotusti lihaa luiden ympärille. Tutkijoiden haastattelemat nuoret miehet kyllä kokivat oppineensa muun muassa ryhmässä elämistä, itsekuria ja itsestä huolehtimista, mutta haastatteluissa kuuluu myös selvästi kriittisempiä äänenpainoja. (Salasuo 2009, 402–408.)

Vertailu varusmiesten loppukyselyyn

Esitetyistä kysymyksistä 10 oli samoja, joita puolustusvoimat käyttää varusmiesten loppukyselyssä. Pääesikunnasta saadun aineiston avulla on mahdollista verrata nuorten jälkikäteisasenteita arvioihin palveluksesta sen vielä ollessa tuoreessa muistissa. Kuviosta 29 nähdään, että erot eivät pääsääntöisesti ole kovin suuria, ja että osassa kysymyksistä Nuorisobarometrin arviot varusmiesajasta ovat myönteisempiä kuin loppukyselyssä, osassa toisin päin.³⁸

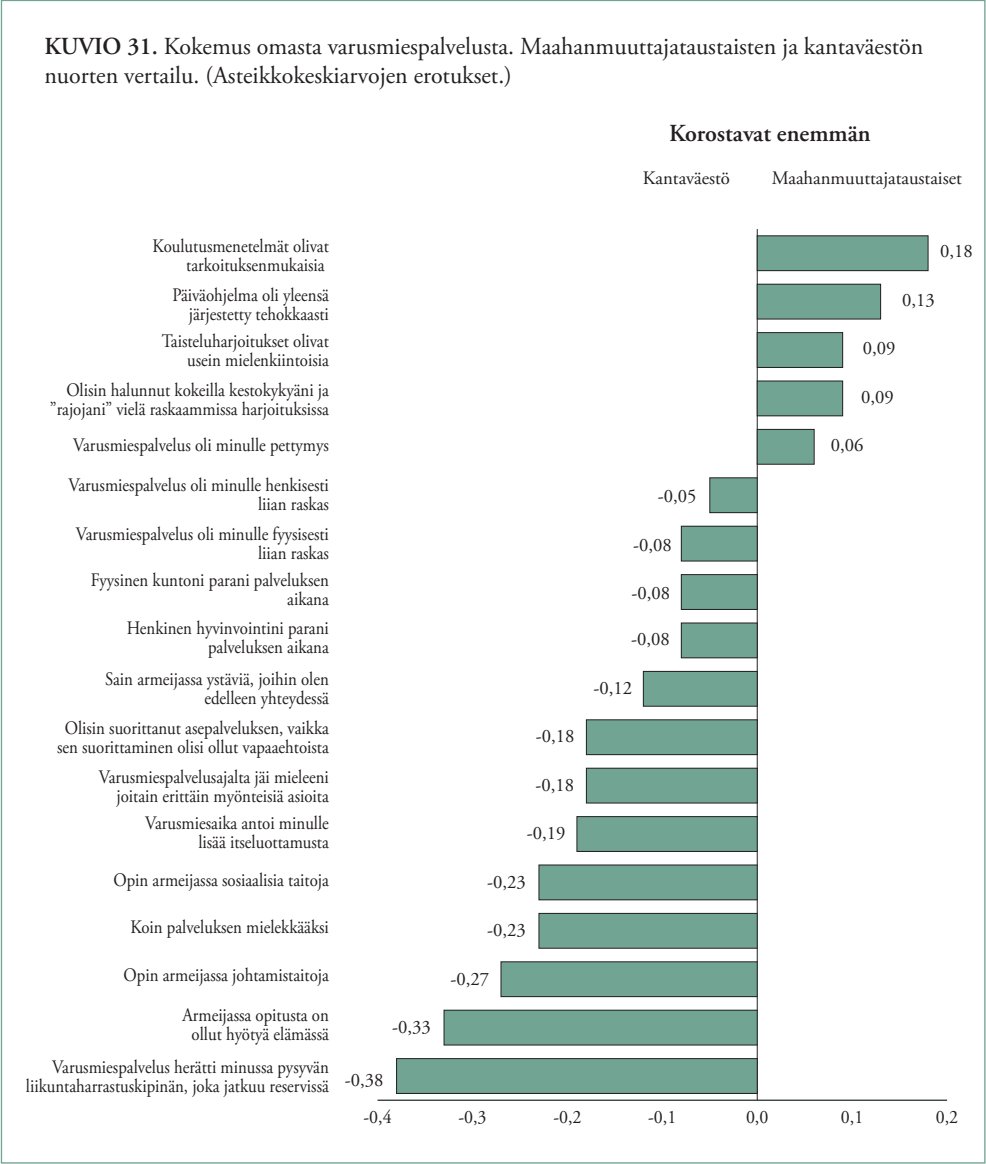
Loppukyselyn täyttäneet ovat barometriin vastanneita useammin sitä mieltä, että varusmiespalvelusajalta jäi mieleen myönteisiä asioita ja että varusmies aika antoi lisää itseluottamusta. Tuoreeltaan annetut arviot koulutusmenetelmien tarkoituksenmukaisuudesta ovat myös parempia kuin barometrin kyselyssä. Sen sijaan taisteluharjoitukset muistetaan mielenkiintoisempina ja päiväohjelma tehokkaampana, kun omasta palvelusta on kulunut aikaa. Varusmiesten loppukyselyyn verrattuna selvästi suurempi osa nuorista sanoo, että olisi suorittanut asepalveluksen, vaikka sen suorittaminen olisi ollut vapaaehtoista. (Lisää loppukyselyn ja Nuorisobarometrin vertailusta ks. Kari Laitisen artikkeli s. 180–190.)

Näkemykset armeijasta palvelusajan jälkeen

Kuviossa 30 nähdään, kuinka näkemykset varusmiespalveluksesta muuttuvat iän myötä. Muutos on selvää, mutta ei suoraviivaista. Siirryttäessä alle 20-vuotiaista vanhempiin ikäryhmiin armeijakokemukset muuttuvat myönteisemmiksi

noin 22–23 vuoteen saakka. Sen jälkeen suunta kääntyy, ja asenteet ovat kielteisimmillään noin 26–27 vuoden kohdalla – kääntyäkseen taas myönteisempään suuntaan lähestyttäessä 30 ikävuotta. Aikajanalle sijoitettuna tämä N-kirjainta muistuttava trendi toistuu samanlaisena lähes

KUVIO 31. Kokemus omasta varusmiespalvelusta. Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön nuorten vertailu. (Asteikkokeskiarvojen erotukset.)

kaikissa kysymyksissä. Vastaavasti kielteisissä väitteissä ”Varusmiespalvelus oli minulle liian raskas” ja ”Varusmiespalvelus oli minulle pettymys” muoto on käänteinen.

Näihin iän mukaisiin muutoksiin armeijamuistojen valoisuudessa on muutama poikkeus. Siinä missä muissa arvioissa tapahtuu suuntaus kielteiseen suuntaan 25 ikävuoden molemmin puolin, nuorten näkemys oman fyysinen kunnon paranemisesta armeijassa kasvaa tasaisesti iän myötä. Yleisestä trendistä poikkeaa myös suhtautuminen väitteeseen ”Sain armeijassa ystäviä, joihin olen edelleen yhteydessä”. Tätä mieltä ovat useimmin kaikkein nuorimmat vastaajat, mikä onkin luonnollista, sillä heillä palveluksesta on kulunut vähemmän aikaa. Ilmeisesti aika ei kultaa kaikkia muistoja, sillä nuorimmat vastaajat ovat muita useammin myös sitä mieltä, että ”Varusmiespalvelusajalta jäi mieleeni joitain erittäin myönteisiä asioita”. (Lisää armeijakokemuksista, ks. Kari Laitisen artikkeli s. 180–190, simputuskokemusten yleisyydestä Laitisen taulukot 5 ja 6.)

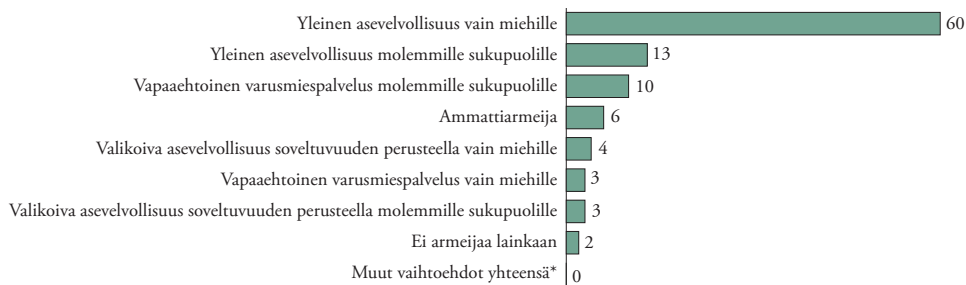
Maahanmuuttajataustaisten armeijakokemukset

Kuviosta 31, jossa verrataan kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten varusmieskokemuksia,

nähdään maahanmuuttajanuorten myönteisten kokemusten liittyvän käytännöllisiin asioihin: koulutusmenetelmiin, taisteluharjoituksiin ja päiväohjelman tehokkuuteen. Kantasuomalaisien kokemuksissa taas korostuvat enemmän sisällölliset seikat: mielekkäisyys, hyödyllisyys, sosiaaliset taidot, itseluottamus. Kantaväestön nuoret sanovat myös useammin, että palvelusajalta jäi mieleen myönteisiä asioita ja että he olisivat suorittaneet varusmiespalveluksen, vaikka se olisi ollut vapaaehtoista.³⁹

Kuvion 31 tulokinnassa kiinnittää huomiota se, että vaikka maahanmuuttajataustaisten kokemuksissa armeija on ”tehokkaampi” laitos, he kuitenkin ovat pettyneempiä varusmiespalvelukseensa. Yksi avain tämän ymmärtämiseen voi piillä sen pohtimisessa, miksi kantaväestön suomalaisnuoret ovat yleisemmin sitä mieltä, että armeijasta saa liikuntakipinän, hyötyä elämään ja lisää itseluottamusta – eli juuri sitä, mitä suomalaiset ovat oppineet armeijan tuottavan. Armeijan käymisellä toteutetaan myös vahvaa kansallista tapaa ja tarinaa, joka on pitkälti kyseenalaistamaton – kunnes palveluksen arki sen kyseenalaistaa, mikä näkyy sekä kyselytuloksissa että keskeyttämisissä. Monet maahanmuuttajataustaiset eivät monikulttuurisen taustana ansios- ta ole yhtä sosiaalistuneita suomalaisen varus-

KUVIO 32. Nuorten näkemykset parhaasta perustasta Suomen puolustusjärjestelmäksi. (%)

* Valikoiva asevelvollisuus arpomalla; Yleinen tai valikoiva asevelvollisuus vain naisille.

miespalveluksen traditioon tai riittiin, eivätkä heidän omat kokemuksensaakaan yhtä paljon painotu tasolle, jota suomalainen armeijatarina sukupolvelta toiselle myönteisessä mielessä kertoo: isänmaallisuus, armeijassa oppii hyödyllisiä taitoja, siellä kasvaa mieheksi (ks. myös Mikko Salasuon artikkeli s. 191–196). Kuvion 31 eroista ei kuitenkaan pidä tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, sillä maahanmuuttajataustaisten pienen otoksen takia vain suurimmat erot ovat tilastollisesti merkitseviä.⁴⁰

Kysymys niistä asioista, joiden perusteella päätettiin varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen välillä, esitettiin myös niille, joilla palvelus on vielä edessäpäin, joten maahanmuuttajataustaisia vastaajia on aineistossa enemmän (n=83). Perustelujen painopiste-erot tukevat tulkintaa siitä kansallisesta kertomuksesta, jota varusmiespalveluksessa perinteisesti toteutetaan. Siinä missä maahanmuuttajataustaiset korostavat enemmän kavereiden näkemyksiä, palvelusajan pituutta ja halua päästä helpolla, kantasuomalaisten perusteluissa painottuvat enemmän isänmaallisuus, oman suvun sotahistoria ja isovanhempien näkemykset. (Maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemyksistä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta ks. Harisen ja Kivijärven artikkeli s. 158–168.)

SUOMEN PUOLUSTUSJÄRJESTELMÄN PERUSTA

Miesten yleiseen asevelvollisuuteen ja laajaan reserviin perustuvan puolustusjärjestelmän suosio on Suomessa laajaa ja vakaata myös kansainvälisesti vertaillen (Rimpi 2007). Yleisellä asevelvollisuudella on historialliset ja geopolittiset juuret, ja sillä koetaan olevan merkitystä myös Suomen kansallisen identiteetin kannalta. Ainakin siinä mielessä järjestelmä on tyypillisesti suomalainen, että se on nykyisin melko harvinainen ratkaisu puolustusjärjestelmän perustaksi.⁴¹ (Ks. myös Eekku Aromaan artikkeli s. 148–157.)

Selvitettäessä nuorten näkemyksiä Suomen puolustusjärjestelmän parhaasta perustasta esi-

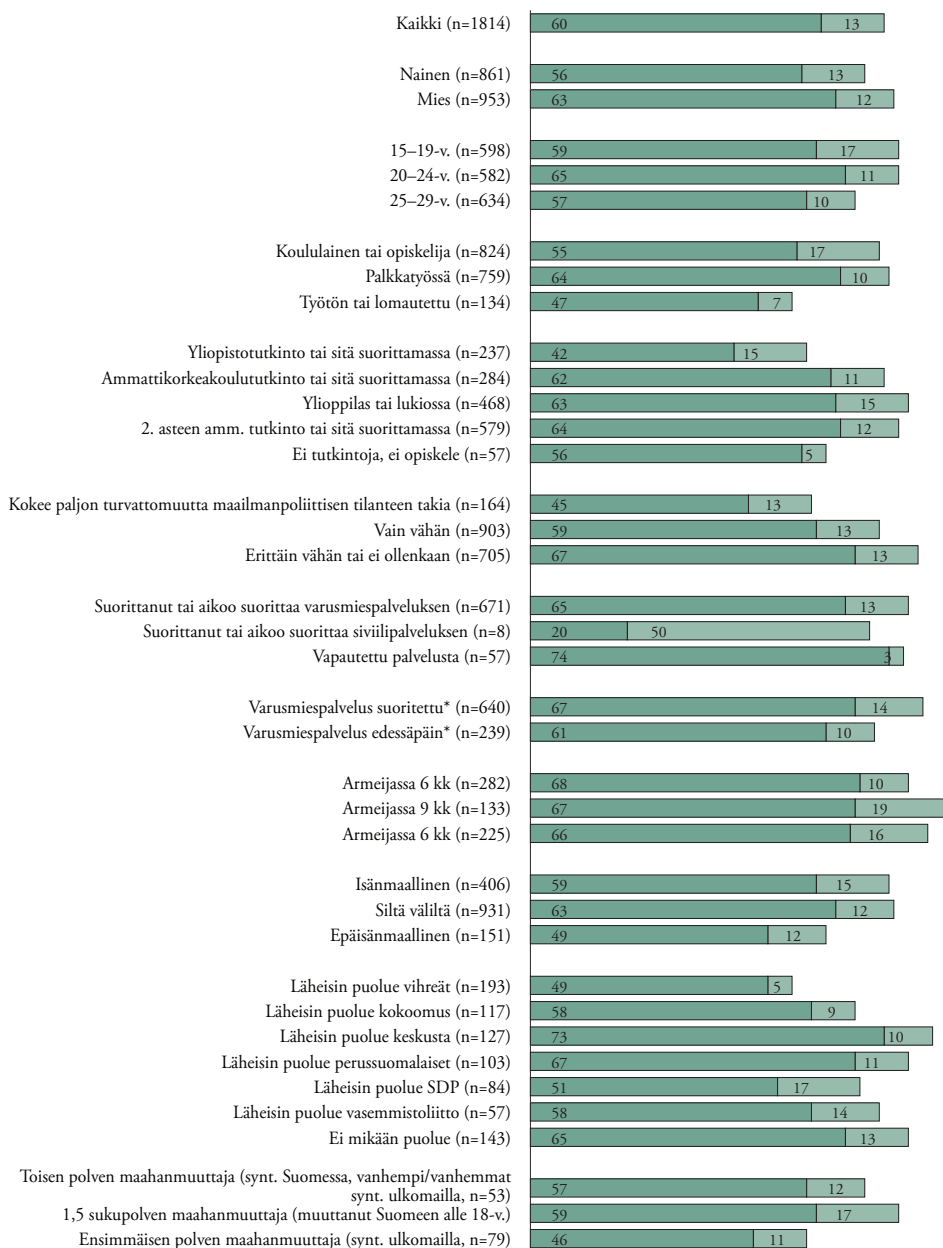
tettiin viisi vaihtoehtoa: yleinen ja valikoiva asevelvollisuus, vapaaehtoinen varusmiespalvelus, ammattiarmeija tai ei armeijaa lainkaan. Vapaaehtoisesta ja pakollisesta varusmiespalvelusta sekä valikoivasta asevelvollisuudesta haluttiin tietää kuuluisivatko nämä nuorten mielestä molemmille sukupuolille vai vain miehille tai naisille. Valikoivasta asevelvollisuudesta selvitettiin vielä tulisiko valinnan perustua soveltuvuuteen⁴² vai sattumaan. Kysymyksiä yhdistelemällä on vaihtoehtoisia järjestelmiä periaatteessa 14 erilaista, mutta kannatusta niistä saa käytännössä vain kuviossa 32 esitetyt kahdeksan.

Nuorisobarometrin tulokset nuorten näkemyksistä Suomen puolustuksen järjestämisestä voi tiivistää siten, että yleisen asevelvollisuuden kannatus on hyvin vahvaa, mutta myös muutoksille on laaja tuki, etenkin sellaisille, jotka tapahtuvat asevelvollisuusarmeijan puitteissa. (Ks. myös kuvio 35, ja Pirjo Jukaraisen artikkeli s. 197–204.) Vapaaehtoiseen järjestelmään siirtymistä sen sijaan kannattaa vain 13 prosenttia, valikoivaan 7 prosenttia ja ammattiarmeijaan 6 prosenttia nuorista. 2 prosentin mielestä armeijan voisi lakkauttaa kokonaan.

Enemmistö nuorista (60 prosenttia) kannattaa yleistä asevelvollisuutta vain miehille, siis nykyisenkaltaista mallia. Toiseksi suosituin vaihtoehto on yleinen asevelvollisuus molemmille sukupuolille (13 prosenttia). Kun yhteensä lähes kolme nuorta neljästä kannattaa asevelvollisuusarmeijaa, voi yleisen asevelvollisuuden kannatusta pitää korkeana.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan seurannan tuoreimmissa (2009) luvuissa on nuorimpien vastaajien kannatus kaikkien miesten asevelvollisuudelle samaa luokkaa kuin Nuorisobarometrissa, mutta mitä vanhemmilta asiaa kysytään, sitä suurempaa nykyjärjestelmän kannatus on.⁴³ Nuorisossa on siis enemmän uudistushenkeä, ja kuten edempänä (kuvio 35) nähdään, myös asevelvollisuusjärjestelmän muutoshdotukset saavat nuorison keskuudessa varsin suurta kannatusta (lisää aiheesta ks. Pirjo Jukaraisen artikkelista tässä julkaisussa s. 197–204).

KUVIO 33. Yleinen asevelvollisuuden kannatus eri vastaajaryhmissä. (%)

* Luvuista on poistettu naiset, siviilipalvelusmiehet ja palvelusta vapautetut.

■ Yleinen asevelvollisuus vain miehille ■ Yleinen asevelvollisuus molemmille sukupuolille

Yleisen asevelvollisuuden kannatus

Iän myötä nykyisenkaltaisen asevelvollisuusmallin suosio laskee, ja se on heikointa kyselyn vanhimmassa, vähintään 25-vuotiaiden ikäryhmässä. Muutos tässä kysymyksessä on kuitenkin päinvastaista nuorilla naisilla ja miehillä. Siinä missä naisten kannatus miesten yleiselle asevelvollisuudelle vähenee iän myötä, miesten kohdalla se kasvaa. Miehillä ratkaiseva ikä tämän asenteen kannalta on noin 20 vuotta, mikä viittaa siihen, että selittävä tekijä voikin olla oma suoritettu asevelvollisuus. Kun poistetaan analyysistä siviilipalvelusmiehet ja palvelusta vapautetut, nähdään miehiä koskevan asevelvollisuuden kannatuksen olevan yli 10 prosenttiyksikköä suurempi oman varusmiespalveluksen jo suorittaneilla kuin muilla.

Siviilipalvelun valinneita nuoria miehiä on koko aineistossa vain 12, joten johtopäätökset heidän näkemyksistään eivät edusta luotettavasti siviilipalvelusmiehiä. Yleisen asevelvollisuuden kannatus kokonaisuudessaan ei tässä kyselyyn osallistuneiden joukossa kuitenkaan ole sen matalampaa kuin varusmiespalveluksen suorittaneillakaan. Erona on se, että siviilipalvelun valinneet kannattavat useammin asevelvollisuuden laajentamista koskemaan molempia sukupuolia. He ovat myös muita useammin sitä mieltä, että ”vain miehiin kohdistuva asevelvollisuus on epäoikeudenmukainen” ja että ”on hyvä, että myös naisilla on mahdollisuus suorittaa vapaaehtoinen varusmiespalvelus”. Siviilipalvelusmiesten kritiikki näyttää siis kohdistuvan etenkin yksipuolisesti miehiä koskevaa yleistä asevelvollisuutta kohtaan (ks. myös kuvio 34).

Suomen Nato-jäsenyyden kannattajista 68 prosenttia kannattaa yleisen asevelvollisuuden säilyttämistä, joko nykyiseen tapaan vain miehille tai sitten molemmille sukupuolille. Nato-jäsenyyden vastustajien parissa osuus on suurempi, 76 prosenttia, mikä liittyyne siihen käsitykseen, että asevelvollisuudesta luopuminen pakottaisi Suomen liittymään Natoon.

Yleisen asevelvollisuuden kannatus on käänteisessä yhteydessä maailmanpoliittista ti-

lannetta kohtaan tunnettuun epävarmuuteen. Yhteys on vastaavanlainen suhteessa Suomeen kohdistuvaa sotilaallista hyökkäystä tai Venäjää kohtaan tunnettuun turvattomuuteen. Kysely ei kuitenkaan kerro sitä, miksi olonsa turvallisemmaksi tuntevien yleisen asevelvollisuuden kannatus on suurempaa. Ulkoisista uhista enemmän huolta kantavat kannattavat muita useammin Suomen puolustusjärjestelmän perustaksi niin miehiä kuin naisia koskevaa vapaaehtoista varusmiespalvelusta.

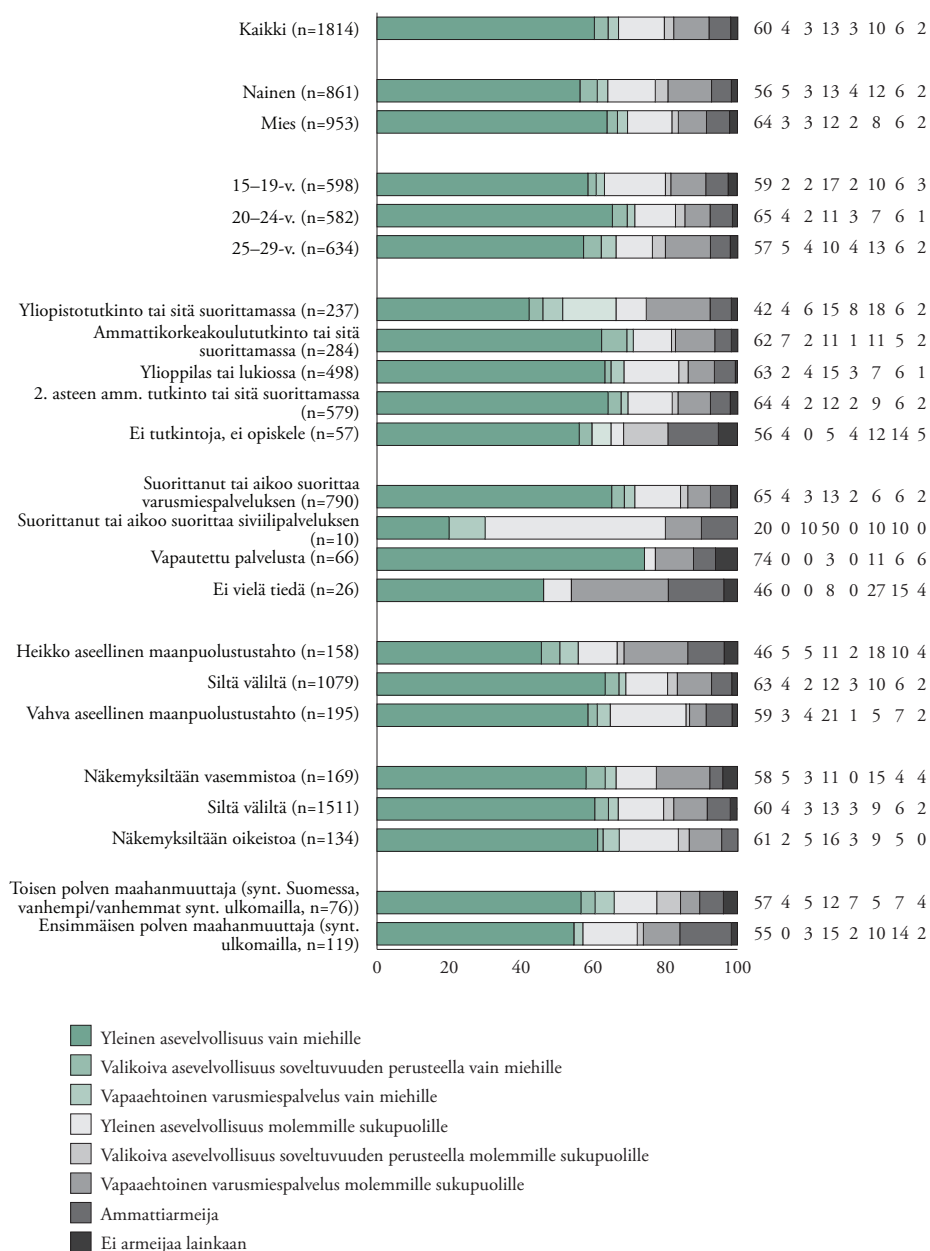
Puoluekannatuksen mukaan tarkasteltuna yleisen asevelvollisuuden kannatus on suurinta keskustaa tai perussuomalaisia kannattavilla. Näistä kummankaan kannatusjoukoissa ei asevelvollisuuden ulottaminen naisiin kuitenkaan saa kovin suurta kannatusta. Heikointa nykyisenkaltaisen mallin kannatus on vihreiden⁴⁴ ja SDP:n riveissä. Demareita kannattavista suhteellisen suuri osa, 17 prosenttia, haluaisi asevelvollisuuden koskemaan molempia sukupuolia. Tämä tulos on jokseenkin linjassa sen kanssa, että keväällä 2010 puolue liputti sen puolesta, että myös naiset veloitettaisiin osallistumaan kansalaispalveluun, jonka voisi suorittaa perinteisenä varusmiespalveluksena, siviilikriisinhallinnassa tai esimerkiksi ensiapu- tai hoivatehtävissä.

Naisten ja miesten roolit maanpuolustuksessa

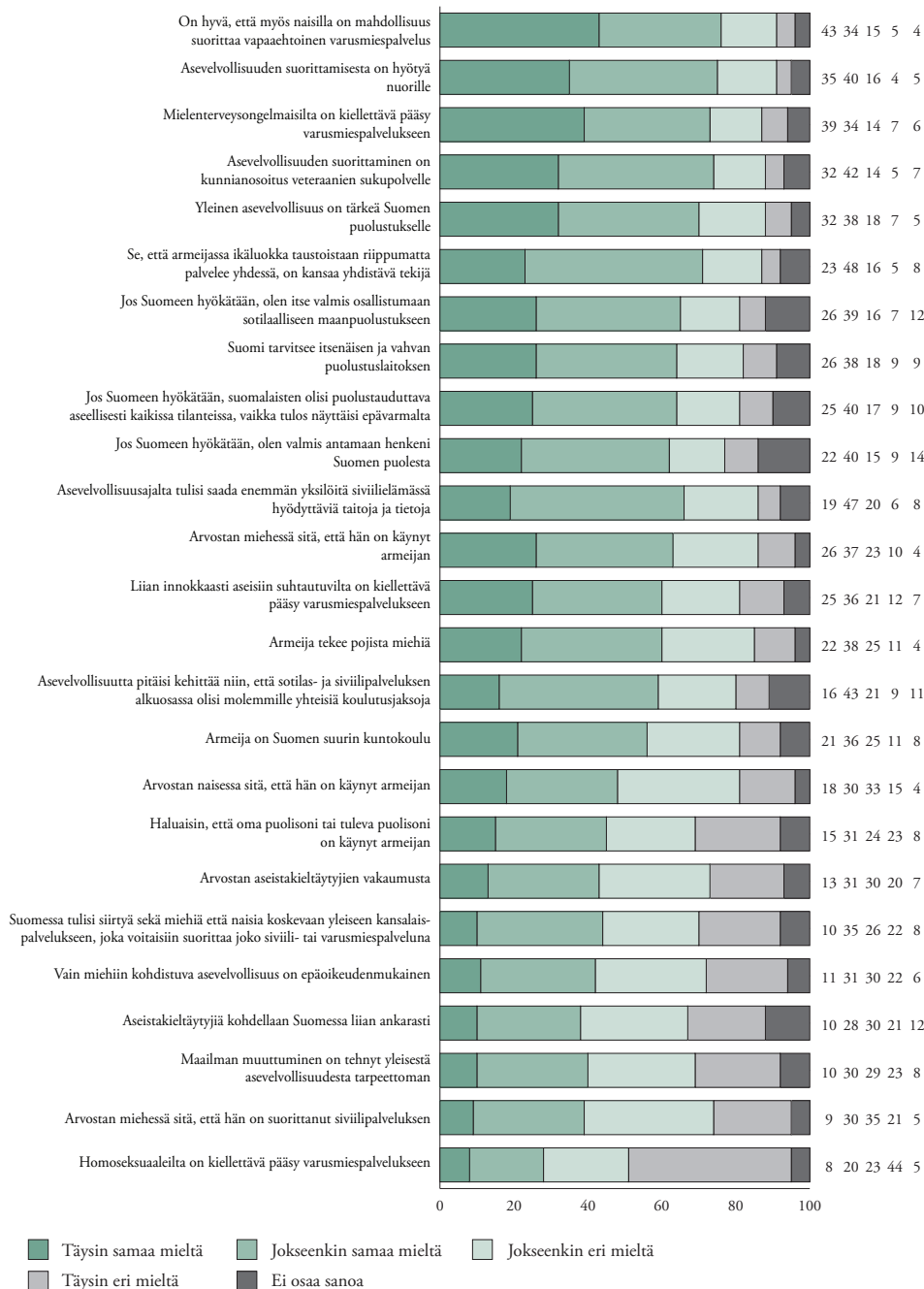
Kaikkien puolustusjärjestelmän mallien mahdolluttaminen jäsentymättömänä yhteen kuvioon tuottaa helposti vaikeatulkintaisuutta. Kuviossa 34 tähän moninaisuuteen on pyritty tuomaan järjestystä ryhmittelemällä eri mallit sen mukaisesti, millaiseksi toivotaan sukupuolten rooli maanpuolustuksessa. Vain miehiä koskevat mallit on merkitty kuvioon vihreän eri sävyillä, molempia sukupuolia koskevat puolestaan harmaan eri sävyillä, joten sukupuolinäkökulma on silmämääräisesti suhteellisen helposti hahmotettavissa.

Vain miehiä koskevien mallien kokonaiskannatus on 67 prosenttia, molempia sukupuolia koskevien 25 prosenttia.⁴⁵ Maanpuolustusvas-

KUVIO 34. Näkemykset parhaasta puolustuksen perustasta ryhmiteltyinä sen mukaan, koskeeko vain miehiä vai molempia sukupuolia. (%)

KUVIO 35. Suhtautuminen asevelvollisuuteen liittyviin väitteisiin. (%)

tuun ulottamisen kannatus molempiin sukupuoliin on hieman yleisempää naisilla (29 prosenttia) kuin miehillä (22 prosenttia). Tulos on linjassa sen kanssa, että vain miehiin kohdistuvaa asevelvollisuutta pitää epäoikeudenmukaisena 44 prosenttia naisista ja 40 prosenttia miehistä.

Yliopisto-opiskelijat ja tutkinnon jo suorittaneet kannattavat muita yleisemmin molempien sukupuolten osallistumista maanpuolustukseen, etenkin vapaaehtoiselta pohjalta. Poliittisilta näkemyksiltään oikeistolaiset ja ne, joiden aseellinen maanpuolustustahto on vahva, sen sijaan kannattavat varsinkin molemmille sukupuolille tarkoitettua asevelvollisuutta. Maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemykset sukupuolten rooleista Suomen maanpuolustuksessa eivät suuresti poikkea kantaväestön näkemyksistä, eikä naispuolisten ja miespuolisten maahanmuuttajanuorten näkemyksissä ole eroja. (Lisää asevelvollisuusjärjestelmän sukupuolittumisesta ja tasa-arvosta Pirjo Jukaraisen artikkelissa s. 197–204.)

MAANPUOLUSTUS JA YLEINEN ASEVELVOLLISUUS

Valtaosa nuorista siis tukee miesten yleistä asevelvollisuutta. Kuviossa 32 nähdään eri puolustusjärjestelmien suosio nuorison parissa, mutta ei nuorten perusteluita näkemyksilleen. Siihen saadaan lisävalaistusta kuvion 35 esittelemistä vastauksista kysymyssarjaan varusmiespalveluksesta ja maanpuolustuksesta laajemminkin. Toisin kuin omaan varusmiespalveluun liittyvät kysymykset, nämä yleisemmällä tasolla liikkuvat kysymykset esitettiin kaikille vastaajille.

Kuvioon 35 kootuista tuloksista voi nähdä, että maanpuolustustahto on vahvaa, ja armeijan arvostus tulee ilmi monin muinkin tavoin. Kolme neljästä kokee, että asevelvollisuuden suorittamisesta on hyötyä nuorelle, ja lähes yhtä moni pitää yleistä asevelvollisuutta tärkeänä Suomen puolustukselle. Enemmistö arvostaa miehessä sitä, että tämä on käynyt armeijan, ja allekirjoittaa sen, että armeija tekee pojista miehiä. Lähes puolet nuorisosta arvostaa puolustus-

voimia siinäkin mielessä, että haluaisi puolisonsa käyvän armeijan. Toisaalta myös muutoksen tuulia on aistittavissa, sillä 42 prosenttia kokee vain miehiin kohdistuvan asevelvollisuuden epäoikeudenmukaisena, ja lähes yhtä moni näkee maailman muuttumisen tehneen yleisestä asevelvollisuudesta tarpeettoman.

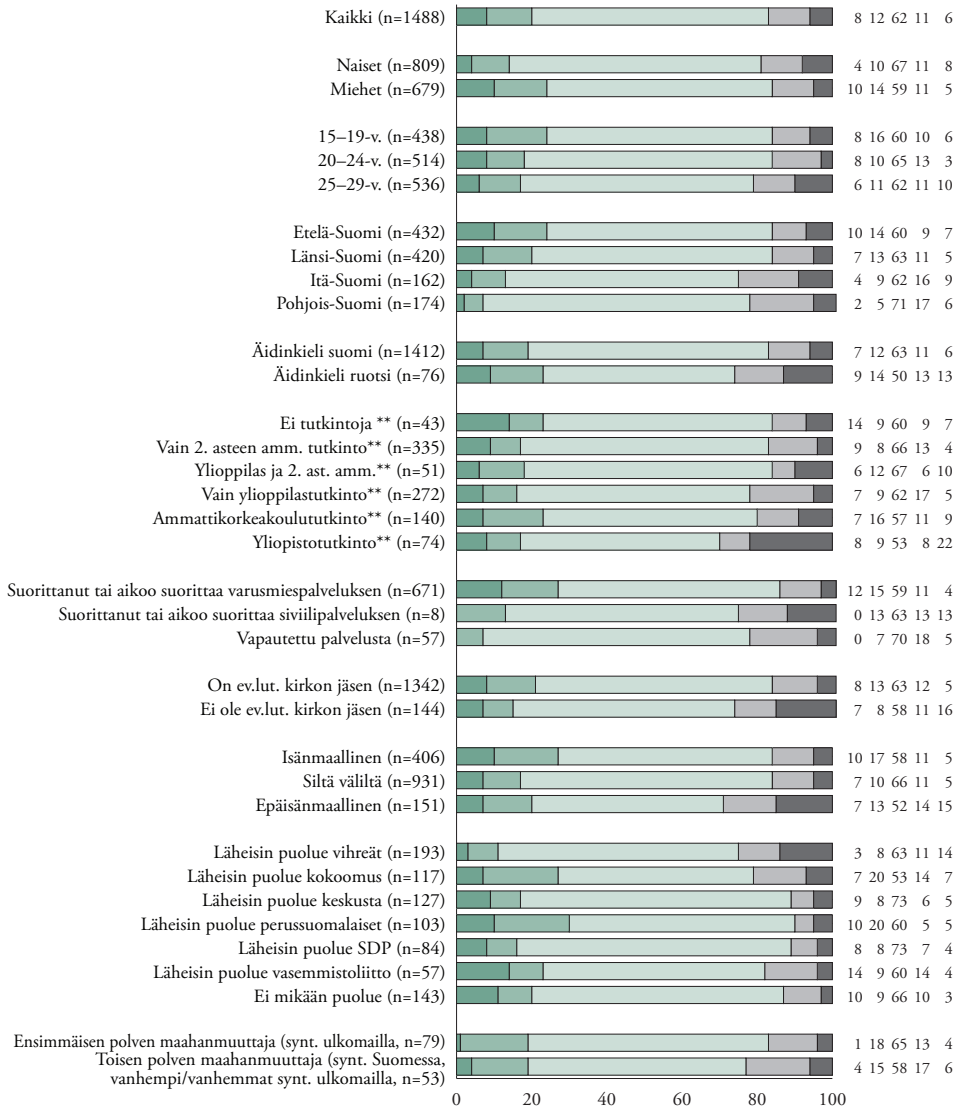
Seuraavassa joitain kuvion 35 kysymyksiä käsitellään temaattisessa järjestyksessä alkaen maanpuolustustahtoon liittyvistä kysymyksistä ja edeten yleisen asevelvollisuuden perusteluihin, armeijan käymisen hyötyjen ja arvostuksen sekä pasifismin ja sukupuolten tasa-arvokysymysten kautta asevelvollisuusjärjestelmän uudistusvaihtoehtoihin.

Aseellinen maanpuolustustahto

Maanpuolustustahtoa mitataan Nuorisobarometrin kyselyssä monin tavoin, ja riippuu käsitteen määrittelystä, mitkä muuttujat sen alle lasketaan. Yleensä maanpuolustustahdolla tarkoitetaan nimenomaan aseellista puolustusta, mikä kertoo osaltaan siitä, että Suomessa niin sanottu sotilaallinen diskurssi hallitsee sotaan ja rauhaan liittyviä käsityksiä (Jokinen 2000). Vastaavasti puhe siviilivastarinnasta tai väkivallattomasta vaihtoehdosta leimautuvat helposti epäisänmaalliseksi haihatteluksi. Tässä käytetään tästä perinteisellä tavalla mitatusta maanpuolustustahdosta nimitystä ”aseellinen maanpuolustustahto” erotuksena muihin kuin sotilaallisiin uhkiin varustautumiselle. Myös monien muiden Nuorisobarometrin kysymysten voi siis kuitenkin tulkita kertovan nuorison maanpuolustustahdosta, mistä kertoo esimerkiksi se, että lähes puolet nuorista kokee, että Suomen turvallisuutta voidaan lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla (ks. kuvio 45).

Aseellista maanpuolustustahtoa mitataan tässä neljästä kysymyksestä luodulla summamuuttujalla, jossa on mukana niin yleistä kuin henkilökohtaista maanpuolustustahtoa mittaavia väittämiä. Niistä ensimmäinen on myös puolustusvoimien omassa maanpuolustustahdon operationalisoinnissaan käyttämä ”jos Suomeen

KUVIO 36. Aseellisen maanpuolustustahdon suhteellinen voimakkuus.* (%)

* Summamuuuttuja seuraavista väitteistä: "Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta", "Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni", "Jos Suomeen hyökätään, olen valmis antamaan henkeni Suomen puolesta", "Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen". 4–7 = erittäin heikko; 8–9 = melko heikko; 10–13 = siltä väliltä; 14–15 = melko voimakas; 16 = erittäin voimakas.

** Vain ei-opiskelijat lukuunottamatta yliopiston jatko-opiskelijoita.

■ Erittäin voimakas ■ Melko voimakas ■ Siltä väliltä ■ Melko heikko ■ Erittäin heikko

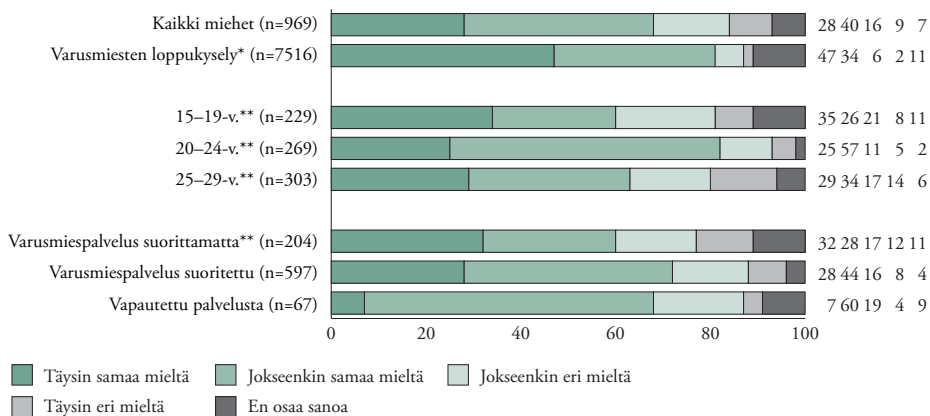
hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta”. Toinen väittämä on myös Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan ja varusmiesten loppukyselyn seuraama ”jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni”. Kolmantena väittämänä on yleisempi ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen”, joka on hengeltään lähellä puolustusvoimien käyttämää ”Suomella pitää olla toimintakykyiset puolustusvoimat” (vrt. myös Kari Laitisen artikkeli tässä julkaisussa s. 180–190). Näiden lisäksi summamuuttujassa on vielä neljäs, edellisiä suoremmin henkilökohtaisiin uhrauksiin liittyvä väite ”jos Suomeen hyökätään, olen valmis antamaan henkeni Suomen puolesta”. Kukin neljästä muuttujasta voi saada arvon 1–4, joten kun ”en osaa sanoa”-vastaukset poistetaan, voi summamuuttujan saada arvoja 4–16. Kuviossa 36 aseellisen maanpuolustustahdon luokat on ryhmitelty erisuuruisiksi siksi, että jyrkkimmät näkemykset suuntaan tai toiseen

tulisivat selvemmin esiin. On syytä korostaa, että maanpuolustustahdon voimakkuus tai heikkous on tässä käsitettävä suhteessa muihin vastaajiin. Kuten edellä todettiin, kokonaisuutena aseellinen maanpuolustustahto on kyselyssä korkealla tasolla.

Kuviosta 36 nähdään miesten ja kaikkein nuorimpien aseellisen maanpuolustustahdon olevan voimakkainta. Iän myötä maanpuolustustahto hieman laskee, ja naisilla muutos on suurempaa kuin miehillä. Kuntatyypin mukaisia eroja ei ole, mutta suuralueittain tarkasteltuna nuorison maanpuolustustahto on vahvinta Etelä- ja Länsi-Suomessa. Suomen aluepuolustuksen tarve liitetään pitkään itärajaan, mutta raja-alueilla, Itä- ja Pohjois-Suomessa aseellinen maanpuolustustahto on matalampaa kuin muualla.

Koulutustaustan vaikutuksesta voi havaita, että ammatillisesti orientoituneiden (ammattikoulu- tai ammattikorkeakoulututkinto) aseellinen maanpuolustustahto on voimakkaampaa kuin ylioppilas- tai yliopistotutkinnon suorittaneilla. Kirkkoon kuulumattomien maanpuolus-

KUVIO 37. ”Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta.” Vain miehet. (%)

* Loppukyselyssä myös naisia, joita ei voitu erotella aineistosta.

** Siviilipalveluksen valinneet sekä palvelusta vapautetut poistettu.

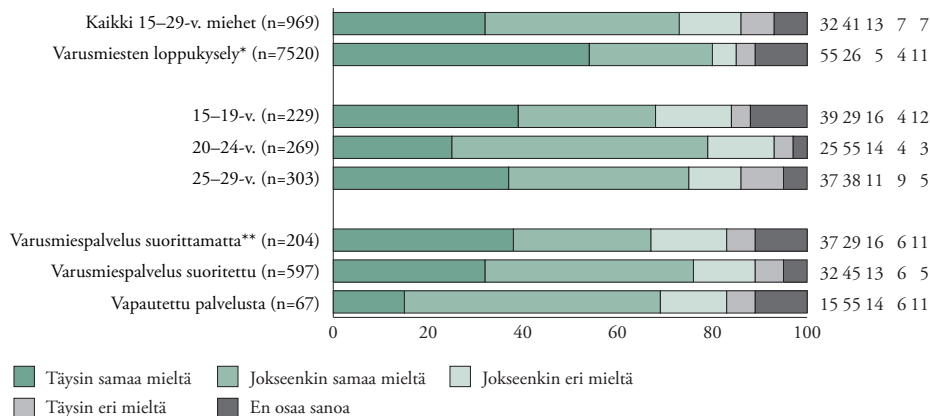
tustahto on heikompaa, mutta uskonnollisuudella sinänsä ei ole vaikutusta. Isänmaallisuus sen sijaan on odotetusti yhteydessä aseellisen maanpuolustustahdon kanssa. Yhteys on merkitsevä, mutta ei kuitenkaan kovin vahva. Aineistossa on huomattava määrä sekä itsensä isänmaalliseksi kokevia, joiden aseellinen maanpuolustustahto on heikkoa, että epäisänmaallisia, joilla se on erittäin vahvaa. Muista kuvioissa 3–9 ja 18–23 esitellyistä ominaisuus- ja arvoulottuvuuksista positiivisessa yhteydessä aseellisen maanpuolustustahdon kanssa ovat epäaggressiivisuus, suvaitsevaisuus, realismi, markkinahenkisyys ja vasemmistolaisuus. Viimeksi mainittua voi pitää siinä mielessä yllättävänä, että maanpuolustuksen arvostus on perinteisesti liitetty pikemminkin poliittiseen oikeistoon. Toisaalta tässä ei ole suurta yllätystä, sillä jo pitkään on puhuttu siitä, etteivät vasen ja oikea enää mielekkäästi jäsennä nykyistä poliittista kenttää. Ainakaan ne eivät ole vanhoilla paikoillaan nuorison poliittisessa kompassissa (vrt. taulukko 6).

Erilaisten kuviossa 49 esiteltävien uhkakuvien

voimakkuudella ei – yllättäen – ole juuri yhteyttä aseellisen maanpuolustustahdon voimakkuuteen. Niillä nuorilla, jotka kokevat paljon huolta Suomeen kohdistuvasta sotilaallisesta hyökkäyksestä, maanpuolustushenki on hieman voimakkaampaa, samoin kuin Venäjän takia paljon epävarmuutta kokevilla, mutta erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Ainoat merkitsevät yhteydet uhkakuvien ja maanpuolustustahdon välillä ovat maailmanpoliittinen tilanne, maapallon väestönkasvu ja EU:n laajeneminen, ja näissäkin yhteyden suunta on se, että paljon huolta kantavien aseellinen maanpuolustustahto on heikompaa.

Kun verrataan erilaisia puolustusratkaisuja (kuvio 32) kannattavien nuorten aseellista maanpuolustustahtoa, nähdään sen olevan voimakkainta yleistä asevelvollisuutta kannattavilla, etenkin niillä, jotka haluaisivat sen koskevan molempia sukupuolia. Heikointa näin määritelty maanpuolustustahto puolestaan on vapaaehtoista varusmiespalvelusta kannattavilla. Itse määritelty isänmaallisuus (kuvio 11) on suurinta niillä, jotka kannattavat valikoivaa tai vapaaehtoista varus-

KUVIO 38. ”Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässä.” Vain miehet. (%)

* Loppukyselyssä myös naisia, joita ei voitu erotella aineistosta.

** Siviilipalveluksen valinneet sekä palvelusta vapautetut poistettu.

miespalvelusta molemmille sukupuolille. Sekä maanpuolustustahto että isänmaallisuus ovat siis yhteydessä haluun jakaa maanpuolustusvastuuta molemmille sukupuolille.

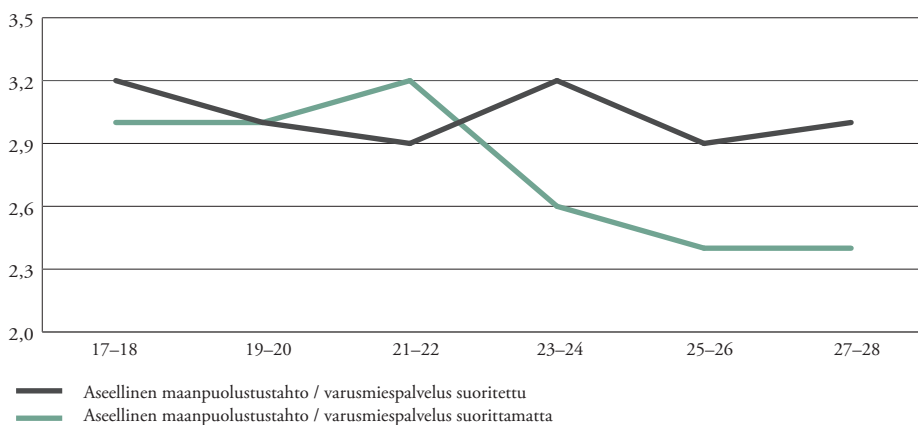
Puoluekannatuksen mukaan tarkasteltuna maanpuolustustahto on voimakkainta perussuomalaisia ja kokoomusta kannattavilla, heikointa puolestaan vihreitä kannattavilla nuorilla. Äänestysaikeilla sen sijaan ei ole yhteyttä maanpuolustustahtoon, ei myöskään kiinnostuksella politiikkaa kohtaan.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten aseellinen maanpuolustustahto ei poikkea kantaväestöstä. Ensimmäisen maahanmuuttajasukupolven maanpuolustustahto näyttää voimakkaammalta kuin toisen sukupolven, lapsena muuttaneiden voimakkaammalta kuin täysi-ikäisenä muuttaneiden, mutta nämä erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. (Maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemyksistä Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikasta ks. Harisen ja Kivijärven artikkeli s. 158–168.)

Vertailu varusmiesten loppukyselyyn

Kuvioissa 37 ja 38 verrataan Nuorisobarometrin tuloksia aseellisesta maanpuolustustahdosta varusmiesten loppukyselyyn. Kuviossa ovat mukana vain miehet, ja vertailun parantamiseksi varusmiesten loppukyselyyn, eivät siviilipalveluksen valinneet tai palvelusta vapautetut ole mukana vertailussa. Palveluksen aikana tehdyssä kyselyssä maanpuolustustahto on vahvimmillaan, mikä saattaa osin selittyä kyselyteknisillä seikoilla, ja myös tilanteella, jossa kyselyyn vastataan. Nuorisobarometrin aineistossa sillä, onko varusmiespalvelus edessä vai takanapäin, on vaikutusta aseellisen maanpuolustustahdon voimakkuuteen vain vanhemmissa ikäryhmissä (ks. kuvio 39). Keskiarvojen lisäksi myös vastausten jakaumassa on eroja ennen ja jälkeen varusmiespalveluksen. Etenkin ”en osaa sanoa” -vastausten osuus on pienempi palveluksen jälkeen, mikä selittynee sillä, että varusmiespalvelus lisää tietoa maanpuolustuksesta ja etenkin omasta roolista siinä. Huomion arvoista on myös palvelusta vapau-

KUVIO 39. Aseellinen maanpuolustustahto* luokiteltuna iän ja varusmiespalvelun suorittamisen mukaan. Vain miehet (keskiarvo, asteikko 1–5).

* Keskiarvo seuraavista muuttujista: ”Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta”, ”Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni”, ”Jos Suomeen hyökätään, olen valmis antamaan henkeni Suomen puolesta”, ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen”. Siviilipalvelusmiehet ja palvelusta vapautetut eivät ole mukana luvuissa.

tettujen selvästi heikompi maanpuolustustahto. Tämä ei ole itsestäänselvyys, sillä lähtökohtaisestihan palvelusta vapauttaminen tapahtuu lähinnä terveydellisin, ei aatteellisin perustein lukuun ottamatta varsin pientä uskonnollisista syistä vapautettujen joukkoa. (Ks. myös kuvio 43 pasifistisista arvoista.) Palvelusta vapautettujen heikompi aseellinen maanpuolustustahto ei siis selity sillä, että armeijan käynti erityisemmin lisäisi maanpuolustustahtoa. Myöskään kyvyttömyys itse osallistua aseelliseen maanpuolustukseen ei selitä eroja asenteessa, sillä erot näkyvät voimakaina myös suhtautumisessa yleisen tason väitteeseen ”jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta” (kuvio 37).

Nuorisobarometrin aineisto ei kerro sitä, kuinka vahvaa on nuorison aseellinen maanpuolustustahto verrattuna vanhempiin sukupolviin. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS) on mitannut 15–79-vuotiaiden suomalaisten maanpuolustustahtoa tässä käytetyllä kysymyksellä jo vuodesta 1970 lähtien.⁴⁶ 70- ja 80-luvuilla näin mitattu maanpuolustustahto kasvoi voimakkaasti, ja 90-luvun alusta lähtien se on pysynyt kutakuinkin samalla tasolla. Mitä vanhemmilta suomalaisilta asiaa kysytään, sitä suurempi osuus osoittaa vahvaa maanpuolustustahtoa (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009, ks. myös Aromaan artikkeli s. 148–157). Vaikka nuorison aseellinen maanpuolustustahto vaikuttaa vahvalta, ovat myös sukupolvien väliset erot tuoreimmissa mittauksissa varsin selviä.

Varusmiespalvelun suorittamisen vaikutus

Nuorisobarometrin kyselyn tapaisen poikkileikkaustiedon perusteella ei voida selvittää, mihin suuntaan yksittäisen nuoren maanpuolustustahto varusmiespalveluksessa kehittyi. Kuviossa 39 verrataan maanpuolustustahtoa varusmiespalveluksen jo suorittaneilla, ja niillä, joilla palvelus on vielä edessä. Luvuissa ovat mukana vain varusmiespalveluksen valinneet miehet. Siviilipalvelusmiehet, palvelusta vapautetut ja naiset eivät ole mukana. Kun tiedot ryhmitellään ikä-

janalle, nähdään, että palveluksen suorittaneiden ja muiden erot kasvavat iän myötä. Palveluksen lykkääminen näyttäisi joko vähentävän aseellista maanpuolustustahtoa, tai vaihtoehtoisesti ne, joiden maanpuolustustahto ei ole kovin vahvaa, lykkäävät palvelukseen astumistaan muita useammin. Suuri osa lykkää varusmiespalvelustaan opintojen takia, kyselyaineiston vanhimmissa ikäryhmissä enemmistö lykkäystä saaneista on yliopisto-opiskelijoita, ja kuviosta 36 nähdään, että yliopistotutkimuksen suorittaneiden maanpuolustustahto on suhteellisen heikko. Lähelle 30 ikävuotta palvelustaan lykkäävien osuus on kuitenkin hyvin pieni (ks. kuvio 24; isänmaallisuuden ja varusmiespalveluksen suorittamisen yhteyksistä ks. myös kuvio 12).

Kyselytutkimuksilla on menetelmälliset rajoituksensa selvittäessä suhdetta maanpuolustukseen ja asevelvollisuuteen. Ilmeisin rajoitus tässäkin on tutkijan mielikuvitus, joka typistää rikkaan todellisuuden pelkistetyiksi kysymyksiksi, jotka vielä usein ovat peräisin kaukaa menneisyydestä. Näin Nuorisobarometrikin tavallaan tulee uusintaneeksi instituutiopuhetta kertoessaan kuinka nuoriso on yhtenä miehenä ja naisena valmis puolustamaan isänmaata. Sisältä päin, niin sanotulta kentältä katsottuna tilanne voi näyttää vähemmän cheältä ja selväpiirteiseltä, kuten varusmiespalveluksen itse etnografisessa tutkimuksessaan suorittaneet tutkijat ovat havainneet. He puhuvatkin muuttuvasta maanpuolustustahdosta, joka ei aiempien sukupolvien tapaan kumpua sotiemme perinnöstä, vaan palautuu individualistisiin ja elämänpoliittisiin ratkaisuihin. Kasvavat keskeyttämisluvut ja sopeutumisvaikeudet saavatkin tutkijat pohtimaan pitäisikö maanpuolustustahdon sijaan keskeiseksi indikaattoriksi ottaa palvelusmotivaatio. (Salasuo 2009, 57; ks. myös Salasuo artikkeli tässä julkaisussa, s. 191–196.)

Yleisen asevelvollisuuden perustelut: tärkeys Suomen puolustukselle

Tärkein arviointiperuste yleisen asevelvollisuuden tarpeellisuudelle lienee sen merkitys

Suomen puolustuksen kannalta. Nuorisolta järjestelmä saa tukea myös tällä tavalla kysyttynä, sillä 70 prosenttia heistä kokee sen puolustuksellisesti tärkeäksi. Naisista hieman useampi oli samaa mieltä väitteen ”yleinen asevelvollisuus on tärkeä Suomen puolustukselle” kanssa kuin miehet (naisista 35 prosenttia täysin samaa mieltä, miehistä 29 prosenttia). Kaikkein nuorimmat vastaajat kokevat yleisen asevelvollisuuden tärkeimmäksi, 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä epäilyksiä on selvästi enemmän. Tämän voisi luulla johtuvan omista kokemuksista, enemmistö miehistä kun suorittaa oman varusmiespalveluksensa 19–20 vuoden iässä. Oman varusmiespalveluksen suorittamisella ei kuitenkaan näytä olevan vaikutusta siihen, kuinka tärkeäksi yleinen asevelvollisuus Suomen puolustuksen kannalta koetaan, ainakaan sillä perusteella, että tärkeys ei eroa oman palveluksen suorittaneilla ja niillä, joilla se on vielä edessä.⁴⁷ Myöskään sillä, oliko vastaaja armeijassa 6, 9 vai 12 kuukautta ei juuri ole vaikutusta. Palveluksesta vapautettujen joukossa yleinen asevelvollisuus koetaan hieman vähemmän tärkeäksi, ja siviilipalveluksen valinneista enää vajaa puolet kokee yleisen asevelvollisuuden puolustuksellisesti tärkeäksi.

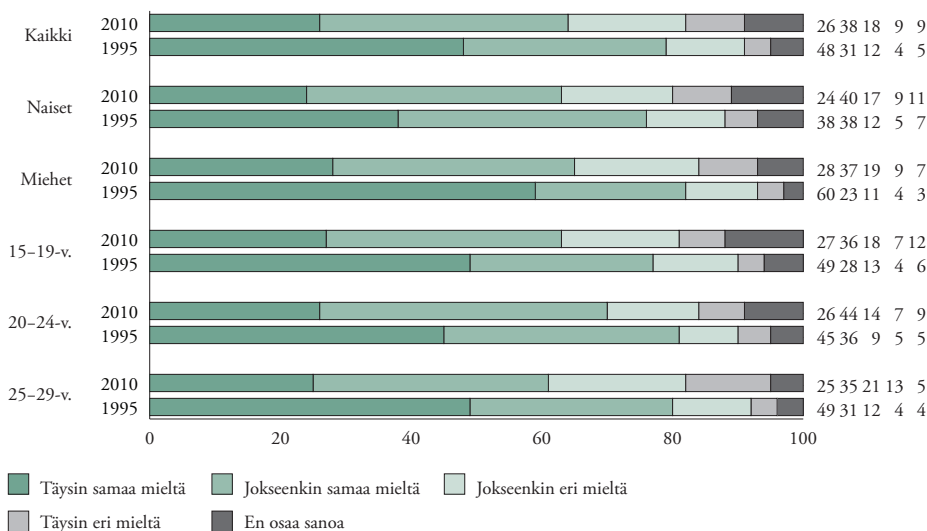
Verrattaessa vastauksia sen mukaan, mikä koetaan Suomen puolustuksen parhaana perustana (kuvio 32), yleistä asevelvollisuutta preferoivat pitävät sitä luonnollisesti myös puolustuksellisesti tärkeänä. Kiinnostavampaa on kuitenkin se, että vieläkin tärkeämmäksi Suomen puolustukselle yleisen asevelvollisuuden kokevat ne, jotka pitävät parhaana mallina valikoivaa asevelvollisuutta molemmille sukupuolille. Tämä joukko on myös huomattavan isänmaallista ja maanpuolustushenkistä. Vähemmän tärkeänä Suomen puolustuksen kannalta yleistä asevelvollisuutta pitävät ne, joiden mielestä puolustuksen tulisi perustua vapaaehtoisen varusmiespalveluksen tai ammattiarmeijan varaan. Sillä, kannattaako vastaaja Suomen jäsenyyttä sotilasliitto Natossa vai ei, ei ole yhteyttä yleisen asevelvollisuuden tärkeäksi kokemiseen.

Muita argumentteja yleisen asevelvollisuuden puolesta

Vaikka maanpuolustustahto on varsin vahvaa, on kiinnostavaa, että julkilausutut perustelut yleisen asevelvollisuuden säilyttämisen puolesta eivät rajoitu sen järjestyksen sotilaallisen maanpuolustuksen kannalta, vaan siihen vedotaan argumentein, jotka liittyvät esimerkiksi kansalaiskasvatukseen, kunniavelkaan sotaveteraaneille, suomalaiseen identiteettiin ja niin edelleen. Nuorisobarometrin kyselyssäkin oli koko joukko tavallisia yleisen asevelvollisuuden legitimointiin käytettyjä väitteitä, joilla ei ainakaan suoraan ole tekemistä armeijan ydintehtävän kanssa, kuten ”armeija tekee pojista miehiä” (samaa mieltä 60 prosenttia), ”armeija on Suomen suurin kuntokoulu” (57 prosenttia), ”asevelvollisuuden suorittaminen on kunnianosoitus veteraanien sukupolvelle” (74 prosenttia). Suoraan maanpuolustukseen ei liity sekään usein kuultu ajatus, että ikäluokan palveleminen yhdessä on Suomea yhdistävä tekijä (71 prosenttia). Sukua tälle on ajatus siitä, että asevelvollisuusarmeija on tärkeä osa suomalaista identiteettiä (ks. Eekku Aromaan artikkeli s. 148–157). Armeijan käymisen katsotaan usein olevan ”isänmaallista”, miesten ”velvollisuus” sekä jotenkin parantavan nuorten miesten elämänhallintaa.⁴⁸ Tarkentamattomina nämäkään väitteet eivät ole kovin informatiivisia yleisen asevelvollisuuden tärkeydestä aseellisen maanpuolustuksen kannalta. (Ks. myös kuvio 25 siitä, millä perusteella nuoret käytännössä tekevät päätöksen siitä, suorittavatko varusmiespalveluksen vai siviilipalveluksen.)

Tuomas Tepora (2010) kirjoittaa institutionalisoidusta sodan muistosta, jota voi kokemuksellisesti tarkastella kansalaisuskontona, joka on voimakkaampaa kuin valtauskonto ja sitä edustava evankelisluterilainen kirkko. Teporan mukaan yleinen asevelvollisuus toimii sodan valtionkirkkona. Sirkka Ahonen tutki 1990-luvun lopulla 1980-luvulla syntyneiden nuorten historiakuvaavaa ja havaitsi kuvan toisesta maailmansodasta elävän ainakin valikoiden varsin yhtenäisenä nuorten kokemusmaailmassa, toisin kuin esimerkiksi vuoden 1918 tapahtu-

KUVIO 40. ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen.”
Vertailu 1995–2010. (%)

mat (Ahonen 1998). Tämä suomalaista identiteettiä vahvistava kuva sodasta oli voittopuolin myönteinen kertomus Daavista ja Goljatista. Teporan (2010, 28) mukaan 2000-luvulla sotia on alettu käsitellä uusilla tavoilla, mutta perinteinen, kansalliseen projektiin sitoutunut sodan muiston kunnioittaminen on pitänyt pintansa nuorison keskuudessa. Kiinnostavaa olisi myös tietää, mikä rooli nuorten käsityksissä sota-ajasta on omilla isovanhemmilla, mikä puolestaan elokuvilla ja muulla populaarikulttuurilla.

Osallistuvaa havainnointia varusmiesten parissa tehnyt Mikko Salasuo on kuitenkin kiinnittänyt huomiota palveluksen yleiseen historiattomuuteen. Edes kantahenkilökunta ei Salasuo havaintojen mukaan varusmiespalveluksen tarkoituksesta puhunut. Salasuo kysyy, onko nuorten suhde sotien suureen kertomukseen heikkenemässä ja ovatko lisääntyneet keskeytykset ja sopeutumisongelmat heijastumia tästä syntyneestä merkitystyhjiöstä. (Ks. Salasuo:n artikkeli s. 191–196.)

Itsenäinen ja vahva puolustuslaitos

Vaikka asevelvollisuusarmeija pitää pintansa ja suomalaisten maanpuolustustahto on usein todettu järkkymättömäksi, on itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen tarve nuorten mielestä laskenut (kuvio 40). Vertailuvuonna 1995 lähes puolet oli täysin samaa mieltä vahvan puolustuksen tarpeesta, nyt täysin samanmielisten osuus on pudonnut neljännekseen. Vähintään jokseenkin samaa mieltä olevien osuus on laskenut 79 prosentista 64 prosenttiin. Muutos on samansuuntaista kaikissa ikäryhmissä, niin naisilla kuin miehillä.

On hyvä huomata, että kysymyksessä itsenäisen ja vahvan puolustuksen tarpeesta ei mainittu, kuinka sellainen tulisi järjestää. Vertaamalla vastauksia sen mukaan, mitä vastaaja pitää parhaana perustana Suomen puolustusjärjestelmäksi, havaitaan etenkin asevelvollisuusarmeijan kannatuksen olevan yhteydessä näkemykseen itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen tarpeesta. Vapaaehtoisen varusmiespalveluksen

tai ammattiarmeijan kannattajilla tämä näkemys on jonkin verran harvinaisempi.

Armeijan käynnin hyödyt yksittäiselle nuorelle

Olipa kyse oikeuksista tai velvollisuuksista, eivät yksilön ja yhteiskunnan edut välttämättä aina osu yksiin. Kyselyssä asevelvollisuuden hyviä ja huonoja puolia käsiteltiin toisaalta yksittäisen varusmiehen ja toisaalta suomalaisen yhteiskunnan kannalta. Nuorten käsityksissä varusmiespalveluksen hyödyistä molemmat hyötynäkökohdat kulkevat kuitenkin pitkälti käsi kädessä. Esimerkiksi niistä nuorista, joiden mielestä asevelvollisuuden suorittamisesta on hyötyä nuorelle, noin neljä viidestä pitää yleistä asevelvollisuutta tärkeänä myös Suomen puolustukselle. Taustalla on siis yleisempi myönteinen asenne asevelvollisuusarmeijaa kohtaan.

Jotkut varusmiespalveluksen vaikutuksista yksittäiselle nuorelle ovat vaikeita tai mahdottomia arvioitaviksi, eikä saaduille taidoille, kokemuksille tai hyvinvoinnille ole laskettavissa tasetta. Palvelun vaikutukset opintoihin riippuvat ainakin jonkin verran opintopaikasta. Kaikissa tapauksissa asevelvollisuusjärjestelmä lykkää varusmiesten opintoja.⁴⁹ Harva hakee varusmiespalveluksen hyväksilukemista omassa oppilaitoksessa, ja oppilaitokset suhtautuvat hyväksilukemiseen hyvin vaihtelevasti. Toisaalta tutkimuksen perusteella varusmiespalvelus selvästi kohottaa opiskelumotivaatiota. (Laaksonen 2004; Simola 2007.)

Puolustusministeriön selvityksessä asevelvollisuusjärjestelmän vaikutuksista yksilötalouteen riippuu lopputulos siitä, otetaanko opintojen siirtymisen takia mahdollinen työelämään pääsyn siirtyminen huomioon vai ei. Jos työelämään pääsy huomioidaan, jää keskimääräisen varusmiehen tase noin 3 600 euroa negatiiviseksi. Mikäli työelämään pääsyn siirtymistä taas ei otettaisi huomioon, tulisi loppusummasta yli 4 000 euroa positiivinen. (Kiuru & Riipinen 2007.) Näillä laskelmilla ei liene juuri vaikutusta näkemyksiin armeijan käymisen hyödyllisyydestä – etenkin,

koska useat erät ovat täysin laskennallisia, joiden keskimääräinen varusmies ei koe vaikuttavan toimeentuloonsa.⁵⁰ Vaikka työssäkäyvien varusmiesten kohdalla palvelus merkitseekin ansiotason laskua, sillä on tutkitusti myönteistä vaikutusta monien työmarkkina-asemaan. Ainakin vanhamallisella varusmiesaikaisella johtajakoulutuksella on tilastollisesti selvä yhteys menestymiseen työelämässä (Elovainio ym. 2002). Uudistetusta koulutuksesta ei vastaavaa tilastollista tutkimusta vielä ole, mutta kyselyjen mukaan uuden koulutuksen suorittaneet kokevat sillä olleen myönteinen vaikutus heidän työmarkkina-asemaansa (Simola 2007).

Tarkasti ottaen Nuorisobarometrin kysymyksessä hyödyistä ei puhuttu armeijan käymisestä, vaan asevelvollisuuden suorittamisesta. Tämä on pantava merkille, sillä siviilipalvelun ja varusmiespalveluksen suorittamiseen liittyy erilaisia hyötyjä. Siviilipalveluksen kuitenkin valitsee vain noin seitsemän prosenttia nuorista, barometriaineistossa vielä harvempi, joten sitä, että kaikista vastaajista jopa kolme neljästä kokee asevelvollisuuden suorittamisesta olevan hyötyä nuorille, voi lukea ennen kaikkea varusmiespalveluksen näkökulmasta. Tuloksia kuviossa 35 on myös hyvä tarkastella rinnan sen kanssa, minkälaisen painoarvon nuoret (miehet) antavat eri asioille valitessaan varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen välillä (kuviot 25 ja 27).

Asevelvollisuusjärjestelmän hyödyt yhteiskunnalle

Asevelvollisuusarmeijan yhteiskunnallisia vaikutuksia on kartoitettu ainakin kansanterveyden, työmarkkinoiden, saadun koulutuksen ja kansantalouden näkökulmista. Puolustusministeriö on laskenut, että jos varusmiespalvelustaan suorittaneet olisivat työvoimassa mukana, bruttokansantuote olisi vuonna 2005 ollut 0,6–1,0 mrd euroa suurempi. Puolustusvoimien varsinaisen perustehtävän, maan puolustamisen, hyödyllisyyttä ei kuitenkaan voi laskea. Yleisen asevelvollisuuden kannattavuutta ja yhteiskunnallisia vaikutuksia pohdittaessa olisi huomioitava myös vaihtoehtoi-

set kustannukset. (Kiuru & Riipinen 2007.)

Nuorisobarometrin kyselyssä yhteiskunnan varusmiespalvelusta saama hyöty on implisiittisesti mukana lähes kaikissa väitteissä. Tärkein hyöty siis liittyy – tai ainakin pitäisi liittyä – yleisen asevelvollisuuden tärkeyteen Suomen puolustukselle, ja 70 prosenttia nuorista allekirjoittaa tämän hyötyaspektin. Yhteiskunnan hyödyksi koituu myös se, että armeijassa ikäluokka taustoistaan riippumatta palvelee yhdessä – 71 prosenttia nuorista kun kokee, että se lisää kansallista yhtenäisyyttä. Jotkut hyödyistä koituvat erottamattomasti niin yksilölle kuin yhteiskunnallekin, esimerkiksi 57 prosenttia nuorista on samaa mieltä siitä, että ”armeija on Suomen suurin kuntokoulu”, ja kymmenien tuhansien nuorien kohonnut fyysinen kunto voi olla merkittävä kansanterveydellinen tekijä. Entä kenen eduksi on laskettava se, että armeija ”tekee pojista miehiä”, kuten 60 prosenttia nuorista asian näkee? (Lisää varusmiespalveluksen vaikuttavuudesta ks. Kari Laitisen artikkeli s. 180–190.)

Varusmiespalvelukseen pääsemisen estäminen

Nuorten kantaa varusmiespalveluun pääsyn estämisestä selvitettiin suhteessa kolmeen ryhmään: homoseksuaaleihin, liian innokkaasti aseisiin suhtautuviin ja mielenterveysongelmaisiin. Syitä kieltää näiden ryhmien pääsy armeijaan ei selvitetty, mutta oletettavasti ne ovat erilaisia suhteessa homoseksuaaleihin kuin mielenterveysongelmaisiin tai aseintoilijoihin, joista jälkimmäiset liittynevät siihen, kuinka turvallisesti palvelu koetaan.

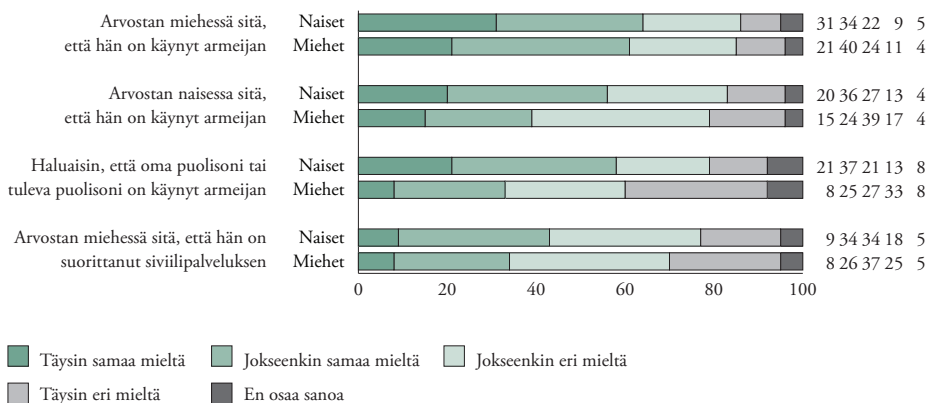
Uusi asevelvollisen mahdollista vaarallisuutta osoittava T-palveluskelpoisuusluokka⁵¹ tuli käyttöön vuoden 2008 alusta asevelvollisuuslain uudistuksen yhteydessä. Puolustusvoimissa on toki aiemminkin kiinnitetty huomiota asevelvollisen mahdolliseen ”vaarallisuuteen”, mutta lainsäädäntöön mahdollisuus T-luokkaan siirtämisestä tuli Jokelan ja Kauhajoen koulusurmien herättämän keskustelun jälkeen (Heikkinen

2010). T-luokkaan joutuneiden määrä on kasvussa⁵², mutta on edelleen marginaalinen, vuodesta 2008 lähtien nelisenkymmentä vuosittain. Nuorisobarometrin kyselyssä tähän ryhmään sopivat lähinnä aseintoilijat, eivät mielenterveysongelmaiset, sillä T-luokiteltu henkilö on lääketieteellisestä näkökulmasta täysin terve, ja epäily palvelusturvallisuuden vaarantumisesta perustuu muihin kuin terveydellisiin perusteisiin (Pohjalainen 2010).

Peräti 83 prosenttia nuorista ei päästäisi mielenterveysongelmaisia armeijaan. Selvä enemmistö, 61 prosenttia, haluaa myös kieltää liian innokkaasti aseisiin suhtautuvien pääsyn armeijaan. Taustalla on varmasti samaa palveluturvallisuuden arviointia kuin suhteessa mielenterveysongelmaisiin, mutta ehkä myös yleisempää huolta armeijan militarisoitumisesta. Ihanteena ei pidetä tilannetta, jossa asetta kantaisivat vain ne, jotka sitä haluaisivat kantaa. Ehkä tästä kertoo myös Nuorisobarometrin tulos, jonka mukaan ammattiarmeijan kannattajat eivät ole yhtä halukkaita estämään aseintoilijoiden pääsyä armeijaan kuin muut. Nuorisobarometrin tuloksissa näkyy jotain oleellista suomalaisesta suhtautumisesta varusmiespalveluun: armeijaa käymättömiin suhtaudutaan epäileväisesti – selvä enemmistö arvostaa miehessä sitä, että tämä on käynyt armeijan – mutta epäileväisesti suhtaudutaan myös niihin, jotka ovat innoissaan siitä. Tyypillisestä ja hyväksyttävästä asenteesta kertovat myös tärkeimmät varusmiespalveluksen valitsemiseen vaikuttaneet syyt, jotka ovat enemmistöllä isänmaallisuus ja velvollisuudentunto, vain pienellä vähemmistöllä aseiden käyttäminen (kuvio 25).

”Sotahullu” on yksi suomalaisia varusmiehiä havainnoineiden tutkijoiden kokemustensa pohjalta rakentamista ideaalityypeistä. Myös näiden etnografisesti aihetta lähestyneiden tutkijoiden mukaan muut varusmiehet suhtautuvat tällaiseen sotaelokuvista, tietokonepeleistä ja talvisodan taisteluista innoitusta saavan tyypin aseintoiluun melkoisella varauksella. (Salasuo & Hoikkala 2009, 446.)

KUVIO 41. Armeijan käymisen arvostus. Naisten ja miesten vertailu. (%)

Useampi kuin yksi neljästä (28 prosenttia) haluaisi kieltää homoseksuaaleilta pääsyn varusmiespalvelukseen. Tämä asenne on yleisempi miehillä kuin naisilla. Miehistä homoseksuaalien pääsyä armeijaan olisivat yleisimmin kieltämässä ne, jotka ovat jo suorittaneet varusmiespalveluksensa, etenkin 12 kuukautta armeijassa olleet. Nuorisobarometrin haastattelussa itsensä homoseksuaaliksi määrittelevät miehet ovat kaikki joko suorittaneet armeijan tai menossa armeijaan.⁵³ Varusmiespalveluksen jo suorittaneiden homoseksuaalien kokemukset palveluksesta ovat keskimääräistä myönteisempiä, ja peräti yli puolet heistä oli armeijassa 12 kuukautta.

Armeijan käymisen arvostus

Kyselyssä esitettiin armeijan käymisen arvostusta mittaava väite ”arvostan miehessä/naisessa sitä, että hän on käynyt armeijan”. Kuvioon 41 on laitettu myös epäsuoremmiin arvostusta kuvaava ”haluaisin että oma puolisoni tai tuleva puolisoni on käynyt armeijan”, sekä ikään kuin mittatikuksi ”arvostan miehessä sitä, että hän on suorittanut siviilipalveluksen”.

Naiset sanovat arvostavansa miesten armeijan käymistä varsin korkealle (samaa mieltä

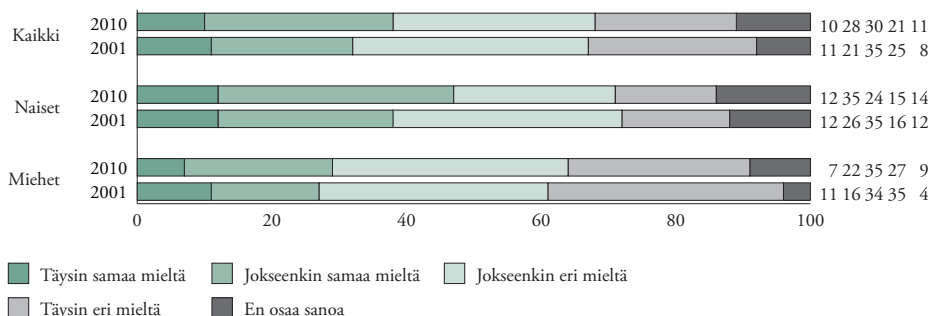
naisista 65 prosenttia, miehistä 61 prosenttia). Naisten armeijan käynnin kohdalla erot ovat suuremmat: sitä arvostaa naisista 56 prosenttia, miehistä vain 39 prosenttia. Siviilipalveluksen suorittamista sanoo arvostavansa enää 43 prosenttia naisista ja 34 prosenttia miehistä. Erikoista sinänsä, siviilipalvelun valinneet eivät kyselyn mukaan arvosta siviilipalvelun suorittaneita miehiä enempää kuin muutaakaan. Ehkä siihen suhtaudutaan vain pakkona – mitä se tietysti jossain mielessä onkin. Ehkä tämäkin havainto tukee sitä, että siviilipalvelus valitaan usein muiden kuin eettisten syiden takia.

Naisista jopa 58 prosenttia haluaisi, että oma (tuleva) puoliso olisi käynyt armeijan. Ne nuoret miehet, jotka sanovat antaneensa seurustelukumppanin tai puolison näkemyksille arvoa tehdessään valintaa varusmiespalveluksen ja siviilipalveluksen välillä, näyttäisivät siis olevan oikeilla jäljillä (vrt. kuvio 25).

Aseistakieltäytyjien kohtelu

Kymmenessä vuodessa aseistakieltäytyjien kohtelua liian ankarana pitävien osuus on kasvanut 32 prosentista 38 prosenttiin. Naisten muutos on miehiä suurempaa, ja naisten asenne oli jo

KUVIO 42. ”Aseistakieltäytyjiä kohdellaan Suomessa liian ankarasti.”
Vertailu 2001–2010. (%)

ennestään empaattisempi aseistakieltäytyjien tilanteelle kuin miesten.

Aseistakieltäytyjillä tarkoitetaan totaali-kieltäytyjien lisäksi myös sivareita, mutta emme voi tietää, miten kyselyyn vastanneet käsitteen ovat ymmärtäneet. Luultavasti Amnestyn ja muiden järjestöjen kampanjoinnilla ja Euroopan neuvostolla⁵⁴ on osuutensa nimenomaan totaali-kieltäytyjien vankilatuomioiden hahmottamisessa ankariksi.

Muutoksen syytä voi periaatteessa hakea ainakin kahdesta eri suunnasta: joko aseistakieltäytyjien kohtelu on koventunut, tai asenteet ovat muuttuneet siten, että kohtelu koetaan ankarampana kuin ennen. Todennäköisesti kyse on aidosta asennemuutoksesta, sillä uuden siviilipalveluslain myötä aseistakieltäytyjien kohtelu on selkiytynyt ja parantunut. Enää ei ole epäselvää säilyvätkö siviilipalvelusmiehet myös poikkeustilan aikana siviilipalvelusmiehinä. Aiemminhan heidät olisi voinut lain puitteissa lähettää vaikka eturintamaan. Samoin siviilipalvelus on lyhennetty vastaamaan pisintä varusmiespalvelusta, eikä se enää ole kuukautta pidempi.

Pasifismi

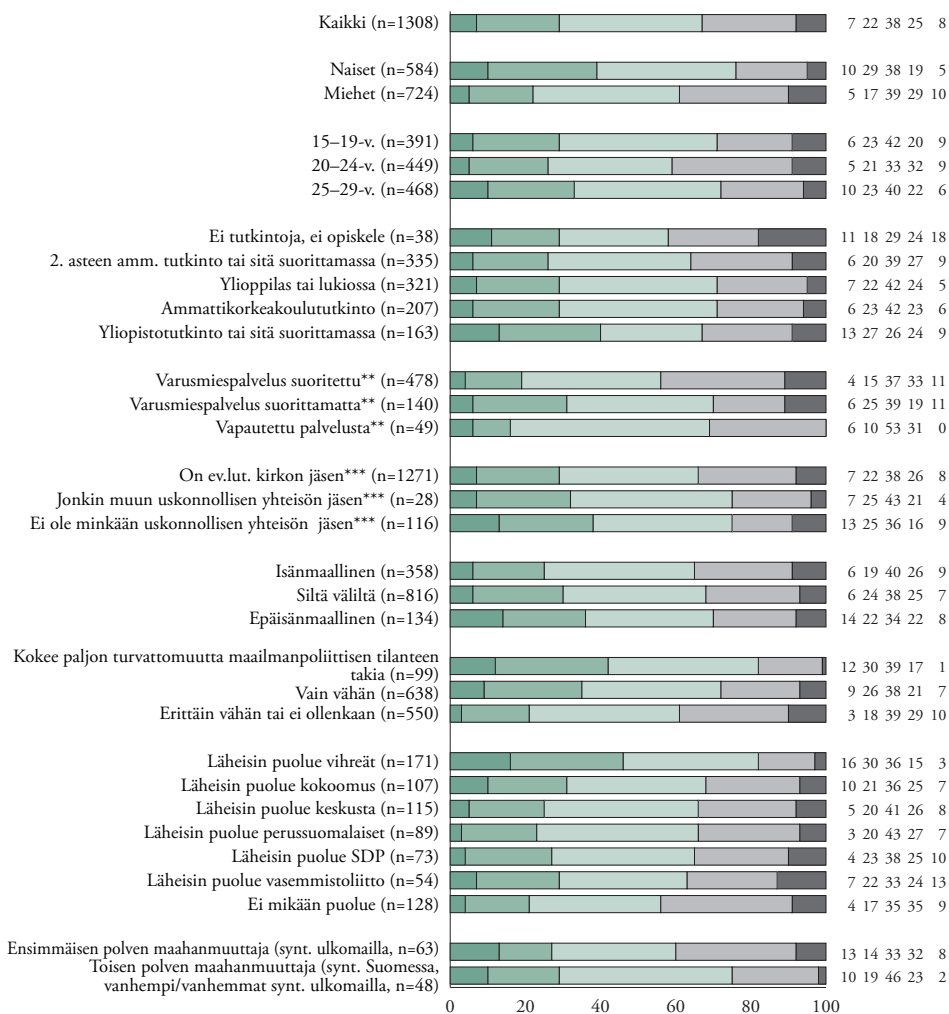
Kaikista vastaajista 44 prosenttia sanoo arvostavansa aseistakieltäytyjien vakaumusta. Useam-

min arvostusta vakaumukselle tulee naisilta (48 prosenttia) kuin miehiltä (39 prosenttia). Sukupuolten näkemyserot siitä, kohdellaanko aseistakieltäytyjiä Suomessa liian ankarasti poikkeavat vielä enemmän toisistaan, sillä naisista 47 ja miehistä 29 prosenttia on tätä mieltä.

Kuten todettua, ei aseistakieltäytymisen käsite kenties ole aivan yksiselitteinen, mikä saattaa aiheuttaa eroja vastaajien orientaatioissa. Periaatteessa ottamalla kantaa kohtelun ankaruuteen tulee ottaneeksi kantaa niin totaali-kieltäytyjien vankeusrangaistuksiin kuin siviilipalvelun keston. Periaatteessa on mahdollista sekin, että aatteellinen pasifisti ei kyselyssä sanoisi arvostavansa aseistakieltäytyjien vakaumusta, sillä kuten edellä todettiin, siviilipalvelus valitaan usein myös muin kuin aatteellisin perustein. Tämä ei ole kuitenkaan todennäköistä, sillä vastaukset aseistakieltäytyjien kohtelusta ovat linjassa muiden pasifistisista arvoista kertovien kysymysten kanssa.

Näistä pasifistista arvomaailmaa mittaavaksi tulkituista muuttujista on tähän laadittu summamuuttuja, jossa mukana ovat edellä mainittujen kahden kysymyksen lisäksi käännetty muuttujat⁵⁵ ”sota voi joskus olla oikeutettu” ja ”aseellinen maanpuolustustahto” (kuvio 36). Lisäksi pasifismi-summamuuuttujaan on lisätty kysymys parhaasta perustasta Suomen

KUVIO 43. Pasifismi-summamuuuttuja* (%).

* Pasifismi-summamuuuttuja muodostettu seuraavista muuttujista: "arvostan aseistakieltäytyjien vakaumusta", "aseistakieltäytyjiä kohdellaan Suomessa liian ankarasti", "sota voi joskus olla oikeutettu" (käännetty), "aseellinen maanpuolustustahto" (käännetty, ks. kuvio 36). Lisäksi "ei armeijaa lainkaan" -vastaus kuviossa 32 on koodattu arvoksi 5. Summamuuuttujan luokat: 4–7 = ei-pasifistinen, 8–9 = 2; 10–11 = 3; 12–13 = 4; yli 13 = pasifistinen.

** Naiset ja siviilipalvelusmiehet poistettu.

*** Maahanmuuttajataustaisten lisäotos mukana vertailussa.

■ Pasifistinen ■ 4 ■ 3 ■ 2 ■ Ei pasifistinen

puolustusjärjestelmäksi koodattuna siten, että vaihtoehto ”ei armeijaa lainkaan” saa arvon 5 (kuvio 32).⁵⁶ Kun ”en osaa sanoa” -vastaukset on poistettu, voi näin rakennettu pasifismissummamuuttuja saada arvoja 4 ja 26 välillä. Kuviossa 43 arvot on jaettu viiteen luokkaan, jonka ääripäät on nimetty yksinkertaisesti pasifismiksi ja ei-pasifismiksi.

Erot sukupuolten ja ikäryhmien välillä tulevat näin silmämääräisestikin hahmotettaviksi: naiset ovat keskimäärin pasifistisemmin orientoituneita kuin miehet, ikäryhmistä puolestaan vanhimmat vastaajat. Korkea koulutus-taso, etenkin yliopisto-opinnot, ovat yhteydessä pasifismiin.

Kuviossa 43 vertaillaan pasifistisia näkemyksiä ennen ja jälkeen varusmiespalveluksen siten, että aineistosta on poistettu siviilipalvelun vallinneet sekä palvelusta vapautetut. Näyttää siltä, että pasifistiset näkemykset ovat harvinaisempia armeijan käymisen jälkeen. Siviilipalvelusmiehiä on aineistossa liian vähän, jotta heidän pasifis-miaan voisi arvioida. Palvelusta vapautettujen pasifistiset näkemykset ovat keskimäärin hieman vahvempia, mutta ero johtuu etenkin ei-pasifistisen ääripään pienestä osuudesta.

Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenillä pasifistiset arvot ovat heikompia kuin muihin uskonnollisiin yhteisöihin kuuluvilla.⁵⁷ Kaikkein voimakkainta pasifismi on niillä, jotka eivät kuulu mihinkään kirkkoon tai uskonnolliseen yhteisöön. Yhteys on samansuuntainen, kun vertailukohdaksi otetaan itse ilmoitettu uskonnollisuus riippumatta siitä, mihin kirkkoon kuuluu: ei-uskonnolliset ovat pasifistisempia. Kiintoisaa sinänsä, että uskonnon yhteys väkivallan oikeutukseen on erilainen. Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenet ovat jyrkimmin väkivaltaa vastaan, kun taas muiden uskontokuntien jäsenet suhtautuvat väkivaltaan hyväksyvämmiin, ja uskonnollisiin yhteisöihin kuulumattomat ovat siltä väliltä. Eron hahmottamiseksi voisi kiinnittää huomiota siihen, että on eri asia puhua täsmenmättömästi väkivallasta kuin pasifismissummamuuttujan mittaamasta sodan-

vastaisuudesta ja myönteisestä asenteesta aseista-kieltäytyjien vakaumusta kohtaan. Uskonnolla saattaa olla yhteyttä havaituille institutionaalisen väkivallan oikeutuksen eroille.

Ne nuoret, jotka kokevat paljon turvattu-muudentunteita vaikuttaisivat olevan taipu-vaisempia pasifistiseen ajatteluun. Kuvioon 43 on valittu esimerkiksi maailmanpoliittista tilannetta kohtaan tunnettu turvattomuus, mutta yhteys on samanlainen vaikkapa turvattu-muudentunteisiin suhteessa Venäjään tai sotilaalliseen hyökkäykseen Suomeen.

Asevelvollisuusjärjestelmän muutoksia

Samalla kun 70 prosenttia pitää yleistä asevelvollisuutta tärkeänä Suomen puolustukselle, on 40 prosenttia kuitenkin sitä mieltä, että maailman muuttuminen on tehnyt yleisestä asevelvollisuudesta tarpeettoman. Tästä voidaan päätellä, että ainakin osa nuorista (tarkemmin sanottuna 28 prosenttia) pitää yleistä asevelvol-lisuutta sekä puolustuksellisesti tärkeänä että tarpeettomana. Tulos vaikuttaa erikoiselta, sillä tarpeellisuus ja puolustuksellinen tärkeys liit-tyvät toisiinsa – vain 2 prosenttia kannattaa armeijan lakkauttamista ja useampi kuin kaksi kolmesta pitää yleistä asevelvollisuutta parhaana puolustuksen pohjana. Tulokinnassa onkin huomattava, että asevelvollisuuden ohella myös sen erilaiset uudistusehdotukset saavat nuorilta varsin laajaa kannatusta: 45 prosenttia pitää hyvänä ajatuksena sekä miehiä että naisia koskevaa kansalaispalvelusta, 42 prosenttia kokee vain miehiin kohdistuvan asevelvollisuuden epäoikeudenmukaiseksi. Peräti kaksi kolmesta haluaisi asevelvollisuusajalta enemmän siviili-elämässä hyödyttäviä taitoja, ja lähes yhtä moni haluaisi asevelvollisuutta kehitettävän niin, että varusmies- ja siviilipalveluksen alkuosassa olisi molemmille yhteisiä koulutusjaksoja. Sinänsä ristiriitaiselta näyttävien näkemysten johdon-mukaisuus voi siis olla siinä, että vastaaja ko-kee asevelvollisuuden nykyisessäkin tilantees-sa puolustuksellisesti tärkeäksi, mutta toivoo kuitenkin nykyjärjestelmään muutosta. Tässä

tarkastellaankin nuorten näkemyksiä erilaisista muutoksista ja vaihtoehtoisista järjestelyistä asevelvollisuusarmeijan raamien sisällä. (Ks. myös Pirjo Jukaraisen artikkeli s. 197–204.)

Kritiikki yleisen asevelvollisuuden vanhan aikaisuutta kohtaan liittyy paitsi uudentyyppiin uhkakuviiin ja perinteisen sodan vaaran epätodennäköisyyteen, myös asevelvollisuuden (väitettyyn) kalleuteen ja tehottomuuteen. Selvityksessään vuodelta 2007 puolustusministeriö arvioi asevelvollisuusjärjestelmän aiheuttavan valtiontalouteen runsaan 500 miljoonan euron menot, joista suurin osa koostuu varusmiesten poissaolosta työmarkkinoilta. Yksin taloudellisten vaikutusten arvioinnissa tosin todettiin suuri joukko epävarmuustekijöitä, saati sitten laajemman yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arvioinnissa. Puolustusministeriön raportissa korostetaan sitä, että vertailukohta nykyiselle mallille ei ole puolustusbudjetin käyttäminen johonkin muuhun kuin maanpuolustukseen, vaan jokin muu tapa järjestää maanpuolustus. (Kiuru & Riipinen 2007, 23.) Puolustusministeriön tutkimuksessa myös todetaan, että asevelvollisuusarmeijan kustannustehokkuus on sitä parempi, mitä enemmän asevelvollisuuden toteuttamisessa voidaan ottaa huomioon muun yhteiskunnan ja elinkeinoelämän tarpeet ja päinvastoin. Kehittämispaineita asevelvollisuusjärjestelmälle näyttää siis tulevan monelta suunnalta.

Ilmeinen kritiikki yleistä asevelvollisuutta kohtaan on se, että se ei ole yleinen, vaan kohdistuu vain puoleen ikäluokasta. Nuorisobarometrin tasa-arvonäkökulmaa tutkittiin väitteellä ”vain miehiin kohdistuva asevelvollisuus on epäoikeudenmukainen”. Samaa mieltä väitteen kanssa on 42 prosenttia kaikista 15–29-vuotiaista, naisista 44 ja miehistä 40 prosenttia. Niistä miehistä, jotka ovat jo suorittaneet varusmiespalveluksensa, nykymallia pitää epäoikeudenmukaisena 45 prosenttia, ja niistä, joilla palvelu on vielä edessä vain 29 prosenttia.

Kysymyksessä molempia sukupuolia koskevasta kansalaispalvelusta nuorten näkemykset jakautuvat melko tasan puolesta (46 prosenttia)

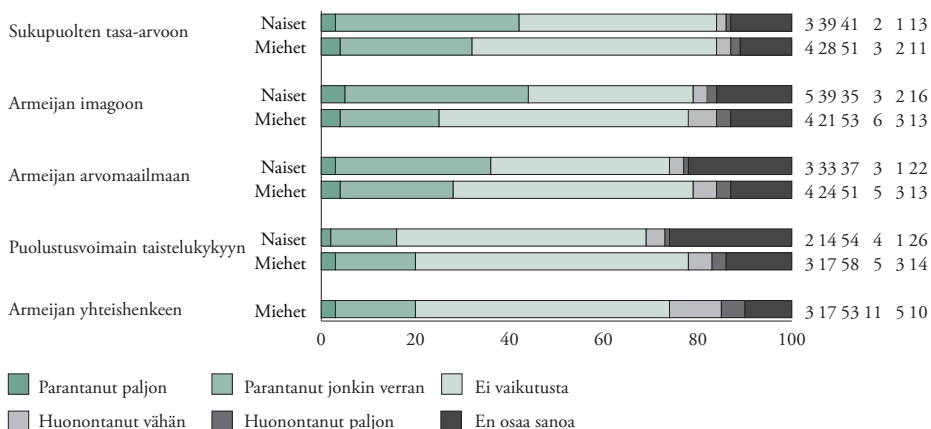
ja vastaan (48 prosenttia). Miesten ja naisten näkemyksissä ei ole merkitseviä eroja. Ikäryhmistä kannatus on suurinta 20–24-vuotiailla, alueellisesti vertailtuna Pohjois-Suomessa.

Tarkasti ottaen kysymyksen muotoilu oli seuraava: ”Suomessa tulisi siirtyä sekä miehiä että naisia koskevaan yleiseen kansalaispalvelukseen, joka voitaisiin suorittaa joko siviili- tai varusmiespalveluksena”. Tämä on lähellä SDP:n 2010 julkisuudessa ajamaa esitystä naisten pakollisesta kansalaispalveluksesta, joka ei mielipidekyselyissä⁵⁸ saanut suomalaisilta laajaa kannatusta, sillä puolet vastaajista vastusti ajatusta, 36 prosenttia kannatti sitä, ja loput eivät ottaneet kantaa. Nuorten parissa asenne siis vaikuttaa myönteisemmältä.

Kansalaispalvelua ideoinut SDP perusteli ehdotustaan sukupuolten tasa-arvoisella kohtelulla. Tämä aiheutti kritiikkiä, esimerkiksi Vasemmistoliiton puheenjohtaja Paavo Arhinmäki koki takaperoisena ajatuksen siitä, että sukupuolten välistä tasa-arvoa parannettaisiin huonontamalla niiden tilannetta, joilla on asiat paremmin.⁵⁹ Barometrin aineistossa nuorten puoluekannatuksen mukaiset kannat kysymyksessä yleisestä kansalaispalvelusta vastaavat puolueiden linjoja: kannatus on suurinta SDP:tä (52 prosenttia), pienintä vasemmistoliittoa (41 prosenttia) kannattavilla. Pohdinta myös naisille pakollisesta kansalaispalvelusta liittyy myös Nuorisobarometrin aineiston perusteella tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden teemoihin, sillä molempia sukupuolia koskevaa kansalaispalvelusta kannattavista 61 prosenttia, muista 31 prosenttia on sitä mieltä, että vain miehiin kohdistuva asevelvollisuus on epäoikeudenmukainen.

Nuorisobarometrin kyselyssä selvitettiin myös nuorten kantaa väitteeseen ”asevelvollisuutta pitäisi kehittää niin, että sotilas- ja siviilipalveluksen alkuosassa olisi molemmille yhteisiä koulutusjaksoja”. Kysymyksen muotoilu on presidentti Tarja Halosen maanpuolustuskurssin avajaisissa 2010 esittämästä asevelvollisuuden kehittämismallista. Halonen perusteli haluaan yhdistää sotilas- ja siviilipalvelusta kansainvälisten ja kansallisten uhkakuvien luonteella.

KUVIO 44. Näkemykset naisten vapaaehtoisen asepalvelun vaikutuksista. (%)

Kysytty vain armeijan käyneiltä.

Enemmistö nuorisosta (59 prosenttia) kannattaa asevelvollisuuden kehittämistä Halosen hahmottelemaan suuntaan. Naisten parissa kannatus on hieman suurempaa (61 prosenttia) kuin miehet (57 prosenttia), mutta naisilla myös ”en osaa sanoa” -vastausten osuus on suurempi (16 prosenttia). Ne miehet, jotka jo ovat suorittaneet varusmiespalveluksen, kannattavat sotilas- ja siviilipalveluksen osittaista yhdistämistä enemmän kuin ne, joiden palvelus on vielä suorittamatta.

Naiset armeijassa

Nuorten näkemykset naisten pääsystä armeijaan ovat enimmäkseen myönteisiä. Kuvioista 35 nähtiin, että kolme neljästä pitää hyvänä, että naisilla on mahdollisuus suorittaa vapaaehtoinen varusmiespalvelus. Näkemyksiä naisista armeijassa selvitettiin myös hieman toisesta näkökulmasta keskittyen vapaaehtoisen asepalvelun erilaisiin vaikutuksiin (kuvio 44).

Sekä naiset että miehet arvioivat vaikutukset useammin positiivisiksi kuin negatiivisiksi kaikilla selvitettyillä ulottuvuuksilla. Myös niiden osuus on suuri, joiden mielestä naisten tulolla

armeijaan ei ole vaikutusta suuntaan tai toiseen. Miesten parissa enemmistö on tätä mieltä kaikissa kysytyissä asioissa. Eniten naisten vapaaehtoisen asepalvelun arvioidaan parantaneen sukupuolten tasa-arvoa, mutta vaikutukset armeijan imagoon ja arvomaailmalle nähdään lähes yhtä hyviksi. Puolustusvoimien taistelukykyyn ei enemmistön mielestä naisten vapaaehtoisella asepalvelulla ole mitään vaikutusta. Taistelukykyasiassa ei naisten ja miesten arvioissa ole eroja, mutta muissa kysymyksissä naiset arvioivat muutoksen miehiä useammin myönteiseksi. Naisten suurempi ”en osaa sanoa” -vastausten osuus on armeijaan liittyvissä kysymyksissä ymmärrettävä.

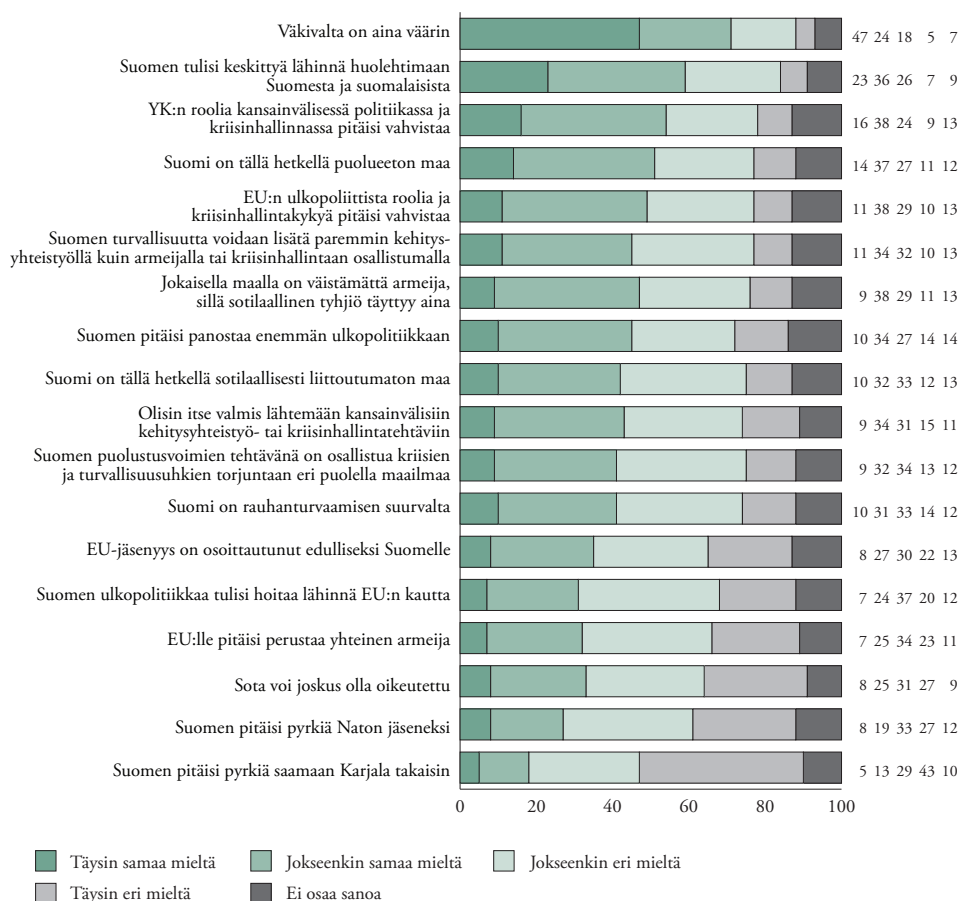
Naiset näkevät vapaaehtoisen asepalvelun merkityksen sukupuolten tasa-arvon kannalta myönteisemmäksi kuin miehet. Asiaa on pidetty oikeuskysymyksenä ja syrjinnän vastaisena tasa-arvotoimena. Jossain mielessä vanhan järjestelmän voi nähdä tasa-arvoisempanakin kuin nykyisen. Silloin molemmilta sukupuolilta puuttui oikeuksia, naisilta oikeus käydä armeija, miehiltä puolestaan oikeus olla käymättä. Toisin sanoen miehillä oli velvollisuus suorittaa

palvelus, naisilla velvollisuus olla suorittamatta. Uudistuksen myötä naiset, toisin kuin miehet, ovat saaneet oikeuden valita. (Ks. lisää Pirjo Jukaraisen artikkelista s. 197–204.)

Kysymys naisten vapaaehtoisen asepalvelun vaikutuksesta armeijan yhteishenkeen esitettiin vain armeijan käyneille, muillahan ei asiasta voi olla tietoa. Noin puolet armeijan käyneistä

miehistä arvelee, ettei naisilla ole vaikutusta yhteishenkeen, joka viides arvelee naisten parantaneen sitä. Melkein yhtä moni on kuitenkin päinvastaista mieltä, ja 5 prosenttia arvelee naisten vapaaehtoisen asepalvelun huonontaneen yhteishenkeä paljon. Erityisen penseästi suhtautuvat ne, jotka suorittivat armeijan 6 kuukaudessa.

KUVIO 45. Nuorten mielipiteitä ulkosuhteisiin ja voimankäyttöön liittyvistä väitteistä. (%)

ULKOPOLITIikka JA VOIMANKÄYTTÖ

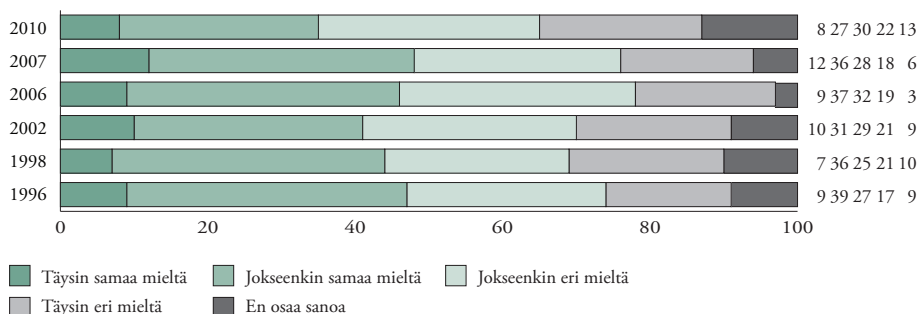
Kuvioon 45 on koottu nuorten reaktioita väitteisiin Suomesta kansainvälisenä toimijana, sen asemasta maailmassa, sidoksista ja turvallisuudesta, väkivallan ja sodan oikeutuksesta, YK:n ja EU:n rooleista. Nuorten vastauksia esitellään tässä yhteydessä valikoiden, tarkemman käsittelyn ne saavat Mari Linnapuomin artikkelissa (s. 169–179), jonka näkökulma on etenkin EU:n ulkopolitiikassa, Kari Paakkunaisen (s. 221–245) suomalaisnuorten maailman- ja rauhanpolitiikkakäsityksiä 60-luvulta nykypäivään käsittelevässä artikkelissa sekä Päivi Harsen ja Antti Kivijärven artikkelissa (s. 158–168), jossa verrataan kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemyksiä Suomen ja kansainvälisten toimijoiden roolista.

EU ja Suomi

Kysymys EU-jäsenyydestä on jo vuodesta 1996 esitetty samassa muodossa, jossa tiedustellaan nuorten näkemystä jäsenyyden edullisuudesta Suomelle. Vertailun kannalta on tietenkin hyvä, että kysymys on kyselystä toiseen sama. Tulosten tulkinnan kannalta käsite ”edullisuus” on sen sijaan vaikeampi, se kun voi tarkoittaa niin jäsenyyden taloudellisia seurauksia kuin kokonaisvaltaisempaa edullisuutta Suomelle laajemmassa merkityksessä. Esimerkiksi kesällä 2010 tehdyssä aikuisväestölle kohdistetussa kyselytutkimuksessa suomalaiset arvioivat EU:sta ja Suomen EU-jäsenyydestä olleen eniten hyötyä sotilaallisten ja muiden ulkoisten uhkien torjunnassa (Kamaja 2010; ks. myös Linnapuomin artikkeli s. 169–179).⁶⁰

Vaikka emme voi tietää, mitkä jäsenyyden ”edullisuuden” ulottuvuudet nuorten vastauksissa painottuvat, on tulosten tulkinnassa jälleen kerran syytä huomioida ajankohta, jossa haastattelut tehtiin. Kysymys EU:n edullisuudesta Suomelle esitettiin tilanteessa, jossa Suomi oli juuri joutunut lainaamaan pahaan velkakriisiin ajautuneelle Kreikalle miljardeja vailla vakuuksia lainan takaisinmaksusta. Kyselyajankohta huomioiden ei siis liene suuri yllätys, että kriittiset äännet olivat lisääntyneet.

KUVIO 46. ”EU-jäsenyyden osoittautunut edulliseksi Suomelle.” Vertailu 1996–2007. (%)

EU-ulottuvuus näkyy kyselyssä monin tavoin: puolet nuorista haluaisi, että EU:n ulkopoliittista roolia ja kriisinhallintakykyä pitäisi vahvistaa, ja lähes kolmannes allekirjoittaa jyrkemman väitteen siitä, että Suomen ulkopoliittikkaa tulisi hoitaa lähinnä EU:n kautta, ja niin ikään kolmannes kannattaa EU:n yhteistä armeijaa.

Samaan aikaan kun suomalaisten maanpuolustustahto ja omien puolustusvoimien arvostus ovat korkealla tasolla, on EU:n yhteinen puolustus muutoksessa, ja sen suunta vielä epäselvä. Tämä herättää kysymyksiä kansallisten ja ylikansallisten toimijoiden roolien yhteensovittamisesta. Mari Linnapuomi muodostaa artikkelissaan (s. 169–179) Nuorisobarometrin aineiston perusteella nuorten suhtautumistavoista EU:n yhtenäisyyteen ja ulkopoliittiseen aktiivisuuteen neljä ideaalityyppiä: ”nationalistit”, ”integrationistit”, ”kyllä EU hoitaa” ja ”globalistit”. Nuorten jakautuminen näihin tyyppeihin ei noudata yksinkertaisesti EU:n ulkopoliittista vahvistumista kannattaviin ja vastustaviin nuoriin. Linnapuomi lukee rinnan myös vastauksia kehitysyhteistyön ja kriisin-

hallinnan rooleista turvallisuuden kannalta, ja päättelee, että nuoret näkevät ulkopoliitiikan työkalut toisiaan täydentävinä.

Tälle ryhmittelylle sukua on Tarja Cronbergin (2006, 72) esittelemä nelikenttä, jonka ulottuvuuksina ovat maanpuolustustahto ja EU:n puolustusulottuvuus. Sitä soveltaen tässä on luotu Nuorisobarometrin aineistosta nelikenttä, jossa kumpikin mainituista ulottuvuuksista on luokiteltu joko vahvaksi tai heikoksi. Maanpuolustustahtoa mitataan tässä Cronbergin esimerkkiä noudattaen perinteisellä kysymyksellä ”jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa”. EU-ulottuvuutta puolestaan mittaa väite ”EU:n ulkopoliittista roolia ja kriisinhallintakykyä pitäisi vahvistaa”.⁶¹

Cronbergin mukaan ongelmattomia nelikentän kuvaamista tilanteista on kaksi. Kenttä 2 kuvastaa toista niistä, eli mahdollisuutta, jossa vahvaa turvallisuus- ja puolustuspoliittista ulottuvuutta ei Euroopan unionissa kehity ja Suomella on edelleen voimakas maanpuolustustahto. Tämä on lähellä nykyistä tilannetta,

TAULUKKO 8. Kansallisen ja eurooppalaisen turvallisuus- ja puolustusulottuvuuden nelikenttä. Nuorten sijoittuminen sen mukaan, kuinka vahvaksi he haluavat kansallisen ja EU:n turvallisuusulottuvuuden. (%)

		VAHVA ASEELLINEN MAANPUOLUSTUSTAHTO		
		Ei	Kyllä	
VAHVA EU:N TURVALLISUUS- JA PUOLUSTUS- ULOTTUVUUS	Ei	1. Ongelmatilanne: miten turvallisuus taataan? 12 % (n=188)	2. Nykyinen tilanne 31 % (n=480)	43 % (n=668)
	Kyllä	3. Eurooppalainen identiteetti /turvatakuut 16 % (n=237)	4. Ristiriitatilanne: Suomi erikoistapaus? 40 % (n=614)	57 % (n=851)
		28 % (n=425)	72 % (n=1094)	100% (n=1519)

EU:n turvallisuus- ja puolustusulottuvuutta kuvaa muuttuja ”EU:n ulkopoliittista roolia ja kriisinhallintakykyä pitäisi vahvistaa”, aseellista maanpuolustustahtoa kuvaa muuttuja ”jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa”.

Luokittelu molemmissa muuttujissa: ”täysin samaa mieltä” ja ”jokseenkin samaa mieltä” = kyllä, ”täysin eri mieltä” ja ”jokseenkin eri mieltä” = ei.

ja tähän luokkaan kuuluvat Nuorisobarometrin kyselyssä etenkin miehet, yleistä asevelvollisuutta parhaana puolustuksen perustana pitävät ja Suomen Nato-jäsenyyden vastustajat. Myös itseään idealisteina pitävät ovat yliedustettuna tässä ryhmässä.

Toinen ongelmaton tilanne on Cronbergin mukaan taulukon 8 kentän 3 hahmottelema eurooppalaisen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen ulottuvuuden vahvistuminen ja maanpuolustustahtoon heikkeneminen Suomessa. Tällainen tie veisi ehkä kohti eurooppalaista identiteettiä, millä olisi vaikutuksensa myös kansalliselle identiteetille. Ne eivät tietenkään sulje toisiaan pois, mutta suomalainen identiteetti ei tässä kehityksessä niinkään enää perustuisi aseelliseen maanpuolustustahtoon. Tällainen asenneyhdistelmä on barometriaineistossa tyypillisin nuorilla, jotka ovat suorittaneet yliopistotutkinnon, määrittelevät itsensä vasemmistolaiseksi eivätkä kuulu kirkkoon. Myös Suomen Nato-jäsenyyden kannattajia on tässä joukossa paljon. Eurooppalainen turvallisuuspoliittinen ulottuvuus houkuttaa myös niitä, jotka kokevat paljon epävarmuutta Venäjästä tai maailmanpoliittisesta tilanteesta.

Kaksi muuta taulukon 8 hahmottelemaa tilannetta voivatkin olla ongelmallisempia. Kentän 4 esittelemä malli, jossa suomalainen maanpuolustustahto säilyy vahvana samalla kun EU:n turvallisuus- ja puolustusulottuvuus voimistuu, voi aiheuttaa jännitteitä, tai ainakin Suomi näyttäisi Euroopan turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa puolustukselliselta poikkeukselta. Tämä voimakkaan kansallisen ja eurooppalaisen turvallisuusulottuvuuden yhdistävä ajatusmalli on tyypillisin naisten ja alle 20-vuotiaiden parissa. Se on yleinen myös itsensä realistiksi ja oikeistolaiseksi määrittelevillä, sekä niillä nuorilla, jotka kantavat paljon huolta terrorismista. Suomen Nato-jäsenyyden kannattajista jopa puolet kuuluu tähän luokkaan.

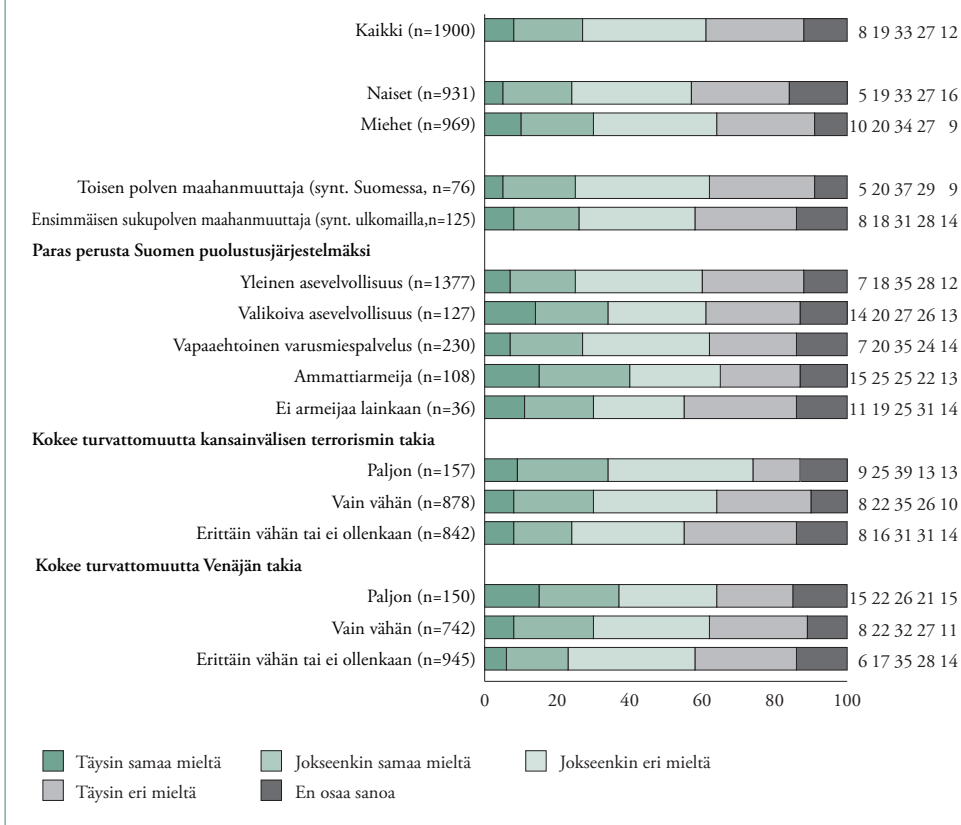
Toisella tavalla problemaattisena voi pitää kentän 1 tilannetta, jossa maanpuolustustahto heikkenee, eikä EU:n puolustusulottuvuus

toteudu. Tässä lähtökohdassa ongelmana on turvallisuuden takaaminen, mikä nostaa esiin kysymyksen Nato-jäsenyydestä. Kuitenkin varsinkin Naton vastustajat sijoittuvat tähän luokkaan. Muista taustamuuttujista kiinnittää huomiota vanhimpien vastaajien yliedustus, samoin työttömien ja vähiten koulutettujen nuorten suuri osuus.

Taulukon 8 esittelemän nelikentän ulottuvuuksia voi tulkita tulevaisuuden näkökulmasta välineenä sen pohdintaan, millaisena nuoret mieluiten näkisivät eurooppalaisen turvallisuusympäristön. Cronbergin nelikentän alkuperäinen ajatus olikin hahmotella eurooppalaisen turvallisuuden tulevaisuudenkuvia, ei luokitella nykyhetken asenteita. Tarkastelemalla nuorten jakautumista eri kenttiin voi kuitenkin pohtia, miten vaihtoehtoiset tulevaisuudet ovat edustettuna nykyhetkessä. Tästä ei kuitenkaan kannata vetää liian pitkälle meneviä johtopäätöksiä, onhan jo kahtiajako vahvaan ja ei-vahvaan maanpuolustustahtoon melkoinen yksinkertaistus.

Puolustusratkaisuja voi lähestyä myös kansallisten identiteettien näkökulmasta kysymällä kuinka eurooppalainen turvallisuuskehitys ja eurooppalaisen identiteetin vahvistuminen voi sopia yhteen suomalaisuuden yhdeksi perusrakenneosaksi koetun vahvan maanpuolustustahtoon kanssa. Ainakin barometriaineistossa ne näyttävät olevan sulassa sovussa keskenään. Vahva maanpuolustustahto ja halu kehittää EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittista ulottuvuutta eivät ole toisilleen vastakkaisia orientaatioita, mistä kertoo sekin, että kaikissa nelikentän yksittäisissä kentissä on tapauksia.⁶² Eri tulevaisuudenkuvat elävät vastauksissa rinnakkain, samoin erilaiset puolustukselliset ratkaisut, joita ei ainakaan tämän yksinkertaistetun mallin valossa koeta toisiaan poissulkeviksi. Nuoret, jotka kannattavat EU-armeijan perustamista, katsovat silti kehitysyhteistyön tuovan enemmän turvallisuutta, ja moni kehitysyhteistyöhön voimaan uskovista tukee Suomen puolustusvoimien kriisinhallintatehtäviä (ks. Linnapuomin artikkeli s. 169–179).

KUVIO 47. ”Suomen pitäisi liittyä Naton jäseneksi.” (%)

Nato

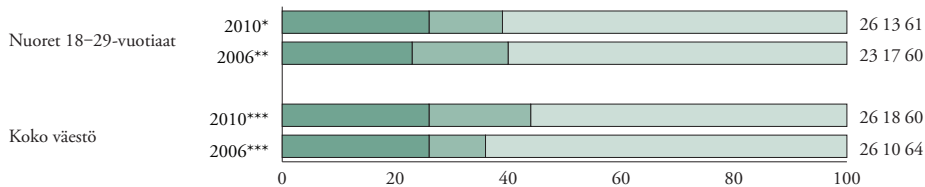
Kuviossa 47 esitetään muutamia Nato-kysymyksen liittyviä taustamuuttujien mukaisia havaintoja. Nuorista miehistä 30 prosenttia kannattaa jäsenyyttä, nuorista naisista 24 prosenttia. Miesten suurempi Nato-myönteisyys on tuttu tulos myös koko väestöön kohdennetuista kyselyistä, joista tuoreimmassa miehistä 31 prosenttia ja naisista vain 21 prosenttia kannattaa Suomen liittymistä Natoon. Sukupuolten väliset erot ovat siis nuorten ikäryhmässä jonkin verran pienempiä.

Voimakkainta Suomen Nato-jäsenyyden kannatus on kaikkein nuorimmassa ikäryhmässä. Muista demografisista tekijöistä korkea

koulutustaso on yhteydessä myönteiseen Nato-suhtautumiseen. Alueittain vertailtuna kannatus on suurinta Etelä-Suomessa, etenkin pääkaupunkiseudulla, heikointa Pohjois- ja etenkin Itä-Suomessa.

Kuviossa 47 Nato-asenteita esitetään myös luokiteltuna sen mukaan, mitä vastaaja pitää parhaana perustana Suomen puolustusjärjestelmän perustaksi. Myönteisimmin Natoon suhtautuvat ammattiarmeijan kannattajat, kriittisimmin yleistä asevelvollisuutta puolustavat. Tämä saattaa liittyä huoleen siitä, että asevelvollisuudesta luopuminen pakottaisi Suomen liittymään Natoon. Havainnon taustalla olevan

KUVIO 48. Nato-jäsenyyden kannatus. Vertailu 2006 ja 2010, nuoret ja koko väestö. (%)

* "Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi." 1 - "Täysin samaa mieltä", 2 - "jokseenkin samaa mieltä", 3 - "jokseenkin eri mieltä", 4 - "täysin eri mieltä", 5 - "en osaa sanoa". 1 ja 2 yhdistetty, samoin 3 ja 4.

** "Suomen tulisi turvallisuuspoliittisista syistä liittyä Naton jäseneksi". Vastausvaihtoehdot kuten 2010.

Lähde: Paakkunainen & Myllyniemi 2007.

*** "Pitäisikö Suomen mielestänne pyrkiä Naton jäseneksi?". "Kyllä", "ei", "ei osaa sanoa".

Lähde 2006: Maanpuolustuksen suunnittelukunta 2006. Lähde 2010: HS-Gallup, Raeste 2010.

■ Kannattaa jäsenyyttä ■ Ei osaa sanoa ■ Ei kannata jäsenyyttä

logiikan pohtiminen ei tietenkään tarkoita sitä, että toinen näkemys suoraan johtuisi toisesta. Ei ole järkevää olettaa, että yleistä asevelvollisuutta kannatettaisiin vain siksi, ettei Suomen tarvitsisi liittyä Natoon, tai että kanta Suomen Nato-jäsenyyteen olisi johdettavissa mielipiteestä yleistä asevelvollisuusjärjestelmää kohtaan.

Natoon liittymistä kannattavat eniten ne nuoret, jotka kokevat epävarmuutta tai turvatomuutta Venäjän takia. Nato-keskustelussa Venäjää on käytetty argumenttina niin jäsenyyden puolesta kuin sitä vastaan. Yleisesti ottaen vaikuttaa usein siltä, että sekä Natoon myönteisesti että kielteisesti suhtautuvat saavat samasta asiasta omille näkemyksilleen tukea.

Venäjä-esimerkissä perustelu kielteiselle suhtautumiselle voisi olla se, että Venäjä kokisi Nato-Suomen turvallisuushaasteena, mikä riskeeraisi maiden välisiä suhteita. Nuorisobarometrin kyselyssä huolta Venäjästä tuntevat näyttävät kuitenkin kokevan Nato-jäsenyyden antaman sotilaallisen suojan tätä painavammaksi argumentiksi. Vastaavaa pohdintaa voidaan käydä Nato-jäsenyyden ja terroriuhkan suhteesta. Nato-jäsenyyttä vastaan puhuu se, että islamilaiset terroristit näkisivät Nato-Suomen

osana vihamielistä länsiliittoumaa, ja terroriuhka Suomessa lisääntyisi. Kuviosta 47 kuitenkin nähdään, että kansainvälisestä terrorismista huolta kantavat kannattavat muita enemmän Suomen Nato-jäsenyyttä. Myönteinen asenne Nato-jäsenyyttä kohtaan on myös yhteydessä turvattomuuden kokemuksiin suhteessa islamiin ja maailmanpoliittiseen tilanteeseen. Sen sijaan huoli sotilaallisesta hyökkäyksestä Suomeen ei ole merkitsevässä yhteydessä Nato-kantaan.

Edellä kuvioissa 3–9 esitetyistä yhteiskunnallisista ja aatteellisista näkemyksiä kuvaavista ulottuvuuksista voimakkaimmin yhteydessä asenteeseen Nato-jäsenyyttä kohtaan on idealisti–realisti-ulottuvuus: realistit kannattavat jäsenyyttä idealisteja enemmän. Oikeistolaisiksi itsensä määrittelevät haluavat vasemmistolaisia enemmän Suomea Natoon. Muilla ulottuvuuksilla erot ovat pieniä, eikä esimerkiksi isänmaallisuudella ole suoraa yhteyttä kantaan Suomen Nato-jäsenyyttä kohtaan. Myöskään aseellinen maanpuolustustahto (määriteltynä kuten kuviossa 36) ei ole yhteydessä Nato-myönteisyyteen tai -kielteisyyteen.

Kuviossa 48 verrataan nuorten ja kaikenikäisten Nato-kannatusta 2006 ja 2010. Vertailtavuuden vuoksi mukana ovat vain täysi-

TAULUKKO 9. Sodan ja väkivallan oikeutuksen nelikenttä.

		ONKO OIKEUTETTUA SOTIA?		
		Kyllä	Ei	
ONKO OIKEUTETTUA VÄKIVALTA?	Kyllä	10 % (n=169)	13 % (n=226)	23 % (n=395)
	Ei	26 % (n=427)	51 % (n=839)	77 % (n=1266)
		36 % (n=596)	64 % (n=1065)	100% (n=1661)

Sodan oikeutusta kuvaa muuttuja ”sota voi joskus olla oikeutettu”.

Väkivallan oikeutusta kuvaa muuttuja ”väkivalta on aina väärin”.

Oikeutetun sodan luokittelu: ”täysin samaa mieltä” ja ”jokseenkin samaa mieltä” = kyllä, ”täysin eri mieltä” ja ”jokseenkin eri mieltä” = ei.

Oikeutetun väkivallan luokittelu: ”täysin samaa mieltä” ja ”jokseenkin samaa mieltä” = ei ”täysin eri mieltä” ja ”jokseenkin eri mieltä” = kyllä.

ikäiset, joista 26 prosenttia kannattaa Suomen jäsenyyttä sotilasliitossa. Koko väestössä kannattajien osuus on yhtä suuri, mutta vastustajia on hieman vähemmän, sillä epävarmojen osuus on suurempi. Nuorten kanta Suomen Nato-jäsenyyteen ei kuitenkaan näyttäisi poikkeavan muun ikäisistä suomalaisista. Aiemmin nuoret olivat muita kriittisempiä, mutta jo 2006 havaittu (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 37) kantojen lähentyminen on nyt tasoittanut näkemyserot käytännössä kokonaan.

Sodan ja väkivallan oikeutus

Kysymys siitä, onko väkivalta aina väärin, otettiin alun perin kyselyyn osaksi pasifistisen maailmankatsomuksen tarkastelua. Tulos kuitenkin yllättää, sillä lähes puolet nuorista on täysin samaa mieltä, ja 71 prosenttia vähintään jokseenkin samaa mieltä siitä, että väkivalta on aina väärin. Väkivallan vastustaminen näyttäytyy siten niin yleisenä, ettei kysymys alkuperäisessä tarkoituksessa juuri kykene erottelamaan vastajia. (Pasifistisista arvoista ks. kuvio 43.)

Tulos herättää kuitenkin jatkokysymyksen siitä, miten väkivalta on tässä ymmärretty. Ainakaan aseellinen isänmaan puolustautuminen ei näyttäisi

kuuluvan väkivallan piiriin, sillä kaksi kolmesta vastaajasta on sitä mieltä, että jos Suomeen hyökätään, olisi suomalaisten puolustauduttava aseellisesti (kuvio 37). Ajatus siitä, ettei sota olisi väkivaltaa, vaikuttaa kenties paradoksaaliselta. Ainakin osin tämä saattaa selittyä sillä, että ”väkivaltaa” käytetään sotilaallisessa diskurssissa eri merkityksessä kuin muualla. Virallisessa sotilas-kielessä surmaamisen vastenmielisyyttä torjutaan rationalisoinnin ja kiertoilmausten avulla, kuten puhumalla ”tappioista” ja ”maalien tuhoamisesta” (ks. Jokinen 2000, 151–162). Esimerkiksi *Varusmiehen käsikirjassa* (1993, 57) kirkkokin on valjastettu sodan legitimointiin toteamalla, että ”pääosa kristillisistä kirkkoista, Suomen evankelisluterilainen kirkko mukaan lukien, on päätenyt näkemykseen oikeutetusta puolustamisesta. Sen mukaan laillisella hallituksella on oikeus pitää asevoimia ja puolustautua tarvittaessa myös asein.” Kirkko ei kuitenkaan varmasti katsoisi tällä näkemyksellä oikeuttavansa väkivaltaa.

Tässä pohdinnassa Johan Galtungin (1990) ”kulttuurisen väkivallan” käsite voi olla hyödyllinen. Kulttuurista väkivaltaa ovat ne kulttuurin aspektit, joita voidaan käyttää oikeuttamaan suoraa tai rakenteellista väkivaltaa. Kulttuuri-

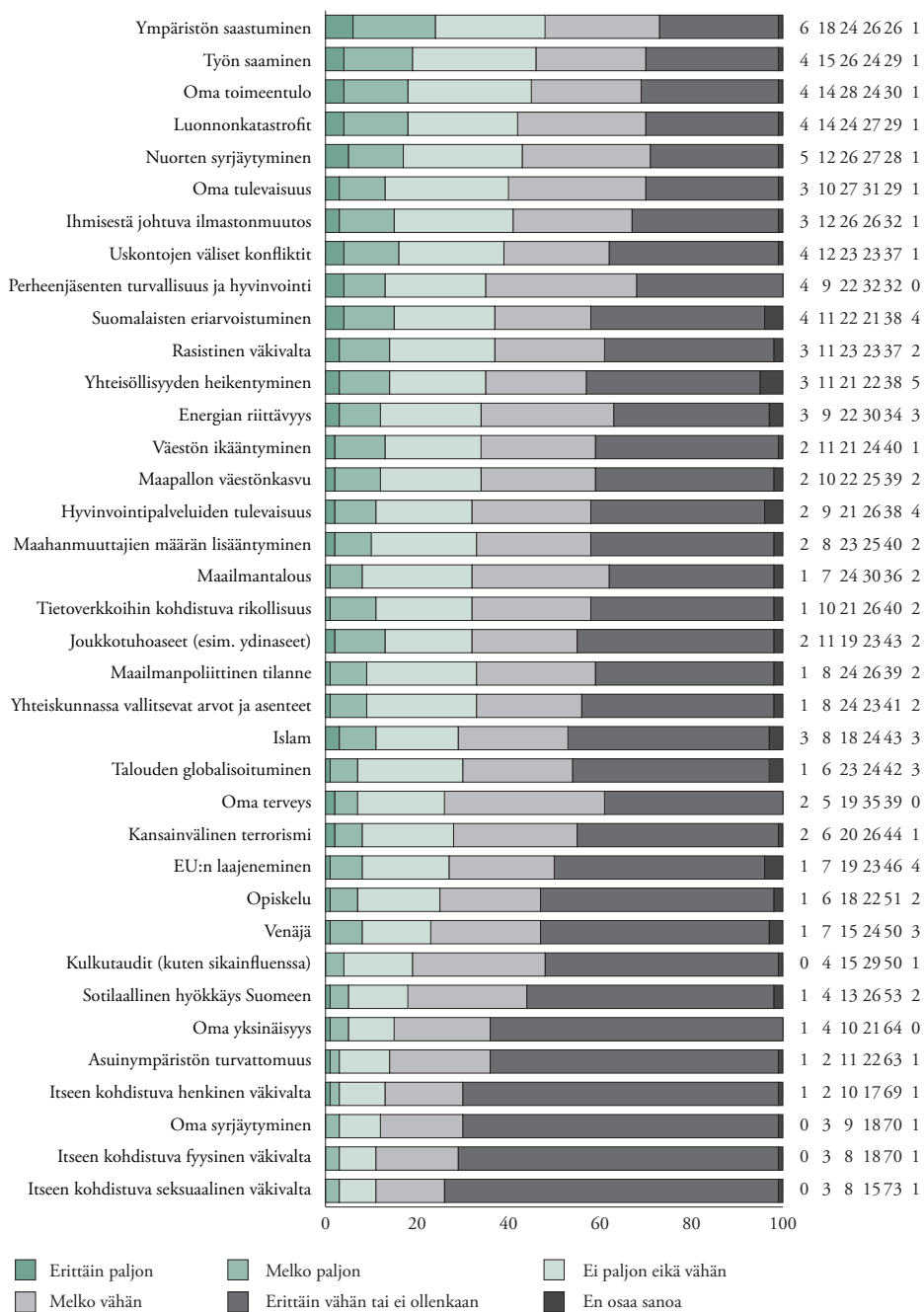
sena väkivaltana voinee siis pitää myös ajatusmallia, jonka mukaan ”väkivalta omista syistä on väärin, mutta isänmaan puolesta oikein”. (Vrt. Jokinen 2000, 19.)

Nuorisobarometrin kyselyssä selvitettiin myös näkemyksiä oikeutetuista sodista. Vastaus-
ten hajonta on suurempaa kuin kysymyksessä väkivallan oikeutuksesta, ja kolmannes nuorista kokee sodan joskus oikeutetuksi. Tässä esitetty kysymys oikeutetuista sodista on siinä mielessä summittainen, että se ei erottele erilaisia tilanteita, joissa sodan oikeutusta puntaroidaan. Perinteisesti käsitetty oikeutetun sodan tilanne on valtioiden oikeuksien puolustaminen, erityisesti itsepuolustus ulkoista hyökkäystä vastaan.⁶³ Nuorisobarometrin kyselyssä näkyy kiinnostavasti, että niistäkin vastaajista, joista sota ei ole koskaan oikeutettu, useampi kuin kaksi kolmesta on sitä mieltä, että jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa. Yleinen asenne on siis se, että vaikka sota on aina väärin, aseellinen

puolustautuminen on oikein. Tähänkin sopivat hyvin Johan Galtungin sanat siitä, että kaikki kannattavat rauhaa. Sodan ja rauhan määrittely onkin paljon monimutkaisempaa. (Ks. Eekku Aromaan artikkeli s. 148–157.)

Taulukosta 9, jossa kysymykset sodan ja väkivallan oikeutuksesta tiivistetään nelikentän muotoon, nähdään, että noin puolet nuorista (51 prosenttia) kiistää sekä sodan että väkivallan oikeutuksen, ja 10 prosenttia pitää molempia joskus oikeutettuna. Näitä näkemyksiä voi pitää eräällä tapaa sisäisesti johdonmukaisina. Kahdessa muussa taulukon 9 kentässä on kuitenkin yli kolmannes tapauksista. 13 prosenttia nuorista on sitä mieltä, että vaikkei ole olemassa oikeutettuja sotia, on kuitenkin oikeutettua väkivaltaa. 26 prosenttia nuorista puolestaan ei pidä väkivaltaa koskaan oikeutettuna, mutta hyväksyy sodan oikeutuksen. Se, että kaksi kertaa useampi hyväksyy sodan mutta ei väkivaltaa kuin päinvastoin, on kuvaavaa edellä käsitellyn institutionaalisen väkivallan oikeutuksen kannalta.

KUVIO 49. ”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?” (%)

EPÄVARMUUS JA TURVATTOMUUS

Nuorisobarometrissa selvitettiin epävarmuuden ja turvattomuuden kokemuksia laajalla 37-osaisella kysymyssarjalla. Kyselyssä nämä epävarmuuteen liittyvät kokemukset esitettiin kahdessa sarjassa siten, että omaan elämään liittyvät kysymykset pidettiin erillään yhteiskunnallisemmista tai globaalimmista epävarmuustekijöistä. Kuvio 49 kokoaa yhteen kaikki vastaukset siinä järjestyksessä, kuinka paljon turvattomuudentunteita asiaan liittyy.

Tässä tavassa esitellä nuorten kokemuksia riskeistä ja epävarmuuksista voi olla jotain häiritsevää: miten voi verrata huolta omasta työnsaannista huoleen ilmastonmuutoksesta? Samassa kyselyssä on pakotettu yhteen täysin yhteismitattomilta vaikuttavia asioita. Kyse on kuitenkin yksittäisten ihmisten omista kokemuksista, joissa huolen suuruuden voi ajatella olevan vertailtavissa riippumatta siitä, mihin se kohdistuu.

Asiat, joista turvattomuutta koetaan, voi jaotella monella tavalla. Yksi tapa jäsentää kuvion 49 moninaisuutta on uhkien mittakaava: koskevatko ne itseä, asuinympäristöä, Suomea vai maapalloa. Kun Nuorisobarometrissa 2008 kysyttiin, kuinka optimistisesti tai pessimistisesti nuoret suhtautuvat tulevaisuuteensa, oli kysymys jaettu kolmeen eri tasoon: omaan tulevaisuuteen, Suomen tulevaisuuteen asuinmaana ja maailman tulevaisuuteen. Ilmeni, että nuoret suhtautuivat omaan tulevaisuuteensa valoisasti, Suomen tulevaisuuteen selvästi synkemmin, mutta maailman tulevaisuuteen jo perin pessi-

mistisesti (Myllyniemi 2008, 101). Vornanen ym. (2009, 400) jakavat nuorten kokemat riskit kolmeen luokkaan: sisäisiin (tunteet, omat sisäiset kokemukset), sosiaalisiin (suhteet, arki) ja ulkoiisiin olosuhteisiin (sosioekonominen huono-osaisuus, väkivalta, sota). (Erilaisista turvattomuuden aiheiden jaotteluista ks. Vornasen & Miettisen artikkelista s. 205–220.)

Vuoden 2004 Nuorisobarometrin aineistosta Jani Erola (2004, 87) erotteli faktorianalyysillä kaksi epävarmuuden lähteiden ulottuvuutta: yksilölliset ja yhteisölliset. Ne vastaavat varsin tarkasti kyselylomakkeessa käytettyä jakoa kysymyksiin 1 ja 2 (ks. liite 1, s. 127).⁶⁴ Myös tämän vuoden barometrissa Kari Paakkunainen sekä Vornanen ja Miettinen analysoivat artikkeleissaan nuorten epävarmuuden kokemuksia barometriaineistossa faktorianalyysin avulla.

Kuvion 49 tulosten tulkinnassa eri tasot limittyvät monin tavoin, jopa saman kysymyksen kohdalla. Esimerkiksi maahanmuuttajien määrän lisääntymisestä voi tuntea epävarmuutta usealla eri tavalla. Turvattomuuden tunne voi kohdistua itse maahanmuuttoon, tai toisaalta sen aiheuttamiin reaktioihin suomalaisessa yhteiskunnassa. Huoli maahanmuuttokysymyksen ympärillä kiristyneestä ilmapiiristä on tavallaan osa samaa kokonaisuutta, olipa itse maahanmuutosta mitä mieltä tahansa. Toisaalta Kari Paakkunainen huomauttaa artikkelissaan, että kysymystyyppi korostaa epävarmuuden turvattomuusaspektia, eikä niinkään avaa epävarmuudesta oppimisen näkökulmia. Esimerkiksi maahanmuuttoon liittyvät epävarmuuden tunteet voivat johtaa yhtä lailla uusista haasteista oppimiseen ja globaaliin vastuuseen kuin rajojen sulkemisen politiikkaan. (Ks. Paakkunaisen artikkeli s. 221–245.)

Kysymys syrjäytymiseen liittyvästä turvattomuudesta esitettiin erikseen suhteessa itseän ja nuoriin yleensä. Aikana, jolloin koko muu yhteiskunta tuntuu olevan nuorten syrjäytymisestä huolissaan, vain kolme prosenttia kyselyn nuorista tuntee edes jonkin verran huolta omasta syrjäytymisestään.⁶⁵ Sen sijaan nuorten syrjäy-

tyminen yleiskäsitteenä on turvattomuuslistan kärkipäässä. Sekä Paakkunaisen että Vornasen ja Miettisen artikkelien analyyseissa oma syrjäytyminen ja nuorten syrjäytyminen latautuvatkin eri faktoreille, ensin mainittu yhdessä muiden itseen kohdistuvien riskien kanssa (kuten oma terveys, oma yksinäisyys), jälkimmäinen puolestaan yhdessä suomalaisen yhteiskunnan kehityssuuntaan liittyvien sosiaalisten riskien kanssa (kuten yhteisöllisyyden heikentyminen, suomalaisten eriarvoistuminen). Vaikka eriarvoisuutta ei tule palauttaa vain taloudellisiin resursseihin, on nuorten huoli suomalaisen yhteiskunnan polarisaatiosta siinä mielessä perusteltu, että viime aikoina tuloterot ovat kasvaneet Suomessa enemmän kuin missään muussa OECD-maassa,⁶⁶ ja yksi tulonjaossa eniten asemiaan menettänyt ryhmä ovat nuoret aikuiset.⁶⁷ Eurofondin (2010) sosiaalisten ryhmien välisiä jännitteitä selvittäneessä kyselytutkimuksessa Suomi erottuu muista siinä, että etenkin ”köyhien ja rikkaiden” välisten jännitteiden koetaan kasvaneen keskimääräistä enemmän vuodesta 2007. Kiinnostava tulos Vornasen ja Miettisen artikkelissa (s. 205–220) on, että työttömät nuoret kokevat muita voimakkaammin henkilökohtaisen elämän riskit. Työttömien epävarmuus ei siis rajoitu vain työmarkkinoihin ja toimeentuloon, vaan kattaa laajemmin oman ja läheisten turvallisuuden ja tulevaisuuden.

Aikamme riskikokemuksien laaja viitekehys on kahtalainen: toisaalta nuori sukupolvi on elänyt ennennäkemättömän vauraalla, turvallisella ja vapaalla aikakaudella. Toisaalta elämää ja tulevaisuudennäkymiä leimaa epävarmuus; uhkat ovat vaikeammin hahmotettavia ja mahdollisesti vaarallisempia kuin koskaan. Riskiyhteiskunnassa jokainen on haavoittuvaisessa asemassa joidenkin riskien suhteen.

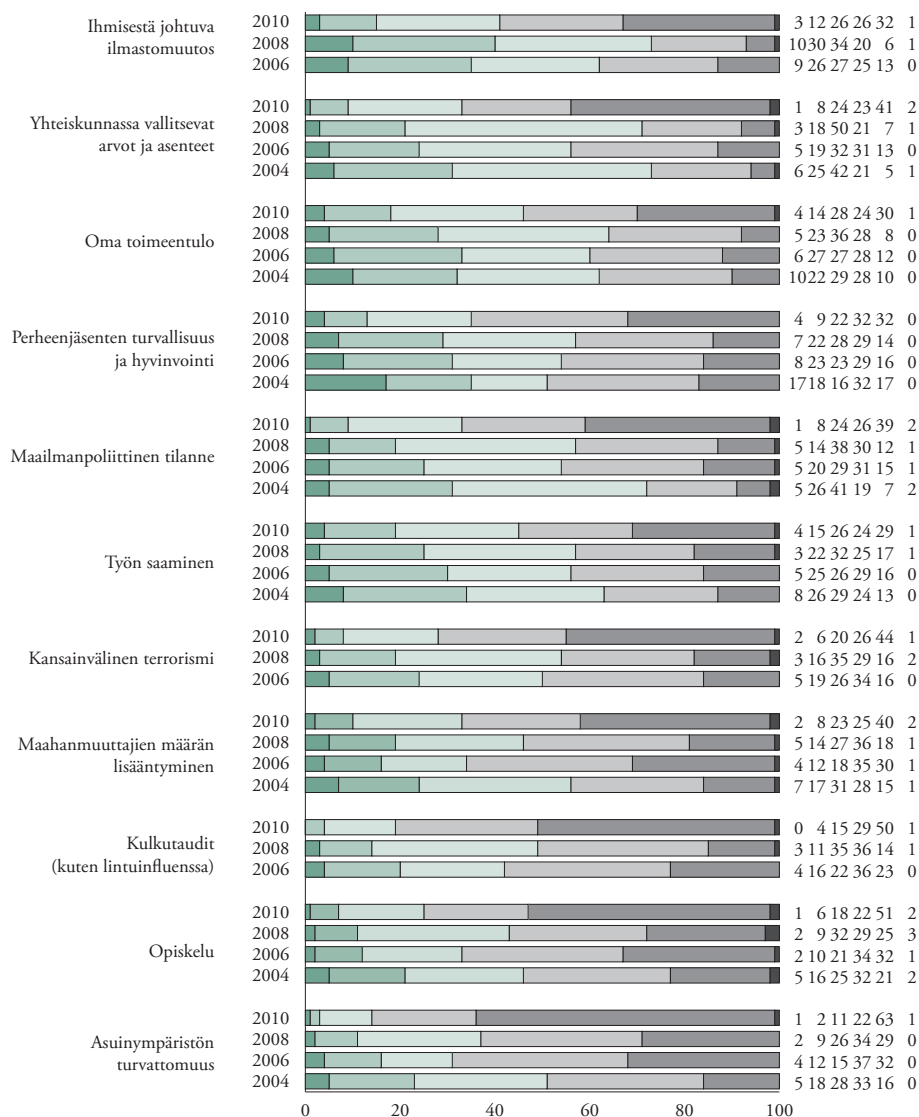
Elämmekö siis turvallisemmassa vai turvatomammassa maailmassa kuin ennen? Vastaus riippuu näkijästä ja näkökulmasta, mutta myös mittarimme – käsityksemme uhkista ja turvallisuudesta – ovat muuttuneet (ks. Limnell 2010). Tutkijat ovat panneet merkille, että ajallem-

me on tyypillistä turvallistaminen, erilaisten ilmiöiden näkeminen uhkakuvina ja turvallisuuskysymyksinä (ks. Koskela 2009). Kuviossa 50 havaittu turvattomuudentunteiden jatkuva heikkeneminen voi – paradoksaalisesti – liittyä juuri uhkakuvien jatkuvaan läsnäoloon, ja sitä kautta niihin uupumiseen ja turtumiseen. Terrorismi on tässä katsannossa hyvä esimerkki, sillä se on hankalasti määriteltävissä ja paikannettavissa. Terrori-iskut ovat kuitenkin osoittaneet uhan konkreettiseksi, ja uhka leijuukin siten jotenkin määrittelemättömänä ei-missään ja samalla kaikkialla. (Limnell 2010.) Nuorten riskikokemuksissa henkilökohtainen, paikallinen ja globaali ovat läsnä yhtäaikaaisesti (Vornanen ym. 2009, 400).

Eri uhkakuvien päällekkäisyydessä ei ole kyse vain nuorten kokemuksista, vaan globaalissa maailmassa kaikki todellakin vaikuttaa kaikkeen ja asiat lomittuvat toisiinsa, mikä vaikuttaa myös uhiin, riskeihin ja turvattomuuden kokemuksiin. Väestönkasvu, ilmastonmuutos, ympäristötuhot ovat kaikki osa samaa kokonaisuutta, samoin terrorismi, joukkotuhoaseet, laitton asekauppa, järjestäytynyt rikollisuus ja huumekauppa (Limnell 2010). Joukkotuhoaseisiin liittyvät uhkakuvat ovat muuttuneet kylmän sodan ajoista, sillä pelot eivät enää liity niinkään suurvaltojen väliseen sotaan, vaan joukkotuhoaseiden päätymiseen terroristien haltuun. Entä mikä vaikutus turvallisuudentunteeseen on sillä, että pankkiirien toimet Atlantin takana voivat aiheuttaa maailmanlaajuisen finanssikriisin – ja vaikeuttaa suomalaisnuoren kesätyönsaantia?

Tässä yhteydessä yksittäisiä uhkakuvia ei käsitellä, mutta niihin paneutuvat artikkeleissaan Kari Paakkunainen (s. 221–245) sekä Vornanen ja Miettinen (s. 205–220). Molemmissa artikkeleissa uhkakuvia ryhmitellään faktorianalyysin avulla päätyen kiinnostavalla tavalla erilaisiin tulkintoihin. Taustamuuttujien mukaisissa vertailuissa kummatkin havaitsevat ennen kaikkea naisten sekä koululaisten ja opiskelijoiden kokevan muita enemmän turvattomuuden tunteita.

KUVIO 50. ”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”
Vertailu 2004, 2006, 2008* ja 2010. (%)

* Vuonna 2008 kysymykseen oli vain 256 vastaajaa, sillä kysymyslomaketta lyhennettiin kesken haastattelujen.

** 2004–2008 vaihtoehto oli ”erittäin vähän”, 2010 ”erittäin vähän tai ei ollenkaan”.

■ Erittäin paljon
 ■ Melko paljon
 ■ Ei paljon eikä vähän
■ Melko vähän
 ■ Erittäin vähän tai ei ollenkaan**
 ■ En osaa sanoa

Turvattomuuden tunteiden muutos

Osa turvattomuuden kokemusta mittaavista kysymyksistä on toistettu Nuorisobarometreissa kahden vuoden välein vuodesta 2004 lähtien. Tulokset on koottu kuvioon 50, josta nähdään, että epävarmuuden tunteet ovat vähentyneet kysely kyselyltä. Tätä voinee pitää yllättävänä, tai ainakin jokseenkin vastakkaisena kehityksenä sille pelon ilmapiirille, jonka leviämisestä aikaistarkkailijat ovat olleet huolissaan. Barometrissa havaittu trendi voi herättää kysymyksiä siitä, mikä rooli niin sanotulla turvallistamisella, kaikkien asioiden näkemisellä turvallisuuden kautta, on havaitussa turvattomuuden tunteiden vähenemisessä. Onko esimerkiksi vartijoiden lisääntyneellä määrällä katukuvassa jotain tekemistä sen kanssa, että oma asuinalue koetaan entistä turvallisemmaksi? Toisaalta tiedetään, että pelko myy hyvin, minkä juuri turvabisneksen kasvu osoittaa (Koskela 2010). Entä onko lisääntynyt turvallisuudentunne argumentti turvabisneksen puolesta vai sitä vastaan? Tämä pohdinta osuu ehkä kuitenkin ohi maalin, sillä turvattomuuden tunteet ovat vähentyneet kautta linjan, niin globaaleissa kysymyksissä (maailmanpoliittinen tilanne tai ihmisestä johtuva ilmastonmuutos), elinympäristössä (asuin ympäristön turvattomuus, yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet) kuin suoremmin henkilökohtaisissa asioissa (oma toimeentulo, opiskelu).

Vaikka kuviossa 50 näkyvä nuorten turvattomuuden tason lasku lienee tulkittava hyväksi asiaksi, voi kysyä, onko kehitys yksinomaan myönteistä. Kari Paakkunainen mainitsee artikkelissaan (s. 221–245), että turvattomuuden kokemukset voivat myös olla keskeisiä politiikan ja niin sanotun riskioppimisen kannalta. Joskus arjen riskitietoisuus voi olla viisasta realismia, ja huoleton asenne vastaavasti jopa vaarallista. Barometrin kyselyssä nuoret miehet kokevat vähemmän turvattomuutta itsen kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan, vaikka heillä on naisia suurempi todennäköisyys joutua väkivallan uhriksi. Kysymys ei useimmiten liene tiedon määrästä.

Esimerkiksi voisi nostaa nuorten (miesten) onnettomuusalttiuden, tai päihteet, joihin liittyvät vaarat ovat kyllä kaikkien tiedossa. Nuorten suhdetta terveyteen liikuntaharrastuksen kautta tutkineen Pasi Kosken (2006) mukaan nuorten valinnoissa eivät painotu järkiperusteet, kuten omaan terveyteen pitkällä aikavälillä vaikuttavat seikat, vaan pikemminkin hetkittäiset tunneperäiset asiat ja vertaisryhmän vaikutteet. Nuorten maksuhäiriöiden takana on kulutus- tutkimusten mukaan yletöntä optimismia ja epärealistisia arvioita omasta tulevaisuuden rahansaannista (Lehtinen 2010). Toisaalta – jatkamalla taloudesta otetuin esimerkein – voi vaikka osakesijoittamiseen liittyvä tietoinen riskinotto olla yksilön kannalta myönteisten seurausten motivoimaa (Erola 2004, 83). Riskitietoisuuden mielekkyyden pohtimiseksi olisi huomioitava riskin kaksi osaa: itse haitta ja haitan todennäköisyys. Suuri osa Nuorisobarometrin selvittämistä turvattomuuden aiheista on kuitenkin sellaisia, joissa sekä seurausten vakavuus että toteutumisen todennäköisyys ovat vaikeita tai mahdottomia hahmottaa.

Kaikki havaitut trendit eivät koske yksin nuoria, sillä esimerkiksi suomalaisten ilmastonmuutosta kohtaan tuntemaan huolen on raportoitu vähentyneen kaiken ikäisten suomalaisten parissa.⁶⁸ Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (MTS) on 60-luvulta lähtien tutkinut monin tavoin suomalaisten turvattomuuden kokemuksia, ja laskevan huolen trendin voi havaita ainakin suhteessa terrorismiin, joukkotuhooaseisiin, tarttuviin tauteihin, talouden globalistumiseen ja Venäjään. Kysyttäessä uskovatko suomalaiset elävänsä viiden vuoden kulluttua turvallisemmassa vai turvattomammassa maailmassa, ovat kaikkein nuorimmat vastaajat muita optimistisempia. Alle 25-vuotiaat ovat MTS:n kyselyssä ainoa ikäryhmä, jossa turvallisempaan tulevaisuuteen uskovia on enemmän kuin turvattomaan tulevaisuuteen uskovia. 2000-luvulla suomalaisten usko turvallisempaan tulevaisuuteen on MTS:n seurannassa kasvanut, miltä osin tulokset ovat yhdenmukaisia

Nuorisobarometrin kanssa. (Maanpuolustus-tiedotuksen suunnittelukunta 2009.)

Joihinkin muutoksista voi toki yrittää haakea tilannekohtaisia selityksiä. Välittömästi haastatteluajankohtana uhkakeskusteluista on leimannut käynnissä oleva talouden kriisi. Sen on arveltu peittäneen alleen monia muita suuria uhkakuvia, esimerkiksi ilmastonmuutoskeskustelun hiipumista on selitetty sillä, että taloustaantumassa ihmiset kantavat enemmän huolta toimeentulosta ja siihen liittyvistä asioista kuin jotenkin etäiseltä tuntuvasta ilmastosta. Toinen ajankohtainen tekijä, jolla on arveltu olevan vaikutusta suomalaisen ilmastokeskustelun hiipumiseen, on kylmä ja runsasluminen talvi 2009–2010. Havainto viileistä ilmoista on kuitenkin siinä mielessä harhaa, että maapallon keskilämpötila oli korkeampi kuin koskaan aiemmin, myös pohjoisen pallonpuoliskon lämpötila, mutta ehkä näkymällä omasta ikkunasta on vaikutusta siinä missä ilmastotieteilijöiden mittauksillakin.

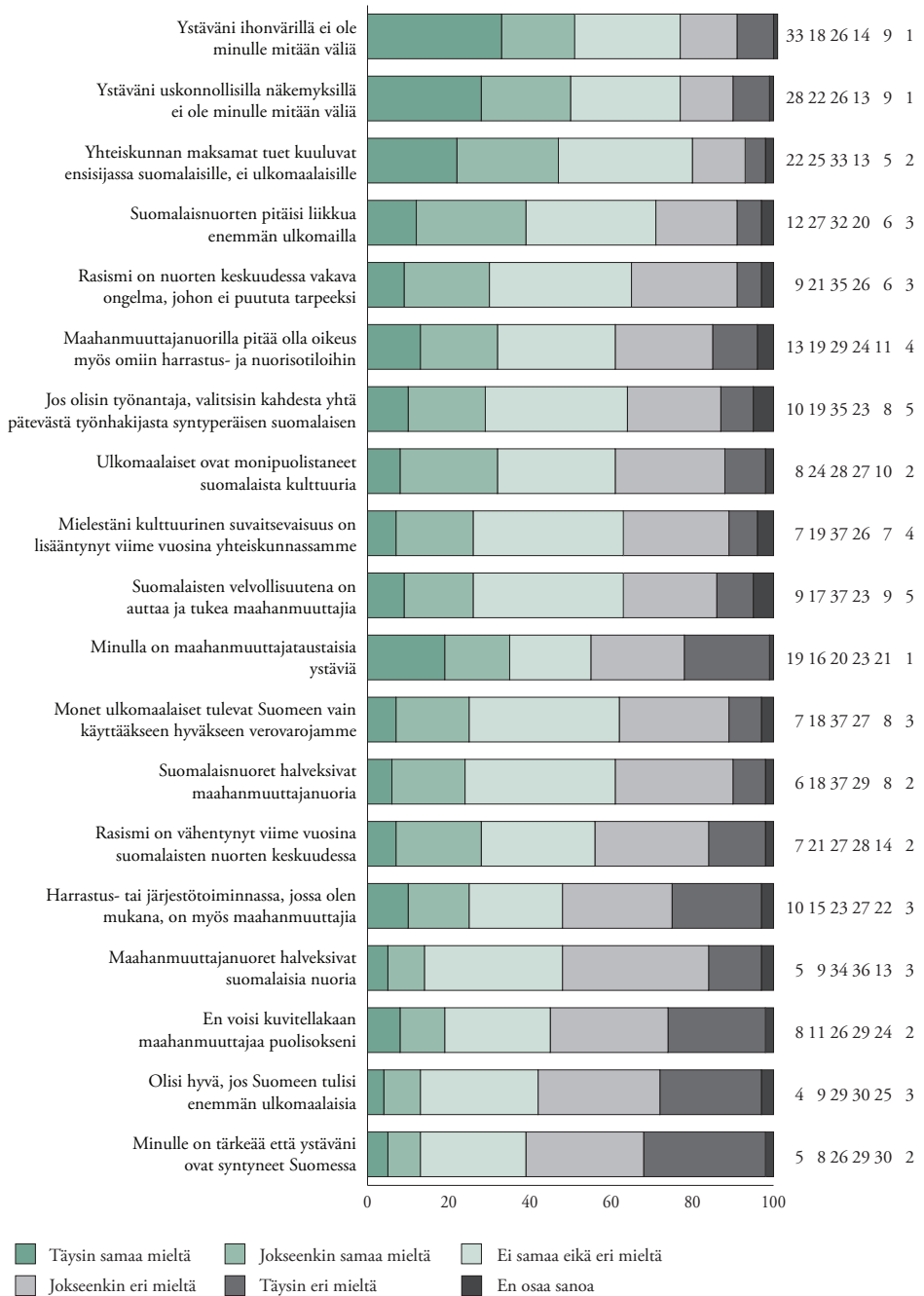
Terrorismiin liittyvän riskikokemuksen laskua voi ehkä ymmärtää sitä kautta, että suurista terrori-iskuista (11. syyskuuta 2001, Madridin 2004 ja Lontoon 2005 pommi-iskut) on kulu-nut aikaa, eikä uhka ole yhtä kirkkaana mielessä. Kulkutauteihin liittyvä kysymys päivitettiin aiemmista kyselyistä siten, että esimerkkinä mainittiin lintuinfluenssan sijaan sikainfluenssa. Kenties epidemioiden kaltaisia asioita kohtaan tunnetut pelot ovat tilannesidonnaisia, ja unoh-tuvat nopeasti akuutin tilanteen mentyä ohi.

Kyselyajankohtaan sidotut selitykset ei-vät kuitenkaan kaiken kaikkiaan tunnu ko-vin uskottavilta tilanteessa, jossa uhkakuvat ovat pienentyneet kaikissa kysytyissä asiois-

sa. Selitysmalli, jonka mukaan taloudellisesti heikkoina aikoina ihmiset eivät jaksaisi kantaa huolta laajemmista ongelmista, ei välttämättä sovi Nuorisobarometrin tulosten tulkintaan, sillä jopa työnsaamiseen liittyy entistä vähem-män epävarmuutta, vaikka kysely tehtiin talou-dellisessa taantumassa. Pidemmällä aikavälillä nuorten epävarmuuskokemusten kehittymiseen vaikuttaa monta rinnakkaista kehityskulkua, kuten globalisaatio, väestönkasvu, ilmaston-muutos ja muut ympäristöongelmat, Suomen monikulttuuristuminen, väestön taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoistuminen, huoli hyvin-vointivaltion tulevaisuudesta, nuorisotyöttö-myys, ulkopoliittisen pelikentän muuttuminen, sukupolvikokemukset⁶⁹... Yksi mahdollinen selitys pelon vähenemiselle liittyy paradoksaalisesti uhkista tietoisuuteen. Nuoret tietävät uhkat, mutta jos mikään niistä ei realisoidu – jos vuodesta toiseen tiedetty terrorisminuhka ei näy suomalaisten kokemuksissa – niin myöskään turvattomuus ei lisäännä, vaan pikemminkin vähenee. Tietenkin tulee uusia riskejä ja uhkia, mutta ”vanhojen” uhkien olemassaoloon voi kenties tottua.⁷⁰

Kari Paakkunainen näkee uhkakokemus-ten heikkenemisen taustalla katastrofi- ja riski-ilmiöiden jokapäiväistymisen varsinkin mediassa, ja samalla suojautumisen ylitsekäy-viltä riskiuutisilta. Paakkunainen kysyy myös, voiko vaikeiden globaaleiden ongelmien näkyvä käsittely rauhoittaa kriisitietoisuutta. (Ks. Paak-kunaisen artikkeli s. 221–245.) Toki on ajatel-tavissa myös se vaihtoehto, että nuoret tuntevat entistä enemmän huolta jostain sellaisesta, jota ei edes ole osattu kysyä, ja joka peittää alleen muut epävarmuuden aiheet.

KUVIO 51. Suhtautuminen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviin väitteisiin. (%)

MAAHANMUUTTO

Maahanmuuttokysymykset liittyvät ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa käsittelevän Nuorisobarometrin teemaan mitä kiinteimmin, aihepiiri kun laajenee Suomen ja muun maailman suhteeseen varsinaista ulkopoliitiikkaa laajemmassa merkityksessä. Kyselyssä selvitetään myös näkemyksiä suomalaisnuorten liikkumisesta maailmalla, ja maahanmuutossa on eräällä tapaa kyse samasta: nyt vain maailma tulee meidän luoksemme eikä toisin päin.

Kysymys maahanmuutosta on myös ajan-kohtainen monestakin syystä. Julkinen (ja vähemmän julkinen) keskustelu kävi haastatteluajankohtana keväällä 2010 erittäin kiivaana saaden osin jyrkkiäkin äänenpainoja. Keskustelua ovat ruokkineet esimerkiksi oikeuden päätökset niin sanottujen isoäitien käännästyttämisestä⁷¹, ja ainakin suurempien kaupunkien näkökulmasta myös katukuvaan ilmestyneet kerjäläiset. Ennen kaikkea aihe on kuitenkin ajankohtainen siksi, että maahanmuuttajien määrä kasvaa, ja maahanmuuttokeskustelun kiihtymisen voi ymmärtää parhaiten tätä taustaa vasten. Yhteiskunnassa keskustelua herättävät kaikkien jakamia itsensänselvyyksiä enemmän teemat, joihin liittyy uhkia tai ristiriitoja ja joiden merkityksistä vasta käydään kamppailuja. Maahanmuutto on tästä hyvä esimerkki, eikä maahanmuuttokeskustelu ehkä kerro niinkään maahanmuutosta kuin Suomesta ja suomalaisista (vrt. Lepola 2000, 19). Mitä vaikeampaa joidenkin on nähdä Suomea haluamansa kaltaisena yhtenäisenä monokulttuurisena maana, sitä enemmän he puolustavat sitä ja kritisoivat monikulttuurisuutta.

Suomalaisen mediakeskustelun muutoksia tutkinut Pentti Raittila (2009) on havainnut, että koko maahanmuuttokeskustelua on vuosikymmenten mittaan leimannut tietynlainen kaksijakoisuus. Keskustelu on joko käsitellyt monikulttuurisuutta rikkautena ja nostanut esille menestystarinoita, tai maahanmuutosta on puhuttu uhkana. Karina Horstin (2009) mukaan median turvapaikanhakijoista luoma kuva puolestaan noudattaa joko uhri- tai uhka-kehitystä. Tällainen kaksijakoisuus ei ole ollut omiaan antamaan tilaa moniääniselle keskustelulle (Keskinen ym. 2009).

Aiheesta teetettiin 2010 lukuisia kyselyitä, joista osan laadussa on ehkä parantamisen varaa ja kysymyksenasettelussa tarkoitushakuisuutta, mutta tulosten mukaan suomalaisten asenteet maahanmuuttoa kohtaan näyttäisivät ainakin joiltain osin olevan kiristymässä.⁷² Käytettyjen käsitteiden vaikeudesta kertonee, että yhdessä ja samassa kyselyssä yli puolet vastaajista haluaisi kiristää maahanmuuttopolitiikkaa, mutta vain yksi kymmenestä haluaisi vaikeuttaa työperäistä maahanmuuttoa (Rantanen 2010; tarkempaa erittelyä suhtautumisesta eri syistä maahan muuttaviin ks. Jaakkola 2005, 18). Maahanmuuttokysymyksistä voi joka tapauksessa ennustaa tärkeää vaaliteemaa 2011 eduskuntavaaleihin, ja tätä kirjoitettaessa puolueet hakevat asemiaan maahanmuuttokysymyksessä vaalikamppailua varten.

Poikkeavien näkemysten taustalla niin kerjäläisten kuin turvapaikanhakijoiden tapauksessa ovat usein erilaiset käsitykset siitä, kuinka huono-osaisten tilannetta voi parhaiten helpottaa, onko apu annettava ennen kaikkea tai yksinomaan lähtömaassa, ja onko rahallisesta avusta hyötyä varsinaisten ongelmien ratkaisemisessa. Myös käsitykset köyhyiden syistä poikkeavat siinä, kuinka paljon annetaan painoa epäsuotuisille olosuhteille ja kuinka paljon yksilön ominaisuuksille. Näillä kaikilla on vaikutusta myös Nuorisobarometrissa tehtyihin havaintoihin esimerkiksi siitä, onko suomalaisten velvollisuutena auttaa ja tukea maahanmuuttajia

(kuvio 51), siviilikriisinhallinnasta (kuvio 45) tai miksei myös käsityksistä suomalaisten itsekyydestä (kuvio 63).

Nuorisobarometrissa haluttiin hakea uusia näkökulmia maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskysymyksiin. Julkisuudessa käsitellyissä kyselyasetelmissä rajapoliittinen näkökulma maahanmuuttoon on hyvin korostunut. On hyvä pohtia, mitä kysymys todella mittaa, sillä on todennäköistä, että kysymyksen avulla ihmiset tietävät tulewansa asemoiduiksi akselilla rasistisuusvaihsevaiset ja vastaavat pikemminkin tämän mukaisesti kuin itse kysymyksen sisältöjä ajatellen. Sen sijaan, että kysyttäisiin vain uudestaan pitäisikö Suomeen ottaa lisää maahanmuuttajia, on tärkeää saada myös tietoa siitä, millaisia näkemyksiä nuorilla on maahanmuuttajataustaisista ihmisinä ja yhteiskunnallisina toimijoina tai avun kohteina. Rajapoliittisten kysymysten ohella on Nuorisobarometrissa selvitetty näkemyksiä siitä, mihin suuntaan rasismi ja suvaitsevaisuus ovat kehitymässä ja millaiset ovat maahanmuuttajanuorten ja kantasuomalaisten välit. Nuorten omien asenteiden ”rasistisuuden” tutkiminen etnisiin suhteisiin liittyviä stereotyyppioita uusintamatta on vaikeaa, koska monet asennekysymykset ovat valmiiksi normitettuja. Mukana kyselyssä on kuitenkin sellaisia vastaajan näkemyksiä selvittäviä väitteitä, kuten ”ystäväni ihonvärillä ei ole minulle mitään väliä”, ”minulle on tärkeää, että ystäväni ovat syntyneet Suomessa” ja ”en voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisookseni”. Kyselyn fokus on silti enemmän nuorten kokemuksissa rasismista ja syrjinnästä ylipäätään – eli siinä, millaisia esteitä ja haasteita pluralistisen yhteiskunnan rakentumisessa nuorten kokemukset ilmentävät.⁷³ Tärkeänä osana asetelmaa on myös kyselyn 200 maahanmuuttajataustaisen nuoren lisäotos, jolla on haluttu ottaa keskusteluun mukaan myös ne, joille asia on tutuin ja omakohtaisin.

Maahanmuuttoasenteet

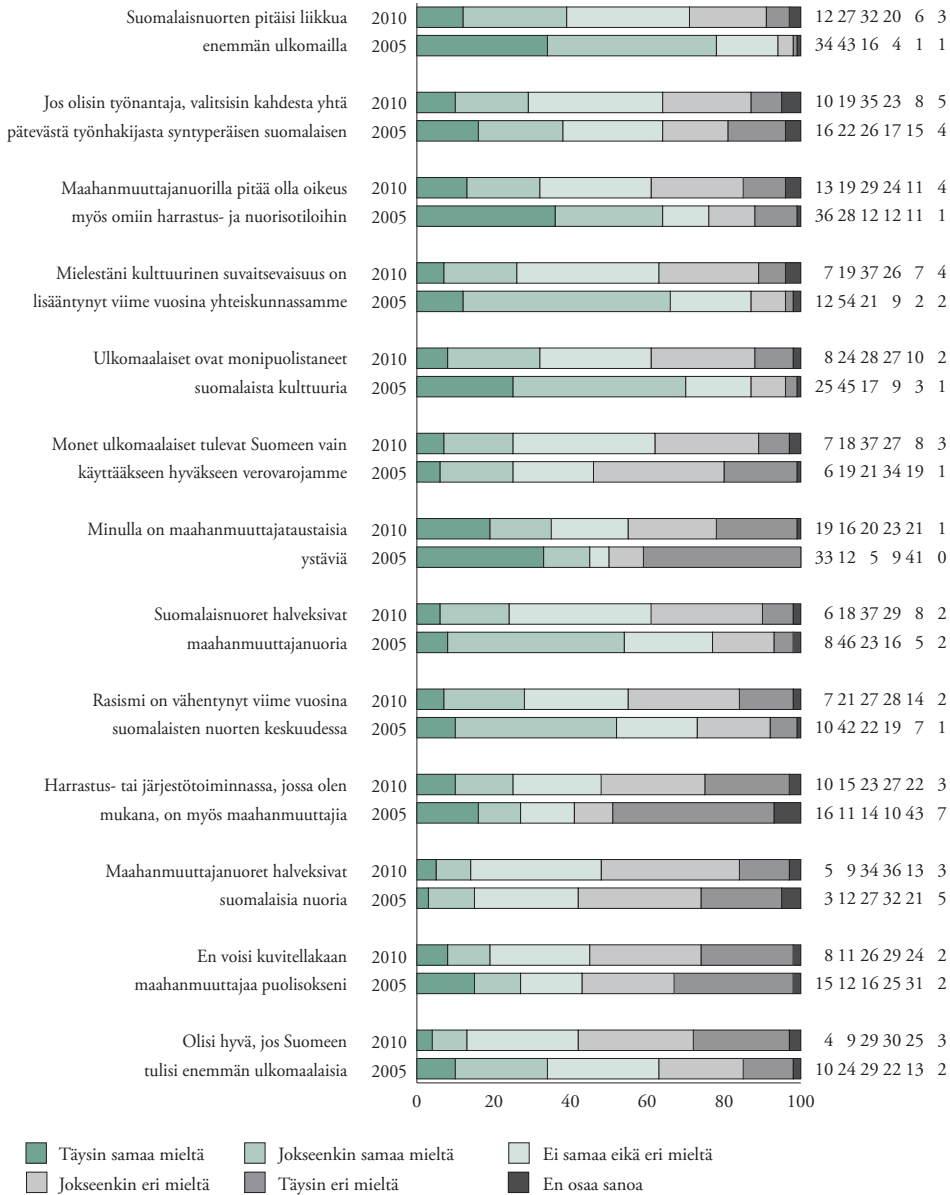
Nuorten asenteita maahanmuuttajia ja monikulttuurisuutta kohtaan mitattiin laajalla

19-osaisella väittämäsarjalla (kuvio 51). Kaikkia kysymyksiä ei tässä käsitellä erikseen, vaan sen sijaan tehdään joitain huomioita yksittäisistä muuttujista, asenteiden muutoksesta, taustamuuttujien mukaisista eroista, ja tiivistetään tietoa rajaamalla muuttujien määrää faktori-analyysin avulla (taulukko 10). Kuten muualakin Nuorisobarometrissa, mukana analyysissa ovat vain perusotoksen kantaväestö, mutta heidän ja maahanmuuttajataustaisen nuorten näkemyksiä kuitenkin verrataan kuviossa 53.

Kuvion 51 väitteistä osa on muotoiltu myönteiseksi, osa kielteiseksi, joten samaa tai eri mieltä väitteiden kanssa olevien osuuksien tarkastelussa on hyvä olla tarkkana, mikäli haluaa nopealla silmäyksellä saada yleiskuvan nuorison asennoitumisesta maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta kohtaan. Yksi lähtökohta tulosten avaamiseksi on nuorison suuri samanmielisyyys siitä, ettei ystävän ihonvärillä tai uskonnollisilla näkemyksillä ole mitään väliä. Tätä mieltä on enemmistö, mutta lähes neljännes on myös vastakkaista mieltä, joka kymmenes peräti jyrkästi eri mieltä. Kyselyssä oli paljon nuoria, jotka ovat sitä mieltä, että Suomeen ei missään tapauksessa pitäisi ottaa enempää maahanmuuttajia ja että nämä eivät rikastuta suomalaista kulttuuria missään määrin – ja samaan aikaan pitää ystävän ihonväriä, uskontoa tai syntyperää merkityksettömänä. Ystäviä arvioidaan eri tavoin kuin ihmisryhmiä yleisellä tasolla, eikä kritiikki maahanmuuttopolitiikkaa kohtaan välttämättä kerro asenteesta maahanmuuttajia kohtaan.

Vahva näkemys ystävän ihonvärin merkityksestä saattaa kuitenkin viitata rasistiseen ajatteluun, etenkin kun näin ajattelevat pitävät myös tärkeänä sitä, että heidän ystävänsä ovat syntyneet Suomessa, eivätkä he voisi kuvitella maahanmuuttajaa puolisookseen. He myös kokevat suomalaisnuorten halveksivan maahanmuuttajia, ovat muita selvästi harvemmin sitä mieltä, että ulkomaalaiset olisivat rikastaneet suomalaista kulttuuria, eikä heillä juuri ole maahanmuuttajataustaisia ystäviä. Ehkä johdon-

KUVIO 52. Suhtautuminen maahanmuuttoon ja maahanmuuttajiin liittyviin väitteisiin.
Vertailu 2005 ja 2010. (%)

mukaisena jatkona tälle asennekokonaisuudelle nämä ihonvärin tärkeyttä korostavat nuoret eivät pidä rasismia nuorten keskuudessa vakavana ongelmana, johon pitäisi puuttua.

Haastattelukysymyksissä ei kuitenkaan suoraan selvitetty vastaajan omaa rasistisuutta. Kysymys siitä, onko joku rasisti vai ei, saattaisikin turhaan yksinkertaistaa monimutkaista ongelmakenttää. Voisi myös ajatella, että rasistisuus on vaikea aihe selvitettäväksi suoraan kysymällä, ja että harva tunnustaisi tai tunnistaisi rasismia itsestään. Jälkimmäiseen varaukseen löytyy poikkeuksia, sillä Sini Perhon väitöstudiumukseensa haastattelemat joensuulaiset nuoret skinheadit nimenomaan kertovat itse olevansa suvaitsemattomia tai rasisteja (Perho 2010, 49). Edellä kuvion 19 tulkinnessa käytiin tätä pohdintaa liittyen suvaitsevaisuuteen. Se, että suvaitsemattomuus ja rasistisuus esiintyvät itsen määrittelyssä, ei kuitenkaan kerro siitä, etteivät käsitteet olisi ”negatiivisesti” latautuneita. Rasismin laaja tuomitseminen voi itsessään olla nuorelle skinheadille motiivi julistautua rasistiksi. Kiinnostavaa sinänsä, kaikista kuvion 51 asenneväittämistä ainoastaan nämä kaksi, uskonnon ja ihonvärin merkitykseen liittyvät kysymykset, ovat yhteydessä siihen, kuinka suvaitsevaiseksi vastaajat itsensä kokevat.⁷⁴ Tämäkin kertoo suvaitsevaisuuden käsitteen monimerkityksisyydestä.

Sisällöllisesti mahdollisesti suvaitsemattomuuteen tai rasismiin viittaavat asenneväittämät saavat kyselyssä varsin pienen vähemmistön kannatuksen. Kuten mainittua, harvempi kuin yksi neljästä kokee ystävän ihonvärin merkityksellisenä. Vajaa kolmannes valitsisi kahdesta yhtä pätevästä mieluummin syntyperäisen suomalaisen,⁷⁵ ja vain 13 prosenttia pitää edes jokseenkin tärkeänä, että hänen ystävänsä ovat syntyneet Suomessa. Alle viidesosa ei voisi kuvitellaakaan maahanmuuttajaa puolisoakseen.

Viimeksi mainittu kysymys suhtautumisesta avioitumiseen muun kuin kantäväestön suomalaisen kanssa on sukua Magdalena Jaakkolan tutkimuksille, joiden mukaan nuorem-

mat ikäryhmät suhtautuvat muihin kansallisuusryhmiin kuuluvien kanssa avioitumiseen vanhempia myönteisemmin (Jaakkola 2005, 84–85). Jaakkolan kyselyissä tosin ei puhuta yleisesti ”maahanmuuttajista”, vaan avioitumisasenteita eri ryhmien (kuten juutalaiset, muslimit, suomenruotsalaiset ...) kohdalla selvitettiin erikseen. Nuorisobarometrissa tällaista erottelua ei koettu tarpeelliseksi, sillä kategoriat kuten ”somalit” ovat latautuneet siten, että olisi vaikea tietää, mihin ja miten nuorten pitäisi tulkita vastanneen heidän vastatessaan ”somaaleita” koskeviin väitteisiin: mediamielikuvaan vai omiin kokemuksiin perustuen.⁷⁶

Naisten asenne maahanmuuttajiin on käytännössä kaikissa kysymyksissä myönteisempi kuin miesten. Naisilla on myös useammin maahanmuuttajataustaisia ystäviä. Myönteiset maahanmuuttoasenteet ovat yhteydessä pääkaupunkiseudulla asumiseen ja korkeaan koulutukseen. (Taustamuuttujien mukaisista eroista ks. lisää faktorianalyysi ja taulukko 10.)

Maahanmuuttoasenteiden muutos

Edellä kuviossa 51 esitellyt maahanmuuttoon liittyvät väittämät ovat pääosin peräisin viiden vuoden takaisesta Nuorisobarometrissa 2005. Tämä mahdollistaa nuorten maahanmuuttoasenteissa tapahtuneiden muutosten seurannan. Kuviossa 52 nähdään, että vain viidessä vuodessa asenteet ovat monelta osin muuttuneet paljon, ja monin osin kriittiseen suuntaan.

Entistä harvemmat nuoret arvioivat ulkomaalaisten monipuolistaneen suomalaista kulttuuria, ja entistä pienempi osuus pitäisi hyvänä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia. Myös näkemys verovarojen käytöstä Suomeen muuton motiivina on yleistynyt. Niinpä ei vaikuta yllättävältä, että entistä harvempi kokee kulttuurisen suvaitsevaisuuden lisääntyneen viime vuosina. Entistä useammat vastaajat kokevat myös rasismin lisääntyneen suomalaisnuorten keskuudessa.

Poikkeuksiakin näihin trendeihin on nähtävissä. Niitä, jotka eivät voisi kuvitella maahan-

muuttajaa puolisoikseen, on entistä vähemmän, samoin niitä, jotka työnantajana valitsivat kahdesta yhtä pätevästä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen. Viisi vuotta sitten enemmistö nuorista oli sitä mieltä, että ”suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajanuoria”, mutta nyt näin sanoo enää vajaa neljännes.

Karkeasti ottaen monikulttuurisuuteen ja erilaisten etnisten ryhmien lisääntymiseen voi suhtautua kolmella tavalla: myönteisesti, kielteisesti tai neutraalisti. Puurosen (2006, 8) mukaan neutraalisti suhtautuvien määrän voisi olettaa vähenevän maahanmuuttajien määrän kasvaessa, sillä kehitys ikään kuin pakottaisi ottamaan kantaa asiaan. Nuorisobarometrin viiden vuoden mittaisessa seurannassa tällaisesta kehityksestä ei ole nähtävissä merkkejä, sillä ”en osaa sanoa”-vastausten osuus on pikemminkin kasvanut, samoin ”ei samaa eikä eri mieltä” olevien osuus. Myönteiseen, neutraaliin ja kielteiseen asenteeseen jaottelun sisältöä tässä yhteydessä kannattaa pohtia, sillä jos suhde johonkin asiaan on mutkattoman arkinen, sitä voi pitää yhtä hyvin neutraalina kuin myönteisenäkin. Jos etninen tausta ei ylipäätään ole oleellinen ulottuvuus, ei suhde siihen ole erityisen myönteinenkään.

Trendien tulkinnessa on hyvä panna merkille kaksi erilaista tapaa mitata asenteiden muutosta. Yhtäältä kyselyssä on selvitetty näkemyksiä siitä, mihin suuntaan nuoret arvioivat *muiden* maahanmuuttoasenteiden kehittyneen. Toisaalta on kysytty nuorten *omia* näkemyksiä maahanmuutosta ja maahanmuuttajista, ja verrattu näitä näkemyksiä aiempiin kyselyihin.

Tätä jakoa voi pitää siinä mielessä keino-tekoisena, että vastaajilla on taipumus vastata kyselytutkimuksiin niin kuin uskotaan muiden vastaavan. Erilaisten seurantatapojen huomioiminen voi kuitenkin auttaa ristiriitaisilta näyttävien trendien tulkinnessa. Nuorten näkemykset muiden asenteiden muutoksesta osoittavat kriittiseen suuntaan hieman abstrakteissa suvaitsevaisuuteen, rasismiin ja yhteiskunnalliseen ilmapiiriin liittyvissä kysymyksissä. Sen sijaan

henkilökohtaisemmissa ja konkreettisemmissa kysymyksissä maahanmuuttajien halveksimisesta, maahanmuuttajasta puolisona tai suomalaisen työnhakijan suosimisesta nuorison asenteet ovat kehittyneet hyväksyvämpään tai suvaitsevaisempaan suuntaan. Kenties tästä voi lukea nuorison lisääntyneen kriittisyyden kohdistuvan enemmän maahanmuuttoon tai maahanmuuttopolitiikkaan kuin maahanmuuttajiin. Suhtautuminen itse maahanmuuttajiin pohjautuu todennäköisemmin henkilökohtaisiin arkikokemuksiin kuin käsitykset suvaitsevaisuuden määrästä yhteiskunnassa tai maahanmuuttopolitiikan toivottavasta suunnasta, joissa median ja muun julkisen keskustelun rooli ja vastuu on suuri.

Faktorianalyysi

Kuviossa esitetyt 19 väitettä maahanmuuttajista, maahanmuutosta ja maahanmuuttopolitiikasta sisältävät paljon informaatiota, jota kuitenkin voi olla vaikeaa hahmottaa, ellei sitä jotenkin ryhmitellä tai luokitella. Väitteitä voisi lähteä jakamaan esimerkiksi myönteisiin ja kielteisiin, omiin kokemuksiin ja laajempiin yhteiskunnallisiin näkemyksiin perustuviin, maahanmuuttajiin ja maahanmuuttoon liittyviin. Tässä käytetyn luokitteluapukeidon, faktorianalyysin, perusajatuksena on tiivistää informaatiota ja vähentää muuttujien määrää. Koska tarkoituksena on saada tietoa etenkin kantaväestön maahanmuuttoasenteista, mukana olivat ainoastaan äidinkieleltään suomen- ja ruotsinkieliset nuoret. Kappaleen lopulla tehdään kuitenkin vertailua myös maahanmuuttajataustaisiin nuoriin.

Kunkin faktorin muodostaa joukko muuttujia, jotka korreloivat vahvasti keskenään, mutta heikosti muiden muuttujien kanssa. Samalle faktorille voimakkaasti latautuvien muuttujien voi tulkita mittaavan samantyyppistä ominaisuutta. Tässä faktorien kuvaamat ulottuvuudet voi tulkita maahanmuutonäkemyksen taustalla oleviksi ”piiloasennemuuttujiksi”.⁷⁷

Varsinaista tulkinta-apua analyysista on

TAULUKKO 10. Maahanmuuttonäkemykset. Faktorianalyysin ja faktoripisteiden keskiarvotarkastelun yleisesittely.*

Faktori 1. Monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus	Faktori 2. Tasavertaisuus ja universalismi	Faktori 3. Vastakkainasettelu	Faktori 4. Yhteiskunnan tuki ja moniarvoisuus
Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria.	Ystävänä uskonnollisilla näkemyksillä ei ole minulle mitään väliä.	Suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajanuoria.	Yhteiskunnan maksamat tuet kuuluvat ensi sijassa suomalaisille, ei ulkomaalaisille. (käännetty muuttuja **)
Mielestäni kulttuurinen suvaitsevaisuus on lisääntynyt viime vuosina yhteiskunnassamme.	Ystävänä ihonvärillä ei ole minulle mitään väliä.	Maahanmuuttajanuoret halveksivat suomalaisia nuoria.	Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia.
Maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin.	Minulle on tärkeää että ystävänä ovat syntyneet Suomessa. (käännetty muuttuja **)	En voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisoikseni.	Suomalaisten velvollisuutena on auttaa ja tukea maahanmuuttajia.
Rasismi on vähentynyt viime vuosina suomalaisten nuorten keskuudessa.		Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme.	Rasismi on nuorten keskuudessa vakava ongelma, johon ei puututa tarpeeksi.
Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla.		Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä päteväästä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen.	
Minulla on maahanmuuttaja-taustaisia ystäviä.			
Ominaisarvo 3,52	Ominaisarvo 1,85	Ominaisarvo 1,34	Ominaisarvo 1,25
Kumulatiivinen selitysaste 19,58	Kumulatiivinen selitysaste 29,83	Kumulatiivinen selitysaste 37,25	Kumulatiivinen selitysaste 44,18
Samaa mieltä ovat: - Naiset - 15–19-vuotiaat - Pääkaupunkiseudulla asuvat - Ruotsinkieliset - Yliopistotutkinnon suorittaneet	Samaa mieltä ovat: - Naiset - 15–19-vuotiaat - Pääkaupunkiseudulla asuvat - Ruotsinkieliset - Kokoomusta kannattavat	Samaa mieltä ovat: - 15–19-vuotiaat - Isänmaalliset - Perussuomalaisten kannattajat	Samaa mieltä ovat: - 25–29-vuotiaat - Ruotsinkieliset - Yliopistotutkinnon suorittaneet - Vasemmistolaiset
Eri mieltä ovat: - Miehet - 20–24-vuotiaat - Itä- ja Pohjois-Suomessa asuvat - Ilman tutkintoja olevat ei-opiskelijat	Eri mieltä ovat: - Miehet - 20–24-vuotiaat - Itä- ja Pohjois-Suomessa asuvat	Eri mieltä ovat: - 20–24-vuotiaat - Vanhampainvapaalla olevat - Kirkkoon tai uskontokuntiin kuulumattomat	Eri mieltä ovat: - Toisen asteen ammatillisen tutkinnon suorittaneet - Työttömät - Perussuomalaisten kannattajat

* Muuttujien lataukset eri faktoreille liitetaulukossa 3.

** Muuttuja latautuu faktorille negatiivisesti, eli se mittaa faktorin kuvaaman ilmiön kääntöpuolta.

vasta, jos faktoreiden sisältö tulkitaan mielekkäästi. Taulukossa 10 esitetyt faktorit on nimetty tulkitsemalla niihin sisältyviä väitteitä yhdistäviä tekijöitä. (Tulokset on esitetty tarkemmin liitetaulukossa 3.) Lisäksi analyysia on jatkettu laskemalla niin sanotut faktoripisteet, ja tarkastelemalla eri vastaajaryhmien sijoittumista niiden suhteen. Taulukossa 10 kerrotaan, minkä taustamuuttujien luokissa lataukset ovat selvästi

keskimääräistä vahvempia tai heikompia.

Ensimmäisen faktorin kuvaama asenne-
ulottuvuus suhtautuu myönteisesti monikulttuurisuuteen, sillä sille latautuvat voimakkaasti väitteet ”ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria”, ”mielestäni kulttuurinen suvaitsevaisuus on lisääntynyt viime vuosina yhteiskunnassamme”, ”maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja

nuorisotiloihin”, ”rasismi on vähentynyt viime vuosina suomalaisten nuorten keskuudessa”, ”suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla” ja ”minulla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä”. Tämä ”monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus” -faktoriksi nimetty asenneulottuvuus on tyypillinen etenkin naisille, alle 20-vuotiaille vastaajille. Näin ajattelevat keskimääräistä useammin myös pääkaupunkiseudulla asuvat, ruotsinkieliset ja yliopistotutkinnon suorittaneet nuoret.

Toinen asenneulottuvuus on nimetty ”tasa-vertaisuus ja universalismi” -faktoriksi. Voimakkaimmin sille latautuvat muuttajat ”ystäväni uskonnollisilla näkemyksillä ei ole minulle mitään väliä” ja ”ystäväni ihonvärillä ei ole minulle mitään väliä”. Muuttuja ”minulle on tärkeää että ystäväni ovat syntyneet Suomessa” latautuu faktorille negatiivisesti, eli faktori kuvaa väitteen kääntöpuolta, sitä, että ystävien syntymämaan ei tarvitse olla Suomi. Tämä asennemaailma on tyypillisin pitkälti samoille vastaajille kuin ensimmäinenkin faktori.

Kolmas faktori on nimetty vastakkainasetteluksi, sillä sille latautuvat voimakkaasti väitteet ”suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajanuoria”, ”maahanmuuttajanuoret halveksivat suomalaisia nuoria”, ”en voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisoikseni”, ”monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme”, ”jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevästä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen”. Asennetta voisi kutsua myös partikularismiksi, kääntöpuolena toisen faktorin universalistisille ajatuksille. Tämä näkemys on tyypillinen kaikkein nuorimmille vastaajille, itsensä isänmaalliseksi määritteleville ja erityisesti perussuomalaisten kannattajille.

Neljännän faktorin näkökulma maahanmuuttoon on rakenteellisempi sen painottaessa yhteiskunnan tuen tarvetta. Tällä ulottuvuudella korostuu huoli nuorten rasismista ja velvollisuus auttaa maahanmuuttajia myös taloudellisesti. Asennekokonaisuus on nimetty ”yhteiskunnan tuki ja moniarvoisuus” -faktoriksi, ja sen kuvaa-

ma asenne on tyypillisin vanhimmile vastaajille, korkeasti koulutetuille ja vasemmistolaisille.

Faktorianalyyssissa havaitut iän mukaiset muutokset ovat selviä, mutta eivät suoraviivaisia. Kaikkein nuorin 15–19-vuotiaiden ikäryhmä on voimakkaimmin monikulttuurisuuden ja universalistisen tasa-arvon kannalla, mutta tässä ikäryhmässä myös maahanmuuttokriittisyys on selvästi vahvinta. 20–24-vuotiaiden näkemykset ovat maltillisempia kaikilla ulottuvuuksilla, mutta vanhimmassa 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä niin kriittiset kuin etenkin rakenteellisen oikeudenmukaisuuden vaatimuksen äänet ovat jälleen vahvempia. Kyselyn nuorimmat ja vanhimmat vastaajat ovat siis maahanmuuttoasenteiltaan lähempänä toisiaan kuin keskimäinen, vähän yli 20-vuotiaiden ikäryhmä. Nuorisobarometreissa on monessa muussakin yhteydessä havaittu noin 20 vuoden iässä tapahtuvan suuria asenteellisia muutoksia. Syyt tähän ovat enemmän tai vähemmän arvailuja, mutta lapsuudenkodista muuttamisella, opintojen tai työelämän aloittamisella sekä näiden mukanaan tuomilla uusilla ympäristöillä ja ihmissuhteilla on varmasti vaikutuksensa myös arvomaailman prosesseihin.

Edellä käsitellyssä maahanmuuttoon liittyvien näkemysten faktorianalyyssissa olivat mukana vain perusjoukon kantasuomalaiset nuoret. Faktorianalyysi, jossa ovat mukana myös maahanmuuttajanuoret, tuottaa faktorit, joille samat muuttajat latautuvat voimakkaimmin. Näin voidaan myös vertailla kantaväestöön kuuluvien ja maahanmuuttajanuorten asenteita. Maahanmuuttajataustaisten näkemykset painottuvat kantasuomalaisia merkitsevästi enemmän maahanmuuttomyönteisille faktoreille yksi, kaksi ja neljä, ja vastaavasti he ovat muita vähemmän faktorin kolme maahanmuuttokriittisellä kannalla.

Tämä lienee selviö, mutta kiinnostavammaksi tarkastelu käy, kun tehdään vertailua eri maahanmuuttajasukupolvien välillä. Ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajilla, siis ulkomailla syntyneillä, painottuu erityisesti neljäs, yhteis-

kunnan tuen tarvetta ja rakenteellista oikeudenmukaisuutta korostava asenneulottuvuus. Maahanmuuttajien ensimmäinen sukupolvi on myös voimakkaimmin eri mieltä maahanmuuttokriittisen kolmannen faktorin kanssa. Toisen polven maahanmuuttajilla, siis Suomessa syntyneillä, puolestaan painottuu vahvasti ensimmäinen, suvaitsevaista ja monikulttuurista Suomea korostava asenneulottuvuus.

Maahanmuuttajataustaisten maahanmuuttoasenteet

Kuviossa 53 verrataan vielä maahanmuuttajasukupolvia ja kantaväestön nuoria kysymyksissä, joissa maahanmuuttajien omat kokemukset ovat erityisen kiinnostavia. Kuviosta on jätetty pois sellaiset väitteet kuten ”minulla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä” tai ”en voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisoikseni”, joissa erot kantasuomalaisiin ovat luonnollisesti suuria.

Maahanmuuttajataustaisten ja muiden nuorten erot kuvion 53 vertailussa eivät pääsääntöisesti ole erityisen suuria. Rasismi on maahanmuuttajien mielestä vakavampi ongelma kuin kantasuomalaisten mielestä, mutta erot näkyvät vain maahanmuuttajien ensimmäisen polven, siis itse ulkomailla syntyneiden, vastauksissa. Sukupolvi 1,5, alaikäisenä Suomeen muuttaneet, erottuu muista monessa kysymyksessä. He pitävät rasismia vakavampana ongelmana ja kokevat useammin suomalaisnuorten halveksivan maahanmuuttajanuoria – ja toisin päin. Lapsena Suomeen muuttaneet pitäisivät muita useammin hyvänä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia.

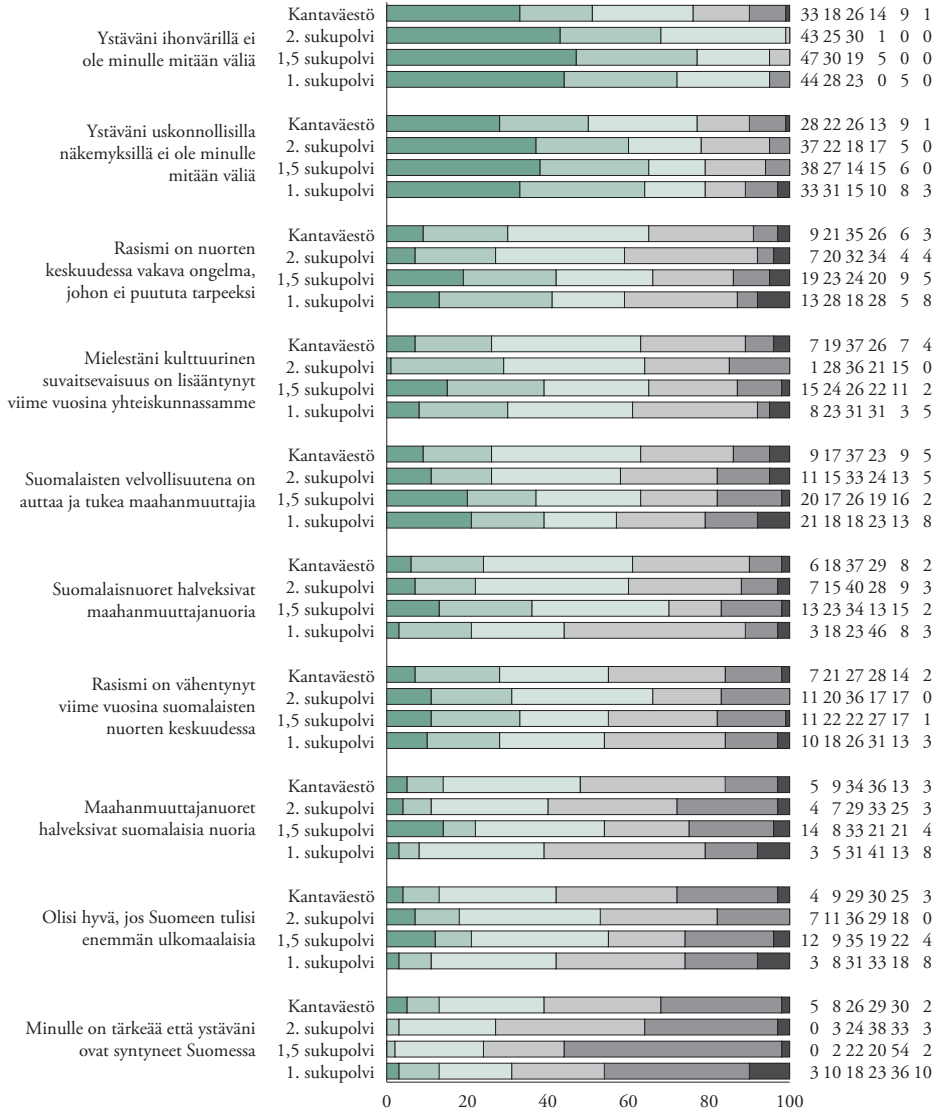
Maahanmuuttajien ensimmäinen sukupolvi, ulkomailla syntyneet ja täysi-ikäisenä Suomeen muuttaneet, pitävät hieman muita tärkeämpänä sitä, että heidän ystävänsä ovat syntyneet Suomessa. Tämä on kiinnostava esimerkki siitä, kuinka samaa kysymystä voidaan lukea eri tavoin, sillä kantasuomalaisten tapauksessa tämä asenne on yhteydessä maahanmuuttokriittisiin tai jopa rasistisiin näkemyksiin.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten vastaukset puolestaan voi tulkita haluksi tuntea suomalaisnuoria ja kuulua suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin.

Tämän vuoden Nuorisobarometrissa selvitettiin kantaväestön maahanmuuttajataustaisia ystäviä, mutta ei toisin päin. Reilu kolmannes haastatelluista kantasuomalaisista oli samaa mieltä siitä, että ”minulla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä” (kuvio 51). Vertailukohtaa tälle saadaan vuonna 2006 ”monikulttuurisille” nuorille suunnatusta kyselystä (n=1385), jonka mukaan lähes kaikilla, myös ”muunmaalaisena” itseään pitävillä nuorilla, oli suomalaisia ystäviä. Ne harvat nuoret, jotka mainitsivat, ettei heillä ole suomalaisia ystäviä, ovat joko afrikkalaisten tai entisen Neuvostoliiton alueelta kotoisin olevien vanhempien lapsia. Lisäksi useimmat heistä ilmoittivat parhaaksi kielekseen jonkun muun kuin suomen, eli yhteisen kielen puuttuminen lienee selkeästi jarruttanut ystävyysien solmimista. Samassa vuoden 2006 kyselyssä suomalaisista 90 prosenttia koki ystävien saamisen Suomessa helpoksi, kaksikansallisilla osuus oli noin 80 prosenttia ja muunmaalaisilla enää alle 60 prosenttia. Toimintaan osallistumisen näkökulmasta suomalaisiin nuoriin tutustumista tärkeänä piti maahanmuuttajanuorista 60 prosenttia, maahanmuuttajanuoriin tutustumista puolestaan 52 prosenttia. (Harinen 2005, 34, 58; Kivijärvi & Harinen 2009, 82.) Tästä näkökulmasta yllättävää ei ole se, jos ystävien kantasuomalaisuus on tärkeämpää ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajille, vaan pikemminkin se, että enemmistön mielestä se ei tällä tavalla kysyttynä näyttäisi olevan kovin tärkeää.

Sitä, kuinka tärkeää ystävien syntyperäinen suomalaisuus on, voi peilata näkemyksiin maahanmuuttajanuorten oikeudesta omiin harrastus- ja nuorisotiloihin. Nuorisobarometrissa ei kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten nuorten vastauksissa ole eroja, vaan molemmissa ryhmissä kolmannes pitää ajatusta kannatettavana, kolmannes ei, ja kolmanneksen kanta on

KUVIO 53. Suhtautuminen kantaväestöön ja maahanmuuttajiin liittyviin väitteisiin.
Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten* vertailu. (%)

* Maahanmuuttajasukupolvien määritelmät:

2 (synt. Suomessa, vähintään toinen vanh. synt. muualla, n=76)

1,5 (muuttanut Suomeen alle 18-vuotiaana, n=86)

1 (muuttanut Suomeen vähintään 18-vuotiaana, n=39)

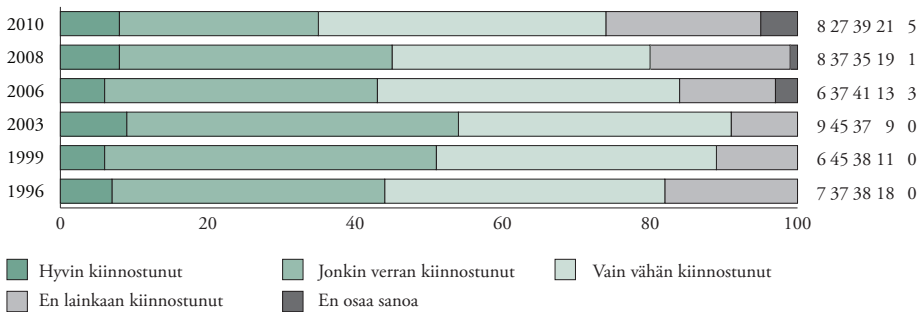
Täysin samaa mieltä
 Jokseenkin samaa mieltä
 Ei samaa eikä eri mieltä
 Jokseenkin eri mieltä
 En osaa sanoa

jotain siltä väliltä tai he eivät osaa sanoa. Tulokset eivät anna selkeitä suuntaviittoja puoleen tai toiseen, mutta on merkille pantavaa, etteivät maahanmuuttajataustaiset kaipaakaan eriyttävää toimintaa tai tiloja kantaväestön nuoria enempää.⁷⁸ Järjestötasolla monikulttuuristen nuorten osallisuutta tutkineen Miikka Pyykkösen (2007) mukaan nuorisotoimintaa tekevissä järjestöissä katsotaan, että monikulttuuristen nuorten saaminen mukaan vaatii erityistoimenpiteitä, mutta järjestöt eivät kuitenkaan halua järjestää erikseen maahanmuuttajille tarkoitettua toimintaa, vaan että monikulttuuriset nuoret tulisivat mukaan kaikille nuorille tarkoitettuun perustoimintaan. (Maahanmuuttajataustaisten ja muiden nuorten näkemyksistä järjestö- ja

muusta vapaa-ajan toiminnasta ks. myös Myllyniemi 2009b, 60.)

Ystävien ihonväri tai uskonnolliset näkemykset ovat maahanmuuttajataustaisille nuorille vielä merkityksettömämpiä kuin kantaväestön nuorille. Ystävien uskonnollisten näkemysten merkitystä on mahdollista vertailla myös sen mukaan, mihin uskontokuntaan vastaaja kuuluu, tai kuuluuko mihinkään. Ehkä hieman yllättäen uskonnon mukaisia eroja ei oikeastaan ole. Ainoastaan ortodokseille ystävien uskonto vaikuttaa olevan hieman muita tärkeämpää, mutta siinäkin erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. Myöskään vastaajan omalla uskonnollisuudella ei ole vaikutusta siihen, miten tärkeäksi ystävien uskonto koetaan.

KUVIO 54. ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?” Vertailu 1996–2010. (18–29-vuotiaat, %)

Lähteet: Borg 1996; Nurmela 1999; Nurmela & Pehkonen 2003; Paakkunainen & Myllyniemi 2006; Myllyniemi 2008.

POLITIikka JA ÄÄNESTÄMINEN

KIINNOSTUS POLITIIKKA KOHTAAN

Kiinnostusta politiikkaa kohtaan on selvitetty samalla asteikolla vuodesta 1996 lähtien. Kuvios-
ta 54 nähdään nuorten politiikkakiinnostuksen
varsin selvä trendi: 2000-luvun ensimmäisiin
vuosiin saakka nuorten kiinnostus kasvoi, mutta
tämän vuosikymmenen loppupuolella se on
kääntynyt melko voimakkaaseen laskuun.

Kuva muutoksen luonteesta tarkentuu
vertailemalla vastausten jakaumia eri vuosina.
Politiikasta hyvin kiinnostuneiden osuus on
pysynyt vakaasti vajaassa 10 prosentissa, mutta
samaa aikaan politiikasta ”ei lainkaan kiin-
nostuneiden” osuus on yli kaksinkertaistunut
9 prosentista vuonna 2003 peräti 21 prosenttiin
vuonna 2010. Tätä kehitystä, jossa ääripäät
korostuvat, voi kutsua politiikkakiinnostuksen
polarisaatioksi.

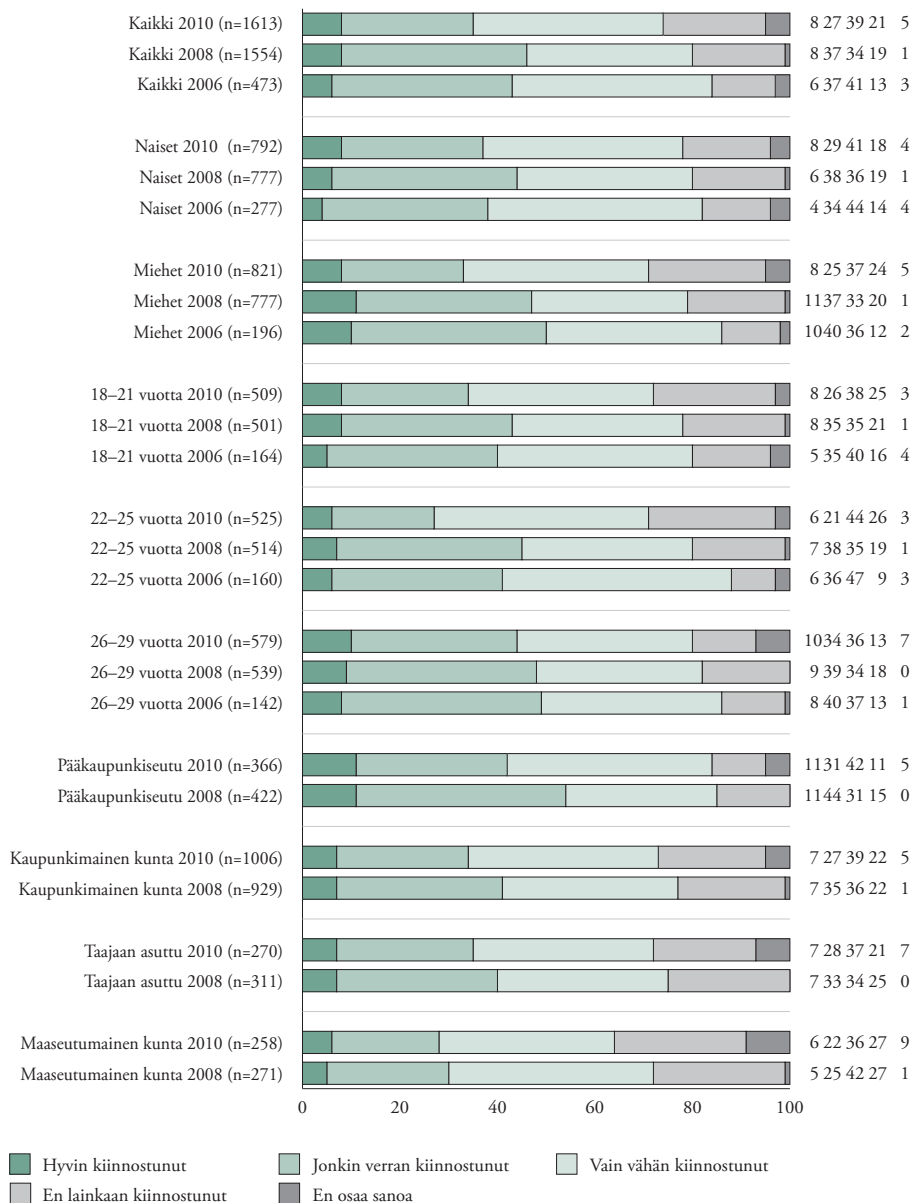
Trendi herättää kysymyksiä siitä, missä
ryhmässä muutos on voimakkainta. Kuviosta
55, jossa verrataan viimeisimpien kyselyiden
tuloksia sukupuolen, iän ja kuntatyyppin mu-
kaan, havaitaan politiikkakiinnostuksen laskun
olevan voimakkaampaa miehillä. Vanhimmassa
ikäryhmässä muutos on vähäistä, mutta nuo-
remmissa ikäryhmissä, etenkin 22–25-vuotiailla
kiinnostus politiikkaa kohtaan näyttää laskevan
jyrkästi. Sama trendi tässä ikäryhmässä havaitaan
myös kysymyksessä äänestysaikeista seuraavissa
eduskuntavaaleissa (kuvio 56). Aluemuuttujista
kuviossa 55 on mukana kuntatyyppi, ja tässä

vertailussa politiikkakiinnostuksen lasku on
suurinta kaupungeissa, etenkin pääkaupun-
kiseudulla. Kaupunkien nuoret ovat edelleen
kyselytuloksissa maaseutukuntien nuoria kiin-
nostuneempia politiikasta, ja kyse on enemmän
erojen tasoittumisesta kuin aluepolarisaatiosta.
Muutos voi olla yhteydessä myös esimerkik-
si sosiaaliseen taustaan (luokkapolarisaatio),
vapaa-ajan viettoon, sosiaalisiin verkostoihin
(elämäntyyli-polarisaatio) (ks. Karvonen 2010,
184), mutta näiden tutkimiseen Nuorisobaro-
metrien aineistot eivät anna mahdollisuutta.

Kansainvälisesti verraten suomalaisnuoret
eivät ole kiinnostuneita politiikasta ja yhteiskun-
nallisista asioista. ICCS 2009 -tutkimuksessa
(Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallis-
tumisen ja asenteiden tutkimus)⁷⁹ suomalaiset
jäivät kiinnostuksessa vertailun hännille⁸⁰ (Su-
ninen ym. 2010, 31–34). Nuorisobarometrin
kyselyssä ”politiikan” käsitettä ei avattu vastaajil-
le, mikä avaa tulkintamahdollisuuksia laskevan
kiinnostustrendin merkityksestä. Esimerkiksi
edellä mainituissa ICCS-tutkimuksessa nuorten
politiikkakiinnostusta selvitettyä kysyttiin
vastaajilta erikseen kiinnostusta ympäristö-
kysymyksiin (vähintään melko kiinnostunei-
ta 63 prosenttia), Suomen yhteiskunnallisiin
kysymyksiin (37 prosenttia), Suomen poliit-
tisiin kysymyksiin (29 prosenttia), Euroopan
politiikkaan (25 prosenttia), kansainväliseen
politiikkaan (24 prosenttia), oman paikkakun-
nan poliittisiin kysymyksiin (21 prosenttia) ja
muiden maiden politiikkaan (19 prosenttia).
Nuorisobarometrin tapa kysyä yksinkertaisesti
kiinnostusta ”politiikasta” peittää nämä politii-
kan ulottuvuudet, ja siksi tämä lista – vaikkei
tyhjentävä olekaan – valaisee hyvin eri politiikan
sektoreiden kiinnostavuutta nuorten mielestä.

Koska jokainen vastaaja on ymmärtänyt
”politiikan” omalla tavallaan, jää arvoitukseksi,
minkälaisen painoarvon vastauksissa saa kon-
ventionaalinen politiikkakäsitys puolueineen
ja vaaleineen, ja minkälaisen puolestaan uusi
ei-institutionaalinen politiikkakäsitys. Äänestys-
aktiivisuuden ja politiikkakiinnostuksen laskun

KUVIO 55. ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?” 18–29-vuotiaiden vertailu 2006, 2008 ja 2010. (%)

ei myöskään voi suoralta kädeltä tulkita tarkoitettavan kiinnostuksen laskua yhteiskunnallisia asioita kohtaan. Pierre Rosanvallonin (2008) mukaan epäluottamus ja epäluulo edustuksellista politiikkaa ja poliitikkoja kohtaan eivät kerro yltyöky silöllistyneen yhteiskunnan tyhjästä kyynisyydestä, vaan pikemminkin valppaasta kansalaisasenteesta. Edustajien valvonta, vastustaminen ja tuomitseminen eivät ole demokratian turmelemista vaan sen olennaisia muotoja. Tässä valossa voi tulkita myös kuviota 56 äänestysaikeista seuraavissa eduskuntavaaleissa, sillä yhtenä taustamuuttujana siinä on kiinnostus politiikkaa kohtaan. Sen perusteella politiikasta kiinnostuminen kulkee edelleen pitkälti käsi kädessä äänestysaktiivisuuden kanssa, mikä omalla tavallaan kertoo nuorten suuren enemmistön politiikkakäsitysten perinteisyydestä.

Nuoret ovat kuitenkin tärkeässä roolissa perinteisen politiikan murtumista tarkkailtaessa. Edellä havaittu vasemmisto-oikeisto-jakolinjan hämärtyminen nuorten parissa on tästä oiva esimerkki (ks. taulukko 6), ja myös vihreiden ja perussuomalaisen suuren kannatuksen nuorten parissa (kuvio 58) voi tulkita kertovan perinteisten puolueiden kyvyttömyydestä vastata uusiin haasteisiin (ks. Hellsten 2003). Toisaalta ”vanhaa” ja ”uutta” politiikkaa ei välttämättä ole mielekästä asettaa vastakkain, ainakaan siinä mielessä, että ne olisivat toisilleen jotenkin vaihtoehtoisia tai poissulkevia. Poliitiikan uudet sisällöt ja vaikuttamisväylät eivät ainakaan nuorten kohdalla tarkoita perinteisten politiikan vaikuttamiskeinojen hylkäämistä. Kyselytutkimukset osoittavat toistuvasti, että samat nuoret, jotka käyvät äänestämässä, myös vaikuttavat muita monipuolisemmin ja aktiivisemmin järjestöissä, internetissä, mielenosoituksissa, kulutusvalinnoissaan ja niin edelleen. Aktiivisuus siis kasautuu, ja edustukselliselle demokratialle selkänsä kääntäneiden radikaalien osuus nuorista on marginaalinen. (Hellsten 2003; Paakkunainen & Myllyniemi 2004; Peltola 2007.)

Oma kysymyksensä on, missä määrin nuorten politiikkakiinnostuksen muutokset ovat

sidoksissa päivänpoliittisiin tilanteisiin. Haastattelut tehtiin aikana, jolloin Suomen poliittista järjestelmää ravistelleen vaalirahakohun nostattaman keskustelun uskottiin syövän poliitikkojen uskottavuutta ja vieraannuttavan kansaa ja poliitikkoja yhä kauemmas toisistaan. Toisaalta haastatteluajankohtana kotimaan politiikan kentällä on tehty esimerkiksi merkittäviä henkilövalintoja (SDP:n ja keskustan puoluejohdossa), kauaskantoisia ratkaisuja Suomen energiapolitiikan suunnasta (eli ympäristöky-symyksistä, joista nuorten edellä todettiin olevan erityisen kiinnostuneita) ja käyty kiivasta maahanmuuttopoliittista keskustelua.

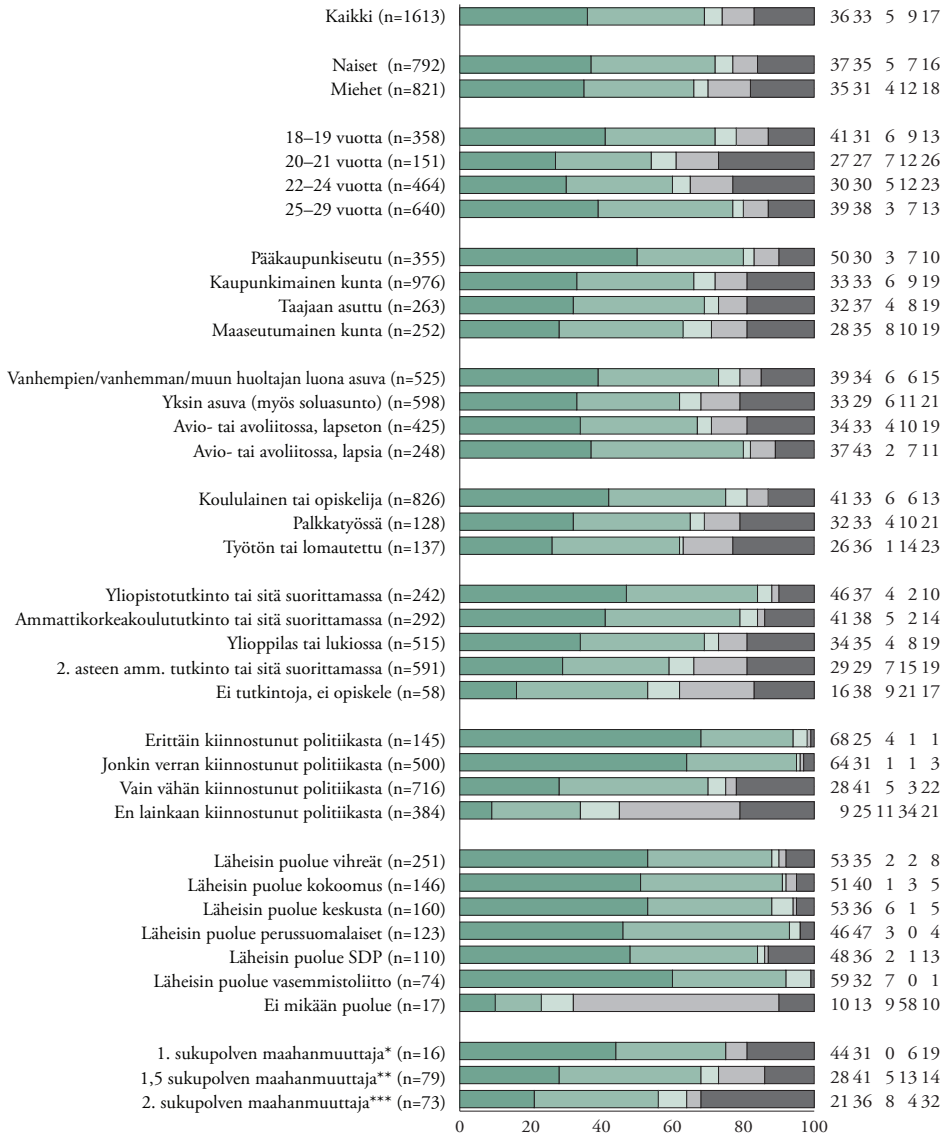
Nuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan on kuitenkin muuttunut siinä määrin tasaisesti, että yksittäiset päivänpolitiikan agendat eivät trendiä näytä hetkauttavan. Tommi Uschanov esimerkiksi uskoo tärkeän syyn olevan varsin syvälekäyvä: päättäjien tietämättömyys kysymyksistä, jotka nuorille ovat tärkeitä. Esimerkiksi Uschanov nostaa etenkin tietotekniikkaan ja tekijänoikeuksiin liittyvän lainsäädännön, jonka sisältö ja lainvalmistelun puutteet ovat hänen mukaansa suuresti vaikuttaneet yhteiskunnallisesti suuntautuneiden nuorten politiikasta vieraantumiseen ja poliittisen järjestelmän legitimitettiin rapautumiseen (Uschanov 2008, 70–77).

Politiikasta kiinnostumista ei kuviota 55 tarkemmin esitellä taustamuuttujien luokissa. Yhteys äänestysaikeiden kanssa on kuitenkin niin vahva, että kuvion 56 äänestämiseen liittyvät taustamuuttujittaiset erot pätevät varsin pitkälle myös politiikkakiinnostukseen.

ÄÄNESTYSAIKEET EDUSKUNTAVAALEISSA

Kyselyssä selvitettiin nuorten todennäköisyyttä äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa. Kuvioon 56 koottujen nuorten vastausten mukaan reilu kolmannes aikoo äänestää varmasti, minkä lisäksi kolmannes sanoo luultavasti äänestävänsä. On syytä painottaa, että kyselytutkimuksin ei

KUVIO 56. ”Kuinka varmasti aiot äänestää tai jättää äänestämättä ensi maaliskuun eduskuntavaaleissa?” (%)

* Muuttanut Suomeen vähintään 18-vuotiaana.

** Muuttanut Suomeen alle 18-vuotiaana.

*** Syntynyt Suomessa, vanhempi/vanhemmat synt. ulkomailla.

Varmasti äänestän
 Luultavasti äänestän
 Luultavasti en äänestä
 Varmasti en äänestä
 En osaa sanoa

saada tietoa todellisesta äänestysaktiivisuudesta vaaleissa ja että aikeita kartoittavissa kyselyissä saadaan korkeampia äänestyslukuja kuin itse äänestystilanteessa niin nuorilla kuin vanhemmillakin. Tämä johtuu osin siitä, että osa äänestämättä jättävistä ilmoittaa äänestystietonsa väärin, osin siitä, että tutkimuksen kato vääristää kuvaa äänestystasosta, poliittisesti aktiiviset kun vastailevat passiivisia todennäköisemmin kyselytutkimuksiin. (Peltola 2007, 83; Pesonen ym. 1993, 86–87.)

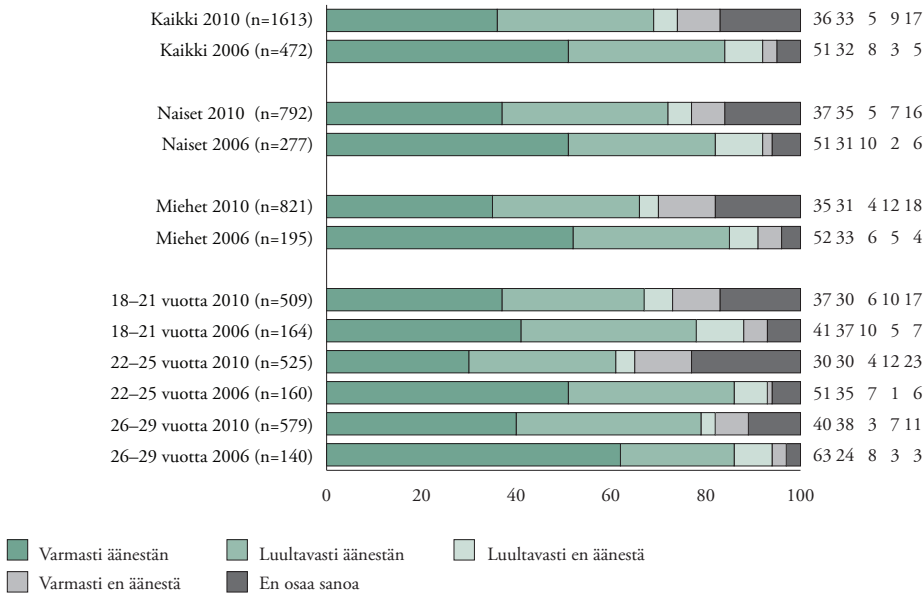
Aineiston avulla olisi kenties mahdollista tehdä valistunut arvaus nuorten todellisesta äänestysprosentista.⁸¹ Siihen ei kuitenkaan tässä ryhdytä, sillä vaaleihin oli haastatteluhetkellä lähes vuosi aikaa, ja tilanne voi muuttua moneen kertaan. Arvion tarkkuutta ei myöskään olisi mahdollista varmentaa, sillä ikäryhmittäistä valtakunnallista tietoa äänestysaktiivisuuden

tasosta ei ole.

Vaikka todellisesta äänestysaktiivisuudesta ei saada tietoa, voi barometriaineistosta tehdä monenlaisia vaalikäyttäytymiseen liittyviä havaintoja. Verrattuna ennen 2007 vaaleja tehtyyn kyselyyn äänestysaiheet näyttävät entisestään laskeneen (kuvio 57). Kun neljä vuotta aiemmin vielä yli puolet sanoi äänestävänsä varmasti, osuus on nyt vain 36 prosenttia. Ainakin luultavasti äänestävien osuus on pudonnut 83:sta 69 prosenttiin. Muutosta eri taustaryhmien aikomuksissa on myös mahdollista seurata aiempien kyselyiden avulla. Neljän vuoden takaiseen verrattuna etenkin nuorten miesten äänestysinto näyttäisi olevan laskusuunnassa.⁸²

Ikäryhmittäisessä aikavertailussa voi tehdä havainnon, joka viittaa siihen, että äänestyskäyttäytymistä ei määrittäisi vain ikä, vaan myös kohortti. Varhaisemmissa kyselyissä on näkynyt

KUVIO 57. ”Aiotko äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa?” 18–29-vuotiaiden vertailu 2006 ja 2010. (%)

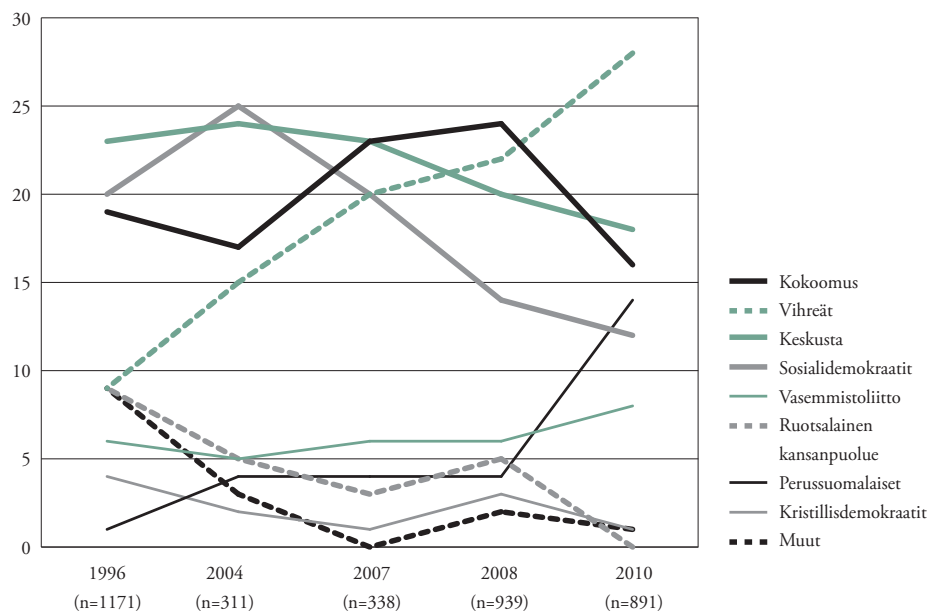

kohonnutta aktiivisuutta 18-vuotiailla, jotka saavat ensimmäistä kertaa äänestää. Tätä ei kuitenkaan 1988–1990 ja sen jälkeen syntyneiden ikäryhmässä enää havaittu, ei ennen 2008 vaaleja kyselyissä äänestysaikomuksissa, eikä myöskään vaalien jälkeen selvitetystä äänestyskäyttäytymisestä. Päinvastoin: vuosien 2008 ja 2009 kyselytutkimusten mukaan kaikkein nuorimmat, siis ne 18-vuotiaat, jotka ovat ensimmäistä kertaa äänioikeutettuja, olivat kaikkein laiskimpia äänestäjiä. (Myllyniemi 2008, 2009a.) Tämä nyt 20–21-vuotiaiden kohortti erottuu edelleen äänestysaikeiltaan muita passiivisempina, ja uudet ensikertalaiset aikovat äänestää aktiivisemmin kuin nämä jo edellisissä kun-

tavaaleissa äänioikeutetut. Uusien äänestäjien laiskistuminen ei siis näytä pysyvältä trendiltä. Tämä voisi viitata siihenkin, että ensimmäisissä vaaleissa opittu äänestyskäyttäytyminen jää pysyvämmäksi malliksi. Tätä pohdintaa saattaa tosin sekoittaa se, että edellisissä kyselyissä oli kyse eduskuntavaalien sijaan kuntavaaleista.

Kaupungit, etenkin pääkaupunkiseutu, näyttäytyvät kyselyssä aktiivisimpina, maaseutumaiset kunnat passiivisimpina äänestysalueina, aivan kuten aiemmissakin kyselyissä. Myös koulutustason vahva yhteys äänestysaikeisiin on ennallaan. Kysymys kiinnostuksesta politiikkaa kohtaan mittaa edelleen pitkälti samaa asiaa kuin äänestysaikeet: politiikasta kiinnostuneet äänestävät, kiinnostu-

KUVIO 58. Alle 30-vuotiaiden puoluekannatukset kyselytutkimuksissa 1996–2010. (%)

Lähteet: Kuntaliitto (1996) Kuntalaiskysely 1996; Nurmela & Pehkonen (2003) Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit; Paakkunainen & Myllyniemi (2007) Tihentävä sukupolipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen; Paakkunainen (2007, toim.) Nuoret ja eduskuntavaalit 2007; Myllyniemi (2008) Nuorisobarometri 2008.

mattomat jättävät äänestämättä (ks. myös kuvio 62). Eri puolueita kannattavien äänestysaikojen muutoksista huomattavin on perussuomalaisten suhteellinen aktivoituminen. Aiemmissa kyselyissä he ovat selvästi muita useammin ilmoittautuneet nukkuvien puolueeseen, mutta nyt erot ovat tasoittuneet – mikä tosin johtuu ennen muuta muiden passivoitumisesta. (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 58; Myllyniemi 2008, 47; Myllyniemi 2009b, 65.)

PUOLUEKANNATUS

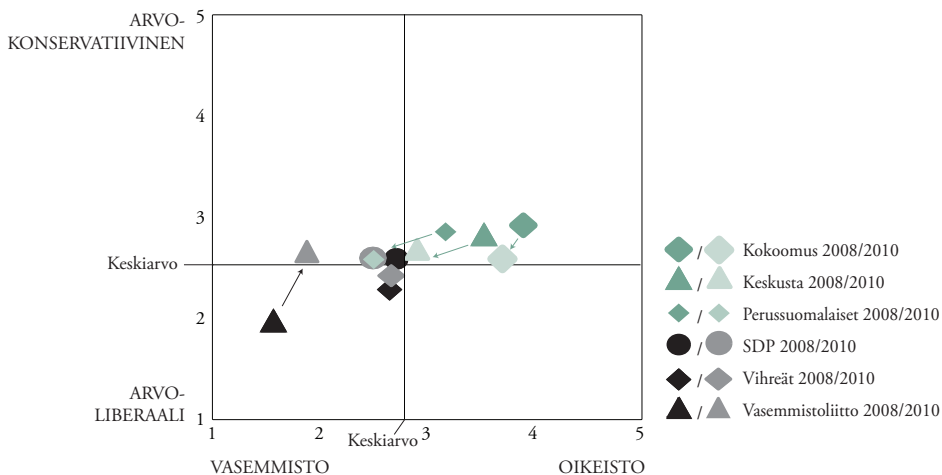
18 vuotta täyttäneiltä kysyttiin, minkä puolueen tai minkä puolueen ehdokkaan he kokisivat itselleen läheisimmäksi, jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt. Jopa 40 prosenttia ei osannut tai halunnut sanoa (vuoden 2008 kyselyssä osuus oli 32 prosenttia). Näiden lisäksi 10 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”ei mikään puolue”, eli mieluisimman puolueen kertoi vain puolet vastaajista. Tämä kertonee paitsi halusta salata kantansa, myös puoluekiinnittyneisyyden heikkoudesta.

Kantansa salaavistakin enemmistö (56 prosenttia) sanoo kuitenkin vähintään todennäköisesti äänestävänsä seuraavissa eduskuntavaaleissa. Koska ei voida tietää, jakautuuko kyselyssä kantansa salanneiden puoluekannatus samoin kuin muiden, ovat tulokset ainakin vaaleja ajatellen vain suuntaa-antavia.

Kuvioon 58 on koottu tämänvuotisen kyselyn lisäksi aiempien nuorisotutkimusten tiedot puoluekannatuksesta 18–29-vuotiaiden ikäryhmässä⁸³. Kokonaisuutena tarkasteltuna nuorten puoluekannatuksessa on viime vuosina havaittavissa muutama pysyvämmän oloinen trendi: vihreiden kannatus on jatkuvasti kasvanut, SDP:n puolestaan laskenut. Viimeisten muutaman vuoden aikana tapahtuneista muutoksista kiinnittää huomiota perussuomalaisten vahva nousu, tuoreimmassa mittauksessa jo ohi SDP:n. Muiden puolueiden kannatuksessa muutos on pienempää tai nousun ja laskun vuorottelua vailla selvää trendiä.

Äänioikeutettujen maahanmuuttajataustaisten nuorten puoluekannatus on varsin saman-

KUVIO 59. Eri puolueita kannattavien nuorten sijoittuminen erälle yhteiskunnallisen ajattelun ulottuvuuksille 2008 ja 2010. (Asteikko 1–5, keskiarvot.)

laista kuin kantaväestön nuorilla. Oikeastaan ainoa maininnan arvoinen ero on siinä, että maahanmuuttajataustaisissa niistä, jotka eivät osaa sanoa puoluekantaansa, on hieman enemmän (51 prosenttia).

Puolueiden arvoprofiilit

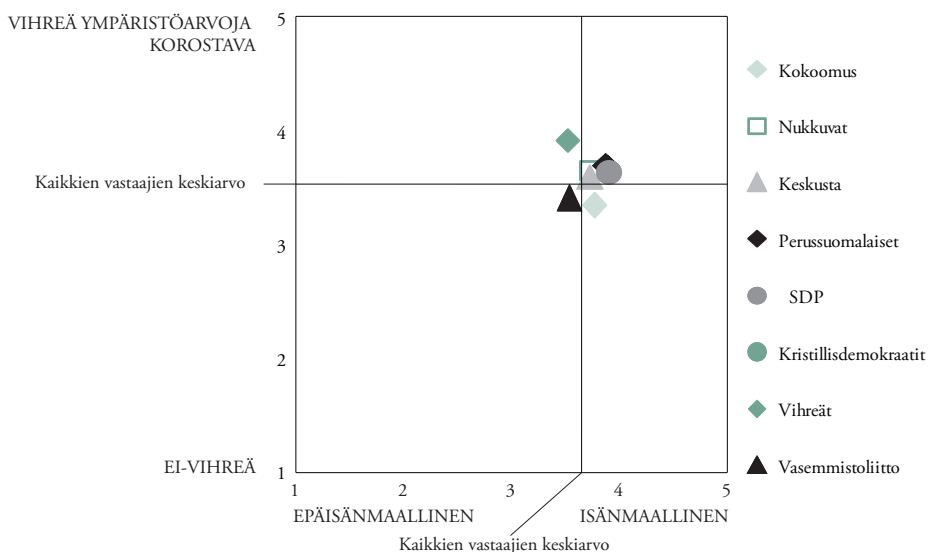
Puolueiden kannatusmuutosten lisäksi kyselyn avulla on mahdollista tarkastella puolueiden kannattajien arvojen muutoksia. Vuoden 2008 Nuorisobarometrissa selvitettiin puoluekannatuksen ohella vastaajien sijoittumista eri arvoulottuvuuksille. Vertaamalla näitä tietoja 2010 Nuorisobarometriin saadaan selville onko jonkun tietyn puolueen kannattajien itsemäärittelyssä esimerkiksi vasen–oikea-ulottuvuudella tapahtunut muutoksia.

Kuvioon 59 on hahmoteltu eri puolueita kannattavien nuorten sijoittuminen ja sen muutokset kahdella eri ulottuvuudella: vasen–oikea vaaka-akselilla, sekä arvoliberaali–arvokonserva-

tiivinen pystyakselilla. Eri puolueiden kannattajien arvomaailmojen erojen pienenemisestä kertoo liike kohti kuvion 59 koordinaatiston origoa, ja siis tavallaan kohti poliittista keskustaa. Tämä voi kertoa puolueiden samankaltaistumisesta, mutta toki myös selvitettyjen arvoulottuvuuksien epämääräisyydestä.

Vasen–oikea-akselilla nuoret joka tapauksessa jakautuvat puoluekannatuksen mukaan osapuilleen siten kuin Suomen puoluekartta perinteisestikin piirretään: vasemmalla laidassa on vasemmistoliitto, oikeassa puolestaan kokoomus. Kuvion 59 nuorten kuvaama muutos kertoo, että kokoomuksella, vihreillä, SDP:llä ja vasemmistoliitolla muutos vasen–oikea-ulottuvuudella on pientä, ja että edellä (kuvio 10) koko vastaajajoukossa havaittu muutos kohti vasenta on tapahtunut ennen kaikkea keskustan ja perussuomalaisten kannattajien parissa. Ne nuoret, jotka eivät aio äänestää ollenkaan, sijaitsevat niin vasen–oikea- kuin arvoliberaali–arvokonservatiiv-

KUVIO 60. Eri puolueita kannattavien nuorten sijoittuminen eräille yhteiskunnallisen ajattelun ulottuvuuksille. (Asteikko 1–5, keskiarvot.)

vinen-akseleilla keskiarvon tuntumassa.

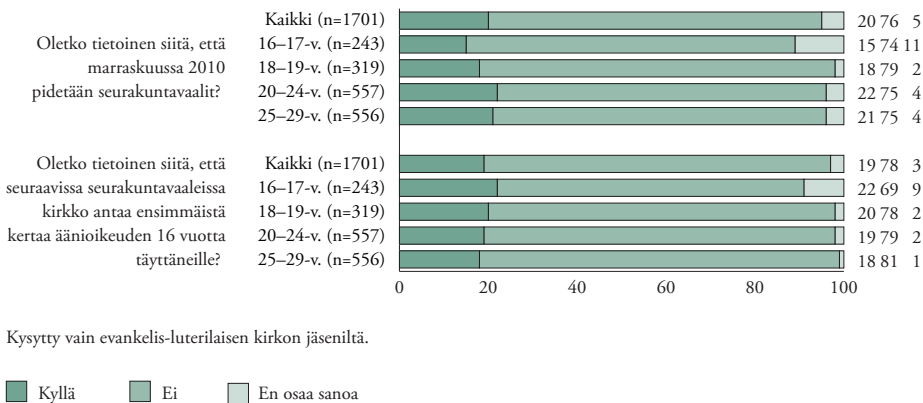
Se, että perussuomalaiset ovat entistä enemmän vasemmalla, saattaa liittyä puolueen uusiin kannattajiin. Perussuomalaisten arvellaan kilpaillevan paitsi nukkuvien, myös vasemmiston äänistä, ja kaikista puolueista juuri perussuomalaisten kannatus nuorten parissa on kasvanut eniten parin vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna.

Perussuomalaisten nuorten kannattajien sijoittuminen yhtä vasemmalle kuin demarit ja vihreät voi vaikuttaa oudolta, koska julkisessa keskustelussa perussuomalaisia luonnehditaan oikeistoon tai peräti äärioikeistoon kuuluvaksi. Syyinä tähän lienee joidenkin perussuomalaisten maahanmuuttokielteisyys, joka saatetaan yhdistää äärioikeistolaisiin liikkeisiin.⁸⁴ Puolueen ohjelmassa on kuitenkin myös pikemmin vasemmistolaisuuteen liitettyjä arvoja, kuten yhteiskunnan roolin korostaminen vastavoimana markkinoille. Myös kannattajakunnan työläistäustainuus on yhteistä vasemmiston kanssa. Kyselytutkimukset osoittavatkin, että muista puolueista eniten perussuomalaisia vetää puoleensa SDP. (Rahkonen 2010.) Kiinnostavaa sinänsä, että perussuomalaisten ja SDP:n nuoret kannattajat sijoittuvat keskimäärin täsmälleen samaan kohtaan niin

vasen-oikea- kuin arvoliberaali-arvokonservatiivinen-ulottuvuuksilla (kuvio 59).

Jos poliittinen keskusta näyttää vasen-oikea-akselilla ruuhkautuvan, vielä enemmän näin on vihreiden arvojen tapauksessa. Kuvioon 60 on yhdistetty kaksi näkemysulottuvuutta: vihreä-ei- vihreä, sekä isänmaallinen-epäisänmaallinen, joilla eri puolueiden kannattajien erot ovat aivan marginaalisia. Vihreät toki ovat hieman vihreämpiä kuin muut, suurimmista puolueista puolestaan kokoomuslaiset suhteellisesti vähiten vihreitä, mutta ympäristöarvojen tärkeys ei näin tarkasteltuna puolueita juuri erottele. Myös isänmaallisuus näyttää varsin jakamattomalta: vahvinta se on perussuomalaisilla, demareilla ja kokoomuslaisilla, mutta vain hieman heikom-
paa vasemmistoliiton ja vihreiden kannattajilla. Se, mitä merkityksiä eri poliittiset suunnat vihreydelle ja isänmaallisuudelle antavat, on tietysti toinen kysymys. Kuvioon 60 on merkitty myös nukkuvien puolueen sijainti tällä poliittisella kartalla. Nuoret, jotka eivät aio äänestää vaaleissa, eivät tälläkään ulottuvuudella näyttäisi poikkeavan muista. Kuviossa 60 kuitenkin verrataan ainoastaan keskiarvoja, ja aktiivisten ja passiivisten äänestäjien vastausten

KUVIO 61. 2010 seurakuntavaaleihin liittyvä tietämys. (%)

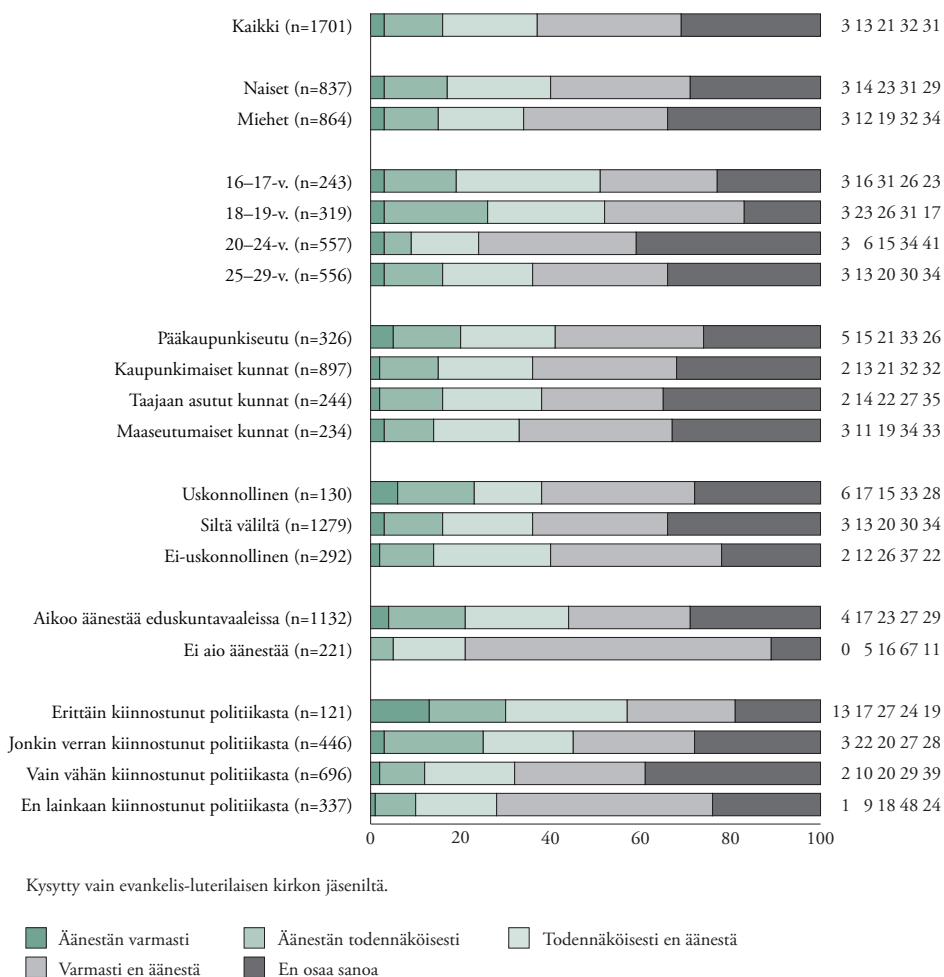
jakaumat eroavat toisistaan siten, että passiivisia on enemmän sekä vihreyden että isänmaallisuuden molemmissa ääripäissä. Vaikka keskiarvoittain tarkasteltuna eroja ei näytkään, se ei tarkoita, ettei passiivisten nuorten äänten kalastelu erityisen vihreillä tai isänmaallisilla äänenpainoilla olisi mahdollista.

SEURAKUNTAVAALIT

Äänioikeusikärajan lasku

Vain joka viides (20 prosenttia) evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvista nuorista oli haastatteluhetkellä huhti–toukokuussa tietoisia siitä, että marraskuussa 2010 pidetään seurakunta-

KUVIO 62. ”Aiotko äänestää seuraavissa seurakuntavaaleissa 2010?” (%)

vaalit. Sama kysymys esitettiin ennen vuoden 2006 vaaleja tehdyssä Nuorisobarometrissa, ja myös silloin lähestyvistä seurakuntavaaleista tietoisien osuus oli viidennes (19 prosenttia).

Nuorison kannalta poikkeukselliseksi seuraavat seurakuntavaalit tekee se, että niissä äänioikeus on ensimmäistä kertaa 16 vuotta täyttäneillä. Vuoden 2007 Nuorisobarometrissa 44 prosenttia nuorista kannatti äänestysikärajan laskua 16 vuoteen seurakuntavaaleissa, mikä oli suurempi osuus kuin minkään muun vaalin kohdalla.⁸⁵ Kuitenkin vain joka viides (19 prosenttia) nuori on tietoinen muutoksesta. Tieto äänioikeusikärajan laskusta on parhaiten tavoittanut kaikkein nuorimmat vastaajat, mutta erot vanhempiin ikäryhmiin eivät ole suuria, sillä 16- ja 17-vuotiaistakin vain 22 prosenttia on kuullut asiasta. Kuviossa 61 näkyy myös, että vaikka alaikäiset ovat muita hieman paremmin perillä ikärajan laskusta, he tietävät ylipäätään syksyn seurakuntavaaleista muita heikommin.

Äänestysaikeet seurakuntavaaleissa

Nuorten äänestysaktiivisuus seurakuntavaaleissa on hyvin matalaa (kuvio 62). Kaikista evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvista vastaajista vain 3 prosenttia sanoo varmasti äänestävänsä. Todennäköisesti äänestäviä on 16 prosenttia, naisia hieman enemmän kuin miehiä. Ennen vuoden 2006 kirkollisvaaleja tehdyssä Nuorisobarometrissa vastausvaihtoehdot olivat yksinkertaisemmat ”kyllä” ja ”ei”. Silloin 26 prosenttia sanoi aikovansa äänestää, 57 prosenttia ei aikonut, ja 17 prosenttia ei osannut sanoa. Tämän perusteella äänestysaktiivisuus saattaisi olla laskussa, mutta suurin muutos on kuitenkin aikeistaan epävarmojen osuuden kasvu.

Kuvion 62 ikäryhmittely on tavallisesta poikkeava johtuen erityismielenkiinnosta ensimmäistä kertaa äänioikeutettujen 16- ja 17-vuotiaiden

äänestysaikeita kohtaan. 18 vuoden ikä ei kuitenkaan toimi vedenjakajana, eivätkä 16–17-vuotiaat, joita muutos ennen kaikkea koskee, näytä rientävän muita aktiivisemmin äänestämään. Äänestysinnon puute ei selity tiedon puutteella, sillä kuten nähtiin, nuorimmat ovat muita paremmin perillä ikärajan laskusta (kuvio 61). Ne 16–17-vuotiaat, jotka sanovat tietävänsä ikärajan laskusta, eivät ole vanhempia ikäryhmiä aktiivisempia äänestäjiä. Eräänlaisena vedenjakajana näyttäisi toimivan noin 20 vuoden ikä, jolloin äänestysaktiivisuus näyttää entisestään putoavan. Osa muutoksesta selittynee monilla tähän ikään ajoittuvalla lapsuudenkodista muuttamisella.

Pääkaupunkiseudun nuoret vaikuttavat hieman aktiivisemmilta, ja maaseutumaisten kuntien nuoret passiivisemmilta, mutta kaiken kaikkiaan kuntatyyppin mukaiset erot seurakuntavaalien äänestysaikeissa ovat varsin pieniä. Sillä, että maaseutumaisten kuntien nuoret käyttävät enemmän seurakunnan palveluita kuin kaupunkinuoret (Myllyniemi 2006), ei näyttäisi olevan vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Maaseutumaisissa kunnissa ei 2006 Nuorisobarometrin mukaan ole sen uskonnollisempia nuoria kuin muuallakaan, ja erot seurakunnan palveluiden käytössä liittynevät etenkin muiden vapaa-ajan palveluiden suurempaan tarjontaan kaupungeissa.

Kuviossa 62 yhtenä taustamuuttujana on uskonnollisuus, joka näyttää lisäävän todennäköisyyttä äänestää seurakuntavaaleissa. Vielä uskonnollisuuttakin huomattavasti vahvempi yhteys äänestysaikeiden kanssa on kuitenkin sillä, kuinka kiinnostunut vastaaja on politiikasta, samoin sillä aikooko hän äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa. Myös seurakuntavaaleihin osallistumisen taustalla vaikuttaisi olevan yleisempi yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttamisen halu.

SUOMI JA SUOMALAISET

Edellä selvitettiin monin eri tavoin suomalaisten nuorten käsityksiä Suomen roolista maailmassa, isänmaallisuudesta ja maanpuolustustahdosta. Tilasto-osion lopuksi tuodaan vielä valaistusta siihen, millainen nuorison Suomi-kuva sisällöllisesti on, ja miksi sitä pidetään arvokkaana. Asiaa selvitetiin kahdella tavalla: strukturoiduin kysymyksiin suomalaisiin liitetystä luonteenominaisuuksista (kuvio 63), ja avoimella kysymyksellä siitä, mikä Suomessa ja suomalaisuudessa on arvokasta ja puolustamisen arvoista. Näkemyksiä esitellään tässä lyhyesti taustamuuttujien ja ajallisen muutoksen näkökulmista, ja lopun liitteestä 5 löytyvät vielä kaikki avovastaukset iän ja sukupuolen mukaan ryhmiteltynä. (Ks. myös Eekku Aromaan artikkelin tulkintaa avoimista kommentteista s. 148–157.)

SUOMALAISTEN LUONTEENOMINAIUUDET

Yleisimmin suomalaisten luonteenlaatuun yhdistetään myönteiset ominaisuudet ahkeruus (81 prosenttia mielestä ainakin jonkin verran) ja oikeudenmukaisuus (80 prosenttia). Listassa järjestyksessä seuraavat ominaisuudet ovat kuitenkin vähemmän mairittelevia: kateus, itsekkyys, väkivaltaisuus, epäluuloisuus, joista kukin kuvaa suomalaisuutta ainakin jonkin verran noin kolmen neljästä mielestä. On siis vaikeaa sanoa, onko nuorison kuva suomalaisista hyvä vai huono.

Helpompaa kuvion 63 perusteella on todeta, että nuorison suomalaisuuteen liittämät ominaisuudet ovat 15 vuodessa muuttuneet.

Muutos vuodesta 1995 on monin osin suurta, mutta sitäkään ei voi yksiselitteisesti sanoa, ovatko käsitykset suomalaisuudesta parantuneet vai huonontuneet, sillä muutoksen suunta on eri kysymyksissä erilainen.

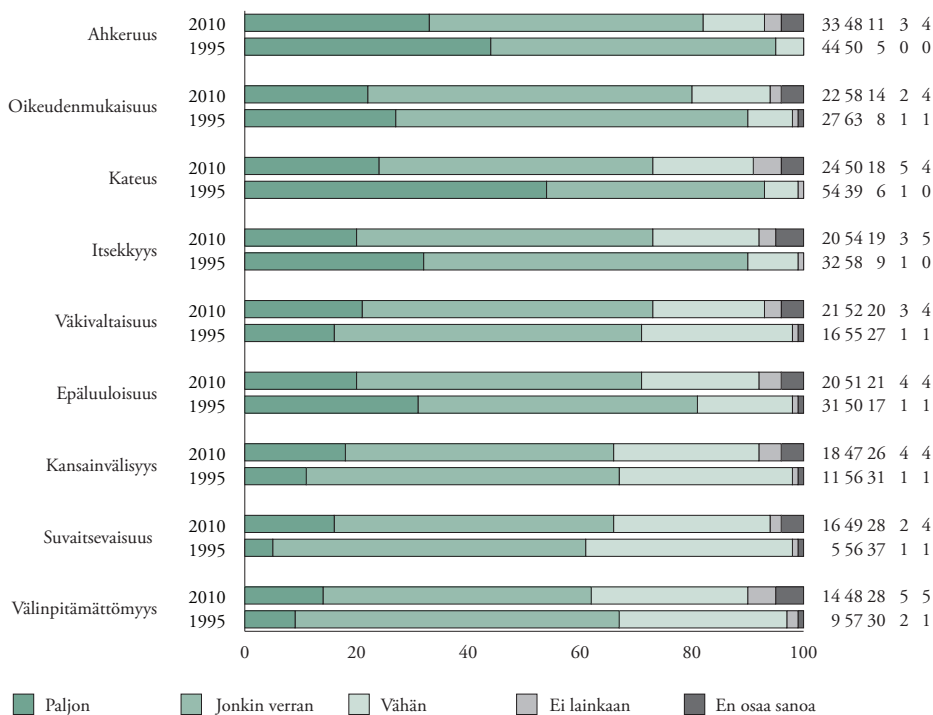
Suomalaiset ovat nuorten mielestä entistä kansainvälisempiä ja suvaitsevaisempia, sekä vähemmän kateellisia ja itsekkäitä kuin ennen. Toisaalta ahkeruus ja oikeudenmukaisuus kuvaavat suomalaisia entistä vähemmän, ja käsitys suomalaisten väkivaltaisuudesta on hieman yleistynyt.

Vuoden 1995 Nuorisobarometrissa Suomi-kuvaa selvitettiin myös hieman eri näkökulmasta kysymällä kansallisista ylpeydenaiheista. Tulosten perusteella nuoriso koki suomalaisuuden arvokkaaksi, sillä enemmistön mielestä suomalaisuudessa itsessään on paljon aihetta kansalliseen ylpeyteen, ja lähes yhdeksän kymmenestä oli sitä mieltä, että ylpeydenaihetta on ainakin jonkin verran. Kun kysymys kansallisista ylpeydenaiheista uusittiin vuonna 2009, oli muutos varsin pientä. (Myllyniemi 2009a, 81). Tämä on kiinnostavaa, sillä kuten kuviosta 63 nähdään, eivät näkemykset suomalaisten luonteenominaisuuksista ole vastaavasti pysyneet kovinkaan samanlaisina. Osaselitys tälle voi olla siinä, että toisin kuin selvitettyä käsitteitä kansallisesta luonteesta, kysymys kansallisista ylpeydenaiheista ei kohdistunut nuorten omiin tunteisiin, vaan suomalaisiin yleensä. Molemmille kysymyksille yhteistä on kuitenkin se, että ne kohdistuvat ennen kaikkea mielikuviin, eivät ainakaan helposti todennettavissa oleviin ominaisuuksiin.

Maahanmuuttajataustaisten kuva suomalaisista

Maahanmuuttajataustaisten nuorten lisäotos tarjoaa tilaisuuden verrata heidän näkemyksiään suomalaisten luonteenpiirteistä kantasuomalaisten vastaaviin näkemyksiin. Syntymämaan ja maahanmuuttoajan mukaiset erot kokemuksissa suomalaisista ovat oma kiinnostuksen kohteensa, ja siksi kuviossa 64 on eroteltu ensimmäinen ja toinen maahanmuuttajasukupolvi, sekä

KUVIO 63. Käsitteet suomalaisten luonteenominaisuuksista. Vertailu 1995–2010. (%)

välisukupolvena vielä ne, jotka ovat alaikäisinä muuttaneet Suomeen.

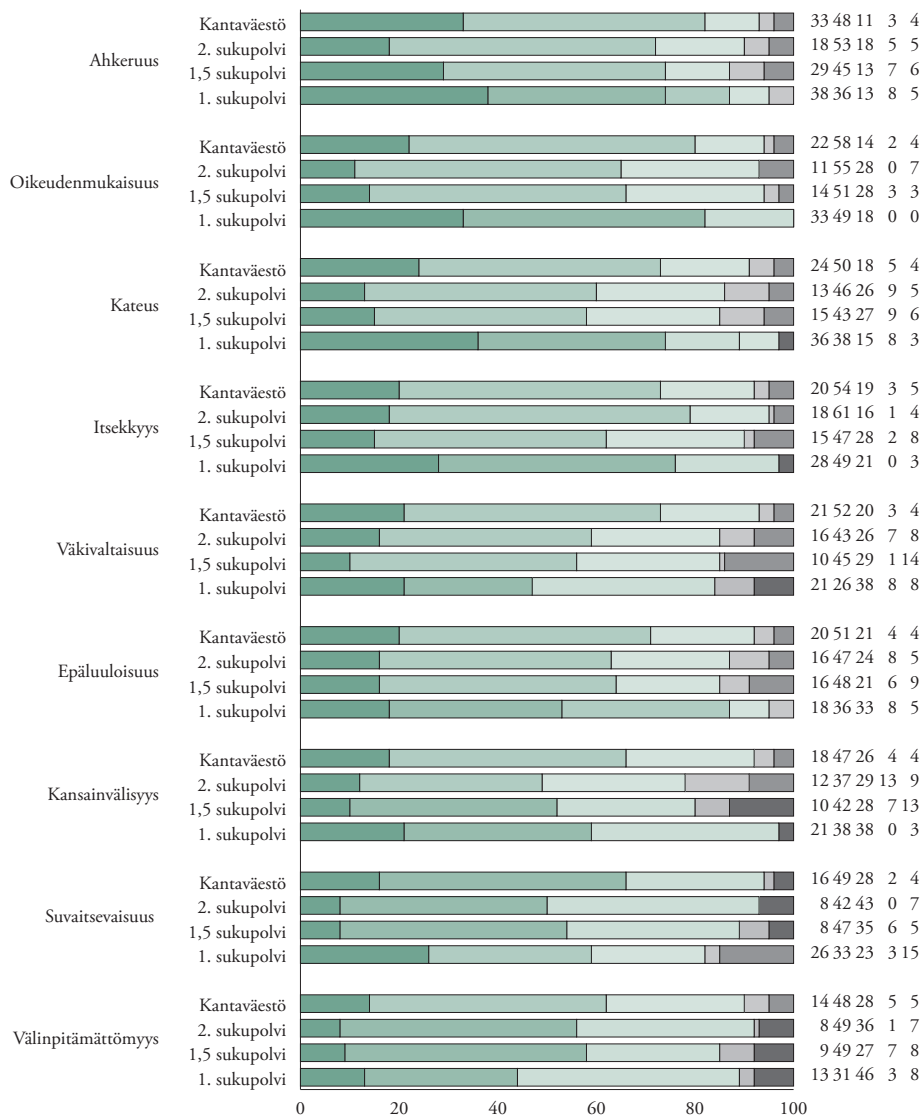
Kuvion 64 maahanmuuttajasukupolvien mukaisen vertailun informaatio on runsasta ja tavallaan melko työläästi hahmotettavassa muodossa. Jos koko maahanmuuttajataustaisten nuorten ryhmää käsiteltäisiin kokonaisuutena, saataisiin tiivistetympi kuva, jossa kuitenkin vastaavasti hukattaisiin tietoa. Kiinnostava maininnan arvoinen havainto tällaisessa vertailussa on kuitenkin se, että kantasuomalaiset tunnistavat kaikissa kysytyissä luonteenominaisuuksissa suomalaisen kansanluonteen – siis myös itsensä – vahvemmin kuin maahanmuuttajataustaiset. Kyse ei ole ”en osaa sanoa”-vastausten osuuk-sien eroista, vaan siitä, että kantaväestö näkee

suomalaisuudessa enemmän kysyttyjä ominai-suuksia kuin maahanmuuttajataustaiset nuoret. Erot ovat merkitseviä muualla paitsi suhteessa itsekkyYTEEN ja välinpitämättömyYTEEN. Etenkin kantasuomalaiset pitävät suomalaisia kateelli-sempinä, väkivaltaisempinä ja kansainvälisem-pinä kuin maahanmuuttajataustaiset.

MIKÄ SUOMALAIUUDESSA ON ARVOKASTA?

Nuorisobarometrin haastatteluissa tiedusteltiin nuorilta avoimella kysymyksellä minkä he koke-vat Suomessa ja suomalaisuudessa arvokkaaksi ja puolustamisen arvoiseksi. Kysymys on kak-sitahoinen, ja vastauksia (n=976) ohjasikin to-

KUVIO 64. Käsitykset suomalaisten luonteenominaisuuksista.
Kantaväestön ja maahanmuuttajasukupolvien* vertailu. (%)

* Maahanmuuttajasukupolvien määritelmät:

2 (synt. Suomessa, vähintään toinen vanh. synt. muualla, n=76)

1,5 (muuttanut Suomeen alle 18-vuotiaana, n=86)

1 (muuttanut Suomeen vähintään 18-vuotiaana, n=39)

Paljon Jonkin verran Vähän Ei lainkaan En osaa sanoa

dennäköisesti se, kumman puolen kysymyksestä vastaaja tulkitse kysymyksen kärjeksi. Toisaalta kysymyksen voi tulkita myös niin, että se mikä on arvokasta, on myös puolustamisen arvoista. Esimerkiksi vastatessaan ”Suomen kesä” vastaaja todennäköisesti puhui yleisesti arvokkaasta asiasta, kun taas itsenäisyyden ja veteraanien perinnön kaltaiset vastaukset viittaavat kysymyksen tulkintaan maanpuolustuksellisessa kontekstissa.

Pauli Komonen on analysoinut kaikki annetut 976 avointa kommenttia ja jaotellut ne teemallisiin kokonaisuuksiin. Komonen on myös seuraavassa annettujen tulkintojen takana. Taustamuuttujana teemoittelussa käytetään sukupuolta. Teemojen rajat ovat huokoiset ja tulkinnanvaraiset, joten jaotellun tarkoitus on vain selkiyttää aineiston antamaa yleiskuvaa, eikä kattavaa kvantitatiivista analyysia tehdä. Selkeimmät teemakokonaisuudet ja niiden ohien jääneet pienemmät ryhmät esitellään, muttei jokaista yksittäistä vastausta. Teemojen sisällä on erilaisia vastaustyyppisiä. Miehiä aineistossa oli 553 ja naisia 423. Monet vastaajista mainitsivat useita eri seikkoja, joten vastaustyyppisiä on enemmän kuin vastaajia. Kaikki vastaukset ovat iän ja sukupuolen mukaan ryhmiteltynä liitteessä 5. (Ks. myös Eekku Aromaan artikkelin tulkintaa avovastauksista s. 148–157.)

Nuorten arvostukset perinteikkäitä ja kansallismielisiä

Suurin yksittäinen vastaustyyppi liittyi itsenäisyyteen ja isänmaallisuuteen. Näitä vastauksia oli yhteensä 278. Vastaajat puhuivat myös kotimaasta, kotimaisuudesta ja omasta maasta. Vastauksista huokuva kansallismielisyys on merkille pantava seikka, koska viime vuosikymmenten yhteiskunnallisia megatrendejä ovat olleet kansainvälisyys, globalisaatio ja monikulttuurisuus. Suomi koettiin yksiselitteisen itsenäisenä – maana, jonka veteraanit ovat meille taistelleet – ja saavutetusta asemasta haluttiin pitää kiinni. Menneiden sukupolvien perintö ja kansallinen historia koettiin velvoittavana. Itsenäisyyttä,

itsestään määräämisoikeutta tai puolueettomuutta ei juurikaan punnittu suhteessa Euroopan unioniin, muihin kansainvälisiin instituutioihin tai maiden välisiin muuttoliikkeisiin. Esimerkki itsenäisyyden koetusta itseisarvoisuudesta: ”Saavutettu itsenäisyys sinällään on jo hieno asia, sen säilyttäminen on tärkeää.”

Itsenäistä kansakuntaa sivusi myös 109 vastauksen joukko, jossa puhuttiin kansallisuudesta, kansallisesta identiteetistä, kansanluonteesta, suomalaisuudesta ja suomalaisesta elämäntavasta sekä niiden erityisyydestä ja omaperäisyydestä. Niiden sisältöä ei yleensä eritelty tarkemmin, mutta kansanluonteen kohdalla esiin nousivat ominaisuudet kuten sisukkuus ja rehellisyys: ”[Arvokasta ja puolustamisen arvoista ovat] suomalaisten sisukkuus ja tahdonvoima, hyvinvointivaltiomme.” Samat ominaisuudet toistuivat yleisemmin arvoista ja asenteista puhuttaessa, jolloin kiiteltiin myös suomalaisten keskinäistä solidaarisuutta ja yhteisöllisyyttä. Yhteiskunnallisista arvoista olennaisin oli vapaus, joka mainittiin 53 kertaa. Tasa-arvo nousi esiin 27 vastauksessa.

Toiseksi suurin vastausryhmä – 241 mainintaa – koostui puheesta, jossa Suomea ja suomalaisia arvostettiin kokonaisuutena. Koettiin, että Suomessa ”kaikki” on arvokasta. Suomessa ”asiat ovat hyvin”. Monista vastauksista oli toisaalta vaikea tulkita, puhuttiinko Suomesta maantieteellisenä alueena, väestönä vai yhteiskunnallis-poliittisena kokonaisuutena, vai kaikkina näinä. 50 henkilöä sanoi, että Suomessa yksiselitteisesti arvokkainta ovat suomalaiset ihmiset. Suomalaista kulttuuria kiiteltiin 56 vastauksessa. Kyseessä on niin ikään vaikeasti rajautuva kokonaisuus. Kulttuuriin mainintoihin liitettiin useissa tapauksissa kieli. Seuraava vastaaja eritteli myös kokonaisuuden sisältöä: ”Ylipäänsä suomalaisuus, maa itsessään konkreettisesti, ihmiset täällä, oma kieli, skandinaavinen arvomaailma, ja se että tämä on hyvä maa kaikille asua.”

Luontoa ja ympäristöä kehitettiin 86 vastauksessa. Naisilla se oli itsenäisyyden jälkeen toiseksi yleisin vastaustyyppi ja miehillä neljän-

neksi. Suomalaista luontoa, maisemia ja metsiä pidettiin puhtaina ja kauniina: ”Vihreä, puhdas kolkka maailmassa.” Luonnon vastapainona kiintoisa seikka on se, että suomalaiset kaupungit mainittiin vain kahdessa vastauksessa. Maanpuolustuksen kannalta kaupungit ja infrastruktuuri ovat kuitenkin haavoittuvaisia, kun luonto pääosin ”vain on”, mikä kiellii siitä, että kysymys tulkittiin usein vain yleisesti arvokkaina koettujen asioiden näkökulmasta. Kenties urbaanin Suomen verrattain lyhyt historia yhdistettynä vastausten perinnetietoisuuteen jätti kaupungit paitsioon.

Institutionaalinen yhteiskuntaelämä, työelämä ja suomalainen hyvinvointivaltiomalli palveluineen muodostivat erottuvan teemakokonaisuuden, johon mainintoja kertyi yhteensä 126. Suurimmat yksittäiset vastaustyytit tämän teeman sisällä olivat yhdyskunta- ja yhteiskuntarakenne, demokratia, elintaso, hyvinvointivaltio, koulutus ja terveydenhuolto. Myös Suomen vakautta ja turvallisuutta kiiteltiin. Yhteiskuntarakenteita täsmennettiin muun muassa niiden reiluudella, toimivuudella ja ”tervehenkisyydellä”. Kansainvälisesti vertaillen asioiden koettiin olevan hyvin, kuten seuraava esimerkki osoittaa: ”Meillä on hyvinvointiyhteiskunta, asiat eivät ole yhtä huonosti kuin esim. Amerikassa.” Yksittäisiä mainintoja keräsivät muun muassa ammattiliitot, vähäinen korruptio ja äänioikeus.

Mobiiliteknologia, paperiala tai muut kansantalouden veturit eivät juuri keränneet mainintoja. Uskonnon rooli jäi myös vähäiseksi, se mainittiin vain kolmessa vastauksessa. Läheiset ihmiset ja suku nousivat esiin seitsemässä vastauksessa. Oman kodin otti esiin yhdeksän henkilöä.

Yleinen vastaustyyppi oli toisaalta ”en osaa sanoa”, joita kertyi 92. Neljä myös koki, että Suomessa mikään ei ole arvokasta tai puolustamisen arvoista. Aineiston perusteella naiset olivat sanavalmiimpia kuin miehet ja kenties miettineet arvostuksiaan enemmän, koska heistä vain 26 ei osannut vastata. Kokonaisuudessaan sukupuolten väliset erot aineistossa olivat pieniä, ja selkeimmät poikkeamat on mainittu edellä.

Nuorten arvostuksia tarkastellessa vaikutelma on yllättävän vanhakantainen. Suomalaisuuden sisältöä ei haluta uudistaa tai haastaa, vaan teemat vetoavat yhtenäiseen kansallisvaltioon jopa kansallisromanttisessa hengessä. Pidemmän aikajänteen tarkastelua vaatisikin se, onko kyseessä jonkinlainen asenneilmaston uuskonservatiivinen käänne vai sosiaalistuminen vanhempien polvien arvomaailmaan. Vaikuttaa siltä, että kysymyksen tematiikan osalta nuorten arvomaailma tukeutuu sovinnaisesti historiaan eikä poimi aineksia esimerkiksi ajankohtaisesta yhteiskunnallisesta keskustelusta tai poliittisista trendeistä.

VIITATUT VERTAILU- JA TAUSTA-AINEISTOT

Nuorisobarometrit. 15–29-vuotiaiden puhelinhaastattelut. *Eduskuntavaalitutkimus 2007.* Perusjoukkona olivat 18–29-vuotiaat nuoret koko maassa. Aineistonkeruu tapahtui syys–lokakuussa 2006 kyselylomakkein, joita postitettiin 1000 kappaletta. 15 nuorta jäi tavoittamatta (väärä osoite tai henkilö toisella paikkakunnalla opiskelemassa). Yhteensä 475 täytettyä lomaketta palautettiin, joten vastausprosentti oli noin 48 (475/985).

Mielipidetutkimus ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2006. Tiedonkeruun toteutti MTS:n toimeksiannosta Suomen Gallup haastattelemalla lokakuussa 2006 yhteensä 1011 iältään 15–79-vuotiaasta suomalaista.

Mielipidetutkimus ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009. Tiedonkeruun toteutti MTS:n toimeksiannosta Taloustutkimus Oy haastattelemalla 25.9.–20.10.2009 yhteensä 981 iältään 15–79-vuotiaasta suomalaista.

Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen lomakekysely 2006. Perusjoukkona 13–25-vuotiaat Suomessa asuvat nuoret, jotka ovat itse tai joiden vanhemmista ainakin toinen on syntynyt ulkomailla. Yhteensä 1385 vastausta, tutkimukseen osallistuneet nuoret edustavat noin 50 eri kansallisuutta.

HS-gallup 2/2010a. Helsingin Sanomien Taloustutkimuksella teettämä kysely naisten pakollisesta kriisinhallintakoulutuksesta. Tutkimukseen osallistui yli 5300 vastaajaa.

HS-gallup 2/2010b. Tuhannen ihmisen haastattelut asenteista maahanmuuttoa ja maahanmuuttajia kohtaan.

HS-gallup 3/2010. Helsingin Sanomien TNS Gallup Oy:llä teettämä kysely suhtautumisesta Nato-jäsenyyteen. Tutkimukseen osallistui 1000 vastaajaa.

Tilastokeskuksen Työvoimatutkimus kerää tilastotietoja 15–74-vuotiaan väestön työhön osallistumisesta, työllisyydestä ja työttömyydestä sekä työvoiman ulkopuolisten toiminnasta. Työvoimatutkimuksen tiedonkeruu perustuu Tilastokeskuksen väestötietokannasta kahdesti vuodessa satunnaisesti poimittuun otokseen. Kuukausittainen otos on noin 12 000 henkeä ja tiedot kerätään tietokoneavusteisilla puhelinhaastatteluilta.

Varusmiesten loppukysely. Nuorisobarometrissa käytetty vertailudata on uusimmasta saapumiserästä 2/09 (n=7589).

VIITTEET

- 1 On tärkeää erottaa käsitteet merkitsevä ja merkittävä toisistaan. Näin suuressa aineistossa pienetkin erot voivat olla tilastollisesti merkitseviä, mutta se ei välttämättä tarkoita sitä, että ne olisivat tutkittavan asian kannalta merkittäviä.
- 2 NUTS-luokitus (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) on EU:n tilastoviraston Eurostatin käyttämä kolmitasoinen hierarkiaan perustuva aluejako.
- 3 Tähän kategoriaan kuulusivat myös ne ammattikorkeakoulututkimuksen suorittaneet, jotka opiskelevat toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa, mutta näitä tapauksia ei aineistossa ole lainkaan.
- 4 Piilotyötön on henkilö, joka haluaisi työtä ja olisi työhön käytettävissä, mutta ei ole syystä tai toisesta etsinyt työtä aktiivisesti. Piilotyöttömät luokitellaan työvoiman ulkopuolella oleviksi, sillä he eivät täytä kaikkia työttömän määrittelyn kriteerejä.
- 5 Tilastokeskuksen työttömyysmäärittelmä voi nuorten kohdalla olla ongelmallinen, sillä työttömäksi voidaan katsoa myös työtä hakevat päätoimiset opiskelijat. Tilastokeskuksen käyttämien kansainvälisten standardien mukaan opiskelijat luetaan työllisiin ja työttömiin samoilla kriteereillä kuin muukin väestö. Työttömäksi lasketaan henkilö, joka haastattelussa ilmoittaa olleensa tutkimusviikolla vailla työtä, käyttäneensä vähintään yhtä aktiivista työnhakutapaa viimeisten neljän viikon aikana ja olevansa valmis aloittamaan työn kahden viikon kuluessa. Vuonna 2009 nuorista työttömistä keskimäärin jopa 54 prosenttia oli päätoimisia, tutkintoon johtavassa koulutuksessa olevia opiskelijoita (Kurki-Suonio 2010). Toisaalta myös työttömistä opiskelijoista osa opiskelee ainoastaan paperilla, ja on siinä mielessä todellisia työttömiä.
- 6 Euroopan unioni ilmaisee koulutuksesta syrjäytymistä (*early school leavers*) niiden 18–24-vuotiaiden osuutena, joilla on vain alempi keskiasteen tutkinto ja jotka eivät

opiskele (Early... 2010). Suomessa tällaisia nuoria oli vain 9,8 prosenttia vuonna 2008. Seitsemässä muussa EU-maassa oli vähemmän – edellä kerrotulla tavalla lasten – syrjäytyneitä nuoria, mikä saattaa johtua suomalaisten nuorten opintojen viivästyemisestä työssäkäynnin vuoksi (Keinänen 2007).

- 7 Suomen 15–29-vuotiaasta väestöstä oli vuoden 2009 lopussa 50 555 ruotsinkielistä, mikä oli 5,0 prosenttia kaikista 1 003 742 sen ikäisestä suomalaisesta.
- 8 Kolme viralliselta äidinkieltään suomenkielistä nuorta sanoi haastattelussa äidinkielekseen venäjän, minkä lisäksi otoksessa on yksi seuraavia kieliä äidinkielenään puhuvia: thai, kiina, kurdit, latvia ja saksa. Kaikissa tapauksissa haastattelukieli oli suomi, ja kyse lienee kaksikielisistä nuorista, jotka eivät ole täysin varmoja virallisesta äidinkielestään.
- 9 Väestöllä tarkoitetaan alueella (esim. koko maa, lääni, kunta) vakinaisesti asuvaa väestöä. Ne henkilöt, joilla väestötietojärjestelmän mukaan oli kotipaikka Suomessa vuodenvaihteessa 31.12., kuuluvat ko. vuoden väestöön kansalaisuudestaan riippumatta; samoin ne Suomen kansalaiset, jotka asuvat tilapäisesti ulkomailla. Ulkomaalaisella on kotipaikka Suomessa, jos hänen oleskelunsa on tarkoitettu kestävänsä tai on kestänyt vähintään yhden vuoden. Turvapaikan hakija saa kotipaikan vasta, kun hänen hakemuksensa on hyväksytty. ([Http://stat.fi/meta/kas/vaesto.html](http://stat.fi/meta/kas/vaesto.html).)
- 10 Elinkeinoelämän keskusliitto julkaisi kesällä 2010 yri-tysten kielitaitotarpeita kartoittavaan kyselyyn pohjautuvan kannanoton, jossa EK pitää vaihtoehtojen lisäämistä kielten opintuun välttämättömänä, koska kielitaitotarpeetkin töissä ovat monipuolistuneet (Liiten 2010). Yliopistojen kieltenopetuksen yksipuolistumisesta kannetaan huolta, sillä kielikeskuksiin kohdistuvat säästötoimet kohdistuvat etenkin harvemmin opiskeltuihin kieliin: espanjaan, italiaan, japaniin, ranskaan, saksaan, suomeen vieraana kielenä ja venäjään (Jarde 2010). Myös peruskouluissa ja lukioissa nuoret lukevat kieliä entistä yksipuolisemmin. Eniten on vähentynyt saksan opiskelu, mutta myös ranska ja venäjä ovat menettäneet suosiotaan. Vain espanja on onnistunut kasvattamaan opiskelijamääräänsä peruskouluissa ja lukioissa tällä vuosituhanella, mutta viime vuosina senkin opiskelijamäärät ovat junnanneet paikoillaan. (Asplund 2010.)
- 11 Käsitteiden valinta on haastavaa, sillä esimerkiksi adoptiotaustaan tai vanhempien ”kaksikulttuurisen” avioliiton takia otokseen osuneet nuoret eivät ole perinteisesti määriteltävissä ”maahanmuuttajiksi”. Toisaalta käsitteen ”monikulttuurinen” on kritisoitu ilmentävän niin voimakkaita ideologisen sitoutumisen merkkejä, että sitä tulisi välttää tutkimuksenteossa. (Ks. Harinen ym. 2009, 7.) Tässä käytettyä ”maahanmuuttajataustaisuutta” voi myös syystä kritisoida etäisen tekniseksi käsitteeksi, joka

- on kaukana nuorten arjesta ja itse itselleen antamista määreistä (ks. kuvio 2).
- 12 Pohtiessaan eri vaihtoehtoja sen tilastolliseksi selvittämiseksi kuka on maahanmuuttajalapsi Leena Kartovaara (2007) näkee kaikissa tavoissa omat ongelmansa. Esimerkiksi käytettäessä luokitteluperustana synnyinmaata, on huomattava, että osa muualla syntyneistä on suomalaisten lapsia. Tähän ongelmaan törmättiin myös Nuorisotutkimusverkoston maahanmuuttajataustaisten nuorten kyselytutkimuksen otannassa (Harinen 2005). Maahanmuuttotilasto mahdollistaa muun maan kansalaisena Suomeen muuttaneiden tarkastelun, mutta sen lisäksi täytyisi käydä läpi muuttoliikkeet yksilötasolla sen tutkimiseksi onko henkilö vielä maassa. Kansalaisuus maahanmuuttajuuden kriteerinä on monitulkintainen, sillä siinä on päätettävä kuinka huomioida Suomessa asuvat ulkomaan kansalaiset, toiset kansalaisuudet ja Suomen kansalaisuuden jo saaneet. Jos käytetään vanhempien synnyinmaata, huomioidaanko molemmat vai vain toinen? Entä jos vanhemmat ovat jo saaneet Suomen kansalaisuuden? Tietoa äidinkielestä puolestaan ei tilastoida useimmissa maissa. Kartovaara luokittelisi maahanmuuttajalapsiksi a) kahden ulkomailla syntyneen Suomessa (16 868) ja ulkomailla (9 953) syntyneet lapset, b) yhden ulkomailla syntyneen vanhemman ulkomailla syntyneet lapset, joiden toisesta vanhemmasta ei ole tietoa (5 665) sekä c) ulkomailla syntyneet lapset, joiden vanhemmista ei ole tietoa (576). Vuonna 2005 näitä oli yhteenlaskettuna 33 000. Näistä vieraskielisiä on 29 400 (yhteensä vieraskielisiä lapsia on 32 000), eli monimutkainen syntymämaaluokittelu ja pelkkä äidinkielen perustuva luokittelu toivat 89-prosenttisesti samat lapset.
 - 13 Nämä kaksi vaihtoehtoista luokittelua – pelkkä syntymämaa, tai sen ja äidinkielen yhdistelmä – rajaavat sisäänsä 86-prosenttisesti samat nuoret.
 - 14 Näin kävi esimerkiksi kun ”Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen”-tutkimushankkeen kyselyssä 2005 käytettiin rajauksena syntymämaata mainitulla tavalla. Lisäksi kriteerinä oli vähintään kahden vuoden mittainen Suomessa asuminen, koska tutkimukseen osallistuminen (kyselylomakkeen täyttäminen) edellytti kohtalaista suomen kielen hallintaa. Tällä rajauksella tutkimuksesta jäivät siis pois turvapaikanhakijat ja muut äskettäin maahan tulleet nuoret. Nuorisobarometrin puhelinhaastatteluisa vaadittava suomen tai ruotsin kielen taito on todennäköisesti vielä suurempi, eikä aineistossa olekaan kuin yksi vastaaja, jonka viimeisin muuttovuosi Suomeen on 2009.
 - 15 Yleisimmät syntymämaat ovat Venäjä (20), Somalia (10), Vietnam (9), Viro (9), Kiina (8), Thaimaa (6), Iran (5) ja Turkki (5).
 - 16 Näistä 12 kuuluu suomen- ja ruotsinkielisten nuorten perusotokseen. Aiemmissa Nuorisobarometreissa syntymämaata ei ole selvitetty, ja tästä saa mahdollisesti suuntaa-antavan kuvan siitä, mikä on ollut maahanmuuttajataustaiseksi luokiteltavien nuorten osuus aiemmissa kyselyissä. Huomion arvoista on se, että virallinen ja itse ilmoitettu äidinkieli eivät täydellisesti vastaa toisiaan, ja 8 näistä 12:sta onkin itse ilmoittanut äidinkielekseen jonkin muun kuin suomen tai ruotsin. Maahanmuuttajataustaisten osuus haastatelluista, vajaa prosentti, on joka tapauksessa selvästi alle maahanmuuttajien osuuden koko 15–29-vuotiaassa väestössä.
 - 17 Taulukon sävytettyjen solujen n=196, mutta niiden lisäksi seitsemässä tapauksessa vastaaja kuuluu maahanmuuttajataustaisiin. Näitä ovat itse Suomen ulkopuolella syntyneet, joiden vanhemmista ainakin toinen on myös syntynyt Suomen ulkopuolella, sekä ne, joiden molempien vanhempien äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi, mutta syntymämaasta ei ole tietoa.
 - 18 Suomessa tilastointi perustuu kansalaisuuteen, syntymäpaikkaan ja äidinkielen, joiden perusteella esimerkiksi romaniväestön kohtaamaa syrjintää on miltei mahdollista osoittaa tilastollisesti. (Harinen ym. 2009, 8.)
 - 19 Maahanmuuttajasukupolvilla on Portesin ja Rumbautin mukaan tärkeä vaikutus kotoutumisessa, mutta heidän mukaansa siihen vaikuttavat lisäksi myös monet muut tekijät, kuten sosio-ekonominen tausta, muuttoikä ja muuttokohortti. Muuttokohortti viittaa kansainvälisen muuttoliikkeen valikoivaan luonteeseen, eli eri aikoina muuttaneet ovat usein taloudelliselta ja sosiaaliselta taustaltaan erilaisia.
 - 20 Myös tässä joukossa voi olla ns. seka-avioliitossa syntyneitä, mutta ristiintaulukoimalla isän ja äidin syntymämaat löytyy ainoastaan tapaus, jossa äiti on syntynyt Ruotsissa ja isä Italiassa.
 - 21 Rumbaut erottelee seitsemän ikäryhmää, joista neljä on aikuisena muuttaneita (ikäryhmät 18–24, 25–34, 35–54 ja 55–) ja kolme lapsena tai nuorena muuttaneita (ikäryhmät 0–5, 6–12 ja 13–17). Nuorisobarometrin Suomeen muuttaneista suurin osa (70 prosenttia) on muuttanut maahan alle 18-vuotiaana.
 - 22 Taulukossa 5 maahanmuuttajataustaisia on vain 201, ei 203 kuten koko aineistossa, mikä johtuu siitä, että kahdessa tapauksessa Suomeen muuttamisikä ei ole tiedossa.
 - 23 Kappaleen pohdinta sähköpostikirjeenvaihdosta Tuomas Martikaisen kanssa heinäkuussa 2010.
 - 24 Selvitettyä kokemusta paikalliseen alueeseen tai yhteisöön kuulumisesta käytettiin kyselyssä muotoilua ”oman paikkakunnan asukas”. Haastatelluille esitettiin vielä tarkennuksena ”kuten esimerkiksi tamperelainen”, vaikka yhteenkuuluvuuden tunne voi yhtä hyvin liittyä kaupunkia tai kuntaa suurempaan tai pienempään kokonaisuuteen (kuten hervantalainen, pirkanmaalainen, hämäläinen).

- 25 Maailmankansalaiseksi samastumisesta kysyttäessä haastattelijoille annettiin ohjeeksi, että jos joku haluaa selitystä käsitteelle, hänelle voi kertoa, että ”maailmankansalaisuus” kuvaa sitä, ettei tunne itseään minkään (kansallis)valtion kansalaiseksi. Siitä, kuinka moni tämän tarkennuksen sai, ei ole tietoa. Maailmankansalaisuuteen voi liittyä monia muitakin merkityksiä, kuten ihmisyyden kunnioittamista alkuperästä riippumatta, kulttuurista suvaitsevaisuutta, antinationalismia (vrt. Sihvonen 2004, 11–12).
- 26 Spearmanin järjestyskorrelaatiokerroin on 0,12, mikä on merkitsevä muttei kovin vahva korrelaatio. Isänmaallisuuden ja maanpuolustustahdon välinen yhteys on voimakkain kaikkein nuorimmassa, alle 20-vuotiaiden ikäryhmässä. Myös vähintään 25-vuotiailla tämä yhteys on merkitsevä, mutta 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä sitä ei ole ollenkaan. Sukupuolittainen tarkastelu osoittaa, että ilmiö johtuu nuorista miehistä. Siinä missä naisilla isänmaallisuuden yhteys (aseellisen) maanpuolustustahdon kanssa voimistuu tasaisesti iän myötä, miehillä se on erittäin voimakasta alle 20-vuotiaiden ryhmässä kadotakseen iän myötä kokonaan. Miesten isänmaallisuuden ja maanpuolustustahdon välisen yhteyden heikkeneminen juuri iässä, jossa varusmiespalvelus yleensä suoritetaan, on kiinnostava havainto. Kumpikaan ominaisuuksista ei kuitenkaan itsessään heikkene varusmiespalveluksen suorittamisen myötä (ks. kuvat 12 ja 39).
- 27 Markkinahenkisten arvojen kasvu voisi sopia yhteen tuoreimpien Risc-tutkimusten tuloksiin, joiden mukaan nuorten naisten hedonismi ja materialismi ovat kasvussa. Tällaisissa päätelmissä ylitulkinnan riski on tosin hyvin suuri.
- 28 Tälle kansainvälisten suhteiden ”realistiselle” teorialle vaihtoehtoisia paradigmoja, tapoja hahmottaa globaalia tilannetta, ovat maailman näkeminen yhtenäisenä (kuten Fukuyaman ”historian loppu” -teesissä), kahtia jakautuneena (rikkaisiin ja köyhiin, länteen ja itään jne.), moninapaisena (kuten Huntingtonin, 2003, kulttuureihin perustuva maailmanjärjestys) tai silkkanä kaaoksena.
- 29 Tosin markkinahenkisyyden vastinpariksi asetetulla julkisella toiminnalla on monia merkityksiä ja sisältöjä, joilla on vaikutuksensa julkisen toiminnan koettuun arvoon. Jossain katsannossa esimerkiksi yleisen asevelvollisuusarmeijan kannattajien voi sanoa olevan julkisen toiminnan kannalla.
- 30 Esimerkiksi Kinseyn tutkimuksissa itsemäärittelyltään homoseksuaaleja oli vain muutama prosentti, mutta eroottista vetoa samaan sukupuoleen oli kokenut lähes 40 prosenttia.
- 31 Vuonna 1977 Suomessa syntyi 34 000 miestä, joista kutsunnoissa kävi vuosituhannen lopussa 96 prosenttia. 87 prosenttia ikäluokasta määrittiin palvelukseen. Ikäluokasta keskeytti palveluksen seitsemän prosenttia ja, kun vain prosentin verran suoritti sen loppuun ennen 30 ikävuoden täyttymistä, saatiin lopputulokseksi, että 81 prosenttia miehistä oli suorittanut varusmiespalveluksensa. (Vainio 2008.)
- 32 Vuoden 1988 ikäluokasta 81 prosenttia määrittiin kutsunnoissa palvelukseen. Palveluksen keskeyttämisprosentti on noussut parina viimeisenä vuonna jo lähes 18:aan. Vuoden 1977 ikäluokasta vain joka seitsemäs palveluksensa keskeyttänyt suoritti sen myöhemmin, ja tämän perusteella keskeyttäneiden määrän voi olettaa supistuvan korkeintaan parilla prosentilla. Tästä voidaan päätellä, että enää kaksi kolmasosaa suomalaismiehistä suorittaa nykyään varusmiespalveluksensa.
- 33 Jos tämä tulkinta olisi oikea, ja vastaajat salailisivat siviilipalvelustaan haastattelutilanteessa, se tukisi käsitystä varusmiespalveluksen suorittamisen vahvasta oletusarvosta ja normatiivisuudesta. Tämä olisi kiinnostava tutkimusaihe itsessään, mutta barometriaineisto ei anna tällaiseen tulkintaan mahdollisuuksia.
- 34 Nuorten vapaa-aikatuotkimuksen 2009 mukaan noin neljänneksellä intti-ikäisistä nuorista miehistä on työtöystävä, minkä lisäksi avo- tai avioliitossa on suunnilleen yhtä moni, ja osuus kasvaa nopeasti iän myötä. (Myllyniemi 2009b, 85.)
- 35 Jos autoritaarinen johtamistyyli ja tiukan hierarkkinen organisaatiomalli olisivat tehokkaimpia, on syytä pohtia, miksi ne eivät ole laajemmin käytössä yrityksissä, jotka kuitenkin tähtäävät nimenomaan (kustannus)tehokkuuteen. Jääkiekkovalmentaja Juhani Tamminen vertaa kilpaurheilua ja armeijan johtamista toisiinsa, ja ymmärtää hyvin sotilasjohtamista kilpailutilanteessa, jossa ”... ei ole aikaa, eikä varaa, että joku säveltää. Sitten taas kun ollaan poissa taistelutilanteesta, niin ihmisistä otetaan maksimi ulos toista kautta.” (Huhtanen 2010.)
- 36 Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentumista käsittelevässä väitöksessään Pekka Halonen (2007) toteaa, että kouluttajakaskeisyyteen ja perinteisiin toimintamalleihin pohjautuva kouluttajamalli ei vastaa kaikilta osin tulevaisuuden haasteita. Halosen mukaan kehitystä hidastavat puolustusvoimien pitkä historia, organisaatiokulttuurin pitkät perinteet ja pysyvyys, vahvat perinteet, monitasoiset symboliset kulttuurituotteet, ohjaava koulutusnormisto sekä perinteiset ajattelu- ja toimintamallit.
- 37 Kuntoluokitus tehdään 12 minuutin juoksutestin perusteella. Kuntoluokat miehillä ovat: kiitettävä (yli 3000 m), hyvä (2600–2990 m), tyydyttävä (2200–2590 m) ja huono (alle 2200 m). Palveluksen alussa varusmiehistä noin 10 prosentilla oli kiitettävä kunto, hyvä kunto oli kolmanneksella, tyydyttävä noin 40 prosentilla ja huono noin viidenneksellä. Palveluksen lopussa kunnoltaan kiitettäviä oli noin 15 prosenttia ja hyviä lähes 45 prosenttia. Tyydyttäväkuntoisten osuus oli pudonnut noin

- 30 prosenttiin ja huonokuntoisten noin 10 prosenttiin. (Kiuru & Riipinen 2007, 19.)
- 38 Toisin kuin Nuorisobarometrin puhelinhaastatteluisa, varusmiesten loppukyselyn tiedot kerätään kyselylomakkein. Myös tilanne, jossa kysely tehdään, saattaa vaikuttaa tuloksiin. Tulosten vertailukelpoisuutta vähentää sekin, että loppukyselyssä vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa” sijaan käytettiin muotoa ”vaikea sanoa”.
- 39 Aineiston maahanmuuttajataustaisista nuorista miehistä vain 44 oli ehtinyt käydä varusmiespalveluksen. Tämä on liian pieni määrä luotettavien yleistysten tekemistä varten mutta riittävä suuntaa-antavaan vertailuun, ja suurimmat kuvion 31 eroista ovat tilastollisesti merkitseviä.
- 40 Kappaleen pohdinta Anni Ojajärven sähköpostikirjeenvaihdosta 19.8.2010.
- 41 Euroopan unionin 27 jäsenvaltiosta 19 on perustanut ammattiarmeijan, valikoiva tai suppea asevelvollisuus on viidessä, mutta laaja asevelvollisuus on vain Suomella, Kreikalla ja Kyproksella. Ruotsissa päätettiin luopua asevelvollisuudesta kesällä 2009, ja asevelvollisuuden lakkauttanut laki tuli voimaan heinäkuun alussa 2010. Myös Saksassa ollaan mahdollisesti jo tämän vaalikauden aikana luopumassa asevelvollisuusarmeijasta.
- 42 Kyselyä laadittaessa soveltuvuuden ajateltiin sisältävän niin kyvykkyyden kuin motivaationkin, mutta kyselytulokset eivät kerro sitä, kuinka vastaajat soveltuvuuden ovat käsittäneet.
- 43 MTS:n kaiken ikäisten suomalaisten parissa tehtyjen tutkimusten tuloksien mukaan vuonna 2009 koko 15–79-vuotiaasta väestöstä 72 prosenttia kannattaa nykyistä järjestelmää. Ammattiarmeijaan siirtymisen kannatus oli 11 prosenttia, nuorilla hieman suurempaa. Valikoivan järjestelmän kannatuksessa iän mukaiset erot olivat pieniä, ja yhteensä 16 prosenttia suomalaisista kannatti sitä. Tulosten suora vertailu Nuorisobarometriin ei ole mielekästä, sillä MTS:n kyselyssä ei vaihtoehtona esitetty vapaaehtoisuuteen perustuvaa varusmiespalvelusta, ja on epävarmaa, kuinka suuri osa vapaaehtoisista mallia kannattavista valitsi valikoivan järjestelmän vaihtoehdon. MTS:n kysymyksenasettelussa ei myöskään Nuorisobarometrin tapaan huomioida sukupuolten erilaisia rooleja. (MTS 2009.)
- 44 Elokuussa 2010 Vihreät esitti Suomen asevelvollisuuden muuttamista yleisestä valikoivaksi, miesten ja naisten kesken tasa-arvoiseksi ja tulevaisuudessa täysin vapaaehtoiseksi. Vihreille riittäisi nykyisen 350 000 asevelvollisen sijaan 75 000–150 000 asevelvollisen reservi.
- 45 Luvuissa ovat mukana yleinen asevelvollisuus, valikoiva asevelvollisuus ja vapaaehtoinen varusmiespalvelus, ammattiarmeijaa kannattavilta sukupolvinäkökulmaa ei selvitetty.
- 46 MTS:n vastausvaihtoehdot ovat pelkistetyimmät ”kyllä” ja ”ei”, mutta jos Nuorisobarometrin ”täysin samaa mieltä” ja ”jokseenkin samaa mieltä” -vaihtoehdot yhdistetään, tuloksia voidaan suuntaa-antavasti vertailla. MTS:n tuoreimmassa, syksyllä 2009 tehdyssä tutkimuksessa alle 25-vuotiaista 65 prosenttia oli sitä mieltä, että jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa. Nuorisobarometrin vastaava osuus on 66 prosenttia, eli käytännössä eroa ei ole.
- 47 Vertailusta on poistettu naiset, siviilipalvelusmiehet ja palvelusta vapautetut.
- 48 Varusmiespalveluksen merkitys elämänhallinnan kannalta on tärkeä, ja epäilemättä myös hyvin yksilökohtainen kysymys. Vallitseva näkemys lienee se, että armeijaa lisää ”selkärankaa”, kurinalaisuutta ja vastuullisuutta. Vastakkainen näkemys asiaan olisi se, että hierarkkisessa sotilaskurissa itsekuri ei kehity, vaan elämänhallinta pikemmin heikkenee. Tästä näkökulmasta armeijan voi nähdä hämärtävän vastuullisuutta, sillä sen hierarkiassa esimies on vastuussa käskyistä, joita alaisen tehtävänä on lähinnä kyseenalaistamatta noudattaa (Jokinen 2000, 180).
- 49 Koulutukseen hakeutumista tai opiskelemista on vaikea yhdistää varusmiespalveluksen suorittamiseen, ja opiskelu varusmiespalveluksen aikana on erittäin harvinaista. Lisäksi palvelus vaikuttaa viidenneksen opintoihin negatiivisesti viivästyttämällä niiden jatkamista palveluksen jälkeen. (Laaksonen 2004.)
- 50 Tulopuolella konkreettisia eria ovat päivärahat ja sotilasavustukset, mutta laskelmissa on huomioitu myös esimerkiksi kulutuksen aleneminen sillä oletuksella, että varusmies kuluttaa palveluksensa aikana noin 36 prosenttia normaalisti kulutuksestaan. (Kiuru & Riipinen 2007, 31.)
- 51 Palveluskelpoisuudella tarkoitetaan sitä, että asevelvollinen suoriutuu laissa tarkoitettusta palveluksesta eikä vaaranna omaansa tai muiden turvallisuutta (Pohjalainen 2010).
- 52 Majuri Jari Enbergin mukaan T-luokiteltujen henkilöiden määrän kaksinkertaistuminen vuodesta 2008 vuoteen 2009 johtuu luokituspäätösten pelisääntöjen selkiytymisestä (Pohjalainen 2010).
- 53 Niin suuri enemmistö painottuu asteikon 1=heteroseksuaalinen–5=homoseksuaalinen heteropäähän, että homoseksuaaleiksi on määriteltä arvot 4 ja 5. Silti tässä joukossa on vain 24 tapaus.
- 54 Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu antoi huomautuksen seurantaraportissaan 29.3.2006 arvostellen Suomen aseistakieltäytymislainsäädäntöä.
- 55 Käännettyssä muuttujassa alkuperäisen muuttujan suurin arvo on muunnettu pienimmäksi ja päinvastoin. Näin saatu muuttuja on sisällöltään tarkoituksenmukainen pasifismi-summamuuuttujan osaksi. En osaa sanoa -vastaukset on summamuuttujaa muodostettaessa poistettu.

- 56 Näkemys siitä, että ”väkivalta on aina väärin” voisi myös tulla kyseeseen, mutta ajatus on niin laajalti hyväksytty (ks. kuvio 45), että se ei ole omiaan erottelevaan pasifistista ajattelua. Itse asiassa näkemys siitä, että ”väkivalta on aina väärin” korreloi negatiivisesti muuttujan ”arvostan aseistakieltäytyjien vakaumusta” ja positiivisesti aseellisen maanpuolustustahdon kanssa. Tämä tukee taulukossa 9 tehtyä havaintoa siitä, että valtion käyttämää väkivaltaa, kuten sotaa, ei tunnisteta väkivallaksi. Suhteessa pasifismiin väkivallan vastustaminen ja sodan hyväksyminen on siinä mielessä nurinkurista, että kaiken väkivallankäytön hylkäämistä voi pitää pasifismin äärimmäisenä muotona. Tässä yhteydessä käytetty pasifismi onkin ymmärrettävä lähinnä sodanvastaisuudeksi ja myönteiseksi asenteeksi aseistakieltäytymistä kohtaan.
- 57 Poikkeuksellisesti tässä vertailussa ovat mukana myös lisäotoksen maahanmuuttajataustaiset nuoret, sillä muuten ei muihin uskontokuntiin kuuluvia olisi tarpeeksi vertailua varten. Maahanmuuttajataustaisuus ei kuitenkaan selitä havaittua eroja.
- 58 *Helsingin Sanomien* Taloustutkimuksella teettämässä gallupissa kysyttiin, pitäisikö myös naisten osallistua pakolliseen kriisinhallintakoulutukseen miesten asevelvollisuuden tavoin. Tutkimukseen osallistui yli 5300 vastaajaa.
- 59 Omana uudistusmallinaan Arhinmäki tarjosi ”valmiusvelvollisuutta”. Siinä asepalvelukseen valittaisiin 20–30 prosenttia miesten ikäluokasta. Naisetkin voisivat hakeutua koulutukseen. Koulutettua reserviäsarveijaa täydennettäisiin tarvittaessa kolmen kuukauden teho-koulutetulla valmiusreservillä. Suuronnettomuuksien ja luonnonkatastrofien varalta koulutettaisiin siviilireservi. Arhinmäen mallissa hakeutuminen asepalvelukseen ja valmiusreserviin olisi kaikille vapaaehtoista, mutta niihin voitaisiin kannustaa korkeammilla päivärahoilla.
- 60 Kesäkuussa 2010 Aamulehden ja MTV:n TNS-Gallupilla teettämässä kyselyssä selvitettiin yksiselitteisemmin sitä, onko EU-jäsenyydestä ollut enemmän hyötyä kuin haittaa. Näin muotoiltuna yli kolmannes suomalaisista uskoo, että jäsenyys on tuonut Suomelle hyötyä. 33 prosenttia kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että jäsenyys on tuonut sekä hyötyä että haittaa, ja 26 prosenttia mielestä vain haittaa. Suomalaisen mielestä EU-jäsenyydestä on ollut eniten hyötyä ilmaston- ja ympäristönsuojelussa, sotilaallisissa ja muiden ulkoisten uhkien torjunnassa, Suomi-kuvan rakentamisessa sekä talouden ja työllisyyden kehittämisessä. Tytytmättömyys puolestaan kohdistuu etenkin maatalouden ja maaseudun elinolojen kehittämiseen sekä maahanmuuttopolitiikkaan. Kyselyyn osallistui tuhat yli 15-vuotiaasta suomalaista. (Kamaja 2010.)
- 61 Vaihtoehtoisia muuttujia, joilla kuvata nelikentän ulottuvuuksia on Nuorisobarometrin kyselyssä useampiakin. Väite ”EU:n ulkopoliittista roolia ja kriisinhallintakykyä pitäisi vahvistaa” voitaisiin korvata konkreettisemmalla ”EU:lle pitäisi perustaa oma armeija”, ja perinteinen aseellista maanpuolustustahtoa mittaava ”jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa” vastaavasti muuttujalla ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan maanpuolustuslaitoksen”. Nuorten jakautuminen näille ulottuvuuksille muodostetulla nelikentällä olisi hyvin samanlaista kuin taulukossa 8. Suurin ero on suurempi osuus (45 prosenttia) vastauksia lähinnä nykyistä tilannetta vastaavassa kentässä 2. Tämä johtuu EU:n oman armeijan suhteellisen matalasta kannatuksesta. EU-armeijan matalaan suosioon liittyen tällä ulottuvuuden operationalisoinnilla on myös ristiriitaisissa kentissä 1 ja 3 vähemmän tapauksia (44 prosenttia) kuin taulukossa 8 (52 prosenttia).
- 62 Jos tapaukset jakautuisivat taulukon 8 nelikentän soluihin alkuperäisten muuttujien jakaumien mukaisissa suhteissa, tapauksia olisi seuraavasti: 1. kenttä: 12 prosenttia, 2. kenttä 31 prosenttia, 3. kenttä: 16 prosenttia, 4. kenttä: 41 prosenttia. Oletettu ja toteutunut jakauma ovat siis käytännössä samat. Nelikentän ulottuvuuksien välillä ei ole merkitsevää korrelaatiota.
- 63 Valtion suvereenisuuden ja alueellisen koskemattomuuden uhkaaminen ei kuitenkaan ole ainoa kuviteltavissa oleva oikeutetun sodan tilanne. Sodan oikeutuksen perusongelma on Juha Sihvolan (2009, 136) mukaan se, onko oikein ryhtyä sotaan myös yksilöiden tai valtiota suppeampien ihmisryhmien eikä vain suvereenien valtioiden puolustamiseksi vääryyttä ja väkivaltaa vastaan. Jos hallitus sortaa kansalaisiaan, onko ulkopuolisilla oikeus puuttua asiaan, vaikka kyseinen valtio ei mitenkään uhkaisi muiden valtioiden suvereenisuutta tai koskemattomuutta?
- 64 Erola erotti faktorianalyysillä 2004 Nuorisobarometrissa myös kolme riskityyppiä: irrationaaliset (kuten lentäminen tai vieraiden kanssa puhuminen, joissa riskin toteutuminen on epätodennäköistä), taloudelliset (kuten asuntolainan ottaminen) ja syntiset (kuten huumeet tai rahapelit). Erola analysoi näiden riskityyppien yhteyksiä kahteen epävarmuusulottuvuuteen. Tulosten mukaan niin irrationaalisten kuin taloudellistenkin riskien kokeminen vaikuttaa samalla tavoin niin henkilökohtaisen kuin yhteiskunnallisen epävarmuuden kokemiseen. ”Syntisten riskien” kohdalla tilanne yhteys oli henkilökohtaisen epävarmuusmuuttujan kohdalla päinvastainen: mitä voimakkaampana ”syntisiin” asioihin liittyviä riskejä pidettiin, sitä matalampaa on henkilökohtainen epävarmuus. Erola tulkitsi tulosta siten, että voimakas arvosuuntautuminen (kuten uskonnollinen herätys) voi olla seurausta epävarmuuden lisääntymisestä elämässä esimerkiksi läheisen kuoleman vuoksi. (Erola 2004.)
- 65 Tulokseen vaikuttaa varmasti otannan vinouma: todella syrjäytyneet tai syrjäytymisvaarassa (muiden mielestä) olevat tuskin vastaavat yhtä aktiivisesti kyselyyn. Myös-

- kään syrjäytymisen käsite ei ulkoa annettuna tunnu sopivan kenenkään itsemäärittelyyn.
- 66 Tulonjaon tasaisuutta kuvaavan Gini-kertoimen muutos 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puoliväliin on Suomessa OECD-maista kaikkein suurin. Suomi on kuitenkin kansainvälisesti vertaillen edelleen keskimääräistä pienempien tuloerojen maa. 2008 alkanut talouden taantuma on ainakin ensi vaiheessaan alentanut suuri- ja pienituloisten kotitalouksien reaalityuloja, ja tasoittanut hiukan tuloeroja. Lähteet: OECD & Tilastokeskuksen tulonjakotilasto.
- 67 Ikä ei tässä yhteydessä ole ainoa huomioitava tekijä, varsinkin kun tuloerot ovat kasvaneet myös nuorten ryhmän sisällä. Köyhyysriski on yleistä etenkin sellaisissa nuorten kotitalouksissa, jotka ovat kiinnittyneet huonosti työmarkkinoille, eli opiskelijoiden ja työttömien kotitalouksissa sekä lisäksi yksinhuoltajien kotitalouksissa. (Honkila & Iisakka 2007.)
- 68 Sunnuntaisuomalaisen Taloustutkimuksella keväällä 2010 teettämän kyselyn mukaan ilmastonmuutosta piti erittäin tai melko vakavana ongelmana 76 prosenttia vastaajista. Vuonna 2009 luku oli 83 prosenttia ja 2008 peräti 90 prosenttia. Myös tässä kyselyssä pantiin merkille, että huolen väheneminen on erityisen suurta nuorten ikäryhmässä.
- 69 Ehkä paras esimerkki historiallisten sukupolvikokemusten merkityksestä uhkakuville on Venäjä. Vain harvempi kuin yksi kymmenestä nuoresta kokee edes jonkin verran turvattomuutta Venäjän suhteen. Ero vanhemman sukupolven on huomattava, sillä samaan aikaan Nuorisobarometrin kyselyn kanssa *Helsingin Sanomien* Suomen Gallupilla teettämässä kyselyssä niitä, jotka kokevat Venäjän olevan suuri tai melko suuri uhka, oli 22 prosenttia kansasta. (Myös kyselyn kääntöpuoli on syytä huomata: valtaosa, 76 prosenttia suomalaisista, ei pidä Venäjää kovinkaan suurena tai minkäänlaisena uhkana.) Nuoresta sukupolvesta voi vaikuttaa erikoiselta tai kyseenalaiseltakin, että yksittäinen maa nostetaan kyselyssä erikseen esiin uhkakuvien joukossa. Maantieteellemme (tai historiallemme) emme kuitenkaan voi mitään, ja Suomelle Venäjä on eittämättä erityistapaus. Vanhemman sukupolven turvallisuushka-ajattelu tiivistyy nykyisen puolustusministeri Jyri Häkämiehen ”Venäjä, Venäjä, Venäjä” -hokemaan, ja ainakin sotilaallisten uhkakuvien joukossa Venäjä on niin vahvasti omaa luokkaansa, että muut uhkakuvat ovat tuntuneet toisijaisilta (Aniluoto 2010). Historiallisesti Venäjään tai Neuvostoliittoon liitettyyn kielteiseen stereotyyppiaan, jopa ”perivihollisuuteen” (vrt. Luostarinen 1986), reaaliset turvallisuustympäristön muutokset vaikuttavat viipeellä. Nuoren sukupolven suhde itänaapuriin onkin muuttumassa 2000-luvulle tultaessa. Tähän, ja ajan henkeen vaikuttavat ainakin kaksi oleellista asiaa. Nyt alle 20-vuotiaat ovat syntyneet vasta Neuvostoliiton ro-

- mahtamisen ja kylmän sodan päättymisen jälkeen. Toisaalta viimeinen sukupolvi, jonka omat isovanhemmat ovat henkilökohtaisesti kokeneet sodat, on jättämässä nuoruuttaan taakseen. Näillä sukupolvikokemuksilla voi olettaa olevan vaikutusta paitsi Venäjä-suhteeseen, myös käsityksiin turvallisuushkista yleisemmällä tasolla. Ennen 1980-lukua syntyneiden on helpompi ymmärtää ja samaistua suurille ikäluokille tyypilliseen turvallisuusajatteluun, mutta oletuksen mukaan tätä nuoremmat näkevät maailman toisin, ja pitävät suurempana turvallisuushkana ihmisen toiminnan vaikutuksia ympäristölle ja ilmastolle. (Aniluoto 2010.)
- 70 Kappaleen pohdinta Riitta Vornasen sähköpostikirjeenvaihdosta 4.8.2010.
- 71 Erityisesti keskusteltiin egyptiläisen Eveline Fadayelin ja venäläisen Irina Antonovan käännötyösuhteista.
- 72 Esimerkiksi YLE Uutisten kyselyssä toukokuussa 2010 muotoilu oli ”Suomalaista yhteiskuntaa pitää kehittää niin, että tulevaisuudessa yhä useampi ulkomaalainen tuntee houkutusta muuttaa Suomeen”. Tulos, jossa 63 prosenttia oli jossain määrin tai täysin eri mieltä, otsikoitiin ”Suomesta ei haluta houkuttelevaa maata”. Ongelmana tässä ja monissa muissa kyselyissä on se, että niissä ei erotella työperäistä ja humanitaarista muuttoa toisistaan. Sanan ”ulkomaalainen” korvaaminen ”turva-paikanhakijalla” tai vaihtoehtoisesti ”korkeakoulutetulla eurooppalaisella” antaisivat arvattavasti kovin erilaisia tuloksia. Vastaamista vaikeuttaa sekin, että vastaaja voi kokea myönteisen kannan – kärjistetysti – idealistiseksi suomalaisten veronmaksajien kustantaman rajattoman monikulttuurisuuden kannattamiseksi, ja kielteisen kannan puolestaan rajojen sulkemista kannattavaksi impivaaralaisuudeksi. Tässä suhteessa vielä vaikeampi tulkintainen oli HS-Gallupin (2/2010b) kysymys maaliskuulta 2010 ”Pitäisikö Suomen ottaa lisää maahanmuuttajia?”. Ongelmalliseksi tulkinnan tekee paitsi ”maahanmuuttajuuden” moninaisuus, myös se, mitä tässä yhteydessä voisi tarkoittaa se, että ei halua lisää maahanmuuttajia: halua nykyisten maahanmuuttomäärien vähentämiseksi, vai peräti rajojen sulkemista? Myös ajatus siitä, kuinka Suomi voisi päättää ”ottaa” tai jättää ottamatta maahanmuuttajia on erikoinen, eikä olekaan ihme, jos tuloksen tulkitsijat olivat hämmennyksissään. Kysymyksen heikkoudet eivät kuitenkaan selitä tyhjiin havaittua maahanmuuttoasenteiden tiukentumista: näin mitattuna vielä 2007 yli puolet suomalaisista oli valmiita ottamaan lisää maahanmuuttajia, 2010 tätä mieltä oli enää 36 prosenttia (Elonen 2010). Toukokuussa 2010 teetetyn YLE Uutisten kyselyn mukaan lähes kaksi kolmasosaa suomalaisista on sitä mieltä, että Suomen ei tule houkutella lisää ulkomaalaisia muuttamaan Suomeen. HS-Gallupin mukaan vielä 2007 yli puolet suomalaisista oli valmiita ottamaan lisää maahanmuuttajia, 2010 tätä mieltä oli enää 36 prosenttia (Elonen 2010).

- Ilta-lehden* teettämän tutkimuksen mukaan suomalaismiehistä 28 prosenttia ja naisista 15 prosenttia uskoo maahanmuuttajien tuhoavan suomalaisen kulttuurin. Suomalaisen asenteet pääosin Romaniasta saapuneita kerjäläisiä kohtaan ovat myös koventuneet siten, että enemmistö vastaajista haluaisi kieltää kerjäämisen lailla. Asennemuutos ei rajoitu yksin maahanmuuttoon, sillä ulkoministeriön teettämän kyselyn mukaan aiempaa useampi suomalainen haluaisi myös supistaa kehitysyhteistyöhön käytettäviä määrärahoja. Supistusten kannalla on joka viides vastaaja, kun vielä 2009 heitä oli kymmenen prosenttia. (Rahkonen & Turja 2010.)
- 73 Kappaleen pohdinta Leena Suurpään kanssa käydystä sähköpostikirjeenvaihdosta maaliskuussa 2010.
- 74 Myös väitteet ”rasismi on vähentynyt viime vuosina suomalaisten nuorten keskuudessa” ja ”harrastus- tai järjestötoiminnassa, jossa olen mukana, on myös maahanmuuttajia” ovat yhteydessä suvaitsevaisuuden kanssa, mutta ne eivät mittaa mitään varsinaista asennetta.
- 75 Yleisin suhtautuminen väitteeseen ”jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevistä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen” on olla ottamatta kantaa kumpaankaan suuntaan. Keskiarvo asteikolla 1–5 on tasan 3 (samoin moodi ja mediaani), ja myös niiden osuus, jotka eivät osaa sanoa, on suhteellisen suuri (5 prosenttia). Tulos saattaa heijastella vastaajien epävarmuutta siitä, milloin ihmisten asettaminen etnisen taustansa takia työhaussa erillaiseen asemaan on syrjintää. Viime aikoina kysymys on noussut esiin etenkin käänteisessä muodossa pohdittaessa aliedustettuna olevien etnisten ryhmien suosisista. Yhdenvertaisuuslaki sallii tämän ns. positiivisen erityiskohtelun, jota esim. Helsingin kaupunki toteuttaa työhönotossa ohjeistaen suosimaan rekrytoinneissa tasavahvoista hakijoista maahanmuuttajaa. Ajattelun taustalla on se, että maahanmuuttajat ovat työhaussa usein heikommassa asemassa, eikä yhdenvertaisten mahdollisuuksien tarjoaminen vielä tarkoita todellisen yhdenvertaisuuden toteutumista työelämässä. Myös positiivinen diskriminaatio on kuitenkin koettu diskriminaatioksi, ja käytäntöä on kritisoitu siitä, että se syrjii kantaväestöä. Kysymys suomalaisten suosimisesta on loogikaltaan samanlainen, ja siihen vastaaminen yhtä lailla kuin tulosten tulkintakin on siis omalla tavallaan haastavaa. Suomalaisen suosiminen ei esimerkiksi ole yhteydessä sen kanssa, kuinka suvaitsevaisiksi vastaaja itsensä määrittelee.
- 76 Kysymysten ”romaneista” tai ”somaleista” voi nähdä sisältävän oletuksen homogeenisistä ihmisryhmistä. Sama kritiikki kohdistuu tietenkin myös kategoriaan ”suomalaiset”, ja näin ollen esimerkiksi barometrin kysymyksen suomalaisten luonteenlaadusta (kuvio 63). Suomalaisia koskeviin kysymyksiin voitaneen kuitenkin vastata kokemusperäisemmin kuin arvolautuneisiin maahanmuuttajaryhmien nimikkeisiin, jotka toistavat

ipikemminkin (media)mielikuvia ja kollektiivisia representaatioita kuin väistämättä kertovat nuorten asenteista sinänsä.

- 77 Kyselylomakkeen 19 maahanmuuttoon liittyvästä kysymyksestä vain 18 otettiin mukaan lopulliseen faktori-analyysiin, sillä väitteestä ”harrastus- tai järjestötoiminnassa, jossa olen mukana, on myös maahanmuuttajia” on vaikea sanoa, mittaako se mitään varsinaista asennetta välttämättä, vai sittenkin harrastustoiminnassa olemista. Tosin se on vahvasti yhteydessä sellaisten myönteisten väitteiden kanssa kuten ”ulkomaalaiset ovat rikastaneet suomalaista kulttuuria”, ja – kiinnostavasti – ”maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin”.
- 78 Vuoden 2006 maahanmuuttajataustaisten nuorten kyselyssä esitettiin sama väite ”maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin”. Silloin kannatus oli hieman suurempaa, 44 prosenttia oli puolesta, 22 vastaan, ja 34 siltä väliltä. Kyselyn ikäryhmä oli kuitenkin Nuorisobarometrista poikkeava 13–25 vuotta. Perusjoukkona olivat 13–25-vuotiaat Suomessa asuvat nuoret, jotka ovat itse tai joiden vanhemmista ainakin toinen on syntynyt ulkomailla.
- 79 International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) -hankkeesta käytetään Suomessa nimeä Nuorten yhteiskunnallisen osaamisen, osallistumisen ja asenteiden tutkimus. Sen toteutuksesta vastaa kansainvälinen kouluosaavutuksia arvioiva järjestö IEA (International Association for the Evaluation of Educational Achievement). Suomessa tutkimuksesta vastaa IEA:n jäsen, Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimukseen osallistui keväällä 2009 Suomessa 3307 peruskoulun 8. luokan oppilasta 176 koulusta.
- 80 ICCS:n vertailussa suomalaisnuoret saivat politiikka-kiinnostusta mittaavien kysymysten yhteenlaskettujen skaalamuuttajien heikoimmat pistemäärät yhdessä ruotsalaisten, belgialaisten, slovenialaisten ja norjalaisten nuorten kanssa.
- Vuoden 1999 ICCS-tutkimuksessa kiinnostusta politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita kohtaan kartoitettiin vain yhdellä kysymyksellä. Samaa mieltä tai täysin samaa mieltä väittämän ”Olen kiinnostunut politiikasta” kanssa oli tuolloin 21 prosenttia suomalaisista kahdeksaluokkalaisista. Vaikka käytetyt kysymykset eivät olekaan täysin vertailukelpoisia, päättelivät ICCS:n tutkijat, että suomalaisnuorten kiinnostus politiikkaa kohtaan olisi jonkun verran lisääntynyt kymmenessä vuodessa. (Suoninen ym. 2010, 32). Kuten kuvioista 54–55 nähdään, Nuorisobarometrin vertailut eivät tue tätä käsitystä.
- 81 Tämän vuoden Nuorisobarometrin kysymyksessä äänestysaikomuksista käytettiin samaa muotoilua ja tiedonkeruutapaa kuin ennen 1999 vaaleja toteutetuissa kyselyssä (Nurmela 1998). Vuoden 1999 eduskuntavaa-

- lien äänestysaktiivisuudesta on olemassa myös todellisia vaaliluettelopohjaisia ikäryhmittäisiä valtakunnallisia tietoja, mikä mahdollistaa vertailun kyselyvastausten ja todellisen äänestyskäytännön välillä, ja olisi siis ainakin periaatteessa mahdollista hyödyntää tätä aiempaa tietoa kyselyn ja todellisen äänestyskäytännön suhteesta arvioitaessa nuorten äänestysaktiivisuutta.
- 82 On syytä mainita kaksi seikkaa, joilla voi olla vaikutusta vertailun pätevytyteen. Ensinnäkin edellinen kysely toteutettiin kyselylomakkeen vastausprosentin ollessa 48. Vastaajien joukko on mahdollisesti valikoitunut eri tavoin kuin puhelinhaastattelussa. Toiseksi tällä kertaa kysely toteutettiin lähes vuosi ennen vaaleja, kun neljän vuoden takaisessa kyselyssä vaaleihin oli aikaa noin puoli vuotta. Tämä saattaa vaikuttaa esimerkiksi ”en osaa sanoa”-vastausten suurempaan osuuteen tänä vuonna.
- 83 Useimmiten koko äänestysikäisen väestön puoluekannatusta mittaavien gallupien tuloksia ei raportoida ikäryhmittäin. Vuonna 2008 HS-Gallup kuitenkin kertoi 18–30-vuotiaiden tiedot vuosilta 2004 ja 2008. Luvuissa näkyivät samat trendit kuin tässä esitellyissä, Nuorisobarometrista ja muista nuorisotutkimuksista koottuissa tiedoissa, eli SDP:n kannatuksen lasku ja perussuomalaisten nousu nuorten parissa. Myös vasemmistoliiton hitaampi kannatuksen kasvu nuorten ikäryhmässä näkyi HS-Gallupin tiedoissa. (Kaarto 2008.)
- 84 Suvaitsevaisuus – suvaitsematon ulottuvuudella perussuomalaisten kannattajat eivät Nuorisobarometrin aineistossa poikkea keskiarvosta. Suvaitsemattomimmiksi itsensä määrittelevät keskustan ja kristillisdemokraattien kannattajat, suvaitsevaisimmiksi vihreät.
- 85 Kunnallisvaaleissa 16 vuoden ikäraja kannatti 34 prosenttia, eduskuntavaaleissa 18 prosenttia, presidentinvaaleissa 15 prosenttia ja eurovaaleissa 14 prosenttia. Seurakuntavaalien tapauksessa kysymys oli muihin vaaleihin verrattuna eriarvoinen siinä mielessä, että kyselyajankohtana oli jo tiedossa, että kirkkohallitus valmisteli asiaa ja aikoi esittää kirkolliskokoukselle ikärajan laskemista 16 vuoteen.

LÄHTEET

- Ahonen, Sirkka (1998) *Historiaton sukupolvi? Historian vastaanotto ja historiallisen identiteetin rakentuminen 1990-luvun nuorison keskuudessa*. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Aniluoto, Arto (2010) Uuden sukupolven eurooppalainen turvallisuusajattelu. Teoksessa Arto Aniluoto & Karoliina Honkanen & Pirjo Jukarainen & Inari Juntumaa & Matti Jutila & Jarno Linnell & Charly Saloniemi-Pasternak & Hanna Smith *Turvallisuuden renessanssi. Uuden sukupolven näkemyksiä uudesta ja vanhastakin eurooppalaisesta turvallisuusajattelusta*. Eurooppalainen Suomi ry:n raportti nro 6 (2/2010).
- Asplund, Heidi (2010) Suomalaisten kielitaito heikkenee. *Yle uutiset*. [Http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/suomalaisten_kielitaito_heikkenee_1859921.html](http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/suomalaisten_kielitaito_heikkenee_1859921.html). (Viitattu 3.8.2010.)
- Borg, Sami (1996) *Nuoret, politiikka ja yhteiskunnallinen syrjäytyminen. Raportti nuorten osallistumisesta vuoden 1996 kunnallis- ja eurovaaleihin*. Helsinki: Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Cronberg, Tarja (2006) Maanpuolustustahto, kansallinen identiteetti ja Euroopan puolustusulottuvuus. Teoksessa Sanna Rummakko (toim.) *Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like.
- Elonen, Piia (2010) Maahanmuuttoasenteet ovat jyrkentyneet Suomessa selvästi. *Helsingin Sanomat* 18.2.2010, A5.
- Elovainio, Marko & Metsäranta, Teija & Kivimäki, Mika (2002) *Ennustaako varusmieskoulutuksessa menestymisen työelämään sijoittuminen? Tutkimus vuosina 1955, 1960 ja 1965 syntyneistä miehistä*. Helsinki: Helsingin Yliopisto.
- Erola, Jani (2004) Nuoret, epävarmuus ja riskit. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 44. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosaian neuvottelukunta.
- Eurofond (2010) Level of trust in government and national parliament plummets across Europe. Press release 19.5.2010. [Http://www.eurofound.europa.eu/press/releases/2010/100519.htm](http://www.eurofound.europa.eu/press/releases/2010/100519.htm). (Viitattu 31.5.2010.)
- Fredriksson, Jan (2010) Aliupseerin ura kiinnostaa nuoria. *Helsingin Sanomat* 21.5.2010. [Http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/05/aliupseerin_ura_kiinnostaa_nuoria_1700070.html](http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/05/aliupseerin_ura_kiinnostaa_nuoria_1700070.html). (Viitattu 21.5.2010.)
- Galtung, Johan (1990) Cultural Violence. *Journal of Peace Research* 1990, vol. 27, 3, 291–305.
- Habib, Hasan (2009) Nuorten muuttajien leimaaminen. Työn kohteet ja tekijät – kenelle toimintaa ja kenen kanssa töitä tehdään? Teoksessa Päivi Harinen & Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Halonen, Pekka (2007) *Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Koulutustaidon laitos, Julkaisusarja 2, N:o 18.
- Harinen, Päivi (2005) *Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen -tutkimushankkeen väliraportti*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisusarja. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. [Http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165). (Viitattu 1.9.2010.)

- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anna-Mari & Suurpää, Leena (2009) Ovien availua. Teoksessa Päivi Harinen & Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Heikkinen, Martti (2010) Armeija luokitellut yhä useamman nuoren ”vaaralliseksi”. *Helsingin Sanomat* 17.5.2010. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Armeija+luokitellut+yh%C3%A4+useamman+nuoren+vaaralliseksi/1135256901090>. (Viitattu 17.5.2010.)
- Hellsten, Villiina (2003) Uusi politiikka ja poliittisen osallistumisen moninaistuminen: haaste edustukselliselle demokratialle. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Kyllä politiikalle mutta... Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 35. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Hoikkala, Tommi (2009) Armeija suomalaisuuden instituutiona? Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 224.
- Honkkila, Juha & Isakka, Laura (2007) Nuoret kotitaloudet vaarassa jäädä tulokehityksestä jälkeen. *Hyvinvointikatsaus* 3/2007, 52–57.
- Horsti, Karina (2009) Kyllä Suomeen yksi nainen mahtuu! Turvapaikanhakijat uhreina ja uhkana suomalaisessa julkisuudessa. Teoksessa Suvi Keskinen & Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Huhtanen, Jarmo (2010) RUK painaa yhä työnhaussa. *Helsingin Sanomat* 19.6.2010.
- Hulkko, Laura (2009) *Opiskelijoiden ja ikääntyvien työllisyys*. Tilastokeskuksen internet-artikkeli. http://www.stat.fi/artikkelit/2009/art_2009-02-24_001.html?s=0. (Viitattu 2.7.2010.)
- Hulkko, Laura (2010) Toisilla töitä on liikaa, toisilla liian vähän. *Hyvinvointikatsaus* 1/2010, 25–28.
- Huntington, Samuel P. (2003) *Kulttuurien kamppailu ja uusi maailmanjärjestys*. Helsinki: Terra Cognita.
- Jaakkola, Magdalena (2005) *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003*. Helsinki: Työministeriö & Opetusministeriö. Työpoliittinen tutkimus 286. [http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/8d4e48936a3f993dc22573b4004fa221/\\$file/tpt286_suomalaisten_suht_maamuu.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/8d4e48936a3f993dc22573b4004fa221/$file/tpt286_suomalaisten_suht_maamuu.pdf). (Viitattu 28.8.2010.)
- Jarde, Kaisu (2010) Yliopistojen kieltenopetuksen yksipuolistuminen on vaarallista. *Helsingin Sanomat* 7.3.2010.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Kaarto, Hanna (2008) Keskusta edelleen kannatukseltaan suurin nuorisopuolue. *Helsingin Sanomat* 6.2.2008, A4.
- Kamaja, Mari (2010) Suomalaiset haluavat EU:lle yhteisen maahanmuuttopolitiikan ja tiukemman talouspolitiikan. *Aamulehti* 19.7.2010. <http://www.aamulehti.fi/uutiset/kotimaa/184759.shtml>. (Viitattu 19.7.2010.)
- Kartovaara, Leena (2007) Kerro, kerro tilasto, ken on maahanmuuttajalapsi! *Hyvinvointikatsaus* 1/2007.
- Karvonen, Sakari (2010) Jakautuuko nuorten juominen kahtia? Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. *Yhteiskuntapolitiikka* 2/2010.
- Keinänen, Päivi (2010) Taloustaantuma heikentää nuorten työmahdollisuuksia. *Hyvinvointikatsaus* 2/2010.
- Keinänen, Päivi (2010) Taloustaantuma heikentää nuorten työmahdollisuuksia. Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus* 2/2010.
- Keskinen, Suvi & Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009) Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Teoksessa Suvi Keskinen & Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Kiuru, Pertti & Riipinen, Toni (2007) Asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointi kansantalouden näkökulmasta. Teoksessa Puolustusministeriö (2007) *Asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisia vaikutuksia*. http://www.defmin.fi/files/1053/Asevelvollisuusjarjestelman_yhteiskunnallisia_vaikutuksia.pdf. (Viitattu 16.7.2010.)
- Kivijärvi, Antti & Harinen, Päivi (2009) Omat ja vieraat. Rajanvetoja monikulttuuristuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Päivi Harinen & Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kontula, Osmo & Haavio-Mannila, Elina (1993) *Suomalainen seksi: Tietoa suomalaisten sukupuolielämän muutoksesta*. Helsinki: WSOY.
- Koskela, Hille (2009) *Pelkkokierre. Pelon politiikka, turvamarkeinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Koskela, Hille (2010) Pelon talous heikentää kaupunkikulttuuria. *Helsingin Sanomat* 7.8.2010.
- Koskenvuo, Karoliina & Hytti, Helka & Autti-Rämö, Ilona (2010) *Alle 25-vuotiaiden nuorten työkyvyttömyys- ja kuntoutusetuuksien käyttö ajalla 1995–2008*. Kuntoutussäätiö. Kuntoutus 2/2010.
- Koski, Pasi (2006) Merkitysten ristiaallokossa – suhde terveyteen, alkoholiin ja liikuntaan rakentuu sosiaa-

- lisissa maailmoissa. Teoksessa Anne Puuronen (toim.) *Terveystaju – nuoret, politiikka ja käytäntö*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 63. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Kotkanvuori, Jouni (2010) Nuoret ja kesä hämmentävät työttömyystilastoissa. Tilastokeskus. *Hyvinvointikatsaus* 4–5/2010, 22–23.
- Kotro, Arno (2006) Uhreja ja uhrimielitä – Miesemansipaatio ja asevelvollisuuden loppu. Teoksessa Sanna Rummakko (toim.) *Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like.
- Kumpulainen, Timo (2009) *Koulutuksen määrälliset indikaattorit*. Helsinki. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/119433_Koulutuksen_maaralliset_indikaattorit_2009.pdf. (Viitattu 3.8.2010.)
- Kuntaliitto: Kuntalaiskysely 1996.
- Kurki-Suonio, Ossi (2010) Yllätystotuus nuorista ”työtömistä”: 54 % onkin opiskelijoita. *Uusisuomi.fi* 23.2.2010.
- Laaksonen, Elina (2004) *Varusmiehestä opiskelijaksi. Selvitys varusmiespalveluksen vaikutuksista korkeakouluopintojen aloittamiseen ja jatkamiseen*. Opetusministeriön julkaisuja 2004: 28.
- Lehtinen, Anna-Riitta (2010) Monen nuoren taloudenhallinta on olematonta. *Helsingin Sanomat* 5.8.2010, A2.
- Lepola, Outi (2000) *Ulkomaalaisesta suomanmaalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopolitiisessa keskustelussa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 787. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Liiten, Marjukka (2010) Elinkeinoelämä vaatii vaihtoehtoja kielipointoihin. *Helsingin Sanomat* 1.6.2010.
- Limnell, Jarno (2010) Euroopan uhkakuvat. Teoksessa Arto Aniluoto & Karoliina Honkanen & Pirjo Jukarainen & Inari Juntumaa & Matti Jutila & Jarno Limnell & Charly Salenius-Pasternak & Hanna Smith (2010) *Turvallisuuden renessanssi. Uuden sukupolven näkemyksiä uudesta ja vanhastaakin eurooppalaisesta turvallisuusajattelusta*. Eurooppalainen Suomi ry:n raportti nro 6 (2/2010).
- Litja, Jukka-Pekka (2009) Kulttuurinen identiteetti pelivälineenä. Teoksessa Päivi Harinen & Veronika Honkasalo & Anne-Mari Souto & Leena Suurpää (toim.) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansallistoimintaan osallistuminen*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 91. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lodenius, Laura & Rummakko, Sanna (2006) Johdanto. Teoksessa Sanna Rummakko (toim.) *Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like.
- Luostarinen, Heikki (1986) *Perivihollinen. Suomen oikeistolehdistön Neuvostoliittoa koskeva viholliskuva sodassa 1941–44: tausta ja sisältö*. Tampere: Vastapaino.
- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2009) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tiedotteita ja katsauksia 1/2009.
- Martikainen, Tuomas (2007) Maahanmuuttajaväestön sukupolittuneisuus, perheellistyminen ja sukupolvisuus. Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestötutkimuslaitos, 38–67.
- Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (2010) Johdanto: Sukupolvet maahanmuuttajatutkimuksessa. Teoksessa Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.), *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusverkosto, 9–43.
- Myllyniemi, Sami (2006) Nuorisobarometri 2006. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Uskon asia. Nuorisobarometri 2006*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 67. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2008) *Mitä kuuluu? Nuorisobarometri 2008*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 88. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2009a) *Taidekohtia. Nuorisobarometri 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 97. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myllyniemi, Sami (2009b) *Aika vapaalla. Nuorten vapaa-aikatutkimus 2009*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 92. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.
- Myrskylä, Pekka (2006) Opiskelijat ovat myllertäneet työmarkkinat. Tilastokeskus. *Tieto&trendit* 5/2006.
- Myrskylä, Pekka (2010) Maahanmuutossa suuria vuosivaihteluita. Tilastokeskus. *Tieto&trendit* 4–5/2010; 30–36.
- Mölsä, Jouni (2010) Venäjäkuva on muuttunut hienoisesti. *Helsingin Sanomat* 6.4.2010, A5.
- Nieminen, Martta (2010) Nuoria ei saa jättää heitteille. *Helsingin Sanomat* 18.2.2010.
- Nikander, Timo (2009) Nuoret muuttavat omilleen yhä nuorempina. *Hyvinvointikatsaus* 1/2009.
- Nurmela, Sakari (1998) *Nuorten järjestökiinnittyneisyys*. Valtion Nuorisosiain neuvottelukunta. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisosiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/Nuorten_osallistuminen_1998.pdf. (Viitattu 13.8.2010.)
- Nurmela, Sakari & Pehkonen, Juhani (2003) teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Kyllä politiikalle mutta... Nuoret ja eduskuntavaalit 2003*. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain

- neuvottelukunta.
- Oinaala, Sampsa (2006) Asestakieltäytyjien Suomi. Teoksessa Sanna Rummakko (toim.) *Tahdon asia. Suomalaisen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2004) Ohut kuntakansalaisuus ja uudet linkittäjät: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä*. Helsinki: opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2007) Tihentyvä sukupolvipolitiikka. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 72. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Peltola, Marja (2007) Konventioita ja vaihtoehtoja – Nuoret muuttuvan yhteiskunnan poliittisina toimijoina. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Helsinki: opetusministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisoasiain neuvottelukunta.
- Perho, Sini (2010) *Rasistisuus nuorten yhteisöissä. Tutkimus vuosittuuhannan vaihteen Joensuusta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseuran & Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 103.
- Pesonen, Pertti & Sankiäho, Risto & Borg, Sami (1993) *Vaalikansan äänivalta. Tutkimus eduskuntavaaleista ja valitsijakunnasta Suomen poliittisessa järjestelmässä*. Helsinki: WSOY.
- Pohjalainen, Otso (2010) T-luokkaan joutuneiden määrä kasvoi. *Ruotuväki* 9/2010. http://www.mil.fi/ruotuvaiki/index.php?action=read_page&pid=160&aid=2605. (Viitattu 17.5.2010.)
- Puolustusministeriö* (2010) Puolustusministeri Jyri Häkämiehen puhe Maanpuolustuskurssihdistyksen vuosikokouksessa 22.4.2010, Helsinki ”Sinivalkoinen Suomi - kansainvälistyvissä maailmassa”. http://www.defmin.fi/?661_m=4289&s=270. (Viitattu 11.5.2010.)
- Puuronen, Vesa (2006) *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Pyykkönen, Miikka (2007) *Monikulttuurisuus suomalaisten nuorisojärjestöjen toiminnassa*. Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 10. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/jarjesto.pdf>. (Viitattu 28.8.2010.)
- Raeste, Juha-Pekka (2010) Nato-vastustus kasvanut vähän. *Helsingin Sanomat* 6.4.2010, A5.
- Rahkonen, Juho (2010) Perussuomalaiset on poliittinen kummajainen. Vieraskynä. *Helsingin Sanomat* 12.7.2010, A2.
- Rahkonen, Juho & Turja, Tuomo (2010) *Suomalaisen mielipiteet kehitysyhteistyöstä*. Ulkoasiainministeriö. <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=60412&GUID={BB88783D-CE20-4226-A064-2B520C95D59E}>. (Viitattu 14.7.2010.)
- Raitila, Pentti (2009) Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismin tukemista? Teoksessa Suvi Keskinen & Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) *En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Helsinki: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Rantanen, Miska (2010) Yli puolet kiristäisi maahanmuuttoa. *Helsingin Sanomat* 31.3.2010, A6.
- Raunio, Silja (2010) Sivaripäätös tehdään yhä useammin vasta varusmiespalvelun aikana. *YLE uutiset*. http://www.yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/sivaripaatos_tehdaan_yha_useammin_vasta_varusmiespalvelun_aikana_1820355.html. (Viitattu 28.7.2010.)
- Rimpi, Kari (2007) Johdanto teoksessa Puolustusministeriö (2007) *Asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisia vaikutuksia*. http://www.defmin.fi/files/1053/1053/Asevelvollisuusjarjestelman_yhteiskunnallisia_vaiikutuksia.pdf. (Viitattu 16.7.2010.)
- Rosanvallon, Pierre (2008) *Vastademokratia. Poliittikka epäluulon aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.
- Rumbaut, Rubén (2007) Ages, Life Stages, and Generational Cohorts: Decomposing the Immigrant First and Second Generation in the United States. Teoksessa Alejandro Portes & Josh DeWind (eds) *Rethinking Migration: New Theoretical and Empirical Perspectives*. Oxford: Berghahn Books.
- Rummakko, Sanna (toim.) *Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like.
- Saari, Heikki (2008) *Kaunis on kuolla*. Barrikadi-sarja No 7. Helsinki: WSOY.
- Salasuo, Mikko (2009) Varusmiespalveluksen rutiineja ja marssiesimerkkejä. Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajarvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 53–77.
- Salasuo, Mikko (2009) Mitä koiit armeijassa siilipää ja mitä koiit kentällä tutkija? Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajarvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 53–77.
- Salasuo, Mikko & Hoikkala, Tommi (2009) ”Tunnetut sotilaat” ja loppulauseet. Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajarvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 440–448.
- Savolainen, Jaana (2010) Nuorilla miehillä suurin riski jäädä työttömäksi. *Helsingin Sanomat* 30.6.2010.

- Sihvola, Juha (2009) *Maailmankansalaisen etiikka*. Helsinki: Otava.
- Sihvola, Juha (2004) *Maailmankansalaisen etiikka*. Helsinki: Otava.
- Simola, Roosa (2007) Asevelvollisuusjärjestelmän vaikutukset varusmiespalveluksen suorittaneiden opintoihin ja työmarkkina-asemaan. Teoksessa Puolustusministeriö (2007) *Asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisia vaikutuksia*. Helsinki: Puolustusministeriö.
- Suoninen, Annikka & Kupari, Pekka & Törmäkangas, Kari (2010) *Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet*. Kansainvälisen ICCS 2009 -tutkimuksen ensituloksia. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. http://ktdl.jyu.fi/img/portal/17876/ICCS_2009_verkkoversio_v2.pdf. (Viitattu 29.6.2010.)
- Takala, Sami (2010) Naiset hakevat armeijaan entistä enemmän. *Helsingin Sanomat* 14.7.2010.
- Tepora, Tuomas (2010) 2000-luvun eetos, nuoriso ja toisen maailmansodan muistaminen. Teoksessa Olli Sinivaara (toim.) *Muistikuvia 00-luvusta*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 104. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Turun Sanomat, <http://www.ts.fi/mielipiteet/?ts=1,3:1009:0:0,4:9:0:0;4:139:0:0;4:140:0:0;4:8:0:1:2008-09-18,104:8:565203,1:0:0:0:0>:
- Tyynysniemi, Matti (2010) Tutkija: Varusmiespalveluksen keskeyttävillä ei ole mielenterveysongelmia. *YLE Uutiset* 12.1.2010. http://www.yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/01/tutkija_varusmiespalveluksen_keskeyttavilla_ei_ole_mielenterveysongelmia_1361470.html. (Viitattu 4.7.2010.)
- Uschanov, Tommi (2008) *Mikä vasemmistoa vaivaa?* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Vainio, Kari (2008) Varusmieskoulutuksesta hyötyä siviiliin. *Reserviläinen* 6/2008. http://www.reservilainen.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=534:sprintin-ja-intin-mestari-&catid=155:flash-alue&Itemid=115. (Viitattu 10.6.2010.)
- Varusmiehen käsikirja (1993) Helsinki: Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus.
- Vornanen, Riitta & Törrönen, Maritta & Niemelä, Pauli (2009) Insecurity of young people. The meaning of insecurity as defined by 13–17-year old Finns. *Young, Nordic Journal of Youth Research*. Volume 17, Number 4, November 2009; 399–419.
- Wilska, Terhi-Anna (toim. 2005) *Erilaiset ja samanlaiset. Nuorisobarometri 2005*. Nuorisotutkimusverkoston/ Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 59. Helsinki: Opetusministeriö & Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta.

LIITE 1. Nuorisobarometrin 2010 kyselylomake.

TAUSTAMUUTTUJAT

T1 Sukupuoli (merkitään kysymättä)

Nainen

Mies

Kysyisin muutamia taustatietoja ennen kuin mennään varsinaisiin kysymyksiin.

T2 Aluksi kysyisin ikääsi?

T3 Mikä on tämän hetkisen asuinpaikkasi postinumero? _____

T4 Mikä on perhemuotosi? Oletko ...

Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva

Yksin asuva (myös soluasunto, kimppekämpä tms.)

Avio- tai avoliitossa, lapseton

Avio- tai avoliitossa, lapsia

Yksinhuoltaja

Muu perhemuoto

En osaa sanoa

T5 Mitkä seuraavista tutkinnoista olet suorittanut? (Voi valita useamman)

Ylioppilastutkinnon

Ammatillisen perustutkinnon

Opistotason tutkinnon

Ammattikorkeakoulututkinnon

Yliopistotutkinnon

Ei mitään mainituista

En osaa sanoa

T6 Mikä on pääasiallinen toimesi? Koetko olevasi pääasiallisesti...

Koululainen tai opiskelija

Palkkatyössä

Yrittäjä

Työtön tai lomautettu

Vanhempainvapaalla

Jokin muu

En osaa sanoa

(Kysytään, jos T6 = a)

T7 Oletko tällä hetkellä...?

Peruskoulussa

Lukiassa

Toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa

Ammattikorkeakoulussa

Yliopistossa

Jossain muualla

En osaa sanoa

(Kysytään, jos T6 = b)

T8A Onko työsuhteesi?

Täysipäiväinen, vai

Osa-aikainen

T8B Entä onko työsuhteesi?

Vakinainen, vai

Määräaikainen

T9A Oletko evankelis-luterilaisen kirkon jäsen?

(kyllä / ei / eos)

(Kysytään, jos T9A = "ei")

T9B Entä kuulutko johonkin muuhun uskontokuntaan tai uskonnolliseen yhteisöön?

(kyllä / ei / eos)

(Kysytään, jos T9B = "kyllä")

T9C Mihin uskontokuntaan?

(Jos kuuluu useampaan kuin yhteen, merkitään se, jonka vastaaja kokee itselleen läheisimmäksi)

Ortodoksinen kirkko

Katolinen kirkko

Jehovan todistajat

Vapaakirkko

Islam

Juutalaisuus

Itämaiset uskonnot (kuten hindulaisuus, buddhalaisuus,

jainalaisuus)

Muu, mikä _____

T10

Mikä on äidinkielenäsi? _____

Mitä muita kieliä puhut (paremmuusjärjestyksessä, max 3)? _____, _____, _____

Missä maassa olet syntynyt? _____

(d kysytään jos syntynyt Suomen ulkopuolella)

Minä vuonna olet muuttanut Suomeen?

(tarvittaessa viimeisin muuttovuosi) _____

Oletko Suomen kansalainen? (kyllä / ei / eos)

Missä maassa äitisi on syntynyt? _____

Missä maassa isäsi on syntynyt? _____

Mikä on äitisi äidinkieli? _____

Mikä on isäsi äidinkieli? _____

T11 kysytään, jos äidinkieli rekisterissä jokin muu kuin suomi tai ruotsi, tai T12 ainakin jokin kohdista c, e, f, g, h tai i on jokin muu kuin Suomi)

Missä määrin koet itsesi...

(4 = Paljon, 3 = jonkin verran, 2 = vähän,

1 = en ollenkaan, 99 = eos)

suomalaiseksi

ulkomaalaiseksi

oman paikkakunnan asukkaaksi (kuten esimerkiksi

tamperelaiseksi jne.)

eurooppalaiseksi

maailmankansalaiseksi

monikulttuuriseksi
maahanmuuttajaksi
maahanmuuttajataustaiseksi
joksikin muuksi, miksi? _____

(Varsinaiset kysymykset alkavat tästä)

EPÄVARMUUS JA TURVATTOMUUS

1 Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?

(5=erittäin paljon, 4=melko paljon, 3=ei paljon eikä vähän, 2=melko vähän, 1=erittäin vähän tai ei ollenkaan, 99=ei osaa sanoa)

opiskelu
työn saaminen
perheenjäsenen turvallisuus ja hyvinvointi
oma toimeentulo
asuinympäristön turvattuus
itseän kohdistuva fyysinen väkivalta
itseän kohdistuva henkinen väkivalta
itseän kohdistuva seksuaalinen väkivalta
oma yksinäisyys
oma syrjäytyminen
oma terveys
oma tulevaisuus

2 Entä kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?

(5=erittäin paljon, 4=melko paljon, 3=ei paljon eikä vähän, 2=melko vähän, 1=erittäin vähän tai ei ollenkaan, 99=ei osaa sanoa)

maailmanpoliittinen tilanne
maahanmuuttajien määrän lisääntyminen
yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet
ihmisestä johtuva ilmastomuutos
kulkutaudit (kuten sikainfluenssa)
kansainvälinen terrorismi
maailmantalous
energian riittävyys
hyvinvointipalveluiden tulevaisuus
sotilaallinen hyökkäys Suomeen
tietoverkkoihin kohdistuva rikollisuus
luonnonkatastrofit
ympäristön saastuminen
joukkotuhoaseet (esim. ydinaseet)
maapallon väestönkasvu
talouden globalisoituminen
EU:n laajeneminen
Venäjä
islam
uskontojen väliset konfliktit
rasistinen väkivalta
suomalaisten eriarvoistuminen
yhteisöllisyyden heikentyminen
väestön ikääntyminen
nuorten syrjäytyminen

ASENNEULOTTUVUUDET

3 Yhteiskunnallisia ja aatteellisia näkemyksiä kuvataan usein erilaisilla ulottuvuuksilla. Miten sijoittaisit itsesi seuraaville ulottuvuuksille? Voit valita minkä tahansa sopivimmalta tuntuvan arvon yhdestä viiteen.

1 = vasemmisto, 2, 3, 4, 5 = oikeisto
1 = isänmaallinen, 2, 3, 4, 5 = epäisänmaallinen
1 = uskonnollinen, 2, 3, 4, 5 = epäuskonnollinen
1 = vihreä (ympäristöarvoja korostava), 2, 3, 4, 5 = ei vihreä (ei ympäristöarvoja korostava)
1 = arvoliberaali, 2, 3, 4, 5 = arvokonservatiivinen
1 = markkinahenkinen, 2, 3, 4, 5 = julkisen toiminnan kannalla
1 = idealisti, 2, 3, 4, 5 = realisti

4 Myös henkilökohtaisia ominaisuuksia voi kuvata erilaisilla ulottuvuuksilla. Miten sijoittaisit itsesi seuraaville ulottuvuuksille? Voit valita minkä tahansa sopivalta tuntuvan arvon 1 ja 5 väliltä.

1 = sopeutuva, 2, 3, 4, 5 = sopeutumaton
1 = suvaitseväinen, 2, 3, 4, 5 = suvaitsematon
1 = aggressiivinen, 2, 3, 4, 5 = epäaggressiivinen
1 = pessimisti, 2, 3, 4, 5 = optimisti
1 = heteroseksuaalinen, 2, 3, 4, 5 = homoseksuaalinen
1 = sosiaalinen, 2, 3, 4, 5 = epäsosiaalinen

NÄKEMYKSIÄ MAANPUOLUSTUKSESTA

5A Mikä seuraavista on mielestäsi paras perusta Suomen puolustusjärjestelmäksi:
yleinen asevelvollisuus (jossa kaikki palveluskelpoiset kutsutaan palvelukseen)
valikoiva asevelvollisuus (jossa vain osa ikäluokasta kutsutaan palvelukseen)
vapaaehtoinen varusmiespalvelus
ammattarmeija
ei armeijaa lainkaan

5B Jos 5A = b) > pitäisikö valinta asepalvelukseen suorittaa
soveltuvuuden perusteella, vai
arpomalla

5C Jos 5A = a) tai b) > pitäisikö asevelvollisuuden koskea
vain miehiä
vain naisia
molempia sukupuolia?

5D Jos 5A = c) > pitäisikö vapaaehtoisen varusmiespalveluksen koskea
vain miehiä
vain naisia
molempia sukupuolia?

(Kysymykset 7–14 vain Suomen kansalaisille, T10 e = kyllä)

(Kysymys 7 vain naisille)

7 Oletko itse suorittanut tai harkinnut suorittavasi vapaaehtoisen asepalvelun?
(kyllä / ei / en osaa sanoa)

(Kysymys 8 vain vähintään 17-vuotiaille miehille, ja naisille, joilla kysymys 7 = ”kyllä”)

8 Oletko suorittanut varusmiespalveluksen
kyllä
ei

olen aloittanut, mutta keskeyttänyt palveluksen
en osaa sanoa

(Kysytään, jos 8 = b tai c)

9 Oletko suorittanut siviilipalveluksen
kyllä
ei

en osaa sanoa

(Kysytään, jos 8 = a)

10 Olitko armeijassa
6 kk
9 kk
12 kk

(Kysytään, jos 15–16-vuotias mies, tai jos 8 = b tai c)

11A Aiotko suorittaa
varusmiespalveluksen
siviilipalveluksen
en kumpaakaan
en osaa sanoa

(Jos 11A = c)

11B miksi?
sinut on vapautettu palvelusta
kieltäydtyt palvelusta

12 Kuinka paljon seuraavilla asioilla on / oli vaikutusta päättäessäsi varusmiespalveluksen tai siviilipalveluksen välillä?

(4 = paljon / 3 = jonkin verran / 2 = vähän /

1 = ei vaikutusta / 99 = eos)

isänmaallisuus

velvollisuudentunto

oman suvun tai perheen sotahistoria

vanhempien näkemykset

isovanhempien näkemykset

seurustelukumppanin tai puolison näkemykset

muiden kavereiden ja ystävien näkemykset

halu päästä helpolla

omaan talouteen liittyvät tekijät

omaan ulkonäköön tai tyyliin liittyvät tekijät

majoitusolosuhteet

aseen käyttäminen

pelkotilat

palvelusajan pituus

fyysinen rasittavuus

kunnon kohottaminen

tulevaisuuden työnsaanti ja ura

eettiset syyt

uskonnolliset syyt

VARUSMIESPALVELUUN LIITTYVIÄ

KOKEMUKSIA (Kysytään, jos 8 = a)

13 Miten seuraavat väitteet sopivat omaan kokemukseesi varusmiespalveluksesta?

(4=Täysin samaa mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä, 99=en osaa sanoa)

Fyysinen kuntoni parani palveluksen aikana.

Henkinen hyvinvointini parani palveluksen aikana.

Opin armeijassa sosiaalisia taitoja.

Opin armeijassa johtamistaitoja.

Armeijassa opitusta on ollut hyötyä elämässä.

Koin palveluksen mielekkääksi.

Varusmiespalvelus oli minulle pettymys.

Sain armeijassa ystäviä, joihin olen edelleen yhteydessä.

Päiväohjelma oli yleensä järjestetty tehokkaasti.

Koulutusmenetelmät olivat tarkoituksenmukaisia.

Taisteluharjoitukset olivat usein mielenkiintoisia.

Olin halunnut kokeilla kestäkykyäni ja ”rajojani” vielä raskaammissa harjoituksissa.

Varusmiespalvelus oli minulle fyysisesti liian raskas.

Varusmiespalvelus oli minulle henkisesti liian raskas.

Varusmiespalvelus herätti minussa pysyvän.

liikuntaharrastuskipinän, joka jatkuu reservissä.

Varusmiespalvelusajalta jäi mieleeni joitain erittäin myönteisiä asioita.

Varusmiesajalta antoi minulle lisää itseluottamusta.

Olin suorittanut asepalveluksen, vaikka sen suorittaminen olisi ollut vapaaehtoista.

(Kysytään, jos 8 = a)

14 Simputukseksi nimitetään sitä, että esimiehet tai vanhemmat varusmiehet ylittävät laillisen toimivaltansa teettämällä varusmiehillä heidän ihmisarvoaan loukkaavia asiattomuuksia.

Kuinka monta kertaa jouduit itse henkilökohtaisesti tällaisen simputuksen kohteeksi?

en kertaakaan

kerran

kaksi kertaa

muutaman kerran

melko usein tai usein

en osaa sanoa, koska en tiedä tarkalleen,

mikä on simputusta

(Kysytään kaikilta, paitsi 15 e) Kysytään, vain jos 8 = a)
15 Miten näet naisten vapaaehtoisen asepalvelun vaikuttaneen ... (5 = Parantanut paljon / 4 = parantanut jonkin verran / 3 = ei vaikutusta / 2 = huonontanut vähän / 1 = huonontanut paljon / 99 = en osaa sanoa)
sukupuolten väliseen tasa-arvoon
puolustusvoimien taistelukykyyn
armeijan arvomaailmaan
armeijan imagoon
armeijan yhteishenkeen

ASEVELVOLLISUUTEEN LIITTYVIÄ VÄITTEITÄ (Kysytään kaikilta)

16 Mitä mieltä olet seuraavista asevelvollisuutta koskevista väitteistä?

(4=Täysin samaa mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä, 99=en osaa sanoa)
Asevelvollisuuden suorittamisesta on hyötyä nuorille.
Armeija tekee pojista miehiä.
On hyvä, että myös naisilla on mahdollisuus suorittaa vapaaehtoinen varusmiespalvelus.
Arvostan miehessä sitä, että hän on käynyt armeijan.
Arvostan naisessa sitä, että hän on käynyt armeijan.
Arvostan miehessä sitä, että hän on suorittanut siviilipalveluksen.
Haluaisiin, että oma puolisoni tai tuleva puolisoni on käynyt armeijan.
Armeija on Suomen suurin kuntokoulu.
Yleinen asevelvollisuus on tärkeä Suomen puolustukselle.
Se, että armeijassa ikäluokka taustoistaan riippumatta palvelee yhdessä, on kansaa yhdistäviä tekijä.
Asevelvollisuuden suorittaminen on kunnianosoitus veteraanien sukupolvelle.
Asevelvollisuutta pitäisi kehittää niin, että sotilas- ja siviilipalveluksen alkuosassa olisi molemmille yhteisiä koulutusjaksoja.
Asevelvollisuusajalta tulisi saada enemmän yksilöitä siviilielämässä hyödyttäviä taitoja ja tietoja.
Suomessa tulisi siirtyä sekä miehiä että naisia koskevaan yleiseen kansalaispalvelukseen, joka voitaisiin suorittaa joko siviili- tai varusmiespalveluna.
Vain miehiin kohdistuva asevelvollisuus on epäoikeudenmukainen.
Maailman muuttuminen on tehnyt yleisestä asevelvollisuudesta tarpeettoman.
Arvostan asestakieltäytyjien vakaumusta.
Asestakieltäytyjiä kohdellaan Suomessa liian ankarasti.
Homoseksuaaleilta on kiellettävä pääsy varusmiespalvelukseen.
Liian innokkaasti aseisiin suhtautuvilta on kiellettävä pääsy varusmiespalvelukseen.
Mielenterveysongelmaisilta on kiellettävä pääsy varusmiespalvelukseen.
Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen.

Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta.

Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni.

Jos Suomeen hyökätään, olen valmis antamaan henkeni Suomen puolesta.

17 Mikä Suomessa ja suomalaisuudessa mielestäsi on arvokasta ja puolustamisen arvoista? (Avoin kysymys)

ULKOSUHTEISIIN LIITTYVIÄ VÄITTEITÄ (Kysytään kaikilta)

18 Mitä mieltä olet seuraavista Suomen ulkosuhteisiin liittyvistä väitteistä

(4=Täysin samaa mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 2=jokseenkin eri mieltä, 1=täysin eri mieltä, 99=en osaa sanoa)
Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi.
Suomen pitäisi pyrkiä saamaan Karjala takaisin.
Suomen pitäisi panostaa enemmän ulkopolitiikkaan.
Suomen tulisi keskittyä lähinnä huolehtimaan Suomesta ja suomalaisista.
YK:n roolia kansainvälisessä politiikassa ja kriisinhallinnassa pitäisi vahvistaa.
EU:n ulkopolitiikkaa ja kriisinhallintakykyä pitäisi vahvistaa.
EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle.
Suomen ulkopolitiikkaa tulisi hoitaa lähinnä EU:n kautta.
EU:lle pitäisi perustaa yhteinen armeija.
Suomen puolustusvoimien tehtävänä on osallistua kriisien ja turvallisuusuhkien torjuntaan eri puolilla maailmaa.
Suomi on rauhanturvaamisen suurvalta.
Suomen turvallisuutta voidaan lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla tai kriisinhallintaan osallistumalla.
Olin itse valmis lähtemään kansainvälisiin kehitysyhteistyö- tai kriisinhallintatehtäviin.
Jokaisella maalla on väistämättä armeija, sillä sotilaallinen tyhjiö täyttyy aina.
Suomi on tällä hetkellä sotilaallisesti liittoutumaton maa.
Suomi on tällä hetkellä puolueeton maa.
Sota voi joskus olla oikeutettu.
Väkivalta on aina väärin.

MAAHANMUUTTO JA RASISMI (Kysytään kaikilta)

19 Oletko samaa vai eri mieltä seuraavien väitteiden kanssa?

(5 = täysin samaa mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 3 = ei samaa eikä eri mieltä,

2 = jokseenkin eri mieltä, 1 = täysin eri mieltä, 99 = ei osaa sanoa)

Rasismi on vähentynyt viime vuosina suomalaisten nuorten keskuudessa.

Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suomalaista kulttuuria.

Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme.

Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia.

Mielestäni kulttuurinen suvaitsevaisuus on lisääntynyt viime vuosina yhteiskunnassamme.

Harrastus- tai järjestötoiminnassa, jossa olen mukana, on myös maahanmuuttajia.

Maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin.

Minulla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä.

En voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisoikseni.

Maahanmuuttajanuoret halveksivat suomalaisia nuoria.

Suomalaisnuoret halveksivat maahanmuuttajanuoria.

Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla.

Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevistä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen.

Suomalaisten velvollisuutena on auttaa ja tukea maahanmuuttajia.

Yhteiskunnan maksamat tuet kuuluvat ensi sijassa suomalaisille, ei ulkomaalaisille.

Rasismi on nuorten keskuudessa vakava ongelma, johon ei puututa tarpeeksi.

Minulle on tärkeää että ystäväni ovat syntyneet Suomessa.

Ystäväni ihonvärillä ei ole minulle mitään väliä.

Ystäväni uskonnollisilla näkemyksillä ei ole minulle mitään väliä.

20 Eri kansallisuuksilla ajatellaan olevan erilaisia luonteenominaisuuksia. Onko suomalaisuudessa mielestäsi seuraavia asioita...

4 = paljon, 3 = jonkin verran, 2 = vähän vai

1 = ei lainkaan (99 = ei osaa sanoa)

itsekkyyys

suvaitsevaisuus

kateus

oikeudenmukaisuus

väkivaltaisuus

ahkeruus

kansainvälisyys

välinpitämättömyys

epäluuloisuus

POLITIikka JA ÄÄNESTÄMINEN

21 Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?

(4=erittäin kiinnostunut, 3 = jonkin verran kiinnostunut,

2 = vain vähän kiinnostunut, 1 = en lainkaan

kiinnostunut, 99 = en osaa sanoa)

(Kysymykset 22 ja 23 kysytään vain 17 vuotta täyttäneiltä Suomen kansalaisilta.)

22 Aiotko äänestää seuraavissa eduskuntavaaleissa 2011?

Äänestän varmasti.

Äänestän todennäköisesti.

Todennäköisesti en äänestä.

Varmasti en äänestä.

En osaa sanoa.

23 Jos eduskuntavaalit pidettäisiin nyt, minkä puolueen tai minkä puolueen ehdokkaan kokisit itsellesi läheisimmäksi?

- SDP

- KOK

- Keskusta

- Vasemmistoliitto

- Ruotsalainen kansanpuolue

- Vihreät

- Suomen kristillisdemokratit

- Perussuomalaiset

- Jokin muu

- Ei mikään puolue

- eos

(Kysymykset 24–26 vain, jos ev.lut. kirkon jäsen, T9A = ”kyllä”)

24 Oletko tietoinen siitä, että marraskuussa 2010 pidetään seurakuntavaalit?

(kyllä, ei, en osaa sanoa)

25 Oletko tietoinen siitä, että seuraavissa seurakuntavaaleissa kirkko antaa ensimmäistä kertaa äänioikeuden 16 vuotta täyttäneille? (kyllä, ei, en osaa sanoa)

26 Aiotko äänestää seuraavissa seurakuntavaaleissa 2010?

Äänestän varmasti.

Äänestän todennäköisesti.

Todennäköisesti en äänestä.

Varmasti en äänestä.

En osaa sanoa.

LIITE 2. Vastaajat taustamuuttujittain.

SUKUPUOLI	n	%
Nainen	931	49,0
Mies	969	51,0
Yhteensä	1900	100,0
IKÄRYHMÄ	n	%
15–19-v.	645	33,9
20–24-v.	615	32,4
25–29-v.	640	33,7
Yhteensä	1900	100,0
ÄIDINKIELI	n	%
Suomi	1799	94,7
Ruotsi	101	5,3
Yhteensä	1900	100,0
SUURALUE	n	%
Etelä-Suomi	908	47,8
Länsi-Suomi	525	27,6
Itä-Suomi	226	11,9
Pohjois-Suomi	241	12,7
Yhteensä	1900	100,0
KUNTATYYPPI	n	%
Pääkaupunkiseutu	366	19,3
Kaupunkimainen	1006	52,9
Taajaan asuttu	270	14,2
Maaseutumainen	258	13,6
Yhteensä	1900	100,0
PERHEMUOTO	n	%
Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva	579	30,5
Yksin asuva (myös soluasunto, kimppekämpä tms.)	598	31,5
Yksinhuoltaja	22	1,2
Avio- tai avoliitossa, lapseton	452	23,8
Avio- tai avoliitossa, lapsia	248	13,1
Muu perhemuoto tai ei vastausta	1	0,1
Yhteensä	1900	100,0

OPISKELU	n	%
Peruskoulussa	80	9,1
Lukiassa	254	28,9
Toisen asteen ammatillisessa	234	26,6
Ammattikorkeakoulussa	124	14,1
Yliopistossa	166	18,9
Muualla	22	2,5
Yhteensä	880	100,0
KOULUTUS	n	%
Vain ylioppilastutkinto	477	25,1
Vain ammatillinen perustutkinto	483	25,4
Ylioppilas ja ammatillinen perustutkinto	71	3,7
Ammattikorkeakoulututkinto	184	9,7
Yliopistotutkinto	92	4,8
Ei mitään edellä mainituista	593	31,2
Yhteensä	1900	100,0
PÄÄASIALLINEN TOIMINTA	n	%
Koululainen tai opiskelija	880	46,3
Palkkatyössä	783	41,2
Yrittäjä	15	0,8
Työtön tai lomautettu	137	7,2
Vanhempainvapaalla	54	2,8
Muu	31	1,6
Yhteensä	1900	100,0

LIITE 3. Maahanmuuttoasenteet. Varimax-rotatoitu faktorianalyysi (maximum likelihood factoring).

	Faktori 1. Monikult- tuurisuus ja suvaitsevaisuus	Faktori 2. Tasavertaisuus ja universalismi	Faktori 3. Vastakkain- asettelu	Faktori 4. Yhteiskunnan tuki ja moniarvoisuus
Ulkomaalaiset ovat monipuolistaneet suoma- laista kulttuuria	,579	,133	-,039	,193
Mielestäni kulttuurinen suvaitsevaisuus on lisääntynyt viime vuosina yhteiskunnassamme	,555	,060	,056	,045
Maahanmuuttajanuorilla pitää olla oikeus myös omiin harrastus- ja nuorisotiloihin	,491	,188	,023	,063
Rasismi on vähentynyt viime vuosina suoma- laisten nuorten keskuudessa	,466	,062	,026	-,106
Suomalaisnuorten pitäisi liikkua enemmän ulkomailla	,450	,287	,244	,093
Minulla on maahanmuuttajataustaisia ystäviä	,400	,202	,006	,123
Ystäväni uskonnollisilla näkemyksillä ei ole minulle mitään väliä	,141	,743	,072	,016
Ystäväni ihonvärillä ei ole minulle mitään väliä	,248	,735	,043	,056
Minulle on tärkeää että ystäväni ovat synty- neet Suomessa	-,164	-,230	,199	-,058
Suomalaisnuoret halveksivat maahanmuut- tajanuoria	,104	,149	,503	,085
Maahanmuuttajanuoret halveksivat suoma- laisia nuoria	,000	-,026	,482	,053
En voisi kuvitellakaan maahanmuuttajaa puolisokseni	-,152	-,115	,370	-,132
Monet ulkomaalaiset tulevat Suomeen vain käyttääkseen hyväkseen verovarojamme	,108	,310	,345	-,258
Jos olisin työnantaja, valitsisin kahdesta yhtä pätevästä työnhakijasta syntyperäisen suomalaisen	,183	,135	,327	-,228
Yhteiskunnan maksamat tuet kuuluvat ensi sijassa suomalaisille, ei ulkomaalaisille	-,048	-0,036	,073	-,494
Olisi hyvä, jos Suomeen tulisi enemmän ulkomaalaisia	,39	-0,005	-0,011	,391
Suomalaisten velvollisuutena on auttaa ja tukea maahanmuuttajia	,328	,198	-0,016	,335
Rasismi on nuorten keskuudessa vakava ongelma, johon ei puututa tarpeeksi	,191	,192	,203	,256

LIITE 4. Maahanmuuttajataustaiset oman ja vanhempien syntymämaan mukaan.

Oma syntymämaa	Äidin syntymämaa	Isän syntymämaa	n
Suomi	Suomi	Venäjä	4
Suomi	Venäjä	Suomi	12
Suomi	Venäjä	Venäjä	6
Venäjä	Venäjä	Suomi	4
Venäjä	Venäjä	Venäjä	15
Suomi	Suomi	Viro	4
Suomi	Viro	Suomi	19
Suomi	Viro	Viro	6
Viro	Suomi	Viro	1
Viro	Viro	Viro	8
Muu	muu	Suomi	6
Somalia	Somalia	Somalia	10
Suomi	Vietnam	Vietnam	1
Vietnam	Vietnam	Vietnam	9
Kiina	Suomi	Kiina	1
Kiina	Kiina	Kiina	7
Thaimaa	Thaimaa	Thaimaa	6
Iran	Iran	Iran	5
Turkki	Suomi	Turkki	2
Turkki	Turkki	Turkki	4
Suomi	Suomi	muu	9
Suomi	muu	Suomi	9
Suomi	muu	muu	6
muu	Suomi	muu	4
muu	muu	muu	39
Jokin tiedoista puuttuu			6
Yhteensä			203

LIITE 5. Vastaukset kysymykseen ”Mikä Suomessa ja suomalaisuudessa mielestäsi on arvokasta ja puolustamisen arvoista?”

- Allmän trygghet och omgivning. (Nainen, 15–19-v.)
- Asiat Suomessa ovat hyvin ja hienosti tällä hetkellä, ainakin suurin piirtein. (Nainen, 15–19-v.)
- Asukkaat eli suomalaiset. (Nainen, 15–19-v.)
- Elinkeinoelämä toimii kohtalaisen hyvin, mahdollisuus suosia suomalaista tuotantoa. (Nainen, 15–19-v.)
- En keksi mitään äkkiseltään. (Nainen, 15–19-v.)
- Erilaisuus, itsenäisyys ja omat perinteet. (Nainen, 15–19-v.)
- Esimerkiksi äänioikeus. (Nainen, 15–19-v.)
- Halu tehdä töitä ja edetä elämässä tulee meillä selkärangasta. (Nainen, 15–19-v.)
- Hieno kansa. (Nainen, 15–19-v.)
- Hyvä yhteiskunta. (Nainen, 15–19-v.)
- Hyvää maata kannattaa puolustaa. (Nainen, 15–19-v.)
- Identiteetti. (Nainen, 15–19-v.)
- Ihmiset, turvallisuus. (Nainen, 15–19-v.)
- Ihmisten elämä pitkälti terveellä pohjalla. (Nainen, 15–19-v.)
- Ihmistä ei hylätä vaan apua saa aina, oli sitten kyse suomalaisen perusluonnosta tai yhteiskunnasta. (Nainen, 15–19-v.)
- Isänmaa, itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Isänmaallisuus, itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys, asiat ovat nyt tällaisenaan ihan hyvin. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys, kansallinen henki. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys, se että Suomi pysyy maailmanmenossa mukana mutta ei mene itse ryminällä mukaan. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Itsenäisyyttä ja sitä mitä meillä on nyt. (Nainen, 15–19-v.)
- Juuri tällä hetkellä en osaa sanoa mitään puolustamisen arvoista. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki mitä me omistetaan! (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki suomalaisuuteen liittyvä on puolustamisen arvoista. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki suomalaisuuteen liittyvä, Suomen kansa, kieli. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki, koko Suomi. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki, perusturvallisuus. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki, varsinkin ne, mitä on jo saavutettu, eli esim. itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaikki. (Nainen, 15–19-v.)
- Kalevalasta lähtien kulttuurimme on omaperäistä ja mielenkiintoista. (Nainen, 15–19-v.)
- Kansalaisuus, oma kohtalaisen hyvä maa. Oma kieli ja kulttuuri. (Nainen, 15–19-v.)
- Kansamme perusluonne on ystävällinen ja pidämme toisistamme huolta. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaunein maa telluksella. (Nainen, 15–19-v.)
- Kaunis maa, jossa asiat on hoidettu hyvin. (Nainen, 15–19-v.)
- Kieli, itsenäisyys ja tasa-arvo. (Nainen, 15–19-v.)
- Koko maa, luonto. (Nainen, 15–19-v.)
- Kokonaisuus. (Nainen, 15–19-v.)
- Koulutus ja kaunis luonto. (Nainen, 15–19-v.)
- Kulttuuri, kieli ja historia. (Nainen, 15–19-v.)
- Kulttuuri. (Nainen, 15–19-v.)
- Kulttuuri. (Nainen, 15–19-v.)
- Kunnioitettavia suuria taiteilijoita ei ehkä ole paljoa, mutta jokainen suomalainen on taideteos sinällään. (Nainen, 15–19-v.)
- Liitot pitävät työntekijöistä huolta. (Nainen, 15–19-v.)
- Luonto, ihmiselämä yleensä. (Nainen, 15–19-v.)
- Luonto, itsenäisyys! (Nainen, 15–19-v.)
- Luonto. (Nainen, 15–19-v.)
- Maa. (Nainen, 15–19-v.)
- Maa kokonaisuudessaan. (Nainen, 15–19-v.)
- Maa-alueet ja kulttuuri. (Nainen, 15–19-v.)
- Mahdollisuuksien maa. (Nainen, 15–19-v.)
- Me olemme sisukasta kansaa. Hyvä asia ja olla. Olen ylpeä siitä että olen suomalainen. (Nainen, 15–19-v.)
- Meidän kulttuurimme, perinteemme ja arvomme. Hyvinvointiyhteiskunta tai se mitä siitä on jäljellä. (Nainen, 15–19-v.)
- Metsä, itsenäisyys. (Nainen, 15–19-v.)
- Metsä, maasto, juuret. (Nainen, 15–19-v.)
- Mitä enemmän olen ulkomailla sen enemmän kunnioitan suomalaisuutta. (Nainen, 15–19-v.)
- Monikaan maa ei pysty huolehtimaan kansalaisistaan yhtä hyvin kuin Suomi pystyy. (Nainen, 15–19-v.)
- Mukava kulttuuri, väestö ja maamme, eli kokonaisuus on puolustamisen arvoinen. (Nainen, 15–19-v.)
- Olemme vapaita ja itsenäisiä. (Nainen, 15–19-v.)
- Oli lama tai ei, niin todellisuudessa yhteiskunnalliset asiat on täällä hyvin hoidettu. (Nainen, 15–19-v.)
- Olisi täysin mahdoton ajatus, että Suomi kuuluisi jollekin muille kuin meille. (Nainen, 15–19-v.)
- Oma kansalaisuus. (Nainen, 15–19-v.)
- Onhan meillä arvokasta historiaa, perinteet, kulttuuri, ihmiset jne. (Nainen, 15–19-v.)
- Perinteet ja itsenäisyys kansakuntana. (Nainen, 15–19-v.)
- Puhdas luonto ja turvallinen asuinympäristö. (Nainen, 15–19-v.)
- Rauhallinen maa, turvallisen tuntuinen. (Nainen, 15–19-v.)
- Siisti ja kaunis maa, jossa asuu ihania ihmisiä. (Nainen, 15–19-v.)
- Suomalainen identiteetti ja sen säilyttäminen.

- (Nainen, 15–19-v.)
- Suomalainen menee läpi harmaan kivenkin. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaiseksi syntyminen on hienoa. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaiset ovat avuliaita ja ystävällisiä. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaiset ovat miellyttävä kansa. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaisten sisukkuus ja luonto. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaisten sisukkuus ja tahdonvoima, hyvinvointivaltiomme. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaisuus itsessään. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaisuus velvoittaa pitämään huolta kotimaasta. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomalaisuus ylipäänsä. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomen itsenäisyys ja omanlaatuinen yhteiskunta ovat puolustamisen arvoisia. Suomen vahvuuksia ovat myös mm. oma kieli. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomen luonto, koska se on kaunis ja omaleimainen, valtion hyvinvointi ja hyvinvointipalvelumme, hyvä peruskoulutusjärjestelmä ja sivistyneisyys, kuten se että kaikki suomalaiset osaavat lukea. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomi on kiva maa. On lottovoitto syntyä Suomeen. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomi on minun maani, en vaihtaisi mihinkään. (Nainen, 15–19-v.)
 - Suomi on oma hieno kansakunta, olemme erilaisia kuin muut. (Nainen, 15–19-v.)
 - Tasa-arvo sukupuolten ja ihmisten välillä. (Nainen, 15–19-v.)
 - Tämä on meidän maamme, joten tätä pitää puolustaa. (Nainen, 15–19-v.)
 - Täällä on aika turvallista elää. (Nainen, 15–19-v.)
 - Vaikea sanoa. (Nainen, 15–19-v.)
 - Vanhuksista pidetään huolta. (Nainen, 15–19-v.)
 - Vapaus. (Nainen, 15–19-v.)
 - Vapaus. (Nainen, 15–19-v.)
 - Välfärdsstat, där är bra att leve. (Nainen, 15–19-v.)
 - Yleinen järjestelmä toimii, hyvinvointivaltio. (Nainen, 15–19-v.)
 - Yleinen turvallisuus. (Nainen, 15–19-v.)
 - Yleisesti kulttuurin ja kansan yhtenäisyys, eurooppalaisuus. (Nainen, 15–19-v.)
 - Ylipäänsä suomalaisuus, maa itsessään konkreettisesti, ihmiset täällä, oma kieli, skandinaavinen arvomaailma, ja se että tämä on hyvä maa kaikille asua. (Nainen, 15–19-v.)
 - Ainutlaatuinen maa, hyvä elintaso. (Mies, 15–19-v.)
 - Allting. (Mies, 15–19-v.)
 - Asiat hyvin! (Mies, 15–19-v.)
 - Demokrati. (Mies, 15–19-v.)
 - Ei mikään. (Mies, 15–19-v.)
 - Elämäntyyli. (Mies, 15–19-v.)
 - En oikein osaa sanoa. (Mies, 15–19-v.)
 - En osaa sanoa mikä olisi erityisen tärkeää. (Mies, 15–19-v.)
 - Esi-isien tekemä työ itsenäisyyden vuoksi. (Mies, 15–19-v.)
 - Genetiikka: me emme ole ketään lähellä geneettisesti. (Mies, 15–19-v.)
 - Globalisoitumisen vauhdittuessa mitään puolustettavaa ei ole ja mielestäni ei kannata liikaa nostaa esille nationalistisia suuntauksia. (Mies, 15–19-v.)
 - Hieno maa ja kansa. (Mies, 15–19-v.)
 - Hienosti toimiva järjestelmä ja se, että ihmiset ovat vapaita. (Mies, 15–19-v.)
 - Historia ja itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Historia ja perinteet. (Mies, 15–19-v.)
 - Hyvinvointivaltio, vakaus ja vauraus sekä se, että kaikki asiat ovat pääsääntöisesti hyvin. (Mies, 15–19-v.)
 - Hyvinvointivaltion edut kuten terveydenhuolto. (Mies, 15–19-v.)
 - Identiteetti ja historia. (Mies, 15–19-v.)
 - Ihmiset ja luonto. (Mies, 15–19-v.)
 - Ihmiset, rauha, luonto ja kaupungit. (Mies, 15–19-v.)
 - Ihmiset. (Mies, 15–19-v.)
 - Isänmaa ja vapaus. (Mies, 15–19-v.)
 - Isänmaallisuus. (Mies, 15–19-v.)
 - Isänmaallisuus. (Mies, 15–19-v.)
 - Isänmaallisuus. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsemääräämisoikeus ja demokratia. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäinen maa ja oma kieli. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys ja arvot. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys ja ihmisten rehellisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys on pystytty säilyttämään. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys, koko Suomi koska täällä on hyvät elinolot ja asiat muutenkin hyvin. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys, vapaus. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Itsenäisyys. (Mies, 15–19-v.)
 - Jos unohtaa jenkkinäisen meiningin rahan perässä juoksemisesta, niin Suomessa yleensä ollaan hyvin rauhallisia ja kunnioitetaan toisia. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki kaupungit ja ihmiset. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki läheiset ihmiset. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki mahdollinen, ihmiset, historia, luonto. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki, omaa rotua pitää puolustaa. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki: täällä on asiat hyvin ja niistä pitää pitää kiinni. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaikki. (Mies, 15–19-v.)
 - Kaunis luonto ja nämä ihmiset täällä. En taistelisi

varsinaisesti Suomesta vaan suomalaisista ja rauhan puolesta. (Mies, 15–19-v.)

- Kieli ja kulttuuri. (Mies, 15–19-v.)
- Koen että puolustaminen on velvollisuus, koska pitäisi sen verran arvostaa sitä mitä jotkut ovat aikoinaan tehneet sen eteen että olemme sitä mitä olemme. (Mies, 15–19-v.)
- Kokonaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Kokonaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Koska tänne on asetuttu, pitää puolustaa omaa kotimaata samalla lailla kuin ollaan aikoinaan tehty. (Mies, 15–19-v.)
- Kotimaa, maisemat ja suomalainen kulttuuriperintö. (Mies, 15–19-v.)
- Kotimaa. (Mies, 15–19-v.)
- Kotimaata pitää aina puolustaa. (Mies, 15–19-v.)
- Kotimaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Kulttuuri ja ihmiset: missään muualla ei ole tällaista, ei olisi mukava menettää tätä. (Mies, 15–19-v.)
- Kulttuuri. (Mies, 15–19-v.)
- Kulttuurimme on rikas ja säilyttämisen arvoinen. (Mies, 15–19-v.)
- Luonnonvarat. (Mies, 15–19-v.)
- Luonto. (Mies, 15–19-v.)
- Luonto ja vapaus. (Mies, 15–19-v.)
- Luonto, kulttuuri, tasa-arvo, oikeudet, kunnioitus, yhteisöllisyys ja lähimmäisenrakkaus. (Mies, 15–19-v.)
- Luonto, tasa-arvo, suku ja kaikki historia. Suomi ei ole korruptoitunut maa ja asiat ovat täällä järjestyksessä. (Mies, 15–19-v.)
- Luonto. (Mies, 15–19-v.)
- Länsimainen demokratia. (Mies, 15–19-v.)
- Maa itsessään. (Mies, 15–19-v.)
- Meillä ei ole tapana tehdä asioita vähän sinne päin. (Mies, 15–19-v.)
- Meillä on asiat hyvin, joten kyllä se on puolustamisen arvoinen asia. (Mies, 15–19-v.)
- Meillä pelaa kaikki aika hienosti, terveydenhuolto esim. (Mies, 15–19-v.)
- Miksi mennä merta edemmäs kalaan, ruoho on vihreämpää aidan toisella puolella jne. kaikki ihan sentään. (Mies, 15–19-v.)
- Mukava elintaso ja yleinen hyvinvointi. (Mies, 15–19-v.)
- Olemme pohjoinen kansa. (Mies, 15–19-v.)
- Oma kieli ja vapaus opiskella omalla kielellä. Suomen hyvinvoinnin taso. (Mies, 15–19-v.)
- Oma kieli, kansallisuus ja oma maa. (Mies, 15–19-v.)
- Oma kotimaa, Suomi. (Mies, 15–19-v.)
- Oma kulttuuri, oma kieli ja oma suomalaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Oma maa sekä oma kieli ja kulttuuri. (Mies, 15–19-v.)
- Paljon parempaa paikkaa ei voisi kuvitella. (Mies, 15–19-v.)
- Samhället och människor. (Mies, 15–19-v.)
- Sauna. (Mies, 15–19-v.)

- Se, että olemme sotineet useamman kerran viimeisen sadan vuoden aikana. (Mies, 15–19-v.)
- Se, että on tämä hyvä maa. (Mies, 15–19-v.)
- Sukulaiset ja ystävät. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalainen yhteiskunta. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaiset ovat omalaatuinen kansa muihin kansoihin verrattuna. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisen perusoikeudet, luonto ja kaikki hyvinvointivaltion edut. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuudessa ei erikseen ole mitään ihmeellistä puolustettava, mutta itsenäisyydessä kylläkin. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuus ja sen perinteet. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 15–19-v.)
- Suomen itsenäisyys ja yhteinen hyvinvointi. (Mies, 15–19-v.)
- Suomen kansa. (Mies, 15–19-v.)
- Suomen lippu. (Mies, 15–19-v.)
- Suomessa ei ole tapana jättää kaveria. (Mies, 15–19-v.)
- Suomesta on niin kovalla vaivalla saatu itsenäinen, että se olisi hyvä pitää sellaisena. Myös demokratia ja hyvinvointivaltio olisi hyvä säilyttää. (Mies, 15–19-v.)
- Suomi itsessään: Suomi on itsenäinen hyvinvointivaltio ja tämä on muutenkin hieno paikka asua ja elää. (Mies, 15–19-v.)
- Suomi on kaunis maa ja täällä on hyvä asua. (Mies, 15–19-v.)
- Suomi on oma maa ja täällä on vapaata, oma perhe, ystävät ja lähipiiri. (Mies, 15–19-v.)
- Suomi toimii vielä jotenkin hyvinvointivaltiona. Täällä pystyy itse vaikuttamaan kohtaloonsa melko paljon, ihmisten välillä ei ole niin suuria eroja. (Mies, 15–19-v.)
- Tasa-arvo, itsenäisyys, luonto. (Mies, 15–19-v.)
- Tasa-arvoinen yhteiskuntamme. (Mies, 15–19-v.)
- Terveys-/sosiaalihoito. (Mies, 15–19-v.)
- Terveyspalvelut ja muut perusasiat toimii. (Mies, 15–19-v.)
- Tilanne joka yhteiskunnassa on kuinka hyvin asiat ovat. Ettei jouduta liittymään johonkin toiseen ongelmalliseen valtioon. (Mies, 15–19-v.)
- Työelämässä ei ole tapana syrjiä tai suosia ihmisiä. (Mies, 15–19-v.)
- Tällä hetkellä kun on juuri suorittamassa varusmiespalvelusta on vaikea sanoa mitä olisi valmis tekemään Suomen puolustamiseksi ja miksi. Ehkä itsenäisyys on tärkeintä ja säilyttää kunnioitus niitä kohtaan jotka ovat meille itsenäisyyden taisteilleet. (Mies, 15–19-v.)
- Tämä meidän maa: muiden on turha tulla hyppimään tänne. (Mies, 15–19-v.)
- Tämä on koti. (Mies, 15–19-v.)

- Luonto, Suomi kokonaisuudessaan. (Nainen, 20–24-v.)
- Luonto. (Nainen, 20–24-v.)
- Maa on hieno. (Nainen, 20–24-v.)
- Maa tarjoaa upeat puitteet elämälle. (Nainen, 20–24-v.)
- Maa, jossa ihmisistä huolehditaan. (Nainen, 20–24-v.)
- Maantieteellinen alue, kieli, kulttuuri. (Nainen, 20–24-v.)
- Mahdollisuus onnistua elämässään. (Nainen, 20–24-v.)
- Meidän mahdollisuudet teollisuuden, tekniikan ja kehityksen saralla on kaikki peruja siitä, että joku meille maan taisteli. Se tulee muistaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Meillä on hienot arvot, kansaperinnettä. (Nainen, 20–24-v.)
- Minusta kaikki meidän saavutukset kansana ovat upeita. (Nainen, 20–24-v.)
- Olemme rakentaneet niin upean maan, että totta kai sitä tulee puolustaa tarpeen mukaan. (Nainen, 20–24-v.)
- Omaa kansalaisuutta, itsenäisyyttä. (Nainen, 20–24-v.)
- Oma koti jne., rauha. (Nainen, 20–24-v.)
- Perinteitä tulee kunnioittaa. Itsenäisyys on tärkeää. (Nainen, 20–24-v.)
- Puhdas elinympäristö. (Nainen, 20–24-v.)
- Puhdas ilmasto, puhtaat vedet. (Nainen, 20–24-v.)
- Puhdas luonto ja ilma. (Nainen, 20–24-v.)
- Puhdas luonto. (Nainen, 20–24-v.)
- Puolustaminen on ehkä opittu tapa. En keksi mitään erityisen arvokasta, mutta kokonaisuus tietenkin on puolustamisen arvoisin. (Nainen, 20–24-v.)
- Puolustamisen arvoista on oma kulttuuri ja kieli. Tärkeintä on itsenäisyyden säilyminen. (Nainen, 20–24-v.)
- Rauha ja itsenäisyys. (Nainen, 20–24-v.)
- Rauha. (Nainen, 20–24-v.)
- Rauhaa, kotimaisuutta. (Nainen, 20–24-v.)
- Rauhaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Rauhaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Rauhaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Se, että Suomi on itsenäinen. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalainen identiteetti velvoittaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalainen kansallistunne. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaiset eivät aina ehkä tajua tai muista, miten hyvin asiat ovat. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaiset ihmiset. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaiset ovat hyviä ihmisiä. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaiset. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaisuus asuu sydämessä. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaisuus, kotimaisuus. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaisuus. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaisuus. (Nainen, 20–24-v.)

- Suomen itsenäisyys. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomen koulutusjärjestelmä on ihan huippuluokkaa. Pystymme mihin vaan ja vain taivas rajana. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomen luonto. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomen maa. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomessa aikuisia kunnioitetaan ja vanhuksia arvostetaan. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomessa ei ole brutaaleja lakeja, ei edes kuolemantuomiota. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomessa ei ole terrorismia tai muutakaan ison maailman kauhuja. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomessa elämänsä pystyy elämään terveesti, hyvin ja rikkaastikin, jos itse niin valitsee. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomessa ihmisestä välitetään. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomi ei ole korruptoitunut. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomi kokonaisuudessaan on puolustamisen arvoisin. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomi on kaunis, puhdas ja pitää ihmisestä huolta. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomi on kotimaa ja kaikin puolin hyvin hoidettu. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomi on kotimaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomi tarjoaa niin upeat puitteet kansalaisilleen, että sitä pitää osata arvostaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Tasa-arvo. Olemme hyvin tasa-arvoisin kansa. (Nainen, 20–24-v.)
- Tasa-arvoiset mahdollisuudet. (Nainen, 20–24-v.)
- Terveet yhteiskuntarakenteet. (Nainen, 20–24-v.)
- Tietenkin Suomi maana ja meidän kulttuuri ja arvot ovat puolustamisen arvoisia. (Nainen, 20–24-v.)
- Tokihan oma kulttuuri kokonaisuutena on puolustamisen arvoisin. (Nainen, 20–24-v.)
- Tunnen virolaisen ystäväni taustoja, miten hän eli 70-luvulla lapsuuttaan. Kiitän luoja, ettei me koskaan oltu Neuvostoliiton alla. (Nainen, 20–24-v.)
- Turvallinen maa. (Nainen, 20–24-v.)
- Täällä on hyvä asua ja tehdä työtä. (Nainen, 20–24-v.)
- Täällä on kaikki hyvin. (Nainen, 20–24-v.)
- Täällä saa tehdä työtä ja työntekijöilläkin on mahdollisuus vaikuttaa asioihin. (Nainen, 20–24-v.)
- Vapaa maa. (Nainen, 20–24-v.)
- Vapaus olla mitä haluaa ja tehdä mitä haluaa. (Nainen, 20–24-v.)
- Vapaus. (Nainen, 20–24-v.)
- Vapaus. (Nainen, 20–24-v.)
- Verraten esim. itänaapureihin, meillä kunnioitetaan työtä ja sen hedelmiä. (Nainen, 20–24-v.)
- Vihreä, puhdas kolkka maailmassa. (Nainen, 20–24-v.)
- Välfärd, jämställdhet och trygghet. (Nainen, 20–24-v.)
- Yhteiskunta. (Nainen, 20–24-v.)
- Ätminstone människor. (Nainen, 20–24-v.)
- Asenteet toisiin ihmisiin ja työhön on meillä kohdallaan. (Mies, 20–24-v.)
- En osaa sanoa, kaikkea mitä Suomella on. (Mies,

[illegible]

- [illegible]

- Maamme. (Nainen, 25–29-v.)
- Maamme. (Nainen, 25–29-v.)
- Me itse, suomalaiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Meidän yhteiskuntamme, koska se toimii suhteellisen hyvin ja asiat ovat hyvin. (Nainen, 25–29-v.)
- Meillä on hyvinvointiyhteiskunta, asiat eivät ole yhtä huonosti kuin esim. Amerikassa. (Nainen, 25–29-v.)
- Meillä on maa, jonka eteen on tehty töitä. (Nainen, 25–29-v.)
- Meillä on oma kieli ja kulttuuriperinteet. (Nainen, 25–29-v.)
- Missään maassa ei ole yhtä turvallista. (Nainen, 25–29-v.)
- Människor och natur. (Nainen, 25–29-v.)
- Nykyajan veteraaneja pitäisi kunnioittaa enemmän: on niiden ansiota että olemme itsenäisiä. (Nainen, 25–29-v.)
- Olemmehan sentään itsenäinen valtio. (Nainen, 25–29-v.)
- Oma koti, ystävät, sukulaiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Oma kulttuuri ja kieli ja yhtenäisyys. (Nainen, 25–29-v.)
- Oma maa. (Nainen, 25–29-v.)
- Oma perhe. (Nainen, 25–29-v.)
- Oma vapaus, isänmaa ja mahtava kulttuuri. (Nainen, 25–29-v.)
- Omaa maatamme. (Nainen, 25–29-v.)
- Omalaatuinen kulttuuri. (Nainen, 25–29-v.)
- Paljon puolustamisen arvoista. (Nainen, 25–29-v.)
- Perinteet ja kunnioitus aikaisempien sukupolvien tekemiseen. (Nainen, 25–29-v.)
- Perinteet velvoittaa jatkamaan itsenäisellä kannalla. (Nainen, 25–29-v.)
- Peruskansalaisuus. (Nainen, 25–29-v.)
- Puhdas luonto, hyvinvointivaltio, julkiset palvelut ja demokratia. (Nainen, 25–29-v.)
- Puhdas luonto, oma kansallinen kulttuuri. (Nainen, 25–29-v.)
- Puolueeton maa ja vapaus valita. (Nainen, 25–29-v.)
- Rehellinen kansa. (Nainen, 25–29-v.)
- Rehelliset ja aidot ihmiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Saavutettu itsenäisyys sinällään on jo hieno asia, sen säilyttäminen on tärkeää. (Nainen, 25–29-v.)
- Se, että me olemme niin erilaisia kuin muut. (Nainen, 25–29-v.)
- Se, mitä veteraanit ovat aikoinaan tehneet meidän puolesta, niin sen takia. (Nainen, 25–29-v.)
- Sisu ja rehellisyys sekä luonto. (Nainen, 25–29-v.)
- Sisukkuus, rehellisyys ja nöyryys. (Nainen, 25–29-v.)
- Självstyrelse och självständighet. (Nainen, 25–29-v.)
- Självständighet och människor. (Nainen, 25–29-v.)
- Självständighet och värderingar. (Nainen, 25–29-v.)
- Sotien veteraanien meille hankkima itsenäisyys. (Nainen, 25–29-v.)
- Språk och kultur. (Nainen, 25–29-v.)
- Språk, kultur och traditioner. (Nainen, 25–29-v.)

- Suomalainen teknologia ja osaaminen. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomalaiset ihmiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomalaiset ovat rehellisiä. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomalaiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomalaisuus. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomalaisuutta, itsenäisyyttä. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomen eteen on tehty töitä ja niihin pitää tehdä jatkossakin. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomen kieli, sitä ei puhu moni enää. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomen luonto on jotain ihan ainutlaatuista. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomen luonto. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomen luontoa jne. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomen maa. (Nainen, 25–29-v.)
- Suomi on hieno maa asua. Täällä ei ole slummeja ja ihmiset voivat oikeasti hyvin. (Nainen, 25–29-v.)
- Tasa-arvo, demokratia, ihmiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Tasa-arvo, itsenäisyys. (Nainen, 25–29-v.)
- Tasa-arvo, yhteiskunnan toimivuus. (Nainen, 25–29-v.)
- Tasa-arvo. (Nainen, 25–29-v.)
- Tasa-arvo. (Nainen, 25–29-v.)
- Terveellä pohjalla lähes joka asia. (Nainen, 25–29-v.)
- Terveellä tavalla rakentunut yhteiskunta. (Nainen, 25–29-v.)
- Turvallisuus ja turvallinen yhteiskunta. (Nainen, 25–29-v.)
- Täällä ei ole luonnonkatastrofeja. (Nainen, 25–29-v.)
- Täällä on hyvin hoidettu politiikka. (Nainen, 25–29-v.)
- Upea luonto. (Nainen, 25–29-v.)
- Upea paikka elää. (Nainen, 25–29-v.)
- Vacker och ren natur. (Nainen, 25–29-v.)
- Vapaus kaikenlaisen ajattelun ja toimiin ja yleisestikin varsin vapaa yhteiskunta. Toistaiseksi luokaton yhteiskunta, eli ei ole jakautunut yhteiskuntaluokkiin, hyvä tasa-arvo. (Nainen, 25–29-v.)
- Vapaus valita, mitä elämässään haluaa. (Nainen, 25–29-v.)
- Vapaus, turvallisuus ja puhdas luonto sekä se, että täällä ei ole sotaa. (Nainen, 25–29-v.)
- Verotus järkevä. (Nainen, 25–29-v.)
- Yhteiskunta hoitaa asiansa hyvin. (Nainen, 25–29-v.)
- Yhteiskunta ja ihmiset. (Nainen, 25–29-v.)
- Yhteiskuntajärjestelmä. (Nainen, 25–29-v.)
- Yhteiskuntarakenne on terve. (Nainen, 25–29-v.)
- Yhteiskuntarakenne, luonto ja tasa-arvoisuus. (Nainen, 25–29-v.)
- Yksilönvapaus. (Nainen, 25–29-v.)
- Yleinen demokratia, tasa-arvo naisen ja miehen välillä sekä monikulttuurinen itsenäisyys. (Nainen, 25–29-v.)
- Yleinen helppous, asiat sujuvat hyvin ja täällä on turvallista. (Nainen, 25–29-v.)

- Maamme historia ja tämän ainutlaatuisuus. Luonto ja tulevat sukupolvet. (Mies, 25–29-v.)
- Maamme historia ja yhtenäisyys. Kulttuuri ja maamme ”ainutlaatuisuus” ja hienous. Kaunis luonto myös on suuri syy siihen. (Mies, 25–29-v.)
- Maamme kulttuuri ja arvokas historia. Tulevat sukupolvet ansaitsevat rauhaisan Suomen. (Mies, 25–29-v.)
- Maamme kulttuuri ja asukkaat. (Mies, 25–29-v.)
- Maamme yleensäkin. (Mies, 25–29-v.)
- Maantieteellisestikin turvallinen maa. (Mies, 25–29-v.)
- Maisemat ja luonto. (Mies, 25–29-v.)
- Monet asiat, kuten uskonto ja isänmaa. (Mies, 25–29-v.)
- Muualla ei takuulla asiat ole paremmin. (Mies, 25–29-v.)
- Olemme olleet tällä alueella jo tuhansia vuosia, ja mielestäni aluetamme tulee puolustaa. (Mies, 25–29-v.)
- Olen ylpeä suomalaisuudesta. (Mies, 25–29-v.)
- Olisi sääli menettää identiteettiä vai jonkun Euroopan yhdentymisen innossa. (Mies, 25–29-v.)
- Oma kieli, oma maa. (Mies, 25–29-v.)
- Oma kieli, terveyden-/sosiaalihoito. (Mies, 25–29-v.)
- Oma koti on täällä. (Mies, 25–29-v.)
- Oma maa. (Mies, 25–29-v.)
- Oma maa. (Mies, 25–29-v.)
- On ennenkin taisteltu, jos nyt ei taisteltaisi, menisi veteraanien työ hukkaan. (Mies, 25–29-v.)
- Ongelmat hyvin pieniä muuhun maailmaan verrattuna. (Mies, 25–29-v.)
- Perhe ja sukulaiset, isovanhemmat, jotka ovat maan taistelleet meille. (Mies, 25–29-v.)
- Perhe, koti, sukulaiset. (Mies, 25–29-v.)
- Perinteet ja historia velvoittaa. (Mies, 25–29-v.)
- Perinteet sitovat suomalaiset maahan. (Mies, 25–29-v.)
- Perinteet, saa olla suomalainen. (Mies, 25–29-v.)
- Perinteet. (Mies, 25–29-v.)
- Perintö isovanhemmilta. (Mies, 25–29-v.)
- Perusasiat ovat täällä hyvin. (Mies, 25–29-v.)
- Perusasiat todella hyvin. (Mies, 25–29-v.)
- Puhdas ilma hengittää ja tilaa nauttia elämästä. (Mies, 25–29-v.)
- Puhtaat vedet ja metsät. Luonnon rauha. (Mies, 25–29-v.)
- Rauhallinen luonto lähellä jokaista. (Mies, 25–29-v.)
- Rauhallinen, harvaan asuttu maa, jossa kaikki on mahdollista. (Mies, 25–29-v.)
- Rauhalliset ja solidaariset olot. (Mies, 25–29-v.)
- Rikas ja terve yhteiskunta. (Mies, 25–29-v.)
- Ristiriita, että EU-maa, mutta puolustetaan Suomea eikä EU:ta. Kulttuuriperintö ja luonto ovat kuitenkin puolustamisen arvoisia. (Mies, 25–29-v.)
- Se että tuleville sukupolville voitaisiin turvata kaunis ja rauhallinen Suomi. (Mies, 25–29-v.)
- Självständighet. (Mies, 25–29-v.)
- Sosiaalihoito. (Mies, 25–29-v.)
- Sotaveteraanien kunnioitus. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalainen sisu. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalainen tekee mitä lupaa. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisilla on vahva identiteetti. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisten itsenäisyys. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisten kannattaa olla ylpeä kansastaan. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus on hieno asia. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus on kunnia. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus on sydämessä. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisuus. (Mies, 25–29-v.)
- Suomen kansa. (Mies, 25–29-v.)
- Suomen kansan oma identiteetti. (Mies, 25–29-v.)
- Suomen kieli, kulttuuri, historia ja suomalainen mentaliteetti. (Mies, 25–29-v.)
- Suomessa on upea kulttuuriperintö. (Mies, 25–29-v.)
- Suomessa rikkaat eivät ole rikkaita ja köyhät köyhiä. Aika keskitasoa kaikki. (Mies, 25–29-v.)
- Suomi on oma kotimaa. (Mies, 25–29-v.)
- Suomi on omalaatuinen maa positiivisella asenteella. (Mies, 25–29-v.)
- Taloudellisesti hieno maa. (Mies, 25–29-v.)
- Tasa-arvo on täällä todellista. Jos joku turhasta valittaa, hän on väärässä. (Mies, 25–29-v.)
- Tasa-arvo, mielipiteen- ja muut vapaudet, joita suomalaisilla on. (Mies, 25–29-v.)
- Terveystieteet, luonto. (Mies, 25–29-v.)
- Toimiva yhteiskunta ja toimivat julkiset palvelut. (Mies, 25–29-v.)
- Turvallinen maa. (Mies, 25–29-v.)
- Tuumaakaan ei periksi anneta, isänmaa on puolustamisen arvoinen asia. (Mies, 25–29-v.)
- Tänne on hyvä perustaa perhe. (Mies, 25–29-v.)
- Täällä on hyvä ja turvallinen elää. (Mies, 25–29-v.)
- Täällä on töitä kaikille ja kohtalainen tulotaso. (Mies, 25–29-v.)
- Täällä saa olla vapaasti ja tehdä mitä haluaa. (Mies, 25–29-v.)
- Uskomattoman kaunis luonto. (Mies, 25–29-v.)
- Vaikaa vastata, välillä tuntuu ettei mitään, mutta oikeasti haluaisin kuitenkin puolustaa Suomea. (Mies, 25–29-v.)
- Valtio takaa ihmisille hyvät elinolot, ollaan empaattisia ja ymmärtäviäisiä. (Mies, 25–29-v.)
- Valtio. (Mies, 25–29-v.)
- Vapaus ja itsenäisyys. (Mies, 25–29-v.)
- Vapaus. (Mies, 25–29-v.)
- Vapaus. (Mies, 25–29-v.)
- Vapaus. (Mies, 25–29-v.)
- Vapaus. (Mies, 25–29-v.)

- Vapaus. (Mies, 25–29-v.)
- Veteraanien kunnioitus. (Mies, 25–29-v.)
- Välfärdsstat och självstyrelse. (Mies, 25–29-v.)
- Yhteiskunnan järjestys. (Mies, 25–29-v.)
- Yhteiskunta, jossa on hyvä elää. (Mies, 25–29-v.)
- Yhteiskuntarakenteet kunnossa. (Mies, 25–29-v.)
- Yhteiskuntarakenteet reilut kaikille. (Mies, 25–29-v.)
- Yleensäkin hyvin toimiva yhteiskunta. (Mies, 25–29-v.)
- Maahanmuuttajataustaiset nuoret
- En osaa sanoa sillä en ole suomalainen. (Nainen, 15–19-v.)
- En osaa tällä hetkellä sanoa, että mikä Suomessa olisi puolustamisen arvoista. (Nainen, 15–19-v.)
- Suomi suomalaisille ja ihan hyvällä ajatellen. (Nainen, 15–19-v.)
- Ainutlaatuinen suomalainen taide ja kulttuuri. (Nainen, 20–24-v.)
- Demokratia ja ”kansanvalta” positiivisesti ajateltuna. (Nainen, 20–24-v.)
- Eläkeikä ja alhaiset verot. (Nainen, 20–24-v.)
- Ihanat ihmiset. (Nainen, 20–24-v.)
- Ihmisillä on pääosin kaikki hyvin ja valtio takaa perusturvan. (Nainen, 20–24-v.)
- Itsenäisyys on mahtava asia. (Nainen, 20–24-v.)
- Kansan luonne on ihana, murjotetaan, jos niin on, mutta sydän löytyy. (Nainen, 20–24-v.)
- Luonteenpiirre suomalaisissa. (Nainen, 20–24-v.)
- Luonto ja kansa. (Nainen, 20–24-v.)
- Puolueettomuus sotilasasioissa. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalainen luonne on ihan oma lukunsa. (Nainen, 20–24-v.)
- Suomalaisuus yleensä. (Nainen, 20–24-v.)
- Tilaa ja puhdasta luontoa riittää joka puolella. (Nainen, 20–24-v.)
- Yhteiskunta on hienosti hoidettu. (Nainen, 20–24-v.)
- Avoimuus ja kulttuuri, joka mahdollistaa ihmiskunnan kehityksen. (Mies, 20–24-v.)
- Demokratia. (Mies, 20–24-v.)
- Ei ole mitään byrokratiaa tai sotilasjunttaa. (Mies, 20–24-v.)
- Eilaisuus hyväksytään. (Mies, 20–24-v.)
- Hyvinvointivaltio, jossa todellakin on asiat kunnossa, vaikka nyt lamaa eletäänkin. (Mies, 20–24-v.)
- Ihmisille tarjotaan mahdollisuuksia. (Mies, 20–24-v.)
- Ihmisillä on mahdollisuus valita, mitä haluavat. Sehän on vapaan maan idea. (Mies, 20–24-v.)
- Isänmaa. (Mies, 20–24-v.)
- Isänmaallisuus. (Mies, 20–24-v.)
- Jos ovat jo isoisovanhemmat puolustaneet tätä maata, niin miksei mekin. (Mies, 20–24-v.)
- Kansalaisista pidetään hyvää huolta. Toivottavasti eläkeikää ei nosteta niin ylös, että sitä ehtii nauttimaan joskus vapaudestakin, jos ei lottovoittoa saa. (Mies, 20–24-v.)
- Kohtalaisen hyvät tulot kaikilla. (Mies, 20–24-v.)
- Maaseutu säilytetty edes joksenaikin elävänä. (Mies, 20–24-v.)
- Mielestäni hieno maa elää ja asua. (Mies, 20–24-v.)
- Oma kulttuuri on aina arvokasta. (Mies, 20–24-v.)
- Rauha, lakien noudattaminen, ihmisten kunnioittaminen, tasa-arvo. (Mies, 20–24-v.)
- Suomi kokonaisuudessaan. (Mies, 20–24-v.)
- Suomi on vapaa ja sellaisena tulee pysyä. (Mies, 20–24-v.)
- Tulotaso on kaikilla taattu tietyyn pisteeseen. (Mies, 20–24-v.)
- Valinnan vapaus. (Mies, 20–24-v.)
- Vapaus tehdä mitä haluaa. (Mies, 20–24-v.)
- Kulttuuri ja kieli. (Nainen, 25–29-v.)
- Sisu. (Nainen, 25–29-v.)
- Sukulaisuus omaan isänmaahani. (Nainen, 25–29-v.)
- En ymmärrä kysymystä, sillä osaan suomea vain huonosti. (Mies, 25–29-v.)
- Ihmiset. (Mies, 25–29-v.)
- Kulttuuri, oma maa on aina puolustamisen arvoinen. (Mies, 25–29-v.)
- Oma maata ja omia oikeuksia kuuluu aina puolustaa. (Mies, 25–29-v.)
- Suomalaisten henki (luonne, kulttuuri), ihmiset yleensä. (Mies, 25–29-v.)
- Suomen yhteiskunta. (Mies, 25–29-v.)
- Tarkkuus, täsmällisyys ja rehellisyys. Venäjällä liian kova korruptio, tästä syystä muutin Suomeen. (Mies, 25–29-v.)
- Tasa-arvoisuus esimerkiksi lain edessä. (Mies, 25–29-v.)

”KOTI, USKONTO JA ISÄNMAA. VAPAAUS, VELJEYS JA TASA-ARVO”¹

— MISSÄ ELÄÄ SUOMALAINEN
PASIFISMI?

Suomessa ajatellaan usein, että vahva maanpuolustustahto on osa kansallista identiteettiä. Aseista kieltäytyminen on varsinkin 1900-luvulla ollut hankalaa, ja aseista kieltäytyviin miehiin on kohdistettu runsaasti pakottavia toimenpiteitä. Isänmaallisuutta korostamalla ja eri tavoin ajattelevia epäisänmaalliseksi leimaamalla on myös tuotettu hyväksyttävä kuvaa suomalaisuudesta. Vielä 2000-luvullakin on ollut tapauksia, joissa perheet, kaiketi lähinnä itse armeijan suorittaneet isät katkaisevat välit poikiinsa, jotka eivät asepalvelusta suorita.

Jostain syystä suomalaisten itsenäisyyden ja isänmaallisuuden keskeisenä rakennuspalikkana on edelleen kymmeniä vuosia sitten käyty sota, sota jonka avulla Suomi säilytti itsenäisyyden, mutta toisaalta sota, joka ei ollut edes itsenäisyyden alku, vaan tapahtui kun itsenäisyys oli saavutettu jo jonkin aikaa sitten. Sodan merkitystä kulttuurissa ja kansan yhtenäisyydelle tuotetaan edelleen monin tavoin niin armeijassa kuin koulussakin ja esimerkiksi televisioviilhteen keinoin. Kukapa meistä ei olisi viettänyt itsenäisyyspäivää *Tuntematonta sotilasta* katsellen. Toisaalta harva suomalainen on juhlinut kotimaansa itsenäisyyttä sellaisilla tavoilla, joilla isossa osassa maailmaa itsenäisyyttä juhlitaan; ilotulituksia katsellen, maljoja nostaen tai tans-

sien. Sellainen ei oikein tunnu sotien muistelu-
hartaaseen tunnelmaan sopivalta.

Toisaalta merkittäväksi osaksi kansallista identiteettiä voisi ajatella esimerkiksi demokraattista järjestelmää ja tasa-arvoa, hyvinvointivaltiota, korkeatasoista koulutusjärjestelmää, kohtuullisen tasaista tulonjakoa, puhdasta luontoa ja varsin läheiseksi miellettyä luontosuhdetta tai kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria.

Maan itsenäisyys, vapaus, historia ja isänmaallisuus näyttävät kuitenkin korostuvan niin nykynuorten vastauksissa kuin koko väestössä koskevissa tutkimuksissakin (ks. esimerkiksi Anttila 2007).

Käyn seuraavassa luvussa läpi suomalaisen rauhanliikkeen, aseistakieltäytymisen ja pasifismin historiaa taustaksi analyysille tilastoaineistosta ja avoimista vastauksista. Tarkoituksenani on tulkita nuorista kertovia tilastoja ja avoimia vastauksia kysymykseen *mikä Suomessa ja suomalaisuudessa on arvokasta ja puolustamisen arvoista?* Tällä tavoittelen suomalaisen pasifismin ja erityisesti nuorison – aiemmin rauhanliikkeen ja muun radikalismien etujoukkona tunnetun ryhmän – pasifismin ilmene-
mismuotoja 2010-luvun alussa ja mielipiteitä maanpuolustuksesta.

Poikkean muusta kirjoittajajoukosta monin tavoin. Mainitsemisen arvoista on varmasti ainakin se, että kuulun itse tutkimuksen kohdejoukkoon, eli olen vielä tätä kirjoittaessani nuorisolain mukaan nuori, eli alle 29-vuotias. Toisena ehkä olennaisena erona voi nähdä sen, etten ole ammatiltani tutkija vaan, kuten työpaikkailmoituksessa pari vuotta sitten luki, ammattipasifisti, rauhanjärjestö Sadankomitean pääsihteeri. Se, miten nämä asiat vaikuttavat tulkintoihini käsillä olevasta aineistosta, jää lukijan arvioitavaksi.

**”EI PAKOTETA MIHINKÄÄN.
HYVÄ ELÄÄ JA OLLA”
– ASEISTAKIELTÄYTymISEN,
PASIFISMIN JA RAUHANLIIKKEEN
HISTORIAA SUOMESSA**

Suomalaisen aseistakieltäytymisen historia ulottuu kauas, vaikka järjestäytyneestä tai edes järjestäytymättömästä pasifismista varhaisimmissa aseistakieltäytymisissä tuskin on kysymys. Suomalaiset nuoret miehet ovat vältelleet Ruotsin valtakunnan sotaväenottoja jo 1600-luvulla. 1900-luvun sortovuosina Suomessa kieltäydyttiin aseista suurin joukoin, kun kansallisuusaatteen innoittamina nuoret miehet ryhtyivät boikotoimaan kutsuntoja protestoidakseen Suomen itsenäisen armeijaosaston lakkauttamista, joka oli osa autonomian asteittaista purkamista. Tämän jälkeen Venäjä perui suomalaisten asevelvollisuuden, kun muutamana vuonna yli puolet kutsutuista jätti saapumatta paikalle. (Oinaala 2006, 112.)

Pasifismi on määritelty vielä 1900-luvun alussa järjestäytyneeksi rauhanaatteenksi. Ensimmäisen maailmansodan aikana käsite kytkeytyi aseistakieltäytymiseen ja siihen liittyi eettinen lataus. Myöhemmin pasifismin voisi määritellä aatteenksi, joka kiistää väkivallan eettisen oikeutuksen tai aatteenksi, jossa väkivallattomuusetiikkaa sovelletaan yhteiskunnalliseen toimintaan. (Tuomikoski 1989, 116.)

Eri aikoina pasifistit ovat järjestäytyneet ja toimineet erilaisilla tavoilla. Suomalaisen pasifismin historiaan kuuluu niin yksittäisten henkilöiden vastarintaa väkivaltaa tai sotaa vastaan kuin järjestöjen ja liikkeiden kautta toteutettuina kampanjoina ja vaikkapa lapsiin suunnattuna rauhankasvatuksena.

Ensimmäinen suomalainen rauhanjärjestö perustettiin ensimmäistä kertaa jo vuonna 1907, mutta sen toiminta kiellettiin ensimmäisen maailmansodan puhjettua. Nykyinen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry perustettiin 1920 nimellä Suomen Rauhanliitto – Kansainliittoyhdistys, ja sen ensimmäisissä toimintaohjelmissa teemat olivat nykyisinkin ajankohtaisia, kuten kansainväli-

nen oikeus, ristiriitojen väkivallaton sovittelu, viholliskuvista luopuminen, aseistariisunta ja rauhankasvatus. Liikkeen perustajat olivat aktiivisia ihmisiä eri aloilta, kuten työväenliikkeestä, naisliikkeestä sekä yliopistomaailmasta. Myös Suomen tunnetuin aseistakieltäytyjä Arndt Pekurinen kuului Rauhanliittoon. ([Http://www.rauhanliitto.fi](http://www.rauhanliitto.fi).)

Seuraava rauhanliikkeen toimija, Rauhanpuolustajat perustettiin 1949, ja sitä on pidetty muita rauhanjärjestöjä vasemmistolaisempana. Rauhanpuolustajat määrittää tarkoitukseensa toimia rauhan, aseriisunnan, suvaitsevaisuuden, ihmisoikeuksien ja maailmanlaajuisen tasarvon puolesta. Poikkeuksena muista suuremmista rauhanjärjestöistä Suomessa, Rauhanpuolustajat pitää yhteyttä myös World Peace Counciliin, eli Maailman rauhanneuvostoon, joka on aiemmin ollut merkittävältä osin Neuvostoliiton rahoittama ja nykyisin on ilmoituksensa mukaan sitoutumaton ja anti-imperialistinen kansainvälinen liike. ([Http://www.rauhanpuolustajat.fi](http://www.rauhanpuolustajat.fi), <http://www.wpc-in.org/>.)

Vaikka Suomen ensimmäinen siviilipalveluslaki hyväksyttiin jo vuonna 1931, olivat sota-aikana kaikki miehet asevelvollisia. Asevelvollisuudesta huolimatta ainakin 15 000 miestä piiloutui liikekannallepanolta. Kiinnijääneitä kohdeltiin ankarasti, monet teloitettiin, heistä tunnetuimpana Arndt Pekurinen jatkosodan aikana 1941. Erilaiset arviot aseistakieltäytymisen tai rintamakarkuruuden vuoksi Suomessa teloitettujen määrästä vaihtelevat muutamista sadoista tuhansiin. Kattavaa tutkimusta teloitettujen määrästä ei ole koskaan tehty. (Oinaala 2006, 112–113; Wikipedia.)

Sodan jälkeisten hiljaisempien vuosikymmenten jälkeen perustettiin kuusikymmentäluvun aktivismia monin tavoin muokannut ja suomalaista rauhanliikettä myöhemminkin määrittänyt pasifistinen Sadankomitea 1963. Rauhanpuolustajien toiminta tuntui liiaksi joukkotoimintaan ja kommunistien aatteellisiin linjauksiin keskittyneeltä ja Rauhanliitto vanhanaikaiselta ja kristillispainotteiselta, ja siksi 1960-luvun radi-

kaalit nuoret halusivat perustaa oman järjestön. Sadankomitean kantaviksi periaatteiksi määriteltiin rauhantyyntöön sitoutumattomuus, ydinaseiden vastustaminen sekä yksipuolisen aseistariisunnan vaatimus. Sadankomitean agendalla on alusta asti ollut myös oikeus kieltäytyä aseista ja Sadankomitean saavutuksiin voidaankin lukea ainakin osaltaan siviilipalveluslain uudistukset ja helpotukset aseistakieltäytyjien tilanteeseen. (Hallman 1986.)

Asepalveluksen suorittamista muodossa tai toisessa on pidetty normina, josta poikkeamiseen on vaadittu perusteluita. Aseistakieltäytymiseen vaadittiin Suomessa vakaumuksen tutkinta siviilipalvelukseen hakeutuvilta. Se aloitettiin 1959, ja vuonna 1987 vakaumuksen tutkinnasta lopulta luovuttiin (Oinaala 2006, 114–117). Vakaumuksen tutkintalautakunta selvitti asevelvollisten vakaumusta muun muassa toteamalla itseään tolstoilaiseksi kutsuvan miehen vakaumuksettomaksi. Samalla kirjeellä hän sai oikeuden suorittaa siviilipalveluksen, kun hän myöhemmin kutsui itseään tolstoilaisen sijaan gandhilaiseksi. Jehovan todistajat on myös vapautettu palveluksesta. Suuria joukkoja Jehovan todistajia ei enää haluttu istuttaa vankiloissa heidän kieltäydyttyään aiemmin palveluksesta sankoin joukoin. (Tuomikoski 1989, 178.)

Aseistakieltäytyjien kohtaamiin haasteisiin vastaamaan perustettiin Siviilipalvelusmiesliitto, myöhemmin Aseistakieltäytyjäliitto vuonna 1974. Aseistakieltäytyjäliitto on sekä aseistakieltäytyjien etujärjestö että aatteellinen rauhanjärjestö, joka näkee aseistakieltäytymisen ja antimilitaristisen toiminnan tärkeänä osana työtä oikeudenmukaisemman maailman puolesta. (Tuomikoski 1989.)

Uudet sukupolvet ovat perustaneet omia rauhanjärjestöjään pidettyään aiempia vanhanaikaisina ja muuten epäkiinnostavina. 80-luvulla rauhanliikkeessä järjestäydyttiin ammattialakohtaisiksi rauhanjärjestöiksi, esimerkiksi Lääkärin sosiaalinen vastuu perustettiin vuonna 1982, Psykologien rauhantoimikunta 1982 (nykyisin psykologien sosiaalinen vastuu) ja

Pand – taiteilijat rauhan puolesta 1983.

1990- ja 2000-luvulla varsinainen rauhanliike on ollut aiempia vuosikymmeniä hiljaisempi. Rauhanliikkeen työn jatkajina tai ainakin nuorten pyrkimyksiä kanavoineina liikkeinä voidaan pitää globalisaatiokriittistä liikettä ja jossain määrin myös ympäristöliikettä. Uusien liikkeiden muodostuminen on välillä lopettanut vanhoja liikkeitä, mutta usein aktiivisuus uusien liikkeiden myötä kanavoituu vain aiempaa useampaa reittiä myöten. Toisaalta globalisaatiokriittistä liikettä on pidetty myös ympäristöliikkeen viidentenä aaltona (Stranius 2006, 29–30).

Yhtenä rauhanliikkeen saavutuksista voidaan pitää sitä, että lainsäädännössä aseistakieltäytyjät on otettu aiempaa paremmin huomioon, vaikka edelleen suomalaisissa vankiloissa istuu mielipidevankeja. Nykyisin voimassa olevan lainsäädännön mukaan siviilipalvelus kestää 362 päivää ja siviilipalveluksen suorittaneet ovat 2007 hyväksytyn lain mukaan vapautettuja sotilastehtävistä myös poikkeustilanteissa. Varusmiespalveluksen kesto on 180–362 päivää. Lomien määräytyminen tapahtuu nykyisin samoin periaattein siviilipalvelua ja varusmiespalvelua suorittavilla. ([Http://www.finlex.fi](http://www.finlex.fi).)

”KANSAMME PERUSLUONNE ON YSTÄVÄLLINEN JA PIDÄMME TOISISTAMME HUOLTA” – NUORET VÄKIVALLASTA JA PASIFISMISTA

Nuorisobarometrin kysymyksistä monet hahmottelevat nuorten suhtautumista maanpuolustukseen, suomalaisuuteen ja maailmankansalaisuuteen. Monissa kysymyksissä kartoitetaan nuorten ajatuksia uhkakuvista ja siitä, mikä heille itselleen aiheuttaa epävarmuutta ja turvattomuutta, omaan elämään liittyvistä aiheista kansalliseen tai maailmanlaajuiseen turvallisuuteen asti. Käyn tässä läpi osan vastauksista ja yritän hahmotella, missä suomalainen pasifismi elää ja miten nuoret näkevät maanpuolustuksen 2010-luvun alussa.

”Juuri tällä hetkellä en osaa sanoa mitään puolustamisen arvoista”

– mitä nuoret haluavat puolustaa?

Nuorisobarometrin kyselyssä avoimena kysymyksenä oli ”Mikä Suomessa ja suomalaisuudessa on arvokasta ja puolustamisen arvoista?” Jaottelin kysymykseen saadut 976 vastausta yhdeksään luokkaan. Osa vastauksista olisi sopinut useampaankin luokkaan, mutta tässä analyysissä, osin väkivaltaisestikin tehtyissä luokitellussa, kukin vastaus kuuluu vain yhteen luokkaan.

Eniten oli vastauksia, jotka luokittelin otsikon ”itsenäisyys” alle. Tähän luokkaan sijoitin ne vastaukset, jotka kertoivat itsenäisyydestä tai isänmaallisuudesta. Tällaisia vastauksia oli yhteensä 237 kappaletta, eli 24 % vastanneista vastasi jotain itsenäisyyteen liittyvää.

Itsenäisyys, kansallinen henki.

Toiseksi yleisimmäksi luokaksi muodostuivat vastaukset, joissa viitattiin hyvinvointivaltioon, sosiaaliturvaan, koulutukseen, demokratiaan, kulttuuriin tai tasa-arvoon. Näitä vastauksia oli yhteensä 209, eli 21 % vastauksista.

Suomen koulutusjärjestelmä on ihan huippuluokkaa. Pystymme mihin vain ja vain taivas rajana.

Kolmas luokka muodostui vastauksista, joissa turvallisuus nähtiin olennaisena Suomessa. Turvallisuuteen viittaavia vastauksia oli aineistossa 150 kappaletta, eli 15 %.

Turvallisuus ja turvallinen yhteiskunta.

Neljänteen luokkaan sijoitin vastaukset, jotka viittasivat suomalaisten tai suomalaisuuden erityislaatuun. Näitä vastauksia oli aineistossa 147 eli 15 %.

Suomalaiset ovat rehellisiä.

Tai vielä suoremmin sanottuna:

Kuten koira koiran tuntee, niin tuntee suomalaisen ulkomaillakin ihan tuosta vaan.

Viides luokka muodostui vastauksista, joiden keskeinen sisältö oli, ettei vastaaja osannut sanoa mikä Suomessa tai suomalaisuudessa olisi arvokasta tai puolustamisen arvoista. Osa näistä vastauksista selvästi tuli vastaajilta, jotka eivät puolustamista kannata, mutta osassa vastauksia varmaankin vain häkellyttiin, eikä mitään tullut mieleen. Näitä vastauksia oli aineistossa 99 kappaletta, eli 10 %.

Ei mikään erityinen, koska Suomi ei ole mielestäni sen kummoisempi kuin mikään muukaan isänmaa.

Kuudes luokka muodostui vastauksista, joissa arvokkaana ja puolustamisen arvoisena nähtiin Suomen luonto. Näitä vastauksia oli aineistossa 75 kappaletta, eli kahdeksan prosenttia vastauksista.

Ilman puhtaus ja luonnon kauneus.

Seitsemänteen luokkaan luokittelin ne vastaukset, joissa vastaaja viittasi Suomen sotahistoriaan tai veteraaneihin, joko omaan arvostukseensa veteraaneja kohtaan tai veteraanien perintöön yleisemmin. Näitä vastauksia löytyi aineistosta 44 kappaletta, noin viisi prosenttia.

Veteraanit puolustivat maata aikanaan, meidän tulee tehdä sama tarvittaessa.

Kahdeksas ja yhdeksäs luokka ovat kumpikin varsin pieniä, mutta niitä oli mahdotonta silti sulauttaa muihin luokkiin. Kahdeksannessa luokassa vastaaja katsoi arvokkaaksi itselleen rakkaat ihmiset, näitä vastauksia oli aineistossa yhdeksän kappaletta. Kuusi vastaajaa viittasi genetiikkaan tai rotuun vastauksessaan.

Kaikki, omaa rotua pitää puolustaa.

”Rauha ja itsenäisyys”

– analyysia avoimista vastauksista

Tulkitsen näitä vastauksia siten, että osa vastaajista on keskittynyt nimenomaan ajattelemaan vastaustaan sotilaallisen maanpuolustuksen näkökulmasta ja osa vastaajista on vastatessaan vain kertonut, mikä heidän mielestään Suomessa on arvokasta, tai heille itselleen merkityksellistä ja rakasta. Sana ’puolustaa’ saattaa helposti johdattaa ajatukset sotilaalliseen maanpuolustukseen, vaikka hyvinkin sen voisi ajatella tarkoittavan myös puolustamista poliittisessa tai arkipäiväisessä merkityksessä. Internetin hakukoneen haussa sanalla ’puolustaa’ löytyy ensimmäinen vasta parin kymmenen sivun takaa, toisaalta sanan puolustaa johdannainen *puolustus* viittaa puolustusvoimiin jo toisessa osumassaan.

Näitä mainintoja Suomessa ja suomalaisuudessa arvokkaista asioista voi verrata esimerkiksi siihen, että Jorma Anttilan väitöstutkimuksessa yleisimmin suomalaisuuteen liittyvistä sanoista suurimman määrän mainintoja sai itsenäisyys. Toiseksi listassa tuli kotimaa, kolmanneksi vapaus, neljänneksi luonto, viidenneksi perustuslaki ja kuudenneksi koulu. Muita lukuisia mainintoja saaneita olivat työ, valtio, maanpuolustus, terveys, oikeus, elämä ja demokratia. (Anttila 2007, 191.)

Anttilan tutkimus ja Nuorisobarometrin avoimet vastaukset näyttävät melko samanlaisilta. Nuorten vastauksissa on tässä suurempi variaatio, mutta se johtunee myös tutkimusasetelmasta: Anttilan tutkimuksessa käytettiin 65 sanan valmista listaa. (Mt.)

Suomessa näyttää jatkuvasti olevan iästä riippumatta vahva sotilaallinen maanpuolustustahto ja voimakas käsitys siitä, että suomalaisuus rakentuu nimenomaan sotahistorian ja valtion itsenäisyyden varaan. Suomalaisnuoret ovat koulutettuja, kielitaitoisia ja varsin paljon matkustelleita. Siitä huolimatta nuoret uusintavat samoja, varsin kuluneilta kuulostavia fraaseja siitä, mikä Suomessa ja suomalaisuudessa on arvokasta kuin vanhemmatkin sukupolvet. En tiedä kertooko se lopulta enemmän nuorten

todellisista mielipiteistä vai asettumisesta osaksi suomalaisuuden hyväksyttyä tapaa olla.

”Kalevalasta lähtien kulttuurimme on omaperäistä ja mielenkiintoista” – nuoret sotilaallisesta maanpuolustustahdosta

Suomalaiseen identiteettiin katsotaan usein kuuluvan vahvan maanpuolustustahdon (esim. Cronberg 2006, Saari 2008). Usein sotilaallista maanpuolustustahtoa on mitattu tutkimuksissa kysymyksellä ”jos Suomeen hyökkätsi, tulisiko suomalaisten puolustautua aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos olisi epävarma”. Tätä kysymystä on selvitetty Maanpuolustuksen suunnittelukunnan (MTS) tutkimuksessa vuodesta 1970 lähtien. Tällä kysymyksellä saatu sotilaallisen puolustustahdon ilmaus on vuosikymmenien aikana vaihdellut runsaasti. Alimmillaan tällä kysymyksellä mitattu sotilaallinen puolustustahto on ollut vuonna 1970, tällöin ’kyllä’ on vastannut vain 42 % vastaajista ja korkeimmillaan vuonna 2000, jolloin 81 % vastasi kyllä. (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009.)

Nuorisobarometrissa kysymykseen ”jos Suomeen hyökkätsi, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta” sanoi noin 64 prosenttia vastaajista olevansa väitteen kanssa joko täysin (24,6 %) tai jokseenkin samaa mieltä (24,6 %). Nuorisobarometrissa näyttää siltä, että kaikkein penseimmin aseelliseen maanpuolustukseen suhtautuvat 20-vuotiaat, joista vain reilut neljäkymmentä prosenttia (43,9 %) on kysymyksen väitteen kanssa samaa mieltä. Otos heistä jää varsin pieneksi, joten on mahdollista sanoa onko mielipiteiden kasautuminen erillaiseksi sattumaa, mutta koska juuri kaksikymmentävuotiaat ovat itse parhaillaan varusmiespalvelustaan suorittavia ja nimenomaan heidän ystävänsä suorittavat varusmiespalvelusta, ei ole yllättävää, että ajatus aseellisesta konfliktista ja itsestä sodassa tuntuu juuri tälle ikäluokalle kaikkein vastenmielisimmältä. Myös 19-vuotiaiden keskuudessa maanpuolustustahto

on hiukan muita ikäryhmiä matalampi, vain 51 %. Toisaalta, kuten kirjan toimittaja Sami Myllyniemi huomautti, vähintään osaselitys tälle ilmiölle on se, että osa juuri näistä ikäluokista on parhaillaan armeijassa, eikä siten päässyt vastaamaan puhelimeen tutkimushaastattelua varten. Tällöin yliedustettuina näiden ikäluokien osalta ovat ne, jotka eivät varusmiespalvelusta suorita.

Vielä jonkin verran edellistäkin kysymystä korkeampi luku tulee vastaukseksi väitteeseen ”Yleinen asevelvollisuus on tärkeä Suomen puolustukselle”. Tähän vastaa olevansa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä 70 % vastaajista. Tässä siis osa sellaisistakin vastaajista, jotka katsovat, että kaikissa tilanteissa ei tule puolustautua aseellisesti, pitää yleistä asevelvollisuutta tärkeänä Suomen puolustukselle.

Vastaavat luvut aseellisesta maanpuolustustahdosta koko väestön osalta Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tutkimuksessa vuonna 2009 olivat jonkin verran nuoria korkeammat. 74 prosenttia vastanneista vastasi kyllä kysymykseen ”Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta”. MTS:n tutkimuksessa nuoremmat ikäluokat katsovat hiukan vanhempia harvemmin, että olisivat valmiita puolustamaan Suomea aseellisesti tuloksen ollessa epävarma, nuorimmista alle 25-vuotiaista 65 % prosenttia, 25–35-vuotiaista 71 %, 35–49-vuotiaista 76 prosenttia ja vanhimista 50–79-vuotiaista korkein luku, 79 prosenttia olisi valmis puolustamaan maata lopputuloksen epävarmuudesta riippumatta (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009).

Voimakkainta aseellista maanpuolustustahtoa osoittavat vanhimmat ikäryhmät eivät käytännössä enää sotaan oikeastaan voisi joutua, vaikka sellainen kaikesta epätodennäköisyydestään huolimatta syttyisi. Tällöin heidän maanpuolustustahtonsa näyttää hiukan abstraktilta ja periaatteelliselta, ei niinkään käytännölliseltä. Myös puolustusvoimissa näyttää

olevan epäilyksiä siitä onko vahva sotilaallinen maanpuolustustahto todella kytköksissä armeijan käymiseen tai maanpuolustukseen mikäli jouduttaisiin siihen epätodennäköiseen sotaan johon puolustusvoimien ylläpitämisellä ja kehittämisellä varaudutaan.

Nuorisobarometrissa reilut 61 % armeijan suorittaneista sanoo, että olisi käynyt armeijan, vaikka se olisi vapaaehtoista. Samaan aikaan kun yleisesti muutenkin arvioidaan, että puolustustahto on vahva ja muutkin tutkimukset osoittavat, että iso osa suomalaisista miehistä sanoo suorittavansa varusmiespalvelun, vaikka se olisi vapaaehtoista, näyttää puolustusvoimien viesti silti olevan, että vapaaehtoisella asepalveluksella riittävän joukon kerääminen olisi vaikeata tai mahdotonta. Esimerkiksi puolustusministeriön puolustuspolitiikan ylijohtaja Pauli Järvenpää sanoo Ylelle antamassaan haastattelussa heinäkuussa 2010: ”Jos asevelvollisuus kumotaan ja väkeä haetaan vapaaehtoisesti, niin en oikein jaksa uskoa, että löytyy 50 000:tä henkilöä, jotka haluavat olla sotilaita”. Kysymykseksi jääkin arvioidaanko puolustusvoimissa, että maanpuolustustahto on vain juhlapuheissa ja kyselyissä näkyville tulevaa ja mitä se tarkoittaa järjestelmän legitimiteetille, jos tilanne tosiaan on tämä. (http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/pakollinen_asevelvollisuus_haviamassa_euroopasta_1832144.html.)

Puolustuspolitiikan suhteen nykyjärjestelmän kannatus on Suomessa varsin vahvaa, niin nuorten kuin koko väestön keskuudessa. Nuorisobarometrin aineistossa 73 prosenttia vastaajista kannattaa yleistä asevelvollisuutta, noin seitsemän prosenttia kannattaa valikoivaa asevelvollisuutta, vapaaehtoista varusmiespalvelusta kannattaa reilut 12 prosenttia vastaajista ja vajaat kuusi prosenttia kannattaa ammattiarmeijaa.

Nykyinen järjestelmähän on jo sinänsä valikoiva, sillä siinä varusmiespalveluksen suorittaa vajaa puolet ikäluokasta. Ulkopuolelle valikoituvat valtaosa naisista, siviilipalveluksen valitsevat miehet ja tietty osuus miehistä uskonnon tai

terveydellisten ja muiden syiden perusteella. Varsin samanlaiset ovat eri järjestelmien saamat kannatusluvut myös MTS:n tutkimuksessa: 72 prosenttia kannattaa nykyjärjestelmää, valikoivuutta kannattaa 16 prosenttia ja ammatti-armeijaa 11 prosenttia (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS 2009). Nuoret näyttäytyvät tässä siis maanpuolustusjärjestelmän suhteen muun väestön kanssa yhtä konservatiivisina ja nykyjärjestelmän kannattajina.

Nykymuotoisen laajan, yleiseksi kutsutun asevelvollisuuden laaja kannatus myös nuorten keskuudessa on yllättävä, kun vertaa suomalaista järjestelmää esimerkiksi muiden eurooppalaisten maiden järjestelmiin. Asevelvollisuusjärjestelmä on käytössä Euroopan vertailussa tutkituista 46 maasta vain viidessätoista ja useimmissa niistäkin varusmiespalveluksen suorittaa muodossa tai toisessa huomattavasti Suomea pienempi osuus ikäluokasta. EU-maista Suomen tyyppinen laaja, lähes kaikkia miehiä koskeva asevelvollisuus on Suomen lisäksi vain Kreikassa ja Kyproksella. (Pykälä 2010, 15.)

”Se, että olemme sotineet useamman kerran viimeisen sadan vuoden aikana” – syistä valita siviilipalveluksen ja varusmiespalveluksen välillä

Isänmaallisuuden listaa yhdeksi valintaan joko paljon tai jonkin verran vaikuttaneeksi syyksi asepalveluksen ja siviilipalveluksen välillä valitessaan reilut 28 prosenttia vastaajista. Vanhempien näkemykset ovat vaikuttaneet noin 38 prosentin päätökseen, isovanhempien mielipiteet noin 27 prosentin valintaan. Seurustelukumppanin tai puolison mielipide on ollut tärkeä tai jonkin verran tärkeä noin 17 prosentille ja muiden kavereiden ja ystävien mielipiteet 28 prosentille.

Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että varusmiespalvelukseen haluavia nuoria miehiä riittäisi kohtuullisen paljon, vaikka palvelus ei nykyisessä laajuudessaan pakkoon perustuikaan. Sen pitkäaikaisia vaikutuksia armeijan-käyntihaluihin on tietenkin vaikea arvioida, ennen pitkäähän sotaveteraanien sukupolvia

ei enää ole ja sotahistoria jää kauemmas varusmiespalveluksen suorittamista harkitsevista nuorista miehistä.

Kun sotaveteraanit vähenevät ja samaan aikaan näyttää siltä, että armeijan koulutus ei vastaa nykyisiä uhkia, armeijan käyminen muuttunee vähemmän suosituksi, mikäli nykyisin yleiseksi kutsutuksi, periaatteessa kaikkia nuoria miehiä koskevasta asevelvollisuudesta ei muutoin siirrytä muuhun järjestelmään. Armeijan suorittavien määrä on laskenut tasaisesti viime vuosikymmeninä.

Toistaiseksi ainakin *Tunnetut sotilaat* -tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että monille armeijaan tuleville siviilipalveluksen suorittaminen varusmiespalveluksen sijaan ei ole vaihtoehto ollenkaan. Varusmiespalveluksen suorittaminen on tiedostamaton tai alitajuinen normi, jota nuoret miehet kohtuullisen kyselemättä noudattavat. (Hoikkala ym. 2009, 197–198.)

Tässä aineistossa niistä miehistä, jotka eivät ole vielä suorittaneet varusmies- tai siviilipalvelusta, kieltäytyneet palveluksesta tai saaneet vapautusta, 68 prosenttia aikoo sen suorittaa. Vajaat pari prosenttia aikoo suorittaa siviilipalveluksen. Yli kaksikymmentä prosenttia ei aio suorittaa kumpaakaan, joko vapautuksen tai kieltäytymisen vuoksi, loput eivät vielä osaa sanoa.

”Täällä on aika turvallista elää” –nuoret uhkakuvista

Yleisesti ottaen Suomessa on melko turvallista, puhuttiin sitten valtiollisesta, niin sanotusta sotilaallisesta turvallisuudesta tai enemmänkin inhimillisestä turvallisuudesta, joka käsittää laajemman joukon turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, esimerkiksi suojaa nälän, työttömyyden, rikollisuuden ja ympäristötuhojen muodostamilta uhilta (Suomela 2008, 77–78).

Epävarmuutta ja turvattomuutta kysyttäessä Nuorisobarometrissa esitetyt vaihtoehdot, jotka aiheuttavat turvattomuutta erittäin paljon tai melko paljon yli kymmenessä prosentissa

vastaajista ovat islam (11 %), joukkotuhooaset (13 %), tietoverkkoihin kohdistuva rikollisuus (11 %), hyvinvointipalveluiden tulevaisuus (11 %), maapallon väestönkasvu (12 %), väestön ikääntyminen (13 %), energian riittävyys (12 %), yhteisöllisyyden heikentyminen (14 %), rasistinen väkivalta (14 %), suomalaisten eriarvoistuminen (15 %), perheenjäsenten turvallisuus ja hyvinvointi (13 %), uskontojen väliset konfliktit (16 %), ihmisestä johtuva ilmastomuutos (15 %), oma tulevaisuus (13 %), nuorten syrjäytyminen (17 %), luonnonkatastrofit (18 %), työn saaminen (19 %) ja ympäristön saastuminen (24 %).

Näyttää siltä, että suurin osa nuorten huolenaiheista kuuluu nimenomaan inhimillisen turvallisuuden käsitteen alle, eikä niinkään perinteisen valtiollisen turvallisuuden alueeseen. Ensiksi täytyy todeta, että näyttää siltä, etteivät suomalaiset nuoret koe, tai ainakaan ilmaise kysyttäessä kovin suurta epävarmuutta tai turvattomuutta. Ainoa asia, josta yli kaksikymmentä prosenttia Nuorisobarometrin vastaajista oli huolissaan, on ympäristön saastuminen. Myös muutamat muut ympäristöön liittyvät aiheet näyttävät huolestuttavan, samoin omaan elämään ja arkeen liittyvät aiheet, kuten työn saaminen ja perheenjäsenten turvallisuus ja hyvinvointi. Sotilaallinen hyökkäys Suomeen sen sijaan huolestutti vain viittä prosenttia vastaajista ja Venäjä kahdeksaa prosenttia.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tutkimuksessa 2009 kysymykset on asetettu toisin, ja niiden vastauksissa näkyy enemmän huolestuneisuutta. Kun vertaan vastauksia toisiinsa, näyttää kuitenkin siltä, että huolenaiheet ovat varsin samanlaisia kuin Nuorisobarometrin nuoria huolestuttavat asiat.

Koko väestöä käsittelevässä MTS:n tutkimuksessa eniten huolestuttivat hyvinvointipalvelujen tulevaisuuden näkymät Suomessa. 71 prosenttia vastaajista sanoi tämän huolestuttavan heitä paljon tai jonkin verran. Toiseksi eniten, 69:ää prosenttia vastaajista huolestutti ydinvoiman käyttö Venäjällä energian tuotan-

toon. Samoin talouden tulevaisuuden näkymät huolestuttivat suurta joukkoa vastaajista, 68 prosenttia. Perinteiseen sotilaalliseen turvallisuuteen liittyvistä kysymyksistä vastaajissa eniten huolestuneisuutta aiheuttivat joukkotuhooasien leviäminen (67 %). Perinteisesti sotilaallista varautumista aiheuttavan Venäjän kehityksen ajatteli alle puolet vastaajista huolestuttavaksi (48 %), mikä on selvästi pienimpiä lukuja vastaajille esitettyjen huolestuttavien asioiden vaihtoehtojen joukossa. (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009.)

Huolenaiheiden perusteella näyttää siltä, että nykymuotoinen laaja asevelvollisuus ja sotilaalliseen varautumiseen käytettävät resurssit ovat varsin ylimitoitettu keino vastata uhkiin. Kun nuoret listaavat huolestuttaviksi asioiksi esimerkiksi ympäristöön ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen liittyvät huolet, näyttäisi siltä, että niiden torjunta vaatisi ensisijaisesti muita kuin sotilaallisia toimenpiteitä. Noin 45 prosenttia vastaajista katsookin, että ”Suomen turvallisuutta voitaisiin lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla tai kriisinhallintaan osallistumalla”.

Nuorten uhkina pitämät asiat näyttävät myös olevan varsin hyvin linjassa esimerkiksi vuoden 2009 Turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon kanssa. Selonteossa on siirrytty puhumaan pelkän sotilaallisen turvallisuuden lisäksi laajasta turvallisuudesta ja erilaisista turvallisuushista. Suomen sotilaallisesta turvallisuustilanteesta selonteko toteaa, ettei Suomeen kohdistu minkäänlaista merkittävää sotilaallista uhkaa.

”Rauha ja itsenäisyys”

– väkivallan ja sodan oikeutuksesta

Kuten rauhantutkimuksen keskeinen hahmo Johan Galtung on todennut, kaikki kannattavat rauhaa (esim. 1969, 16). Se miten rauha määritellään ja mitä ihmiset ovat sen eteen valmiita tekemään onkin huomattavasti monimutkaisempi kysymys.

Nuorisobarometrin aineistossa väitteen

”sota voi olla joskus oikeutettu” kanssa vain 33 prosenttia vastaajista on täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Miltei kuusikymmentä prosenttia siis katsoo, ettei sota voi edes joskus olla oikeutettua.

Samoin Nuorisobarometrin väitteen ”väkivalta on aina väärin” kanssa noin 71 prosenttia vastaajista sanoo olevansa joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä. Luen tätä niin, että useimmat eivät vastatessaan ajattele sotilaallista maanpuolustusta tai muutakaan valtion toteuttamaa väkivaltaa väkivaltana, vaan väkivallalla vastaajat ymmärtävät ensisijaisesti yksilöiden välisen väkivallan, esimerkiksi parisuhdeväkivallan tai aamuöisen tappelun nakkikioskilla. Toisaalta, jos kaikki vastaajat ajattelisivat väkivaltaa nimenomaan lähisuhdeväkivaltana tai humalaisina tappeluina, olisi varmaan väkivallan tuomitsevien määrä vieläkin suurempi. Kysymys on esitetty osana ulkosuhteisiin liittyvien väitteiden sarjaa, minkä voisi ajatella johtavan ajatukset yksilöiden välisen väkivallan sijaan valtioiden välisiin suhteisiin ja sotaan liittyvään väkivaltaan.

”VAPAAUS OLLA MITÄ HALUAA JA TEHDÄ MITÄ HALUAA” – LOPUKSI

Nuorisobarometrin aineistosta piirtyy hiukan ristiriitainen kuva nuorten ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvistä mielipiteistä. Toisaalta näyttää siltä, että nuoret ovat sitä mieltä, että väkivalta on aina väärin. Toisaalta varsin suuri osa nuorista katsoo, että jos Suomeen hyökkätsiisi, olisi aseellinen puolustautuminen tarpeen.

Lisäksi yleisesti näyttää siltä, että ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä mielipiteissään nuoret noudattavat varsin konservatiivista linjaa. Perinteisen suomalaista, voisi sanoa. Naton kannatus on varovaista, yleistä asevelvollisuutta

pidetään tärkeänä osana maanpuolustusta ja YK:n roolia varsin monet haluaisivat vahvistaa kansainvälisessä politiikassa ja kriisinhallinnassa.

Varmasti on myös niin, että harvat hahmottavat itseään niin, että olisivat aina joko sotaa vastaan sen kaikissa muodoissa tai sen puolella, edes joissain muodoissa. Mielipiteet vaihtelevat tilannekohtaisesti, ja näihinkin kysymyksiin olisi varmasti saatu jo järjestystä muuttamalla hiukan erilaisia vastauksia. On eri asia kannattaa asevelvollisuutta, jos ajattelee sen olevan puhtaasti maanpuolustukseen liittyvässä armeijassa, kuin kannattaa asevelvollisuutta tilanteessa, jossa on todennäköistä, että asevelvolliset lähetetään hyökkäyssotaan. Sama pätee varmasti muuhunkin ajatteluun armeijoiden ylläpidosta.

Avoimissa vastauksissaan Nuorisobarometrin vastaajat noudattavat vanhempien ikäluokien tapaa puhua suomalaisuudesta. Tärkeiksi asioiksi vastaajat listaavat pitkälti samoja aiheita kuin vanhemmatkin suomalaiset. Tätä tekisi mieli pitää yllättävänä, mutta hyväksytyn puheen tapa ja kulttuurinen perinne ovat vahvoja, erityisesti aiheissa, joista on vasta äskettäin ylipäättään saanut puhua. Edelleen esimerkiksi asevelvollisuuden kritiikki katsotaan toisinaan jo sinänsä sotaveteraanien työn halveksunnaksi, ikään kuin järjestelmää ei voisi muokata vastaamaan nykytodellisuutta, historian painolastista riippumatta. Samaa näkemystä toistavat mielipiteissään nuoret, joista 73 prosenttia katsoo, että ”asevelvollisuuden suorittaminen on kunnianosoitus sotaveteraanien sukupolvelle”.

En tiedä löytyykö suomalaisen pasifismin kuva tästä barometrasta, tai pitäisikö sen ylipäättään täältä löytyä. Kai pasifismi elää ihmisten mielissä, esimerkiksi niiden suomalaisten nuorten, joista suurin osa katsoo, että väkivalta on aina väärin.

VIITTEET

- 1 Tekstin otsikot on poimittu barometrikyselyn avoimista vastauksista.

LÄHTEET

- Anttila, Jorma (2007) *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 14. Helsinki: Gaudeamus.
- Cronberg, Tarja (2006) Maanpuolustustahto, kansallinen identiteetti ja Euroopan puolustuslottuvuus. Teoksessa Sanna Rummakko (toim.) *Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like, 57–80.
- Galtung, Johan (1969) *Rauhantutkimus*. Helsinki: Weilin+Göös.
- Hallman, Kristiina (1986) *Tottelisinko? Suomalaista Sadankomiteaa vuodesta 1963*. Helsinki: Suomen Sadankomitealiitto ry.
- Hoikkala, Tommi & Salasuo, Mikko & Ojajärvi, Anni (2009) *Tunnetut sotilaat*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- [Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/) (viitattu 13.7.2010).
- [Http://fi.wikipedia.org/wiki/Arndt_Pekurinen](http://fi.wikipedia.org/wiki/Arndt_Pekurinen) (viitattu 9.7.2010).
- [Http://www.rauhanliitto.fi/järjestö/historia](http://www.rauhanliitto.fi/järjestö/historia) (viitattu 12.7.2010).
- [Http://www.rauhanpuolustajat.fi/jarjesto/jarjesto.html](http://www.rauhanpuolustajat.fi/jarjesto/jarjesto.html)

(viitattu 12.7.2010).

[Http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/pakollinen_asevelvollisuus_haviamassa_euroopasta_1832144.html](http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/07/pakollinen_asevelvollisuus_haviamassa_euroopasta_1832144.html) (viitattu 15.7.2010).

[Http://www.wpc-in.org/](http://www.wpc-in.org/) (viitattu 13.7.2010).

Oinaala, Sampsa (2006) Aseistakieltäytyjien Suomi. Teoksessa Sanna Rummakko (toim.) *Tahdon asia. Suomalainen maanpuolustus murroksessa*. Helsinki: Like, 111–123.

Pykälä, Jarmo (2010) *Eurooppalainen maanpuolustus ja asevelvollisuus*. Helsinki: Suomen Sadankomitea ry.

Saari, Heikki (2008) *Kaunis on kuolla*. Barrikadi-sarja nro 7. Helsinki: WSOY.

Stranius, Leo (2006) *Ympäristöliikehännän aallot. Suomalaisen ympäristöprotestin tilanneanalyysi uudella vuosituhannella*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS (2009) *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2009*. Helsinki: Puolustusministeriö.

Suomela, Kalevi (2008) Inhimillinen turvallisuus luo edellytykset yhteiselle turvallisuudelle. Teoksessa Senja Korhonen & Pirjo Riihelä (toim.) *EU-Suomen turvallisuuspolitiikkaa*. Helsinki: Suomen Sadankomitealiitto ry & Suomen Rauhanliitto – YK-yhdistys ry, 75–82.

Suomen turvallisuus ja puolustuspolitiikka 2009. Helsinki: Valtioneuvosto.

Tuomikoski, Juha (1989) *Aseistakieltäytyjän maailma*. Helsinki: Aseistakieltäytyjäliitto.

KENEN JOUKOISSA?

KOSMOPOLIITTINEN SUKUPOLVI JA KYSYMYKSET KANSALLISESTA LOJALITEETISTA

Maahan- ja maastamuuttoon kytketään kansallisvaltiokeskustelussa usein ainakin implisiittisiä viittauksia paitsi identiteettiipaikannuksiin liittyvään problematiikkaan, myös turvallisuus- ja lojaliteettiongelmiin. Kansallisvaltiokansalaisuuden ideologinen periaate on sitonut yksilöt osaksi yhtä valtiollista järjestelmää ja kollektiivista ihmisryhmää, joiden etuja kunkin kansalaisen tulisi edistää ja varjella (ks. Ronkainen 2009). Kansallisvaltiollisen lojaliteetin varmistamisen on katsottu edellyttävän vahvaa kuulumisen tunnetta, jonka sisällä erilaiset yksilöt on saatu alistamaan oma hyvänsä yhteiselle hyvälle. Kuulumisen tunne puolestaan on saatu aikaan tuottamalla sellaisia sosiaalisia konstruktioita kuin ”yhteinen alkuperä, yhteiset juuret ja meidän paikkamme”. Kansalaisia kuulumisen tasolla yhdistävä yksi kansallisuus on ollut kansallisvaltion tärkein poliittinen tavoite ja saavutus. (Ks. esim. Bauman 1996.)

Kun kansallisvaltion kansalaiset myös Suomessa ovat alkaneet edustaa yhä enenevässä määrin monia eri kansallisuuksia, kysymykset kansallisesta lojaliteetista ovat menettäneet itsensä selvän luonteensa ja tulleet uudella tavalla näkyviksi ja pohdittaviksi. Käytännössä lojaliteettikysymysten aktivoituminen on havaittavissa esimerkiksi pohdinnoissa maahanmuuttajien asevelvollisuudesta ja maanpuolustustahdosta, puolelle asettumisista (tai niiden vaatimuksista)

ja valmiuksista tehdä yksilöllisiä intressiuhrauksia sellaiselle kollektiiville, jonka suhteen ajatus ”yhteisestä alkuperästä” ei ole selitysovoimainen (ks. esim. Harinen & Ronkainen 2003). Näissä kysymyksissä on tunnistettavissa jonkinlaista huolta maahanmuuttajaväestön muodostamasta uudenlaisesta lojaliteettiriskistä: miten sellaiset, jotka eivät lähtökohtaisesti ole ”meitä”, ovat valmiita puolustamaan ”meitä ja meidän aluetamme” mahdollisen ulkopuolisen tai yhteisön sisältä nousevan uhan edessä?

Tässä artikkelissa tarkastelemme, minkälaisen kannan Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset nuoret ottavat Suomen kansallista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeviin kysymyksiin. Tarkastelun lähtökohdiksi otamme sekä keskustelun kansallisesta lojaliteetista (esim. Ronkainen 2009) että ajassa käytävän metodologisen nationalismin kyseenalaistamiskeskustelun. Metodologisen nationalismin käsite on syntynyt kritiikiksi sille, että traditionaaliset ja kansallisiin erontekoihin perustuvat näkemykset maailmanjärjestyksestä ja ihmisten ”omista paikoista” toimivat edelleen sekä poliittisinä että yhteiskuntatieteellisinä ohjenuorina, vaikka ihmisten elämä käytännössä ei mahdu enää näihin raameihin – jos on koskaan mahdunutkaan (Chernilo 2006). Metodologisen nationalismin kritiikkiä argumentoi esimerkiksi se, että nuorten, globaalia todellisuutta elävien sukupolvien myötä valtiolliset ja kansalliset rajat ylittävän kosmopoliittisuuden asenteena ja elämänolosuhteena on katsottu lisääntyvän väijäämättä (esim. Beck & Beck-Gernsheim 2009; Nowicka & Rovisco 2009).

Metodologisen nationalismin tunnistaminen, siitä poisoppiminen ja nuoren sukupolven kokemusten tulkitseminen edellyttäisivät tutkijoilta sellaisten käsitteiden ja tutkimusmetodologioiden etsimistä, joita ei ole sidottu kansallisvaltiollisiin kategorisointeihin (ks. esim. Wimmer & Glick-Schiller 2002; Glick-Schiller 2009). Metodologisen nationalismin periaate ohjaa kuitenkin edelleen myös yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, mikä näkyy

esimerkiksi siinä, kuinka maahanmuuttajuus- ja monikulttuurisuustutkimuksissa informantit asetetaan säännöllisesti vastaamaan sellaisiin kysymyksiin kuin ”minkämaalaiseksi tunnet itsesi?” tai ”aiotko jäädä pysyvästi asumaan Suomeen?” (ks. Harinen & Ronkainen 2010). Myös Nuorisobarometrin aineistoa koottaessa on langettu tähän metodologisen nationalismin ansaan (*the trap of methodological nationalism*, Beck & Beck-Gernsheim 2009). Artikkelimme yhtenä pyrkimyksenä onkin etsiä vastausta myös kysymykseen siitä, asettuuko Suomessa asuva nuori maahanmuuttajataustainen sukupolvi aktiivisesti venyttämään ja haastamaan heille haastattelukysymyksissä tarjottua metodologisen nationalismin rajaamaa kansalaiskuva – kuten aikalaisajattelijoihin tukeutuen voisi hypoteettisesti olettaa.

KOHDEJOUKKOJEN JA ANALYYSIN KUVAAUS

Artikkelimme perustuu Nuorisobarometrin kantaväestön nuorilta koottuun kyselyaineistoon (n=1897) ja barometriin sisällytettyyn maahanmuuttajataustaisten nuorten osaotokseen (n=203).¹ Keskitymme erityisesti kysymyksiin ja väittämiin, joiden voi lähtökohtaisesti olettaa mittaavan sitoutumista Suomen valtioon ja sen (sotilaalliseen) puolustamiseen. Tarkastelemme myös nuorten näkemyksiä YK:n ja EU:n merkityksistä kansainvälisen turvallisuuden takaajina.

Maanpuolustuksessa ei ole kyse vain valitusta lojaliteettisuhteesta tai siitä irtisanoutumisesta: Suomen perustuslaki (731/1999, 127§) määrää jokaisen Suomen kansalaisen ”osallistumaan isänmaan puolustukseen tai avustamaan sitä sen mukaan kuin laissa säädetään”. Käytännössä tämä velvoittaa jokaisen täysi-ikäisen ja terveen nuoren miehen (ja sallii jokaisen täysi-ikäisen ja terveen nuoren naisen) suorittamaan ase- tai siviilipalveluksen ja tarvittaessa osallistumaan aseelliseen, operatiiviseen maanpuolustukseen sotatilanteessa. Tämä velvoite koskee siten myös

Suomen kansalaisuuden saaneita maahanmuuttajia – mikäli he eivät ole kaksoiskansalaisia, joiden kohdalla toisen kotivaltion lainsäädäntö saattaa avata mahdollisuuksia asevelvollisuuden kiertämiseen (Ronkainen 2009). Yhtäältä kysymykset maanpuolustusvalmiudesta ovat painavia ja ajattelemaan pakottavia, mutta toisaalta Suomessa niihin voinee myös vastata jokseenkin huolettomasti, onhan konkreettisen sotatilanteen mahdollisuus kuitenkin varsin marginaalinen.

Suomalaisen nuorten ulko- ja sisäpoliittista kiinnostusta on pidetty laimeana, ja tästä on kritisoitu esimerkiksi kouluopetusta (esim. Brunell & Törmäkangas 2003). Aiempien tutkimusten tulokset vihjaavat siihen, että maahanmuuttajataustaiset nuoret olisivat muita suomalaisia nuoria kiinnostuneempia poliittisista kysymyksistä ja valmiimpia myös toimimaan poliittisten arvostustensa mukaisesti. Erityisesti ihmisoikeuksiin liittyvät kysymykset ovat innoittaneet nuoria, joilla on ollut kokemuksia muuallakin kuin suomalaisessa yhteiskuntajärjestyksessä elämisestä (Harinen & Ronkainen 2003; Harinen ym. 2009). Sitä, miten Suomessa asuvat maahanmuuttajataustaiset nuoret näkevät YK:n ja EU:n merkityksen kansallisen ja kansainvälisen turvallisuuden kehityksessä, ei kuitenkaan vielä tiedetä.

Tutkimusinstituutiot (esimerkiksi Nuorisotutkimusverkosto) ovat usein kansallisia instituutioita, joiden tehtävä on tuottaa kansallista tietoa kansallista päätöksen- ja politiikantekoa varten (Wimmer & Glick-Schiller 2002, 306; vrt. Levamo ym. 2010). Nuorisobarometri on kristallisoitunut esimerkki tällaisesta säännöllisestä kansallisesta tiedonkeruukäytännöstä. Barometriaineisto kootaan kansallisen luokittelujärjestelmän sisällä ja mukaisesti, vaikka metodologisen nationalismin kritiikki suuntautuu tällaisia asetelmia vastaan. Aineiston analyysillekaan ei jää tässä juuri muita vaihtoehtoja kuin asettaa maahanmuuttajataustaisten informanttien vastaukset vertailuun niin sanottua kantaväestöä edustavien informanttien

vastausten kanssa. Metodologisen nationalismin kritiikkiin ja ”uusvasemmistolaisen” (ks. esim. Könönen 2010) yhteiskunta-analyysin periaatteiden mukaisesti otamme kuitenkin vastaajia ryhmitteleviksi taustamuuttujiksi myös sukupuolen, iän, asuinalueen, koulutuksen ja evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumisen. Lähtökohtanamme on, että mahdolliset systemaattiset erot eri ryhmien vastauksissa eivät selity pelkästään (tai lainkaan) maahanmuuttajataustaisuudella, kulttuurieroilla tai ”lähtömailla” – monikulttuurisen yhteiskunnan eriarvoisuus tai erilaiset asennoitumiset ja lojaliteettisuhteet syntyvät paljon monimutkaisempien sosiaalisten ja hierarkkisten prosessien kautta (esim. Anthias 2001).

Olemme analysoineet aineistojamme laske-
malla niistä suoria jakaumia (frekvenssit, prosentit) ja ryhmien välisten erojen tilastollisia merkitsevyyksiä (khin neliön riippumattomuustestit, $p:n$ raja-arvo=.005). Erojen merkitsevyyksiä olemme laskeneet ristiintaulukoista, joita varten aineistoa karkeistettiin niin, että vastaajat jaettiin kolmeen asennekategoriaan: *samaa mieltä oleviin, eri mieltä oleviin ja epätietoisiin tai epävarmoihin*. Tämän jälkeen tarkastelimme

SPSS-ohjelmaa hyödyntäen, miten nämä kolme vastaajakategoriaa jakautuivat ristiintaulukoiden ”soluihin” suhteessa erilaisiin taustamuuttujiin. $P:n$ arvo kertoo, minkälaisella todennäköisyydellä olemme tehneet virhepäätelmän esimerkiksi esittäessämme, että jonkin asennevääntämän kohdalla aineistossa on selkeä sukupuolten välinen ero. Mitä pienempi $p:n$ arvo on, sitä todennäköisemmin aineistossa esiintyvät taustamuuttujakohtaiset erot ovat systemaattisia ja vakuuttavia. Tuloksia raportoidessamme olemme pyöristäneet varsinaisessa tekstissä esiintyvät prosenttiluvut lähimpään kokonaislukuun.

Taulukkoon 1 kootut vastaajien taustatiedot havainnollistavat kohdejoukkojemme demografista luonnetta ja asemaa Suomessa asuvina nuorina. Maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestöä edustavien vastaajien sukupuolijakaumissa ei ole suuria eroja. Maahanmuuttajataustaiset vastaajat ovat keskimäärin vähän vanhempia kuin kantaväestöä edustavat vastaajat, ja heissä on myös suhteellisesti enemmän korkeasti koulutettuja nuoria kuin ”kantanuorissa”. Koska tilastot selkeästi riitauttavat näkemyksen maahanmuuttajanuorista korkeimmin koulutettuina nuorina Suomessa

TAULUKKO 1. Kohdejoukkojen kuvaus ja keskinäinen vertailu

	Maahanmuuttajataustaiset (n=203)	Kantaväestö (n=1897)
Naiset	48 %	49 %
Miehet	52 %	51 %
15–19-vuotiaat	24 %	34 %
20–24-vuotiaat	35 %	32 %
25–29-vuotiaat	41 %	34 %
Maaseudulla asuvat	7 %	28 %
Kaupungissa asuvat	93 %	72 %
Etelä- tai Länsi-Suomessa asuvat	90 %	75 %
Itä- tai Pohjois-Suomessa asuvat	10 %	25 %
2. asteen koulutuksen suorittaneet tai siellä opiskelevat	56 %	67 %
Korkea-asteen koulutuksen suorittaneet tai siellä opiskelevat	37 %	30 %
Ei peruskoulun jälkeistä koulutusta	7 %	3 %
Evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvat	61 %	90 %

(esim. Kuusela ym. 2008), tulos tässä selittyy todennäköisimmin juuri vastaajien erilaisilla ikäjakaumilla. Suurimmat erot taustatiedoissa liittyvät asuinpaikkaan ja -seutuun: huomattava osa maahanmuuttajataustaisista vastaajista asuu pääkaupunkiseudulla tai Etelä- ja Länsi-Suomen suurissa kaupungeissa. Odotusten mukainen ryhmien välinen ero löytyy myös tarkasteltaessa evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumista. Maahanmuutto on selkeästi moninaistamassa suomalaisen yhteiskunnan uskonnollista maisemaa (ks. myös Harinen & Ronkainen 2003; Martikainen ym. 2008).

LOJAALIT KANSALAISET

Kansainvälisessä keskustelussa tämänhetkistä nuoresta sukupolvesta on puhuttu laajasti globaalina tai kosmopoliittisena sukupolveina (Bauman 2008; Beck & Beck-Gernsheim 2009), jonka edessä traditionaaliset kulttuuriset ja kansallisvaltioideologian mukaiset rajat rakoilevat ja rispaantuvat. Erityisesti sellaisten nuorten, joiden elämänhistoriaan on kuulunut useissa valtioissa tai monien kulttuuristen merkitysmaailmojen keskellä eläminen, on myös suomalaisessa nuorisotutkimuksessa havaittu kyseenalaistavan monia patrioottisiksi tulkittavissa olevia arvoja ja elämänvalintoja (esim. Harinen 2000; Ronkainen 2004; Harinen & Ronkainen 2010).

Nuorisobarometriaineistoa koottaessa nuoret vastaajat kuitenkin asetettiin vahvasti suomalaiseen kansallisvaltioon kiinnittyvien kysymysten eteen. Heitä pyydettiin muun muassa ottamaan kantaa Suomen maanpuolustukseen ja asevelvollisuuteen ja arvioimaan omaa halukkuuttaan ottaa osaa niihin liittyviin kansalaistehtäviin. Haastatteluissa oltiin myös kiinnostuneita nuorten näkemyksistä Suomen valtiosta (ulko)poliittisena toimijana, samoin kuin siitä, mikä Suomessa ja suomalaisuudessa on arvokasta ja puolustamisen arvoista. Tällaisten lomakekysymysten ja -väittämien taustalla voi nähdä pyrkimyksen mitata ja arvioida

konkreettisesti nuorten lojaliteettia suomalaista kansallisvaltiota kohtaan (ks. esim. Ronkainen 2009). Näiden kysymysten kohdalla etenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten vastaukset ovat mielenkiintoisia. Missä määrin sellaiset nuoret, jotka eivät asetu vaivatta kansalliseen kertomukseen yhteisestä suomalaisesta alkuperästä ja juurista (ks. esim. Alasuutari & Ruuska 1998), sitoutuvat tähän tarinaan ja sen ylläpitämiseen, sekä arvostusten tasolla että konkreettisin elämänvalinnoin?

Monikulttuurisuuskeskustelussa tunnistettu globaali sukupolvi ja sen liberaalit asenteet eivät saa erityistä vastakaikua analysoimissamme aineistoissa – päinvastoin: barometriin osallistuneiden nuorten näkemykset kansallisesta ja yleisestä asevelvollisuudesta haastavat yllättävän vähän vallitsevaa järjestelmää ja käytäntöä. Vaikka yleisen asevelvollisuuden tarpeellisuudesta on alettu käydä kriittistä yhteiskunnallista keskustelua, peräti 72 prosenttia kaikista kyselyyn vastanneista nuorista kannattaa *yleistä asevelvollisuutta*, eikä kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten nuorten välille muodostu tilastollisesti merkitseviä eroja. Niin kantaväestön nuoret kuin maahanmuuttajataustaisetkin vastaajat suhtautuvat varsin skeptisesti esimerkiksi vapaaehtoiseen asepalvelukseen tai siihen, että kansallista armeijaa ei olisi lainkaan. Reilusti yli puolet niin kantaväestön nuorista (64 %) kuin maahanmuuttajataustaisistakin nuorista (57 %) on sitä mieltä, että ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen”, eivätkä vastaajaryhmien väliset erot ole tässäkään kohdassa tilastollisesti merkitseviä. Tulokset ovat linjassa sen havainnon kanssa, että vain joka kymmenes nuori on täysin samaa mieltä väitteestä ”Maailman muuttuminen on tehnyt yleisestä asevelvollisuudesta tarpeettoman”. Hie-
man yli puolet sekä kantaväestöä edustaneista että maahanmuuttajataustaisista nuorista on väitteestä eri mieltä.

Myös nuorten omasta maanpuolustustahdosta muodostuu – hypoteesimme vastaisesti – aineiston perusteella vahva kuva. Aineistoa

koottaessa vastaajat asetettiin äärimmäistä lojaaliteettia mittaavien väitteiden eteen, kun heiltä tiedusteltiin valmiutta sotilaalliseen toimintaan, väkivaltaan (tekijäksi tai uhriksi) ja jopa oman hengen uhraamiseen Suomen puolesta. Näidenkin väitteiden edessä ollaan jokseenkin lojaaleja Suomen valtiota kohtaan. Esimerkiksi yli 60 prosenttia kantaväestöä edustaneista vastaajista on jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän ”Jos Suomeen hyökätään, olen valmis antamaan henkeni Suomen puolesta” kanssa, ja maahanmuuttajataustaisistakin 54 prosenttia ilmaisee uhrivalmiuttaan yhtymällä väittämän sisältämään valmiusajatuksen. Tämäkään vastaajaryhmien välinen ero ei ole tilastollisesti merkitsevä. On kuitenkin syytä huomioida, että etenkin joidenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten kohdalla edellisenkaltaisten väittämien sisällöt eivät kansallisvaltiokeskeisyydessään välttämättä ole herättäneet suurta vastakaikua. Tätä päätelmää vahvistaa se, että väittämässä, joissa mitattiin valmiutta uhrautua Suomen valtion puolesta, maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat valinneet muita vastaajia jonkin verran useammin vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”.²

Maahanmuuttajataustaisten ja muiden nuorten välille ei muodostu tilastollisesti merkitseviä eroja myöskään tarkasteltaessa heidän näkemyksiään Suomen valtiosta globaalina poliittisena toimijana tai osana globaalia maailmanjärjestystä. Nämä kaksi vastaajaryhmää ovat olettamustemme vastaisesti varsin samanmielisiä seuraavan provokatiivisen väitteen edessä: ”Suomen tulisi keskittyä lähinnä huolehtimaan Suomesta ja suomalaisista”. Väitteen kanssa täysin eri mieltä on reilusti alle kymmenesosa niin maahanmuuttajataustaisista kuin muistakin vastaajista. Tätä voi pitää yllättävänä tuloksena, jos oletetaan, että suurimmalla osalla tutkimuksen maahanmuuttajataustaisista nuorista on sosiaalisia siteitä ja asumishistoriaa Suomen rajojen ulkopuolella. Molemmat vastaajaryhmät suhtautuvat melko penseästi myös väitteeseen, jonka mukaan Suomen puolustusvoimien tulisi osallistua kriisien ja turvallisuusuuhkien hallin-

taan eri puolilla maailmaa, mikä osaltaan on linjassa sen näkemyksen kanssa, että Suomen valtion tulee huolehtia Suomessa asuvien ihmisten asioista.

Suuria eroja kahden vastaajaryhmän välille ei synny myöskään verrattaessa näkemyksiä yllirajaisten toimijoiden, kuten YK:n tai EU:n, ulkopoliittisten ja kriisinhallinnallisten roolien vahvistamisesta. Sekä maahanmuuttajataustaiset että kantaväestön nuoret suhtautuvat tämänkaltaisten toimijoiden roolien vahvistamiseen varsin myönteisesti ja edellä analysoitujen vastausten kansallisvaltiokeskeisestä linjasta poiketen. Näkemykset EU:n roolin merkityksestä eroavat kuitenkin siten, että maahanmuuttajataustaiset nuoret määrittelevät sen hieman tärkeämmäksi kuin muut vastaajat ($p=.000$). Yhtäältä tulosta voi pitää Beckin ja Beck-Gernsheimin (2009) teoretisointien perusteella yllättävänä, koska suurella osalla tutkimukseen osallistuneista maahanmuuttajataustaisista nuorista on siteitä EU-valtioiden ja Pohjois-Amerikan ulkopuolelle, ja juuri heidän pitäisi olla ”ulkopuolisilta” suljettua Eurooppaa kohtaan kaikkein kriittisimpiä.³ Toisaalta tulos on loogisessa yhteydessä siihen, että EU-kansalaisuus on monelle maahanmuuttajalle Suomen kansalaisuuden kylkiäisenä tuleva haluttu lisäarvo (Ronkainen ym. 2007).

Tarkastellessamme kokoavasti edellä esitettyjä tuloksia olemme sen johtopäätöksen edessä, että Nuorisobarometrin aineistot heijastelevat pikemminkin nuorten sitoutumista metodologisen nationalismiin piirtämiin kansallisvaltiolisiin kategorioihin ja arvostuksiin kuin niiden vahvaa haastamista. Suomen puolustusvoimiin ja valtioon sitoutuminen on paikoitellen jopa hämmästyttävän voimakasta. Kun vastaajia pyydettiin asemoimaan itsensä asteikolle isänmaallinen–epäisänmaallinen (1–5), yli 60 prosenttia niin maahanmuuttajataustaisista kuin kantaväestönkin vastaajista valitsi paikakseen janan isänmaallisen ulottuvuuden (1 tai 2). Tämän kysymyksen kohdalla voimme tietysti kysyä, mihin valtioon etenkin maahanmuuttajataustaisten nuorten isänmaallisuuden tunne kohdistuu,

koska asiaa ei kysytty heiltä suoraan.

Maahanmuuttajataustaisten nuorten melkoi-sen selkeä puolustusvalmiusasenne on kiinnostava tulos myös tarkasteltuna suhteessa siihen, miten he paikantavat kansallista identiteettiään. 82 prosenttia heistä määrittelee itsensä (ainakin jossain määrin) suomalaisiksi, 80 prosenttia euroop-palaisiksi, 80 prosenttia maailmankansalaisiksi, 68 prosenttia maahanmuuttajiksi ja 64 prosenttia ulkomaalaisiksi. Identiteettikysymysten edessä rajat menettävät merkitystään, ja nuori vastaaja voi asemoida itsensä sujuvasti moniin erilaisiin, enties vastakkaisiltakin tuntuviin, identiteetti-kategorioihin.

Jonkinlaisena vihjeenä kansallisista katego-rioista irtautumisesta voi pitää myös havaintoa siitä, että maahanmuuttajataustaisten nuorten ”en osaa sanoa” -vastaukset (tai ylipäätään kan-taa ottamattomat vastaukset) ovat paikoitellen runsaslukuisia. Esimerkiksi kun nuorilta kysyt-tiin avoimella kysymyksellä, ”Mikä Suomessa ja suomalaisuudessa on mielestäsi arvokasta ja puolustamisen arvoista?”, maahanmuuttaja-taustaisista vastaajista peräti 77 prosenttia ei vastannut kysymykseen lainkaan tai totesi, että ei osaa sanoa mitään. Kantaväestöä edustaneiden vastaajien vastaava osuus on 54 prosenttia. Tämä voi yhtäältä kertoa kieliongelmistä mutta saattaa toisaalta viestiä myös siitä, että monil-le nuorille (niin maahanmuuttajataustaisille kuin kantaväestöllekin) tällaisilla kysymyksillä ei ole maailman globaalistuessa erityisen suurta merkitystä.

EROJA JA YHTÄLÄISYYKSIÄ

Artikkelin tässä luvussa pyrimme väistelemään metodologisen nationalismin ansaa emmekä jaa vastaajajoukkoa ainoastaan (karkeasti ja väistämättä myös keinotekoisesti) ”meihin” ja ”muihin” – kantaväestöön ja maahanmuut-tajataustaisiin. Aineiston laajempi analyysi tehtiin ristiintaulukoimalla suomalaisuuteen, isänmaallisuuteen, maanpuolustukseen ja kan-sainväliseen turvallisuuspolitiikkaan liittyvät

väittämät vastaajia ryhmittelevien taustamuut-tujien (sukupuoli, ikä, koulutus, asuinalue, evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluminen) kanssa. Koska halusimme yhä katsoa, tuottaako tämänkaltainen analyysi myös kantaväestö–maahanmuuttaja -taustamuuttujiin perustuvia eroja (tai yhtäläisyyksiä), tarkastelimme mo-lempia osa-aineistoja ensin erikseen ja sitten rinnakkain.

Kuten edellä, testasimme eri ryhmien vä-listen erojen tilastollisia merkitsevyyksiä khin neliön riippumattomuustestillä. Esitämme seuraavassa näiden testien tulokset keskittyen niihin analyysiin, joiden kohdalla khin neliön testille asetetut ehdot ovat täyttyneet (p:n raja-arvo=.005). Taustamuuttujista sukupuoli, ikä ja jonkin verran myös evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluminen tai kuulumattomuus osoittautuivat selitysvoimaisimmiksi ja eni-ten eroja ilmentäviksi – sen sijaan vastaajien koulutustaustan tai asumisalueen yhteyksistä asenteisiin ei analyysimme perusteella voi tehdä päteviä johtopäätöksiä.

Sukupuoli erottavana ja yhdistävänä tekijänä

Maanpuolustukseen liittyvät kysymykset ja kan-salaistehtävät on kansallisvaltiokeskustelussa nähty vahvasti sukupuolittuneina (esim. Yuval-Davis 1997). Vaikka maanpuolustukseen osallis-tumisesta on nykyisin tehty sukupuolten välinen yhdenvertaisuuskysymys ja vaikka esimerkiksi kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin osallistuu enenevässä määrin myös naisia (Jukarainen & Terävä 2010), fyysiseen voimankäyttöön tai aseelliseen, operatiiviseen sotatoimintaan osal-listuminen on suomalaisessa yhteiskunnassa kuulunut miehiseen tehtäväkenttään. Kun ver-tasimme kantaväestöä edustaneiden miesten ja naisten vastauksia, havaitsimme, että maan-puolustuskysymykset sukupuolittuvat edelleen myös nuorten maailmassa.

Periaatetason väittämä ”Jos Suomeen hyö-kätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti” jakaa kantaväestövastaajat erilaisiin asenneryhmiin riippuen heidän sukupuolestaan.

Kantaväestöä edustavien vastaajien keskuudessa väittämän sisältämän ajatuksen taakse asettuu suhteellisesti enemmän mies- kuin naisvastaajia, jotka puolestaan ovat usein kannastaan epävarmoja ($p=.000$). Huomion arvoista on, että maahanmuuttajataustaisten vastaajien kohdalla ei muodostu sukupuolten välistä eroa. Kantaväestöaineistossa ”omaan osallistumiseen mahdollisiin sodan aikaisiin tehtäviin” löytyy valmiutta enemmän mies- kuin naisvastaajilta ($p=.000$), ja jälleen sukupuolten välinen ero katoaa maahanmuuttaja-aineistoa tarkasteltaessa. Äärimmäistä kansakunnan eteen annettavaa uhria – ”valmiutta kuolla Suomen puolesta” – mittaavan väittämän tarkastelu tuottaa edellä esitettyä toistavan tuloksen: kantaväestövastaajamiehet ovat valmiimpia kuolemaan maansa puolesta kuin maannaisensa ($p=.000$). Maahanmuuttaja-aineistossa tämäkään väittämä ei erottele sukupuolia tilastollisesti merkitsevällä tavalla.

Paikoitellen sukupuolivertailu maahanmuuttajataustaisten informanttien osa-aineistossa kääntää asenneasetelman toisinpäin: maahanmuuttajataustaiset naiset asettuvat miehiä tukevammin kansallisen maanpuolustuksen kannalle. Niinpä maahanmuuttaja-aineistossa vahvan suomalaisen puolustuslaitoksen kannatus on selkeämpää naisvastaajien kuin miesvastaajien keskuudessa ($p=.005$). Muiden samaa asiaa sivuavien väittämien kohdalla sukupuolten välinen asenne-ero maahanmuuttaja-aineistossa kuitenkin katoaa.

Vastaukset kansainväliseen turvallisuuspolitiikkaan liittyviin kysymyksiin ilmentävät myös erityisesti kantaväestöä edustavien vastaajien sukupuolitunutta asennemaailmaa. Kantaväestöä edustavat nuoret naiset ovat kyllä pitkälti kansallisen puolustusjärjestelmän kannalla, mutta he korostavat myös transnationaalisten toimijoiden merkitystä maailmanrauhan edistämisessä. ”YK:n ja EU:n roolien vahvistaminen kansainvälisessä turvallisuuspolitiikassa ja kriisinhallinnassa” saa selkeästi suurempaa kannatusta naisvastaajien kuin miesvastaajien keskuudessa (YK: $p=.000$,

EU: $p=.000$). Toisaalta myös asiasta epävarmojen vastaajien joukossa on selkeästi enemmän naisia kuin miehiä, jolloin kantaväestön miesten asennemaailman turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä voi tulkita olevan mustavalkoisempi kuin naisten vastaavan. Maahanmuuttaja-aineistossa vastaavia sukupuolieroja ei ole.

Ikä ryhmittelevänä muuttujana

Sukupuolen lisäksi ikä osoittautui taustamuuttujaksi, joka luo eroja vastaajien välille. Vastaajat jaettiin analyyseja varten kolmeen ikäluokkaan: 15–19-, 20–24- ja 25–29-vuotiaisiin. Ikäryhmäanalyyseissamme teimme saman havainnon kuin sukupuolivertailuissa: molempien osa-aineistojen systemaattinen tarkastelu osoittaa iän erottelvan kantaväestöä edustavia vastaajia enemmän kuin maahanmuuttajataustaisia vastaajia. Huomion arvoista on, että kantaväestövastaajissa erityisesti ikäryhmä 20–24-vuotiaat näyttää olevan asenteissaan ja mielipiteissään traditionaalinen ja patriootinenkin. Esimerkiksi väittämä ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen” saa selkeästi vahvimman kannatuksen juuri 20–24-vuotiaiden vastaajien keskuudessa ($p=.000$). Samansuuntainen ja samalla tavalla iänmukainen vastaustapa jatkuu väittämän ”Jos Suomeen hyökätään, suomalaisen olisi puolustauduttava aseellisesti” kohdalla ($p=.000$). Iän lisääntyessä asiasta vallitseva kohdalainen yksimielisyys rakoilee.

Kantaväestöä edustavat 20–24-vuotiaat vastaajat ovat muita ikäryhmiä valmiimpia ”osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen tarvittaessa” ($p=.000$). Samasta ikäryhmästä löytyy myös suhteellisesti suurin ”valmiusjoukko” kysyttäessä valmiutta uhrata oma henkensä Suomen puolesta ($p=.000$). Nuorin vastaajaryhmä suhtautuu ajatukseen kielteisimmin. Maahanmuuttajataustaisten vastaajien keskuuteen nämä maanpuolustusvalmiuskysymykset eivät ole tuottaneet ikäryhmittäisiä eroja.

Ylikansalliset toimijat Euroopan unioni ja Yhdistyneet kansakunnat määrittävät myönteisiksi kantaväestöaineistossa sekä nuorimpien

että vanhimpien vastaajien painottamina (YK: $p=.000$, EU: $p=.000$). Ikäryhmä 20–24-vuotiaat ottaa asiaan kielteisemmän kannan – mikä on loogisessa suhteessa heidän patrioottisiin asenteisiinsa.⁴ Myös maahanmuuttaja-aineistossa on tunnistettavissa EU:n merkitys -kysymykseen liittyvä ikäryhmäero; EU:n turvallisuuspoliittista merkitystä korostavat erityisesti yli 25-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset vastaajat ($p=.000$). Samanlainen ikään liittyvä suuntaus maahanmuuttaja-aineistossa on havaittavissa YK:n merkitystä arvioimaan pyytävän kysymyksen kohdalla ($p=.000$). Väittämän ”Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen” kohdalla ikävertailu puolestaan osoittaa nuorimman maahanmuuttajataustaisen vastaajaryhmän olevan tiukimmin asiasta samaa mieltä ($p=.004$). Näyttää siis siltä, että maahanmuuttaja-aineistossa vanhin ikäryhmä irtoaa kansallisvaltiollisesta aatemaailmasta muita ikäryhmiä rohkeammin.

Kun edellä esitetyt ikävertailut asetetaan rinnakkain, havaitaan sama ilmiö kuin sukupuolten välisiä vertailuja tehtäessä: monen väittämän kohdalla ei voi havaita osa-aineistojen välisiä eroja, kun taas joidenkin väittämien kohdalla ikäryhmäerot kääntyvät päinvastaisiksi. Rohkea tulkinta edellä esitetyistä sukupuoli- ja ikäanalyyseista voisi olla, että etenkin maahanmuuttajataustaiset miehet olisivat osa uutta ”globaalia ja kosmopoliittista sukupolvea” kansallisvaltiolliset järjestykset haastavilla näkemyksillään – ainakin heidän asennemaailmansa eroa selvästi 20–24-vuotiaiden nuorten suomalaismiesten vastaavasta.

Kirkon jäsenyys vastaajien taustoittajana

Aiemmin esittämämme taulukon sisältämän informaation perusteella tiedämme, että barometrihaastatteluihin osallistuneista kantaväestöä edustavista nuorista 90 prosenttia ja maahanmuuttajataustaisista vastaajistakin yli 60 prosenttia on evankelisluterilaisen kirkon jäseniä. Myös kirkkoon kuuluminen tai kuulumattomuus osoittautui analyysissamme taustatekijäksi, joka erottelee enemmän kantaväestövastaajia

kuin maahanmuuttajataustaisia informantteja. Analyysimme osoittaa koti, uskonto ja isänmaa -kolminaisuuden kuitenkin olevan yhä arvostuksia ja asenteita yhteen kietova voima.

Kysymykset, joiden kohdalla kirkkoon kuulumisen tai kuulumattomuuden voi katsoa selittävän kantaväestöä edustavien vastaajien asenne-eroja, liittyvät *itsensä isänmaalliseksi tai epäisänmaalliseksi määrittelemiseen, itsenäisen puolustuslaitoksen tarpeellisuuteen, omakohtaisiin sotatoimiin osallistumisvalmiuteen, sotilaallisen puolustautumisen välttämättömyyteen ja yleisen asevelvollisuuden ylivertauuteen* muihin puolustusjärjestelmiin verrattuna. Kirkkoon kuuluvat kantaväestövastaajat määrittelevät itsensä systemaattisesti isänmaallisemmiksi kuin kirkkoon kuulumattomat ($p=.000$). Tulos on samanlainen myös kysyttäessä omaa valmiutta osallistua sodanaikaisiin tehtäviin ja yleisen asevelvollisuuden hyvyttä suomalaisena puolustusjärjestelmänä: molemmat saavat kannatusta enemmän kirkkoon kuuluvien keskuudessa ($p=.005$, $p=.000$).

Väittämä ”Jos Suomeen hyökätään, Suomen olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa” saa myös osakseen erilaista kannatusta riippuen siitä, kuuluuko vastaaja evankelisluterilaiseen kirkkoon vai ei. Sekä kantaväestövastaajien että maahanmuuttajataustaisten informanttien aineistoissa kirkkoon kuuluvat vastaajat ovat systemaattisesti useammin väittämän sisältämän ajatuksen kannalla kuin kirkkoon kuulumattomat ($p=.001$, $p=.004$). Maahanmuuttajataustaisten nuorten aineistossa kirkkoon kuuluminen tai kuulumattomuus taustamuuttujana osoittaa eroja myös kysyttäessä valmiutta uhrata oma henkensä Suomen puolesta. Kirkkoon kuulumattomat maahanmuuttajataustaiset vastaajat ottavat tähän äärimmäiseen uhrautumiseen viittaavaan kysymykseen kielteisemmän ja epävarmemman kannan kuin kirkkoon kuuluvat ($p=.002$).

KOHTI UUDENLAISIA TUTKIMUSASETELMIÄ

Rakentaessamme tutkimusasetelmaamme meitä ohjasi hypoteettinen ajatus kansallisvaltio-ideologian rispaantumisesta nuorten ihmisten henkilökohtaisen kokemuksen tasolla. Hypoteesimme sai voimaa sekä monikulttuurisuutta käsittelevästä nuorisotutkimuksesta että yleisemmistä yhteiskunnallisista keskusteluista kosmopolittisten elämänasenteiden yleistymisestä (Nowicka & Rovisco 2009) ja kansallisten puolustuslaitosten vähenevästä merkityksestä. Ihmisten elämässä kansallisvaltioilla on kuitenkin edelleen vahva poliittinen ja käytännöllinen sekä henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyvä rooli (Agamben 2001; Wimmer & Glick-Schiller 2002, 325; Hutchins-Viroux 2010). Kenties siksi niiden arvomaailmaan sitoutuminen on edelleen vahvaa myös Suomessa asuvien nuorten keskuudessa – huolimatta siitä, että suomalaisten nuorten kansalliset taustat ovat yhä moninaisempia.

Koko barometriaineistoa tarkasteltaessa voi todeta, että monen asenneväättämän kohdalla kantaväestön nuorten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten väliset erot ovat loppujen lopuksi vähäisemmät kuin niiden sisäiset, esimerkiksi sukupuolittaiset tai ikäryhmittäiset, erot. Näyttää myös siltä, että kantaväestöä edustavien vastaajien keskinäiset asenne-erot ovat selkeämpiä kuin maahanmuuttajataustaisten nuorten. Sukupuoli on taustamuuttuja, joka erottelee barometrihaastatteluihin osallistuneita vastaajia kaikkein selkeimmin. Hieman yllättävää kenties on, että sukupuolten väliset erot nousevat tilastollisesti merkitseviksi erityisesti kantaväestövastaajien keskuudessa. Vaikka olemme oppineet ajattelemaan, että suomalaisessa yhteiskunnassa sukupuoli ei ole niin merkitsevä eron tekijä kuin monilla muilla alueilla, tässä artikkelissa analysoidut aineistot virittävät toisenlaisia kysymyksiä. Kantaväestöön kuuluviksi katsotut nuoret miehet näyttävät olevan traditionaalisen kansallishenkisiä naisiin verrattuina.

Jos ja kun maahanmuutosta on tuotettu

ja ylläpidetty kuvaa jonkinlaisena kansallisena lojaliteettiriskinä, analyysimme voi rauhoittaa huolissaan olijoita: valtaosa Suomessa asuvista maahanmuuttajataustaisista nuorista määrittelee asuinmaansa sitoutumisen ja puolustamisen arvoiseksi. Jos taas huoli kohdistuu metodologisen nationalismin kritiikin suuntaisesti kansallisten arvostuskategorioiden ja patriotismin jäykkään luonteeseen, molempia aineistojamme koskevat tuloksemme saavat aikaan pettymyksen tunteita. Miten käy maailman muuttumisen, jos ja kun nuori sukupolvi sitoutuu pitkälti samoihin kansallisiin arvoihin kuin vanhempansakin? Muuttuuko kansallisvaltioideologian sävyttämä asennemaailma sittenkään monikulttuurista nuoruutta elävien kansalaisten myötä?

Tulkinnoissa on kuitenkin syytä olla varovainen: maahanmuuttajataustaisten nuorten samanmielisyyys muiden vastaajien kanssa ei välttämättä kerro koko totuutta tai avaa kokemusmaailman monia ulottuvuuksia. Metodologisen nationalismin kritiikkiin sisältyy väite, jonka mukaan tutkimus, jossa kansallisvaltiolliset diskurssit, lojaliteetit ja historia otetaan annettuina, ei kykene löytämään kosmopolittista tai transnationaalista todellisuutta (Wimmer & Glick-Schiller 2002, 304). Tämä riski piilee erityisesti strukturoiduissa lomaketutkimuksissa. Toistuvasti samansisältöiset ja perinteiseen kansalliseen ideologiaan kiinnittyneet kysymykset saattavat antaa tutkijoille kerta toisensa jälkeen samat vastaukset – erityisesti aineistonkokoamistilanteissa, joissa kysymyksiin vastataan nopeasti ja niitä pohtimatta.

Keskeinen artikkelimme anti on, että ainaakaan edellä analysoitujen tutkimuskysymysten kohdalla kantaväestön asettaminen vertailuun maahanmuuttajataustaisen populaation kanssa ei tuota kovin paljon tilastollisesti merkitseviä eroja osoittavia tutkimustuloksia. Maahanmuuttajuus, kulttuurinen tausta tai ”lähtömaa” on asennemittauksissa vain yksi ja usein melko merkityksetön muuttuja monien muiden ohella. On kenties turha odottaa, että iältään sekä sukupuolisilta, sosioekonomisilta, uskonnollisilta,

kulttuurisilta ja etnisiltä taustoiltaan äärimmäisen moninaista ihmisryhmää voisi analysoida yhtenäisenä joukkona. Siten niin tutkimuksessa kuin julkisessa keskustelussakin on syytä olla varovainen, kun yhteiskunnallisia ilmiöitä tai ihmisten asenteita selitetään maahanmuutolla tai kansallisuuksiin kiedotuilla kulttuureilla.

Maahanmuuttajien asenteita vertaillaan usein ”kansallisiin keskiarvoihin” (kuten tässäkin on pitkälti tehty) huomioimatta esimerkiksi ikään, sukupuoleen tai sosioekonomiseen asemaan liittyviä ulottuvuuksia (Wimmer & Glick-Schiller 2002; vrt. myös Anthias 2001). Kun nämä tekijät on otettu huomioon, maahanmuuttajien asemat, valmiudet ja asenteet ovat asettuneet uuteen valoon ja kääntäneet katseen kulttuurieroista taloudellisiin valtasuhteisiin ja niiden luomiin materiaalsiin olosuhteisiin (Rumbaut & Cornelius 1995; vrt. Könönen 2010). Tässä artikkelissa ei ole vielä tavoitettu näiden tekijöiden merkitystä, mutta esittämiämme tuloksia, havaintoja ja kysymyksiä voi kuitenkin pitää jatkotutkimusta ja tarkempia analyysejä vaativana avauksena, joka toivottavasti virittää lisää metodologista nationalismia haastavaa tarkastelua.

VIITTEET

- 1 Kantaväestön nuorilla viitattiin barometrin aineistonkeruuvaiheessa nuoriin, joiden äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Maahanmuuttajataustaiset nuoret valikoituivat otokseen siten kieliperustaisesti, eli heidän ilmoittamansa äidinkielen tuli olla jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Kieliperustaista otantaa on kritisoitu suppeaksi, koska ensinäkkin se perustuu vastaajan ilmoitukseen ja toisekkin sen on katsottu haarukoivan vain hiljattain maahan muuttaneita ihmisiä. Näin tällaisen tilastoinnin katsotaan jättävän ulkopuolelle suuren joukon nuoria maahan muuttaneiden ihmisten jälkeläisiä. (ks. Martikainen 2007; Martikainen & Haikkola 2010.) Osin tämän kritiikin vuoksi maahanmuuttajataustaisten nuorten kieliperustaista otosta ensinäkkin karsittiin siten, että ainakin toisen nuoren vanhemmista tuli olla syntynyt Suomen ulkopuolella. Toisaalta otosta laajennettiin poimimalla mukaan (äidinkielestä riippumatta) myös sellaiset nuoret, jotka ovat itse, ja joiden vanhemmista toinen on syntynyt Suomen ulkopuolella, sekä ne, joiden molemmat vanhemmat olivat syntyneet Suomen ulkopuolella. Kuten

tässä vaiheessa on huomattavissa, kahden vastaajaryhmän välille luomamme keinotekoinen raja kuvastaa osuvasti käsitteiden ”kantaväestö” ja ”maahanmuuttajataustainen” ongelmallisuutta moniselitteisen ja valtioiden rajoja ylittävän todellisuuden kuvaajana.

- 2 Väittämässä ”Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta” maahanmuuttajataustaisista nuorista 15 prosenttia valitsi vaihtoehdon ”en osaa sanoa” vastaavan prosenttiosuuden ollessa muiden vastaajien kohdalla 10. Maahanmuuttajataustaisista vastaajista 18 prosenttia ja muista nuorista 11 prosenttia ei osannut tai halunnut vastata väittämään ”Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni”. Väittämän ”Jos Suomeen hyökätään, olen valmis antamaan henkeni Suomen puolesta” kohdalla vastaavat prosentit olivat 17 ja 14.
- 3 Beck ja Beck-Gernsheim (2009, 33) jakavat uuden ”globaalin sukupolven” kahteen joukkoon: yhtäältä köyhien alueiden nuoriin, jotka lisääntyneiden media-kuvien ja liikkuvuusmahdollisuuksien innoittamina pyrkivät kaikkiin keinoin murtautumaan eurooppalaiselle tai pohjoisamerikkalaiselle hyvinvoinnin alueelle (*generation more*), ja toisaalta niihin länsimaisiin nuoriin, jotka totuttelevat elämään uutta epävarmuuden ja globalisaation aikaa (*generation less*). Ensiksi mainitun sukupolvisen fraktion pitäisi siten suhtautua kriittisesti Euroopan unioniin, koska se sallii sekä EU:n sisäisen liikkuvuuden että EU-kansalaisten vapaan liikkumisen kaikkialle maailmassa mutta pyrkii estämään muualta maailmasta tulevien (ihmisten) liikkeen omille alueilleen (*fortress Europe*).
- 4 Ikäryhmäanalyyseissa erottuva kantaväestön 20–24-vuotiaiden ikäluokka ei kuitenkaan ollut kansallisvaltiokeskeisyydessään täysin johdonmukainen: väittämä ”Maailman muuttuminen on tehnyt yleisestä asevelvollisuudesta tarpeettoman” keräsi yllättäen suurimman samanmielisten joukon juuri tästä keskimmaisestä ikäluokasta ($p=.000$).

LÄHTEET

- Agamben, Giorgio (2001) *Keinot vailla päämäärää. Reunamerkitöjä politiikasta*. Paradiigma-sarja. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Alasuutari, Pertti & Ruuska, Petri (toim.) (1998) *Elävänä Euroopassa: muuttuva suomalainen identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Anthias, Floya (2001) New Hybridities, Old Concepts: The Limits of “Culture”. *Ethnic and Racial Studies* 24(4): 619–641.
- Bauman, Zygmunt (1996) *Postmodernin luno*. Tampere: Vastapaino.

- Bauman, Zygmunt (2008) *New performance of the old vs. young drama*. Generalitat de Catalunya: Departament d'Acció Social Ciutadania, Secretaria de Joventut.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2009) Global Generations and the Trap of Methodological Nationalism. For a Cosmopolitan Turn in the Sociology of Youth and Generation. *European Sociological Review* 25(1): 25–36.
- Brunell, Viking & Törmäkangas, Kari (2003) *Tulevaisuuden yhteiskunnan rakentajat. Yhteiskunnallisen opetuksen kansainvälinen tutkimus Suomen näkökulmasta*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Chernilo, Daniel (2006) Social Theory's Methodological Nationalism: Myth and Reality. *European Journal of Social Theory* 9(1): 5–22.
- Glick-Schiller, Nina (2009) *A Global Perspective on Transnational Migration: Theorizing Migration without Methodological Nationalism*. Centre of Migration, Policy and Society, working paper No 67. University of Oxford.
- Harinen, Päivi (2000) *Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 11. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Ronkainen, Jussi (2003) Matkalaukku ja pari kolme passia. Kaksoiskansalaisuus yhteiskunnallisen jäsenyyden muotona. Teoksessa Päivi Harinen (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 38. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Harinen, Päivi & Ronkainen, Jussi (2010) ”Uusi tuuli puhaltaa, painaa pilviin juuret”. Monikulttuuriset nuoret ja kulttuurisen erilaisuuden puolustus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.) *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura, 273–290.
- Harinen, Päivi & Honkasalo, Veronika & Souto, Anne-Mari & Suurpää, Leena (toim.) (2009) *Ovet auki! Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Hutchins-Viroux, Rachel (2010) International NGOs and National Attachment in the Global Age: The Evolution of Community Sentiment in the United States. *Studies in Ethnicity and Nationalism* 10(1), 19–37.
- Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku (2010) *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Kuusela, Jorma & Etelälahti, Aulikki & Hagman, Åke & Hievanen, Raisa & Karpinen, Krister & Nissilä, Leena & Rönnerberg, Ulla & Siniharju, Marjatta (2008) *Maahanmuuttajaoppilaat ja koulutus – tutkimus opimistuloksista, koulutusvalinnoista ja työllistämisestä*. Helsinki: Opetushallitus. [Http://www.opi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/opi/embeds/46518_maahanmuuttajaoppilaat_ja_koulutus.pdf](http://www.opi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/opi/embeds/46518_maahanmuuttajaoppilaat_ja_koulutus.pdf).
- Könönen, Jukka (2010) *Thinking outside the (Social Capital) Box. Maahanmuuttajien pääomat ja työllistymisen käsitteellistäminen post-fordistisessa kapitalismissa*. Julkaisematon artikkelin käsikirjoitus.
- Levamo, Tiina-Maria & Laine, Sofia & Kotilainen, Sirkku & Mattila, Päivi & Onodera, Henri & Suoninen, Annikka (2010) Globaalia ulottuvuutta suomalaisen nuorisotutkimukseen. *Nuorisotutkimus* 28(2), 84–95.
- Martikainen, Tuomas (2007) Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheellistyminen, ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.) *Maahanmuuttajanaiset: kotoutuminen, perhe ja työ*. Helsinki: Väestöliitto, 38–67.
- Martikainen, Tuomas & Haikkola, Lotta (2010) Johdanto – Sukupolvet maahanmuuttajatutkimuksessa. Teoksessa Tuomas Martikainen & Lotta Haikkola (toim.) *Maahanmuutto ja sukupolvet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura, 9–43.
- Martikainen, Tuomas & Sakaranaho, Tuula & Juntunen, Marko (toim.) (2008) *Islam Suomessa: Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Nowicka, Magdalena & Rovisco, Maria (toim.) (2009) *Cosmopolitanism in Practice*. UK: Ashgate.
- Ronkainen, Jussi (2004) *Monikansalaisuus. Tutkimus kaksoiskansalaisista Suomen kansalaisina*. Joensuun yliopisto: Sosiologian laitos.
- Ronkainen, Jussi & Harinen, Päivi & Pitkänen, Pirkko (2007) Multiple Citizenship and Participation: The Case of Finland. Teoksessa Pirkko Pitkänen & Deborah Kalekin-Fishman (eds.) *Multiple State Membership and Citizenship in the Era of Transnational Migration*. Rotterdam: Sense Publishers.
- Ronkainen, Jussi (2009) *Väliiviivakansalaiset. Kaksoiskansalaisuus asiana ja käytäntönä*. Joensuun yliopisto: Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja n:o 103.
- Rumbaut, Ruben & Cornelius, Wayne (ed.) (1995) *California's immigrant children: theory, research and implications for educational policy*. San Diego: University of California, Center for US-Mexican Studies.
- Suomen perustuslaki 731/1999
- Wimmer, Andreas & Glick-Schiller, Nina (2002) Methodological Nationalism and Beyond: Nation-State Building, Migration and the Social Sciences. *Global Networks* 2(4): 301–334.
- Yuval-Davis, Nira (1997) *Gender and Nation*. Lontoo: Sage.

EU:N SIVIILIKRIISINHALLINTA — TEINI-IÄSSÄ?

EU:n kriisinhallintaoperaatiot maailman konfliktialueilla ovat vähitellen nousseet myös suomalaisen tietoisuuteen, erityisesti osana Afganistanin ja Kosovon tilanteiden seuranta. Tämä artikkeli käsittelee EU:n kasvua kriisinhallintatoimijaksi ja peilaa tätä kehitystä vuoden 2010 Nuorisobarometrin kertomaan suomalaisten nuorten EU:n ulkopoliittikkaa koskevista näkemyksistä. EU:n kriisinhallinnan osalta artikkeli keskittyy yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan puitteissa toteutettavaan siviilikriisinhallintaan. Nuorisobarometrin vertailukohdina käytetään vuoden 2009 Eurobarometriä ja Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) vuoden 2009 haastattelututkimusta.

Artikkeli arvioi EU:n siviilikriisinhallinnan kehitystä ja sitä koskevia nuorten asenteita kolmella ulottuvuudella. Ensimmäinen kysymys luotaa yhtenäisyyttä: kuinka tiukasti EU:n jäsenvaltiot sovittavat yhteen toimensa kriisialueilla, erityisesti niille lähetettävien EU-operaatioiden osalta? Toinen kysymys koskee EU:n siviilikriisinhallinnan aktiivisuutta: kuinka ahkerasti EU ”maailmanpoliisina” toimii? Ulottuvuuksien oletetaan vaikuttavan toisiinsa: yhtenäisyyden vahvistuminen ruokkii aktiivisuutta ja (tulokellinen) aktiivisuus luo pohjaa yhtenäisyydelle. Kolmanneksi nostetaan esiin kysymys EU:n ulkopoliittikan keinoista: pystyykö EU nykyisellä ”työkalupakillaan” vastaamaan kriisialueiden haasteisiin?

EU:N SIVIILIKRIISINHALLINNAN NOUSUKIITO

EU:n siviilikriisinhallinta on osa unionin yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, joka käynnistyi toden teolla vasta 1990-luvulla Balkanin levottomuuksien myötä. Maastrichtin sopimuksella (1992) ulkopoliitikasta (*Common Foreign and Security Policy, CFSP*) tuli EU:n toiminnan kolmas, hallitustenvälinen pilari. Seuraava, Amsterdamin sopimus (1997) loi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan viran. Sen pitkäaikaisen haltijan, Javier Solanan, sukkulointi maailmalla toi unionin ulkopoliitikalle sen tarvitsemaa näkyvyyttä.

Turvallisuus ja puolustus kansallisvaltioiden perinteisinä ydinalueina jäivät alkuvaiheen julistuksellisen EU-ulkopoliittikan ulkopuolelle. Uusi aluevaltaus tehtiin vuonna 1999, kun EU-johtajat lanseerasivat eurooppalaisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (*European Security and Defense Policy, ESDP*). ESDP pidettiin ensin EU:n perussopimusten ulkopuolella. Vasta vuonna 2009 voimaan tullut Lissabonin sopimus loi nyt yhteiseksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikaksi (*Common Security and Defense Policy, CSDP*) kutsutulle toiminta-alueelle oikeudellisen perustan. Turvallisuuspolitiikan sisällöllistä pohjaa oli vahvistanut jo vuonna 2003 hyväksytty Euroopan unionin turvallisuusstrategia, jonka uhka-analyysi nosti esiin EU:n ulkosuhteiden ja unionin sisäisen turvallisuuden yhteydet. Strategia vaatii, että EU:n on oltava ”aktiivisempi, yhdenmukaisempi ja toimintakykyisempi” vastatakseen näihin uhkiin (Euroopan unionin neuvosto 2003, 11).

EU:n sotilaallisten valmiuksien kehittäminen oli alun alkaen yhteisen turvallisuuspolitiikan käynnistämisen taustalla, mutta siviilikriisinhallinnasta on tullut yksi sen näkyvimmistä osa-alueista. Kiitos kuuluu paljolti Suomelle ja muille pohjoismaille, jotka jo vuonna 1999 ajoivat kriisinhallinnan siviilielementtien mukaanottoa. Siviilikriisinhallinnalle ei ole olemassa täsmällistä määritelmää. Sitä kuvataan toiminnaksi, jolla tähdätään yhteiskunnan

toimintaedellytysten palauttamiseen lähettämällä kriisialueille ulkopuolista ei-sotilaallista asiantuntija-apua (Sisäasiainministeriö 2008). EU:n turvallisuuspolitiikan yhteydessä siviilikriisinhallinnalla viitataan EU:n ulkopuolella tapahtuvien konfliktien ehkäisemiseen ja hallintaan siviilitoimijoiden, erityisesti poliisin, oikeusvaltioasiantuntijoiden ja siviilihallinnon asiantuntijoiden voimin.

EU:n siviilikriisinhallinnalle on perustettu pysyvät rakenteet Brysseliin sekä jäsenmaiden päätöksentekoa varten (mm. neuvoston alainen siviilikriisinhallintakomitea vuonna 2000) että toiminnan valmisteluun ja toteutukseen (mm. vuonna 2007 perustettu siviilikriisinhallintaoperaatioiden ”päämaja” *Civilian Planning and Conduct Capability, CPCC*). Rakenteita olennaisempaa on toiminnan käynnistyminen kentällä. EU:n ensimmäinen siviilikriisinhallintaoperaatio, EU:n poliisioperaatio Bosnia-Herzegovinassa, aloitti vuonna 2003. EU on sittemmin käynnistänyt 16 muuta siviilioperaatiota Euroopan lisäksi Aasiassa ja Afrikassa¹ (Council of the European Union 2010). Samalla siviilikriisinhallintaoperaatioiden luonne on muuttunut alkuvaiheen poliisioperaatioista laajemmiksi oikeusvaltio-operaatioiksi, jotka kattavat esimerkiksi Kosovossa myös oikeus- ja tullilaitoksen vahvistamisen. Afrikassa suunta on ollut kohti vielä mittavampaa turvallisuussektorin reformia, jossa EU on aktiivinen sekä siviilipuolen turvallisuustoimijoiden että sotilastoimijoiden uudistamisessa. Kosovossa EU-operaatiolla on myös ensi kertaa viranomais tehtävien toteuttajan rooli (ns. eksekutiivinen operaatio) esimerkiksi mellakantorjunnassa.

Jos kehitys on kymmenessä vuodessa ollut näin vauhdikasta, millä perusteella artikkelin otsikko väittää EU:n siviilikriisinhallinnan olevan vasta teini-iässä?

YKSI VAI 28 TOIMIJAA?

EU:n yhtenäisyydellä tarkoitetaan tässä sitä, missä määrin EU:n jäsenmaat sovittavat yh-

teen ulkopoliittisia toimiaan ja kannanottojaan EU-päätöksenteon kautta. EU:n kaltaisen uudenlaisen poliittisen toimijan yhtenäisyys nimenomaan ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on mielenkiintoinen kysymys, koska nämä politiikanalat ovat perinteisesti olleet yksi kansallisvaltioiden suvereeniuden peruselementeistä. Euroopassa tämä on heijastunut yllä kuvatussa EU:n ulkopoliitiikan myöhäisessä kehityksessä. Se näkyy myös siinä, että EU:n nykyinenkin välineistö yhtenäisyyden takaamiseksi ulkopoliitiikan saralla on heikompi kuin muilla politiikanaloilla. Ulkopoliitiikassa EU tekee päätöksensä yksimielisesti, joten pienikin näkemys ero jäsenmaiden välillä saattaa estää yhteisen kannanmuodostuksen. Komission aloitevalta ei yllä ulko- ja turvallisuuspolitiikan ytimeen; sen sijaan aloitteentekijänä on virallisesti toiminut EU:n kiertävä puheenjohtajavaltio.² Ulkopoliitiikan saralla myös ajatus sanktioista, joilla EU voisi puuttua sellaisiin jäsenvaltioiden aloitteisiin, joita nämä eivät ole koordinoineet unionitasolla tai jotka ovat EU:n yleislinjausten vastaisia, on EU-todellisuudelle vieras (ks. esim. Margaras 2010, 5). Laajentuminen alkuperäisestä kuuden valtion yhteisöstä 27 valtion unioniksi on tehnyt yhtenäisyyden tavoittelusta entistä vaikeampaa: esimerkiksi Kaukasuksen kysymys tai Välimerenpolitiikka näyttävät Euroopan eri laidoilla hyvinkin erilaisilta niin ulottuvuuksiltaan kuin merkittävyydeltään.

EU:n ulkopoliittisen yhtenäisyyden asteen kattava analyysi on tämän artikkelin ulottumattomissa, mutta merkkejä yhtenäisyydestä – tai sen puutteesta – löytyy siviilikriisinhallintaoperaatioiden kehityksestä.

Yhteinen toiminta kolmannessa maassa, erityisesti poliittisesti epävakaa alueella, on jo sinänsä osoitus yhtenäisyydestä: jäsenmaat ovat paikalla EU-lipun alla sovittuaan ensin yksimielisesti operaation tavoitteista ja tehtävistä. Sikäli operaatioiden lukumäärän nopean kasvun voidaan ajatella osoittavan EU-maiden kykyä ulkopoliitiikkansa yhteensovittamiseen. Operaatioiden lähempi tarkastelu antaa kui-

tenkin kehityksestä ristiriitaisemman kuvan. Esimerkiksi voidaan ottaa Afganistan, jonne EU päätti vuonna 2007 perustaa poliisioperaation. EUPOL Afganistanin yhtenä tehtävänä on vahvistaa kansainvälisten toimijoiden yhtenäisyyttä ja koordinaatiota. Yhdessä sovitusta ”kriisinhallintakonseptista” huolimatta useat EU-maat ovat suhtautuneet yhteensovittamiseen varauksin ja pitäneet kiinni kahdenvälisistä linjauksistaan, ohjelmistaan ja erityisedustajistaan. (EUPOL Afghanistanin mandaatista ja toiminnasta ks. Council of the European Union 2010b, kriittisistä analyyseista esim. Buckley 2010; Suomen osalta Valtioneuvosto 2010, s. 5.) Toiseksi esimerkiksi yhtenäisyyden railoista kelpaa Kosovo, jossa toimii EU:n suurin siviilikriisinhallintaoperaatio EULEX. Operaatio on perustamisestaan vuonna 2008 asti tasapainotellut Kosovon statusta koskevien erimielisyyksien välillä, ei vain maailman mittakaavassa vaan myös EU:n sisällä: viisi EU-maata ei ole tunnustanut Kosovon itsenäisyyttä. Operaation onnistumisen edellyttämän poliittisen strategian muotoilu on vaikeaa, jos jäsenmaat eivät ole yksimielisiä Kosovon statuksen kaltaisista perusasioista.

Kuten Kosovo ja Afganistan osoittavat, jäsenmaiden riittämätön yhtenäisyys ei välttämättä ole estänyt EU:ta ottamasta kantaa tiettyyn kriisiin aktiivisen toiminnan kautta. Se on kuitenkin vaikeuttanut operaatioiden suunnittelua ja vesittänyt niiden mandaatteja: on päästy sopuun sanamuodoista, jotta päätös on saatu hyväksyttyä, mutta erimielisyydet kompromissin tulkinnasta ovat nousseet esiin heti toiminnan käynnistyessä. Epäyhtenäisyys on näkynyt, kuten Kosovossa, kriisialuetta koskevan poliittisen strategian heikkoutena tai, kuten Afganistanissa, jäsenvaltioiden poliittisen tuen puutteena. Nykytilaa on kutsuttu yhteisen ulkopoliitikan vajeeksi (de Vasconcelos 2010, 25).

Epäyhtenäisyyden on katsottu vaikuttavan myös valintoihin siitä, mihin konflikteihin EU käyttää kriisinhallintavalmiuksiaan (Margaras 2010, 8). EU ei ole laatinut näille valinnoille

varsinaisia kriteerejä esimerkiksi kriisin luonteeseen tai EU-operaation onnistumisen mahdollisuuksiin liittyen. Kriisialueen maantieteellinen läheisyys on – ymmärrettävästi – ohjannut päätöksentekoa: Länsi-Balkan on toiminut jo vuosia EU:n kriisinhallinnan näyttämönä. Vaikeammin perusteltavissa on joidenkin EU-operaatioiden taustalta löytyvä vain yhden tai muutaman jäsenmaan poliittinen priorisointi. Esimerkiksi EU:n siviilikriisinhallintaoperaatio Portugalin entisessä siirtomaassa Guinea-Bissaussa ajettiin läpi juuri Portugalin puheenjohtajakaudella. Tällainen tausta vaikuttaa operaatioiden poliittiseen tukeen ja myös niiden voimavaroihin.

Yhtenäisyyden puute ei siis ole ehdoton este aktiiviselle EU-toiminnalle tietyllä kriisialueella, mutta ei voi olla vaikuttamatta toiminnan tuloksiin.

EU MAAILMANPOLIISINA?

Useilla EU-mailla on pitkä historia aktiivisina maailmanpoliittisina toimijoina esimerkiksi siirtomaavallan, kansainvälisen konfliktin osapuolen tai kehitysyhteistyön rahoittajan roolissa. Euroopan yhdentyminen kuitenkin nousi Euroopan sisäisistä haasteista, rauhasta ja hyvinvoinnista, ja ulkopoliittinen rooli EU:lle luotiin varsin myöhään. Viime vuosina maailmantalouden kehitys, EU:n laajentuminen ja viimeisenä maailmanlaajuinen talouskriisi ovat kääntäneet EU:n katseet uudelleen sisäänpäin: esimerkiksi kilpailukykyyn ja sosiaalisen mallin kestävyYTEEN. Kysymys siitä, kuinka paljon sisäisten haasteiden kanssa kamppailevan EU:n tulisi panostaa ulkopoliittikkaan, näkyy myös EU:n siviilikriisinhallinnassa.

Ilmeisin mittari EU:n siviilikriisinhallinnan aktiivisuudelle on operaatioiden määrä. Sen osalta kasvu on ollut nopeaa: EU:n yhteensä 17:stä siviilioperaatiosta 11 on tällä hetkellä käynnissä. Näiden kautta EU toimii aktiivisesti kahdeksassa kriisimaassa. Operaatioiden käynnistämistähti on kuitenkin aivan viime vuosina hidastunut.⁴ Tulevaisuus näyttää, onko

vuosien 2009–10 notkahdus tilapäinen seuraus talouskriisistä tai Lissabonin sopimuksen toimeenpanon vaatimasta poliittisesta energiasta vai merkki pidempiaikaisesta käännokestä sisäänpäin.

Operaatioiden määrän ohella EU:n aktiivisuudesta kertoo niiden koko. Se ei riipu suoraan kriisin mittakaavasta tai EU-toiminnan luonteesta, vaan myös siitä, miten paljon EU-maat ovat valmiit maksamaan yhteisestä ulkopoliittisesta toiminnasta. Operaatioiden kansainvälisen henkilöstön määrä kuvaa tätä selvimmin, koska EU:n siviilikriisinhallintaoperaatiot perustuvat pääosin jäsenmaiden lähettämiin asiantuntijoihin (poliisit, tuomarit jne.). Osallistuminen kriisinhallintaoperaatioon vähentää monissa tapauksissa suoraan kotimaassa käytettävissä olevia henkilöstöresursseja.

Pääluvun tarkastelussa on erotettava operaatioiden sovittu vahvuus niiden todellisesta vahvuudesta. Sovitun vahvuuden osalta EU:n siviilikriisinhallinnan kehitys on ollut huimaa: vuoden 2003 noin 700:sta vuoden 2010 noin 3100 henkilöön. Todellisten vahvuuksien osalta kuva ei ole yhtä ruusuinen: toki nekin ovat kasvaneet (2600 henkilöä vuonna 2010) mutta useiden operaatioiden rekrytointi on kangerrellut ja henkilövahvuus monesti ollut kaukana sovitusta (esim. Korski & Gowan 2009, 43–45). Mitä vaarallisemmat ovat olosuhteet isäntämaassa ja mitä kauempana Euroopasta se sijaitsee, sitä haastavampaa on henkilöstön löytäminen. Suurissa vaikeuksissa ovat myös ne operaatiot, joiden taustalla on yksittäis(t)en jäsenmaan tai -maiden aktiivisuus. Muut EU-maat voivat olla valmiit allekirjoittamaan operaation perustamispäätöksen, mutta niiden todellinen sitoutuminen näkyy henkilöstön lähettämisessä.

EU:n panosta kriisinhallintaan voidaan arvioida myös siviilikriisinhallinnan rahoituksen perusteella. Tältä osin kehitys on ollut suoraviivaista: EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan budjetti, josta suurin osa kuluu siviilikriisinhallintaoperaatioihin, on kasvanut

tasaisesti vuoden 2003 48 miljoonasta eurosta vuoden 2010 281 miljoonaan euroon, vaikkakin yhteissumma on edelleen pieni verrattuna EU-budjetin muihin lohkokoihin tai esimerkiksi YK:n kriisinhallintabudjettiin.

Merkkejä aktiivisuudesta voidaan hakea myös siitä, mitä valmiuksia EU ja sen jäsenmaat ovat kehittäneet siviilikriisinhallintaan. Aktiivinen ja tuloksellinen toiminta kriisialueilla vaatii tuekseen paitsi tehokkaat rekrytointijärjestelmät myös valmiuksia henkilöstön nopeaan lähettämiseen ja varustamiseen. Monet näistä valmiuksista ovat EU:ssa vielä raakileita (ks. esim. Korski & Gowan 2009).

Kuten edellä todettiin, EU:n ulkopoliittinen aktiivisuus on yhteydessä sen yhtenäisyyteen. Ellei riittävää yhteistä pohjaa löydy, EU-maat voivat kanavoida ulkopoliittisen aktiivisuutensa muuta kautta, esimerkiksi kahdenvälisesti tai toisen kansainvälisen järjestön välityksellä. Vaikka kansainväliset järjestöt eivät ole EU-maille toistensa vaihtoehtoja, ne usein kilpailevat hallitusten poliittisesta huomiosta ja resursseista. Selvin osoitus tästä on Afganistan, jonne jotkut EU-maat lähettivät lupaamansa uudet poliisikouluttajat Naton kautta EU:n poliisioperaation rekrytointiongelmista huolimatta. Päinvastainen esimerkki ovat YK-operaatiot: EU-maiden niihin lähettämän henkilöstön määrä on viime vuosina laskenut, mitä pidetään osin seurauksena kriisinhallintahenkilöstön kysynnästä EU-tarpeisiin. Järjestöjen kilpailua voidaan tietysti lievittää ja synergiaetuja hakea vahvistamalla niiden välistä yhteistyötä, mihin EU on viime vuosina panostanutkin.

EU:n aktiivisuus kriisinhallintatoimijana on eittämättä kasvanut, mutta todellisuudessa kehitys ei ole ollut juhlapuheiden tasolla.

YKSI PAKKI VAI KASA TYÖKALUJA?

Nykyajattelu kriisinehkäisystä ja -hallinnasta painottaa toiminnan kokonaisvaltaista luonnetta ja nostaa tavoitteeksi inhimillisen turvallisuuden, jossa turvallisuuteen lasketaan myös

perustarpeiden täyttyminen. EU:n vahvuutena verrattuna moniin muihin kansainvälisiin kriisinhallintatoimijoihin on pidetty sen kattavaa keinovalikoimaa sotilasoperaatioista siviilikriisinhallinnan kautta kehitysyhteistyöhön. Eri-tyisesti kehuja on saanut tämän valikoiman siviilipuoli. EU:n kriisinhallintaoperaatioiden painopiste onkin ollut, ainakin operaatioiden lukumäärällä mitattuna, vahvasti siviilikriisinhallinnassa. EU ja sen jäsenmaat ovat myös yhdessä maailman suurin kehitysavunantaja, ja konfliktinehkäisy on pyritty huomioimaan EU:n kehitysyhteistyössä. Lisäksi Lissabonin sopimus vahvistaa EU:n diplomaattisia välineitä: ulkoasioiden korkean edustajan valta on huomattavasti kasvanut ja häntä tukeva, EU-instituutioiden ja jäsenvaltioiden virkamiehistä koostuva ulkosuhdehallinto on perusteilla.

Käytännössä EU ei ole osannut hyödyntää työkalupakkiaan kattavasti. On väitetty, ettei unionin yksi käsi aina tiedä, mitä toinen tekee. Tämä koskee ensinnäkin siviili-sotilas-koordinaatiota: vaikka EU turvallisuusstrategiastaan alkaen julistaa sotilaallisten ja siviilikeinojen toisiaan täydentävää luonnetta, erilliset rakenteet, menettelyt ja toimintakulttuurit ovat ylläpitäneet välimatkaa (ks. esim. Drent & Zandee 2010). Esimerkiksi seurauksista kelpaa Kongo, jossa EU on ylläpitänyt vuodesta 2005 kahta erillistä turvallisuussektorin uudistamisoperaatiota: toinen keskittyy armeijaan, toinen poliisiin ja oikeuslaitokseen.

EU:n siviili-instrumenttien välistä koordinaatiota vaikeuttavat eri välineiden erilliset oikeusperustat ja niiden toimeenpanon eriyttäminen eri instituutioihin. EU:n komissio hallinnoi valtaosaa unionin ulkosuhteista, konfliktinehkäisyhankkeet mukaan luettuina. Turvallisuuspolitiikan valtioidenvälistä luonnetta heijastaen siviilikriisinhallintaa taas johdetaan EU:n neuvostosta ja toteutetaan neuvoston sihteeristöstä, joka on jäsenmaiden tiukemmassa poliittisessa ohjauksessa. EU:ta onkin kritisoitu siitä, ettei operaatioiden suunnittelu – julkilausutuista tavoitteista huolimatta –

läheskään aina ole voitu rakentaa EU:n koko panoksen tarkastelun pohjalle. Eri instrumentteja koskevat päätökset on jouduttu käsittelemään yksittäin, täydentävyys ja synergiaedut ovat jääneet toteutumatta. Myös yhtenäinen toteutus on takkuillut: esimerkiksi Kosovossa EULEX ja komission edustusto ovat yrittäneet ohjata EU:n kehitysyhteistyövaroja EULEX:in asiantuntijoiden määrittämiin kohteisiin, mutta erot instrumenttien säännöissä ja aikatauluissa ovat usein tehneet aikomukset tyhjiksi.

EU ei siis saa vielä läheskään kaikkea irti isoista panostuksistaan konfliktien ehkäisyyn ja hallintaan. Lissabonin sopimuksen toimeenpano toivottavasti korjaa tilannetta; siitä enemmän artikkelin lopussa.

NUORTEN NÄKÖKULMIA EU:N ULKOPOLITIikkaan

EU-jäsenyyden vaikutus Suomen turvallisuuteen oli jo vuoden 1994 EU-kansanäänestykseen osallistujien mielissä yksi keskeisistä jäsenyyden motiiveista. Monien äänestäjien näkemyksissä korostui turvallisuuden sotilaallinen ulottuvuus ja nimenomaan Venäjä-uhkan torjuminen (Pesonen 1994, 87, 90; Sankiaho & Säynäsallo 1994, 102, 111). EU:n yhteinen turvallisuuspolitiikka on kuitenkin kehittynyt vasta Suomen jäsenyyden aikana, eikä EU:n alueellinen puolustus ole kuulunut sen painopisteisiin. Sen sijaan EU:n turvallisuuspolitiikkaa on muovannut ajatus globaaliuhkien ja EU:n sisäisen turvallisuuden yhteyksistä. Tätä taustaa vasten on mielenkiintoista tutkia EU-Suomen nuorten näkemyksiä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikasta.

Nuorisobarometrin tulokset piirtävät EU:n ulkopoliittikaa koskevista asenteista odotettua monitahoisemman kuvan. Ennen lähempää tarkastelua on syytä listata metodin rajoitteet. EU:n ulkopoliittikaa koskevia kysymyksiä ei kysymysvalikoimaan mahtunut montaa ja, kuten mielipidetutkimuksissa yleensä, vastaajat saattoivat tulkita saman kysymyksen kovin eri tavoin. Tätä indikoi myös tutkimuksen teknis-

ten toteuttajien huomio siitä, etteivät nuoret olleet tämäntyyppisiä asioita juurikaan pohtineet, eikä heillä ollut ulkopoliittikasta kovin vahvoja mielipiteitä. Koko EU:n laajuisen Eurobarometrin ja Suomen Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) haastattelututkimuksen käytössä vertailuaineistona on myös oltava varovainen. Erilaiset kysymyksenasettelut ja konteksti vaikuttavat vastauksiin niin, ettei todetuista eroista voi vetää kovin vahvoja johtopäätöksiä.

Kansallinen päätöksenteko ajaa EU-yhtenäisyyden edelle

Nuorisobarometrin kysymyksen 18 alakohtia (ks. kuvio 45, s. 74) voidaan tulkita mittareina nuorten valmiudesta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhtenäisyyden vahvistamiseen. Niiden perusteella vajaa kolmannes nuorista tukee ulkopoliittista EU-integraatiota (31 %), jopa yhteiseen armeijaan asti (32 %).⁵ Myönteisimmin ajatukseen suhtautuu 20–24-vuotiaiden ryhmä. Yliopistosta valmistuneet tai siellä parhaillaan opiskelevat suhtautuvat EU:n yhtenäisyyden vahvistamiseen kielteisimmin.

Vaikkei EU-yhtenäisyys nuorten keskuudessa saa tämän vahvempaa kannatusta, näyttävät nuoret kuitenkin EU-myönteisemmiltä kuin muu Suomi ja ovat siten lähempänä EU:n keskitasoa. Vuoden 2009 Eurobarometri kertoo, että suomalaisista 80 % haluaa ulkopoliittikaa hoidettavan kansallisesti, kun taas kaikista EU-kansalaisista jopa 67 % olisi valmis EU:n yhteiseen ulkopoliittiseen päätöksentekoon (Euroopan komissio 2009, 28–29). Puolustuspolitiikan osalta vertailukohtana Suomen koko väestön asenteisiin on MTS:n vuosittainen haastattelututkimus (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009, 6). Viime vuosina 17 % suomalaisista on kannattanut EU:n kehittämistä puolustusliitoksi.

Valmius ulkopoliittiseen yhdentymiseen on yhteydessä siihen, miten hyödylliseksi EU-jäsenyys koetaan. Nuorista 35 % katsoo EU-jäsenyyden osoittautuneen Suomelle edulli-

seksi, 52 % on toista mieltä. Tulos on yllättävä: ajatteleeko yli puolet nuorista todella EU-jäsenyydestä olleen Suomelle ulko- tai turvallisuuspoliittista vahinkoa vai ovatkohan kysymykseen vastaajat miettineet myös EU-jäsenyyden taloudellisia ja muita vastaavia vaikutuksia? Myös Eurobarometri ja MTS:n haastattelututkimus antavat EU-asenteista myönteisemmän kuvan. Eurobarometrissä, jossa vastaavanlainen kysymys EU-jäsenyyden eduista ei liittynyt ulkopoliittikkaan, 60 % suomalaisista arvioi Suomen hyötynneen jäsenyydestä (Euroopan komissio 2009, 17). MTS:n tutkimuksessa noin 60 % vastaajista katsoo EU-jäsenyyden tai EU:n yhteisessä puolustuksessa mukanaolon lisäävän Suomen turvallisuutta (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009, 4–5).

Artikkelissa kuvattu EU:n ulkopoliittisen yhdentymisen hitaus näyttää siis vastaavan Suomen nuorten enemmistön toiveita. Ottaen huomioon, että puolustuspolitiikkaa pidetään yhtenä valtiotovereeniuden ”pyhimmistä” ja siksi hitaimmin yhdentyvistä alueista, yllättävänä voi pitää sitä, että EU-armeija saa Suomen nuorten piirissä yhtä paljon tukea kuin ulkopoliittikan hoito EU:n kautta. Tämä voi kuitenkin olla yhteydessä luvun alussa mainittuun Suomen EU-jäsenyyden turvallisuuspoliittiseen ulottuvuuteen.

Miltei puolet nuorista aktiivisemman ulkopoliittikan kannalla

Ulkopoliittinen aktiivisuus saa nuorten keskuudessa enemmän kannatusta kuin EU-tason päätöksenteko. Tämän johtopäätöksen voi vetää kysymykseen 18 saaduista vastauksista, jotka koskevat nuorten näkemyksiä Suomen, Suomen puolustusvoimien, EU:n ja YK:n ulkopoliittisten roolien vahvistamisesta (ks. kuvio 45, s. 74): 40–50 % nuorista tukee aktiivisempaa ulkopoliittikaa. Vahvinta tukea nauttii YK (54 %), jota seuraa EU (49 %), Suomen ulkopoliittisen panostuksen kasvattaminen (44 %) ja Suomen puolustusvoimien rooli kriisinhallinnassa (41 %). Myös omaa kiinnostusta lähteä kansainväli-

siin kriisinhallinta- tai kehitysyhteistyötehtäviin (43 % vastaajista) voidaan pitää mittarina tuesta ulkopoliittiselle aktiivisuudelle, mutta on muistettava, että lähtövalmiuteen vaikuttaa moni muukin tekijä. Ainoastaan Suomen Nato-jäsenyyden tuki (27 %, kysymys 18 a) poikkeaa tasoltaan selvästi muista aktiivisuusmittareista. Nato-kysymys on kuitenkin Suomessa niin selvästi sidoksissa Venäjä-suhteisiin, ettei eroa voi pitää kovin yllättävänä. Taustamuuttujien vaikutuksen suhteen ulkopoliittinen aktiivisuus eroaa EU-yhtenäisyyttä koskevista kysymyksistä. Nuorimmat vastaajat (15–19 v.) ovat voimakkaammin aktiivisuuden kannalla. Yliopistosta valmistuminen ja siellä opiskelu lisäävät tukea ulkopoliittiselle aktiivisuudelle.

Eurobarometriin verrattuna Suomen nuoret osoittavat ensi katsomalta varsin suurta tukea aktiiviselle ulkopoliitikalle: Eurobarometrissä vuonna 2009 vain 10 % suomalaisista (12 % kaikista EU-kansalaisista) katsoi, että EU:n tulisi vahvistaa toimintaansa ulkopoliitikassa ja 9 % (8 % kaikista EU-kansalaisista) puolustuspolitiikassa (Euroopan komissio 2009, 36). Ero johtuu kuitenkin suurelta osin kysymyksenasettelun eroista: Eurobarometrissä annettiin vastaajille mahdollisuus valita isommasta joukosta kolme toiminta-aluetta, joihin EU:n tulisi lähivuosina panostaa, kun taas Nuorisobarometrissä vastaaja ei joutunut tekemään valintaa ulkopoliitikan ja muiden sektorien välillä.

Mitä muihin kansainvälisiin järjestöihin tulee, vertailu Eurobarometriin antaa osviittaa nuorten koko väestöä varovaisemmasta suhtautumisesta. Kun Nuorisobarometrin vastaajista hieman yli puolet tukee YK:n ulkopoliittisen roolin vahvistamista, Eurobarometrin mukaan 76 % suomalaisista luottaa YK:hon (YK:ta koskevaa kysymystä ei kuitenkaan Eurobarometrissä ole rajattu kriisinhallintaan). Ero on merkittävä myös Naton osalta, mutta tässä on huomattava ero kysymyksenasettelussa: 27 % nuorista puoltaa Suomen Nato-jäsenyyttä, kun taas Eurobarometrin mukaan 38 % suomalaisista ”luottaa Natoon” (Euroopan komissio 2009,

17, Commission européenne 2009, 183–189). Kuten Nuorisobarometrissä myös Eurobarometrissä myönteinen suhtautuminen yhteisen kansainväliseen järjestöön on yhteydessä muita järjestöjä koskeviin myönteisiin asenteisiin.

Maanpuolustuksen osalta nuoret näyttävät suhtautuvan Suomen koko väestöä epäilevämmiin maailmalla toteutettavaan kriisinhallintaan: MTS:n 2009 haastattelututkimuksessa 49 % vastaajista katsoi, että ”osallistuminen kriisien ja turvallisuusuuhkien torjuntaan eri puolilla maailmaa” kuuluu Suomen puolustusvoimien tehtäviin, aiempina vuosina tuki on ollut jopa vahvempaa (Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta 2009, 8). Kuten yllä todettiin, Nuorisobarometrissä vastaajista tätä mieltä oli 41 %.

Nuorten asenteet antavat viitteitä siitä, että nykyinen notkahdus uusien EU:n kriisinhallintaoperaatioiden määrässä on vain tilapäinen: uusi kansalaissukupolvi vaikuttaa vähintään yhtä valmiilta kuin edeltäjänsä tukemaan EU:n aktiivista roolia maailmanpolitiikassa.⁶

Toisiaan täydentävät työkalut

Ulkopolitiikan työkaluvalikoimaa koskevien näkemysten osalta Nuorisobarometrin kysymyspatteristo on ohut: EU-armeijaa koskevan kysymyksen (ks. yllä) ohella sitä mittaa selkeästi vain kysymyksen 18 alakohta, jossa vastaajaa pyydetään arvottamaan kehitysyhteistyön ja toisaalta kriisinhallinnan rooleja turvallisuuden lisäämisessä (ks. kuvio 45, s. 74). Vastaajista 45 % pitää kehitysyhteistyötä tehokkaampana. Osviittaa nuorten näkemyksistä voidaan hakea myös siitä, että vain 33 % nuorista uskoo sodan voivan olla joskus oikeutettu ja peräti 71 % katsoo väkivallan olevan aina väärin (ks. kuvio 45, s. 74).

Vastausten ristiintaulukointi kertoo monien nuorten näkevän – EU-linjausten mukaisesti – ulkopoliitikan eri työkalut toisiaan täydentävinä. Niistä nuorista, jotka kannattavat EU-armeijan perustamista, enemmistö katsoo silti kehitysyhteistyön tuovan enemmän turval-

lisuutta (taulukko 1). Samaten kehitysyhteistyön voimaan uskovista nuorista löytyy suuri joukko, joka tukee Suomen puolustusvoimien kriisinhallintatehtäviä (18 j) (taulukko 2) ja pienempi joukko, joka katsoo sodan olevan joskus oikeutettu (taulukko 3). Vahvimmin rauhanomaisten keinojen kannalla ovat vanhimmat vastaajat (25–29 v.) sekä yliopistosta valmistuneet ja siellä opiskelevat.

Nationalisteista integrationistien kautta globalisteihin

Ulkopoliittista aktiivisuutta ja EU-yhtenäisyyttä koskevien kysymysten ristiintaulukointi antaa mielenkiintoisia tuloksia. Nuoret eivät jakaudu EU:n ulkopoliittisen yhtenäisyyden ja aktiivisuuden suoraviivaisiin kannattajiin ja vastus-

tajiin. Sen sijaan ristiintaulukoinnilla voidaan muodostaa neljä ideaalityyppiä. Yksikään vastaaja ei luonnollisesti edusta suoraan yhtäkään ideaalityyppiä; nämä ovat yleistyksiä aineiston tulkittamiseksi.

Ensimmäinen ideaalityyppi, *nationalistit*, haluaa pitää Suomen ulkopoliittisen panostuksen minimissä ja sitä koskevan päätöksen teon kansallisella tasolla. Tukea heiltä eivät saa EU-koordinaatio tai EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistaminen sen enempää kuin YK tai Natokaan. Tätä selittää osin myös se, etteivät nationalistit usko EU-jäsenyydestä olleen Suomelle ulko- ja turvallisuuspoliittista hyötyä. Suomen puolustusvoimien tehtävänä ei ole lähteä muiden maiden sotatantereille, eivätkä nationalistit myöskään henkilökohtai-

TAULUKKO 1. Toisiaan täydentävät työkalut 1: kehitysyhteistyö ja EU-armeija. (%)

		Suomen turvallisuutta voidaan lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla tai kriisinhallintaan osallistumalla.				
		täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä	ei osaa sanoa
EU:lle pitäisi perustaa yhteinen armeija	täysin eri mieltä	13,5	30,7	28,8	14,6	12,4
	jokseenkin eri mieltä	7,6	45,1	34,5	6,1	6,7
	jokseenkin samaa mieltä	7,1	27,8	49,3	9,6	6,3
	täysin samaa mieltä	11,3	21,8	25,6	26,3	15,0
	ei osaa sanoa	12,4	14,3	14,3	9,0	50,0

TAULUKKO 2. Toisiaan täydentävät työkalut 2: kehitysyhteistyö ja puolustusvoimien kriisinhallintatehtävät. (%)

		Suomen puolustusvoimien tehtävänä on osallistua kriisien ja turvallisuusuhkien torjuntaan eri puolella maailmaa				
		täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä	ei osaa sanoa
Suomen turvallisuutta voidaan lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla tai kriisinhallintaan osallistumalla	täysin eri mieltä	22,4	33,9	20,8	8,2	14,8
	jokseenkin eri mieltä	13,5	49,1	26,2	5,2	6,0
	jokseenkin samaa mieltä	10,8	30,1	46,5	7,4	5,1
	täysin samaa mieltä	17,7	17,2	29,1	23,6	12,3
	ei osaa sanoa	7,5	18,3	20,2	11,1	42,9

sesti ole kiinnostuneita kehitysyhteistyö- tai kriisinhallintatehtävistä.

Toinen tyyppi, *integrationistit*, haluaa Suomen vaikuttavan globaalisti osana EU:ta. Integrationistit tukevat sekä Suomen ulkopoliittikan hoitamista EU:n kautta että EU:n ulko- ja puolustuspoliittisten valmiuksien vahvistamista ja katsovat EU:n vahvistaneen Suomen turvallisuutta. Vastaavasti Suomen puolustusvoimien tehtäviin kuuluu kriisinhallinta, ja kansainväliset kehitysyhteistyö- ja kriisinhallintatehtävät mahtuvat näiden nuorten omiin tulevaisuudensuunnitelmiin. YK ei ole integrationisteille vaihtoehtoinen kanava, vaan EU:ta täydentävä kansainvälinen toimija, jota sitäkin tulee vahvistaa. Natoon suhtautuminen on hajanaisempaa (ks. Nato-asenteista yllä; lisäksi EU-kontekstissa Naton vahvistaminen nähdään usein vaihtoehtona EU:n turvallisuuspoliittiselle ulottuvuudelle).

Kyllä EU hoitaa on kolmannen ideaalityypin motto. Kolmas tyyppi toivoo Suomen ulkopoliitiikkaa toteutettavan EU:n kautta ja EU:n ulkopoliittista roolia vahvistettavan aina EU-armeijan perustamiseen asti. EU-toiminta ei kuitenkaan ole – kuten edelliselle tyypille – Suomen aktiivisuuden kanava, vaan pikemminkin korvaa kansallisen panostuksen ulkopoliitiikkaan. Kun ”EU hoitaa”, Suomen ei tarvitse kiinnittää enemmän huomiota ulkopoliitiikkaan tai Suomen puolustusvoimien kriisinhallintaan. Myöskään omaa valmiutta lähteä kriisinhallinta-

tai kehitysyhteistyötehtäviin ei tällä tyypillä ole.

Neljäs tyyppi, *globalistit*, toivoo Suomen olevan aktiivinen ulko- ja turvallisuuspoliittinen vaikuttaja. Vaikuttamista ei kuitenkaan tule kanavoida ainostaan EU:n kautta, eikä EU saa muodostua ”tekosyyksi” ulkopoliittisen panostuksen vähentämiselle. EU:n ulkopoliittista roolia tulee vahvistaa, mutta samalla on säilytettävä kansallinen ulkopoliittinen liikkumaara ja kehitettävä muita kanavia, erityisesti YK:ta. Globalistit ovat myös itse halukkaita suuntaamaan maailmalle kehitysyhteistyö- tai kriisinhallintatöihin.

PANOKSISTA TULOKSIIN?

EU:n kriisinhallintaa on toistaiseksi arvioitu lähinnä sen panosten ja käynnistämien toimien määrällä. Pelkkä operaation lähtölaukaus on – toiminnan uutuuden huomioon ottaen – ollut merkittävä virstanpylväs. Tuloksia on ehtinyt syntyä vähän. Lisäksi on ollut vaikea arvioida, mitkä muutokset kriisialueen tilanteessa ovat nimenomaan EU-operaation ansiota (esim. Asseburg & Kempin 2009, 148–157) ja missä määrin nämä muutokset ovat kohentaneet EU:n sisäistä turvallisuutta. Pidemmän päälle pelkkä panosten arviointi ei kuitenkaan riitä, kysyntää on tuotoksille. Julkisen toiminnan lisäarvoa perätään erityisesti talouskriisin jälkimainingeissa yhä voimakkaammin, ja tämä koskee ”kaukana

TAULUKKO 3. Toisiaan täydentävät työkalut 3: kehitysyhteistyö ja sota. (%)

		Sota voi joskus olla oikeutettu.				
		täysin eri mieltä	jokseenkin eri mieltä	jokseenkin samaa mieltä	täysin samaa mieltä	ei osaa sanoa
Suomen turvallisuutta voidaan lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla tai kriisinhallintaan osallistumalla	täysin eri mieltä	25,7	29,0	20,8	11,5	13,1
	jokseenkin eri mieltä	23,4	36,6	28,5	8,1	3,4
	jokseenkin samaa mieltä	33,7	31,4	23,2	6,6	5,1
	täysin samaa mieltä	22,2	33,0	24,6	13,3	6,9
	ei osaa sanoa	23,4	17,1	23,0	6,0	30,6

kotoa” toteutettavaa kriisinhallintaa ehkä vielä enemmän kuin muita politiikanalueita.

EU:n siviilikriisinhallinnan yhtenäisyyden ja aktiivisuuden tarkastelu, johon tässä artikkelissa pyrittiin, lähtee kriisinhallintapanostuksen arvioinnista. Lähempi analyysi osoittaa yhteydet toiminnan tuloksiin. Pelkkä operaatioiden määrä kertoo vähän; tuloksia voi syntyä vasta, kun asiantuntijoita todella saadaan kentälle. Isokaan EU-joukko ei kuitenkaan riitä, ellei taustalla ole EU-maiden yhdessä sopimaa poliittista strategiaa ja ellei EU:n laajaa keinovalikoimaa pystytä tehokkaasti hyödyntämään. Vastaavasti tuloksellinen toiminta on edellytys sille, että EU-maat ovat jatkossakin valmiit resursoimaan EU:n kriisinhallintaa ja joustamaan kansallisista prioriteeteistaan EU:n yhtenäisyyden hyväksi.

Joulukuussa 2009 voimaan tullut Lissabonin sopimus loi Eurooppa-neuvoston pysyvän puheenjohtajan viran, vahvisti EU:n ulkosuhteiden korkean edustajan, ”EU-ulkoministerin” asemaa ja tuo kohta uuteen ulkosuhdehallintoon, saman johdon alle, komission ja neuvoston sihteeristön kriisinhallinta- ja ulkosuhdeasiantuntijat sekä osan jäsenmaiden diplomaateista. Uusilla rakenteilla on hyvät mahdollisuudet auttaa unionia eteenpäin yhtenäisen, aktiivisen ja tuloksellisen ulkopoliitiikan tiellä, myös kriisinhallinnassa. Onnistuminen ei kuitenkaan ole itsestään selvää. Tarvitaan valmiutta poliittiseen strategianmuodostukseen ja tehokasta organisointia sekä jäsenmaiden luottamusta siihen, että ulkoasiainhallinto pysyy yhdessä sovitulla linjoilla ja saa tuloksia aikaan. Askelen eteenpäin on oltava riittävän pitkä, jotta se yltää nykyisten puutteiden yli, mutta samalla on varottava tallomasta liikaa jäsenvaltioiden varpaille.

Nuorisobarometri osoittaa, että iso osa Suomen nuorista on taloustilanteesta huolimatta valmis aktiiviseen EU-politiikkaan maailman kriisialueilla. Ulkopoliittisen yhdentymisen hidas tahti näyttää kuitenkin Suomessa saavan nuorison enemmistön tuen. Varovainen asenne integraatioon ei edusta vain kansallismielistä maailmankatsomusta, vaan voi olla osa glo-

baalia perspektiiviä, jossa ”pelkkä EU” ei riitä maailmanlaajuiseen vastuunkantoon. Toisaalta nuoret suhtautuvat Suomessa koko väestöä myönteisemmin EU-maiden ulkopoliittiseen yhdentymiseen ja EU:n ulkopoliittisten valmiuksien vahvistamiseen. Mielenkiintoista olisi selvittää, päteekeä sama myös muissa EU-maissa. Se yhdessä Lissabonin sopimuksen tuomien uudistusten kanssa lupaisi hyvää EU:n ulkosuhdesektorin tulevalle kehitykselle.

Tekstissä esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan henkilökohtaisia näkemyksiä eivätkä heijasta Euroopan unionin neuvoston kantaa.

VIITTEET

- 1 Näistä kaksi on ns. siviili-sotilas-operaatioita, joiden tehtäviin kuuluu myös sotilaallisten valmiuksien vahvistaminen.
- 2 Lissabonin sopimuksella tehtävä siirtyi ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkealle edustajalle.
- 3 joista kaksi siviili-sotilas-operaatiota.
- 4 V. 2003 perustettiin 2 operaatiota, v. 2004 1, v. 2005 8, v. 2006 1, v. 2007 2, v. 2008 3, v. 2009 0 ja alkuvuonna 2010 0 operaatiota.
- 5 Tässä kuten myöhemminkin tekstissä esitetyt prosenttimääräiset luvut sisältävät vastaajat, jotka ovat ao. väitteen kanssa ”täysin” tai ”jokseenkin” samaa mieltä.
- 6 Kysymyslomaketta muokattaessa ulkopoliittisen aktiivisuuden (18 c) vastakohtana ajateltiin toimivan väitteen 18 d siitä, että ”Suomen tulisi ensisijaisesti huolehtia Suomesta ja suomalaisista”. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan suuri joukko vastaajia tuki kaikkia näitä väitteitä. Voi ajatella, että ulkopoliitiikka on näille nuorille yksi tapa huolehtia Suomesta/suomalaisista – laajan turvallisuuskäsitteen mukaisesti.

LÄHTEET

- Asseburg, Muriel & Kempin, Ronja (eds) (2009) *The EU as a Strategic Actor in the Realm of Security and Defense. A Systematic Assessment of ESDP Missions and Operations*. Stiftung Wissenschaft und Politik Research Papers 14. http://swp-berlin.org/en/common/get_document.php?asset_id=6631 (viitattu 6.7.2010).
- Buckley, Joanna (2010) *Can the EU be more effective in Afghanistan*. Centre for European Reform Policy Brief. http://www.cer.org.uk/pdf/pb_afghanistan_27apr10.pdf (viitattu 5.7.2010).
- Commission européenne (2009) *Eurobaromètre 72. L'opinion publique dans l'Union européenne. Rapport*. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_vol1_fr.pdf (viitattu 5.7.2010).
- Council of the European Union (2010a) *Overview of the Missions and Operations of the European Union*. <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=268&lang=EN> (viitattu 5.7.2010).
- Council of the European Union (2010b) *EUPOL Afghanistan*. <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=1269&lang=en> (viitattu 5.7.2010).
- Drent, Margriet & Zandee, Dick (2010) *Breaking Pillars. Towards a civil-military security approach for the European Union*. Netherlands Institute of International Relations "Clingendael". http://www.clingendael.nl/publications/2010/20100211_breaking_pillars.pdf (viitattu 5.7.2010).
- Euroopan komissio (2009) *Eurobarometri 72. Kansalaismielipide Euroopan unionissa*. Syksy 2009. Kansallinen raportti. Finland. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb72/eb72_fi_fi_nat.pdf (viitattu 5.7.2010).
- Euroopan unionin neuvosto (2003) *Turvallisempi Eurooppa oikeudenmukaisemmassa maailmassa. Euroopan unionin turvallisuusstrategia*. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIF1.pdf> (viitattu 5.7.2010).
- Korski, Daniel & Gowan, Richard (2009) *Can the EU Rebuild Failing States? A Review of Europe's Civilian Capabilities*. European Council on Foreign Relations. <http://ecfr.eu/page/-/documents/civilian-crisis-report.pdf> (viitattu 5.7.2010).
- Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2009) *Suomalaisen mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta 2009*. http://www.defmin.fi/files/1511/Tutkimusraportti_2009.pdf (viitattu 5.7.2010).
- Margaras, Vasilis (2010) *Common Security and Defense Policy and the Lisbon Treaty Fudge: No common strategic culture, no major progress*. European Policy Institutes Network Working Paper No. 28/June 2010. <http://www.ceps.eu/book/common-security-and-defence-policy-and-lisbon-treaty-fudge-no-common-strategic-culture-no-major> (viitattu 5.7.2010).
- Pesonen, Pertti (1994) EU-kannan pohja ja perustelut. Teoksessa Pertti Pesonen (toim.) *Suomen EU-kansanäänestys 1994. Raportti äänestäjien kannanotoista*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppatiedotus, 84–95.
- Sisäasiainministeriö (2008) Siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2008. [http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/98AB536B4380F602C22574B3002E0970/\\$file/192008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/biblio.nsf/98AB536B4380F602C22574B3002E0970/$file/192008.pdf) (viitattu 27.7.2010).
- Sänkiäho, Risto & Säynäsallo, Elina (1994) EU:n vaikutukset Suomen kehitykseen. Teoksessa Pertti Pesonen (toim.) *Suomen EU-kansanäänestys 1994. Raportti äänestäjien kannanotoista*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö, Eurooppatiedotus, 96–111.
- Valtioneuvosto (2010) *Valtioneuvoston selonteko Afganistanin tilanteesta ja Suomen osallistumisesta ISAF-operaatioon, 12.2.2010*. http://formin-origin.finland.fi/Public/default.aspx?nodeid=34632&contentlan=1&culture=fi-FI#EUPOL_Afghanistan (viitattu 25.8.2010).
- de Vasconcelos, Álvaro (2010) *Introduction – 2020: la défense au-delà du modèle transatlantique*. Teoksessa Claude-France Arnould & Juha Auvinen & Henri Bentégeat & Nicole Gnesotto & Jolyon Howorth & Stephen Larrabee & Tomas Ries & Jacek Saryusz-Wolski & Nuno Severiano Teixeira & Stefano Silvestri & Alexander Stubb & Álvaro de Vasconcelos & Alexander Weis & Richard Wright, sous la direction de Álvaro de Vasconcelos *Quelle défense européenne en 2020?* Pariisi: Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union européenne, 15–28.

OHI ON

HAVAINTOJA VARUSMIESTEN LOPPUKYSELYSTÄ JA NUORISOBAROMETRISTÄ

VARUSMIESTEN LOPPUKYSELY PUOLUSTUSVOIMOISSA

Puolustusvoimat on kerännyt systemaattisesti palautetta varusmiespalveluksensa päättävältä ikäluokalta vuodesta 2000 lähtien. Vuoden 2010 aikana kyselyä on uudistettu ja ajankohtaistettu kattamaan nykyisen yhteiskunnan muutoksesta aiheutuvia asiakokonaisuuksia, joiden katsotaan olevan keskeisiä varusmiespalveluksen ja koulutuksen kehittämiseksi puolustusvoimissa. Varusmiesten loppukyselyllä hankitaan tietoa kotiutuvan saapumiserän käsityksistä varusmieskoulutuksen toimeenpanosta puolustusvoimien koulutusta antavissa hallintoyksiköissä. Kyselyn avulla kerätään palautetta koulutusjärjestelmän kehittämiseksi sekä koulutus- ja siihen liittyvien järjestelyiden laadun parantamiseksi valtakunnallisesti. Kerätty palaute analysoidaan ja tulkitaan koulutuksessa ilmenneiden vahvuuksien ja heikkouksien kartoittamiseksi sekä tulevien saapumiserien koulutuksen edelleen kehittämiseksi.

Loppukyselyllä selvitetään koulutettavien asenteita ja heidän käsityksiään saamastaan koulutuksesta, puolustusvoimista, maanpuolustuksesta, heidän esimiehistään, käytetyistä opetusmenetelmistä ja heidän saamastaan johtajakoulutuksesta. Loppukyselyn perusteella arvioidaan lisäksi simputus- ja kiusaamis-

kokemusten yleisyyttä varusmiespalveluksen aikana. Kyselyllä selvitetään myös varusmiesten käsityksiä heidän omasta fyysisestä ja henkisestä toimintakyvystään, sekä niihin yhteydessä olevista tekijöistä. Palautteen itseisarvo ei ole esimiehiin, koulutukseen tai työyhteisöön kohdistuva kritiikki, vaan varusmieskoulutuksen jatkuva kehittäminen saadun palautteen perusteella.

Kysely muodostuu periaatteessa Likert-asteikollisista monivalintaväittämistä ja taustamuuttujista, joiden avulla kerättyä palautetta arvioidaan vastaajaryhmittäin.

Mittauksessa käytettäviä keskeisiä summa-muuttujia ovat:

- Yleinen maanpuolustustahto
- Henkilökohtainen maanpuolustustahto
- Koulutuksen haasteellisuus
- Koulutuksen tavoitteet
- Koulutusjärjestelyt
- Palautteen saaminen
- Suorituskyky sodassa
- Arvio ryhmänjohtajista ja kokelaista
- Arvio palkatusta henkilökunnasta
- Ryhmäkiinteys
- Henkinen ja fyysinen toimintakyky
- Liikuntakoulutus
- Huollon järjestelyt
- Armeija-aika
- Koulutuksen laatu
- Johtajakoulutus

Tämän lisäksi puolustusvoimissa seurataan esimerkiksi koulutuskulttuurin kehittymistä/pysyvyyttä ja simputuskokemusten yleisyyttä kotiutuvan saapumiserän arvioimana.

KOULUTUSKULTTUURIN KEHITTYMINEN

Halosen (1997, 25) mukaan lähtökohtana puolustusvoimien koulutuskulttuurille ja sen kehitykselle toimii turvallisuusympäristön muutoksen, ulkoisen muutospaineen ja sisäisen toimintaympäristön muodostama kokonaisuus.

Koulutuskulttuuri edustaa tässä kentässä arvojen normien, perinteiden ja toimintamallien kautta pysyvyyttä.

Sisäistä toimintaympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia on loppukyselyssä tarkasteltu summamuuttujakokonaisuutena, joka muodostuu varusmiesten käsityksistä

- ryhmänjohtajista,
- upseerikokelaista,
- kantahenkilökunnasta ja
- koulutuksesta.

Pitkän aikavälin seurannassa (2000–2009) puolustusvoimien koulutuskulttuurista annetun palautteen on havaittu pysytelleen suurin osin vakiona, keskiarvon ollessa noin 3,6. Mitoituksessa on havaittu esimerkiksi nykymuotoisen johtajakoulutuksen vaikuttavuus palautteen kohteena olleiden henkilöstöryhmien arvioinneissa.

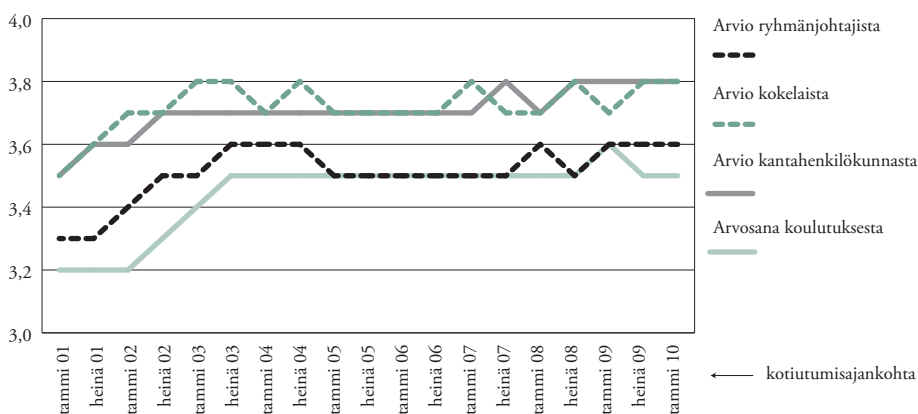
Seuranta osoittaa koulutusjärjestelmän toi-

mivan yleisellä tasolla tasalaatuisesti. Pitkään seurantaväliin suhteutettuna havainto osoittaa myös muutosten hitauden puolustusvoimien sisäisessä toimintaympäristössä. Kehittämisajatus muuttaminen pysyviksi käytänteiksi arkipäivän koulustoitinnassa kestää noin 3 vuotta.

MAANPUOLUSTUSTAHTO

Suomalaisen asevelvollisuuden perustana pidetään kansalaisten maanpuolustustahtoa ja sen suhteellista pysyvyyttä. Maanpuolustustahdon käsitettä on pohjoismaisessa puolustusalan tutkimuksessa lähestytty asenteen käsitteen keinoin. Harisen (2008, 68) mukaan maanpuolustustahdon käsitteen operationalisoinnissa on puolustusvoimissa nojaututtu MTS:n klassiseen maanpuolustustahtokysymykseen sekä sitä täydentävään kahteen muuhun väittämään. Näistä on muodostettu summamuuttuja, jonka on

KUVIO 1. Puolustusvoimien koulutuskulttuurin kehittyminen kotiutuvien varusmiesten arvioimana. (Keskiarvo, asteikko 1–5.)

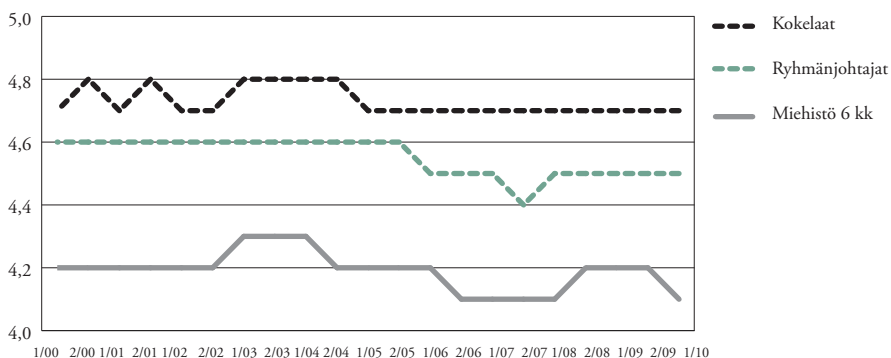
Lähde: varusmiesten loppukyselyt. Kaikki vastaajat (miehistö 6, 9 ja 12 kk, rj, kok). Keskimäärin 9000 vastaajaa/saapumiserä.

tulkittu mittaavan maanpuolustustahtoa.

Loppukyselyssä maanpuolustustahtoa kuvaavat kysymykset voidaan luokitella yleiseen maanpuolustustahtoon ja henkilökohtaiseen maanpuolustustahtoon liittyviksi. Kysymykset

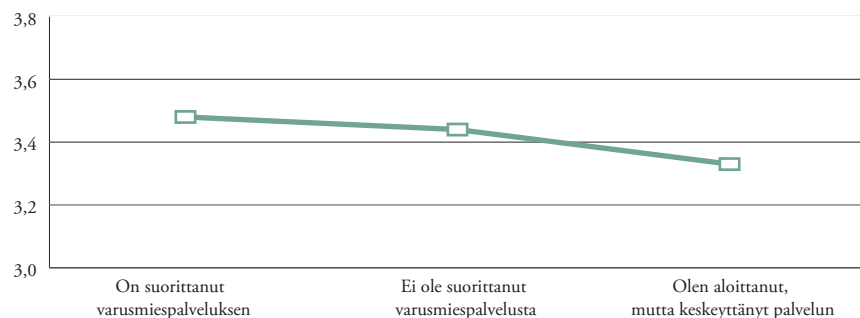
on toistettu myös tässä Nuorisobarometris-
sa, joka antaa mielenkiintoisen vertailupohjan
maanpuolustustahtoa kuvaavien asenneulottu-
vuuksien yleisyydestä ja eroavuuksista kahdessa
eri vertailuaineistossa.

KUVIO 2. Maanpuolustustahto* varusmiesten loppukyselyaineistossa.
(Keskiarvo, asteikko 1 täysin eri mieltä – 5 täysin samaa mieltä.)

* Maanpuolustustahdoksi on määritelty seuraavien kolmen kysymyksen keskiarvo: "Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta", "Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni", "Suomella pitää olla toimintakykyiset puolustusvoimat". Lähde: varusmiesten loppukyselyt.

KUVIO 3. Maanpuolustustahto* varusmiespalvelun suorittajaryhmissä.
(Keskiarvo, asteikko 1 täysin eri mieltä – 5 täysin samaa mieltä.)

* Maanpuolustustahdoksi on määritelty seuraavien kolmen kysymyksen keskiarvo: "Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta", "Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni", "Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen".

Mittauksessa käytetyt kysymykset ovat:

1. Jos Suomeen hyökätään, suomalaisten olisi puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta.
2. Jos Suomeen hyökätään, olen itse valmis osallistumaan sotilaalliseen maanpuolustukseen omassa sodan ajan tehtävässäni.
3. Suomella pitää olla toimintakykyiset puolustusvoimat (Nuorisobarometrissa: Suomi tarvitsee itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen).

Aikasarjan seuranta osoittaa maanpuolustustahdon summamuuttujan keskiarvon vakioituneen noin 4,3 (1–5) suuruusluokkaan. Vastaa-ryhmiä perinteisesti reserviupseerikoulutuksen saaneet osoittautuvat vastauksissaan muita maanpuolustustahtoisemmiksi. Verrattuna nuorisobarometrimittauksessa esitettyihin samaa ulottuvuutta mittaaviin kysymyksiin maanpuolustustahtomuuttujan keskiarvo (miehet 3,1 naiset 3,1) on loppukyselyssä merkittävästi korkeampi (4,3). Kun nuorisobarometriaineiston maanpuolustustahtoa kuvaavaa summa-

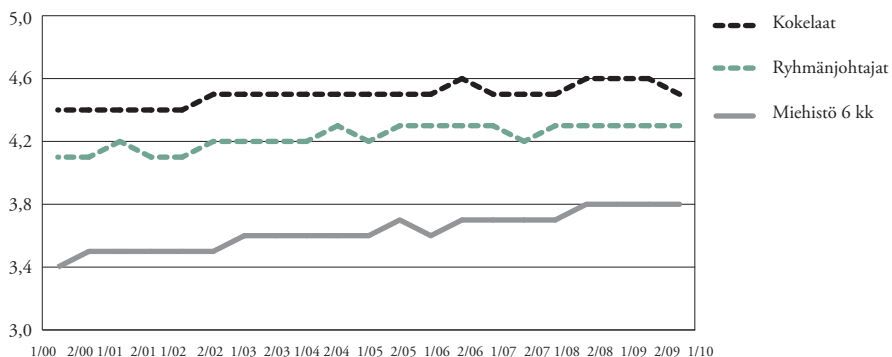
muuttujaa eritellään yksisuuntaisella varianssi-analyysillä vastaajajoukossa, joka on suorittanut tai keskeyttänyt varusmiespalveluksen havaitaan, että maanpuolustustahto on korkeimmillaan osajoukossa, joka on suorittanut palveluksen. Alhaisin maanpuolustustahtoa kuvaava indeksi saavutetaan vastaajajoukossa, joka on keskeyttänyt palveluksensa.

Yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA/ Bonferroni) perusteella keskiarvojen välinen ero palveluksen suorittaneiden ja suorittamattomien välillä ei ole tilastollisesti merkittävä.

VARUSMIESPALVELUS KOKEMUKSENA

Varusmiesten loppukyselyssä palveluksesta saatuja kokemuksia on seurattu niin sanottua ”armeija-aikaa” kuvaavan summamuuttujan avulla. Muuttuja on muodostettu kysymyksistä, jotka kuvaavat palvelusaikaan liittyviä miellyttäviä muistoja, palveluksen elämyksellisyyttä, itseluottamuksen kehittymistä sekä itsestä opittuja uusia piirteitä. Kymmenen vuoden seurantajakson perusteella

KUVIO 4. Kokemus armeija-ajasta 10 vuoden seurantajaksoilla. (Keskiarvo palvelusaikaan liittyviä myönteisiä kokemuksia mittaavista kysymyksistä, asteikko 1–5.)

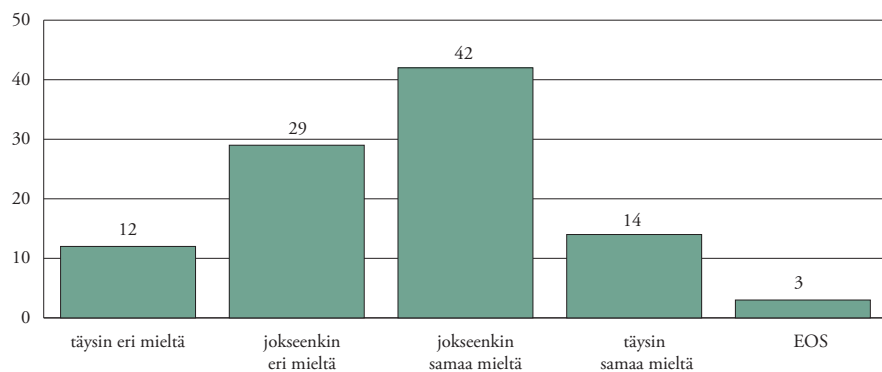
Lähde: varusmiesten loppukyselyt.

voidaan sanoa, että varusmiespalveluksen suorittaneiden joukossa mielikuva armeija-ajasta on rakentunut myönteiseksi. Sotilas-arvon ja palvelusajan perusteella lasketun keskiarvon perusteella myönteisin käsitys palvelusajasta on upseerikokelailla, heikoin vastaavasti 6 kuukautta

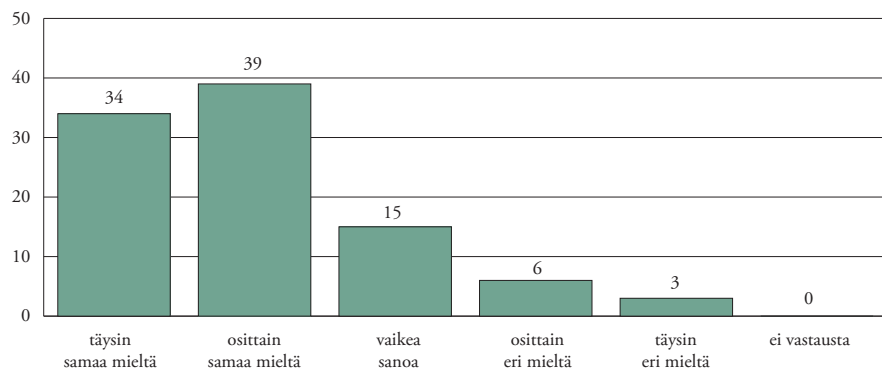
palvelleella miehistöaineksella. Keskiarvon ero näiden kahden vastaajaluokan välillä on noin yhden arviointiluokan suuruinen.

Summamuuttujaa painottaa erityisesti käsitys itseluottamuksen kehittymisestä ja itsestä oppimisesta. Molemmissa yksittäisissä muut-

KUVIO 5. Nuorisobarometriin haastateltujen (n=601) vastaukset väitteeseen ”Koin varusmiespalveluksen mielekkääksi.” (%)

KUVIO 6. ”Uskon pystyväni hyödyntämään saamaani johtaja- ja kouluttajakoulutusta siviilielämässä.” (%)

Lähde: varusmiesten loppukysely, vastaajina johtajakoulutuksen saaneet (n=3165).

tujissa noin 65–68 prosentilla vastaajien käsitys palvelusaikana tapahtuneesta persoonallisuuden kehityksestä ja omasta kasvusta ihmisenä on ollut myönteinen.

Nuorisobarometrin tulos viittaa samansuuntaiseen mielikuvaan palvelusajasta. Vastaajista 67 % kokee oppineensa varusmiespalveluksessa sosiaalisia taitoja. Palveluksen itsessään on kokenut mielekkääksi 56 % haastatelluista. Palveluksen on kokenut jonkinasteiseksi tai täydelliseksi pettymykseksi 30 % kyselyyn vastanneista. Tätä havaintoa vahvistaa osaltaan samaa ulottuvuutta mittaava käänteinen kysymys.

Loppukyselyssä arvioidaan palveluksensa päättäneiden kokemusta varusmiespalveluksen henkisestä ja fyysisestä rasittavuudesta kahden muuttujan avulla. Palvelusta ei yleensä koeta fyysisesti tai henkisesti liian raskaana sen päättyessä. Molemmissa muuttujissa väittämän ei arvioida pitävän paikkansa noin 70–75 prosentissa vastauksista. Nuorisobarometrin tuloksessa tämä käsitys toistuu loppukyselyä selkeämpänä. Vastanneista (n=601) noin 85 % ei pidä varusmiespalvelusta fyysisesti tai 86 % henkisesti liian rasittavana. Vastaavasti rajojaan raskaammassa harjoituksissa olisi halunnut kokeilla 46 % haastatelluista. Varusmiesten loppukyselyssä saapumiserällä I/09 vastaava kokeilunhalukkuus oli noin 41 % vastanneista (n=9968).

KÄSITYKSET VARUSMIESPALVELUKSEN VAIKUTTAVUUDESTA

Varusmiespalveluksen hyödyllisyys siviilielämässä liittyy tämänhetkisessä keskustelussa voimakkaasti koko asevelvollisuuden ja asevelvollisuusjärjestelmän yhteiskunnallisen vaikuttavuuden arviointiin. Puolustusvoimissa varusmiespalveluksen hyödynnettävyyttä seurataan lähinnä osaamisen tunnustamiseen ja opintojen hyväksiluettavuuden edistämiseen liittyvän työn yhteydessä. Loppupalautekyselyssä asiakokonaisuutta arvioidaan johtajakoulutukseen liittyvien muuttujien avulla. Arvioitavana kohteena käytetään johtajakoulu-

tuksen hyödynnettävyyttä siviilielämässä, ihmisenä ja ihmisenä kehittymistä johtajakoulutuksessa. Kansanterveyteen liittyvinä vaikutuksina voidaan mittaauksessa pitää muuttujia, jotka arvioivat asevelvollisten liikuntatottumuksissa tapahtunutta muutosta ja sen mahdollista pysyvyyttä.

Heinäkuussa 2009 kotiutuneen saapumiserän loppupalauteesta on pääteltävissä, että noin 75 % koulutuksen saaneista uskoo johtajakoulutusta voitavan hyödyntää myös siviilielämässä. Saapumiserän palauteesta käy ilmi, että noin 80 % vastanneista kokee kehittyneensä ihmisenä ja johtajana puolustusvoimien antaman koulutuksen aikana. Käsitys hyödynnettävyydestä on 10 vuoden seurantajakson aikana pysytellyt likipitään samankaltaisena. Vaihtelu eri saapumiserien vastausten välillä on suuruusluokaltaan +-1 %. Vaihtelu selittyy suurimmalta osalta saapumiserän koolla ja vastausprosentilla.

Noin 45 % koko saapumiserästä on arvioinut varusmiespalveluksen aiheuttaneen pysyvän muutoksen heidän liikuntatottumuksiinsa siten, että liikunnan harjoittaminen jatkuu myös siviilissä. Havaintoa voidaan pitää merkittävänä, koska arvioinnin kohteena on ollut tapahtunut muutos. Tällä voidaan tulevaisuudessa henkilöiden ikääntyessä olevan myös kansanterveydellistä merkitystä.

TAULUKKO 1. Varusmiespalveluksen aiheuttama muutos liikuntatottumuksissa.

”Varusmiespalvelus vahvisti tai herätti minussa pysyvän liikuntaharrastuskipinän, joka jatkuu reservissä.”		
	n	%
Täysin eri mieltä	1243	13
Osittain eri mieltä	1487	15
Vaikea sanoa	2604	27
Osittain samaa mieltä	2986	31
Täysin samaa mieltä	1403	14
Yhteensä	9723	100

Lähde: varusmiesten loppukysely.

Nuorisobarometrikyselyssä varusmiespalveluksesta esitetään suora kysymys, jossa arvioidaan onko palveluksesta ollut hyötyä siviilielämässä. Kysymyksenasettelu on tässä suhteessa loppukyselystä poikkeava. Vastauksista on kuitenkin pääteltävissä suuntalinja siihen, miten varusmiespalveluksessa syntynyttä osaamista on voitu palveluksen jälkeen hyödyntää.

TAULUKKO 2. Varusmiespalveluksessa syntyneen osaamisen hyödynnettävyys.

”Armeijassa opitusta on ollut hyötyä elämässä.”		
	n	%
Täysin eri mieltä	57	10
Jokseenkin eri mieltä	188	31
Jokseenkin samaa mieltä	230	38
Täysin samaa mieltä	106	18
EOS	20	3
Yhteensä	601	100

Nuorisobarometriin vastanneista varusmiespalveluksen suorittaneista noin 56 % on kokenut armeijassa ”opitusta” olleen hyötyä myös palveluksen jälkeen. Tulos noudattelee loppukyselyssä havaittua odotusta johtajakoulutuksen hyödynnettävyydestä. Kumpikaan mittaus ei tyhjentävästi erittele sitä mitä koettu tai odotettu hyöty on ollut. Nuorisobarometrissä vastaajia pyydetään ottamaan myös yleisellä tasolla kantaa varusmiespalveluksen hyödyllisyyteen nuorille. Kysymyksenasettelussa ei eritellä millaisia asioita vastaajat kokevat tai mieltävät hyödyksi. Muutujan suoran jakauman perusteella kaikista kysymykseen vastanneista (n=2100) 75 % mieltää varusmiespalveluksen hyödylliseksi.

TAULUKKO 3. Käsitys varusmiespalveluksen hyödyllisyydestä.

”Asevelvollisuuden suorittamisesta on hyötyä nuorille.”		
	n	%
Täysin eri mieltä	80	4
Jokseenkin eri mieltä	328	16
Jokseenkin samaa mieltä	828	39
Täysin samaa mieltä	755	36
EOS	109	5
Yhteensä	2100	100

Havainto on puolustusvoimien kannalta myönteinen, koska vastaajat edustavat pitkittäisleikkausta suomalaisista asevelvollisuusikäisistä. Jakauman perusteella voidaan olettaa, että asevelvollisuuden yleisessä hyväksyttävyydessä ei ole tapahtumassa lähiaikana suurta muutosta. Tätä käsitystä vahvistaa osaltaan vastaajien käsitys asevelvollisuuden merkityksestä Suomen puolustusjärjestelmälle.

TAULUKKO 4. Asevelvollisuuden merkitys Suomen puolustukselle.

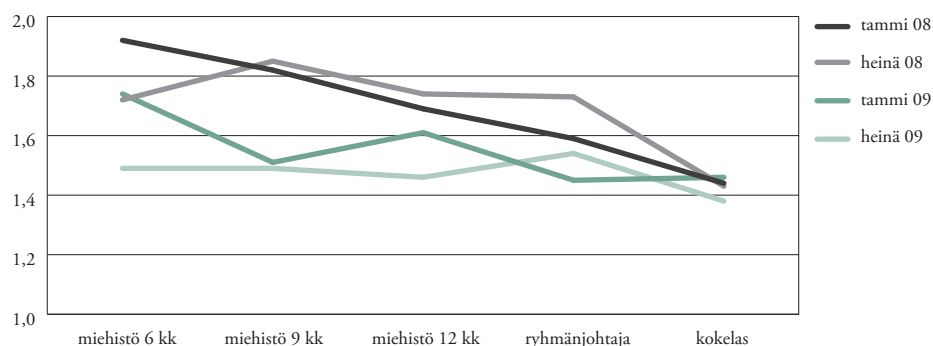
”Yleinen asevelvollisuus on tärkeä Suomen puolustukselle.”		
	n	%
Täysin eri mieltä	134	6
Jokseenkin eri mieltä	389	19
Jokseenkin samaa mieltä	794	38
Täysin samaa mieltä	675	32
EOS	108	5
Yhteensä	2100	100

KOKEMUKSET SIMPUTUKSESTA

Simputus ja pennalismi ovat useimmiten sotilas yhteisöissä ilmeneviä kielteisiä ilmiöitä, joissa sotilaallisen käskyvaltasuhteen luomaa auktoriteettiasemaa käytetään hierarkiassa alemmalla tasolla olevien henkilöiden nöyryyttämiseksi tai alistamiseksi. Simputuksella tarkoitetaan

KUVIO 7. Simputuskokemusten yleisyys kohderyhmittäin aikasarjana.

(Keskiarvo, asteikko 1 minua ei ole simputettu – 5 minua on simputettu lukuisia kertoja.)

Lähde: varusmiesten loppukyselyt.

sellaista esimiesaseman väärinkäytön tunnusmerkistön täyttävää menettelyä, jossa alaiselle pyritään tietoisesti tai harkiten tuottamaan sellaista henkistä tai ruumiillista kärsimystä, joka ei luonteeltaan liity tilanteen vaatimaan palvelukseen. Simputus on tarkoituksellista alaisen ihmisarvon ja lakisääteisten oikeuksien loukkaamista esimiesaseman mukanaan tuoman sotilaallisen käskyvallan avulla. Esimiesaseman väärinkäyttämisen tunnusmerkistö on rikoslain 45 luvun 16.§:n ensimmäisessä momentissa määriteltä seuraavasti.

RL 45 luvun 16 §:n (559/2000) mukaan esimiesaseman väärinkäyttämiseen syyllistyy esimies, joka käskyyvaltaa väärinkäyttäen aiheuttaa käskynalaiselle sellaista kärsimystä tai sellaista vaaraa hänen terveydelleen, joka ei ole palveluksen kannalta tarpeellista, taikka kohtelee häntä nöyryyttävällä tavalla. Esimiesaseman väärinkäyttämisestä tuomitaan myös esimies, joka teettää käskynalaisella palvelukseen tai koulutukseen kuulumatonta työtä.

Simputuksen tuntemus on hyvin yksilöllinen kokemus. Siihen vaikuttaa muun muassa henkilökohtaiset ominaisuudet, fyysinen kunto,

motivaatio suorittaa varusmiespalvelusta, paineensietokyky, henkilön koulutus- ja perhetausta. Simputusta ei kuitenkaan ole yksilön toiminta- ja joukon suorituskyvyn suunnitelmalliseen kehittämiseen liittyvä vaativa tai fyysisesti rasittava sotilaskoulutus. Vasta suoritettun esitutkinnan ja lopullisen kurinpitopäätöksen tai lainvoimaisen tuomioistuimen ratkaisun jälkeen tiedetään, onko ollut kysymys esimiesaseman väärinkäyttämisestä. Sitä ennen tulee muistaa, että kysymys on vasta epäillystä simputuksesta. Puolustusvoimissa simputuksen vastainen työ ja toimintamallit on ohjeistettu varusmiespalveluksen yleisjärjestelyistä annetun normiohjauksen yhteydessä. Vuonna 2008 annettu erillisohje on tässä yhteydessä liitetty osaksi koko varusmiespalveluksen toimeenpanoa säätelevää normistoa. Loppukysely on eräs työkalu, jolla mahdollisesti esimiesten tietämättömissä oleviin simputusilmiöihin ja kokemuksiin voidaan päästä käsiksi koulutuksen avulla. Pääesikunnan henkilöstöosasto on erityisesti seurannut simputuskokemusten yleisyyden kehitystä vuodesta 2007 lähtien. Keskeisenä havaintona on ollut simputuskokemusten

yleisyyden laskeminen erityisesti vuonna 2007 annetun ohjauksen jälkeen.

Kuviossa 7 on arvioitu simputuskokemusten yleisyyttä eri varusmiesryhmissä aikasarjana vuodesta 2008 alkaen. Kuvion asteikko on välillä (1 minua ei ole simputettu – 5 minua on simputettu lukuisia kertoja).

Loppukyselyssä heinäkuussa 2009 simputuskokemusten yleisyyttä arvioiva muuttuja tuotti taulukon 5 mukaisen jakauman.

TAULUKKO 5. Simputuskokemusten yleisyys loppukyselyssä 2009.

”Kuinka monta kertaa olet itse henkilökohtaisesti joutunut simputuksen kohteeksi?”		
	n	%
En kertaakaan	6926	79
Kerran	637	7
Kahdesti	294	3
Muutaman kerran	724	8
Melko usein tai usein	236	3
Yhteensä	8817	100

Lähde: Varusmiesten loppukysely.

Jakaumasta on havaittavissa, että noin 21 % vastaajista ilmoittaa kokeneensa jonkinasteista simputusta palveluksensa aikana. Asiaan on puututtu puolustusvoimissa uusimalla ohjeistusta ja kehittämällä menetelmiä, joilla ilmiöön voidaan tehokkaammin puuttua. Simputuskokemuksen yleisyyttä kuvaava kysymys on toistettu myös Nuorisobarometrissä. Jakaumaa arvioitaessa on huomioitava, että asetetun kysymyksen muotoilu on loppukyselystä poikkeava.

TAULUKKO 6. Simputuskokemusten yleisyys nuorisobarometrimittauksessa.

”Kuinka monta kertaa kertaa olet itse henkilökohtaisesti joutunut simputuksen kohteeksi?”		
	n	%
En kertaakaan	539	90
Kerran	40	7
Kahdesti	9	2
Muutaman kerran	7	1
Melko usein tai usein	3	1
Yhteensä	598	100

Nuorisobarometrissä havaittu simputuskokemusten yleisyys on puolustusvoimien seurantatuloksista poikkeava. Vastanneista ainoastaan 10 % ilmoittaa kokeneensa jonkinasteista simputusta palveluksensa aikana. Tulos on puolustusvoimille haastava ja edellyttää työtä simputuskokemusten taustalla olevien ilmiöiden kitkemiseksi varusmiesten koulutuksesta.

YHTEENVETO

Kahden varusmiespalvelusta käsittelevän aineiston yhdistäminen luo mielenkiintoisen perspektiivin nuorison käsityksistä palveluksesta puolustusvoimissa. Tulosten vertailun avulla voidaan havaita palveluskokemuksista muodostettujen käsitysten pysyvyys ja samansuuntaisuus palveluksen päättyessä ja muutaman vuoden kuluttua kotiutumisesta.

Puolustusvoimien kannalta havainnot ovat myönteisiä. Samalla ne luovat kuvaa loppukyselyn toimivuudesta ja sen tuottamien tulosten yleistettävyydestä koulutusjärjestelmän kehittämisessä. Myönteisenä ilmiönä voidaan pitää myös Nuorisobarometriin vastanneiden käsitystä asevelvollisuuden merkityksestä puolustusjärjestelmän toteutuksen perusratkaisuna. Varusmiespalvelus muodostaa asevelvollisen elämänsä vaiheen, jossa hän sosiaalistuu sotilasorganisaation toimintatapaan ja kulttuuriin varsin radikaalilla tavalla. Toimintaa

palveluksessa leimaa osittain yksilöllisyyden ka-toaminen. Varusmiespalveluksen erityispiirteitä onkin usein tarkasteltu yksilön ja hänen toimintavapautensa kannalta vertailemalla keskenään siviiliyhteiskuntaa ja sotilasorganisaatiota. Tässä artikkelissa tarkastelutavaksi kuitenkin valittiin puolustusvoimiin kohdistettu palaute. Varusmiesten ja reserviläisten evaluaatio palveluksen sisällöistä, koulutusjärjestelmän toimivuudesta ja yksilön kokemuksista palveluksesta sen päättyessä.

Aineistojen vertailu osoittaa puolustusjärjestelmän ylläpitämisen kannalta keskeisten kokonaisuuksien suhteellisen vahvaa pysyvyyttä varusmiesten ja reserviläisten arvo- ja ajatusmaailmassa. Perinteinen maanpuolustustahdon ja sen ulottuvuuksien mittausta tuottaa käsityksen vastaajien asenne- ja arvopohjaisesta sitoutumisesta maanpuolustukseen.

Mittauksen avulla on todennettavissa myös elämäntapaan liittyvä vaihtelu maanpuolustustahdon pysyvyydessä ja suhtautumisessa puolustusvoimiin. Tätä havaintoa selittänevät muutokset henkilöiden elämäntilanteissa. Henkilökohtainen suhde puolustusjärjestelmän toimeenpanoon kuuluviin velvollisuuksiin saatetaan kokea rasitteena silloin kun elämään kuuluu perheen perustaminen, opintojen valmistuminen, työelämään siirtyminen tai vaikkapa asunnon hankinta. Kokemuksellinen suhde muuttuu kuitenkin myönteisemmäksi silloin kun elämään liittyvät suuret muutokset stabilisoituvat. Asevelvollisuus ja sen toimeenpano koetaan myönteiseksi, mikäli sen aiheuttamat muutokset omaan elämäntilanteeseen eivät ole erityisen kuormittavia.

Tämänhetkiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun liittyy vahvasti kritiikki varusmiespalveluksen hyödyllisyydestä ja vaikuttavuudesta. Loppukyselyssä yhteiskunnallista vaikuttavuutta tai oletettua merkitystä yksilön elämässä lähestytään lähinnä johtajakoulutuksesta saatavan oletetun hyödyn kannalta. Palautteen pitkäaikaisseurannasta voidaan päätellä, että suurin osa johtajakoulutuksen saaneista olettaa palve-

lusta päättäessään koulutuksesta olevan hyötyä siviilielämässä. Nuorisobarometrin tulos on osaltaan luomassa kuvaa, että palveluksen suoriittaneet ovat kokeneet palveluksessa opituista ja omaksutuista tiedoista ja taidoista olleen hyötyä varusmiespalveluksen jälkeen. Hyödyllisyyden kokemus painottunee sosiaalisten taitojen ja johtajavalmiuksien alueille. Eräänä merkittävänä kansanterveydellisenä vaikutuksena voidaan pitää palveluksen aikana tapahtunutta muutosta liikuntatottumuksissa ja asenteissa fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseen.

Palvelus muodostuu sotilaallisen koulutuksen lisäksi elämyksistä, kokemuksista ja yhteisestä jaetusta sosiaalisesta todellisuudesta palveluksen aikana. Puolustusvoimien koulutuskulttuurin ja koulutusjärjestelmän toimeenpanon kannalta on keskeistä, että näitä yksilöllisen kokemuksen osa-alueita pyritään vahvistamaan osana varusmiespalvelusta.

Suomalainen nuori asevelvollinen haluaa palvelukseltaan asiallisuutta, mahdollisuuksia löytää itsestään uusia piirteitä ja mahdollisuuksia kokeilla ja ylittää omia rajojaan. Tätä käsitystä tukea molemmissa mittauksissa toistuvat havainnot kokemuksista palveluksen rasittavuudesta. Mikäli tässä ei onnistuta, kokemus varusmiespalveluksesta muodostuu pettymykseksi, jota on myöhemmin lähes mahdotonta korjata. Sotilasorganisaation toiminta mielletään liiankin usein konemaiseksi, automaation tasolle saatettujen rutiinien ylläpitämiseksi ja vahvistamiseksi. Palvelusta ja koulutusta suunniteltaessa tulisi myös vahvistaa elämyksellisiä ulottuvuuksia. Tällä todennäköisimmin saataisi olla merkitystä koulutuksen tulokellisuuden paranisissa.

Sekä loppukysely että Nuorisobarometri toistavat havainnon asevelvollisten simputuskokemuksista palveluksensa aikana. Nuorisobarometrin tuloksista on pääteltävissä, että kun palveluksen päättymisestä on kulunut aikaa, kokemukset epäasiallisesta kohtelusta laimentuvat. Puolustusvoimien tekemä pitkäaikaisseuranta kuitenkin osoittaa, että kokemuksiin epäasiali-

sesta kohtelusta voidaan vaikuttaa ohjeistuksen ja koulutusjärjestelyiden kehittämisen avulla. Osaltaan puolustusvoimien simputuksen ja epäasiallisen kohtelun vastaista työtä voidaan pitää oikean suuntaisena. Sen avulla on lyhyen seurantajakson aikana kyetty saamaan aikaiseksi merkittävä muutos oletetun simputuksen kokemisessa.

Aineistojen rinnakkaisen vertailun avulla saavutettiin kiinnostava asetelma, jonka tuloksia voidaan ottaa huomioon varusmiespalveluksen ja palvelusolosuhteiden kehittämisessä. Puolustusvoimien näkökulmasta asetelma tuotti arvokasta palautetta niiltä reserviin siirtyneiltä asevelvollisilta, joiden palveluksen päättymisestä on kulunut jonkin aikaa. Asevelvollisten koulutusjärjestelmä on suuri kokonaisuus, jossa on lähes mahdotonta saavuttaa tilannetta, jossa

kaikki arvioinnit olisivat pelkästään myönteisiä. Tämä johtuu jo pelkästään sotilasorganisaation perustehtävästä valmentaa yksilöitä äärimmäisiin poikkeusoloihin ja toimimaan paineenalaisessa tilanteessa joukkona. Kokemuksena yhteisten mittausten tuottamisesta ja aineistojen ristikkäisestä arvioinnista Nuorisobarometrin toteuttamista voidaan pitää myönteisenä.

LÄHTEET

- Halonen, Pekka (1997) *Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Koulutustaidon laitos. Julkaisusarja 2, N:o 18. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Harinen, Olli (2008) *Maanpuolustustahdon tutkimusperinne Suomessa ja Ruotsissa*. Maanpuolustuskorkeakoulu. Käytätymistieteiden laitos. Julkaisusarja 1, N:o 1/2008. Helsinki: Edita Prima Oy.

NUORTEN SUHDE SOTIEMME SUUREEN KERTOMUKSEEN

Tehdessäni osallistuvaa havainnointia Kainuun prikaatissa vuonna 2008 kiinnitin huomioni jonkinlaiseen yleiseen historiattomuuteen (ks. Salasuo 2009, 199–202). Omasta varsinaisesta varusmiespalveluksestani oli kulunut 15 vuotta. Tuona aikana sekä koulutuksessa käytetty puhetapa että nuorten miesten suhde sotiemme suuriin kertomuksiin vaikutti kokeneen muutoksen. Tein 19.3.2008 seuraavan kenttämuistiinpanon:

Itse armeijan vuonna 1992–1993 käyneenä otin itsestänselvyytenä, että nykyinen varusmiespalvelus kytkeytyy talvisodan ja jatkosodan yleviin perinteisiin, niin poikien mielissä kuin koulutuksessa. Viimeisen 11 viikon aikana on käynyt ilmi, että olen täysin väärässä. Mihin varusmiespalvelus ja sitä kautta myös maanpuolustuksen merkitys kytkeytyy? Kysymys on minulle edelleen avoin ja prosessi kesken, mutta luonnostelen seuraavassa itselleni hyvinkin isona yllätyksenä tulleita havaintoja.

Ensimmäisinä palveluspäivinä ja sen jälkeisinä viikkoina kummastelin sitä, että varusmiespalveluksen merkityksestä tai tarkoituksesta ei juuri kuulunut edes ituja kantahenkilökunnan puheessa ja luennoilla. Varusmiespalvelukselle ei siis kiinnitetty mitään sen itsensä ulkopuolista tavoitetta, kuten mahdollinen kriisitilanne, sota, maanpuolustus, historia jne. Yritin hörstellä isoja korviani tarkemmin, mutta lukuisista ”läheltä piti” -puhunnoista huolimatta ei teemaa käsitelty kuin lakisäätteenä pakkona. Olen nyt eri armeijassa kuin 15 vuotta aiemmin, jossa vielä, Kainuun prikaatin 1988 palveluksen suorittanutta varuskuntapastoria lainaten, ”karjuttiin talvisodan hengestä hulluuden ja kynneltä sekaisin tuntein”.

Tarkastellessani vuoden 2010 Nuorisobarometriaaineistoja sain tukea kenttähavainnoilleni. Jotakin perustavanlaatuisia on muuttunut. Kyse vaikuttaa olevan nykypäivän nuorten kytköksestä talvi- ja jatkosodan suuriin kertomuksiin, joihin kuului ajatus yhtenäisyyden, kansallisen puolustustahdon ja sankaruuden eetoksesta. Kaikki se, minkä ansiosta onnistuimme selviämään suuren ja mahtavan Neuvostoliiton hyökkäykseltä. Taistelutahto, periksi antamattomuus, päättäväisyys, yksimielisyyys, rohkeus, sankaruus ja uhrimieli ovat olleet tämän suomalaisuuden syväjuonteen keskeisintä ydintä (vrt. mm. Peruskalliomme maanpuolustus 1951; Halonen 2002; Nissinen 2003; Salo 2004).

Kenttämuistiinpanoni jatkuu seuraavasti:

Seuraava askel olikin kysellä jampoilta, mikä on heidän tulkintansa varusmiespalveluksesta, sen merkityksestä, syistä ja tavoitteista. Nopeasti kävi ilmi, että oletus edellä esitetystä psykohistoriallisesta kytköksestä oli ainakin keskustelujen tasolla kutinsa pitävä. Melko yksiaanisesti pojat sanoivat, etteivät ammenna suhdettaan varusmiespalvelukseen historiasta. Toisaalta eivät myöskään nykyisyydestä tai tulevasta, vaan ottavat sen kansalaisvelvollisuutena, ilman selkeästi artikuloitavaa merkitystä tai funktiota. Heidän suhteensa palvelukseen vaikuttaa ikään kuin leijuvan ilmassa, tyhjän päällä. (Suullinen kenttämuistiinpano, Salasuo, 19.3.2008.)

Kun tarkastelee Nuorisobarometrin kuviota 25 (s. 41), näyttävät tekemäni havainnot sotiemme suurten kertomusten hapertumisesta virheellisiltä. Kuvion 25 mukaan kuusi painavinta syytä varusmiespalvelukseen astumisen takana olisivat 1. *Isänmaallisuus*, 2. *velvollisuudentunto*, 3. *vanhempien näkemykset*, 4. *oman suvun tai perheen sotahistoria*, 5. *tulevaisuuden työnsaanti ja ura* sekä 6. *isovanhempien näkemykset*. Tällainen tulkinta johtaa kuitenkin harhaan. Kuviossa ovat mukana sekä varusmiespalvelun jo suorittaneet että sen valinneet, mutta vielä suorittamattomat nuoret. Kun tämä tekijä huomioidaan, muuttuu myös tulkinta. Toinen kuviota käsittelevä tärkeä havainto on se, millaisen painoarvon yksittäiset väittämät saavat. Ainoastaan isänmaallisuus ja

velvollisuudentunto nousevat ylitse muiden. Kaikkien muiden väittämien kohdalla yli puolet vastaajista ilmoitti vaikutuksen olleen vähäinen tai sitä ei ole lainkaan.

KURKISTUS LUKUJEN TAAKSE

Jo palveluksen suorittaneille isänmaallisuus on tärkeämpi selittäjä varusmiespalveluksen valinnassa kuin vielä armeijan käymättömillä. Kun palvelukseen vasta menossa olevista noin 50 prosenttia kertoo isänmaallisuuden olevan jonkin verran tai paljon vaikuttava tekijä, on vastaava luku palveluksen suorittaneilla noin 75 prosenttia. Velvollisuudentunnon osalta armeijan käymisellä ei vaikuta olevan suurta vaikutusta. Karkeasti laskettuna noin 40 prosenttia vastaajista katsoi, että sillä ei valintaa tehtäessä ole lainkaan tai on vain vähän merkitystä. 60 prosentille merkitystä oli jonkin verran tai paljon.

Vanhempien vaikutus painoi valintaa varusmiespalvelun ja siviilipalveluksen välillä tehtäessä yllättävän vähän. Armeijaa vielä käymättömistä noin 64 prosenttia vastasi, ettei vaikutusta ole lainkaan tai sen vaikutus on vähäinen. Vastaava luku palveluksen suorittaneilla oli noin 68 prosenttia. Tuloksesta on havaittavissa, että ainakin tietoisella tasolla kodista tulevien normiodotusten vaikutus on yllättävän vähäinen. Oman suvun tai perheen sotahistoria on tässä katsannossa erityisen keskeinen. Vain 31 prosenttia palveluksen suorittaneista vastasi suvun tai perheen sotahistorialla olleen jonkin verran tai paljon vaikutusta. Palveluksen vielä suorittamattomien kohdalla vastaava luku oli 33 prosenttia. Nämä tulokset viittaavat siihen, että sotiemme suuri kertomus generoi hämmästyttävän vähän nuorten suhdetta varusmiespalvelukseen.

Isovanhempien vaikutuksen voi varmasti katsoa olevan tärkeä indikaattori siitä, kuinka vahvasti sotiemme suurilla kertomuksilla on painoarvoa varusmiespalvelusta valittaessa. Noin 68 prosenttia varusmiespalveluksen suorittaneista katsoo, että isovanhemmilla ei ollut

lainkaan vaikutusta tai vaikutus on vähäinen. Palveluksen suorittamattomista peräti 71 prosenttia piti isovanhempien vaikutusta vähäisenä tai sitä ei koettu olevan lainkaan.

Tuloksista voi tehdä kaksi isoa havaintoa. Varusmiespalveluksen suorittaneista 75 prosenttia vastasi isänmaallisuuden olleen syy varusmiespalveluksen valinnan takana. Vastaava luku oli vielä palveluksen suorittamattomilla 50 prosenttia. On stimuloivaa pohtia, mikä on varusmiespalveluksen suorittamisen vaikutus näihin lukuihin. Toinen iso havainto, johon erityisesti keskityn tässä artikkelissa, on sotien suurten kertomusten vaikutus varusmiespalveluksen valitsemiseen. Vastaukset viittaavat siihen, että nuori sukupolvi ammentaa hämmästyttävän vähän merkityksiä menneisyydestä.

NUOREN SUKUPOLVEN AINEETON PERINTÖ

Ylisukupolvisuus ja aineeton perintö ovat eräs tapa pohtia nuorten suhdetta varusmiespalvelukseen ennen sinne astumista ja palveluksen aikana. Daniel Bertaux ja Paul Thompson (1993) ovat esittäneet, että sukupolvelta toiselle voi siirtyä muun muassa sosiaalinen asema, arvot ja pyrkimykset, pelot, käsitys maailmasta ja omasta kehosta, itsestäänselvyyksiksi muotoutuneet käyttäytymistavat sekä mallit vanhemmuudesta ja avioliitosta (ks. Kuusterä 2007). Edellä läpikäydyt tulokset osoittavat, että ainakin nuorten tietoisesti varusmiespalvelukseen liitettävillä merkityksillä on yllättävän löyhä suhde menneisyyteen.

Varusmiespalveluksen suorittaminen on edelleen lähes itsestään selvä käyttäytymismalli. Tämä itsestäänselvyys omaksutaan aineettomana perintönä aiemmilta sukupolvilta, sen enempää vaihtoehtoja tai sen merkityksiä pohtimatta. Kyseessä on monilta osin tiedostamaton valinta, joka saa yksilön käyttäytymään oman yhteiskunnallisen asemansa ja perhetaustansa luomien odotusten mukaisesti. Toisaalta lisääntyneet keskeytykset ja sopeutumisongel-

mat saattavat olla heijastumia merkitystyhjiöstä, jonka sotien suuret kertomukset ovat jättäneet (Salasuo 2009, 189–226). Juha Siltala (1999, 23) kuvaa psykohistorian yhdeksi tehtäväksi löytää kokemusmalleja, kaavoja ja myyttejä, jotka ovat yhteiskunnassa olemassa mutta jotka eivät heijasta yksilön sen hetkistä tilannetta tai suhdetta kokemaansa todellisuuteen. Tältä pohjalta voikin pohtia sitä, piileekö nykyisen varusmiespalveluksen arvoperustassa sellaisia kaavoja ja myyttejä, jotka ovat vieraita nykynuorten todellisuudessa.

2000-luvulla palvelukseen astuvat tai sen suorittaneet nuoret ovat kolmatta ja osin jo neljättä polvea sotien jälkeen. Heillä ei välttämättä ole edes isovanhempiensa kautta suoraa kosketusta sotakokemukseen. Sotien suuri kertomus vaikuttaa olevan monille joksikin merkityksetön tekijä. Tämä ei automaattisesti tarkoita sotien kansallisten tai sukukohtaisten kokemusten ja kertomusten katoamista, mutta viittaa nuoren sukupolven antavan niille uusia merkityksiä. (Salasuo 2009, 189–226.)

Nykynuoret etääntyvät vuosi vuodelta sukupolvesta, jota Matti Virtanen (2001) nimittää sotapolveksi. Pohdiskelin Kainuussa osallistuvan havainnoinnin virittelemänä kysymystä siitä, onko nykyinen varusmiespolvi jonkinlainen saronapolvi maanpuolustuksen pitkässä vuossa. Historian kertomukset painuvat taustalle, ja niiden tilalle syntyy uusia merkityksiä. Millä nuoret sitten täyttävät merkitystyhjiön, josta aiemmat sukupolvet ammensivat suhteensa varusmiespalvelukseen?

Nuorisobarometri (ks. kuvio 25, s. 41) tarjoaa tähän joitakin vastauksia: isänmaallisuus ja velvollisuuden tunne niistä päällimmäisinä. Molemmat käsitteet ovat hyvin laajoja ja pitävät sisällään lukuisia mahdollisia tulkintoja ja merkityksiä. Niillä ei myöskään voi selittää lisääntyneitä keskeytymääriä tai sopeutumisongelmia. Oma haastava kysymyksensä onkin se, mitä ja millaisia merkityksiä nykynuoret käsitteeseen isämaallisuus ja velvollisuuden tunne liittävät. Onko niissä kyse armeijan sosialisatioproses-

sista, joka kiinnittää nuoret tiukemmin osaksi täysivaltaista kansalaisuutta, jonkinlaisesta uuisänmaallisuudesta vai liitetäänkö koko armeijakokemus termiin isänmaallisuus? Tähän vastaaminen jää armeijatutkimushankkeestamme väitöskirjaa tekevän Anni Ojajärven tulevien tutkimusten taakaksi tai nosteeksi.

SUKUPOLVIKATSANTO

Mannheimilaisen (1952) sukupolvikatsannon läpi voidaan nykynuoria kutsua yksilöllisen sukulinnan sukupolveksi tai atomisoituneeksi sukupolveksi, jonka tietovaranto ja siitä tehtävät tulkinnot tuottavat hyvien erilaisia merkityksiä kuin aiemmin (ks. Salasuo 2006; Hoikkala & Paju 2008; ks. myös Habermas 1984). Katse on menneisyyden sijaan pikemminkin tässä ja nyt tai tulevaisuudessa (ks. mm. Kojo 2010). Giovanni Leviä (1992) mukaillen heidän voi katsoa eläneen nuoruutensa sellaisessa yhteiskunnan kiivaassa murrosvaiheessa, joka synnyttää aiemmista sukupolvista poikkeavia tulkintoja todellisuudesta.

Käynnissä oleva uudenlaisen sosiaalisen järjestyksen hakeminen ja muotoutuminen vaikuttaa varusmieskulttuuriin kasarmeilla. Se tuottaa tuloerältä toiselle uudenlaista aineetonta perintöä, jossa palvelusmotivaatio artikuloidaan uusin ja muuttuvin tavoin. Kyseessä on siis suuri kansallinen prosessi, jossa nuori sukupolvi joutuu ottamaan kantaa saamaansa aineettomaan perintöön. Tämä johtaa tarkastelemaan sitä, millaisin strategioin nuoret palvelukseen menevät ja sen suorittavat.

MISSÄ LYMYÄÄ

VARUSMIESPALVELUKSEN MERKITYS

Mikael Salon (2008) väitöskirjatutkimuksessa tarkasteltiin varusmiesten sopeutumista ja sopeutumattomuutta selittäviä tekijöitä. Esille nousi seitsemän sopeutumiseen vaikuttavaa osaluuetta. Yli kahdesta tuhannesta varusmiehestä kerättyjen tietojen perusteella varusmiespalve-

luksen kannalta keskeisiä sopeutumistekijöitä ovat 1) asenne, 2) kuri ja käskyvaltasuhteet, 3) fyysinen kunto, 4) sosiaalisuus, 5) henkinen sopeutuminen, 6) koulutus ja oppiminen sekä 7) ero perheestä ja ystävistä. Näistä tekijöistä Salon (mt.) mukaan tärkein palvelusta tukeva osa-alue on positiivinen asenne, joka kantaa pitkälle.

Tämän artikkelin kannalta olennainen kysymys onkin se, mistä elementeistä Salon (2008) positiivinen asenne syntyy? Omassa tutkimuksessamme *Tunnetut sotilaat* (Hoikkala ym. 2009) löytyi useita uusia tai ainakin harvoin julkisuudessa esiintyviä tapoja antaa varusmiespalvelukselle merkityksiä. Esimerkin omaisesti voidaan nostaa tässä esiin kolme tapaa, jotka vaikuttavat monilla nuorilla myös päällekkäin (ks. Salasuo 2009, 189–226).

1. Elämysmatkailu
2. Velvollisuuden tunne
3. Merkityksen etsintä

Elämysten etsintä ja omien rajojen kokeilu oli strategia, jonka avulla erityisesti kovakuntoiset nuoret olivat virittäytyneet räppimään Kainuun metsissä vuonna 2008. Yleisin nuorten artikuloima syy armeijan käymiseen oli velvollisuudentunto. Sen sisältöön liittyi lähes kaikki Nuorisobarometrin kuviossa 25 (s. 41) esitetyt tekijät, mutta yhtä lailla nuorten kokemana epävarmuus siitä, mikä teki armeijaan tulemisesta lopulta itsestäänselvyyden. Kolmas iso ryhmä olivat ne nuoret, jotka pyrkivät löytämään varusmiespalveluksen merkityksen palveluksesta itsestään. Jotkut onnistuivat siinä, toiset taas eivät. Erityisesti merkityksen etsijät pyrkivät täyttämään merkitystyhjiötä yksilöllisillä projekteilla. Toiset löysivät liikunnan, joillekin merkitykset olivat sosiaalisen pääoman kartuttamisessa ja erälle tervetullut aikalisä nuoruuteen. Ikävä kyllä monet eivät kyenneet löytämään varusmiespalvelukselle mielekkäitä merkityksiä. Koko palvelus muodostui ”päivä kerrallaan” elämisestä ja olemisesta, jonka ainoa huipentuma oli kotiutuminen 6 kuukauden jälkeen.

Joukosta löytyi myös niitä, joiden sopeutuminen oli mahdotonta. Heidänkin pulmiensa takana oli selvästi inhimillisempiä ja tavallisia syitä kuin niin kutsuttu instituutiopuhe antaa ymmärtää (ks. mm. Salo 2004; Halonen 2007, 42). Jonkinlaisena tiivistyksenä nuorten suhteesta varusmiespalvelukseen oman kenttätutkimuksemme pohjalta voidaan sanoa, että sotien suurten kertomusten tilalle on syntynyt melkoinen merkitysten kirjo. Useilla nuorilla palvelusmotivaatio on palvelukseen astuttaessa levällään kuin ”jokisen eväät” (vrt. Halonen 2007, 44; Sinkko ym. 2008, 60).

Arvostusautomaatin ja ammatti-isänmaallisuuspuheen sijaan varusmiespalveluksen merkitys täytyy pystyä artikuloimaan ja erottamaan se sotien suuresta kertomuksesta. Pekka Halosen (2007) puolustusvoimien koulutuskulttuuria tarkastelevassa väitöskirjassa esitetään, että puolustusvoimia voidaan pitää yhtenä koulutusyhteiskuntamme oppilaitoksena. Sen tehtävänä on sotilaallisten valmiuksien lisäksi kehittää yksilöiden yhteiskunnallisia valmiuksia. Hän myös kirjoittaa yhteiskunnallisen muutoksen ja elämäntapojen muutoksen asettavan uusia haasteita puolustusvoimille ja sen koulutettaville. Tutkimuksessa painotetaan (mt., 34; 45) useassa kohdin armeijan kasvatuksellista vastuuta ja mahdollisuutta vaikuttaa asenteisiin, moraaliin ja tottumuksiin, siis niihin tekijöihin, joihin esimerkiksi liikunta ja terveystieteet lukeutuvat. Tällainen näkökulma tarjoaa varusmiespalvelukselle merkityksiä, joiden avulla sen uudelleen ankkurointi voisi saada kollektiivisia merkityksiä.

KANSALLINEN UHRIRIITTI?

Matti Kortteinen (1992, 74) kirjoittaa, että uhrietioksen ”olemassa olo näkyy sotasukupolvien rakkaimmissa kansallisissa myyteissä – niissä, joiden avulla kansakunta on selittänyt itselleen omaa olemassaoloaan”. Voidaan siis ajatella, että varusmiespalvelus on kansakunnan symbolinen uhririitti, jossa melkein kaik-

ki yhteisön nuoret jäsenet alistetaan hetkeksi kovaan kohtelemukseen koko yhteisön onnen hyväksi. Sen voi nähdä symbolisena uhrina, jonka todelliset esikuvat ovat menneissä sodissa. Tästä näkökulmasta armeijan pakkosuoritusta ei voi tai tarvitse järkevästi perustella, sillä se on kollektiivinen ominaisuus. Tällöin monet armeijan järjestömyydetkin voivat jatkaa olemassaoloaan, koska riittejä ei ole tapana eikä tarvitse kokonaisuudessaan perustella.

Uhraus kumpuaa vuosisatojen kokemuksesta ja erityisesti 1900-luvun kokemuksesta. Sota on ollut enemmän ja vähemmän läsnä aina. ”Maailma on kova, on pakko selvitä, ellei muuten niin oma elämä uhraten” (Kortteinen 1992, 77). Uhrinäkökulma nousee niin syvältä kulttuuristamme, että sitä ei tavoiteta nuorille suunnatuilla kyselyillä. Itse katson sen kuitenkin olevan eräs tärkeä selittävä tekijä, kun pohditaan varusmiespalveluksen ja yleisen asevelvollisuuden nauttimaa suurta kansallista suosiota (ks. esim. kuvat 32, s. 52, ja 35, s. 57).

Tommi Hoikkala (2009, 224) on esittänyt myös relevantin tulkinnan armeijasta symbolisena uhririittinä ja suomalaisena mentaliteetikuviona (vrt. lotto). Hän kysyy – kansainvälisesti vertaillen – miksi niin moni suomalaisnuori käy armeijan. Miksi niin moni yksilöllisen valinnan polven nuori mies suorittaa varusmiespalveluksen jonkinlaisena automaattisena pakkovelvollisuutena? Hoikkala (mt.) esittää vastauksen löytyvän symboliselta tasolta. Hänen mukaansa armeija on yhdistävä mieskokemus, jonka myös pieni osa naisista valitsee vapaaehtoisuuden perusteella. Vaikeat ja nöyryyttävät hetket, tasapainoilu terveyden kanssa, jaetut epämielkkyydet yhdistävät. Armeija sisältää myös paljon yhdessä elettyjä tunteita, valon hetkiä, yhdessä tekemisestä syntyvää onnistumisen tunnetta. Hoikkala (mt.) myös esittää, että pelko on armeijassa muuan vallitseva tunnetila. Siellä voi pelätä kaikkea, omaa pärjäämistä tehtävien suorituksessa, kiväärin purkamisesta ja kokoaamisesta suoriutumista, ryhmään sopeutumista, nukkumista massamajoituksessa, rasitusta,

käskyttävää kantahenkilökuntaa, itsensä hukaamista. Tietenkin tässä on suuri yksilöllinen variaatio, mutta tunnerakenteena pelkoa ei voi sivuuttaa, vaikka se olisi voitettu pelko. Siksi myös pelosta kehkeytyy yhteinen ja yhdistävä kokemus, joka latautuu ja purkautuu muuntu-neena kollektiivisissa intistooireissa. (Mt.)

Hoikkala (2009, 224) näkee varusmiespalveluksen suomalaisuuden identiteettikoneena. ”Suomalaisen nuoren miehen nyt vain kuuluu käydä intti kuulukseen joukkoon” (mt., 224). Mitä etelämmäksi tullaan, sitä suurempia ovat palveluksen keskeytysluvut. Se kertoo myös pienten paikkakuntien Suomen armeijaan liittyvästä normatiivisesta arvoperustasta.

KOKOAVIA HAVAINTOJA

Yleinen asevelvollisuus on vuosikymmenten saatossa säilyttänyt vetovoimansa. Nuoret vaalivat edelleen normia, joka velvoittaa suorittamaan aseellisen palveluksen, ja siviilipalveluksen valitsevien miesten määrä on pysynyt alhaisena. Keskeyttämiset ovat kuitenkin nousseet puolustusvoimille isoksi päänaivaksi. Tämä on virittänyt kiivaan julkisen keskustelun, jossa syyttävä sormi on käännetty lähinnä nuorten suuntaan. Armeijan joukkotuotantokone saa viallista materiaalia ja ”jotain pitäis tehdä”. Se jotain ei kuitenkaan julkisissa puheenvuoroissa vaikuta olevan varusmiespalveluksen sisältöjen ja armeijan rakenteiden uudistaminen, vaan ongelmat piilevät yksilöissä.

Yksilöllistävä puhetapa on nurinkurinen. Edes armeija ei voi ja kykene eristäytymään omaksi linnakkeekseen yhteiskunnassa, joka voi jättää modernisaation, nuorten arjen, yhteiskunnan muutokset, ajan hengen ja uusia muotoja saaneen maanpuolustuseetoksen huomioimatta. Etäännyimme talvi- ja jatkosodan suurista kertomuksista. Nuoret sukupolvet eivät ammenna merkityksensä maailmaansa niiden kautta. Varusmiespalveluksen ydinsisältö on monilta nuorilta kateissa ja palvelukseen astuvat nuoret täyttävät sen erilaisia individualistisia,

historiallisia, tulevia ja imaginaarisia aineksia hyödyntäen. Tämä tarkoittaa varusmiespalveluksen merkitysten pirstaloitumista ja asettaa puolustusvoimat uudenlaisen haasteen eteen. Miehet voivat näennäisesti operoida kokonaisuutena, mutta kokonaismieli, kollektiivinen voimavara, alkaa olla hyvin huokoinen, jopa häpettuva. Tulisikin pohtia, kuinka virittää varusmiespalvelukseen uusia merkityksiä. Liiallisesti hajotessaan yksilölliset merkityksenannot voivat nakertaa myös varusmiespalveluksen ja yleisen asevelvollisuuden kannatusta. (Ks. Salasuo 2009, 189–226.)

LÄHTEET

- Bertaux, Daniel & Thompson, Paul (1993) Introduction. Between Generations. Family Models, Myths and Memories. Daniel Bertaux & Paul Thompson (eds) *International Yearbook of Oral History and Life Stories, Volume II*. Oxford: Oxford University Press, 1–12.
- Habermas, Jürgen (1984) *The Theory of Communicative Action. Reason and the Rationalization of Society, vol 1*. Lontoo: Polity Press.
- Hälonen, Pekka (2007) *Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Koulutustaidon laitos, Julkaisusarja 2, N:o 18.
- Hälonen, Pekka (2002) Puolustusvoimien koulutuskulttuurin kehityspyrkimykset – askel kohti oppivaa organisaatiota. *Ase ja tiede*. Helsinki: Suomen sotilastieteellisen seuran vuosijulkaisu N:o 60, 142–156.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri (2008) Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka. Teoksessa Semi Purhonen & Tommi Hoikkala & J.P. Roos (toim.) *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 270–295.
- Hoikkala, Tommi (2009) Armeija suomalaisuuden instituutina. Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 224.
- Kojo, Marjaana (2010) Laajentunut nykyisyys: nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen työn marginaalissa. *Nuorisotutkimus* 28:2, 23–36.
- Kortteinen, Matti (1992) *Kunnan kenttä. Suomalainen palkekaty kulttuurisena muutona*. Hämeenlinna: Hanki ja jää.
- Kuusterä, Kirsti (2007) *Aineettomien pääomien ylisukupolvi-nen siirtyminen harrastustoiminnassa*. Helsingin yliopiston Talous- ja sosiaalishistorian laitos, pro gradu -tutkielma.
- Levi, Giovanni (1992) *Aineeton perintö. Manaajapappi ja talonpoikaisyhteisö 1600-luvun Italiassa*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Mannheim, Karl (1952) The Problem of Generations. Teoksessa Karl Mannheim (1952) *Essays on the Sociology of Knowledge*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Nissinen, Vesa (2003) Johtajakoulutus kasvatuksen näkökulmasta. Teoksessa Vesa Nissinen (toim.) *Kehittyvä varusmieskoulutus*. Helsinki: Puolustusvoimien koulutuksen kehittämiskeskus, Julkaisusarja A/3/2003, 35–62.
- Peruskalliomme maanpuolustus* (1951) Helsinki: Suomen reserviupseeriliitto.
- Salasuo, Mikko (2006) *Atomisoitunut sukupolvi. Pääkaupunkiseudun nuorisokulttuurin maisema ja nuorisotyön haasteita 2000-luvun alussa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, tutkimuksia 6/2006.
- Salasuo, Mikko (2009) Miksi armeijaan tullaan ja millaisin odotuksin? Teoksessa Tommi Hoikkala & Mikko Salasuo & Anni Ojajärvi (2009) *Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 94. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 189–226.
- Salo, Mikael (2004) *Alokat talon tavoille. Etnografien tapaustutkimus Bourdieun sosiologian näkökulmasta*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulun Koulutustaidon laitos, julkaisusarja 2, N:o 14.
- Salo, Mikael (2008) *Determinants of Military Adjustment and Attrition During Finnish Conscript Service* (Varusmiespalvelukseen sopeutumisen ja palveluksen keskeyttämisen ennustekijät). Helsinki: Koulutustaidon laitoksen julkaisusarjassa 2, Tutkimuksia No 21, Maanpuolustuskorkeakoulu.
- Siltala, Juha (1999) *Siveellisyys ja sen varjat kansallisessa projektissa*. Helsinki: Otava.
- Sinkko, Risto & Harinen, Olli & Leimu, Heikki (2008) *Suomalaisten varusmiesten maanpuolustustahto ja siihen yhteydessä olevat tekijät vuonna 2005 tehdyn kyselyn ja varusmieshaastattelujen valossa*. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, Käyttätymistieteiden laitos, julkaisusarja 1 nro 2/2008.
- Virtanen, Matti (2001) *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolven dynamiikka*. Helsinki: SKS.

VAPAAUS, VELVOLLISUUS JA TASA-ARVO

NUORTEN TULKINTOJA ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMÄSTÄ

Samaan tapaan kuin Nuorisoasiain neuvottelukunta yhdessä Nuorisotutkimusverkoston kanssa nyt vuonna 2010, on Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta MTS selvittänyt kansalaisten ulko- ja turvallisuuspoliittisia mielipiteitä jo vuosikymmenten ajan. Osa MTS:n kysymyksistä muodostaa aikasarjan jo 1960-luvulta lähtien. Tutkimus muodostaa varsin luotettavan poikkileikkauksen kansakunnan mielialoista; otos on kiintiöity sukupuolen, iän, lääni- ja kuntatyyppin mukaan mahdollisimman edustavaksi. Miesten yleisen asevelvollisuuden kannatusta on kysytty samalla kysymyksenasettelulla kymmenen vuoden ajan, alkaen vuodesta 1999. Näinä vuosina nykyjärjestelmän kannatus on vaihdellut 71–80 % välillä, valikoi-vaan järjestelmään siirtymisen kannatus 9–19 % välillä ja ammattiarmeijan kannatus 7–11 % välillä. Tuoreimmankin MTS-tutkimuksen mukaan kansa on asevelvollisuustulkinnossaan edelleen varsin konservatiivinen: 72 % kannattaa nykyisen järjestelmän säilyttämistä. Naisista tätä mieltä on 73 % ja miehistä 71 %. (MTS 2009, 9).

Konservatiivisen ajattelun sukupolvimurroksesta kielii kuitenkin se, että nuorimman vastaajakunnan joukosta löytyy eniten uudistusmielisiä. Nuorista aikuisista, 25–35-vuotiaista vain 60 % tukee nykyistä kaikkien miesten

asevelvollisuutta, heitä nuoremmista 15–24-vuotiaista 68 %. Vahvin tuki löytyy sodan kokeneesta tai kohta sen jälkeen syntyneestä sukupolvea, 50–79-vuotiaista (87 %). Nuoret 25–35-vuotiaat aikuiset kannattavat myös muihin ikäluokkiin verrattuna vahvimmin valikoi-vaan järjestelmään siirtymistä (22 %). Kooltaan nykyistä pienempään, kokonaan palkattuun ammattiarmeijaan siirtymistä eivät suomalaiset edelleenkään juuri kannata, joskin kannatus on ollut hienoisessa kasvussa. Vuonna 2001 kannattajia oli 7 %, nyt viimeksi vuonna 2009 osuus on 11 %.

Sukupolvimuutoksesta kertoo sekin, että kun vuonna 1998 MTS kysyi, pitäisikö ”yleiseen asevelvollisuuteen perustuva puolustusjärjestelmä säilyttää edelleen nykyisen kaltaisena vai muuttaa sitä ammattimaisempaan suuntaan?” oli nuorimmista vastaajista 64 % nykyjärjestelmän kannalla ja 32 % kannatti ammattimaistamista. Tässäkin kysymyksessä heitä kymmenen vuotta vanhempi ikäluokka kannatti muutosta enemmän, 37 % halusi ammattimaisempaa otetta ja 60 % kannatti nykyistä asevelvollisuusarmeijaa. Ero keski-ikäen ylittäneeseen sukupolveen oli hui- ma; yli 65-vuotiaista peräti 95 % piti nykyisen järjestelmän säilyttämistä tarpeellisenä. Heitä nuoremmista 50–64-vuotiaista samoin ajatteli 81 %. (MTS 1999.)

Nuorimpien 15–24 ja 25–35 ikäluokkien sisäinen ero saattaa selittyä sillä, että koulu- ja muu yhteiskunnallinen kasvatus – media ja viihdeteollisuus mukaan lukien – on viime vuosikymmenet korostanut sotahistoriallista perintöämme keskeisenä osana suomalaista identiteettiä. Tämä kasvatusoppi yhdistyy myöhemmällä iällä monipuolisempaan elämänkokemukseen ja kriittisempään asenteeseen. Nuorisobarometrin väitteestä ”Asevelvollisuuden suorittaminen on kunnianosoitus veteraanien sukupolvelle” olivat eniten täysin samaa mieltä oman ikäryhmänsä joukossa 16–17-vuotiaat, juuri peruskoulun päättäneet nuoret. Vastaavasti täysin eri mieltä olevia oli oman ikäryhmänsä joukossa suhteellisesti eniten 27- ja 28-vuotiais-

sa vastaajissa. Yleisesti ottaen asevelvollisuus yhdistetään kuitenkin vahvasti isänmaalliseen ”talvisodan perinnön” jatkamiseen. Poliitiikan tutkija Kari Laitisen (2005) sanoin karrikoiden: ”Talvisota piirtää yhä merkittäväällä tavalla kansakunnan omakuvan ja antaa meille identiteettimme. Mielikuva myyttisestä ja sankarillisesta sotilaasta ’malli Cajander’ asussa, varusteenaan molotovin cocktail ja koivuhalko taistellessaan vihollisen tankkia vastaan, on edelleen voimakas mielikuva.” Ehkä hieman yllättäen, vahvimmin asepalveluksen kokevat veteraanisukupolvelle kunnianosoituksena nuoret naiset. Naisista vain 18 % on väitteestä eri mieltä tai ei osaa sanoa (7 %); miehillä vastaavat luvut ovat 20 % (eri mieltä) ja 8 % (EOS).

MIESTEN, NAISTEN VAI MOLEMPIEN TASA-ARVO?

Niin nuoret miehet kuin naisetkin olivat voittopuolisesti sitä mieltä että asepalvelus yhdistää kansakuntaa. Noin 70 % molemmista hyväksyi ainakin jossain määrin barometrin väitteen, että taustaltaan erilaisista olosuhteista tulevan ikäluokan yhteinen asepalvelus yhdistää kansaa. Juuri tämä on ollut 1700-luvun demokraattisten vallankumousten tuotteena syntyneen asevelvollisuusjärjestelmän peruste. Kun kaikki miehet olivat vapaita ja tasa-arvoisia kansalaisia, tuli heidän kaikkien myös yhdenvertaisesti puolustaa uusia vapauksiaan ja oikeuksiaan. Sotilaallisesta koulutuksesta luotiin ”jokamiehen” kunnia-asia. Jos vielä aiemmin porvarillisen miehen mielestä oli kunnioitettavampaa olla rauhanomainen siviili kuin taisteleva sotilas, teki asevelvollisuusjärjestelmä moisesta asenteesta pelkurimaisen, epämiehekkään ja epäisänmaallisen. Asevelvollisuuden voidaankin katsoa luoneen nykyaikaisen miehen sukupuoli-identiteetin. Asevelvollisuus osoitti, että ”kaikilla miehillä on sukupuolensa myötä jotain perustavanlaatuisesti yhteistä”. Samalla logiikalla myös verisen sisällissodan jälkeisessä Suomessa luotiin asevelvollisuusjärjestelmän ja armeijan antaman kansalaiskas-

vatuksen kautta kansallista yhteenkuuluvuutta. Vaikka asevelvollisuusarmeija oli valtiolle kallis ja miehelle epämiellyttävä, se koettiin välttämättömäksi kansan hengissä pysymisen kannalta. Anders Ahlbäckin sanoin: ”asevelvollisuudesta tuli pikkuhiljaa hyväksytty ja normalisoitu osa miehisyyden ehdoista” – näin varsinkin jos mies oli nuori ja terve. (Ahlbäck 2010, 132–136.)

MTS:n kysymyksenasettelu – toisin kuin käsillä oleva Nuorisobarometri – ei noteeraa asevelvollisuusjärjestelmän sukupuolitunutta valikoivuutta. Sotilaallinen maanpuolustus miesvaltaisena työnä otetaan annettuna, ja kansalaisilta kysytään ainoastaan sitä, onko tarkoituksenmukaista kouluttaa miehistä jokainen vai valikoiden. Niin ikään samassa kysymyksessä selvitetään, onko miehen sotiluuden oltava yksilön kansalaisvelvollisuus vai ammatillinen valinta. Kysymys kuuluu tarkalleen seuraavasti: ”Suomessa on käytössä miesten yleiseen asevelvollisuuteen perustuva puolustusjärjestelmä, jossa mahdollisimman suuri osa ikäluokasta saa sotilaallisen koulutuksen ja joka tuottaa suuren reservin. Pitäisikö nykyinen järjestelmä säilyttää vai siirtyä valikoivaan varusmiespalvelukseen, jolloin vain osa ikäluokasta saa sotilaallisen koulutuksen ja jolloin reservin määrä supistuisi, vai kokonaan siirtyä palkattuun, henkilömäärältään pienempään ammattiarmeijaan?”

Tuore Nuorisobarometri selvittääkin nyt mielenkiintoisella tavalla toisiinsa liittyvillä kysymyksillä sotiluutta sekä velvollisuus- että sukupuolinäkökulmasta. Kysymys parhaasta puolustusjärjestelmästä sisälsi viisi vaihtoehtoa; yleinen ja valikoiva asevelvollisuus, vapaaehtoinen varusmiespalvelus, ammattiarmeija tai koko armeijan lakkauttaminen. Valikoivuuden perustetta tarkennettiin vielä kysymyksellä valinnan perusteesta: soveltuvuus vai sattuma (arvonta). Edelleen kysyttiin niin vapaaehtoisuuden kuin velvollisuudenkin osalta sitä, kuuluisivatko nämä molemmille sukupuolille vai vain joko miehille tai naisille. Eli jos vastaaja piti vapaaehtoista varusmiespalvelusta parhaana järjestelmänä, tuliko sen koskea vain mie-

hiä, vain naisia vai molempia. Velvollisuuden epätasa-arvoisuutta tiedusteltiin myöhemmin myös väitteessä: Vain miehiin kohdistuva asevelvollisuus on epäoikeudenmukainen”. Toisella väiteksymyksellä tiedusteltiin kantaa kaikkia koskevaan kansalaispalvelukseen, jonka voisi suorittaa siviili- tai asepalveluna.

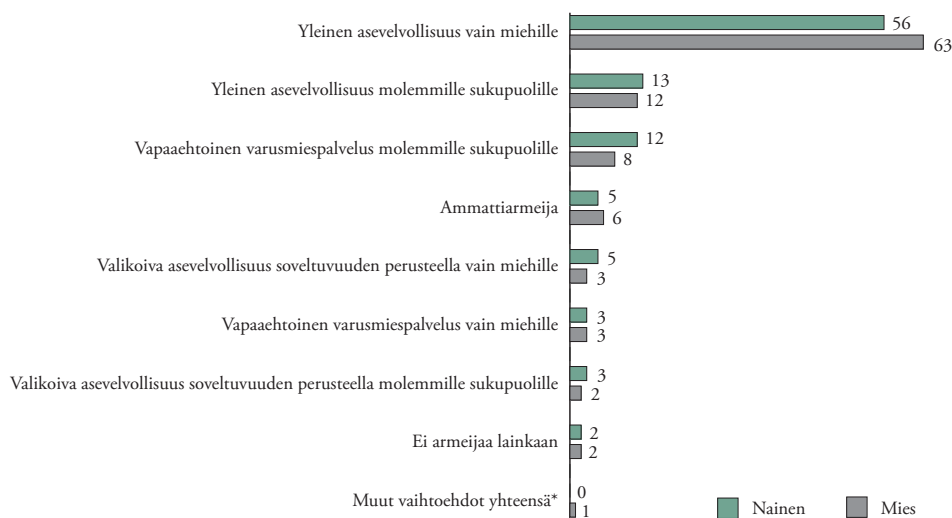
ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMÄÄ HALUTAAN UUDISTETTAVAN

Näihin kysymyksiin annettujen vastausten kokonaisuudesta voi päätellä, että nuori sukupolvi kannattaa asevelvollisuusjärjestelmän muutosta, suuntaan tai toiseen. Ääripasifisteja (eli armeijan lakkauttamista toivovia) oli vastaajista vain 2 %. Suurin osa nuorista koki maanpuolustuksen jonkinasteisena kansalaisvelvollisuutena. Nykymallisena sitä kannatti kuitenkin vain 60 %. Lisää *tasa-arvoa* toivoi 26 %, eli joko velvollisuutta sukupuoleen katsomatta (13 %),

molemmille sukupuolille vapaaehtoista järjestelmää (10 %) tai soveltuvuuden perusteella niin miesten kuin naistenkin parista valikoivaa järjestelmää (3 %). Lisää *valikoivuutta* – sotilaiden soveltuvuusperiaatteella – esitti puolestaan 7 %. *Vapaaehtoiseen hakeutumiseen* perustuvaa järjestelmää piti parhaana yhteensä 13 % nuorista, joiden enemmistö (10 %) halusi kutsuntojen koskevan niin miehiä kuin naisiaakin. Merkittävää on että alle prosentti nuorista kannatti sotilaiden satunnaisoitantoa, eli arpomisjärjestelmää. Kun ottaa huomioon jo kymmenen vuotta sitten MTS:n tutkimuksessa ilmenneen nuorten aikuisten muita ikäluokkia suuremman valmiuden armeijan ammattimaistamiseen, voi todeta että asevelvollisuusjärjestelmää halutaan nuorten parissa jollain tavalla uudistettavan.

Ammattiarmeijalla ei kuitenkaan ole Nuorisobarometriin osallistuneiden keskuudessa kovin suurta kannatusta (6 %) aivan kuten ei muillakaan suomalaisilla. Tämä ei tutkijaa häm-

KUVIO 1. Näkemykset parhaasta perustasta Suomen puolustusjärjestelmäksi. (%)

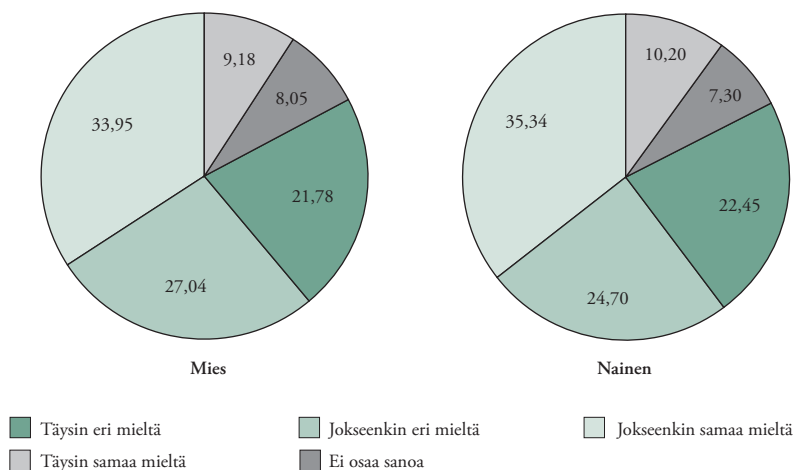
* Valikoivaa asevelvollisuutta arpomalla kannatti yhteensä 7 vastaajaa. Vaihtoehtoja, jotka perustuvat vain naisia koskevaan ylliseen tai valikoivaan asevelvollisuuteen ei kannattanut yksikään.

mästyä. Ammattisotiluudesta on mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa muodostunut nykymallin antiteesi, jonka kautta nykyjärjestelmää on eri tavoin perusteltu. Erittäin vähän on julkisessa keskustelussa pohdittu muunlaisia ratkaisuja näiden ääripäiden ohella. On luotu yksinkertaistettua mielikuvaa kansalaissotilaalle vastakkaisesta palkkasoturuudesta. Niin muodoin on annettu ymmärtää että ammattilaisotiluuteen perustuva järjestelmä edellyttäisi raskasta ja taloudellisesti kallista varustelua ja saattaisi houkutelaa äärimilitaristitkin värväytymään. (Ahtiainen 2005; *Helsingin Sanomat* 2005; Kotro 2007.) Reserviläisyys ja siviilikoulutus sekä -osaaminen on nähty meriittinä myös kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä. Suomi on siitä poikkeuksellinen länsimaa, että se lähettää kriisinhallintatehtäviin edelleen etupäässä vapaaehtoisia reserviläisiä. (Jämsä 2004; Kaskeala 2006; Puheloinen 2006.) Epäilemättä tästä on suomalaisilla ollut merkittävää etua toimittaessa yhdessä paikallisten siviilitoimi-

joiden kanssa.

Myöskään naisarmeijaa ei nähnyt realistisena kukaan. Kysymys taisi olla tältä osin hypoteettinen, sillä eipä tästä ole juuri maailmanhistoriassa esimerkkejäkään. Antiikin Kreikan myytti Mustanmeren rannalla muinoin eläneistä amazoneista jää ikuisiksi myytiksi. Joshua Goldsteinin (2001) karkean arvion mukaan suunnilleen 97 % kaikista maailman sotilaista on edelleen ja on ollut miehiä. Vain kuudessa maassa niistä kahdestasadasta, joilla on armeija, on naisten osuus ollut yli 5 %. Suomen armeijassa varusmiespalvelusta suorittavien naisten osuus on pysynyt parin prosentin tuntumassa. Yhtä vähän heitä on upseereista tällä hetkellä (vuonna 2008 yhteensä 68 henkilöä, pari prosenttia kaikista upseereista). Koska vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat naiset etenevät miehiä useammin johtamiskoulutukseen, heitä on kuitenkin aliupseeristossa suhteellisesti enemmän. Heidän osuutensa on tosin ollut viime vuodet tasaaisessa laskussa (vuonna 2008 naisia oli

KUVIO 2. ”Mitä mieltä olet seuraavista asevelvollisuutta koskevista väitteistä?” Suhtautuminen kaikkia koskevaan kansalaispalvelukseen, joka voitaisiin suorittaa siviili- tai varusmiespalveluna (% miehet ja naiset).

aliupseereista noin 12 %, kun vuonna 2004 osuus oli vielä 17,5 %). Naisia hakeutuu ja pääsee myös suhteellisesti hivenen enemmän kriisinhallintatehtäviin. Viime vuodet naisten osuus sekä hakijoista että valituista on ollut nelisen prosenttia.

Naisrauhanturvaajien kokonaismäärä on kuitenkin vaatimaton. Kaikkiaan vain noin 400 kaikista 47 000:sta Suomen tähän saakka maailmalle lähettämistä rauhanturvaajista on ollut naisia. Kirjoittamishetkellä Afganistanin ISAF-operaation 145 sotilaan osastossa oli kolme naista; Kosovon KFOR-operaation 250 sotilaan joukossa heitä oli kymmenen. Suomi on osallistunut sotilaalliseen kriisinhallintaan vuodesta 1956 (Suezilla) ja ensimmäiset naiset pääsivät mukaan vuonna 1991 Libanonin ja Golanin operaatioihin. (Jukarainen & Terävä 2010, 24; 36–37; Vesa 2007.) Hakijamäärä on viime vuosikymmenen kuluessa romahtanut – niin miesten kuin naistenkin osalta. Naisten sotilaallinen kriisinhallintatyö on tämän kehityksen tuloksena pudonnut hyvin marginaaliseksi. Kun vielä 1990-luvun alussa naisia oli hakijoiden joukossa neljätuhatta, heitä on kuluvana vuonna ollut kesäkuuhun mennessä vain 19.

NAISILLE OIKEUDET JA MIEHELLE VELVOLLISUUS

Jos nuoret eivät innostukaan palkka-armeijasta, on isolla osalla heillä valmius laajentaa kansalaisarmeijan käsitettä kattamaan myös naiset. Naisten oikeus suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus on nuorille jo itsestäänselvyys – etenkin nuorille naisille itselleen. Tytöt ja naiset ovat miehiä vahvemmin täysin samaa mieltä väitteen ”On hyvä että myös naisilla on mahdollisuus suorittaa vapaaehtoinen varusmiespalvelus” kanssa. Nuorista naisista peräti 50 % oli ehdottomasti tätä mieltä ja 29 % jokseenkin samaa mieltä. Nuorten miesten keskuudessa on enemmän varauksellisuutta. Heistä 37 % voi täysin alkekirjoittaa väitteen, 39 % on jokseenkin tätä mieltä. Täysin naisten asepalvelusta vastaan on

kuitenkin hyvin pieni joukko: 5 % miehistä ja 4 % naisista. Ehkä hieman paradoksaalisesti nuoret naiset kokevat kuitenkin miehiä yleisemmin, että armeija on miesten koulu: eli testatun väitteen mukaan ”tekee pojista miehiä”. Näin kokee ainakin jossain määrin 63 % naisista mutta 56 % miehistä.

Miesten asevelvollisuutta epätasa-arvoisena pitävä Arno Kotro näkee naisten vapaaehtoisen asepalveluksen rakentuneen naisten oikeuskysymykseksi, syrjinnän vastaiseksi tasa-arvo-toimeksi. Naisten asepalvelusmahdollisuutta luotaessa asevelvollisuudesta lakattiin puhumasta velvollisuutena, kyse oli oikeudesta, pääsystä ”viimeiseen miehiseen linnakkeeseen”. Kotro esittää kiusallisen osuvan kysymyksen: ”Miksi joka toinen suomalainen pitää vankeustuomion uhalla pakottaa nauttimaan oikeuksistaan?” (Kotro 2007, 75). Totaalikieltäytyminen sekä siviili- että asepalveluksesta kun johtaa miehellä ehdottomaan vankeusrangaistukseen puolen jäljellä olevan palvelusajan kestäväksi ajaksi. Kun aika lasketaan siviilipalvelusajan mukaan, on maksimirangaistus pisimmillään 181 vuorokautta. Totaalikieltäytyjiä on Aseistakieltäytyjäliiton mukaan vuosittain noin 40–80. (AKL 2010.) Nuorisobarometriin osallistuneista nuorista noin 40 %, niin miehet kuin naisetkin, ovat Kotron kanssa ainakin jossain määrin samaa mieltä: vain miehiin kohdistuva asevelvollisuus on epäoikeudenmukainen. Kuitenkaan he eivät ratkaisuksi tähän tasa-arvo-ongelmaan ole kaikki ensisijassa esittämässä kaikkia koskevaa asevelvollisuutta, vaan vaihtoehtojen kirjo hajautuu kuten kuvio 1 edellä osoittaa. Kaikkia velvoittava kansalaispalvelus, joka sisältäisi asepalvelun ohella myös siviilipalveluvaihtoehdon, saa sen sijaan varsin laajan tuen nuorilta. Peräti 43 % miehistä ja 45 % naisista ainakin varauksin tukee tällaista vaihtoehtoa. Toisin sanoen merkittävä osa nuorista naisista olisi asettamassa itselleen velvollisuutta maanpuolustamiseen ja pitää nykyistä vain miehiä koskevaa velvollisuutta epäoikeudenmukaisena.

Kun SDP-nuoret kevättalvella 2010 heit-

tivät ilmaan ajatuksen kansalaispalvelusta, kysyi *Helsingin Sanomat* asian uutisointinsa yhteydessä muutamalta nuorelta naiselta heidän kantaansa asiaan. Nuorten kannanotot kuvaavat hyvin barometrin tulosta: noin joka toinen nuori nainen kannattaisi kansalaispalvelua tasa-arvoisena ratkaisuna, joka toinen pitäytyisi nykytilanteessa, jossa sukupuoli määrittää samasta asiasta toiselle velvollisuuden, toiselle oikeuden. Uutiskuvateksti kertoo, että 18-vuotiaan Lotan mielestä kansalaispalvelu toisi lisää tasa-arvoa miesten ja naisten välille ja olisi ”mielenkiintoista”. Sen sijaan 20-vuotias Pihla ei kannata kansalaispalvelua, vaan toteaa: ”Minusta intti on hyvä pojille, se tekee pojista miehiä. Intti on maanpuolustusta varten, vapaaehtoisuudessa idea on toinen. Siinä katoaisi perusajatus.” (Hautamäki & Kaarto 2010.)

Tutkimuksessani Nuorten naisten maanpuolustuksellinen orientaatio 2000-luvulla (2006–2009) havaitsin vastaavan asetelman: asepalvelus koetaan miehelle kansalaisvelvollisuutena, naiselle kansalaisoikeutena. Haastattelin vuonna 2006 yhteensä 21:tä 17–29-vuotiaista naista kartoittaakseni heidän tulkintojaan nuorille naisille mahdollisista maanpuolustusrooleista. Haastateltavana oli eri-ikäisiä maanpuolustustoiminta-aktiiveja (sotilaskotisisaria, vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita ja kaksi maanpuolustuskurssin käynyttä lukiolaista) ja nuoria joilla ei ollut kytköstä mihinkään maanpuolustusorganisaatioon. Eräänlaisen rajapintaryhmän muodostivat viisi marttaa, jotka eivät tienneet Marttaliiton olevan myös Naisten Valmiusliittoon kuuluva jäsenjärjestö poikkeusolotehtävineen. Tutkimuksen päätulos oli, että nuoret naiset liittivät sotilaallisen maskuliinisuuden miehuuteen, kun sen sijaan naiseudesta heillä oli laaja ja monipuolinen tulkinta. Nuoren naisen edessä oli erilaisia tapoja olla nainen ja mitkään valinnat eivät olleet toisiaan poissulkevia; nainen saattoi kokeilla kaikkea löytääkseen ’oman juttunsa’. Asepalveluksen käyneet naiset olivat tosin kokeneet ristiriitaa heiltä odotetun naiseuden ja heidän itse kokemansa yksilöllisen

naiseuden kesken. Asepalvelusta suorittavilla naisilla nähtiin myös yleisemmin olevan yhteiskunnallinen paine esiintyä miehekkäämpinä kuin he haluaisivat. Miehen ensisijainen toimintamuoto on kuitenkin olla sotilas – kaikki muu tuli arvoasteikossa tämän jälkeen. Esimerkiksi sotilaskotisisaret kokivat vieraana miehen jakamassa heidän vapaaehtoisia avustavia maanpuolustustehtäviään, vaikka itse työmuoto eli ravitsemusalan työ ja palveluammatti sinänsä olisikin soveltunut miehelle. Heille itselleen oli kuitenkin luontevaa hankkia kokemusta ”tiskin molemmilta puolilta”, niin varusmiesasiakkaana kuin palvelevana sotilaskotisisarena. (Jukarainen 2007.)

JOKO ALETTAISIIIN PUHUA OIKEILLA NIMILLÄ?

Miehiä on totuttu pitämään vertailukohtana ja ongelmana tasa-arvokeskustelussa. (Varanka 2007, 225.) Turvallisuuspoliittista keskustelua on kuitenkin käyty lähestulkoon sukupuolettomasti, sukupuolimykästi. Näin siitäkkin huolimatta, että useissa tutkimuksissa on osoitettu Suomen turvallisuusalan organisaatioiden ja päätöksenteon miesvaltaisuus sekä kulttuurin maskuliinisuus (esim. Jokinen 2000; Jukarainen 2005; Jukarainen & Terävä 2010; Pitkänen 2009; Tallberg 1996, 2009). Sukupuolimykkyys on turvallisuuspolitiikassamme merkinnyt sitä, ettei sukupuolten eroja ja tarpeita tunnusteta saati huomioida. Oletuksena on, ettei tasa-arvo-ongelmia ole. Turvallisuusalan miesvaltaisissa yhteisöissä on tätä kautta päädytty miehisen standardin soveltamiseen, jolloin eri-ikäisten miesten erot on saatettu noteerata, mutta miesten ja naisten erilaisuutta ei. Tasa-arvoa on siis toteutettu yhden sukupuolen osalta. Sukupuolimykkyudessa ei turvallisuusalan sukupuolittuneita ilmiöitä pystytty käsittelemään. (Jukarainen & Terävä 2010.) Suomessa ei ole esimerkiksi kyetty erittelemään, mitä naisten lisäarvoa naiset tuovat kriisinhallintaan. Tämä on erityisen harmillista sikäli, että ”naispoten-

tiaalia” näyttäisi olevan. Nuorisobarometrin kysymykseen ”Olisin itse valmis lähtemään kansainvälisiin kehitysyhteistyö- tai kriisinhallinta-tehtäviin” vastasi myönteisesti (joko jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä) peräti 45 % naisista. Miehillä vastaavaa halukkuutta oli muutaman prosenttiyksikön vähemmän. Suomessa ei ole myöskään liiemmin puhuttu siitä, miten nykymies kokee sen miehuuden mallin, johon hän sotilas- ja rauhanturvakulttuurissa törmää. Onko hänellä esimerkiksi varaa olla heikko ja haavoittuvainen? Suomessa ei ole myöskään lakattu puhumasta asevelvollisista miehistä kansallisen nuorison kategoriana. Varsinkin kansanterveydellinen ”huolipuhe” – asevelvollisten huonosta kunnosta, painonnoususta, tupakoinnista ja niin edelleen – viittaa nuorilla tai nuorella sukupolvella täysin sukupuolisokeasti vain miespuolisiin asevelvollisiin. Naispuolisille asevelvollisille ja reserviläisille (siis vapaaehtoisen asepalvelun kautta asevelvollisuuden hankkineille naisille) jää nuorisopoliittisessa ja kansanterveydellisessä keskustelussa sivullisen rooli. Heidän fyysisen kunnon seurannastaan tai kehittymisestään ei olla kiinnostuneita. Vaikka asepalvelusnaisia ja naispuolisia reserviläisiä testataan ja mitataan samassa yhteydessä kuin miehiäkin, heidän tuloksiaan ei tilastoida tai raportoida. Näin ollen esimerkiksi varusteiden kehittämistyötä tehdään pelkästään tietynlaista maskuliinista fysiikkaa priorisoimalla. (Jukarainen 2005; Mylläri & Terävä 2010.)

Arto Nokkalan (2008) mukaan massa-armeijan perusta oli pitkälti maatalousyhteiskunnassa. Kaupungistuminen ja kansainvälistyminen ovat kuitenkin nyt haastaneet perinteistä suomalaista arvomaailmaa. Nokkalan arvion mukaan armeijan ammattilaistumiskehitys jatkuu myös Suomessa, joskin muita eurooppalaisia maita hitaammin. Hitauden takana ovat ennen muuta suomalaista identiteettiä ylläpitävät ratkaisut. Yleinen asevelvollisuus muuttunee siis hitaasti juuri identiteettipoliittisista syistä. Miesten asevelvollisuus on toisaalta sopinut myös nykyajan elämishakuisen nuoren – niin

miehen kuin naisenkin – mentaliteettiin. Varusmiespalveluksen suosiota pitää Nokkalan mukaan yllä myös se, että siihen saatetaan nyt liittää erityistä elämyksellisyyttä. ”Palvelus voikin kiinnostaa nuorta siksi, että se kaikkine ulkoilmaelämineen ja fyysisine haasteineen poikkeaa niin paljon normaalista.” (Nokkala 2008.) Muutosta turvallisuusalalle joka tapauksessa tarvitaan – ei yksin asevelvollisuusjärjestelmään. Turvallisuusympäristömme muutokset edellyttävät meitä katsomaan turvallisuustoimijuutta uudessa valossa. On kysyttävä ja vastattava avoimesti: ketä tarvitsemme ja millaisiin tehtäviin? Kun nyt tiedämme että turvallisuuspoliittisten ratkaisujen nykytila ei nuoria kaikilta osin tyydytä, voisimme myös antaa heille enemmän valtaa tarjoilla näihin kysymyksiin ratkaisuja. Maanpuolustuskorkeakoulun professori Aki-Mauri Huhtisen sanoin: ”Parasta propagandaa on hyvä yhteiskuntapolitiikka. Jos kaikki tuntevat saavansa äänensä kuuluviin, ihmisiä ei tarvitse pakottaa puolustamaan maataan.” Huhtinen arvelee, että nykyistä yltyökyllöllistä vaihetta seuraa uusyhteisöllisyyden nousu. Tämän onnistuminen kuitenkin edellyttää, että kansalliset myytit avataan tuoreille tulkinnoille. Keskeistä on löytää muun muassa keinot, joilla maahanmuuttajatkkin saataisiin tuntemaan Suomi omaksi maakseen ja omaksumaan sen identiteettitarinat. (Saarikoski 2010.) Tähän lisäisin, että sama koskee myös suomalaisia naisia, joilla on ”talvisota”-identiteettdiskurssissa ollut tähän saakka paljolti sivustakatsojan rooli.

LÄHTEET

- Ahlbäck, Anders (2010) Asevelvollisuus, miehuus ja sukupuolten tasa-arvo. Teoksessa Pirjo Jukarainen & Sirkku Terävä (toim.) *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva, 131–144.
- Ahtiainen, Ilkka (2005) Tutkijat: ammattilaistuminen haastaa asevelvollisuuden. ”Keskustelu jumittunut kahteen vaihtoehtoon: joko asevelvollisuus tai puhdas ammattiarmeija”. *Helsingin Sanomat*.
- AKL (2010) Totaalikieltäytyminen. Internet-osoitteessa: akl-web.fi/totaali. (Viitattu 2.7.2010.)

- Goldstein, Joshua S. (2001) *War and Gender. How Gender Shapes the War System and Vice Versa*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hautamäki, Jaakko & Kaarto, Hanna (2010) SDP haluaa miehet ja naiset samalle viivalle asevelvollisuudessa. *Helsingin Sanomat* 17.2.2010.
- Helsingin Sanomat (2005) Yleinen asevelvollisuus on yhä osa Suomen puolustusratkaisua. Pääkirjoitus. *Helsingin Sanomat* 16.1.2005.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus: Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Jukarainen, Pirjo (2005) Nuoret miehet – Maanpuolustuksen ruumiillistumat. *Nuorisotutkimus* vol. 23, 1, 61–66.
- Jukarainen, Pirjo (2007) Nuorten naisten tulkintoja maanpuolustuksen mediakuvastosta. *Nuorisotutkimus* vol. 25, 3, 68–81.
- Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku (2010, toim.) *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva.
- Jukarainen, Pirjo & Terävä, Sirkku (2010) Turvallisuuden ja tasa-arvon tulevaisuus. Teoksessa Pirjo Jukarainen & Sirkku Terävä (toim.) *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva, 273–278.
- Jämsä, Markku (2004) Asepalvelus muuttuvassa turvallisuuden toimintaympäristössä. *Sotilas-aikakauslehti* vol. 9, 8, 9–14.
- Kaskeala, Juhani (2006) Kriisinhallinnasta tukea Suomen puolustukseen. *Helsingin Sanomat*, Vieraskynä 22.7.2006.
- Kotro, Arno (2007) Armeija – Tasa-arvon sokea piste. Teoksessa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (toim.) *Mies vailla tasa-arvoa*. Helsinki: Tammi, 71–83.
- Laitinen, Kari (2005) Suomalainen asevelvollisuus. Historiallinen kaari, kehitys ja kansallinen olemus. Teoksessa Kari Laitinen & Arto Nokkala (toim.) *Suomalainen asevelvollisuus – historiaa, haasteita ja tulevaisuutta*. Puolustusministeriön julkaisuja 1/2005. Helsinki: Puolustusministeriö, 7–118.
- Leinonen, Minna & Talola, Niina & Terävä, Sirkku & Uosukainen, Katja (2008) *Naisten ja miesten työhyvinvointi ja tasa-arvo Puolustusvoimissa 2007*. MATINE sarja A 2008/3. Helsinki: Edita.
- MTS (1999). MTS tutkimukset 1998. *MTS:n tutkimus- ja seminaariselosteita* No 10. Helsinki: Maanpuolustus-tiedotuksen suunnittelukunta.
- MTS (2009) Suomalaisen mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. *Tiedotteita ja katsauksia*, joulukuu 2009. Helsinki: Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta.
- Mylläri, Anu Rohima & Terävä, Sirkku (2010) Monimuotoisuus varuskunnassa – Kampanja vai toiminnan perusta? Teoksessa Pirjo Jukarainen & Sirkku Terävä (toim.) *Tasa-arvoinen turvallisuus? Sukupuolten yhdenvertaisuus suomalaisessa maanpuolustuksessa ja kriisinhallinnassa*. Helsinki: Minerva, 161–177.
- Nokkala, Arto (2008) Kohti ammattiarmeijoita. *Suomen Sotilas*. Luettavissa: www.suomensotilas.fi/artikkelit_ammattiarmeijoita.php. (Viitattu 4.7.2010.)
- Pitkänen, Ville-Veikko (2009) The Gender Perspective in the Training and Recruitment of Finnish Civilian Crisis Management Experts. Teoksessa *CMC Finland Yearbook on Civilian Crisis Management Studies*. Kuopio: Kriisinhallintakeskus CMC Finland, 20–47.
- Puheloinen, Ari (2006) Vaikka puolustusvoimat supistuu, tarvitsemme yleisen asevelvollisuuden. Puolustusvoimain komentajan puhe 178. maanpuolustuskurssin avajaisissa 18.9.2008. Luettavissa: www.mil.fi/puolustusvoimainkommentaja/2408.dsp. (Viitattu 6.4.2010.)
- Saarikoski, Saska (2010) Reilua maata halutaan puolustaa. Yhteiskunnan hajoaminen on vaara myös maanpuolustukselle, sanoo maanpuolustuskorkeakoulun professori Aki-Mauri Huhtinen. *Kulttuuri*. *Helsingin Sanomat* 4.6.2010.
- Tallberg, Teemu (1996) Tekstit joissa miehiä tehdään. Taistelijan oppaan ja Varusmiehen käsikirjan diskursssianalyttinen luenta. *Kulttuuritutkimus* vol 13, 4, 25–34.
- Tallberg, Teemu (2009) *The Gendered Social Organization of Defence*. Economics and Society 193. Helsinki: Hanken School of Economics.
- Varanka, Jouni (2007) Mitä naisten aseman parantaminen antaa miehille? Teoksessa Arno Kotro & Hannu T. Sepponen (toim.) *Mies vailla tasa-arvoa*. Helsinki: Tammi, 225–233.
- Vesa, Unto (2007) Continuity and Change in the Finnish Debate on Peacekeeping. *International Peacekeeping*, vol 14, 4, 524–537.

NUORTEN TURVATTOMUUS JA EPÄVARMUUS VUONNA 2010

TURVATTOMUUS, EPÄVARMUUS JA RISKIT

Tässä artikkelissa tarkastellaan, millaisia ovat nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden aiheet. Olemme kiinnostuneita erityisesti siitä, miten nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuudet jakautuvat läheisiin ja kaukaiisiin turvattomuustekijöihin. Lisäksi tutkimme, mitkä tekijät ovat yhteydessä nuorten kokemaan turvattomuuteen ja epävarmuuteen.

Kansa tietää lööpeistä, mikä on viikon vaara, eikä tietoisuus riskeistä ole uusi ilmiö. Niklas Luhmann (1994) kuvasi jo 1970-luvun puolivälissä sitä, miten maailmanyhteiskunta järjestyy nykyhetkessä joukkoviestinnän avulla, kun saadaan reaaliaikaisesti tietoa maailmalla tapahtuvista katastrofeista. Antti Eskola (1984) pohti ihmisten huolestuneisuuden uudenlaisia piirteitä. Kun aiemmin huolestuneisuus oli ollut sisäistä ahdistuneisuutta, uusi huolestuneisuus merkitsi pelkoa sivilisaatiokehityksen katkeamisesta ekokatastrofien ja ydintuhojen vuoksi. Kaukaiset uhkat tunkeutuvat ihmisten tietoisuuteen. Omaa elämää ja tulevaisuutta peilataan vanhoihin ja uusiin uhkiin. Silti oman elämän ahdistukset ja tragediat säilyttävät sijan ahdistuksen lähteinä.

Länsimaisittain voidaan puhua turvallisuuden paradokseista, joissa ytimenä on pyrkimys

turvallisuuteen turvattomuuden, epävarmuuden ja epäjatkuvuuksien maailmassa ja eri alueilla kuten sosiaalisessa toiminnassa, moraalissa, politiikassa. Turvallisuuteen pyritään, mutta tämä pyrkimys johtaa samalla syvempään turvattomuuden tiedostamiseen, kun ymmärretään ihmisten ja järjestelmien toimintaan liittyvät uhkat ja riskit. Ihminen on itse paitsi turvattomuuden kokija, myös äärimmäisen turvattomuuden tuottaja. (Berki 1986.) Ei voida sanoa, että nykyaika olisi välttämättä turvattomampi kuin ennen, koska sotaa, sairauksia ja muita turvallisuusuhkia on ollut aina. Eri tieteenalojen pyrkimys riskien hallintaan ja elämän ongelmien ratkaisuun on kasvanut koko ajan, mutta ratkaisuja on vaikea löytää, ja samalla tunnistetaan uusia uhkia ja riskejä. Esimerkiksi lääketieteessä riski-termin käyttö on lisääntynyt huimaavasti (Furedi 1997). Traditoiden murtuminen ja katoaminen voi merkitä osalle kaaosta ja tulevaisuuden uskon menetystä, joillekin vapautta (Watts 1976). Kysymyksenä on se, miten löytää mielenrauha ja turvallisuus maailmassa, jonka perusluonteena on turvattomuus ja muutos.

Empiirisesti on haasteellista tutkia nuorten kokemia epävarmuuden ja turvattomuuden aiheita sekä analysoida kaukaisempien ja läheisten turvattomuustekijöiden suhdetta. Määritelmät auttavat hahmottamaan turvallisuuden eri ulottuvuuksia. Kerstin Andersson (1986) jäsentää turvallisuuden itseturvallisuuteen ja ulkoisiin turvallisuustekijöihin, joissa alalajeina ovat materiaallinen turvallisuus, ympäristöturvallisuus, suhteiden turvallisuus ja kontrolliturvallisuus. Franz-Xaver Kaufmann (1970) jaottelee turvallisuuden itseturvallisuuteen, taloudelliseen turvallisuuteen, orientointiturvallisuuteen ja systeemiturvallisuuteen, joka sisältää sekä teknisen että poliittisen turvallisuuden riskeineen. Orientointiturvallisuus on lähellä Anderssonin näkemystä kontrolliturvallisuudesta, mutta viittaa enemmän sosiaaliseen muutokseen ja anomiaan. Robert N. Berki (1986) jaottelee turvallisuuden uhkat laaja-alaiseen väkivaltaan, globaaliin taloudelliseen lamaan ja taloudelli-

siin eroihin sekä uhkaan, joka tulee läheisestä sosiaalisesta ympäristöstä.

Turvattomuus- ja epävarmuustekijöiden jäsentämiseen voidaan käyttää myös riskien jaotteluja. Riskit voidaan jaotella esimerkiksi yksilötason riskeihin ja yhteiskunnallisiin riskeihin sekä historiallisiin ja uusiin riskeihin. Historiallisista riskeistä on kertynyt aiempaa tietoa, jonka avulla niitä ja niiden vaikutuksia voidaan analysoida toisin kuin uusien riskien. Yhteiskunnallisia riskejä luonnehtii se, että ne koskevat kansalaisia, mutta niitä ei voi vapaaehtoisesti valita. (Schrader-Frechette 1985, 19–20.) Matti Kamppinen ja Petri Raivola (1985) ovat listanneet riskit terveystriskeihin, ekologisiin riskeihin, taloudellisiin riskeihin, poliittisiin riskeihin, sosiaalisiin riskeihin ja psykologisiin riskeihin. Ympäristöriskit voivat liittyä geologisiin ja sääolosuhteisiin, ääriolosuhteisiin, ympäristövaikutuksiin ja teknologisiin välineisiin sekä niiden toimivuuteen (Brown 1988, 116). Valtion ja sen kansalaisten näkökulmasta keskeisiä vaaroja voidaan luokitella ulkosuhteisiin liittyviin uhkiin, rikollisuuteen, saastumiseen ja tekniikan sekä talouden uhkiin (Douglas & Wildavsky 1982).

Nuoria on pidetty yhteiskunnan ilmapuntareina. Nuoret kokevat uusia uhkia ja mahdollisuuksia samalla kun perinteiset siteet perheeseen, koulutukseen ja työelämään ovat heikentyneet. Reitit aikuisuuteen eroavat, vaihtoehtoisia polkuja on paljon ja lopputulos on epävarma. Nuoruuteen on aina liittynyt tiettyä haavoittuvuutta, ja ikävaiheen pidentyminen lisää alttiutta riskeihin. Myöhäismodernin ajan turvattomuus vaikuttaa nuoriin aiempaa vahvemmin, koska nuorilla on itsellään enemmän vastuuta valinnoista ja elämäntapahtumista kuin ennen. (Furlong & Cartmel 2006.) On mahdollista, että työttömyys tai koulun keskeyttäminen tulkitaan johtuvaksi yksilön omista puutteista eikä yhteiskunnan rakenteista, jolloin nuoren koulutukseen ja työhön liittyvät paineet kasvavat (ks. esim. Lähteenmaa 1997).

Nuorten tulevaisuutta ja elämäntulkintoja

koskeva aiempi tutkimus viittaa turvallisuuden kokemusten sekä turvattomuuden ja epävarmuuden kaksinaapaiseen luonteeseen. Vornasen (2000) tutkimuksessa nuorten turvallisuutta selittivät paremmin läheiset perhesuhteisiin ja kouluun liittyvät tekijät, vaikka nuoret pitivät monia globaaleja uhkakuvia turvattomuutta tuottavina asioina. Paul Otto Brunstad (1998) on jaotellut nuorten elämäntulkintoja kahden ulottuvuuden kautta: globaalinen-lokaalinen sekä optimismi–pessimismi. Nuorten elämäntulkintojen globaaleja pessimistisiä sisältöjä olivat ekokatastrofi, ydinsota, nälänhätä, luonnonkatastrofit ja liikakansoittuminen. Lokaalisia pessimistisiä sisältöjä olivat epäonnistuminen koulussa, pelko että läheisille tai ystäville sattuu jotain ikävää, työttömyys ja siihen liittyvät taloudelliset ongelmat, ikävystyminen ja turhautuminen sekä rikollisuus ja väkivalta. Globaali optimismi liittyi kulutustottumusten muutokseen ja lokaali optimismi koulunkäyntiin ja opiskeluun, perheeseen ja ystäviin, terveyteen, ammattiin ja vapaa-aikaan.

Jani Erola (2004) on aiemmassa nuorisobarometritutkimuksessa todennut koetun epävarmuuden vaihtelevan kahdella ulottuvuudella sen mukaan onko kyse yksilöllisestä vai yhteiskunnallisesta epävarmuudesta. Tämän Nuorisobarometrin kyselyssä nuoret ovat vastanneet epävarmuutta ja turvattomuutta koskeviin kysymyksiin, jotka käsittelevät sekä henkilökoh-taiseen elämään, yhteiskunnalliseen tilanteeseen, maailmantilanteeseen ja ympäristöön liittyviä turvattomuustekijöitä. Mittari on erilainen kuin Erolan riskejä koskevassa tarkastelussa mutta antaa mahdollisuuden yksilöllisten ja kaukaisempien turvattomuus- ja epävarmuustekijöiden analyysiin.

Artikkelissamme aineistona oli Nuorisobarometrin 2010 poikkileikkausaineisto (N 1900). Analysoimme 15–29-vuotiaiden nuorten vastauksia kysymykseen: ”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?”. Nuorisobarometrissa nuorille esitettiin suuri joukko erilaisia sekä yksilölliseen

elämään että yhteiskunnallisiin ja globaaleihin asioihin liittyviä epävarmuustekijöitä. Turvattomuus ja epävarmuustekijöiden jakaumat on esitetty tämän raportin alkuosassa, Sami Myllyniemen yleistarkastelussa. Tässä artikkelissa keskitytään turvattomuuden aiheiden jatkoanalyysiin. Käytimme nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden aiheiden tutkimisessa menetelminä eksploraatiivista faktorianalyysia, keskiarvotestejä ja moniluokitteluanalyysia (MCA).

NUORTEN TURVATTOMUUDEN JA EPÄVARMUUDEN LÄHEISET JA KAUKAISET ULOTTUVUUDET

Turvattomuuden ja epävarmuuden yksittäisistä tekijöistä on vaikea muodostaa kokonaiskuva nuorten turvattomuuden sisällöistä ja luonteesta. Teimme faktorianalyysin, jonka tarkoituksena oli tiivistää suuresta muuttujajoukosta yksittäisten kysymysten taustalla olevia turvattomuuden ulottuvuuksia jatkotarkastelua varten. Faktorianalyysia on käytetty erityisesti sellaisten ominaisuuksien tutkimiseen, joita ei voi sellaisenaan havaita (ks. Eskola 1995, 248–249). Turvattomuus ja epävarmuus voivat liittyä useisiin eri elämänalueisiin ja ilmiöihin, joita kyselyssä on mitattu. Faktorianalyysissä tämä moniulotteinen vektoriavaruus supistetaan muutamiksi turvattomuuden ulottuvuuksiksi. Analyysimme tarkoitus oli tutkia, millaisia ovat nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuudet Nuorisobarometri 2010 -aineistossa. Meitä kiinnosti myös, muodostuuko turvattomuuden faktoreista omaan henkilökohtaiseen elämään ja toisaalta kaukaisempiin asioihin liittyviä faktoreita. Kyse ei kuitenkaan ollut etukäteisoletusten testauksesta, vaan pikemminkin eksploraatiivisesta turvattomuuden ulottuvuuksien jäsentämisestä.

Faktorianalyysi tehtiin kysymyksille, joissa tiedusteltiin, kuinka paljon nuori kokee epävarmuutta tai turvattomuutta mainittujen asioiden takia¹. Erilaisilla valinnoilla voidaan saada hyvinkin erilaisia faktorirakenteita (ks.

esim. Eskola, Mäkelä & Suoranta 1995). Faktorianalyysissa käytettiin maximum likelihood -extraktointimenetelmää, promax-rotatiota ja listwise-menetelmää puuttuvien tietojen käsittelyssä. Rotatointimenetelmän valinta suositellaan tehtäväksi sen mukaan, minkälainen on ilmiön taustateoria (Jokivuori & Hietala 2007, Nummenmaa 2004).

Muuttujien alustavissa jakaumatarkasteluissa havaittiin, että turvattomuuskysymyksissä ei ollut puuttuvia tietoja, mutta toisinaan nuori oli valinnut vaihtoehdon ”en osaa sanoa” (EOS). Faktorianalyysissa oli mukana 1537 nuorta. Nämä nuoret ovat niitä, jotka eivät ole vastanneet yhteenkään kysymykseen ”en osaa sanoa” (ks. tarkemmin ”en osaa sanoa” -vastausten tarkastelusta²).

Faktorianalyysi perustuu muuttujien väliseen korrelaatiomatriisiin³. Faktorianalyysi tuotti kuuden faktorin ratkaisun, jonka selitysosuus oli yhteensä 47,4 %. (taulukko 1). Faktoreiden nimeämisessä on huomioitu kaikki faktorille latautuneet turvattomuustekijät (tummennettu taulukkoon 1). Tätä tapaa voidaan pitää faktorianalyysin alkuperäisten tavoitteiden mukaisena nimeämistapana, jolloin uuden muuttujan nimi on jotain muuta kuin alkuperäiset muuttujat. (Ks. Eskola 1995, 253.)

Faktorirakenteen ensimmäinen faktori liittyy henkilökohtaiseen turvattomuuteen. Se nimettiin uhriksi joutumisen riskiksi. Tälle faktorille latautuivat seuraavat muuttujat: itseen kohdistuva seksuaalinen, fyysinen ja henkinen väkivalta, oma syrjäytyminen, yksinäisyys, asuinympäristön turvallisuus ja oma terveys. Tälle faktorille niputtuvat selkeästi uhkat, jotka tulevat läheisestä sosiaalisesta ympäristöstä (Berki 1986). Oman syrjäytymisen latautuminen samalle faktorille väkivallan uhan ja yksinäisyyden kanssa viittaa siihen, että nuorten mielessä syrjäytyminen voi merkitä syrjintää, jossa nuori joutuu syrjään kavereista, ryhmästä ja yhteisöistä sekä yksinäisyyden kokemuksesta (ks. Törrönen & Vornanen 2002, 37–39).

Toinen faktori kuvaa tietyllä tavalla globaale-

TAULUKKO 1. Turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuudet (faktorianalyysi, maximum likelihood, promax, listvise)

Faktorin nimi ja muuttujat	F1	F2	F3	F4	F5	F6	Kommunaliteetti
Uhriksi joutumisen riskit							
Itseen kohdistuva seksuaalinen väkivalta	,903	-,145	-,012	,003	-,004	-,065	,65
Itseen kohdistuva fyysinen väkivalta	,862	-,105	,075	-,121	,040	-,063	,61
Itseen kohdistuva henkinen väkivalta	,834	-,003	,036	-,097	,049	-,092	,63
Oma syrjäytyminen	,677	,111	-,001	-,107	-,097	,089	,49
Oma yksinäisyys	,642	,057	,021	,021	-,103	,040	,44
Asuinympäristön turvallisuus	,547	,024	-,015	,040	-,040	,138	,39
Oma terveys	,360	,209	-,071	-,036	-,018	,246	,37
Ihmisen toiminnan epäeettisyys							
Yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet	-,076	,924	,010	-,023	-,195	-,048	,53
Maailmantalous	-,061	,770	,053	-,043	,048	-,022	,58
Maailmanpoliittinen tilanne	,050	,624	,066	,039	-,123	,080	,46
Ihmisestä johtuva ilmastomuutos	-,075	,595	,120	-,070	,065	,013	,40
Kansainvälinen terrorismi	,102	,538	-,051	,030	,151	-,022	,50
Kulkutaudit kuten sikainfluenssa	,149	,520	-,073	-,036	,152	-,044	,43
Energianriittävyys	-,058	,484	-,128	-,056	,397	-,026	,47
Hyvinvointipalvelujen tulevaisuus	-,007	,442	,109	,126	,151	,007	,53
Tietoverkkoihin kohdistuva rikollisuus	,044	,373	,089	,187	,165	-,043	,52
Polarisaatio ja yhteisvastuun heikkeneminen							
Suomalaisten eriarvoistuminen	,032	-,042	,795	-,028	,028	,002	,60
Yhteisöllisyyden heikkeneminen	-,010	-,042	,766	,031	,066	-,023	,61
Väestön ikääntyminen	,007	,121	,671	-,057	-,033	,029	,50
Rasistinen väkivalta	,104	-,014	,553	,117	,015	,006	,46
Nuorten syrjäytyminen	-,008	,174	,499	,041	-,072	,039	,39
Kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka							
Venäjä	-,175	-,045	,030	,752	-,064	,008	,44
Islam	-,161	-,105	,060	,737	-,074	,030	,41
Eun laajeneminen	,063	,111	,005	,618	-,086	,036	,49
Talouden globalisoituminen	,104	,105	-,054	,577	,121	-,031	,56
Maapallon väestönkasvu	,021	,217	-,039	,526	,064	,027	,54
Uskontojen väliset konfliktit	,007	-,087	,392	,458	-,022	-,022	,49
Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen	,030	,330	,035	,373	-,063	-,036	,40
Joukkotuhooajat, esim. ydinaseet	,147	,032	,029	,359	,327	-,051	,51
Ympäristökatastrofit							
Luonnonkatastrofit	-,107	-,090	,005	-,068	,802	,114	,50
Ympäristön saastuminen	-,108	,081	,113	-,097	,678	,046	,50
Sotilaallinen hyökkäys Suomeen	,198	-,012	-,057	,016	,541	-,038	,39
Henkilökohtaisen elämän riskit							
Oma toimeentulo	-,121	-,002	,024	-,048	,086	,737	,51
Oma turvallisuus	,135	,032	,006	-,105	,012	,598	,43
Työn saaminen	-,073	-,045	,055	-,005	,080	,543	,30
Perheenjäsenten turvallisuus	,106	-,078	-,070	,205	-,013	,491	,32
Opiskelu	,147	-,100	,000	,183	-,027	,313	,18
Ominaisarvo	11,1	2,7	1,3	1,2	0,7	0,5	
Faktoreiden kumulatiivinen selitysosuus 47,4 (%)							

ja riskejä ja niihin liittyvää epävarmuutta. Koska toisen faktorin kärkimuuttujana ovat yhteiskunnassa vallitsevat arvot ja asenteet, päätettiin faktorin nimenä ihmisen toiminnan epäeettisyydeksi, joka ilmentää nuoren epäluottamusta yhteiskunnan ja maailmantilanteen turvallisuuteen ja ihmisen kykyyn toimia eettisesti. Tälle faktorille latautuvat muut muuttujat liittyvät kaikki ihmisen toiminnan ennakoimattomuudesta ja epäeettisyydestä johtuviin riskeihin, ja niitä ovat maailmantalous, maailmanpoliittinen tilanne, ihmisestä johtuva ilmastonmuutos, kansainvälinen terrorismi, kulkutaudit sekä energian riittävyys, hyvinvointipalvelujen tulevaisuus ja tietoverkkoihin kohdistuva rikollisuus.

Faktoreista kolmas muodostaa selkeän suomalaisen yhteiskunnan pulmatilanteisiin liittyvän ulottuvuuden, ja se nimettiin polarisaation ja yhteisvastuun katoamisen faktoriksi. Faktorille latautuvat muuttujat ilmentävät epävarmuutta eri väestöryhmien turvallisuuden uhkista: suomalaisten eriarvoistuminen, yhteisöllisyyden heikkeneminen, väestön ikääntyminen, rasistinen väkivalta ja nuorten syrjäytyminen. Neljäs faktorin liittyy kansainvälisen politiikan ja uskontojen välisiin suhteisiin. Tälle faktorille latautuvat seuraavat muuttujat: Venäjä Suomen lähialueena, islam, EU:n laajeneminen, talouden globalisoituminen, maapallon väestönkasvu, uskontojen väliset konfliktit, maahanmuuttajien

lisääntyminen ja joukkotuhoaseet.

Viidentenä faktorina on ympäristökatastrofien faktorin, jolle latautuvat muuttujat luonnonkatastrofeista, ympäristön saastumisesta ja yllättäen: sotilaallisesta hyökkäyksestä Suomeen! Viimeinen faktorin liittyy henkilökohtaisen elämän turvattomuustekijöihin. Tässä faktorissa kärkimuuttujana on omaan toimeentuloon liittyvä turvattomuus ja siihen liittyvinä muina epävarmuustekijöinä oma turvallisuus, työn saaminen, perheenjäsenen turvallisuus ja opiskelu. Furlongin ja Cartmelin (2006) tulkintaa mukaillen voitaisiin ajatella, että nuoruuden ikävaiheen pidentyminen ja monet nuoren vastuulla olevat valinnat lisäävät epävarmuutta ja henkilökohtaisen elämän riskejä.

Faktoreiden välisten korrelaatioiden avulla voidaan tarkastella turvattomuuden ulottuvuuksien välisiä yhteyksiä ja turvattomuuden käsitteellistä kokonaisuutta. Turvattomuuden ulottuvuuksilla näyttää olevan varsin vahva keskinäinen korrelaatio (ks. taulukko 2).

Faktoreiden keskinäinen korrelaatio osoittaa, että henkilökohtaisten ja kaukaisempien turvattomuuden ulottuvuuksien välillä on yhteys. Vahvimmin (>0,6 voimakkaat korrelaatiot) toisiinsa korreloivat ympäristökatastrofit ja ihmisen toiminnan epäeettisyys (,733) sekä kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka sekä ihmisen toiminnan epäeettisyys (,722). Myös

TAULUKKO 2. Turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksia kuvaavien faktoreiden väliset korrelaatiot.

Faktorit	Uhriksi joutumisen riskit	Ihmisen toiminnan epäeettisyys	Polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen	Kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka	Ympäristökatastrofit	Henkilökohtaisen elämän riskit
Uhriksi joutumisen riskit	1,000					
Ihmisen toiminnan epäeettisyys	,573	1,000				
Polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen	,306	,579	1,000			
Kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka	,411	,722	,674	1,000		
Ympäristökatastrofit	,479	,733	,430	,562	1,000	
Henkilökohtaisen elämän riskit	,417	,444	,350	,332	,348	1,000

kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka sekä polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen korreloivat voimakkaasti keskenään (.674). On huomattava, että näille faktoreille on latautunut samankaltaisia muuttujia, mikä selittää korrelaation vahvuutta. Yli 0,5 korrelaatioita oli myös ihmisen toiminnan epäeettisyyden ja uhriksi joutumisen riskin välillä (.573) samoin kuin polarisaation ja yhteisvastuun katoamisen sekä ihmisen toiminnan epäeettisyyden välillä (.579).

Näyttää siltä, että turvattomuudessa on kyse kokonaisvaltaisesta, jopa amebamaisesta kokemuksesta, jossa turvattomuus saa erilaisia sisällöllisiä painotuksia. Ilmiötä voi tietyllä tavalla verrata esimerkiksi onnellisuuden kokemukseen, jossa tiivistyy arvio elämän kokemuksesta ikään kuin päihinänkuoressa (ks. Karisto 1984). Keskinäiset korrelaatiot kertovat myös valitun mittarin rakenteesta ja sisällöllisestä rakenteesta. Koska kaikki muuttujat mittaavat turvattomuutta ja epävarmuutta, on luonnollista ja jopa toivottavaa, että muuttujat korreloivat keskenään. Tämä huomioiden on kuitenkin mahdollista lisätä käsitteellistä ymmärrystä turvattomuudesta.

NUORTEN TURVATTOMUUTEEN JA EPÄVARMUUTEEN YHTEYDESSÄ OLEVAT TEKIJÄT

Yhtenä kiinnostuksen aiheena tässä artikkelissa oli tutkia, mitkä tekijät ovat yhteydessä eri turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksiin. Käytimme faktoripistemäärämuuttujia⁴, joiden etuna on, että ne ottavat huomioon koko moniulotteisen faktorirakenteen (Vehkalahti 2008, 112). Niiden avulla tutkittiin, onko nuorten kokemissa turvattomuuden aiheissa eroja sukupuolen, iän, perhemuodon, pääasiallisen opiskelun, opiskelun tason tai pääasiallisen toimen suhteen⁵.

Faktoripistemääriä on kritisoitu siitä, että niiden kautta saatavien muuttujien sisältö on käsitteellisesti ”amebamainen” (Jokivuori &

Hietala 2006, 104). Kuitenkin turvattomuuden ja epävarmuuden kokemusten tarkastelemiseen tällainen amebamainen lähestymistapa ja faktoripistemäärien käyttäminen mielestämme sopii. Faktoripistemuuettujat ilmentävät tietyllä tavalla turvattomuuden kokemuksessa olevia ulottuvuuksia, jotka voivat mennä toisten turvattomuutta tuottavien ulottuvuuksien kanssa osittain päällekkäin, mutta kuitenkin erottuvat omina ulottuvuuksinaan muista turvattomuutta aiheuttavista asiakokonaisuuksista. Kullekin faktoripistemäärämuuttujalle latautuu voimakkaammin tiettyjä osioita, jotka ilmentävät tämän turvattomuusulottuvuuden ydintä.

Koska olemme käyttäneet jatkotarkasteluisia faktoripistemäärämuuttujia, ei keskiarvojen ilmoittaminen tässä yhteydessä ole kovinkaan informatiivista. Tarkoituksenamme onkin keskiarvojen suuruusluokan kuvailemisen sijaan kuvata niitä nuorten piirteitä, jotka ovat yhteydessä suurempaan epävarmuuden ja turvattomuuden kokemukseen eri turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksilla. Faktoripistemuuettujat on muodostettu osioista, joissa 1 tarkoittaa erittäin vähän tai ei lainkaan ja 5 erittäin paljon turvattomuuden kokemusta. Faktoripisteiden nollaa pienemmät arvot viittaavat vähäisempään turvattomuuden kokemukseen ja nollaa suuremmat voimakkaampaan turvattomuuden kokemukseen.

Taulukossa 3 on esitetty taustamuuttujien ja taustamuuttujien alaluokkien yhteydet eri turvattomuuden ulottuvuuksiin. Lukijan kannattaa huomioda, että taulukkoon on koottu eri taustamuuttujien suhteen tehty keskiarvotarkastelu, jonka kautta arvioidaan, mitkä piirteet erottelevat nuorten turvattomuuden kokemuksia eri turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksilla. Useamman selittävän muuttujan yhtäaikainen tarkastelu raportoidaan tämän jälkeen. Lukija voi verrata taulukon tuloksia MCA-analyysin tuloksiin, jotka esitetään jäljempänä.

Taulukossa 3 keskiarvotesteissä toisistaan eronneet luokat on raportoitu siten, että turvattomuutta eniten kokeneet ryhmät on tummen-

nettu suhteessa turvattomuutta vähiten koke-
neeseen ryhmään tai ryhmiin. Turvattomuutta
eniten kokenut ryhmä on sijoitettu taulukkoon
ensimmäiseksi ja vähiten turvattomuutta koke-
nut viimeiseksi. Sulkeet opiskelutaso-kohdassa
tarkoittavat, että ryhmien välinen ero ei ole ollut
post hoc -testissä tilastollisesti merkitsevä, vaik-

ka keskiarvotesti on tilastollisesti merkitsevä.
Lyhenne vrt. tarkoittaa, että ryhmien välillä on
ollut tilastollisesti merkitsevä ero. Ryhmäkeski-
arvojen erojen testaamiseen on käytetty tilan-
teeseen soveltuvia keskiarvotestejä⁶. Eri testien
frekvenssit on raportoitu liitetaulukossa 1.
Naiset kokivat miehiä useammin turvatto-

TAULUKKO 3. Nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksiin yhteydessä olleet piirteet
(keskiarvotestit yksittäisten taustatekijöiden yhteydestä turvattomuuden ulottuvuuksiin).

Faktorit	Uhriksi joutumisen riskit	Ihmisen toiminnan epäeettisyys	Polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen	Kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka	Ympäristö- katastrofit	Henkilö- kohtaisen elämän riskit
Turvattomuustaipuvuus						
Sukupuoli	Nainen	Nainen	Nainen	Nainen	Nainen	Nainen
P-arvo	U= 156757,5, p>0.001	t= 12,555 (df 1409,531), p>0.001	t= 7,468 (df 1535), p>0.001	t= 7,972 (df 1497,398), p>0.001	t= 9,444 (df 1404,440), p>0.001	t= 6,544 (df 1535), p>0.001
Ikäryhmä	25–29v. tai 15–19v. vrt. 24–29v.	15–19v. tai 25–29v. vrt. 24–29v.	15–19v. tai 25–29v. vrt. 24–29v.	15–19v. vrt. 25–29v. vrt. 24–29v.	15–19v. vrt. 25–29v. vrt. 24–29v.	25–29v 15–19v. tai. vrt. 24–29v.
p-arvo	χ^2 48,160, (df 2) p<0.001	F=31,772 (df 2, 1489), p<0.001	F=50,335 (df 2, 1489), p<0.001	F=56,394 (df 2, 1516), p<0.001	F=14,633 (df 2, 1524) p<0.001	F=5,352, (df 2, 1534) p=0.005
Perhemuoto	yksinhuoltaja vrt. avo/avio- liitto, ei lapsia t. yksin asuva	vanhempien pien luona vrt. av(i)oliitto, ei lapsia t. yksin	vanhempien luona tai av(i)o- liitto, lapsia vrt. av(i)oliitto, ei lapsia t. yksin	vanhempien luona vrt. av(i)o- liitto, lapsia t. ei lapsia t. yksin	vanhempien luona vrt. av(i)o- liitto, lapsia t. ei lapsia t. yksin	NS.
p-arvo	χ^2 = 27,409, p<0.001	χ^2 = 40,859, p<0.001	χ^2 = 48,254, p<0.001	χ^2 =68,753, p<0.001	χ^2 =28,215, p<0.001	χ^2 = 3,893, p= 0,421
Opiskelee vs. ei opiskele	Opiskelee	Opiskelee	Opiskelee	Opiskelee	Opiskelee	Opiskelee
p-arvo	U= 250941,500, p>0.001	t= -5,750 (df 1534,950), p>0.001	t= -6,284 (df 1532, 410), p>0.001	t= -7,837 (df 1528, 633), p>0.001	t= -5, 435 (df 1525,722), p>0.001	t= -4,868 (df 1521, 320), p>0.001
Opiskelutaso	NS.	(lukio vrt. AMK)	lukio tai 2 ast. amm. oppilait. vrt. AMK	lukio tai 2 ast. amm. oppilait. vrt. yliopisto ja AMK	2 ast. amm. oppilait. vrt. AMK	AMK, yliopisto tai lukio vrt. peruskoulu
p-arvo	χ^2 = 5,915 p=.206	F= 2,708 p= 0.030,(0.058)	F= 4,577 P=0.001	F=8,098 p<0.001	F= 3,091, p=0.015	F= 3.974 p=0.003
Pääasiallinen toimi	vanhempain- vapaalla t. koulu- lainen/opiskelija vrt. palkkatyössä t. työtön/lom.	vanhempain- vapaalla t. koulu- lainen/opiskelija vrt. palkkatyössä t. työtön/lom.	vanhempain- vapaalla t. koulu- lainen/opiskelija vrt. palkkatyössä t. työtön/lom.	vanhempainva- paalla vrt. koulu- lainen/opiskelija vrt. palkkatyössä t. työtön/lom.	vanhempain- vapaalla t. koulu- lainen/opiskelija vrt. palkkatyössä t. työtön/lom.	työtön vrt. koululainen/ opiskelija vrt. palkkatyössä vrt. yrittäjä
p-arvo	χ^2 = 35,210 p>0.001	χ^2 = 64,907, p<0.001	χ^2 = 68,604, p<0.001	χ^2 =81,859, p<0,001	χ^2 =48,819, p<0.001	χ^2 =75,112, p<0.001

muutta kaikilla ulottuvuuksilla (taulukko 3). Parhaillaan opiskelevat nuoret (n 706), kokivat muita (n 831) enemmän turvattomuutta ja epävarmuutta kaikilla turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksilla. Opiskelutason mukaan oli eroa turvattomuuden muilla ulottuvuuksilla paitsi uhriksi joutumisen ulottuvuudella. Pääasiassa nuoremmat koululaiset ja opiskelijat kokivat enemmän turvattomuutta turvattomuuden ulottuvuuksilla, mutta henkilökohtaisen elämän riskeihin kiinnittyvä turvattomuuden kokemus oli kuitenkin yhteydessä korkeampaan koulutustasoon ja varttuneempaan ikään ja myös työttömyyteen. Pääasiallisen toimen mukaan tarkasteltuna vanhempainvapaalla olevat nuoret sekä koululaiset ja opiskelijat kokivat enemmän turvattomuutta kuin palkkatyössä olevat. Kiinnostavaa on, että työttöminä ja lomautettuina olleet kokivat muihin ryhmiin verrattuna vähän turvattomuutta kaikilla muilla ulottuvuuksilla paitsi henkilökohtaisen elämän riskien ulottuvuudella.

Perhemuodon mukaan tarkasteltuna vanhempansa tai vanhempiansa luona asuvat nuoret kokivat muita enemmän epävarmuutta ja turvattomuutta eri ulottuvuuksilla, mutta uhriksi joutumisen ulottuvuudella yksinhuoltajat kokivat voimakkaimmin epävarmuutta ja turvattomuutta (taulukko 3). Yksinhuoltajien kokema turvattomuus eri ulottuvuuksilla ei kuitenkaan eronnut tilastollisesti merkitsevästi lapsiperheellisten avo- tai avioliitossa asuvien nuorten turvattomuuden kokemuksista. Keskiarvokuvaajissa yksinhuoltajat sijoittuvat myös toisella, kolmannella, neljännellä ja kuudennella faktorilla suurinta turvattomuutta ja epävarmuutta kokevien ryhmäksi. Yksinhuoltajia oli analyysissä mukana vain 16. Mahdollisesti myös yksinhuoltajien vastausten suuri hajonta saattaa olla osasyynä siihen, että yksinhuoltajat eivät kuitenkaan eroa tilastollisesti muista perhemuodoista turvattomuuden kokemuksissa. Yksinhuoltajien joukossa on mahdollisesti turvattomuuden ulottuvuuksilla sekä paljon että vähän turvattomuutta kokevia nuoria.

Jo itsenäistyneillä nuorilla, jotka elävät yksin asumisen tai varhaisen parisuhteen vaiheessa, vaikuttaisi olevan melko vähän turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksia muihin perhemuotoihin verrattaessa, sillä yksin asuvien turvattomuuden kokemus ei eronnut avo- tai avioliitossa asuvien lapsettomien nuorten turvattomuuden kokemuksesta uhriksi joutumisen riskien ulottuvuudella ($p=0.215$) eikä muillakaan turvattomuuden ulottuvuuksilla. Sen sijaan avo- tai avioliitossa asuvien lapsiperheellisten nuorten turvattomuuden kokemukset uhriksi joutumisen ulottuvuudella olivat korkeammat kuin yksin asuvien ($p=0.001$). Yksin asuvat nuoret kokivat myös vähemmän turvattomuutta uhriksi joutumisen riskien ulottuvuudella kuin vanhempiansa luona asuvat nuoret ($p<0.001$).

Vanhempiansa kanssa asuvat nuoret kokivat ihmisen toiminnan epäeettisyys -ulottuvuudella merkitsevästi enemmän turvattomuutta ($p<0.001$), mutta myös avio- tai avioliitossa asuvat lapsiperheelliset nuoret kokivat yksin asuvia enemmän turvattomuutta tällä ulottuvuudella ($p=0.002$). Polarisaation ja yhteisvastuun katoamisen ulottuvuudella turvattomuutta kokevia yhdistävä ominaisuus vaikuttaisi olevan perheellisyys, sillä tämä oli ainoa turvattomuuden ulottuvuus, jolla avio- tai avioliitossa asuvien lapsettomien ja lapsettomien väliset turvattomuuden ja epävarmuuden kokemukset erosivat toisistaan. Sekä vanhempiansa luona asuvat nuoret että ne, joilla oli itsellään puoliso ja lapsi(a), kokivat polarisaation ja yhteisvastuun katoamisen ulottuvuudella parisuhteessa eläviä ja yksin asuvia, lapsettomia nuoria suurempaa turvattomuutta asioista, joiden voidaan katsoa liittyvän suomalaisen yhteiskunnan tilanteeseen. Mahdollisesti vielä aikuistumistaan ja itsenäistymistään suunnittelevat nuoret joutuvat kohtaamaan ja pohtimaan erilaisia yhteiskunnallisiin ongelmiin liittyviä asioita, jota vasten he peilaavat omaa nykyisyyttään ja tulevaisuuttaan, mutta erilaiset yhteiskunnalliset epävarmuustekijät ovat yhtä lailla läsnä jo omia lapsiaan kasvattavien nuorten elämässä.

TAULUKKO 4. Taustamuuttujien yhteys turvattomuuden ulottuvuuksiin, kun muut tekijät on vakioitu (MCA-analyysi).

Turvattomuuden ulottuvuudet						
Selittävät tekijät	Uhriksi joutumisen riskit	Ihmisen toiminnan epäeettisyys	Polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen	Kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka	Ympäristö-katastrofit	Henkilö-kohtaisen elämän riskit
Sukupuoli	Nainen	Nainen	Nainen	Nainen	Nainen	Nainen
Eta	.358	.309	.185	.197	.233	.164
Beta	.358***	.292***	.163***	.180***	.227***	.170***
Ikäryhmä	Ikä 25–29, Ikä 15–19, Ikä 20–24	Ikä 15–19, Ikä 25–29, Ikä 20–24	Ikä 25–29, Ikä 15–19, Ikä 20–24	Ikä 25–29, Ikä 15–19, Ikä 20–24	Ikä 25–29, Ikä 15–19, Ikä 20–24	Ikä 25–29, Ikä 15–19, Ikä 20–24
Eta	.088	.201	.250	.266	.146	.084
Beta	.070*	.172***	.220***	.201***	.087**	.125***
Perhemuoto	-	-	-	-	-	-
Eta	.071	.148	.167	.209	.135	.041
Beta	.044 NS.	.058 NS.	.072 NS.	.049 NS.	.046 NS.	.046 NS.
Pääasiallinen toimi	Koululainen/ opiskelija, Työtön/ lomautettu, Työssäkäyvä, vanhempain- vapaalla	Vanhempain- vapaalla Koululainen/ opiskelija, Työtön/ lomautettu, Työssäkäyvä	Vanhempain- vapaalla Koululainen/ opiskelija, Työtön/ lomautettu, Työssäkäyvä	Vanhempain- vapaalla Koululainen/ opiskelija, Työssäkäyvät Työtön/ lomautettu,	Vanhempain- vapaalla Koululainen/ opiskelija, Työtön/ lomautettu, Työssäkäyvä	Työtön/ lomautettu, Koululainen/ opiskelija, Vanhempain- vapaalla Työssäkäyvä
Eta	.070	.191	.201	.223	.164	.233
Beta	.095*	.130***	.153***	.144***	.107**	.292 ***
Pessimismi/ Optimismi	-	Optimismi	Optimismi	Optimismi	Optimismi	-
Eta	.042	.055	.139	.129	.097	.029
Beta	.026 NS.	.050*	.134***	.105***	.085**	.036 NS.
SelitysasteR2	14%	15%	13%	14%	9%	10%
Yhteiskorrelaatio- kerroin R	.374	.387	.361	.370	.305	.316

p=ns. ero ei ole tilastollisesti merkitsevä, * ero tilastollisesti melkein merkitsevä (p<.05), ** ero tilastollisesti merkitsevä (p<.01), *** ero tilastollisesti erittäin merkitsevä (p<.001)

Turvattomuuden eri ulottuvuuksiin yhteydessä olevien tekijöiden keskinäistä suhdetta tarkasteltiin seuraavaksi moniluokitteluanalyysillä (MCA⁷). MCA-analyysillä pyrittiin erottamaan turvattomuuden kokemuksia ennustavat todelliset yhteydet niin sanotuista näennäisyhteyksistä. Selittäjinä MCA-analyysissä oli sukupuoli, ikä, perhemuoto, pääasiallinen toimi ja dummy-muuttujaksi muodostettu mentaalinen taipumus pessimismiin tai optimismiin (liitetäulukko 1).

Betakertoimet ovat keskenään vertailukelpoisia ja kertovat, kuinka paljon eri piirteet selittävät turvattomuuskokemuksien vaihtelusta selitettävänä olleilla turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksilla, kun muut mallissa mukana olevat muuttujat on vakioitu. Kaikkiaan MCA-analyysin mallit selittävät 9–15 prosenttia turvattomuuden eri ulottuvuuksilla koetun turvattomuuden ja epävarmuuden vaihtelusta. Taulukkoon 4 on tiivistetty MCA-analyysien tulokset niin, että kullakin

turvattomuuden ulottuvuudella jokaisen taustamuuttujan kohdalla turvattomin ryhmä on ylimpänä ja vähiten turvattomuutta kokenut ryhmä alimpana. Esimerkiksi uhriksi joutumisen riskien vuoksi turvattomampia ovat naiset ja iän mukaan tarkasteltuna 25–29-vuotiaat. Kaikkien muuttujien osalta on lihavoitu ne ryhmät, joiden turvattomuuskokemus ylittää kaikkien analyysissä mukana olleiden nuorten turvattomuuskokemuksen keskiarvon kyseisellä turvattomuuden ulottuvuudella. Esimerkiksi uhriksi joutumisen vuoksi turvattomimmat ryhmät ovat yli 25-vuotiaat ja alle 19-vuotiaat.

Malleissa esitetyillä tekijöillä on vaikutusta nuoren turvattomuuden kokemuksiin silloin, kun muut analyysissä mukana olleet selittäjät on vakioitu. Sukupuoli selittää tilastollisesti erittäin merkittävästi kaikkia turvattomuuden ulottuvuuksia siten, että naiset ovat turvattomampia kuin miehet. Myös ikäryhmä ja pääasiallinen toimi selittävät kaikkia turvattomuuden ulottuvuuksia, heikoiten uhriksi joutumisen riskiä. Turvattomuus näyttää painottuvan joko 15–19- tai 25–29-vuotiaisiin tai molempiin ryhmiin. Vanhempainvapaalla olevat erottuvat usealla turvattomuuden ulottuvuudella muista vastaajista turvattomampina. Johtuuko tämä mahdollisesti siitä, että vanhempainvapaalla on aikaa miettiä yhteiskunnan ja maailman tilannetta ja että lapsen syntymä ja vastuu herkistää riskien tiedostamiseen? Työttömät tai lomautetut kokivat eniten turvattomuutta henkilökohtaisten riskien ulottuvuudella. Työttömänä olemiseen sisältyy huolta työstä, taloudesta ja muista henkilökohtaisen elämän turvallisuustekijöistä.

Pessimistisemmäksi itsensä arvioivat nuoret kokivat keskimääräistä vähemmän turvattomuutta eri turvattomuusulottuvuuksilla. Asennoitumisella näyttäisi olevan yhteys erityisesti etäisempiin turvattomuusulottuvuuksiin. Tämä etäisempiin aiheisiin liittyvä turvattomuus saattaa liittyä yhteiskuntaan ja maailmaan liittyvään tiedostamiseen. Tulkintaa tukee myös se, että vanhempainvapaalla olevat mutta myös koululaiset ja opiskelijat ovat muita ryhmiä tur-

vattomampia näiden uhkien vuoksi. Selittääkö koulutus valvettuneisuutta yhteiskunnan ja maailmantilanteen uhkista?

On kiintoisaa, että perhemuodon vaikutus ei tule yhdessäkään mallissa tilastollisesti merkitseväksi, kun muut selittäjät on vakioitu. Keskiarvotesteissä perhemuodolla oli tilastollisesti merkitsevä yhteys turvattomuuteen muilla paitsi henkilökohtaisen elämän riskien ulottuvuudella (ks. taulukko 3). On kuitenkin mahdollista, että perhemuoto toimii välittävänä tekijänä, jota näyttäisi määrittävän etenkin nuoren ikä. Kun ikä poistettiin MCA-analyysistä, oli perhemuoto-muuttuja erittäin merkitsevä selittäjä 2- (Ihmisen toiminnan epäeettisyys) ($p=0.008$), 3- (Polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen) ($p=0.001$) ja 4- faktorilla (Kansainväliset suhteet, uskonto ja politiikka) ($P<0.001$), kun sukupuoli, pääasiallinen toimi ja pessimismi-optimismitaipumus on otettu huomioon. Kaikista vähiten turvattomuutta ja epävarmuutta kokivat 20–24-vuotiaat nuoret. Iän vaikutus turvattomuuden kokemuksiin näyttäisi siten olevan epälineaarinen.

NUORTEN TURVATTOMUUDEN KUVA BAROMETRIAINEISTOSSA

Turvattomuuden kokemuksiä selittävät sukupuoli, ikä ja nuoren elämäntilanne kuten opiskelu, vanhempainvapaa tai työttömyys. Kaukaisempiin asioihin liittyvä turvattomuus näyttää kiinnittyvän myös nuoren tapaan suhtautua elämään. Tulokset antavat kokonaiskuvan nuorten turvattomuuden aiheista ja niiden painotumisesta nuorten elämässä.

Nuorten turvattomuutta koskevat tulokset osoittavat, että naiset kokevat enemmän turvattomuutta kuin miehet ja tämä ero näkyy useilla elämänalueilla ja globaalien uhkien arvioinnissa. Samansuuntaisia tuloksia on saatu aiemmissa turvattomuuden väestötutkimuksissa (esim. Heiskanen 1996; Niemelä ym. 1997; Niemelä & Lahikainen 2000). Heiskanen (1996, 61) on kuvannut, kuinka naisten ja miesten turvatto-

muuden kokemusten kaikupohja on erilainen ja kuinka naisten turvattomuuden kokeminen on mahdollista tulkita jo lapsuudessa alkaneen erilaisen sosialisaaion seurauksena. Myös Niemelän (2000) suomalaisten turvattomuudesta tehdyssä ryhmittelyanalyysissä useissa turvattomuusryhmissä tyypillinen sukupuoli oli nainen. Yksi mahdollinen selitys on se, että tytöille on pelkojen ja ahdistuksen ilmaiseminen suotavampaa kuin pojille ja että tytöt ovat orientoituneempia myös muiden ihmisten turvallisuutta koskeville asioille.

Faktorianalyysi tuotti kiinnostavia tuloksia nuorten turvattomuuden ulottuvuuksista. Läheisten ja kaukaisempien turvattomuuden ulottuvuuksien tarkastelu osoitti, että tämänkaltaisen turvattomuuden mittaaminen erottelee sisällöllisesti kaukaisemmat ja läheisemmät oman elämän turvattomuuden aiheet erillisiksi faktoreiksi, mutta nämä turvattomuuden ulottuvuudet kuitenkin korreloivat keskenään. Nuorten turvattomuustekijät jäsenyivät analyysissä selkeästi henkilökohtaisen elämän kahteen faktoriin: uhriksi joutumisen riskiin sekä henkilökohtaisen elämän turvattomuustekijöihin. Nämä kaksi faktoria tiivistävät turvallisuuden perustekijät kuten oikeuden fyysiseen koskemattomuuteen sekä hyvinvoinnin perusedellytyksiin: opiskeluun tai työhön, riittävään toimeentuloon sekä omaan ja perheen turvallisuuteen. Nuorten aineistosta analysoidut muut ulottuvuudet kuvaavat yhdessä suomalaiseen yhteiskuntaan sekä maailmantilanteeseen ja ympäristöön orientoitumista. Tässä orientaatiossa useat uhat tai riskit liittyvät kiinteästi toisiinsa. Jako henkilökohtaisten ja ulkoisten turvattomuustekijöiden välillä muistuttaa Anderssonin (1986) ja Kaufmannin (1970) jaottelua itseturvallisuuteen ja ulkoisiin turvattomuustekijöihin.

Yksi Suomessa ajankohtainen teema on ollut nuorisotyöttömyys. Työttömänä tai lomautettuna haastatteluhetkenä olleiden nuorten turvattomuuden ja epävarmuuden kokemuksissa korostuivat henkilökohtaisen elämän riskit suhteessa muissa toiminna pääasiallisesti olleisiin

nuoriin. Kuitenkin työttömät nuoret kokivat vähän turvattomuutta ja epävarmuutta muilla tässä tutkimuksessa löydettyillä turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksilla. Pääasiallinen toimi oli voimakkain henkilökohtaisten riskien turvattomuuskokemusten selittäjä, kun nuoren sukupuoli, ikä, perhemuoto ja pessimistinen tai optimistinen tapa asennoitua elämään otettiin huomioon. Tämä korostaa henkilökohtaisen elämän alueelle sijoittuvien riskitekijöiden aiheuttamaa epävarmuutta työttöminä tai lomautettuina olleiden nuorten elämässä. Toimeentuloon liittyvien turvattomuuden aiheiden lisäksi työttömille nuorille turvattomuutta aiheuttavat omaan turvallisuuteen ja tulevaisuuteen liittyvät asiat, kuten työn saaminen ja mahdollisesti opiskelun aloittamiseen liittyvät pohdinnat. Tämän lisäksi työttömyyteen saattaa toimeentulon ja tulevaisuuden epävarmuustekijöiden kautta liittyä perheenjäsenten turvallisuuteen liittyviä vastuukysymyksiä, jotka aiheuttavat nuorissa epävarmuutta ja turvattomuutta. Voidaan ajatella, että työttömyys heijastuu siten nuorten henkilökohtaisen elämän alueelle varsin monipuolisina yhteen kietoutuneina turvattomuuden aiheina, mutta ei kuitenkaan välttämättä yleisty muille turvattomuuden osa-alueille. Tämä olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe.

Huomionarvoista on myös, että uhriksi joutumisen riskeiksi nimeämällemme turvattomuuden ulottuvuudella yksinhuoltajat erosivat muista ryhmistä eniten turvattomuutta kokeviksi. Keskiarvokuvaajasta katsottuna ero on huomattava muihin perhemuotoihin nähden. Sosiaalisen pääoman merkitystä voi tuskin väheksyä, kun huomioidaan, että nimenomaan läheiseen sosiaaliseen ympäristöön liittyvät turvattomuus- ja epävarmuustekijät korostuivat nuorilla yksinhuoltajilla. Perhemuodolla ei tämän tutkimuksen mukaan kuitenkaan ollut suora vaikutusta turvattomuuden kokemuksiin, kun nuoren sukupuoli, ikä, pääasiallinen toimi ja pessimistinen tai optimistinen tapa suhtautua asioihin oli otettu huomioon.

Ään vaikutus turvattomuuden kokemuksiin

näyttää olevan epälineaarinen. Tätä olisi tärkeää tutkia tarkemmin. 20–24-vuotiaat kokivat muita ikäryhmiä vähemmän turvattomuutta kaikilla turvattomuuden ulottuvuuksilla. Usein tässä ikävaiheessa tehdään merkittäviä elämäntavallintoja, joten olisi voinut olettaa päinvastoin, että tämä ikävaihe olisi turvattomampi kuin muut ikävaiheet. On keskusteltu nuoruuden ikävaiheen pidentymisestä. Mahdollinen tulkinta saadulle tulokselle on, että 20–24-vuotiaana on yleensä jo aikuistuttu ja jätetty tiettyä nuoruuden kasvukipuja taakse mutta eletään jollain tavoin huolettomampaa ikävaihetta kuin sitä vanhemmissa ikäryhmissä. Yksi selitys liittyy myös turvattomuuden mittaamistapaan. Onko turvattomuuden ja epävarmuuden mittari kyennyt tavoittamaan samalla tavalla koko laajan vastaajajoukon, 15–29-vuotiaiden, turvattomuuden repertuaarin?

TURVATTOMUUDESTA TOIMINTAAN

Tulokset osoittavat, että suurin osa nuorista on kyennyt arvioimaan kokemaansa turvattomuutta, ja he ovat siten varsin tietoisia monista yhteiskunnallisista ja maailmanpoliittisista riskeistä. Turvattomuuden ulottuvuuksien tarkempi analyysi viittaa siihen, että suhtautumistavalla kuten optimismilla ja pessimismillä on yhteyttä kaukaisempiin, globaaleihin ja yhteiskunnallisiin turvattomuustekijöihin. Pessimistisiksi itsensä kokevat tuntevat keskimääräistä vähemmän turvattomuutta erityisesti etäisemmissä turvattomuustekijöissä. Tulos on kiinnostava mutta vaatisi jatkotutkimuksia, koska on vaikea sanoa mistä tulos kertoo. Voisi olla, että turvattomuus on yhteydessä maailmaan orientoitumiseen, jolloin huoli ja turvattomuus ilmaisevat epäsuorasti myös kiinnostuneisuutta yhteiskunnan ja maailman tilasta. Se, että opiskelijat ovat keskimääräistä turvattomampia, tukee epäsuorasti myös tätä tulkintaa. Donna H. DeMuth (1994) on pohtinut sitä, kuinka globaalien ongelmien kieltäminen voi merkitä myös torjumista ja apatiaa, joka estää ihmisiä käyttämästä voi-

mavaroja poliittisten ratkaisujen etsimiseen. Pohdittavaksi jää, millainen tiedostamisen ja turvattomuuden taso on sellainen, joka palvelee aktiivista osallistumista eikä aiheuta ahdistusta ja lamaa nuoren toimintaa.

Nuoren oma arvio siitä, onko hän pessimistinen tai optimistinen ei liittynyt henkilökohtaisempiin turvattomuuden aiheisiin, kuten uhriksi joutumisen riskeihin tai muihin henkilökohtaisen elämän riskeihin. Arvelemme, että henkilökohtaiseen turvattomuuteen voivat konkreettiset kokemukset vaikuttaa enemmän kuin kognitiiviset arviot. Voidaan myös ajatella, että henkilökohtaisten huolten vallitessa ei nuori jaksa olla kiinnostunut yhteiskunnan tai maailman uhkakuvista (ks. Solantaus 1987).

Tämän barometrin tulosten mukaan opiskelevat nuoret ovat juuri niitä, joilla turvattomuuden aiheet korostuvat. Nuorten on vaikeaa, ellei jopa mahdotonta välttää uutisten ja muun tiedotuksen kautta tulevalta tiedolta. Anthony Giddens (1990) ja monet muut riskiyhteiskunnasta kirjoittaneet pitävät tietynlaista riskiyhteiskunnan epävarmuutta ja epäluottamusta teknisten järjestelmien toimivuuteen ihmisten peruskokemuksena ja maailmasuhdetta luonnehtivana piirteenä. Riskejä koskevan tiedon tutkijat kehottavat avoimuuteen riskien arvioinnissa ja niitä koskevassa päätöksenteossa (Gouldson ym. 2007). Tämä varmaankin pätee silloin, kun riskit ovat kansallisten tai kansainvälisten asiantuntijoiden tai poliitikkojen arvioitavissa ja päätettävissä. Ongelmallisempia ovat globaalit riskit, joista ei päätöksentekijöilläkään ole varmaa tietoa tai joihin ei ole suoraa mahdollisuutta vaikuttaa. Tärkeää olisi esimerkiksi koulujen opetuksessa tarjota mahdollisimman realistista ja ajanmukaista tietoa ja keskustelumahdollisuuksia erilaisista uhkakuvista, jotta nuoret eivät olisi vain internetin ja uutisten varassa. Tiedon lisäksi tarvitaan myös mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon niissä asioissa, jotka koskevat nuoria ikäryhmiä ja vaikuttavat nuorten turvallisuuteen merkittävällä tavalla. Tuloksissa esiin tullut optimismin ja turvatto-

muuden yhteys viittaisi siihen, että tietoisuus uhkista voi merkitä myös optimismia suhteessa ratkaisumahdollisuuksiin.

Suomalaisten nuorten turvattomuuden ulottuvuuksissa tiivistyvät suomalaisen yhteiskunnan yhtenäisyyteen ja turvallisuuteen liittyvät riskit. Näitä ovat polarisoitumiskehitys, eriarvoistuminen ja yhteisöllisyyden rapautuminen sekä henkilökohtaisen elämän riskit ja uhriksi joutumisen uhat. Niissä saattaa olla kyse yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden kehityksestä, joka tapahtuu asteittain hyvinvointiyhteiskunnan eroosion kautta. Kiinnostavaa on, että sisäisen turvallisuuden selonteossa syrjäytyminen todettiin sisäisen turvallisuuden keskeisimmäksi uhaksi (Sisäasiainministeriö 2010). Olennaista on kuitenkin, ettei syrjäytymistä määritellä vain sisäisen turvallisuuden uhkakuvana vaan sen ehkäisemiseen pyritään sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisen avulla.

VIITTEET

- 1 Ensimmäisessä kysymyksessä lueteltiin 12 asiaa ja toisessa 25 asiaa, joita pidettiin kyselyä suunniteltaessa mahdollisina turvattomuutta aiheuttavina tekijöinä. Kysymyksissä 1 ja 2 kysymyksen muotoilu oli samanlainen: ”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?” Kysymyksissä käytettiin viisi-luokkaista likertin asteikon johdannaista (5=erittäin paljon, 4=melko paljon, 3=ei paljon eikä vähän, 2=melko vähän, 1=erittäin vähän tai ei ollenkaan, 99=ei osaa sanoa). Koska kysymysten muotoilu ja asteikko oli samanlainen, katsottiin, että kaikki turvattomuutta tai epävarmuutta koskevat muuttujat voidaan sisällyttää samaan faktorianalyyysiin. Faktorianalyyseissa oli mukana yhteensä 37 muuttujaa.
- 2 Kysymyksissä ei ollut puuttuvia tietoja, mutta 363 nuorta oli joissakin kysymyksissä vastannut ”en osaa sanoa” (EOS). Tulkittiin, että ”en osaa sanoa”-vastausta voidaan pitää nuoren tietoisena valintana, eikä enemmän tai vähemmän sattumanvaraisena puuttuvana tietona. Nuoren EOS-vastausta ei nähty tarkoituksenmukaiseksi ”korvata”, koska tällöin nuorelle olisi ikään kuin pakotettu jonkinlainen mielipide kyseiseen asiaan. Koska EOS-vastaukset eivät kuulu varsinaisen asteikon sisälle (Vehkalahti 2008, 36), ne koodattiin puuttuviksi tiedoiksi ennen faktorianalyyysin suorittamista. Faktorianalyyseissa on käytetty listwise-menetelmää, koska myös faktoripistemuuttujat tallentuvat ainoastaan niille, joilla ei ollut yhtään EOS-vastausta (katso EOS-vastauksista Lehtinen 2002). Teimme pienen tarkistuksen siitä, keitä EOS-vastauksia antaneet nuoret ovat. Muodostimme kaksiluokkaisen muuttujan, joka sai arvon 0 jos vastaajalla ei ollut ollenkaan EOS-vastauksia ja 1, jos vastaajalla oli vähintään yksi EOS-vastaus (ks. Töttö 2004, viittaa myös Ronkainen 1999). Naisilta löytyi enemmän EOS-vastauksia (25 % vs. miehet 13 %, $p > 0,001$, $N = 1900$). Tilastollisesti merkitsevää eroa ei kuitenkaan ollut ikäryhmän ($p = 0,172$, $N = 1900$), perhemuodon ($p = 0,211$, $N = 1899$) tai pääasiallisen toimen mukaan ($p = 0,930$, $N = 1869$). Myöskään opiskelevien ja muiden nuorten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ($p = 0,492$, $N = 1900$). Tämä on hyvä asia, joka korhottaa tässä tutkimuksessa tekemiemme johtopäätösten luotettavuutta etenkin ikäryhmän, perhemuodon ja pääasiallisen toimen yhteyksistä nuorten turvattomuuden kokemuksiin eri turvattomuuden ja epävarmuuden ulottuvuuksilla. Turvattomuusulottuvuuksien faktoripistemäärät tallentuivat 696 naiselle ja 841 miehelle, jolloin keskiarvotesteissä oli mukana kaikkiaan 1537 nuorta. Koko aineistossa naisia oli 931 ja miehiä 969, joten turvattomuusulottuvuuksilla tarkasteltuna naiset ovat hieman aliedustettuja.
- 3 Muuttujajoukko sopii faktorianalyyysiin silloin kun Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) arvo on vähintään 0.6 ja Bartlettin sfäärisyystesti on tilastollisesti merkitsevä (Jokivuori & Hietala 2007, 96). Testin KMO-arvo oli 0,952 ja Bartlettin sfäärisyystesti oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Muuttujajoukko soveltui tällä tavoin hyvin faktorianalyyysiin. Muuttujien kommunaliteetit vaihtelivat välillä .316 ja .651 lukuunottamatta muuttujia työn saaminen (.294) ja opiskelu (.188) (kommunaliteetit pyöristetty taulukkoon 1). Kommunaliiteetti kertoo siitä, kuinka hyvin yksittäisten muuttujien vaihtelu tulee selityksi valitussa faktoriratkaisussa (mt., 97). ”Opiskelu”-muuttujan poistamista faktorianalyyseista harkittiin, koska alhainen kommunaliiteetti viittaa siihen, että muuttujaa ei välttämättä lataudu kunnolla millekään faktorille (mt. 97). Kaikki muuttujat päätettiin kuitenkin pitää mukana faktorianalyyseissa käsitteellisillä perusteilla, sillä työn saamista ja opiskelua voidaan pitää nuorille ajankohtaisina asioina.
- 4 Faktoripistemäärät laskettiin regressiomenetelmällä. Faktoripistemäärät ovat faktoreita kuvaavia havaintokohtaisia lukuja (Vehkalahti 2008, 109). Faktoripistemäärämuuttujat on standardoitu siten että niiden keskiarvo on 0 ja hajonta 1.
- 5 Ikä koodattiin jatkoanalyyseja varten ikäryhmiin 15–19, 20–24 ja 25–29. Perhemuoto-muuttujassa oli mukana luokat 1= vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva, 2= yksin asuva (myös soluasuunto, kimppakämpä tms.), 3= avio- tai avioliitossa, lapseton, 4= avio- tai avioliitossa, lapsia ja 5= yksinhuoltaja. Luok-

ka 6, ”muu perhemuoto”, koodattiin puuttuvaksi tiedoksi, varianssianalyysin tekemisen mahdollistamisen vuoksi. Muu perhemuoto oli yhdellä vastaajalla. Opiskelun taso muuttujassa oli luokat: 1= peruskoulussa, 2= lukiossa, 3= toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa, 4= ammattikorkeakoulussa, 5= yliopistossa. Luokka 6, jossain muualla, koodattiin puuttuviksi tiedoiksi, koska luokan sisällöstä ei ollut tarkempaa tietoa. Tähän luokkaan kuului 31 nuorta. Muodostettiin kaksiluokkainen päätoimista opiskelua kuvaava muuttuja, joka sai arvon 0, kun nuori ei opiskellut ja 1, kun nuori opiskeli päätoimisesti (yhdistettiin opiskelun taso muuttujan luokat 1–6). Pääasiallinen toimi koostui luokista 1= koululainen tai opiskelija, 2= palkkatyössä, 3= yrittäjä, 4= työtön tai lomautettu, 5= vanhempainvapaalla. Luokka 6, ”jokin muu”, koodattiin puuttuvaksi tiedoksi, koska sen sisällöstä ei ollut tarkempaa tietoa.

- 6 Keskiarvotestinä käytettiin t-testiä, Mann-Whitney U-testiä, yksisuuntaista varianssianalyysia ja Brown-Forsythe-testiä, jos varianssit olivat eri suuret. Post hoc -testinä käytettiin Tukeyn testiä ja erisuuren varianssien tapauksessa post hoc -testinä käytettiin Dunnett's T3 post hoc -vertailua. Uhriksi joutumisen riskit -faktoriipistemuuttuja oli oikealle vino ja huipukas. Tämän muuttujan ryhmäkohtaisten keskiarvojen testaamisessa käytettiin Mann-Whitney U-testiä ja Kruskal-Wallis-testiä. Myös perhemuodon ja pääasiallisen toimen mukaan tehdyissä keskiarvotarkasteluissa käytettiin epäparametrisia testejä, koska molemmissa oli mukana alle 20 henkilön alaryhmä. Kruskal-Wallis testin, post hoc -testinä käytettiin Mann-Whitney U-testejä bonferronin korjauksella (Nummenmaa 2004, 261). Bonferronin korjaus = α/k , jossa k on testien määrä. 0.05 merkitsevyystaso jaettiin tehtyjen parivertailujen lukumäärällä. Näin viisiluokkaisen taustamuuttujan epäparametrisissa Post hoc -testeissä on käytetty merkitsevyystasoa 0.005.
- 7 Multiple Classification Analysis (MCA), syntaksit on muokattu Jokivuori & Hietala (2007, 161–162) ohjeen mukaan. MCA-analyysi on varianssianalyysin versio, jolla voidaan huomioida usean taustamuuttujan samanaikainen vaikutus toisiinsa. Selitettävä muuttuja ei saisi olla jakaumaltaan kovin vino, ja selittävien dikotomisten muuttujien eri luokissa tulisi olla suunnilleen saman verran havaintoja. Menetelmä on kuitenkin suhteellisen vakaa pienille poikkeamille näistä taustaoletuksista (Jokivuori & Hietala 2007, 159–160). Huolimatta siitä, että muuttujien normaalijakaumaoletuksessa oli joitakin puutteita (lähinnä uhriksi joutumisen riskit jakaumassa), rohkennimme kuitenkin käyttää MCA-analyysia jatkotarkasteluissa. Pääasiallisen toimen yrittäjät-luokka (N 13) yhdistettiin aikaisempien keskiarvotestien perusteella palkkatyössä olevien luokkaan (N 635), josta yrittäjien luokkaa ei eronnut. Muodostettu luokka kuvastaa työ-

elämässä parhaillaan olevia. Perhemuoto-muuttujasta yhdistettiin yksinhuoltajat (N 16) avo- tai avioliitossa oleviin, joilla oli lapsi(a) (198), koska näiden luokkien välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa ja luokkia yhdisti se, että molemmilla oli lapsia. Yksinhuoltajien ja lapsiperheellisten nuorten turvattomuuden kokemuksien eroja kannattaisi luultavasti kuitenkin tarkastella jatkossa myös erikseen. Pessimismi–optimismi-taipumus muuttujassa pessimisti-luokassa olivat kaikki asteikolla 1–5 pessimisti–optimisti ulottuvuudella 2,5 saakka vastanneet nuoret, ja optimisteja 2,5–5 arvion itsestään antaneet. Uhriksi joutumisen riskit -muuttujalle kokeiltiin muuttujamuunnosta, mutta se ei autanut ja päätettiin käyttää alkuperäistä muuttujaa MCA-analyyseissa. Jakauman vinoudesta ja huipukkuudesta (Skewness 1,688, std.error 0.062; Kurtosis 2,958, std.error 0.125). johtuen MCA-analyysin tuloksia suhteessa kyseiseen ulottuvuuteen kannattaa arvioida tällä varauksella.

LÄHTEET

- Andersson, Kerstin (1986) *Patienters upplevers av trygghet och otrygghet*. Solna: Esselte Studium.
- Berki, Robert N. (1986) *Security and Society: Reflections on law, order and politics*. Lontoo: Dent.
- Brown, Jennifer (1988) Environmental and nuclear threats. Teoksessa Shirley Fisher & James Reason (eds) *Handbook of life stress, cognition and health*. New York: John Wiley & Sons, 115–134.
- Brunstad, Paul Otto (1998) *Ungdom och livstolkning. En studie av unge menneskers tro og fremtidsforventninger*. Trondheim: Tapir.
- DeMuth, Donna Hilleboe (1994) Global paradigm for Family Therapists in the 21st century. Teoksessa Benina Berger Gould & Donna Hilleboe DeMuth (eds) *The Global Family Therapist. Integrating the Personal, Professional and Political*. Boston: Allyn and Bacon, 3–21.
- Douglas, Mary & Wildavsky, Aaron (1982) *Risk and culture. An essay on the selection of technological and environmental dangers*. Berkeley: University of California Press.
- Erola, Jani (2004) Nuoret, epävarmuus ja riskit. Teoksessa Terhi-Anna Wilska (toim.) *Oman elämänsä yrittäjät? Nuorisobarometri 2004*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 44 & Nuorisosiain neuvottelukunta julkaisuja 28. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 82–99.
- Ervasti, Heikki (2003) *Johdatus monimuuttujamenetelmiin*. Sosiaalipoliittikan laitos. Turun yliopisto. Sarja C:12. Turku.
- Eskola, Antti (1984) *Uhka, toivo ja vastarinta*. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Eskola, Jari (1995) Faktorianalyysi ja diskursiiviset tulokset. Teoksessa Jari Eskola & Jukka Mäkelä & Juha Suoranta (toim.) *Ihmistieteiden 1990-luvun metodologiaa*

- etsimässä. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C8. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 247–258.
- Furedi, Frank (1997) *Culture of fear: Risk taking and the morality of low expectation*. Lontoo: Cassell.
- Furlong, Andy & Cartmel, Fred (2006) *Young people and social change: Individualization and risk in late modernity*. 2nd edition. Buckingham: Open University Press.
- Giddens, Anthony (1990) *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Gouldson, Andrew & Lidskog, Rolf & Webster-Herber, Misse (2007) *The battle for hearts and minds? Evolutions in corporate approaches to environmental risk communication*. Environment and Planning. C. Government and Policy vol 25, 56–72.
- Heiskanen, Markku (1996) Suomalaisten pelot. Hyvinvointi ja turvattomuuden kokeminen. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anja Ahola (toim.) *Elämän riskit ja valinnat. Hyvinvointia lama-Suomessa?* Helsinki: Edita, Tilastokeskus, 55–85.
- Heiskanen, Markku (2002) *Väkivalta, pelko, turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen*. Tilastokeskus. Tutkimuksia 236. Helsinki.
- Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) *Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Helsinki: WSOY.
- Kamppinen, Matti & Raivola, Petri (1995) Riski, päätöksenteko ja rationaalisuus. Teoksessa Matti Kamppinen & Petri Raivola & Pekka Jokinen & Hasse Karlsson (toim.) *Riskit yhteiskunnassa. Maallikot ja asiantuntijat päätösten tekijöinä*. Helsinki: Gaudeamus, 15–78.
- Karisto, Antti (1984) *Hyvinvointi ja sairauden ongelma*. Kansaneläkelaitoksen julkaisuja M:46. Helsinki.
- Kaufmann, Franz-Xaver (1970) *Sicherheit als soziologisches und sozialpolitisches Problem. Untersuchungen zu einer Wertidee hochdifferenzierter Gesellschaften*. Neue Folge Nr. 31. Stuttgart: Ferdinand Enke.
- Ketokivi, Mikko (2009) *Tilastollinen päättely ja tieteellinen argumentointi*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtinen, Marjaana (2002) Roskaluokalla on väliä! En osaa sanoa -vaihtoehto asenne-, arvo- ja mielipidekysymyksissä. *Hyvinvointikatsaus* 3, 48–49.
- Luhmann, Niklas (1994) Viestintä sosiologisesta näkökulmasta. Artikkelit julkaistu alun perin vuonna 1975 otsikolla: "Veränderungen in System gesellschaftlicher Kommunikation und die Massenmedien". Suomentanut teoksesta Niklas Luhmann *Soziologisches Aufklärung 3. Soziales System. Gesellschaft, Organization*. Westdeutscher Verlag Opladen 1981. Suomentos Timo Uusitupa. *Tiedotustutkimus* 17 (2), 69–80.
- Lähteenmaa, Jaana (1997) Parempi virsta väärään. Ongelmanuorten projektien evaluoinnista. *Nuorisotutkimus* 15 (3), 28–33.
- Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja Riitta (toim.) (2000) *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino.
- Niemelä, Pauli (2000) Suomalaisen väestön turvattomuusprofiili. Teoksessa Pauli Niemelä & Anja Riitta Lahikainen (toim.) *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino, 347–376.
- Niemelä, Pauli & Kainulainen, Sakari & Laitinen, Hanne & Pääkkönen, Juha & Rusanen, Timo & Ryyänen, Ulla & Widgren, Erja & Vornanen, Riitta & Räisänen, Raija & Ylinen, Satu (1997) *Suomalainen turvattomuus*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Nummenmaa, Lauri (2004) *Käytettytieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Schrader-Frechette, Kristin Sharon (1985) *Risk analysis and scientific method. Methodological and ethical problems with evaluating societal hazards*. Dordrecht: D. Reidel Publishing Company.
- Sisäasiainministeriö (2010) *Sisäisen turvallisuuden ohjelman toimeenpano*. Työryhmämuistio. Sisäasiainministeriön julkaisut 5. Helsinki.
- Solantaus, Tytti (1987) Hopes and worries of young people in three European countries. *Health Promotion* 2 (1), 19–27.
- Törrönen, Maritta & Vornanen, Riitta (2002) Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. *Nuorisotutkimus* 20 (4), 33–42.
- Töttö, Pertti (2004) *Syvälistä ja pinnallista. Teoria, empiria ja kausaalisuus sosiaalitutkimuksessa*. Tampere: Vastapaino.
- Watts, Alan W. (1976) *The Wisdom of Insecurity*. Lontoo: Rider.
- Vehkalahti, Kimmo (2008) *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Vornanen, Riitta (2000) *Turvallisuus elämän kysymyksenä. 13–17-vuotiaiden nuorten turvallisuus ja turvattomuuden aiheet*. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 81. Kuopio: Kuopion yliopisto.

LIITETAULUKKO 1. Keskiarvotesteissä ja MCA-analyyseissa mukana olleet osaryhmät ja osaryhmien frekvenssit.

Keskiarvotestit	1537	MCA-analyysi (kaikki)	1509
Muuttuja ja sen alaluokat	f	Muuttuja ja sen alaluokat	f
Sukupuoli (kaikki)	1537	Sukupuoli (kaikki)	1509
nainen	696	nainen	689
mies	841	mies	820
Ikäryhmä (kaikki)	1537	Ikäryhmä (kaikki)	1509
15–19	511	15–19	494
20–24	512	20–24	505
25–29	514	25–29	510
Perhemuoto (kaikki)	1536	Perhemuoto (kaikki)	1536
Vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva	456	vanhempien/vanhemman/muun huoltajan luona asuva	443
Yksin asuva (myös soluasunto, kimppakämpä tms.)	486	yksin asuva (myös soluasunto, kimppakämpä tms.)	479
Avio- tai avoliitossa, lapseton	380	avio- tai avoliitossa, lapseton	374
Avio- tai avoliitossa, lapsia	198	perheellinen (yhdistetty luokat avio- tai avoliitossa, lapsia ja yksinhuoltaja)	213
Yksinhuoltaja	16		
Opiskeleeko (kaikki)	1537		
kyllä	831		
ei	706		
Opiskelutaso (kaikki)	685		
peruskoulussa	62		
lukiossa	196		
toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa	186		
ammattikorkeakoulussa	111		
yliopistossa	130		
Pääasiallinen toimi (kaikki)	1510	Pääasiallinen toimi (kaikki)	1510
koululainen tai opiskelija	706	koululainen tai opiskelija	706
palkkatyössä	635	työssäkäyvä (yhdistetty luokat palkkatyössä ja yrittäjä)	647
yrittäjä	13		
työtön tai lomautettu	113	työtön tai lomautettu	113
vanhempainvapaalla	43	vanhempainvapaalla	43
		Pessimisti-optimisti (kaikki)	1509
		pessimisti	966
		optimisti	543

TAHDITTOMASTA
RAUHANMARSSISTA (1967)
JA YDINSOTAREALISMISTA
(1988–89)
KOSMOPOLITIIKAN
VALINKAUHOIHIN (2010)

SUOMALAISNUORTEN
KÄSITYKSET MAAILMAN- JA
RAUHANPOLITIIKASTA 60-LUVUN
JA 80-LUVUN KOULUAINEIDEN
SEKÄ NUORISOBAROMETRIN (2010)
AINEISTOJEN VALOSSA

On ollut ilo olla mukana analysoimassa kolmea erilaista historiallisesti kiehtovaa nuorisolineistoa, jotka ovat rikkaita aikalaishähteitä nuorten Suomen ulkosuhteita koskevista ja omista maailman- ja rauhanpoliittisista käsityksistä. Suomen Itsenäisyyden Juhlavuoden Rahasto (SITRA) juhli vuonna 1967 Suomen itsenäisyyttä ainekirjoituskilpailulla. Hankkeen koulukohtaiset voittaja- eli valioaineet on arkistoitu Kansallisarkistoon (analyysissä kaikkiaan mukana 1393 politiikka-aihepiirin ainetekstiä, Paakkunainen 1989, 1991 ja 1992). Mukana on myös lukiolaisten ja ammattikoululaisten ”maailmanrauhaa” pohtivat (n=217) aineet. Vuosina 1988–89 lukioiden, ammattikoulujen ja teknis-kauppallisen toisen asteen koulujen kirjoitustapahtumassa kerätyt politiikka-aihepiirin aineet (n=1830) olivat osa Mainostelevisiön (MTV) sponsoroimaa nuorisotutkimusta ja

liseniaattityöni (1991) perusta, minkä kiintoisa osa muodostuu ”Maailmanrauhan mahdollisuuksia” pohtivista tekstitulkinnosta (n=144). Näiden rinnalle olen nostanut vertailuun tuoreen Nuorisobarometrin (2010) ja sen arvo- ja asennevääntämien analyysin. Artikkelissa esitelen, luokittelen ja tulkitseen aineistospesifein tavoin nuorten maailmanpolitiikkoja eri historian konteksteissa ja huomioon aineistojen erot. Analyysitavoista saa kuvaa konkreettisesti analyysissä. Tutkijana pitäydyin aineistoissa ja niistä nousevista ajatuksista ja käsityksistä sekä maailmankuvia tavoittelevissa tekstuaalisissa ja argumentatiivisissa rakenteissa ja (monimuuttuja)analyysissä. Luen nuorten ajatuksia, uskon niiden käsityvoimaan – enkä halua tulkita niitä etabloituneiden tai arvokkaiden (essentialististen) käsitysten kautta. Käsitykset Suomen ulkosuhteista ja maailmanpolitiikasta ovat olleet eri polvien piirissä vahvan poliittisen määrittelykamppailun kohteena ja areenana. Käsitysten muutos merkitsee usein relevanttia poliittista (toiminta)horisontin muutosta.

”HULLUN VUODEN” HERÄTYS JA
KANSAINVÄLINEN IDEALISMI (1967)

Jo viisikymmentä vuotta sitten 1960-luvun avautuessa (Paakkunainen 1985, 275–356) nuorten maailmanpolitiikkoja – ajatuksia omakohtaisista ja suomalaisten rauhaa ja ulkosuhteista sekä kansainvälistä politiikkaa koskevista tulkinnoista ja toimijuuksista – jakoi realismin ja idealismin välinen jännite (termien käytöstä artikkelissa¹). Nuorison ja opiskelijoiden ”hullun vuoden” 1968 aattona (1967 aineistossa) Vuokko kirjoittaa ja kiteyttää arvokkaat metaforat 1960-luvun idealistisen maailmanhengen herättävästä nuorisogenerestä – ”ihmisen herättämisestä” / ”... arvaamattoman epävarmassa maailmassa ja liian hidasliikkeisen ja jäykän” YK:n kulttuurissa. ”Utopistinen haaste ylikansallisesta maailmanhallituksesta lieene vielä kaukana”. / ”Meidänkin maassamme on joukko rauhanliikkeitä, jotka toimivat aktiivisesti. Näiden järjestöjen työtä ei

kuitenkaan osata arvostaa. Useita syytetään jostain puolueväristä ja pidetään haihattelijoiden yrityksenä”...”Parempi tahditon rauhanmarssi kuin aseellinen tahtimarssi”. Tahdittoman rauhanmarssin metafora tuli – yllätys, yllätys – edelleenkin globaalin politiikan muotoja analyytisesti puolustavalta Erkki Tuomiojalta (pamfletti 1967). Idealistinen eetos ja mobilisointipaatos olivat tietenkin vain kirjoittajien vähemmistön käytössä, mutta se loi sukupolven avainkokemuksen, tietoisuuden ja mobilisoi sitä samalla loihtien sukupolven sisäisiä fraktioita; ylipäänsä se muokkasi ja jalosti nuorison suomalaista kirjoittamisperinnettä. Nationalistisemmän ja analyytis-historiallisesti kansainvälisestä ja ulkopoliitikasta kirjoittavan genren takaa idealistit löysivät vanhan polven hengen mukaisen talvisotahengen – ”ultranationalismin”, pateettisen patriarkaatin. Se olikin helppo vihollinen ja kirjoittamisessa vimmaisesti erotettu vastustajamaailma: ”Meidän on kaadettava maahan marsalkka Mannerheimin patsas...tai ainakin, lopetettava tanssi sen ympärillä.”

Taustalla oli myös vielä tuolloin vahvan monitahoinen ja idealistinen pasifismi – ”Pasifistit uskovat, että maailmanrauha on saavutettavissa kulttuurivaihdon kautta ilman minkäänlaisia voimakeinoja. He eivät hyväksy edes taloudellisia pakotteita. Väkivalta luo vain väkivaltaa, he sanovat ja ovat täysin oikeassa.” (Pertti.) ”Make love – not war” -metafora eli suomalaistakin elämää, usein puolikristillisten metaforien² ja Yrjö Kallisen ”elätkö unessa” -huudon ryydittämänä: ”Elämä on lahja, mielenkiintoinen hetki ikuisuudessa, eikä sitä ole syytä tuhata./ ”Harjoita rakkautta – älä sodi – julistaa nuori rakkauden sukupolvi. Ajatelkaamme niitä sanoja.” (Marja-Leena.) Itse kristillis-sosiaalinen etiikka lähti suoraviivaisemmin eettisen lähimmäisenrakkauden periaatteesta – ”sydämen ja persoonallisuuden muutoksesta” ennen ”perheiden ja kansojen ajattelutavan muutosta”. (Sirkka.)

Ideaalisen ”paremman” politiikan puolustaminen ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen

herättäminen ja innostaminen olivat aikalais-hengen mukaisesti radikaalia puuhaa jo sinä-lään. Idealistit surutta politisoivat uusia asioita, sektoreita maailmassa – eikä vähiten maailmanpolitiikkaa. Tämä heijastui myös kirjoittamis-genressä: SITRA:n vuoden 1967 kilpailussa lahjakkaimmat ja todellisuutta sekä ajan arvoja voimakkaimmin kiistanalaistavat kirjoittajat keskittyivät rauhanpoliittisiin teemoihin (15 % kirjoittajista, vuoden 1989 aineistossa 8 %)³. Kun polviristiidat aktualisoituivat, nuoret uudistajat hakivat aineissaan ja sille rinnasteisissa yleisönosastokontribuutioissaan hyväksyntää eli jonkinlaista uuden isänmaan kunnioitusta, tai sitten ”overt paukkuivat sukupolvien välillä”. Merja kirjoittaa auki polven avainkokemuksen, antiautoritaarisen fiiliksensä: ”...Hetkellä, jolloin kymmenvuotias virkeä, elämänhaluinen oppikoululainen tulee uuteen kouluunsa, hänet on peruuttamattomasti sidottu kaavaan, jota kukaan ei näihin aikoihin saakka ole uskaltanut murtaa. / Koulukammokin hyväksytään muutaman vuoden jälkeen luonnollisena asiana. / Nykyisen yhteiskunnan vallitseva demokratia ei myöskään vielä ulotu koulun seinien sisäpuolelle. Opettajan auktoriteetti on liian selvä.” Jorma varoittaa Raoul Palmgreniin vedoten 30-luvun ahdasmielisyydestä.⁴ (Analyysi ja vertailu vuosien 1967 ja 1988–89 välillä, ks. erit. Paakkunainen 1989 ja 1991, 1–80; 110–181.)

Maailmanpolitiikan sähköistävä termi oli käytössä jo 1967. Taustalla oli myös sukupolvi-vaatimuksia, muun muassa aineissa käsiteltiin stimulantteja ja traditiota raikastavien argumentteina 18-vuotiaiden äänioikeusvaatimusta. Alkoholi-politiikka, koulu-uudistukset ja -neuvosto-osallistuminen, saasteet ja *Äänettömän kevään* (Rachel Carsonin kirja vuodelta 1963) inspiroima ”kasvismyrkkyjen levittämisen ja ihmisiä korvaavan tietotekniikan” dystopia ja ekologinen herätys, seksuaalinen vapaus, työttömyys ja nuorison sosiaalis-taloudelliset oikeudet, asuntopoliitiikka ja pakolaiset sekä (mustien ja romanien kokemana) rasismi sekä yksilön (osallistumis)vapauksia ahdistava byrokratia ja autoritaarinen laitosmaailma

olivat uusia politiikan kenttiä, joista suoraan seurasi aikalaishenkeä provosoivia räväkkiä rinnastuksia, mediateemoja ja (yhden asian liikkeen ja uudenlaisen sektori)politiikan aloitteita. Mukana oli myös patrioottisempaa tulkintaa, joissa esimerkiksi sosiaalipummit saivat kyytiä ja suomalainen sissi- ja työn tekemisen sitkeys ja yritteliäisyys olivat läpitunkevana eetoksena. Ideologiat kristillisestä ja isänmaallisesta suomalaispärjäämisestä⁵ aina liberaaliin, elintasoelämän ("luksus") kritiikkiin ja monivärisen sosialismiin olivat selvästi mukana kilpailutekstien sidoksena. Itse puoluepolitiikkaa lähestyttiin useimmiten kuitenkin asiallisen, kansallisen tai idealistisesti arvottavan – useimmiten kriittisen – etäisyyden päästä.

SUURVALTOJEN VIERASTAMINEN YHDISTÄÄ JA KANSAINVÄLINEN EETOS EROTTAA IDEALISTIT JA PERINTEISEMMÄT PIKKUVALTIONALISTIT (1967)

Uuden "radikaalin ja risuparta-sukupolven" linjaus nousi esiin aktiivisesti myös SITRA:n kirjoituskilpailussa 1967 menestyneen nuorisoryhmän kautta, joka problematisoi politiikkavastaisuutta, talvisotahenkistä asevaraista ja nationalistista puolustusta sekä konsensuaalisen hidasliikkeistä YK:ta. Traditionaaliset kansallisen konservatiiviset arvot olivat tietenkin mukana myös valioaineiden joukkossa. Radikaalit vaativat tradition tilalle "kolmannen maailman" ongelmat huomioivaa, ylikansallista ja ekologisesti tietoista (esimerkiksi einsteinilaista) maailmanhallitus-politiikkaa, demokraattista federalismia, Pan-Euroopan liikettä ja oikeusjärjestystä tai yksinvaltiuden ja poliittisten eliittien vallan hajauttamista. Tätä vasten sota ja riisto olivat sairauksia, maailmanmielipiteen tuominnan kohteita tai kehitysmatietoitosten eettisiä vastinpareja. Kolmannessa maailmassa kehittyvä sota oli osittain suurvaltasuhteiden inspiroima. Samaan aikaan Vietnamin kuvas-to liikutti nuoria ja sai heidät osaksi liikkeel-

le: "Idässä palaa sytyslanka, Vietnamin sota uhkaa levitä maailmanpaloksi." (Hannu.) "Inhimillisuus vaatii, että USA:n joukkojen on vetäydyttävä sieltä (Vietnamista). Jos näin ei käy...sota leviää ja tuhoaa koko maapallon." (Tapio). Cay kirjoittaa purevasti asevarustelun hulluudesta, Pohjoisen ja Etelän huutavasta suhteesta ja rinnastaa kirjoittajille avoimen USA:n sotilasbudjetin ja intialaisen nälkää näkevän viisivuotiaan sekä nostaa todistajaksi köyhän vietnamilaisen riisinviljelijän: lopputulemassa hän kysyy "Leipää ilman vapautta, vai vapautta ilman leipää".

Supervaltojen pelko liittyi niiden voimamittelön kyseenalaisiin seurauksiin ja eritoten napinpainallukseen, ydinsodan uhkaan ja kauhun tasapainoon. Myös Kiina oli uhitteleva ja irrationaali uhka, jota ei voinut ymmärtää edes osana "kompleksejaan ratkovaa USA:n ja NL:n voimatasapainoa". Sadankomitea ja pasifismi eivät aikalaisväitteistä huolimatta liittyneet ainepohtijoiden mukaan vain sosialismiin, vaan myös angloamerikkalaisiin poliittisiin ryhmiin ja tiedemiehiin, kansainvälisiin sukupolviin. Kirjoitusten mukaan myös valistunut kommunisti ymmärtää kansanvallan puutteet ja totalismin luonteen ja pakenee sitä – "kommunismia joka luotiin yhdellä sodan lopun iskulla." (Eila.) Paradoksaalisesti monet nuoret kirjallisesti ja sananmukaisesti "taistelivat" rauhanaatteen puolesta suurvaltojen erilaisia etuja ja egoismia vastaan tai usein juuri valkoisten apartheid- ja rotupolitiikkaa vastaan Afrikassa. Uusvasemiston ja liberaalien vastustajat loivat osaltaan rauhanpoliittista identiteettiä – pasifismi vastaan "poliittis-taloudelliset voimatoimenpiteet" (Olavi). Idealistit tunsivat politiikan voimapelit ja ilkeät sotilaspoliittiset keinovalikoimat – he asettuivat tätä kaikkea sairasta ja kehityksen-vastaista politiikkaa vastaan. Kansainvälisen politiikan kylmä sota ja alistussuhteet inspiroivat nuoria erityisiin analyysieihin ja kirjoitussuorituksiin. Toiminnallisuus ja mukaanmeno liikkeisiin olivat eräänlainen valistunut velvollisuus, muutoin "koko maailmasta tuli ruutitynnöri,

jossa ei tiedä, koska se räjähtää”.

Toiminnallisuus ja mobilisoiva retorinen suostuttelu – väittely – oli liikkeen luonnin ja rakastamisen vaiheessa spontaania perustason moniarvoista ryhmääntymistä ja erontekoa. Vain harvat yhden asian liikkeet, lehdet ja rauhan asialle omistautuneet yhdistykset kokoa-
vammin tai virallisemmin artikuloivat ja kehittivät ajattelusuuntauksia. Kirjoitukset kukkivat eri foorumeissa. Kulttuurifoorumit, osa mediaa ja Teiniliitto sekä opiskelijayhdistykset heijastelivat pian murrosta.

Sukupolvietoisuuteen liittyi sukupolven oma tuolloin ajankohtainen fraktioituminen. Idealisteja vastassa oli nationalistinen suomalaisversio – eri tavoin painotetut nationalistit tai pikkuvaltiorealismi, jonka teesit kirjoitettiin vapaamielisiä ja uusvasemmistolaisia idealisteja realistisemmin ja aiempia polvia paremmin ymmärtäen – joskus myös pateettisen isänmaallisesti. Maan tasapainoiset kehittäjärealistit osasivat piikittävän ironian taiteen ivatesaan aikalaspolven toista perusfraktiota – Kekkonen suomettuneita radikaalipippaloita, ”lastenkutsuja” ja niiden ”rohkeita, nuoria ja radikaaleja älymystöläisiä”.

Pikkuvaltiorealistien mukaan elimme epätoivoisessa maailmassa, jonka rauhan takaa herkkä suurvaltojen voimatasapaino ja sen tunteminen. Sekä idealistien että pikkuvaltiorealistien keskuudessa toistui kahden suurvaltaleirin jaon merkitys. Aineistossa elää vahvasti myös kathartinen konservatiivinen puhdas äärilaita – isänmaa-uskonollisuus, jolle muutamit radikaalien ideologiset julistukset olivat retorisia sukulaisia: ”Anna, Jumala / minunkin kimaltaa hetki / taittaen Sinun kirkkauttasi / Kunniaksi Sinulle, Hyväksi, hyödyksi / Suomen.” (Kyllikki.)

Vaikka suomalaista mallia ja selviytymistä korostavat kirjoittajat olivatkin usein kyynisiä ja terveen järjen sodanvastaisia, näiden pikkuvaltiorealistien keskuudessa korostettiin joidenkin idealistien tapaan demokraattisen, puolueetoman ja täydellisen tasapainoisen Pohjolan – Suomen ja Ruotsin mallia – sekä Itävallan po-

liitiikan sisäistä tasapainoa. Kymmenien aineiden mukaan liittoutumattomien pikkuvaltioiden erityinen mahdollisuus oli paradoksaalisessa puolueettomuudessa, ihanteellisuudessa ilman valtaresursseja ja sen merkitys sai lisäpontta hyvinvointipolitiikasta. Joskus suurvaltaliittoutumien mureneminen – hajoittaminen sisäisten vaatimusten mukaisesti – oli eräänlainen kolmas tie – poliittinen mahdollisuus (Romania, toisaalla Ranska). ”Pieni kotomaamme Suomi ei voi sanottavasti vaikuttaa maailmanpolitiikkaan.” / ”Karsinoihin...rautaesiripulla jaettu maailma tekee vapaudesta irvikuvansa”. (Merja.) Muodikkaat ja ”ihmisrakkautta julistavat” ja ”silkkikukkasiin pukeutuvat hipit” eivät kuitenkaan kyenneet realistis-nationalististen kirjoittajalahjakkuuksien mukaan vaikuttamaan ”omiin napoihinsa tuijottaviin suurvaltajohdajiin.” Sekä idealistit että realistit kirjoittivat siitä, kuinka kapitalismin ja kommunismin vastakkainasettelu sivistyneen Suomen perspektiivistä oli hullua, itsekkyyden ilmausta – jota pönkittivät kahlitsematon valtioiden mahti- ja ideologinen kilpailu – ja sitä avattiin rotuaidat, sivistys- ja taloudelliset erot riisuvalla kuvauksella ja politiikalla. Ja jollei näin tehtäisi, kolmas maailmansota olisi välttämätön – länsimaalaisetkin voivat pelätä pahinta, ”mustien ja keltaisten massojen” nousun jälkeen. (Eila.) ”Rauha on silti velvollisuutemme, meitä ja tulevia sukupolvia kohtaan.” Itäblokin totalisoiva järjestelmä ja maailmanvalloitusintressi implikoivat sodan uhkaa. Yhdysvaltoja varjosti TV-uutiskuva massiivisista Vietkongin hallussa olevien alueiden summittaisista pommituksista ja kuolevista viattomista – ja aikaistulkinnat levisivät nopeasti koululaistenkin keskuuteen: ”...Kalifornian kuvernööri Reagan vaati atomipommin käyttöä, jotta Vietnamin sota saataisiin nopeasti loppumaan.”

DISILLUUSIO: NAURU REAALIPOLITIIKALLE JA TERÄVÖITYVÄ ON-LINE- MEDIAKATSE (1988–89)

Selvin muutos 60-luvun ja 80-luvun lopun aineiden välillä oli kansainvälisen politisoinnin teemojen vähentyminen ja kaiken kaikkiaan jonkinlainen valtiollistuneen poliittisen kulttuurin ja puoluepolitiikan kyyninen kohtaaminen tai sen lahjakkaampi skeptinen ironia ja kritiikki. Toiminnallinen retoriikka korvautui passiivisemmilla tarkastelun ja politiikan arvioinnin ja (media)katselussa aktualisoituvilla puhetavoilla. Vuoden 1988–89 kirjoitustapahtuman teemat valittiin oireellisesti. Neljäsosa (425) kaikista nuorista kirjoitti aiheesta ”Miksi politiikka ei kiinnosta nuoria?” Toisaalta ”Mitä nuoret voivat saada osallistumalla yhteiskunnalliseen toimintaan?” -otsikko herätti vain 13 kirjoittajaa ja enemmistö heistä vastasi otsikkoon tyyliin ”... rahaa, valtaa ja naisia!” Realistinen (toisaalta-toisaalta-tarkastelu tai machiavellisempi eliittiselitys) ote ja kyynis-ironinen käsittelytapa liittyivät myös sodan ja rauhan kysymyksiin. 90-luvun taitteessa vähän kaikki arvot ja teot olivat epäpuhtaampia, suuret ideat olivat lakkastuneet tai kuolemassa. (1988–89 aineiston perustulkinnasta, ks. erit. Paakkunainen 1991, s. 89–191; 1992a ja b.)

Vielä 60-luvulla puolueiden ja politiikan voimien valtapeli oli epäterve asia, joka oli muutettavissa lähinnä puolueiden ulkopuolisen ilmaisen ja osallistumisen keinoin, mutta itse politiikanittelön ja pelimuotoon ottivat vain vanhan nationalistisen asiallisen ja konservatiivisen linjan kirjoittajat pejoratiivisen kannan. 80-luvun lopulla ulkopoliittisen realismin kaanon osattiin koivistolaisen ”matelevan realismin ja empirian” tahdissa. Irtiottoja siihen harrasteltiin varovaisen suomalaisesti; tässä suhteessa kyynisyys tulee lähelle realismia ja sen henkistä varovaisuutta. Toisaalta 80-luvun lopulla tunnistettiin tuon vuosikymmenen uuden eurooppalaisen rauhanliikkeen tunnukset. Kahden vuosikymmenen jälkeen oli taas palattu

suurvaltain voimapolitiikkaa arvosteleviin ja kunnioittavasti pelkääviin näkökulmiin. 70-lukulainen puolueruotuhenkinen sitoutuminen maailman voimakomponenttien ”suomettuneeksi” osaksi – ”demokraattisen rintaman” monimielisin sidoksin, idealistisin ja Neuvostoliiton ”fellow-traveller” -asentein – oli lopultakin ohitettu.

Vaikka Gorbatshovin ja monien Itä-Euroopan liikkeiden vauhdittama maailmanjärjestelmän horjahtelu näkyi myös nuorten ainekirjoituksissa, tästä dissonanssista ei muodostunut paradigmaattisesti uutta maailmanpolitiikan hahmottamistapaa tai sen poliittista pelitilaa nuorten valtaosan keskuudessa. Kyynisyys merkitsi myös ”outsider”-asemia poliittisessa järjestelmässä, kun vielä 60-luvulla oli innolla ”tultu mukaan”, politisoitu asioita ja kouluja. Poliitisesta keskustelusta ja idealistisesta osallistumisesta oli tehty 60-luvun loppuun mennessä ”muodikasta”. Sosiaalivaltion regiimin perusteista käyty polemiikki ja sen perustelu (1960-luvun loppu) oli projektina viety 20 vuotta myöhemmin loppuun, ja 1980-luvun loppu oli monessa mielessä hyvinvointivaltion etabloitumisen ja solidaarisuuden murentumisen (aika)huippu. Vuosikymmenien kuluessa proaktiivinen ja ”vapauttava” (alkoholi, seksi, koululaitos) ratio muuttui valtiollistuneen omalakisien palvelubyrokratian ja poliittisen pelin halventavaan arvosteluun, liberaalin kuluttajan ja kilpailun sekä tälle vaihtoehtoisen vihreän elämäntavan näkökulmiin. Kouluaine kirjoittajien (kirjoittajaminän – tekstin puhujan, tarkkailijan) asemassa oli tapahtunut dramaattinen muutos siirryttäessä suomalaisen kulutuksen, individualismin ja hyvinvointivaltion kukkealle kaudelle 1990-luvun taitteeseen. Individualismi ja ”minä”-kirjoittaja olivat nyt osa modernia poliittista harkintaa.

Miksi suomalainen poliittinen kulttuuri ei sitten kiinnostanut nuoria 80-luvun lopulla? Aiheen aineiden perusmetaforien kokoaminen motonomaiseksi karikatyyriksi kiteyttää paljon: ”Politiikka näyttäytyy nuorille turhana,

hyödyttömänä, samankaltaisen värittömänä. Epärehellisen asiattomana, ammattimiesten munkkilatinana, lupauksina ja puheena ilman tekoja, omalakisena, näytelmällisenä, paskaisena oman edun tavoitteluna ja keski-ikäisten 60-luvun patujen ryhmäkollektiivisuutena, vanhojen pierujen temmellyskenttänä ja pelinä ilman reilua ja hikistä sytykettä.” Tämä kielteinen distanssi taittuu kuitenkin monipuolisempaan ja poliittisen pelin sofistikoitumiseen ja rakentavampaan analyysigenreen, kun tarkastelee aineiston muita tematiikkoja. ”Maailmanrauhan mahdollisuuksista” lukuvuonna 1988–89 kirjoittavat (n=144) voidaan pakata vastaavasti kielikuvakokonaisuudeksi, jossa näyttäytyvät rauhanpolitiikan erilaiset puhettavat ja käsitykset: ”Kansainvälinen politiikka näyttäytyy nuorille omalakisena vakavalta ja ristiriitaiselta kentältä, mitä ei voi kohdata vain likaisena tai rivona pelinä; sitä yritetään työstää inhimilliseksi suurvaltapoliittisen tarkkailun, kyynisyyden ja realismin avuin tai elämää sykkivin rinnastuksin tai tyylien valoin ja varjoin; vahvojen voimien sotateknologiat ja etupoliitiikka ovat monikylläisesti sidoksissa voimatasapainoon ja blokkien erilaisiin reursseihin ja joillekin avautuva tilanteen muuttaminen on jatkuvan sitkeätä, moraalista globalismista hengittävää ja järkeen vetoavaa, negatiivisen utopian yli paradoksein ja varioivien rauhankeittaitten kautta hamuavaa, romanttista ohjelmallisuutta riisuvaa ja uusateistista aherrusta.” Poliittinen kirjoittaminen ei yleensä jää vain kyynisen toteavaksi, traagisen mustaksi tai Don Quijoten illuusioksi. Rauhana ja sodan logiikkaan voi myös yrittää vaikuttaa tarkalla analyysillä, häilyvillä tasapainoarvioilla, horisonttien avaamilla harkinnan valoilla ja joskus toiminnallakin – skeptisesti ja disillusionaristisesti, globaaliin eettiseen verkostoon, elämänpolitiikkaan (feminismiin, konsumerismiin, vastuulliseen ammattilaisuuteen) ja kestäviin markkinoihin tai humaaniin sosialismiin tai joihinkin yhteisiin riskeihin ja ratkaisulogiikkoihin vedoten. Väliin toiminnan eetoksena voi olla kalkylointi tai järjestyminen, mutta

myös rauhankeittat, ihmisoikeudet, liennytysvarat ja rauhan yhteinen etu ja ratkaisuvälittämättömyys elävät Bertrand Russellin hengessä globaalissakin kontekstissa. Liikkumavaraisen kyynisen ja skeptisen oteen toivo on siinä, että kompromisseja seuraavat pettymykset, raukeamiset, eikä seuraavaan tyytymättömyyteen ja sitä sitovaan konstellaatioon ole pitkä matka – politiikka on aina ”kolmas”, jonkinlainen ylläri ja pettymys, haettu häilyvä sopu. Lähelle tulee myös vaikea laji – sodan apokalyptiikka tai negatiivisen utopian käsittelyasenne: on ”kreisiä... elää...jo sodan keskellä” tai olla elämättä on-line-mediassa ”yhtä-päivää-ilman-sotaa” – ”sodan rajojen piirtely tuntuu vain toistolta, vanhalta kehityskululta”.

1980-luku tuotti uudenlaisen ajattelutavan, joka elää perinteisimpien dualismien rinnalla. Siitä romanttinen rauhankamppailu tai nationalistinen mobilisaatioajatus ovat sivussa. Sodan kauheus ja uudentyyppinen fyysinen naturalismi ovat läsnä koko ajan. Ydinsodan uhka eri elämänalueilla ja maapalloisesti oli ollut intensiivisesti mukana 80-luvun rauhanliikkeen, median ja tutkijoidenkin (usein) epidemiologisissa aineistoissa ja tulkintakuvastoissa. Kasvihuoneilmiö tunnettiin, mutta muutamat kirjoittajat pohtivat, oliko se sotaakin tuhoisampi vai oivallisempi riskiherättäjä maapallolla. Puhuteltujen riskien yli nousi kuitenkin analyysiä rikkova tai hallitseva ydinsotapelote. Luonnostakin puhuttiin – mutta esimerkiksi Tsernobylin ydinräjähdys (1986) – bekkiläisen riskiyhteiskunnan perusangsti – ei noussut merkittäväksi riskiharkinnan teemaksi rauhanpolitiikan teemoituksessa.

Nuorisoina oli jotenkin varpaillaan: ”Negatiivinen utopia ei voi olla täällä tänään” – oli jonkinlainen läpilyövä illustraatio. Ei-sotatilaa oli pakko legitimoida eri tavoin ja eri horisonteissa. Pessimismin ja optimismin asteikko ei toimi tuon ajan koulutekstien analyysissä, riskit ovat totaalisia. Suomalaisen ulkopoliittikan liikkumavara saattoi kuitenkin monissa aineissa jäädä tuolloisen yhtä lailla varovaisen

ulkopolitiikan kaltaiseksi, realististen punnusten ja arvoperinteiden kanssa pelaamiseksi, uus-suomettuneeksi epähumanismiksi. Tieto ja media ovat jatkuvasti on-line – live-lähetykset seuraavat maailmantapahtumia ja ”nationalismi” tai yksinkertaistava idealismi eivät voi filteröidä tai sensuroida niitä. Mediaelämä pelotteiden kontekstissa suosi myös epäilevää ja miehekkään realistiseen jossitteluun vetäytyvää maailmankatsomusta, sitoutumattomuutta – asiantuntevan realistisista tai kyynisen tyyllisistä lauseista ei helposti jäänyt kiinni. Monet nuoret jäivät tilanteita lukeviksi katsojiksi reaalisosialismin romahduksen prosessissa.

REALISTISET KALKYLOIJAT, MAAILMANPARANTAJAT, SUDET JA APOKALYPTISET LOPETTAJAT (1988–89)

Tulkinnan ja performanssin genre ja tyyli (1–4) nousevat analyysissä relevanteiksi (Paakkunainen 1991, 20–81; 1992a, 8–11).

- 1 Pejoratiivinen maailmanrauhaa koskeva kirjoittajan omassa kontekstissa roikkuva, luonnollistava ja emotionaalis-negatiivinen tyyli (13 % rauha-aiheen, 19 % kaikista aineiston kirjoittajista) perustuu musta-valkoihin vastakohtiin: ”Suurvallat vain mölisevät...kohistaan aseriisuntaneuvotteluista. Kuitenkin USA esitteli uuden ’näkyvätön tappajan’, sotilaskoneen... Ei ! – sota on käytävä, vaikka koko ihmiskunta olisi vaarassa. Mistä saa alkunsa se kipinä aloittamaan III maailmansodan? (Poika 22 v.) / ”Miksi ottaa harmaita hiuksia, kun eihän minun mielipiteeni vaikuta. Olen täällä maailmassa päättämässä omista asioistani, ehkä joku tyhmä virkaintoinen sekopää poliitikko tuhoaa minunkin elämäni painamalla nappia.” (Poika 17 v.).
- 2 Kyyninen tyyli (29 %, kaikista 32 %) taas sisältää jo huumorin, ironian ja piriilun elementtejä, mustanpuhuvasta herravihasta voi edetä sarkasmin ja poliittisesti lataavan

skepsiksen suuntaan: ”Vilkaiskaapa vain jääkaappeihinne...siellä näkyy tuotannon ristiriidat, sodan alkioit.” (Tyttö 16 v.) ”Joka kolkkaan rauhaa ei koskaan saada. Eikä se minua juuri hetkauta. Aseneuvotteluissa viilataan ihmisiä linssiin. Asian ydin on se, millä tavalla saadaan suurvaltajohtajat pysymään poissa napeiltaan.” (Poika 19 v.)

- 3 Rakentava tyyli (32 %, kaikista 25 %) on intohimottomampi, tyytyvä tai tarttuu enemmän (kansainvälisen) politiikan antamiin maailman puitteisiin ja vaihtoehtoihin; se ei arvota edellisten tapaan vaan jättää analyysin modernisti auki tulevaisuuteen ja yleisölle. ”Toivon vain ettei lasteni tarvitse kärsiä sodasta, enhän ole sitä itseään joutunut kokemaan. / En tietenkään väheksy survaltojen pyrkimyksiä vähentää aseita, mutta en usko sokeasti rauhan mahdollisuuteen.” (Tyttö 20 v.) ”Eri maiden välillä voidaan liennyttää. On tietenkin liennyttämisen politiikka. Tällä tarkoitetaan sitä, että politiikka on hallitseva elin sille, milloin sotaa käydään... Gorba on tässä parempi kuin Reagan. / Syy sodan syttymiseen on voimakkaat eriävät mielipiteet.” (Tyttö, 18 v.)
- 4 Kriittinen tyyli (21 %, kaikista 22 %) ottaa arvo- tai käsitedistanssin, reflektoi niitä ja tyyliittää tarkastelua enemmän tai vähemmän koherentisti: ”...viha ei lopu vihalla, sota sodalla. Rakkaudella edistämme veljeyttä ja koko maailmaan rauhaa; rakastakaamme siis lähimmäistämme niinkuin itseämme.” (Tyttö 19 v.) ”Vain naisten kumppanuus on rauhan, tasa-arvoisen rakkauden vaihtoehto väkivallalle ja herruudelle.” (Tyttö 17 v.)

Aineita analysoitaessa nousi lukuvuodelta 1988–89 esiin viisi erilaista rauhanpolitiikan perustyyppiä⁶. Realistiset kalkyloijat (43) muodostui keskeisimmäksi rauhanpoliittiseksi orientaatioksi. He jakautuivat kahteen ryhmään, suurvalta-kalkyloijiin (28) ja geopolitiikkoihin (15). Ylipäänsä kalkyloijat haluavat tarkastella maailmaa suurvaltojen liikkumavaran puitteissa. He siis

luottivat poliittisiin rakenteisiin ja tasapaino-legitimiteettiin merkityksellisessä määrin. Poliitiikka ennen anarkiaa, sattumia tai yhteiskunnallisia determinismejä. YK ja kansallisvaltiot jäivät marginaaliin kansainvälisen politiikan ”coolissa” suurvaltakalkyloinnin harkinnassa. Erityisesti nämä suurvaltalaskijat (ensimmäinen alaryhmä) sitoutuivat suuriin voimapolitiittisen globalismin linjoituksiin; mittakaavat ja riippuvuudet olivat kansainvälisiä. Suurvaltahorisontti perustui tällöin häilyvään poliittiseen tasapainoon ja sen poliittiseen kontekstualisointiin – suurvalloilla oli tässä toimintapotentiaalit, blokkeineen ja johtajineen. Sen sijaan geopolitiittisessa (toisessa) alaryhmässä korostui erityinen poliittinen determinismi, geopolitiittinen tai tiukan regionalistinen kontekstualisointi (geopolitiittiset jaot), missä YK ja kansallisvaltiot ovat mukana. Vasta determinismin horjuessa poliittinen tasapaino voi häilyä. Regionalismi kuvaa pikemminkin (punnus)asemia politiikassa kuin autonomista valinta- ja liittoutumispelivaraa. Tässäkin poliittiset instituutiot legitimoivat tarkastelun rauhanmahdollisuuksien rakentumista. Molempien ryhmien poliittisessa luottamuskatseessa on yhteys rakentavaan retoriseen tyyliin, mikä hajoaa monissa teksteissä kriittisen ja kyynisen suuntaan. On myös tärkeää huomata, kuinka tekstien narraatio (kertojaminä-ratkaisut) rakentuu ”minän” ja tarkkailevan persoonan varaan – suurvaltakalkyloijat hajottavat enemmän kertojaroolejaan.

Maailmanparantajat (38) turvautuivat yhteiskunnallisiin ja globaaleihin käsitteisiin, mutta useimmat heistä (33) uskoivat joko yhteiskunnan muuttamiseen tai rauhaan yhteiskunnallisena perspektiivinä. Lisäksi muutamat (5) sitoivat tarkasteluaan poliittiseen tasapainoajatteluun kuitenkin irrottautuen siitä eettis-poliittisesti. Maailmanparantajien käsitys rauhasta rakentui sosiaalisen harmonian tai utopian rakentamisena – häilyvään poliittiseen tasapainoon yhdistyvänä rauhan horisonttina. Moraalis-poliittinen sitoutuminen rauhaan merkitsi tässä kirjoittajagenressä keskittymistä globaalijatteluun (22),

ryhmä- (8) ja yksilötason (8) kustannuksella. Idealismi ei sumenna toiminnalle avautuvia tilanteita ja tasoja, russellilaisen universaalisuuden ja yhteistoiminnallisten foorumeiden lisäksi elämänpolitiikka on ajankohtainen. Kansalaisyhteiskunnasta voi nousta uusi globaali ajatustapa, jota siivittävät uudella tavalla harkitut modernit arvot (tasa-arvo) ja utopia tai asteittainen yhteensovittettujen ratkaisujen tai arvokompromissien mahdollistama maailmaperspektiivin muutos. Usko tietoisuuden kasvun ja maailman muuttamiseen varmistuvat mobilisoivalla julistusretoriikalla (deklamoiva ja ’me’ -ratkaisut) ja kriittisellä distanssilla (kertojaminä), mikä monien kirjoittajamielikuvituksessa tai myös arjessa saa konstruktiiivis-osallistuvan (kriittisestä rakentavan) tyyliuunnan. Maapalloisten reformistien ajattelun logiikka on isossa perspektiivissään sukua kansalaisyhteiskunnasta nousevalla modernille poliittiselle mobilisatiolle, syvälle kulttuuriselle muutokselle (jopa vallankumoukselle) tai kulttuurihegemonian murtamista alleviivaavalle sosialismille. Valtio ja reaaliset kansainväliset voimat ja niiden suhteet nähdään pikemminkin muutoksen tai ajatuksellisen murtamisen kohteina ja areenoina kuin niiden agentteina. Ryhmän idea ei palaudu selvästi reaali politiikan voimakkaisiin organisaatiomuotoihin, kyse on pikemminkin normatiivisesta harkinnan tavasta. Tässä riskiyhteiskunnallista ajattelua muistuttavassa ajatustavassa riski merkitsee usein ydinsodan mustanpuhuva uhkaa, mutta myös muut maapalloiset riskit ovat osa harkintaa – sodan uhan torjuntaa, haastajia ja stimulantteja rauhanpolitiikalle. Perusriski pelottaa ja yhdistää kansalaisryhmiä ja luokkia, mutta näitä ei nähdä samanarvoisina.

Peruskyniset sudet (27) ottavat yhteiskunnan ja maailmallisten suhteiden kehityksen annettuna, subjektittomana – päinvastoin kuin maailmanparantajat, jotka näkivät yhteiskunnan muutoksen perustana. Ihmisen kulttuurisen toiminnan analyysiin riittävät eläin- ja kasvikunta-analogiat tai sitten vanharaamattulaisuus tai horoskooppiusko. Toinen puoli heistä (13)

liittää tähän determinismin peruslajiin ristiriitaisia ja kaoottisia elementtejä (10) tai näkee asiantuntijavallan ratkaisevan asiat ilman eettis-poliittista tukea. Kaaos on apokalyptista – se ei ole kenenkään hallinnassa. Asiantuntijoiden toiminta on paradoksaalisesti ”susien” tiedossa. Se on yhtä kuin maailman tuho tai sen jatkuva uhka: ”Insinöörit osaavat asiansa”.

Oman erottautuvan pikkuryhmänsä aineistossa muodostavat myös relativistit (epävarmat älyköt, 4), jotka eivät ”susien” tapaan löydä selkosubjekteja maailmasta vaan yrittävät kuvata erilaisia ”suhteellisia” käsityksiä maailmanrauhasta. He ovat rehellisiä kirjoittajatyylilleen ja epävarmoille argumentoinneilleen; kestäviä rauhanpoliittisia tai uskottavia rauhan ja sodan jäsennysperusteita ei yksinkertaisesti löydy. Kaaos yhdistyy kirjoituksissa maailman avoimuuteen, kontingenssia ei saada hallintaan, siitä ei voi oppia ratkaisujen tasolla. Älyköt eivät halua rauhoittaa tai lukijaystävällisesti ”kompensoida” itseään ulos psykedeliastaan. Postmodernista iloittelusta ei ole kyse, kielteiset ilmaukset ja relativoinnit hallitsevat aineita.

SUOMI EUROOPASSA – EUROOPPA MAAILMASSA: VITAALIT OSALLISTUMISPERUSTAT (2010)

Otollista sukupolvi-ikänsä 1990-luvun alussa elänyt nuoriso koki poliittisen ympäristönsä drastisen muutoksen. Reaalisosialismi romahti, Suomi lännettyi ulko- ja talouspoliittisesti, ja lama opetti suomalaiset viimeistään kilpailuvaltion ja markkinoiden tavoille, uusiin sosiaalsiin jakoihin. Maailmankuvan ainekset muokkaantuivat globaaleiksi. Silti uudet instituutiot – erityisesti EU ja sen yhteinen kilpailukyky-, markkina- ja ulkopoliittikka – eivät ole selvä legitiimi perusta nuorten maailmanpolitiikalle. Viimeisten 15 vuoden aikana huomattavasti vahvistunut enemmistö (Nuorisobarometri 2010⁷) nuorista ei koe nyky-EU:sta olevan maaillemme tai nuorille itselleen hyötyä. Se ei näytä toimivan kunnolla, eikä vastaajanuorten enemmistöllä ole

eurooppalaista motivaatiota ja uskoa olemassa olevaan eurooppalaiseen toimijaidentiteettiin ja pelikenttään. Eurooppalaisen poliittisen ja taloudellisen liiton alkuvaiheen varovaisetkin odotukset ovat jotenkin sumentuneet tai rauenneet. Nuorisobarometrinkin (2010) mukaan nuorten aktiivinen kansainvälinen harkintatapa sekä suvaitsevainen, sosiaalinen ja sopeutumis-haluinen itseidentiteetti eivät merkitse uskoa EU:n tarjoamaan vapauteen, kulttuuriseen moniarvoisuuteen ja toimintatilaan⁸. Toisaalta yhteiskunnallisten liikkeiden, organisaatioiden ja poliittisten organisaatioiden sisällä monet aktiiviset tahot ovat jo ajat sitten valinneet europoliitiikan linjauksen joko kansalaisyhteiskunnan tai EU-organisaatioiden tasoilla. Eurooppa-aktiivit ovat nuortenkin keskuudessa nuorten toiminnallisen eliitin jäseniä, joilla on myös tahtoa ja reaalipoliittista pelitaitoa. Samalla näiden ajatussuuntausten ja reaaliorganisaatioiden sisäisten fraktioiden välillä käydään kriittistä ja kyynistä keskustelua siitä, mitkä ovat nykyisen euroaalipoliitiikan rajat. Usein kysymyksenasettelu on sama kuin vuoden 2010 finanssikriisissä: vasta vahva ongelmatilanne pakottaa eurotoimijat varovaisuuden ja kyynisen etäisyyden ylittäviin ratkaisuihin, valitsemaan joko peräytymisen ja kansalliset ratkaisut tai – kuten tapahtui finanssikriisissä – rakentamaan radikaalisti transnationaaleja ratkaisuja.

Avautuminen maailmanpolitiikkaan, globalisaation talousvetoisten kehien ja riskien välttämätön kohtaaminen ja EU-aktiviteetit jakavat suomalaista poliittista kulttuuria monin uusin rintamin ja organisoituneiden nuorisoryhmien sisäisissä jaoissa. Myös käsitykset ja termit siunauksellisesta maailmanpolitiikasta ja Suomen ja sen nuorten ihmisten asemasta siinä varioivat, pelin ja kamppailun käsitteet ja arvot ovat liikkeessä – poliittisen kamppailun kohteena ja areenana. Nuorten käsitysten näennäinen epärealistisuus tai varioivat käsitykset Suomen paikasta maailmassa sisältävät myös politiikan keskeisiä aspekteja ja uuden politiikan siemeniä. Toisaalta näyttää siltä, että vain vähemmistö

nuorista on aktiivinen, osa ei tunne vaikeita asioita (omakseen), ohittaa ne tai tarkkailee niitä harkitun puolueettomista, kolmansista tai ulkopuolisen ambivalenteista positioista tai nuorisokulttuureista käsin. Asenteista ja arvoista on pitkä matka toimintaan, mutta Nuoriso-barometrikin osoittaa, kuinka ulkosuhteita ja voimainkäyttöä koskevat kysymykset⁹ tulevat pureksittua vastaajien keskuudessa; vain noin joka kymmenes ei halua tai osaa vastata kysymyksiin. Valtaosa nuorista on ainakin varpaisillaan ulkosuhteiden ja globaalien kysymysten suhteen, niitä ei täysin sivuuteta ”ei-tuttuna”.

Rintamat ja käsitteelliset tulkinnat eivät ole kovinkaan stabiileja ja koheretteja. Poliittiset konstellatit, teemojen ja pelitilojen variaatit ja muuttuvat kontekstit näkyvät myös politiikkakäsityksissä ja ”mutanteissa” – epäpuhtaissa ja toisaalla loisteliaan hybrideissä – rintamajaoissa. Jopa nuorisoryhmien ja yksilöiden tulkinnat ja asenteet maailmanpolitiikan ahdistavista kriiseistä ja mahdollisuuksista elävät vahvasti, tulkinnat esimerkiksi rauhasta ja väkivallasta muuttuvat sen mukaan, mihin tilanteeseen, yksittäiseen ongelmakysymykseen haetaan keskustelussa ratkaisua tai mitkä tahot ovat argumenttien esittämisen ja keskustelun yleisönä. Aamukeskustelujen kanta rauhanturvamisaktiviteetteihin jossain maailmankolkassa voi muuttua saman päivän illan tilanteen ja kysymyksenasettelun muututtua. Monet tämän kirjan taustabarometrin näennäiset ristiriitaisuudet saavat tätä kautta selityksensä, tavoitamme olennaisen puolen aikalaishengestä. Barometrin (2010) itseidentiteettiä koskevat arvoulottuvuudet olivat tuloksiltaan hämmäntävät. Uskonnon suhteen nuoret jakautuvat kahtia, viileään ja uskonnollisemmin elämää ymmärtävien joukkoon, ja ”isänmaallisuus” nousee hurjakkoon suosioon. Kyse ei voikaan olla paternalistisesta patriarkaatista tai nationalismista, vaan myöhäismodernin maailman arvokombinatoriikasta, missä kotomaan idyllillä ja historiallisella toimintatavalla on oma roolinsa, sillä samaan aikaan isänmaallisesti orientoituneet nuoret va-

kuuttavat omaa arvoliberalismiaan, vihreyttään ja vasemmistolaisuuttaan.

Monitulkintainen ja -lähteinen arvoharkinta on noussut esiin myös silloin, kun tulkitaan nuorten kuulumis-suhteita (*belonging*) ja paikallisen ja globaalin välisen identiteetin perustoja (vrt. kiehtovat maahanmuuttajanuorten ’kuulumissuhteet’, kuvio 2, s. 22). Samanlaiset epäpyhät, ”talvisota”-historian ja perheen perinteet huomioivat ja yksilöllisen (elämäntavan ja ammatin) itsetoteuttamisen, oman edun ja (pelko)tunteiden ja eettis-poliittisen myötälämisen arvot sisältyvät niihin perusteisiin, joilla nuoret valitsevat armeijan ja siviilipalveluksen välillä. Vastausten logiikka ja kansalaisvelvollisuuden suorittamisen valinnat ovat modernin läpinäkyvät ja jännitteiset, silti ryhmäpaine ja historian lasti tunnistetaan isänmaallisissa puolustussuvuissa ja sivareiden sosiaalisissa polvissa. (Vrt. kuvio 26, s. 43.) Vahvan, joukkomittaisen ja perfektionistisen pasifismin rooli näyttääkin jäävän marginaaliin. Lashilla (2003) on kiinnostava termi, jolla hän jäsentää epäpyhää, sukkuloivaa aikalaishengettä. Hän puhuu ”kombinardeista” (*Combinards*), jotka haastavat perinteiset selkeäarvoiset ismit ja organisaatiomuodot armeijajalaliteeteista ja rauhanliikkeistä elämäntapaan ja ammattiin.

Barometrin mukaan noin puolet (48 %, yliopisto- ja korkeakouluopiskelijoista 55 %) vastaajista osaa ja haluaa nimetä itselleen läheisimmän seuraavien vaalien puolueen. Silti vasemmiston ja oikeiston ulottuvuus sitkuttelee vielä elossa. Tulos on jälleen hyvin ambivalentti, mutta uudella tavalla. Nuoret ovat arvovalinnoiltaan hyvin vihreitä ja markkinahenkisiä¹⁰, mutta samalla he (kaikissa keskeisissä toimeentulo- ja koulutusryhmissä, jopa yrittäjien keskuudessa) yhdistävät nämä arvot oikeistoa enemmän uudenlaisen vasemmistolaisen identiteettinsä osaksi: nuorten enemmistö identifioi kaiken kaikkiaan itsensä enemmän vasemmistolaiseksi kuin oikeistolaiseksi vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella¹¹. Erot vastaajaryhmien välillä eivät olleet rankkoja. Työttömät nuoret liikkuvat

perinteisellä dimensiolla kaikkein vahvimmin vasemmalla (keskiarvo 2,64; aineiston tasapainotilanne vasemmiston 1 ja oikeiston 5 välillä olisi keskiarvoltaan 3,0), yrittäjät ja palkkatyössä olevat olivat myös selkeästi vasemmistopaikantajia (ka 2,67), koululaiset ja opiskelijat (ka 2,8) ja vanhempainvapaalla olevat nuoret (ka 2,91) olivat taas hailakammin vasemmistolaisia. Jännittävää tuloksissa oli myös se, kuinka tutkintoja opiskelevien ja ne suorittaneiden identiteetit vertautuivat ja muuttuivat valmistumisen myötä¹².

Punavihreä identiteetti – jota ei voi samastaa itse itseään julkisuudessa tällaiseksi julistautuneen yhteiskunnallisen ja (puolue)poliittisen liikkeen kanssa – näyttää barometrin (2010) mukaan vuosien myötä myös voimistuneen. Ympäristötietoisuus, markkina- ja kulutusratkaisut sekä uudenlainen vasemmistolainen identiteetti ja ajatus muuttaa yhteiskunnallisia ratkaisutapoja voivat toimia yhdessä. Kansainvälisten kysymysten painoarvo ja merkitys – missä on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtunut drastinen ja kaikki kylmän sodan dimensiot mullistava muutos, vähintäänkin hiljainen vallankumous – on tässä vasemmistolaisuudessa suuri. Beckin (reaalihistoriallisesta kosmopolitiikan kehityksestä, ks. 2004, 2005a, 2005b ja 2007) hengessä voi ajatella, että tämä on jatkoa 1960-luvulla läpitunkeneelle nuorten sukupolvien maailmankuvan kansainvälistymiselle. Yhteiskunnallisten omistussuhteiden muutos tai julkisen talouden ja laitosten puolustaminen ei ole enää selkeä tai välttämätön osa vasemmistoajattelua. Markkinahenkisen nuorison valtaosa – joka usein on itseilmaisissaan vasemmistolaista – samalla moralisoi ja kritisoi globaalia suurpääomaa, sen toimintatapoja ja vastuuttomuutta pilata kaikenlaisen yritteliäisyyden ja vastuullisen tuotannon maine maailmassa sekä sen paisunutta valtaa (Paakkunainen & Myllyniemi 2004; Paakkunainen 2007). Tuotannon, kulutuksen, työn ja työnjaon ekososiaalisesti tapahtuva analyysi tai verkkotoimintojen ”sosialisointi” taas voivat olla

lähempänä nuorten jäsennostapaa. Harkitseva kuluttaja ja yrittäjä tai ekologisesti harkitseva ja radikaali nuori voivat löytää toisensa, riskiharkinta voi ylittää vanhat sosiaaliset (luokka) positiot.

Niistä barometrin (2010) vastaajanuorista, jotka tunnistavat itselleen läheisimmän puolueen (48 %), useimmat valitsevat huomattavan vahvasti vihreät (28 %) ja useat myös viime vuosien mallin mukaan kokoomuksen (16 %, yliopisto-opiskelijoista 18 %), jonka suosio on kuitenkin suhteellisesti vähentynyt tällä vuosikymmenellä. Samalla muut kyselyssä erottuvat puolueet saavat aiempaan verrattuna mukiinmeneviä kannatuslukuja: keskusta (18 %, yliopisto-opiskelijoista 13 %), SDP (12 %, yliopisto-opiskelijoista 10 %), vasemmistoliitto (8 %, yliopisto-opiskelijoista 7 %) ja viimeksi – mutta aika lailla sävyttävästi – perussuomalaiset (14 %; yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa 5 %). Vihreiden ja perussuomalaisten suosittu polariteetti heijastelee uuden politiikan keskeistä globaalin suvaitsevaisuuden jännitettä, mutta se elää vanhan oikeiston ja vasemmiston tuolla puolen. Luvuista on turha tehdä suoria johtopäätöksiä vuoden 2011 eduskuntavaalien äänestyspäätöksistä, poliittisesti viisaita arvauksia niistä kannattaa tehdä. Jännittävä seikka puoluelojaliteeteissa oli sekin, että vihreiden ja PS:n kannattajat olivat itse-identiteetiltään enemmän vasemmistolaisia kuin oikeistolaisia. Uudenlaisen vasemmistoitsetunnon kombinaarit olisivatkin kiehtova analyysin kohde.

MAAILMANJÄRJESTELMÄ JA SEN MONIMIELISET ARVOT JA TOIMINTAMAHDOLLISUUDET, ”MUTANTTI” (2010)

Maailmanjärjestelmän moninapaisuus ja kilpailu sekä erityisesti kehitysutopioiden muuttumisen riskisen yhteiskunnan ja sivilisaatiokriisien muokkaamaksi kentäksi politisoi keskustelua, ”pelottelee” sitä uusiksi, pitää sitä toisaalta avoimena ja pakottaa realistisen rohkeaan maailman-

poliittiseen, taloudelliseen ja kosmopoliittiseen harkintaan. Vanhat ennakoitavan yhteistoiminnalliset eettis-poliittiset tai sukupolvittaiset erot ja organisaatiolinjat eivät enää poliittisesti jaa ihmisiä ja toimi, osallistumisen kulttuuri on monitasoisempi, vaihtoehtoisten toimijuuksien ja harkintatapojen kokonaisuus. Nuorten poliittiset identiteetit eivät ole kovinkaan kollektiivisia ja ennustettavia. Poliittisen toiminnan mahdollisuuksia ja poliittista uskottomuutta voidaan ilmaista erilaisissa paikallisissa, kansallisissa ja globaaleissa kontakteissa, liikkeissä, (ammatin) elämänpolitiikassa ja organisaatioissa.

Vaikka ajatus kosmopoliittisista instituutioista, normeista ja toimintatiloista tuntuukin nuorten maailmassa utooppiselta, osa nuorista uskoo transnationaaleihin tai globaaleihin ideoihin ja arvoihin. Mutta arvot ja visioasenteet ovat vahvan vastakkaisia, vastaajien eri vastaukset monesti ambivalentteja tai ainakin tulkitsijalle epäohdonmukaisia. Eri nuorisoryhmät puhuvat aika lailla eri valtioista, eri lailla ymmärretystä Suomi-toimijasta, kun he puhuvat maan ulkopoliitikasta ja sen legitiimistä päätöksenteosta. Tuoreen barometrin mukaan nuoret ovat pääosin valtiorealistejä ymmärtäessään EU:ssa toimimisen ja sen ulkopoliitiikan jakamisen mielekkyyden ja kehittämisen merkityksen, samalla kolmannes vastaajanuorista innostuu myös EU:n omasta armeijasta ja lähes sama määrä on halukas liittymään Natoon. Yli puolet ajattelee Suomen olevan edelleen puolueeton maa, ja reipas kaksi kolmasosaa samaan aikaan korostaa suomalaista kansainvälistä liittoutumattomuutta. Aktiivisten vastaajien keskuudessa ei aiheuta erityistä hämmennystä tai riitaa se, että globaali vastuu ja Suomen etu saavat molemmat suuren kannatuksen kansainvälisen ja ulkopoliitiikan preferenssinä. Halutaan uskoa, etteivät ne ole sovittamattomassa ristiriidassa. Lähes 60 prosenttia uhoaa, kuinka Suomen tulisi keskittyä hoitelemaan omia suomalaisten asioitaan ja merkille pantava osa nuorista ajaa Karjalaa takaisin osaksi Suomea¹³, ja samaan aikaan reipas enemmistö nuorista vastaajista

katsoo, että YK:n tehtäviä globaalien kriisien keskellä tulee kasvattaa.

Kyse on tietenkin myös ajan hengen mukaisesta eksistentiaalisesta tilanteesta: kuinka toimia jotenkin aktiivisesti ja uskottavan periaatteellisesti yksilönä ja osana suomalaista mobilisaatiota tai kansainvälisiä verkostoja? Onko se ylipäätään mahdollista? Ja monet nuoret jakavat Beckin metaforistiikan. Usein on niin, että demokraattisesti toimivat kansallisvaltiot ovat muokkaantuneet konsensuaalisiksi maailman turuilla kamppaileviksi valtioiksi, ja demokratia paradoksaalisesti puuttuu kansainvälisestä yhteisöstä – sieltä missä poliittiset ongelmat ovat hyytävimmät. (Beck 2007.) Ei vain oikeiston ja vasemmiston vaan myös selkeän pasifismin ja globaalin riskiyhteiskunnallisen asevaraisen rauhanturvaamisen tai perinteisen puolustuspolitiikan väliset poliittiset erot ja ajatukset laajan turvallisuuspolitiikan toimintarepertuaareista ovat haurastuneet. Yli 70 % barometrikyselyyn vastanneista nuorista uskoo, että väkivalta on aina väärin, samaan aikaan joka kolmas nuori hahmottaa mahdollisuuden oikeutettuun sotaan. Barometrin (2010) tulosten mukaan yllättävän moni nuori on omaksunut beckiläisen ajatuksen (2005a, 2005b ja 2007) uudesta ihmisoikeusregiimistä – eräänlaisen ”post-westfalenilaisen” jäsennostavan. Westfalenin rauhan (1649) jälkeen kansainvälinen oikeus ja politiikka ovat nojanneet sodan ja rauhan kysymyksissä kansallisvaltioiden ideaan. Beckin mukaan vasta 1990-luvulla kosmopoliitiikka ja ihmisoikeuksien regiimi (normit ja niiden sanktiointi) ylittävät kansallisen pohdinnan tai asettuvat vähintään sen rinnalle tai osaksi. Kosovon etniset puhdistukset, ihmisoikeuksien loukkaukset ja sisällissodat sekä kansainvälisen yhteisön legitiiminä pidetty puuttuminen konfliktiin oli tästä oivallinen murrosesimerkki. Eurooppalaiset ja sen lähialueen sodat ovatkin entistä enemmän etnis-kulttuurisia, kansalaisoikeudellisia kuin kansallisvaltioiden välisiä.

Asevaraisen puolustuksen vahva, realistisen historiallisesti ja kansanarmeija-argumentilla

perusteltu kannatus ei ole enää täydellisen yhteensopimaton 60-luvulla yleisesti nousseen ”kolmannen maailman” idealismin kanssa. Lähes puolet vuoden Nuorisobarometrin vastauksista uskoo kehitysyhteistyön siunaukselliseen etusija-asemaan suomalaisessa ulkopoliitikassa. Globaalin humanistista yhteistä toimintaperspektiiviä ja istuvan presidentin rohkeita kehitysmaavisioiden tukevat aiemmat tietomme Nuoresta Suomesta jälkimaterialismin ja vastuullisen konsumerismin ideaalikulttuurina (Paakkunainen 2006). Nuorisobarometrissa huomataan, että reilu osa nuorista (43 %) on globaalin elämänpoliittisesti motivoituneita, ”itse valmis lähtemään kansainvälisiin kehitysyhteistyö- ja kriisinhallintatehtäviin”.

Tämä asenne on kuitenkin nuorisokulttuurissamme sovitettavissa osaksi kansallista puolustuseetosta. Ajatuksena on edelleen rauhansuhteiden ja puolustuksellisen idyllin ja sen vahvat kansalliset asevaraisen puolustuksen premissit, periaatteet ja arvot. Silti kansallisen puolustuksenkin perusteet ovat liikkeessä. Viidessätoista vuodessa viidennes kaikista suomalaishaastatelluista on luopunut itsenäisen ja vahvan puolustuslaitoksen vaatimuksestaan (ks kuvio 40, s. 65). Mutta kyse ei ole vain perinteestä. Suomi on nuorille – ilmaistuna jälleen ilman tutkijan omia oletuksia ajattelun kestävydestä tai koherenssista – poliittinen ja rauhanturvaamisen malli, pikkuvaltio, joka on reaalihistoriassaan oppinut kansainväliseen vastuuseen ja ennakoimaan muuttuvia suurvaltojen voimatasapainoja sekä ulko- että sisäpolitiikassaan.

Samalla on huomattava myyttisesti ja reaalihistoriallisesti tärkeä puoli kansanarmeijakustelusta. Siinä yleisiin kutsuntoihin perustuva armeijaa pidetään kansanvaltaisena¹⁴. Se ei lähde illegitiimeihin uhitteluihin, se on demokraattisesti hallittavampi kuin ammattiarmeija, jota suomalaisnuoret eivät hyväksy (ks kuvio 32, s. 52). Aseteknologiat ja niitä ylläpitävät, tuottavat ja kauppaavat suurvallat ja markkinat ovat uudenlainen haaste demokraattiselle

suomalaiselle tai eurooppalaiselle EU-valtiolle. Omalakinen ja kallis markkinalogiikka vie sitä yhä kauemmas demokraattisesta kontrollista ja hallittavien demokraattisista (pohjoismaat, EU) keskustelukulttuureista. Tämä asevoimien teknologisen huippuvirityksen ongelma on mielestäni poliittisesti relevantimpi asia kuin asevelvollisuuden sukupuolinen avaaminen ja demokratia, jota on laajasti kysely tämänkin Nuorisobarometrin yhteydessä.

Olennaista on nähdä se, että poliittista väitelyä ei käydä kiivaasti vain erilaisten maailmanpolitiikan toimintavisioiden ja -identiteettien tai europoliitiikan kansallisten sitoutumisasteiden välillä, vaan monesti juuri ”uuden politiikan” ulottuvuuksilla: kansallisen suojautumisen ideologian, partikularismin ja sen metodologian ja toisaalta eurooppalaisen demokratian, kosmopoliittisen ajattelun ja metodologian välillä. Osa tuijottaa edelleen enemmän tai vähemmän kansalliseen idylliinsä tai säilöo sen arvoja, osa uskoo että poliittinen järjestelmä on ja sen tulee olla eurooppalainen, ja eurooppalainen yhteistyöajattelu on enemmän kuin kansallisten kilpailutaktiikoiden ja etujen summa. Puhuttain tämä näkyy ”post-westfalenilaisessa” ajattelutavassa, missä kansallisvaltioiden väliset konfliktit ja sanktioajaukset muokkaantuvat kohti ihmisoikeusregiimiä. Suomalaisnuoret ovat oppineet pohtimaan esimerkiksi ympäristö- ja talouskysymyksiä maapalloisina ongelmina, ja eri argumenttiryhmien välillä käydään väliin kuumaakin mittelöä siitä, missä määrin ”kansalliset” edut ja mahdollisuudet voivat määrätä kansainvälisen politiikan valintoja vai tuleeko meidän rohkeasti hypätä transnationaaleihin ja kosmopoliittisiin foorumeihin ja ideologioihin, joista mahdollistuu globaalin vastuun ja harkinnan katse. Beck puhuuakin aikakaudestamme mutantin politiikan aikana, jolloin nationalistinen maailmankatsomus (metodologia ajatella, arvottaa ja mitata asioita) asetetaan kyseenalaiseksi eurooppalaisen riskiyhteiskunnallisen ja maapalloisen kosmopoliittisen harkinnan kanssa. Tämä ei johda Beckinkään teoriassa

idealismiin – vain normatiiviseen ja aikalaisviehättävään jossitteluun siitä, millainen maailma voisi olla: hän on viime vuosina yhä enemmän kirjoittanut realistisen kosmopoliittisuuden termein (Beck 2005b, 2007; Paakkunainen 2009, 2010). Kansallista tukijalkaa tarvitaan matkalla globaalin riskiyhteiskunnan ongelmien muotoiluun. Nationalismi, suvaitsevaisuus ja kosmopoliittinen arvomaailma tulevat sekotumaan lähitulevaisuuden ratkaisuissa monilla epäpyhillä tavoilla.

YRITYSTÄ KUVATA ”RISKIN POLITIIKAN” HAASTETTA EMPIIRISESTI (2010)

Realistisen kosmopoliittisen orientaation ja sen vastaryhmien kuvaaminen ja analyysi empiirisiin aineistoihin on Beckinkin tutkijaryhmälle edelleen sangen vaikeata (Beck, Bons & Lau 2003). Ongelmien, ajattelutapojen ja empiiristen arvo- ja harkintatapaturkimuskohteiden kuvaaminen globaalissa kontekstissa – ”toisen modernin” harkintakulttuurissa – on haastava juttu. Vaikka voimmekin helposti ottaa etäisyyttä nationalismiin ja sen heppoisiin säilöttyihin (kansantalouden) faktoihin ja metodologioihin, voi epäillä koko empiirisen tutkimuksen mahdollisuutta jäsentää poliittisia arvoja, asenteita ja legitiimejä toimintatapoja erilaisissa herkissä ja ainutkertaisen uusissa globalisoituvissa konteksteissa (Kiinan monimielinen rooli; ekologian, etiikan ja markkinoiden suhde ilmastonmuutokseen). Beck ja Gernsheim-Beck (2009) kirjoittavatkin erilaisista globaaleista konstellatioista, joiden avulla voi tavoittaa olennaisia puolia esimerkiksi globaalien sukupolvien kehityksestä ja niiden fraktioiden vastakohtaisuuksista¹⁵. Näitä uusia keskustelu-ulottuvuuksia ja -ryhmiä voi hahmottaa seuraavien kahden faktorianalyysin, niiden dimensioiden ja näiden faktoripistemäärien jakautumisen ja taustan vertailun avulla.

Nuorisobarometrin vastaukset kysymykseen ”Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvatomuutta seuraavien asioiden takia” (ks. kuvio

50, s. 85) ovat poliittisesti sangen kiinnostavia. Onhan kyse omakohtaisista ja globaaleista sosiaalis-taloudellisista tai sivilisaatio- ja luontokatastrofihista – seikoista, jotka muuttavat maailmaa ja sen selviytymis- ja sopeutumis-mahdollisuuksia. Turvattomuus, epävarmuus ja riski ovat kokemustyyppinä herkkä, monessa suhteessa uudenlainen poliittinen maailma. Riskit ja uhat koskevat useimpia meistä ja niiden kohtaamistavat varioivat laajasti. Vaikka monet muutoinkin yhteiskunnallisesti aktiiviset ja herkäät ryhmät näyttävätkin korostavan kysymyskokonaisuuden aktualisoimia turvattomuuskokemuksia, perustulkintaa vaikeuttaa myös se, että kysymystyyppi korostaa tässä epävarmuuden turvattomuus- ja uhanalaisuus-aspektia – siis riskiyhteiskunnan kontingenssin (epävarmuuden) pelottavaa puolta eikä niinkään avaa epävarmuutta riskioppimisen ja välttämättömän harkinnan mahdollisuudesta käsin. Kysymystyyppi nostaa ensisijaisesti esiin pelokasta, mustavalkoista, regressiivistä ja osin fundamentalistakin suojautumisreaktiota. Tiedustelun tapa tavallaan sekoittaa – yhdistää – epävarmuuden ja turvattomuuden reaktiot tai asenteet, mitkä kokemukset voivat olla politiikan voimavarana hyvin ristiriitaisia tai päällekkäisiä. Esimerkiksi pakolais- ja maahanmuuttajarisikit voivat johtaa yhtä lailla kosmopoliittiseen vastuuseen ja oppimiseen uusien haasteiden edessä kuin kansalliseen rajojen kiristämisen politiikkaan, pelotteluun ja vähemmän mielikuvituksella harkittuun politiikkaan.

On saatu selkeästi toisenlaisia politologisesti kiinnostavia tuloksia, kun on kysytty riskiyhteiskunnan ja globaalin nettiyhteiskunnan kannalta avautuvia ristiriitaisia mutta positiivisia (elämänpoliittisia) poliittisia oppimis- ja harkintatavaroja, globaaleja identiteetti- ja pelimuotoja (Yndigegn, Waara & Paakkunainen 2005; Paakkunainen 2007). Riskiyhteiskunnallinen oppiminen saattoi tulosten mukaan tarkoittaa vastuullisen tuotannon ja sen brändien, rohkean yrittäjäelämäntavan, koulutus- ja kulutusharkintojen tai elämän- ja biografisten poliittisten

valintojen huikeita merkityksiä. Toisaalla internet on merkinnyt nuorille ideaalia, jonka kautta vuorovaikutus, verkostoituminen ja riskiyhteiskunnallinen oppiminen voisi muodostua malliksi koko globalisaatiolle. Politologisesti onkin varottava epävarmuuden ja turvallisuuskokemuksen horjumisen ilmiöiden ohittamista pelkästään pahoina tai ikävinä asioina. Pikemminkin nämä ilmiöt voitaisiin lukea yhteiskunnallisena perustuskana, politiikan syntyminen ja oppivan dialogin kehittymistilanteina.

Ensisijaiset uhat ovat tuttuja epävarmuutta ja riskejä analysoivista tutkimuksista (esim. Paakkunainen 2007), vaikka kysymisen tapa ja surveyajankohta heijastuvatkin hektisesti nuorten vastauksissa. Ekologiset uhat, työn ja toimeentulon epävarmuudet, yhteisöllisyyden ja välittämisen rapautuminen ovat ladattuja avoimia asioita. Omakohtaiset ja lähiyhteisön turvattomuusuhat ja opiskeluvaikeudet ovat puolestaan jännittäviä kokemuksia, joiden uhka- tai riskiarvo ei ole järin suuri. Yllättävää tuoreen Nuorisobarometrin tuloksissa on ainakin se, etteivät talouden globalisoituminen, maailmantalous, väestönkasvu ja energian riittävyys eikä edes ihmisestä aiheutuva ilmastonmuutos (16 % piti erittäin tai melko paljon turvattomuutta aiheuttavana asiana) näyttäytyä järin suurina riskeinä. Epävarmuus- ja turvattomuuskokemuksen taustan ja selittävien tekijöiden monipuolinen erittely viittaisi siihen, että riskikokemuksen vähäisyys liittyy kahteen seikkaan; katastrofi- ja riski-ilmiöiden joka-päiväistymiseen varsinkin mediassa ja samalla jonkinlaiseen suojautumiseen ylitsekäyville riskiuutisilta – toisaalta erittely nostaa esiin oppimisprosessin. Tsernobylin, maailmantalouden isojen kriisien, ilmastonmuutospolemiikkien ja poliittisten muutosten jälkeen uudet riskit ovat tulleet uudenlaisen modernin poliittisen keskustelun alaiseksi, ja monet yksilöt, organisaatiot ja eurooppalais-globaalit liikkeet ja instituutiot ovat käsitelleet ja ainakin yrittäneet ratkoa uudella vakavuudella isoja globaaleja haasteita.

Teesi riskiyhteiskunnallisesta arkisesta oppi-

misesta ja sen ”rauhottavasta” kasvusta yhteiskunnallisen toiminnan eri tasoilla, instituutioissa ja medioissa saa ainakin hypoteettista tukea myös Nuorisobarometrien viimeisten kuuden vuoden aikana toistettujen epävarmuus- ja turvattomuuskokemusten voimakkuuden vähenemisestä (ks. kuvio 50, s. 85). Henkilökohtaiset, lähi- ja globaaliin ympäristöön liittyvät epävarmuus- ja turvattomuuskokemukset ovat kaikki keventyneet tai siirretty entistä sivummalle nuorten haastateltujen elämässä.

Olennaisten muutoksen selittäminen on mahdollista myös poliittisen konstellation ja sen muutosten suunnassa: Barack Obaman hallinnon visiot, valtioiden ja transnationaalien toimijoiden monet yritykset ja useimmiten vesittyneet sopimukset ilmastonmuutoksen ja finanssikriisin hallitsemiseksi. Voi myös kysyä, rauhoittaako vaikeiden globaalien ongelmien käsittely perinteisissä instituutioissa (EU, koulut ja media) ylipäänsä kriisitunnelmaa ja -tietoisuutta, weberiläisesti kuolettaa poliittisia toimijoita ja heidän ristiriitakokemuksiaan. Tiukempi tulkinta riskien suhteen tapahtuneesta uupumisesta (”pakko siirtää arjessa sivummalle”) tai verkkojen ja instituutioiden refleksiivisyyden kasvusta ja oppimisesta vaatisivat kuitenkin tarkempaa laadullisten, kovien ja lähihistoriallisten aineistojen vertailua täsmällisten ja aikalaispoliittisten kysymysasetelmien toistoa ja triangulaatiota.

Nuorisobarometrin epävarmuus- ja turvattomuuskokemuksen analysointi (rotatoidulla faktoriratkaisulla, taulukko 1) osoittaa jännittävällä tavalla, mitkä ovat kokemuksen erilaiset ulottuvuudet ja eri vastaajaryhmien luonne ja sosiaalis-asenteellinen tausta. Dimensiot eivät dramaattisesti ja analyttisen selkeästi eroa toisistaan (muuttujien yhteisvaihtelu).

”Maapalloiset ja Suomen ulkoiset turvattomuuskokemukset” (taulukko 1, faktori 1 (F1)) on yleisherkkää turvattomuutta kuvasteleva yleisfaktori. Näin ei ole ihme, että se korreloi merkittävästi¹⁶ muiden kolmen faktorin kanssa. Samalla tulee huomata se, että ”sosiaalis-kulttuuriset repeä-

miskokokemukset Suomessa” (F2) korreloi ”etniset ja sivilisaatiopelot ja -konfliktit” -dimension (F4) kanssa: kansallisen tason yhteisöllisen, tasa-arvoisen ja voimaannuttavan koti-Suomen järkkäminen on yhteydessä sivilisaatiopelkoihin, islamin ja Venäjän uhkaan. Epävarmuus- ja turvattomuuskokemukset muodostavatkin kiehtovan kokonaisvaltaisen kudelman, jossa vain harvoin nuorisoryhmät asetuvat eri ulottuvuuksilla toisiaan vastaan. Nuorten poleemiset ulottuvuudet jakavat pitkälle myös yhteistä monimielistä uhkaa – poliittisesti kuumaa ja hankalasti läpiajettavaa kokonaisuutta, ”EU:n laajenemista”. Myös EU:ta koskien voi väittää, että reaalihaasteiden ja -uhkien sekä niiden ratkaisujen logiikan tai globaalien kehien laajetessa ne muokkaantuvat entistä hallitsemattomammiksi ja vaikeammiksi.

Turvattomuuskokemus saattaa tulla jaetuiksi yllättävin tavoin optimismiin ja pessimismiin, isänmaallisuuden ja epäisänmaallisuuden tai oikeiston ja vasemmiston ulottuvuuksilla. ”Totisesti elämme globaalia synkkää aikaa”: globaalit uhat ja mahdollisuudet rikkovat modernisaation kehitys- ja kasvulinjateetit ja yksinkertaisen modernit sosiaaliset taustat, nationalismit ja sen kritiikit sekä tarkastelupositiot. Vastaajista naiset (F1–F3) ja koululaiset ja opiskelijat (F1, F2 ja F4) näyttäsivät olevan herkimmin turvattomuusulottuvuuksien jakajia ja kokijoita. Yllättävä seikka analyysin turvattomuuskokemusten artikulaatiossa oli sekin, ettei faktori-ratkaisukaan nostanut esiin mitään ekososiaalista ulottuvuutta, johon ekologia, ilmastonmuutos ja energia- ja pakolaiskysymykset olisivat yhdessä heijastuneet. Samaan aikaan vihreitä (ympäristö)arvoja korostavat vastaajat olivat jo ”tottuneet” riskiyhteiskunnan tavoille – he kokivat uhka- ja turvattomuudet neutraalisti tai ambivalentisti lukuunottamatta sivilisaatiopelkoja (F4), jossa he vieroksuivat näitä etnisiä ja sivilisaatiouhkia. Varsinkin etnisten ja maapalloisten uhkien pohtijat (F4) näyttäsivät jakautuvan laajemminkin ”kummallisesti”: samaan aikaan riskikokemusta korostavat asevaraisen ja suvaitsemattoman maailman puolustajat, vahvan oikeistolaiset ja isänmaalliset ja toisaalta vahvan vasemmistolaiset

ja epäisänmaalliset ajattelijat. Sivilisaatiouhat ja -sodat ovat läsnä nuorten arkikokemuksissa, mutta hyvin eri tavoin – asioiden tarkastelu- ja ratkaisutavat varioivat suvaitsemattomasta voimankäytöstä kapitalismikritiikkiin ja universaaleihin selitysmalleihin. Ulottuvuuden polarisoimat ryhmät (positiiviset ja negatiiviset faktoripisteryhmät) ovat radikaalien toimien kannalla. Samalla voi loogisesti väittää, että sivilisaation uhkien erottelu (F4) vahvistaa värikkään ja yksinkertaisen populismin mahdollisuuksia yhtä lailla oikealla kuin vasemmalla – yhtä lailla markkina-arvojen kuin ”rajat kiinni” -soinilaisuudenkin suunnassa.

Mutta tämän maailmanpolitiikan ja siltä suojautumisen arvojen ja politiikan miksautumisen ja kannatuspositioiden murenemisen tulee olla jo etukäteen selvää kosmopoliittisen metodologian katseen (Beck 2007) omaksuneille: globaalit kontekstit ja konstellatit rikkovat lopullisesti mahdollisuuden tarkastella maailmanpolitiikan faktoja kansallisvaltio-arvojen (esim. BKT, barometrit) tapaan yhteismittalaisesti. Sen sijaan on hankala tutkia, kuinka globalisaatio ”yhtenäistää” tai murtaa fyysiset etäisyydet riskiyhteiskunnassa (esim. asuinpaikan ja ”kollektiivisten” arvojen merkityksestä, vrt. Wall – Olofsson 2008). Beckin ja monen muun refleksiivisen yhteiskunnan teoreetikon ajatus globaalien riskien entistä homogeenisemmasta kokemisesta maailmassa ei saa vahvaa perinteistä tukea: vaikka perinteiset erot raukeavat, monien nuorisoryhmien kokemuspinta riskeihin on uusin tavoin poikkeava, vähintäänkin kulloinkin ajankohtaisen poliittisen kontekstin tai konstellation mielessä. Se, missä määrin voi liittyä erilaisiin samaan aikaan olemassaoleviin moderniteetteihin, on määrittelykysymys (Mellowin, 2005, multiple modernities). Tässä suhteessa (neljän faktorin ratkaisun mukaiset) turvattomuuskokemusdimensiot ovat oiva mahdollisuus alustavasti jäsentää riskikokemuksen horisontteja ja konstellatioita. Mistä erilaiset nuoret eri tematiikoissaan ja ryhmissään puhuvat, kun he jäsentävät lähi- ja kaukomittakaavan ongelmiaan?

TAULUKKO 1. Nuorten kannanotot omien ja maailman epävarmuus- ja turvattomuuskokemusten suhteen¹⁷. Rotatoidun faktorimatriisin ja faktoripistemäärien keskiarvojen yleisvertailua eri vastaajaryhmissä¹⁸.

Faktori 1: Maapalloinen ja suomalainen turvattomuus	Faktori 2: Sosiaalis-kulttuuriset repeämiskokemukset	Faktori 3: Oma marginaalisuus ja turvattomuus	Faktori 4: Etniset ja sivilisaatiopelot
Maailmantalous (.61) Kansainvälinen terrorismi Ympäristön saastuminen Kulkutaudit Energian riittävyys Luonnonkatastrofit Joukkotuhooiset (esim. ydinaseet) Ihmistä johtuva ilmastomuutos Tietoverkkoihin kohdistuva rikollisuus Hyvinvointipalveluiden tulevaisuus Maapallon väestönkasvu Sotilaallinen hyökkäys Suomeen Talouden globalisoituminen Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen Maailmanpoliittinen tilanne EU:n laajeneminen (.34)	Suomalaisten eriarvoistuminen (.78) Yhteisöllisyyden heikentyminen Rasistinen väkivalta Väestön ikääntyminen Nuorten syrjäytyminen Uskontojen väliset konfliktit Hyvinvointipalveluiden tulevaisuus EU:n laajeneminen (.36)	Oma syrjäytyminen (.73) Oma yksinäisyys Oma terveys Asuinympäristön turvattomuus Oma tulevaisuus (.46)	Islam (.73) Venäjä (.73) EU:n laajeneminen Uskontojen väliset konfliktit Maapallon väestönkasvu (.30)
Ominaisarvo 9,7;	Ominaisarvo 2,23;	Ominaisarvo 1,67;	Ominaisarvo 1,24;
Kumulatiivinen selitysaste 31,6	Kumulatiivinen selitysaste 38,54	Kumulatiivinen selitysaste 43,94	Kumulatiivinen selitysaste 47,92
Kokemuksen jakajia ovat: naiset, koululaiset ja opiskelijat, vanhempainvapaalla olevat, optimistiset ryhmät, asevelvollisuuden tarpeettomuutta korostavat, aseistakieltäytyjien vakaumusta arvostavat ryhmät, EU:n roolia vahvistavat ryhmät, puolustusvoimien kriisinhallinnan laajentamista kannattavien ryhmät, kaikkien sotien oikeutuksen kiistäjät ja ulkomaalaisten positiivista kulttuurivaikutusta korostavat ryhmät	Kokemuksen jakajia ovat: naiset, koululaiset ja opiskelijat, yrittäjät ja vanhempainvapaalla olevat, kirkkoon kuulumattomat, oikeistolaiset ja epäisanmaalliset ryhmät, ei-vihreisiin arvoihin orientoituvat, aseistakieltäytyjien vakaumusta arvostavat ryhmät, Natoa ja EU:n roolin kasvattamista kannattavat ryhmät, vahvasti kehitysyhteistyötä ulkopoliitikassa preferoivat ja toisaalta sitä vahvasti vastustavat ryhmät, sodan oikeutuksen vahvasti kieltävät ja toisaalta väkivallan käyttöä puoltavat ryhmät sekä ulkomaalaisten kulttuurista arvoa korostavat ryhmät	Kokemuksen jakajia ovat: naiset, (heikon merkitsevästi) työttömät ja lomaautetut, kirkkoon liittymättömät, vahvasti vasemmistolaiset, epäisanmaalliset ryhmät, vahvan pessimisesti suuntautuvat, puolustusvoimien tarpeellisuutta korostavat, aseistakieltäytyjien vakaumusta arvostavat ryhmät, EU:n roolia vahvistamaan pyrkivät ryhmät, sodan oikeutuksen vahvat kieltäjät ja toisaalta väkivallan käyttöä oikeuttavat ryhmät	Kokemuksen jakajia ovat: koululaiset ja opiskelijat, oikeistoryhmiin identifioituvat, vahvan vasemmiston kannattajat, vahvan isänmaallisuuden ja toisaalta vahvan epäisanmaallisuuden kannattajat, vihreitä ympäristöarvoja väheksyvät ryhmät, vahvan markkinahengen ja vahvan julkisen toiminnan kannattajat, suvaitsevaiset ryhmät, vahvan optimismin ryhmä, sosiaalisesti vahvat identiteetit, varmat Nato-jäsenyyden ja EU:n roolin kasvattajat, aktiivisesti puolustusvoimien kriisinhallintaa suosivat, vahvasti kehitysyhteistyön poliittisen ensisijaisuuden kiistävät ja toisaalta hyväksyvät ryhmät, sodan oikeutusta vahvasti puolustavat piirit ja ulkomaalaisten kulttuurisen arvon vahvasti kiistävät
Heikosti tai kielteisesti kokemuksen jakavat: miehet, palkkatyöläiset, työttömät ja lomaautetut, yrittäjät, poliittisesti kirkkaan oikeistolaiset, kirkkaasti epäisanmaalliset, vahvat julkisen toiminnan tukijat, vahvasti suvaitsemattomat, vahvasti pessimistiset, epäsosiaaliset ryhmät, asevelvollisuuden tarpeellisuuden korostajat, aseistakieltäytyjien vakaumusta väheksyvät ryhmät, Nato-liiton selkeät puoltajat ja vastustajat, EU:n roolin kasvattamista vastustavat ryhmät ja ulkomaalaisten positiivisen kulttuurivaikutuksen kiistävät ryhmät	Heikosti tai kielteisesti kokemuksen jakavat: miehet, palkkatyötä tekevät, työttömät tai lomaautetut, vasemmistolaiset ryhmät, vahvan pessimistiset ja toisaalta vahvan optimistiset ryhmät, aseistakieltäytyjien vakaumusta väheksyvät ryhmät, Natoa ja EU:n kehittämistä vastustavat ryhmät, väkivallan universaalia vääryyttä vahvasti korostava ryhmä, ulkomaisen kulttuurin arvon kiistävät ryhmät	Heikosti tai kielteisesti kokemuksen jakavat: Miehet ja yrittäjät, ja vahvasti vihreät, vahvat julkisen toiminnan kannattajat, vahvan suvaitsemattomat, vahvan optimistiset, epäsosiaalisiksi identifioituneet ryhmät, aseistakieltäytyjien vakaumusta väheksyvät ryhmät, EU:n vahvistamista arvostelevat ryhmät ja ulkomaalaisten kulttuurisen arvon kiistävät ryhmät	Heikosti tai kielteisesti kokemuksen jakavat: Palkkatyöläiset, yrittäjät, työttömät tai lomaautetut, vanhempainvapaalla olevat, vihreitä arvoja korostavat ryhmät, isänmaalliseen orientaatioon identifioituvat, selkeän suvaitsemattomat piirit, pessimistiset ryhmät ja vahvan epäsosiaalisen identiteetin valinneet

”Maapalloinen ja suomalainen turvattomuus” (F1) nostaa uudet ja vanhemmat draamaattiset uhat – myös maailmantalouden, terrorismin ja ydinaseet sekä kulkutaudit – yhteiselle ulottuvuudelle. Taloudelliset, luontoon ja terveyteen, terroriin ja sotaan liittyvät uhat limittyvät. On hankalaa ajatella, että uhkakokemus sisältäisi kovinkaan johdonmukaista tai rationaalien visioivaa ongelmanratkaisukuvaa. Edellä eritelty (faktori) ulottuvuuksien keskinäiset riippuvuudet avaavat perusturvattomuustuskun (F1) avautumista sosiaalis-kulttuurisen hallinnan kriisiin (F2), omakohtaisen marginaalisuuden (F3) ja sivilisaatiopeikkojen (F4) suunnissa. Vaikeudet ovat lopullisesti ehkä kolmatta turvallisuusulottuvuutta lukuunottamatta osa globaalin riippuvuuden epävarmoja kehii. Yleispelko (F1) sumentaa katsetta turvattomuusuhkien keskinäisiin suhteisiin, hallittavuuteen. Toisaalta kansallisen hallinnan idylli (F2), omat syrjäytymispelot (F3) ja kulttuuris-globaalisten kriisien pelko (F4) tunnistavat ja tematisoivat maailmaa joko hyvin rajatuista tai arvottavan emotionaalisista lähtökohdista. ”Etniset ja sivilisaatiopelot” (F4) näyttäytyivät myös internetin yhteiskunnallista käyttöä koskevassa tutkimuksessa uhkaavien, kiellettävien ja demonisoitavien uhkien hahmossa tietokoneen kuvaruudulla (Yndigegn, Waara & Paakkunainen 2005, perustaulukot). Monet maailmanjärjestelmän epävarmuuksien tutkijat varoittavatkin hahmotamasta globaalia systeemiä liian yksinkertaisin kuvauksin, käsittein tai dimensioin (taloudesta uskontoon ja sivilisaatioihin), muutoin jälki ja tutkimuksenkin esiinnostamat ratkaisuvaihtoehtot jäävät vaarallisiksi tai totalisoivan traumatisoiviksi. Toisaalla radikaalimmat New Public Management -kriitikot palauttavat maailmanpolitiikka-suhteet taloudellisisiksi suhteiksi, eivätkä epäile viedä kriisi-ideologiaa uuteen suuntaan, jäsentää maailmaa viiden tai seitsemän myrskyävän meren kriiseinä (”Kiina-ilmiöstä” finanssi- ja ilmastokriisiin), joissa maailma mullistuu tai saa monia yhtäaikaista tuhoskenaarioita. Ne taas vaativat uusia totaaleja muutoksia talou-

dellis-sosiaalisissa rakenteissa.

Suomalaisnuoret ovat epäpuhtaissa erotteiluissaan varovaisempia; maailmanpoliittisista ismeistä on vaikeaa puhua. ”Sosiaalis-kulttuuriset repeämiskokemukset” (F2) näyttäisi eräänlaiselta tasa-arvo- ja hyvinvointimallin vaikeuksista huolestuneiden dimensiolta. Kyse ei kuitenkaan ole mistään ”sosiaalidemokraattisesta” kannatusulottuvuudesta – siksi heterogeeninen on kakkosfaktoriin perushuolen kantajien tausta. ”Oma marginaalisuus ja turvattomuus” (F3) näyttäisi rakentuvan epäyhteiskunnallisten ja omakohtaisten pelkojen ympärille, jonkinlaiseen työttömyysneuroosiin (ks. Viktor Frankl, 1933) tyyppiisiin syrjäytymiskehiin, beckiläiseen traagiseen (2007) individualismiin, missä pelko kumuloituu, alkaa elää omaa autonomista ja itsesyyllisyyttä ruokkivaa kehää. Ylipäänsä henkilökohtaiset ja maapalloiset uhkakokemukset eriytyvät empiirissä tutkimuksissa. Jälleen kokemuksen konteksti varioi suuresti, yleensä passiiviset työttömät ja lomautetut kuitenkin reagoivat positiivisesti tähän uhkatila-asetelmaan.

**EUROOPPA-TOIMIJUUKSISTA
KIISTELLÄÄN – KOSMOPOLIITTINEN
IHMISOIKEUSREGIIMI NOUSEE (2010)**
Seuraava taulukko (2) illustroi edellistä (faktori) ratkaisua poliittisempia ja reaali poliittisesti tunnistettavampia ulottuvuuksia. Väitelauseden ongelma on kosmopoliittisen problematiikan kannalta siinä, että ne keskittyvät kansallisen tai suomalaisen ulkopoliittikka- ja liittoutumasuhteiden näkökulmaan. Elämänpoliittiset ja universaalit tai kosmopoliittiset visiot eivät artikuloidu kysymyslauseissa. Kansallisten ja EU-liittoumavaihtoehtojen hallitsevuus on osa suomalaista ulkopoliittista reaali puhetta. Samalla EU:n erilaiset kehittämiskomponentit ja sitä koskevat väitteet ovat monipuolisesti mukana barometrissa. Samalla varsinkin EU-muuttujat ja Naton kannatus ovat mukana useissa fakteissa (yhteisvaihtelu). Tämä päällekkäisyys on oire laajemmasta ulottuvuuksien ja nuorten

TAULUKKO 2. Nuorten kannanotot Suomen ulkosuhteisiin ja liittoutumispolitiikkaan liittyviin väiteky symyksiin²⁰. Rotatoidun faktorimatriisin ja faktoripistemäärien keskiarvojen yleisvertailua eri vastaajaryhmissä.

Faktori 1: Kansallinen aktiivinen realismi YK:n, EU:n ja Naton yhteisponnistuksin	Faktori 2: Kosmopoliittinen kriisinhallinnan ja kehityksen regiimi ja elämänpolitiikka	Faktori 3: EU:n ja Naton kautta toteutuva nationalistinen etu	Faktori 4: Puolueeton ja liittoutumaton ”Antti Rokka” -Suomi
YK:n roolia kansainvälisessä politiikassa ja kriisinhallinnassa pitäisi vahvistaa. (.65)	Puolustusvoimien tehtävänä on osallistua kriisien ja turvallisuusuhkien torjuntaan eri puolella maailmaa. (.46)	Suomen ulkopoliittikkaa tulisi hoitaa lähinnä EU:n kautta. (.44)	Sota voi joskus olla oikeutettu (.40)
EU:n ulkopoliittista roolia ja kriisinhallintakykyä pitäisi vahvistaa.	Suomi on rauhanturvaamisen suurvalta.	EU:lle pitäisi perustaa yhteinen armeija.	Suomen pitäisi pyrkiä saamaan Karjala takaisin
Suomen pitäisi panostaa enemmän ulkopoliittikkaan.	Olisin itse valmis lähtemään kv. kehitysyhteistyö- tai kriisinhallintatehtäviin.	EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle.	Suomi on tällä hetkellä puolueeton maa
Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi.	Suomen ulkopoliittikkaa tulisi hoitaa lähinnä EU:n kautta.	Suomen pitäisi pyrkiä Naton jäseneksi.	Suomi on tällä hetkellä sotilaallisesti liittoutumaton maa (.31)
Jokaisella maalla on väistämättä armeija, sillä sotilaallinen tyhjiö täytyy aina.	EU:lle pitäisi perustaa yhteinen armeija.	Suomen pitäisi pyrkiä saamaan Karjala takaisin. (.31)	
Suomen tulisi keskittyä lähinnä huolehtimaan Suomesta ja suomalaisista.	Suomen turvallisuutta voidaan lisätä paremmin kehitysyhteistyöllä kuin armeijalla tai kriisinhallintaan osallistumalla. (.33)		
EU-jäsenyys on osoittautunut edulliseksi Suomelle. (.35)			
Ominaisarvo 4,67; Kumulatiivinen selitysaste 22,31	Ominaisarvo 1,29; Kumulatiivinen selitysaste 28,45	Ominaisarvo 1,29; Kumulatiivinen selitysaste 34,56	Ominaisarvo 1,15; Kumulatiivinen selitysaste 40,05
Hyväksyjä ovat: naiset, koululaiset ja opiskelijat, vanhempainvapaalla olevat, vahva vasemmistolainen ryhmä, vahvan epäisänmaallisuuden ja toisaalta vahvan isänmaallisuuden ryhmät, vahvan markkinahen- kiset, epäsosiaaliset ryhmät ja vahvan sosiaalisen identiteetit ja ulkomaalaisten kulttuurista arvoa korostavat ryhmät	Hyväksyjä ovat: Naiset, (heikosti merkitykselliset) kaikki vasemmistolaiset ja vihreät ryhmät, vahva epäisänmaallinen identiteetti, (heikosti merkitykselliset) julkisen toiminnan vahvat kannattajat ja toisaalta vahvan markkina- ajattelun vastaajat, selkeän epäsosiaaliset sekä ulkomaalaisten arvon vahvasti tunnistava joukko	Hyväksyjä ovat: (Heikosti merkitykselliset) naiset, kirkkoon kuulumattomat, oikeistolaiset ryhmät ja vahvat vasemmistolaiset, epäisänmaalliset ryhmät, julkista sektoria tukevat voimaryhmät ja ulkomaalaisten kulttuurista arvoa vähän ja vahvasti korostavat piirit	Hyväksyjä ovat: Vahvan oikeiston ja vahvan markkinahengen ryhmät ja ulkomaalaisten kulttuurista arvoa vahvasti kieltävä joukko
Vastustajia ovat: Miehet, palkkatöissä olevat, yrittäjät, työttömät ja lomautetut, vahvan oikeistolaiset, julkisen sektorin vahvat puolustajat ja ulkomaalaisten kulttuurista arvoa väheksyvät ryhmät	Vastustajia ovat: Miehet, työttömät ja lomautetut, vanhempainvapaalla toimivat, (heikosti merkitykselliset) oikeistolaiset ryhmät, vahvasti epäisänmaalliset identiteetit, ympäristöarvoja väheksyvät ryhmät, vahvan suvaitsemattomat ja toisaalta vahvan suvaitsevat vastaajaprofiilit ynnä ulkomaalaisten kulttuurista arvoa vahvasti väheksyvät joukko	Vastustajia ovat: (Heikosti merkitykselliset) miehet, yrittäjät, isänmaallisen identiteetin valinneet, vahvasti optimistiset, vahvan epäsosiaaliset ryhmät sekä ulkomaalaisten kulttuuria väheksyvät ryhmät	Vastustajia ovat: Vanhempainvapaalla toimivat, vahva epäisänmaallinen ryhmä, ympäristöarvot kiistävät ryhmät, suvaitsemattomat identiteettiryhmät, vahvan optimismin kannattajat ja ulkomaalaisten arvoa vahvasti kannattava vastaajajoukko

ulkopoliittista keskustelua luonnehtivien tematiikkojen ja visioiden keskinäisestä yhteydestä. Edellistä uhkakuva-analyysiäkin selkeämmin faktorit olivat positiivisessa riippuvuussuhteessa toisiinsa¹⁹. Ulkosuhteiden ja liittolaispolitiikkojen kehittämisen komponentit eivät ole (faktori)ulottuvuuksien tasolla dramaattisesti erisuuntaiset. Voisi jopa ajatella, että aktiiviset ulkopoliittiset ryhmät nuorten keskuudessa voivat olla aktiivisen keskusteluyhteyden päässä toisistaan, toisaalta vastaajanuori voi kuulua useankin dimension aktiiviseen (faktoripistemäärien erottelemaan) ryhmään.

Vahvimmin esiintyvä ulottuvuus (taulukko 2, F1) kiteytyy attribuuteissa otsikossa ”Kansallinen aktiivinen realismi YK:n, EU:n ja Naton yhteisponnistuksin”. Kansallinen itsekkyys ei ole perusristiriidassa alueellisen liittoutumisen (EU ja Nato) ja universaalimman pyrkimyksen (YK) kanssa. Nämä reaaliorganisaatiot ovat luottamuksen arvoisia. Realismin ideologia yhdistyy asevaraiseen realismiin ja kansallisen etuajattelun ensisijaisuuteen. Voi hyvin ajatella, että näitä arvoja kannattavat nuoret tulevat hyvin toimeen suurten puolueiden Eurooppa- ja Nato-myönteisesti ajattelevan eliitin kanssa. Voimapolitiittisesti painottunut kysymyksenasettelu ei kerro paljonkaan politiikan sisällöllisistä puolista: esimerkiksi Naton ja YK:n yhteistyövaihtoehdot tai ylipäänsä Naton kehittämissuunnat ovat poliittisesti hyvin aukinaisia kysymyksiä.

”Kosmopoliittinen kriisinhallinnan ja kehityksen regiimi ja elämänpolitiikka” (F2) on taustaltaan selkeän punavihreä ja moniarvoinen ja toisaalta myös universaalien markkinatalouden puolestapuhujien ulottuvuus. Globaalit kriisinhallinta- ja rauhanturvaamisajatukset korvaavat nationalistisen retoriikan. Toimijoiden tasolla – elämänpolitiikasta Suomen ulkopoliitiikkaan, puolustusvoimiin ja EU:n omaan armeijaan – sitoudutaan hyvin laaja-alaiseen turvallisuuspolitiikan käsitteeseen ja etiikkaan. Se tarkoittaa ihanteellisuutta, jossa itse ollaan valmiit heittäytymään globaaliin vastuuseen, kriisinhallinta- ja

rauhanturvaamistehtäviin. Samalla (nytemmin uusien tavoin kiistely) arvo ”kehitysyhteistyö” saa hurjan arvon, se on kansallisesti ja kosmopoliittisesti tehokkaampi apu kuin asevaraiset keinot. Silti kyse ei ole pasifismista, vaan pikemminkin bekkiläisestä (2005, vrt. dialogikumppani Latour 2004a ja b) realismista ja kosmopoliittisesta ihmisoikeusregiimistä, joka ylittää westfalenilaisen kansallisvaltio- ja voimatasapainoajattelun. Varsinkin EU:n fyysisillä sanktiovoimilla (armeija ja poliisi) ja pedagogishumaaneilla interventioilla voisi tässä olla positiivinen panoksensa. ”Rauhanturvaamisen suurvalta”-arvio on jonkinlainen siltamerkitys, mikä selittää myös dimension yhteyden (vahvat korrelaatiot) EU- ja Nato-nationalismia (F3) ja jopa puolueettomuutta (F4) alleviivaaviin suomalaisen politiikan poteroihin. Pikkuvaltio voi olla herkkä globaalin riskiyhteiskunnan jäsen, nytemmin rauhanturvaamisen militantinkin puolustamisen hengessä.

”EU:n ja Naton kautta toteutuva nationalistinen etu” (F3) on (faktori)dimensio, jossa monen tason EU-luottamus ja sen vahvistamisen kautta operoiva Suomi voi kurkottaa aina Naton jäseneksi saakka. Ulottuvuudella positiivisesti esiin nousevat ryhmät ovat taustaltaan monimielisiä. Suoraviivainen ajattelu-ulottuvuus täydentyy pyrkimyksessä saada Karjala takaisin. Tämä on eräänlainen riisutun realistisen liittoutumisen tie, joka muistuttaa meitä Viron nuorten ”objektiivisesta” etuajattelusta ja länsiliittoutumisesta.

”Puolueeton ja liittoutumaton ’Antti Rokka’ -Suomi” (F4) nostaa esiin tiukan ideologian, jolla on kannatusta vahvan oikeiston ja vahvan markkina-arvostuksen suunnissa, missä suvaitsevaiset maahanmuuttaja-arvot eivät kuki. Karjalaa voidaan tavoitella takaisin, eikä sodanomaisten ratkaisujen oikeuttamista tarvitse aina pohtia. Samalla itsellinen patriarkaattinen Suomi on aika lailla yksin – aina niin, että puolueettomuutta ja liittoutumattomuutta korostetaan virallista ulkopoliitiikkaa tiukemmin, jopa militantissa hengessä.

LOPUKSI: IDEALISMISTA JA SUURVALTAPELOISTA REALISTISEN KOSMOPOLITIIKAN PELITILOIHIIN

Tarkastelluilla kolmella vuosikymmenellä suomalaisnuorilla on aina ollut omat hallitsevat maailman- ja ulkopolitiikan aikalaisteemansa ja poliittiset käsityksensä. Aktiivisimmat ryhmät ovat luoneet ja omaksuneet ajankohtien perustavan kysymyksenasettelun, ja muut kirjoittajajenret ovat reagoineet näihin omissa kirjoituksissaan ja vastauksissaan. 1960-luvulla murtautui esiin kansainvälinen herätysliike ”tahdittoman rauhanmarssin” hengessä. 1980-luvun lopulla nuorten paradigma liittyi suurvaltojen välisen ydinsodan uhan erilaisiin realistisiin käsittelytapoihin. Oman aikamme nuoret (2010) pohtivat vahvasti globaalien riskien kehää ja monimielisen vitalisti harkitsevat suomalaisten mukanaoloa yhteisissä eurooppalaisissa organisaatioissa ja kosmopoliittisen politiikanteon epävarman elävissä ratkaisupaikoissa. Kansainvälinen tematiikka on aina ollut aikalaistietoisten nuorten erottautumisen paikka, se on aina ollut radikaalien tai realistisesti harkitsevien kulttuuripääomaa. Globaaleja kohtalonyhteyksiä korostava maailmanpolitiikan käsite esittäytyi monien nuorien kirjoituspöydillä jo lännen nuorisoin hullun vuoden aattona (1967), ”suuren epäjärjestyksen” kehkeytymisen vuotena.

1960-luvulla maailmantuska ja pasifismi kyseenalaistivat myös kansallisen puolustushengen, mutta vahva usko suomalaiseen selviytymiseen ja puolustuseetokseen ei ole kuitenkaan rapissut. Aineistonkin mukaan voi ajatella niin, että kylmän sodan murrosten ja globalisaation toisen aallon melskeissä suomalainen pikkuvaltiorealismi on nuorisopuheen tasolla monipuolistunut ja vitalisoitunut (vrt. Paakkunainen 2001). Kansallisilla voimilla ja laajan turvallisuuspolitiikan käsivarsilla ei ole koskaan 1950-luvun jälkeen isoteltu. Nyttemmin Neuvostoliiton romahdettua pikkuvaltiopolitiikka on merkinnyt – ainakin nuorisoin idealisteille – mahdollisuutta etsiä uskottavia asemia europolitiikassa, sen yhteisen politiikan osana.

Hiukan samaan tapaan kuin radikalisoituvalla 1960-luvulla nuoret jakautuvat nyt sen mukaan, kuinka rohkeasti katsotaan maailmalle ja omakсутaan sen toimijaidentiteettejä. Globalisaation realistinen tai kosmopoliitiikan idealistisempien ehtojen mukainen katse maailmanpolitiikkaan opettaa lopullisesti nuorillekin, ettei Suomi ole enää yksin vaan toimijaosapuoli erilaisissa transnationaaleissa konteksteissa, taloudessa ja sopimusliitoissa. Silti Suomella on nuortenkin mielestä oma roolinsa voimapolitiikan keskiöihin etäisyyttä ottavana eettisesti herkkänä toimijana. Kylmän sodan suhteiden varovainen antisipaatio ja ylittäminen (1980-luvun loppu) ja toisaalla riskiyhteiskunnan kosmopoliittinen analyysi ja aktiviteetit (2010) voivat suomalaisen ”nuorisoin pikkuvaltioajattelussa” olla ajatuksellisia – toisistaan polveutuvia – sukulaisia. Suomalaisnuoret ovat oppineet harkitsemaan asioita, asioiden täydellinen rationaalinen ja ideologinen hallinta tai isottelu eivät kuulu eetokseen.

Beckin hengessä voi arvioida, että nuorisoin herkätkä aktiivit olivat jo 1960-luvulla rikkomassa nationalistisen katseen rajoja ja ajatuksellisesti siirtymässä kosmopoliittiseen maailman riskien ratkaisujen logiikkaan ja moderniin asenteseen. (Sota)teknologian, luksus-kuluttamisen, luonnon ja kolmannen maailman riiston ja yksipuolisen tieteen rajojen (’toisen modernin’ side-efektien mukainen) epäily alkoi kukkia jo tuolloin. ”Kuinka yhteiskuntien tulisi käsitellä ’toisuutta’ ja ’rajoja’...keskellä aikamme globaalin riippuvuuden kriisiä ja kehää” (Beck 2004, 430). Myös myöhemmin (1988–89) kansallinen kysymys on jakanut nuoria kansainvälisessä politiikassa. Suurvaltasuhteiden kalkylointi ja russellilainen rauhanaate molemmat kaikkosivat jäykästä nationalismista vanhahtavana dogmina. Etenkin rauhanturvaamisen, EU:n ja Naton haasteiden edessä nationalistinen katse on ongelmallinen. Silti nuortenkin keskuudesta löytyy edelleen merkittäviä ryhmiä, jotka yksinomaaisesti pelkäävät maailman ongelmia ja riskejä ja turvaavat elämänsä ”puolueettomien” ovien

sulkemisella ja rajojen tai internet-scriiniin fundamentalistis-henkisellä kiinnilaittamisella. Globaalissa riskiyhteiskunnassa tämä on ilmaus traagisesta yksinjäamisestä (fatalistinen individualismi) ja tragiikkaa lisäävästä ilmiöstä. Samaan aikaan monien liikkeiden ja puolueiden avarakatseisemmat nuoret ovat valmiit heittäytymään (ainakin kyselytutkimusvastauksissa) itsekin rauhanturvaamis- ja kehitysyhteistyötehtäviin tai punomaan ihmisoikeusregiimiä, missä kansalliset sodat jäävät ja kuumat konfliktit muuttuvat eräänlaisiksi pedagogisiksi sodiksi (vrt. Latour 2004a). Antropologiset tiukat dualismit – rauha ja sota, kansalaisyhteiskunta ja armeija, ystävä ja vihollinen, rikos ja sota, poliisi ja sotilas – haipuvat selkojakoina. (Beck 2005a, 5–6.)

Tässä kajossa pasifismikaan – jonka puhtaat ideat elävät nyt vain nuorten pienessä marginaalissa – ei voi olla enää 60-lukulainen drastinen suuri arvo vaan sekin arkistuu ja sekoittuu globaalin hallinnan oppien kanssa. Pasifismi voisi-kin tarkoittaa olemassaolokamppailun rauhoittamista ja tilan antamista epävarmuuden oloissa tapahtuvalle yhteiselle pähkäilylle ja epäilylle, riskiopille. Toinen asia on edellä pohdittu uudenlaisen ihmisoikeusregiimin puolustaminen sanktioilla, uusi ”voiman maantiede” (Beck 2005a, 5–6), jota suomalaisnuoretkin tuntuvan pohtivan. Nationalistisen ja suurvaltapoliittisen maailman tuolla puolen voi olla ihmisoikeuksien logiikka, johon opimme nationalistisen demokratian, etnisen yhdessä elämisen oppien sekä moniarvoisuuden ja kosmopolitiikan yhdistelyn avuin, kolmannen tien epäpuhtaiden ratkaisujen ja näiden arvojen mukaisen mielikuvituksellisen kombinatoriikan kautta²¹. Nuorten kirjoitusten ja eettis-poliittisten liikkeiden välinen yhteys on myös uudella tavalla harkinnanvarainen; sanat ja teot elivät 60-luvulla yhteistä tahdittoman rauhanmarssin elämää, ja vielä 1989 elimme enemmän isojen poikien pelkokartalla kuin piirsimme uusia kartoja. Suomettuneessa Suomessa aikoinaan karaistuneet eurooppalaiset vapauden lapset opettelevat

jo yhdistelemään aiemmin poissulkevia arvoja ja maailma-asenteita, nationalistista ja kosmopoliittista harkintaa, egoismia ja altruismia, itse-toteutusta ja myötätuntoa. (Beck & Beck-Gernsheim 2002; Paakkunainen 2009 ja 2010.) Riskejä harkitseva uuden ajan moderni maailma ei ole vain 60-lukulaisen idealistinen tai univertsaali. Realistisen kosmopolitismiin on löydettävä itsensä realistisemmista polttopisteistä ja harkituista (robusteista) konteksteista – missä universalismi ja relativismi, nationalismi ja etnisismi ovat yhteenkietoutuneita tarkasteluperusteita (Beck 2004, 438). Tämä visio ei voi olla vain kuva tai heijastus maailmasta (Ankersmit 1996 ja 2002), se on jotain enemmän – uusi rohkea ”kombinatorinen” tulkinta maapallosta ja sen riskien hallinnan (eettis-esteettisestä) mielikuvituksesta, konstitutiivisesta mahdollisuudesta ja harkintatilasta.

VIITTEET

- 1 Idealismiin normatiivisella termillä ja attribuutilla viitataan rauhan- ja arvoidealismiin, mikä joko asettaa kirjoittamisen tavoitehorisontin tai vahvasti kontekstualisoi reaali-toiminnan tarkastelua. Se voi ilmetä elämänpoliittista rauha- tai vastuueetosta, yhteiskunnallisia toimijoita tai maailmanrauhaa, -demokratiaa tai -hallitusta vahvistavina ajatustapoina. (Paakkunainen 1985, 151–274.)
- 2 Olli kirjoittaa monen muun tapaan ”elintasosta...epäjumalanpalveluksena” ja lainaa Lauri Viitaa: ”Mikä on se taso? / Onko se pysty – vai vaakasuora? / Onko se pyöreä, soikea vai aaltoileva niinkuin kattopelti? / Näkyykö se taso.”
- 3 Varsinkin 1989 aineistossa oli kuitenkin paljon muitakin avoimen poliittisia teemoja. Avoimen poliittisista kiistanalaisista teemoista kirjoitti noin kolmannes nuorista molempina aikoina.
- 4 ”...estämällä politikointi koulussa pidetään yllä 30-luvun sääntöjä...passivoidaan nuoria ja estetään vapaata mielipiteen muodostusta./ Rationaalisesti ajattelevat nuoret eivät juokse minkä tahansa aatteen perässä. Ei koulun ovien avaaminen tarkoita, että punakaartit valtaisivat koulun ja vaatisivat opiskelijoitaan matematiikan sijaan omaksumaan joitain johtajansa ajatuksia.”
- 5 Yksi otsikko oli jopa ”Onko Suomi kehitysmäa”. 50-vuotiaan Suomen aikalaibrändiä taottiin Suomi maailmalle- ja Isänmaa muiden modernien ja poliittisesti keskusteluevien kulttuurien ja kansakuntien joukkoon teemoilla. Teollinen liikkuvuus oli aikalaيسةetos otsikossa

- "Missä leipä, siellä isänmaa". Populistishenkinen ongelmanasettelu aiheessa "Mitä mätää Suomessa" laajensi poliittisten aiheiden ja tyylien liikkumavaraa. "Alatyylinenkin" alkoi elää opettajainhuoneen todellisuudessa.
- 6 Tulkinnan relevanssi, erittäin merkitsevä*** kuten myös tyyli*** ja heikoimmin merkitsevästi kertojaminät*.
 - 7 Vain 35 % nuorista arvioi EU-jäsenyyden osoittautuneen edulliseksi Suomelle. Ajatuksen kannattajia oli vielä vuonna 1996 48 % (ks. kuvio 46, s. 75).
 - 8 Barometrin kysymys 4 (ks. Nuorisobarometri 2010, kyselylomake, s. 127).
 - 9 Ks. kuvio 45, s. 74.
 - 10 Barometrin kysymykset 3 ja 4 (ks. Nuorisobarometri 2010, kyselylomake, s. 127). Barometrin nuorten itseidentiteettiä hahmottava ulottuvuus "markkinahenkinen – julkisen toiminnan kannalla" on hankala. Monet vastaajat ovat sangen markkina-aktiivisia, mutta samalla näkevät julkisen hyvinvointiverkon merkityksen ja arvostelevat globaalin kapitalismin valtarakenteita. Barometrin muutkin testitiedot osoittavat, että oikeistolaisuus tai markkinahenkisyys ei aina ole ristiriidassa perinteisten vasemmistolaisten tavoitteiden suhteen – julkisen toiminnan kunnioittaminen on hyvin harkinnanvarainen suhde; se riippuu puhuteltavista tehtävistä ja julkisen intervention tai kulttuurin luonteesta.
 - 11 Kokoomuksen taitavilla viime vuosien kampanjoilla, joissa se omii vastuullisen duunarin edustusrooleja (ns. "työväen presidentti -kampanja"), voi olla onnistunut perustansa juuri uudenlaisen vasemmistoidentiteetin suunnassa. Portfolioyhteiskunta, sisäinen yrittäjyys ja yksilölliset vastuut koskevat monin tavoin kansalaisten enemmistöä.
 - 12 Tällä hetkellä opiskelevat kyselyn yliopisto- ja korkeakoulunuoret olivat suhteellisen oikeistolaisia, mutta heidän orientaationsa hiukan muuttui valmistumisen myötä (opiskelijat ka 2,9 / valmistuneet ka 2,77). Vastaa tulos oli muiden opiskeluryhmien osalta seuraava: lukiolaiset (2,87 / 2,77), ammattikorkean opiskelijat (2,73 / 2,94) ja toisen asteen ammattikouluissa opiskelleet (2,65 / 2,73). Prosentuaaliset oikealle ja vasemmalle kallellaan olevien nuorten suhteet olivat myös kiinnostavat. Esimerkiksi ammattikoululaisia liikututtivat vasemmiston arvot (43 %) enemmän kuin oikeiston arvot (16,2 %) – vastaavasti kyselyhetkellä korkea-asteella opiskelleista 34,9 % oli identiteetiltään vahvan vasemmistolaisia tai sinne päin orientoituneita ja oikeistosuuntaus vastaavasti sai sielläkin vaatimattomamman samastumisen (22,3 %). Kiintoisia oppialakohtaisia eroja – jotka ovat hyvin suuria esimerkiksi yhteiskunnallis-humanististen ja markkinaoppisälttöjen välillä (Paakkunainen & Myllyniemi 2004) – ei ikävä kyllä nyt mitattu.
 - 13 Tätä ei tarvitse pelkästään pitää minään typeränä ulkopoliittisena revansismina, vaikka Venäjän johto ja
 - valtion vetämä media ovatkin ärtyneitä, eivätkä Putin ja Medvedev ole valmiita istumaan asiaa koskevaan neuvottelupöytään. Aiemmin esimerkiksi presidentti Kekkonen pyrki eliitti-ulkopoliitiikan ja kahdenkeskisten kontaktien avuin toimimaan ja pelaamaan "Karjala takaisin" -kortilla.
 - 14 Akatemiafilosofi Georg Henrik von Wright kommentoi keskustelujulkisuudessa vuonna 1982 Jyväskylässä järjestettyä akateemis-kriittistä siviilipalvelusseminaaria tämän kansanarmeijalogiikan mukaisesti.
 - 15 Barometrinkin mukaan keskustelu maahanmuutosta on muokkaantunut uusiksi uusien poliittisten vään- töjen ja maahanmuuttajien uudenlaisten haasteiden ja kulttuuristen vuorovaikutusmuotojen mukana. Se on monipuolistunut ja polarisoitunut viime vuosina. Samalla asenteet maahanmuuttajia kohtaan ovat kiristyneet; valtaosa nuorista ei halua maahan lisää pakolaisia tai maahanmuuttajia. Samojen sukupolvien sisällä esimerkiksi köyhistä periferioista vapauteen ja rikkauteen matkaavat utooppiset nuoret kohtaa- vat sosiaalisista asemistaan epävarmat vanhat euro- kansallisuusvaltioasukit, ja poliittinen jännite on valmis. Suomessakin maahanmuuttokeskustelu on nopeasti muuttunut. Nuorten polvien ihmisoikeusliike on meil- läkin pitkään ollut globaali. Toisaalla naturalistisen ja kansallisen metodologian Timo Soini ja Jussi Halla-aho eivät ole suinkaan yksin Euroopassa. Itse asiassa heidän ajattelutapansa ovat idylli-Suomen hengen mukaisesti rauhallisia, mutta selvästi kansainvälisestä keskustelusta omaksuttujen ja "filteroitujen" asenteiden ja metaforien jälkijuna-tulkintojen mukaisia. Itse asiassa Halla-ahokin implikoi puheissaan maahanmuuttokysymysten vaati- van transnationaaleja ratkaisuja. (Halla-aho 2010.) Tarvitsemme sekä tutkimuksellisesti että ideologisesti globaaleja konstellatioita ja ihmisten kokemustapojen ja poliittisten "faktojen" maapalloista kontekstualisoi- tia, muutoin pakolais- ja maahanmuuttokysymysten kaltaisten ongelmien kokeminen ja ratkaisu saattaa olla yksisilmäisen eristämisen ja protektionismin mukaista – toivottomien, ahtaiden ja aggressiivisia eskalaatioita inspiroivien ratkaisujen varaista.
 - 16 Pearsonin ratkaisun mukaisesti (0,01 tasolla relevantit "2-tailed" -korrelaatiot): F1 – F2: 0,81, F1 – F2: 0,10, F1 – F3: 0,11 ja F2 – F4: 0,12)
 - 17 Vastausulottuvuudet kysymyksiin (1 ja 2) "kuinka pal- jon koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia?" Vastausvaihtoehdot "Erittäin paljon 5 – erittäin vähän tai ei ollenkaan 1" -järjestysasteikol- la. 0.30 faktorilataukset luettiin mukaan rotatoituun faktoriratkaisuun. (Extraction Method: Maximum Likelihood. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.)
 - 18 Keskiarvoja tarkastellaan faktorimatriiseissa 1 ja 2 suku- puolen, pääasiallisen toimen, kirkon jäsenyyden, aatteel-

- listen näkemysten, henkilökohtaisten ominaisuuksien tai Suomen kansainvälistä politiikkaa koskevien väitteiden hyväksyntää koskevien valintojen (identiteetit, arvo- ja asenneryhmät ulottuvuuksien ääripäiden mukaisesti vahvat/selkeät 1 tai 5; jos tekstissä puhutaan ulottuvuuksien ryhmistä (esim. vihreät arvot omaksuneet ryhmät), sillä viitataan sekä vahvasti että osittain kysytyt arvot omaksuneisiin ryhmiin eli vastausvaihtoehtoihin 1 ja 2 (vastaavasti 4 ja 5 implikoivat ei-vihreitä arvoja omaksuneisiin ryhmiin).
- 19 Pearsonin ratkaisun mukaiset positiiviset ("2-tailed") korrelaatiot vallitsevat kaikkien faktoridimensioiden välillä, vähintäänkin 0.01 tasolla.
 - 20 Vastausulottuvuudet kysymyksiin (ks. kuvio 45, s. 74). "Mitä mieltä olet seuraavista Suomen ulkosuhteisiin liittyvistä väitteistä?" Vastausvaihtoehdot "Täysin samaa mieltä" 4 – "täysin eri mieltä" 1 – järjestyssasteikolla. 0.30 faktorilataukset luettiin mukaan rotatoituun faktoriratkaisuun. Muutamat muuttujat – erityisesti EU-liittoutumisen eri muodot – "yhteisvaihtelivat". (Extraction Method: Maximum Likelihood. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.)
 - 21 Kosmopoliittisuudesta pitäisi näin kehittyä eräänlainen modernien periaatteiden meta-integraation taso (ks. Grande referenssinä Beckillä 2005, 5). Laschkin (2003, 54) viittaa Beckin hengessä pikemminkin jonkinlaiseen konstitutiivisiin harkintamahdollisuuksiin – harkinta- ja pelitiloja antaviin periaatteisiin – kuin regulatiivisiin, enemmän prespriktivisiin, sääntöihin. Kosmopoliittinen "oikeus" ei perustukaan enää tiukkokin normeihin tai institutionaaliseen ajatteluun.
- ## LÄHTEET
- Ankersmit, F.R. (1996) *Aesthetic Politics. Political Philosophy Beyond Fact and Value*. Stanford: Stanford University Press.
- (2002) *Political Representation*. Stanford: Stanford University Press.
- Bauman, Zygmunt (1995) *Life in Fragments. Essays in Postmodern Morality*. Oxford: Blackwell.
- Beck, Ulrich (1974) *Objektivität und Normativität – Die Theorie-Praxis-Debatte in der modernen deutschen und amerikanischen Soziologie*. Reinbek: Rowohlt.
- Beck, Ulrich (1992) *Risk Society: Towards a New Modernity*. Lontoo: Sage. (Alkuperäisjulkaisu Ulrich Beck (1991) *Risikogesellschaft*. Frankfurt/M: Suhrkamp.)
- (1993) *Die Erfindung des Politischen. Zu Einer Theorie Reflexiver Modernisierung*. Frankfurt: Suhrkamp.
- (1997) "Kinder der Freiheit": Wider das Lamento über den Wertefall. Teoksessa Ulrich Beck (ed.) *Kinder der Freiheit*. Frankfurt: Suhrkamp.
- (1999) *Mitä globalisaatio on? Virhekesityksiä ja poliittisia vastauksia*. Tampere: Vastapaino.
- (2004) The Truth of Others. A Cosmopolitan Approach. *Common Knowledge* 10:3. (Symposium: Talking Peace with Gods. Part I.)
- (2005a) Neither order nor peace. A Response to Bruno Latour. – *Common Knowledge*.
- (2005b) *Power in the global age. A new global political economy*. Cambridge: Polity Press.
- (2007) The Cosmopolitical Condition: Why Methodological Nationalism Fails? *The Culture of Society* 24: 7–8
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (2002) *Individualization. Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. Lontoo: Sage.
- Beck, Ulrich & Grande, Edgar (2007) *Cosmopolitan Europe*. Cambridge: Polity Press.
- Beck, Ulrich & Bons, Wolfgang & Lau, Christoph (2003) The Theory of Reflexive Modernization: problematic, Hypotheses and Research Programme. – *Theory, Culture & Society* 20: 2.
- Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott (1995) *Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio*. Tampere: Vastapaino.
- Carson, Rachel (1963) *Äänetön kevät*. Helsinki: Tammi.
- Frankl, Viktor E. (1933) Wirtschaftskrise und Seelenleben vom Standpunkt des Jugendberaters. *Seelenärztliche Rundschau* 43/1933.
- Halla-aho, Jussi (2010) keskusteludialogissa Helsingin yliopiston avoimen yliopiston luentosarjassa kesällä 2010 – "Dialogi: Menettääkö Suomi jotakin aktiivisella maahanmuuttopolitiikallaan?" Kaupunginvaltuutettu, kielitieteilijä FT Jussi Halla-aho & Dos., VTT Pasi Saukkonen.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri & Paakkunainen, Kari (2007) A Generation Separated by Shared Experience – Young People's Individualized Relation to Politics. Paper presented at ESA RC Youth and Generation, Glasgow, September 5, 2007.
- Lash, Scott (1990) *Sociology of Postmodernism*. Lontoo: Routledge.
- (1994) Reflexivity and its Doubles: Structure, Aesthetics, Community. Teoksessa Ulrich Beck (ed.) *Reflexive Modernization*. Bodmin: Polity Press.
- (2003) Reflexivity as Non-Linearity. – *Theory, Culture & Society*. Vol. 20:2.
- Mellow, Muriel (2005) The Work of Rural Professionals: Doing the Gemeinschaft-Gesellschaft Gavotte. – *Rural Sociology* 1/2005.
- Latour, Bruno (2004a) Whose Cosmos, which politics. *Common Knowledge* 10:3.
- (2004b) *Politics of nature: how to bring the Sciences into Democracy*. Cambridge: Harvard University Press.
- Nassehi, Armin (2006) *Der Soziologische Diskurs der Moderne*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Paakkunainen, Kari (1985) *Demokratia, tiede, kansanvalistus. Valtiotieteellisen yhdistyksen intellektuaalishistoriaa 1935–1985*. Jyväskylä: Gummerus.

- (1989) Political World Views of Finnish Youth in 1967 and 1988–89 – School Essay as a Contribution to social Discourse. A paper presented in the Workshop entitled 'Age and Politics', European Consortium for Political Research, Paris Joint Sessions of Workshops, 10–15 April 1989, Pariisi.)
- (1991) Yhteisten asioiden hoitamisesta likaiseen peliin. Empiirinen tekstitulkinta nuorten politiikkakäsityksistä. Yleisen valtio-opin laitoksen lisensiaattityö 27.11.1991. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto.
- (1992) Taitavat laskelmoijat, naturalistit, parantajat ja sodantorjujat – kouluaineissa elävät rauhanpoliittiset genret. *Rauhantutkimus* 3/1992.
- (1993) "The Apolitical Youth: A Re-examination of a Thesis." Teoksessa Kari Palonen & Tuija Parvikko (eds) *Reading the Political. Exploring the Margins of Politics*. Tampere: The Finnish Political Science Association, 35–49.
- (1999) (toim.) *Arviointitutkimus ja nuoriso. Tulostas- tuusta dynaamisen nuorisotoimintaan*. (Youth and the evaluation research. From the responsibility of account- able results to the dynamic youth activities.) Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura: Julkaisuja 8/99. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- (2001) *Mutant and Realistic Way Mobile Political Spaces of Young People Living Around The Baltic Sea*. – Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 2001. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sivu.php?artikkeli_id=85. (Viitattu 25.8.2010.)
- (2007) Nuorten poliittinen osallistuminen kahdeksassa eri Euroopan unionin maassa (EUYOUPART): Kansallisten empiiristen tulosten vertailua. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisu. http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/?lang=fi.
- (2006) Portfolio – sukupolvi – nuorisopolitiikan mahdollisuus. - "Nuorille tehty maailma", Seminar organized by Children and Young People's Foundation in Helsinki on Oct. 3, 2006. http://www.slns.org/etusivu/nuorille_tehty_maaailma_seminaari_3_10_2006/puhujien_luennot.html. (Viitattu 15.12. 2006.)
- (2007) *Alkaisitko yrittäjäksi? Tutkimus nuorten yrittä- jyysspoliittisista kirjoituksista ja asenteista*. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sivu.php?artikkeli_id=85. (Viitattu 25.8.2010.)
- (2009) Risk-Societal Political Culture Beyond The Coincident Trends of Individualization and Globalisa- tion: Empirical-historical Reflections on the European "Freedom's Children" – A paper presented in the special session entitled "Generation and Political Activism" (01.738) at the Santiago 2009 – 21st World Congress of Political Science – July 12 to 16, 2009; Santiago de Chile, Chile.
- (2010) Risk-Societal Political Culture Beyond The Coinci- dent Trends of Individualization and Global Governance: Empirical-Critical Reflections on the European "Freedom's Children" – A paper presented in the International Confe- rence "Critical Appraisals of Global Governance". 10–11 June 2010, University of Lucerne. Organised by Universität Luzern, SNIS, CRII and CSS ETH.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami (2004) "Ohut kuntakansalaisuus ja uudet linkittjt: nuoret kunnal- lisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä" Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demo- kratiasa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto julkaisuja 29/2004.
- Rantanen, Terhi (2005) Cosmopolitanization – now! An interview with Ulrich Beck. *Global Media and Com- munication* 1 (3).
- Tuomioja, Erkki (1967) *Tahditon rauhanmarssi*. Helsinki: Weilin+Göös.
- Virtanen, Mikko J. (2007) *Refleksiivisen modernisaation teoria. Ulrich Beckin aikalaistsdiagnoosi yhteiskuntateoria- na*. (A theory on Reflexive Modernization. 'Zeitgeist' Theory of Ulrich Beck.) Master thesis in Faculty of social sciences at the University of Helsinki. Depart- ment of Sociology.
- Wall, Erika & Olofsson, Anna (2008) Young people making sense of risk are materialized within the social context of everyday life. *Young* nr 4.
- Yndigegn, Carsten & Waara, Peter & Paakkunainen, Kari (2005) *Internet, Interaction and Networking. Post-Na- tional Identities of Youth in Cities around the Baltic Sea*. Aleksanteri Papers 3:2005 and Finnish Youth Research Network publication # 58, 2005.

KIRJOITTAJAT

Eekku Aromaa (YTM) on rauhanjärjestö Sadan-komitean pääsihteeri. Lisäksi hän on toiminut erilaisissa kansalaisjärjestöissä ja -liikkeissä niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, esimerkiksi Partioliikkeen maailmanjärjestön YK-vaikuttamisen ryhmässä, Nuorisoyhteistyö Allianssin kv-jaostossa ja Vihreissä monin tavoin. Aromaa oli artikkelia kirjoittaessaan nuorisolain mukaan nuori ja kuului siten myös tutkimuksen kohderyhmään.

Päivi Harinen (YTT) dosentti (Tampereen yliopisto), yliopistonlehtori (Itä-Suomen yliopisto). Harinen on ollut tutkimuksissaan kiinnostunut erilaisten nuorten yhteiskunnallisen ja yhteisöllisen jäsenyyden ehdoista, rajoista ja mahdollisuuksista.

Pirjo Jukarainen (HT), dosentti, on Tampereen yliopiston Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskuksen (TAPRI) erikoistutkija. Hänen viimeaikaiset tutkimuksensa ovat käsitelleet kouluympäristöjen turvallisuutta, sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan yhteensovittamista sekä turvallisuusalan sukupuolittunutta toimijakenttää. Jukarainen on jäsen ohjausryhmässä, joka seuraa YK:n Turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325:n (Naiset, rauha ja turvallisuus) Suomen kansallisen toimintaohjelman toteutusta.

Antti Kivijärvi (YTM) toimii tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa Kanuunan (kaupunkimaisen nuorisotyön kehittämisverkosto) koordinoimassa monikulttuurisen nuorisotyön kehittämishankkeessa. Lisäksi Kivijärvi valmis-

telee väitöskirjaa Itä-Suomen yliopiston Yhteiskuntatieteiden laitokselle. Väitöstutkimuksessa käsitellään kulttuuriset rajanvedot ylittäviä ystävyyssuhteita nuorten vapaa-ajalla.

Kari J. Laitinen (KM) toimii Pääesikunnan Henkilöstöosastolla tutkimuspäällikön tehtävissä ja on osallistunut puolustusvoimien koulutusta koskevan palautejärjestelmän kehittämiseen vuodesta 2007 alkaen.

Mari Linnapuomi (VTM) toimii hallintovirkamiehenä EU:n neuvoston sihteeristössä. Vuosina 2006–2009 hän työskenteli sihteeristön siviilikriisinhallintaosastolla ja on aiemmin työskennellyt ulkoasiain- ja ympäristöministeriöissä sekä YK:n ruoka- ja maatalousjärjestössä (FAO) turvallisuus- ja kehityspolitiikan parissa. Kirjoittajan kiinnostuksen kohteisiin kuuluvat EU:n kehittäminen ja politiikkajohdonmukaisuus.

Janissa Miettinen (YTM) nuorempi tutkija, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto, valmistelee parhaillaan väitöskirjaa lastensuojelun avohuollon vaikuttavuudesta sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden valtakunnallisessa tutkijakoulussa sekä Suomen Akatemian tutkimushankkeessa Lastensuojelun tarpeet, prosessit ja tuloksellisuus.

Sami Myllyniemi (VTM) työskentelee tilasto-suunnittelijana Nuorisotutkimusverkostossa.

Kari Paakkunainen (VTL) toimii tällä hetkellä Helsingin yliopiston Avoimen yliopiston valtiopoliin yliopistonlehtorina. Hän on julkaissut lukuisia valtiopoliin tieteenalaa ja kriittisiä teorioita koskevia analyysejä. Nuorisopoliittinen kulttuuri ja nuorisopoliitiikan arvioinnit ovat jo parikymmentä vuotta olleet Nuorisotutkimusverkoston pitkän linjan aktiivin kiinnostuksen ja julkaisutoiminnan kohteina.

Mikko Salasuo (VTT) on Talous- ja sosiaalihistorian dosentti ja väitteli Helsingin yliopiston valtiotieteellisestä tiedekuunnasta 2004. Salasuo toimii tutkijana Nuorisotutkimusverkostossa. Hänen tutkimustoimintansa on ollut hyvin laaja-alaista ja koskettaa lukuisia nuoruuden konteksteja. *Tunnetut sotilaat* -kirjahankkeen jälkeen tutkimuksen keskiössä on dopingin käyttö kilpaurheilun ulkopuolella, mutta rinnalla kulkevat useat muut teemat.

Riitta Vornanen (YTT) ma. professori, Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto, tekee tutkimusta Suomen Akatemian tutkimushankkeessa Lastensuojelun tarpeet, prosessit ja tuloksellisuus. Kirjoittaja on ollut mukana jo päättyneessä, professori Pauli Niemelän johtamassa Suomen Akatemian rahoittamassa tutkimushankkeessa Turvattomuus, sen syyt ja hallintakeinot.

TIIVISTELMÄT

SAMI MYLLYNIEMI NUORISOBAROMETRI 2010

Nuorisobarometrin tilasto-osiossa havaitaan mm. että epävarmuuden kokemukset nuorilla ovat vähentyneet kysely kyselyltä. Etenkin 20–24-vuotiaat erottuvat erityisen ”huolettomana” ikäryhmänä. Jopa työnsaamiseen liittyy aiempaa vähemmän epävarmuuden tuntemuksia, vaikka kysely tehtiin taloudellisessa taantumassa.

Puolet nuorista on sitä mieltä, että EU:n ulkopoliittista roolia pitäisi vahvistaa, ja lähes kolmanneksen mielestä Suomen ulkopoliittikkaa tulisi hoitaa lähinnä EU:n kautta. Kolmannes kannattaa myös EU:n yhteistä armeijaa. Toisaalta myös perinteinen, kansalliseen kontekstiin sidottu maanpuolustustahto on voimissaan, ja noin kaksi kolmesta on sekä Nuorisobarometrin että Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan tutkimusten mukaan sitä mieltä, että Suomen on puolustauduttava aseellisesti. Armeijakokemukset ovat nuorilla pääosin myönteisiä, eikä asenne ratkaisevasti muutu myöhemmälläkään iällä. Vain pari prosenttia suomalaisnuorista ei lainkaan halua Suomessa olevan armeijaa. Miesten yleiseen asevelvollisuuteen ja laajaan reserviin perustuvan puolustusjärjestelmän suosio on Suomessa laajaa ja vakaata myös kansainvälisesti vertaillen. Kuitenkin nuorten parissa myös erilaiset asevelvollisuusjärjestelmän uudistusmallit saavat kannatusta. Samalla kun 70 prosenttia nuorista pitää yleistä asevelvollisuutta tärkeänä Suomen puolustukselle, on 40 prosenttia kuitenkin sitä

mieltä, että maailman muuttuminen on tehnyt yleisestä asevelvollisuudesta tarpeettoman.

Maahanmuuttoasenteet ovat nuorillakin koventuneet ainakin suurien linjojen kysymyksissä: tyypillinen asenne on, että Suomeen ei haluta enempää maahanmuuttajia, mutta ystävän ihonvärillä, uskonnolla tai syntyperällä ei ole merkitystä.

Nuoret sijoittavat itsensä vasemmisto–oikeisto-janalla aiempaa enemmän vasemmalle, mutta tämä ei näy vasemmistopuolueiden kannattamisena. Tosin vasemmistoliiton kannatus nuorten parissa on noussut hitaasti mutta tasaisesti vuodesta 2004. SDP:n kannatus puolestaan on ollut alamäessä vuodesta 2004 lähtien ja kokoomuksen vuodesta 2008. Vihreät on ohittanut kokoomuksen nuorten parissa suosituimpana puolueena. Vihreitä ja perussuomalaisia kannattavista nuorista löytyy itsensä vasemmistolaiseksi identifioivia. Kahdessa vuodessa myös nuorison itsemääritely arvoliberalius on huomattavasti lisääntynyt. Ensimmäistä kertaa kysyttiin sijoittumista janalle vihreä–ei-vihreä. Enemmistö, 59 prosenttia, sijoitti itsensä vihreämpään päähän.

EEKKU AROMAA

”KOTI, USKONTO JA ISÄNMAA.
VAPAAUS, VELJEYS JA TASA-ARVO.”
MISSÄ ELÄÄ SUOMALAINEN
PASIFISMI?

Artikkeli käy läpi suomalaisen pasifismin historiaa ja etsii pasifismia Nuorisobarometrin aineistosta. Samalla hahmotellaan suomalaista isänmaallisuutta sotahistorian kautta rakentuvana tarinana ja niin nuorten kuin muidenkin suomalaisten varsin yhteisenä kokemuksena. Nuorisobarometrin aineiston ja aikaisempien suomalaisuuteen liittyvien tutkimusten välillä löydetään yhtymäkohtia. Yleisimpiä vastauksia suomalaisuuteen liittyen olivat vastaukset, joissa viitattiin itsenäisyyteen, muita yleisiä luokkia olivat hyvinvointivaltioon ja turvallisuuteen

liittyvät vastaukset. Maanpuolustustahtoa analysoidaan osana suomalaista identiteettiä. Nuorisobarometrin aineistosta käy ilmi, että nuorilla on miltei yhtä vahva sotilaallinen maanpuolustustahto kuin muulla väestöllä.

Artikkeli vertailee näkemyksiä asevelvollisuudesta. Samaan aikaan kun valtaosa varusmiespalveluksen käyneistä sanoo, että olisi käynyt armeijan myös vapaaehtoisesti, puolustusvoimien lausunnoissa epäillään, ettei vapaaehtoisuus toisi riittävää määrää varusmiehiä palvelukseen. Suomalaisen tuki nykyiselle puolustuspolitiikalle ja laajaan asevelvollisuuteen perustuvalla armeijalla on varsin vahvaa, varsinkin kun tarkastellaan esimerkiksi muiden eurooppalaisten maiden tekemiä ratkaisuja omien armeijoidensa pienentämiseksi tai tehostamiseksi. Nuoret näyttävät tässä suunnilleen yhtä muutoshaluttomina kuin muukin väestö.

Nuorisobarometrin turvattomuutta selvittämissä kysymyksissä nuoret sanovat kokevansa turvattomuutta eniten inhimillisen turvallisuuden alueelle kuuluvien asioiden, kuten ympäristön saastumisen ja eriarvoistumisen vuoksi, ja vain harvat sanovat kokevansa turvattomuutta sotilaallisten uhkien vuoksi. Samanlaisilta tulokset näyttävät myös muissa tutkimuksissa ja koko väestöä tutkittaessa.

Nuoret katsovat hyvin laajalti, että väkivalta on aina väärin. Samoin hyvin harvat sanovat katsovansa, että sota voisi olla joskus oikeutettu ja monet haluaisivat vahvistaa YK:n roolia. Nuorten ulko- ja turvallisuuspoliittiset mielipiteet näyttävät varsin ristiriitaisina.

PÄIVI HARINEN JA ANTTI KIVIJÄRVI KENEN JOUKOISSA? KOSMOPOLIITTINEN SUKUPOLVI JA KYSYMYKSET KANSALLISESTA LOJALITEETISTA

Artikkelissa tarkastellaan, minkälaisen kannan Suomessa asuvat ja maahanmuuttajataustaisiksi luokitellut nuoret ottavat Suomen kansallista

ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskeviin kysymyksiin. Siinä kysytään myös, eroavatko kanta-
väestöön kuuluviksi katsottujen ja maahanmuuttajataustaisten nuorten näkemykset toisistaan jollain systemaattisella tavalla. Tarkastelun lähtökohtina ovat sekä keskustelu kansallisesta lojaliteetista että ajassa käytävä metodologisen nationalismiin kyseenalaistamiskeskustelu. Artikkelin yhtenä pyrkimyksenä on etsiä vastausta kysymykseen siitä, asettuuko Suomessa asuva nuori maahanmuuttajataustainen sukupolvi aktiivisesti venyttämään ja haastamaan heille haastattelukysymyksissä tarjottua kansalaiskuvaa, johon liittyy ajatus asuinmaataan aktiivisesti puolustavista kansalaisista.

Artikkeli perustuu Nuorisobarometrin kantaväestön nuorilta koottuun kyselyaineistoon (n=1897) ja barometriin sisällytettyyn maahanmuuttajataustaisten nuorten osaotokseen (n=203). Analyysin kohteina ovat erityisesti kysymykset ja väittämät, joiden voi lähtökohdaisesti olettaa mittaavan sitoutumista Suomen valtioon ja sen sotilaalliseen puolustamiseen. Analyysissa sivutaan myös nuorten näkemyksiä YK:n ja EU:n merkityksistä kansainvälisen turvallisuuden takaajina.

Analyysissa havaittiin, että monen asenneväittämän kohdalla kantaväestön nuorten ja maahanmuuttajataustaisten nuorten väliset erot ovat vähäisemmät kuin näiden ryhmien sisäiset, esimerkiksi sukupuolittaiset tai ikäryhmittäiset erot. Näyttää myös siltä, että kantaväestöä edustavien vastaajien keskinäiset asenne-erot ovat selkeämpiä kuin maahanmuuttajataustaisten nuorten. Sukupuoli on taustamuuttuja, joka erottelee vastaajia kaikkein selkeimmin. Kantaväestön nuoret miehet ovat valmiimpia puolustamaan (tarvittaessa vaikka asein) Suomea kuin naiset ja etenkin maahanmuuttajataustaiset nuoret miehet.

MARI LINNAPUOMI
EU:N SIVIILIKRIISINHALLINTA
– TEINI-IÄSSÄ

Artikkeli arvioi EU:n siviilikriisinhallinnan kehitystä ja sitä koskevia suomalaisnuorten asenteita kolmella ulottuvuudella, jotka ovat yhteensovittaminen, aktiivisuus ja kattavuus. Yhteensovittamisen osalta artikkeli toteaa, että – vaikka kriisinhallintaoperaatioiden määrä osoittaa yhteensovittamisen edistyneen – EU-jäsenmaiden riittämätön yhtenäisyys ovat vaikuttaneet operaatioiden tuloksellisuuteen sekä siihen, missä kriiseissä EU-valmiuksia on käytetty. Aktiivisuuden osalta EU-operaatioiden lukumäärä, kentälle lähetetyn henkilöstön määrä ja EU:n kriisinhallintarahoitukset ovat kaikki kasvaneet merkittävästi, mutta puutteita on edelleen rekrytoinnissa ja muissa valmiuksissa. EU ei myöskään aina pysty kattavasti hyödyntämään lukuisia sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan työkalujaan.

Puolet Nuorisobarometrin vastaajista tuki aktiivisempaa ulkopoliittikkaa, myös EU-tasolla, mutta vain kolmannes heistä oli valmis vahvistamaan EU-yhteensovittamista siirtämällä ulkopoliittisen päätöksenteon EU-tasolle. Tulosten perusteella muodostettiin neljä ideaalityyppiä, joista ensimmäisen painotukset ovat nationalistisia, toinen tukee vahvaa yhdenmukaista EU-ulkopoliittikkaa, kolmas luottaa EU:n huolehtivan ulkopoliitikasta ja sitä kautta vapauttavan kansallisia voimavaroja muihin tarkoituksiin, ja neljäs edustaa globaalia näkökulmaa, jossa EU on vain yksi toimija muiden joukossa.

Artikkelin päättää pohdinta tarpeesta arvioida EU:n kriisinhallinnan tuloksellisuutta sekä Lissabonin sopimuksen toimeenpanon vaikutuksista.

KARI LAITINEN
OHI ON! HAVAINTOJA
VARUSMIESTEN LOPPUKYSELYSTÄ
JA NUORISOBAROMETRISTÄ

Artikkelissa on vertailtu Nuorisotutkimusverkoston toteuttaman nuorisobarometrikyselyn ja puolustusvoimien loppukyselyn aineistoja. Kahden varusmiespalvelusta käsittelevän aineiston yhdistäminen luo mielenkiintoisen perspektiivin nuorison käsityksistä palveluksesta puolustusvoimissa. Tulosten vertailun avulla voidaan havaita palveluskokemuksista muodostettujen käsitysten pysyvyys ja samansuuntaisuus palveluksen päättyessä ja muutaman vuoden kuluttua kotiutumisesta.

Aineistojen rinnakkaisen vertailun avulla saavutettiin kiinnostava asetelma, jonka tuloksia voidaan ottaa huomioon varusmiespalveluksen ja palvelusolosuhteiden kehittämisessä. Puolustusvoimien näkökulmasta asetelma tuotti arvokasta palautetta niiltä reserviin siirtyneiltä asevelvollisilta, joiden palveluksen päättymisestä on kulunut jonkin aikaa. Varusmiespalvelus muodostaa asevelvollisen elämänsäkaarensa vaiheen, jossa hän sosiaalistuu sotilasorganisaation toimintatapaan ja kulttuuriin varsin radikaalilla tavalla.

Artikkelissa keskeisinä havaintoina voidaan pitää varusmiespalveluksen suorittaneen näytteen (Nuorisobarometrissa 601 henkilöä) vastausten samankaltaisuutta puolustusvoimien tammikuussa 2009 toteuttaman loppukyselyn aineiston kanssa. Aineistojen vertailu osoittaa puolustusjärjestelmän ylläpitämisen kannalta keskeisten kokonaisuuksien suhteellisen vahvaa pysyvyyttä varusmiesten ja reserviläisten arvo- ja ajatusmaailmassa. Perinteinen maanpuolustustahdon ja sen ulottuvuuksien mittaaminen tuottaa käsityksen vastaajien asenne- ja arvopohjaisesta sitoutumisesta maanpuolustukseen.

Suomalainen nuori asevelvollinen haluaa palvelukseltaan asiallisuutta, mahdollisuuksia löytää itsessään uusia piirteitä ja mahdollisuuksia kokeilla ja ylittää omia rajojaan. Tätä käsi-

tystä tukevat molemmissa mittauksissa toistuvat havainnot kokemuksista palveluksen rasittavuudesta. Mittauksen avulla on todennettavissa myös elämänkaareen liittyvä vaihtelu maanpuolustustahdon pysyvyydessä ja suhtautumisessa puolustusvoimiin. Tätä havaintoa selittänevät muutokset henkilöiden elämäntilanteissa.

MIKKO SALASUO

NUORTEN SUHDE SOTIEMME SUUREN KERTOMUKSEEN

Tehdessään osallistuvaa havainnointia Kainuun prikaatissa vuonna 2008 kirjoittaja kiinnitti huomiota jonkinlaiseen yleiseen historiattomuuteen. Hänen omasta varsinaisesta varusmiespalveluksestaan oli kulunut 15 vuotta. Tuona aikana sekä koulutuksessa käytetty puhetapa että nuorten miesten suhde sotiemme suuriin kertomuksiin vaikutti kokeneen muutoksen.

Yleinen asevelvollisuus nauttii edelleen nuorten keskuudessa suurta suosiota. Suomalaiset nuoret ovat myös isänmaallisia. Sen sijaan syyt jotka painavat varusmiespalveluksen valitsemisessa eivät kiinnity Nuorisobarometrin tulosten mukaan sotiemme suureen kertomukseen. Vanhempien vaikutus painaa valintaa varusmiespalvelun ja siviilipalveluksen välillä tehtäessä yllättävän vähän. Oman suvun tai perheen sotahistoria on tässä katsannossa erityisen keskeinen. Vain 31 prosenttia palveluksen suorittaneista vastasi suvun tai perheen sotahistorialla olleen jonkin verran tai paljon vaikutusta. Palveluksen vielä suorittamattomien kohdalla vastaava luku oli 33 prosenttia.

Daniel Bertaux ja Paul Thompson ovat esittäneet, että sukupolvelta toiselle voi siirtyä muun muassa sosiaalinen asema, arvot ja pyrkimykset, pelot, käsitys maailmasta ja omasta kehosta, itsensäselvyyksiksi muotoutuneet käyttäytymistavat sekä mallit vanhemmuudesta ja avioliitosta. Nuorisobarometrin tulokset indikoivat, että ainakin nuorten tietoisesti varusmiespalvelukseen liitettävillä merkityksillä on hämmästyttävän löyhä

suhde aiempien sukupolvien arvoihin. Nykynuoret etääntyvät vuodelta sukupolvesta, jota Matti Virtanen nimittää sotapolveksi. Onko nykyinen varusmiespolvi jonkinlainen saranapolvi maanpuolustuksen pitkässä vuossa? Historian kertomukset painuvat taustalle ja niiden tilalle syntyy uusia merkityksiä.

Nuoret antavat varusmiespalvelulle erilaisia individualistisia, historiallisia, tulevia ja imaginaarisia merkityksiä. Merkitysten pirstaloituminen asettaa puolustusvoimat uudenlaisen haasteen eteen. Nuoret voivat näennäisesti operoida kokonaisruumiina, mutta kokonaismieli, kollektiivinen voimavara, alkaa olla hyvin huokoinen. Tulisikin pohtia, kuinka virittää varusmiespalvelukseen uusia merkityksiä. Liiallisesti hajotessaan yksilölliset merkityksenannot voivat nakertaa myös varusmiespalveluksen ja yleisen asevelvollisuuden kannatusta.

PIRJO JUKARAINEN

VAPAAUS, VELVOLLISUUS JA TASA-ARVO. NUORTEN TULKINTOJA ASEVELVOLLISUUSJÄRJESTELMÄSTÄ

Artikkeli kokoaa yhteen asevelvollisuusjärjestelmää ja sen yhdenvertaisuutta käsitteleviä kysymyksiä. Suomalainen turvallisuuskeskustelu on ollut sukupuolimyökkää. Asevelvollisista miehistä on kansanterveydellisessä puheessa muotoiltu yhdenmukainen nuorison kategoria. Nuorten naisten lisäarvoa nimenomaan naisina maanpuolustuksessa tai kriisinhallinnassa ei ole kyetty näkemään. Barometrin kysymys parhaasta puolustusjärjestelmästä Suomelle sisälsi viisi vaihtoehtoa: yleinen ja valikoiva asevelvollisuus, vapaaehtoinen varusmiespalvelus, ammattiarmeija tai koko armeijan lakkauttaminen. Valikoivuuden perustetta tarkennettiin vielä kysymyksellä valinnan perusteesta: soveltuvuus vai sattuma (arvonta). Edelleen kysyttiin niin vapaaehtoisuuden kuin velvollisuudenkin osalta kuuluisivatko nämä molemmille sukupuolille. Vastausten kokonaisuudesta päätellen nuori sukupolvi kannattaa

asevelvollisuusjärjestelmän uudistusta, suuntaan tai toiseen – olkoonkin, että enemmistö hyväksyi sen nykyisen kaltaisen kansalaisvelvollisuutena. Asepalvelus koetaan kuitenkin velvollisuutena nimenomaan miehille, naisten suhteen kyse on enemmänkin kansalaisoikeudesta. Lisää *tasa-arvoa* asepalvelukseen toivoi joka neljäs, eli joko kaikkien velvollisuutta, kaikille vapaaehtoisuutta tai valikointia soveltuvuuden perusteella niin miesten kuin naistenkin parista. Lisää *valikoi-vuutta* – sotilaiden soveltuvuusperiaatteella – esitti seitsemän prosenttia nuorista. Suurempaa *vapaaehtoisuutta* piti parhaana yhteensä 13 prosenttia; enemmistö halusi kutsuntojen koskevan niin miehiä kuin naisiaikin. Alle prosentti nuorista kannatti valintaa arpomalla. Ammattiarmeija sai myös vähän kannatusta. Iso osa nuorista on sen sijaan valmis laajentamaan kansalaisarmeijaa kattamaan naisetkin.

Naisten oikeus suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus on itsestäänselvyys – etenkin naisille itselleen. Ehkä hieman paradoksaalisesti naiset kokevat kuitenkin miehiä yleisemmin armeijan miesten kouluksi. Lähes 40 % kokee vain miehiin kohdistuvan asevelvollisuuden epäoikeudenmukaiseksi. Ratkaisuvaihtoehtojen kirjo asevelvollisuusjärjestelmän uudistamiseksi on kuitenkin suuri. Kaikkia velvoittava kansalaispalvelus, joka sisältäisi asepalvelun ohella myös siviilipalveluvaihtoehdon, saa varsin laajan tuen. Yleinen asevelvollisuus muuttunee Suomessa hitaasti identiteettipoliittisista syistä. Asepalvelus on sopinut myös nykyajan elämäshakuisen nuoren – niin miehen kuin naisenkin – mentaliteettiin. Turvallisuusympäristön muutos vaatii kuitenkin kysymään, ketä tarvitsemme ja millaisiin tehtäviin? Kun turvallisuuspoliittisten ratkaisujen nykytila ei nuoria tyydytä, voisimme antaa heille valtaa pohtia uudistamista. Kuinka saada maahanmuuttajatkin omaksumaan suomalaiset identiteettitarinat? Ja kuinka aktivoida suomalaiset naiset, joilla on nykyisessä ”talvisota”-sankaritarinassa ollut tähän saakka paljolti sivustakatsojan rooli?

RIITTA VORNANEN JA JANISSA MIETTINEN NUORTEN TURVATTOMUUS JA EPÄVARMUUS VUONNA 2010

Artikkelissa käsitellään Nuorisobarometriin vastanneiden nuorten turvattomuuden kokemuksia, turvattomuuden ilmiön jäsentymistä läheisiin ja kaukaisiin turvattomuustekijöihin sekä turvattomuuteen yhteydessä olevia tekijöitä. Tutkimusmenetelminä käytettiin ristiintaulukointia, eksploratiivista faktorianalyysyä, keskiarvotarkasteluja sekä MCA-analyysyä. Faktorianalyysin tuloksena oli kuusi turvattomuuden ulottuvuutta, jotka jäsentyivät henkilökohtaisempiin (uhriksi joutumisen riskit ja henkilökohtaisen elämän riskit) ja kaukaisempiin turvattomuuden aiheisiin (ihmisen toiminnan epäeettisyyteen liittyvä turvattomuus, polarisaatio ja yhteisvastuun katoaminen, kansainvälisiin suhteisiin, uskontoon ja politiikkaan liittyvä turvattomuus sekä ympäristökatastrofit). Turvattomuuden ulottuvuudet voivat olla osittain päällekkäisiä, mutta erottuvat kuitenkin omina turvattomuuden ydinulottuvuuksina.

Turvattomuuden kokemuksia tarkasteltiin sukupuolen, ikäryhmän, perhemuodon, pääasiallisen toimen ja pessimismi–optimismi-taipumuksen mukaan. Sukupuoli selittää tilastollisesti erittäin merkittävästi kaikkia turvattomuuden ulottuvuuksia siten, että naiset ovat turvattomampia kuin miehet. Turvattomuus näyttää painottuvan joko 15–19- tai 25–29-vuotiaisiin tai molempiin ikäryhmiin. Iän vaikutus turvattomuuden kokemuksiin näyttäisi siten olevan epälineaarinen. Pääasiallisen toimen mukaan tarkasteltuna turvattomuutta kokivat eniten vanhempainvapaalla olevat ja koululaiset tai opiskelijat. Koululaiset ja opiskelijat kokivat keskimääräistä enemmän turvattomuutta sekä henkilökohtaisemmissa että kaukaisemmissa turvattomuuden aiheissa. Työttömät ja lomautetut kokivat eniten turvattomuutta henkilökohtaisten riskien kuten oman toimeentulon, oman turvallisuuden, työn saamisen, perheenjäsenen turvallisuuden ja opiskelun vuoksi.

Kiinnostavaa on, että vanhempainvapaalla olevat kokevat muita ryhmiä enemmän turvattomuutta kaukaisempien turvattomuusaiheiden vuoksi, kun muut tekijät on vakioitu. Pessimistiseksi itsensä kokevat keskimääräistä vähemmän turvattomuutta erityisesti etäisemmissä turvattomuustekijöissä. Tulos on kiinnostava mutta vaatisi jatkotutkimuksia, koska on vaikea sanoa mistä tulos kertoo.

Turvattomuuden kokemuksia selittävät sukupuoli, ikä ja nuoren elämäntilanne kuten opiskelu, vanhempainvapaa tai työttömyys. Kaukaisempiin asioihin liittyvä turvattomuus näyttää kiinnittävän myös nuoren tapaan suhtautua elämään. Tulokset antavat tietynlaisen kokonaiskuvan nuorten turvattomuuden aiheista ja niiden painottumisesta nuorten elämässä. Tarvitaan kuitenkin jatkotutkimusta esimerkiksi työttömien nuorten turvattomuudesta ja siitä, miksi 20–24-vuotiaat ovat vähemmän turvattomia kuin heitä nuoremmat ja vanhemmat ikäryhmät.

KARI PAAKKUNAINEN

TAHDITTOMASTA

RAUHANMARSSISTA (1967)

JA YDINSOTAREALISMISTA

(1988–89) KOSMOPOLIITIKAN

VALINKAUHOIHIN (2010)

Suomalaisnuorten käsitykset maailman- ja rauhanpolitiikasta 60-luvun ja 80-luvun kouluaineiden sekä Nuorisobarometrin (2010) aineistojen valossa

Kirjoittaja on vertaillut kolmea erilaista historiallisesti kiehtovaa nuoriso-aineistoa nuorten Suomen ulkosuhteita koskevista ja heidän omista maailman- ja rauhanpoliittisista käsityksistään. Vuosien 1967 ja 1988–89 aineistot olivat ainekirjoitusaineistoja. Niitä verrataan artikkelissa vuoden 2010 Nuorisobarometrin tuloksiin. Käsitykset maailmanpolitiikasta ovat olleet eri polvien piirissä vahvan poliittisen määrittelykamppailun kohteena ja areenana. Käsitysten muutos merkitsee usein relevanttia poliittista (toiminta)horisontin muutosta. Kansainvälinen tematiikka on aina ollut

aikalaistietoisien – sekä kansallisesti että maailmanpoliittisesti orientoivan – nuorison erottautumisen ja uusien asioiden politisoimisen paikka.

1960-luvulla murtautui esiin kansainvälinen herätysliike *tabdittoman rauhanmarssin* hengessä. Maailmallinen vastuu ja idealistis-pasifistinen nuorten kansalaisyhteiskunta oli politisoimassa monia uusia asioita ja suhteita osaksi kansalaiskeskustelua – rikottiin kansallisen järjestyksen ja selviämisen rajoja, tavoiteltiin pelotta osallistujarooleja konservatiivisia tai traditionalistisia opettajapolvia haastaen. 1980-luvun lopulla nuorten paradigma liittyi suurvaltojen ydinsodan uhan erilaisiin realistisiin käsittelytapoihin. Tällainen pelonsekainen varovaisuus liittyi mediayhteiskunnan illuusiottomuuteen, yksilölliseen pelivaraan ja poliittista establismenttia kohtaan koettuun kyynisyyteen. Russellilainen kylmän sodan jakoa väljentävä 'kolmas linja' hämmensi jo Suomessakin.

Nyt nuoret (2010) pohtivat globaalien riskien kehää ja monimielisen vitalisti harkitsevat omaakin mukanaoloa yhteisissä eurooppalaisissa organisaatioissa ja kosmopoliittisen politiikan kanteon epävarman elävissä ratkaisupaikoissa. Globaaleja yhteyksiä ja vastuupaineita korostava 'maailmanpolitiikan' käsite esittäytyi nuorten pohdinnassa jo Lännen nuorison *hullun vuoden* aattona (1967). Sekä Suomen paikkaa kansallisesti EU:ssa, Natossa ja YK:ssa pohtivat realistiset nuoret että uudenlaista ihmisoikeusregiimiä ja sen kansainvälistä sanktiointia etsivät aikamme radikaalit ovat entistä selkeämmin osa globaalia kansalaisyhteiskuntaa. Ollaan vain yksiä kumppaneita, joilta vaaditaan Paasikivi-Kekkosen ajan polvia enemmän kosmopoliittista katsetta ja vastuuta. Pikkuvaltio-Suomea ei voi enää ajatella yksin – muiden keskellä tai välissä. Riskejä harkitseva moderni maailma ei ole vain 60-lukulaisen idealistinen tai universaalinen opettavainen. Realistisen kosmopolitismien on löydettävä itsensä reaalisemmista polttopisteistä ja omakohtaisesti harkituista ongelmakonteksteista – missä universalismi ja relativismi, nationalismi ja etnisismi ovat yhteenkietoutuneita tarkasteluperusteita.

SAMMANDRAG

SAMI MYLLYNIEMI UNGDOMSBAROMETERN 2010

Ungdomsbarometerns statistikavsnitt ger bland annat vid handen att upplevelsen av osäkerhet bland unga har avtagit enkät för enkät. Det är främst 20–24 åringarna som framstår som den speciellt ”sorglösa” åldersgruppen. Trots att enkäten utfördes under den ekonomiska recessionen, så förekommer det mindre oros-känslor än tidigare gällande utsikterna att hitta ett arbete.

Hälften av ungdomarna anser att EU:s utrikespolitiska roll bör stärkas och närmare en tredjedel tycker att den finländska utrikespolitiken företrädesvis bör skötas via EU. En tredjedel stöder också en gemensam EU-armé. Å andra sidan är den traditionella försvarsviljan stark i ett nationellt perspektiv. Såväl Ungdomsbarometerns som PFI:s (Planeringskommissionen för försvarsinformation) undersökning visar att cirka två av tre ansåg att Finland bör försvaras med vapenmakt. De ungas erfarenheter av militärtjänsten är huvudsakligen positiva och attityderna förändras inte heller i någon nämnvärd grad under de påföljande åren. Endast ett par procent av de finländska ungdomarna tycker att Finland inte överhuvudtaget borde ha en armé. Också i en internationell jämförelse är stödet i Finland brett och starkt för ett försvarssystem baserat på allmän värnplikt för män i kombination med en betydande reservstyrka. Trots det vinner också olika reformmodeller gällande värnpliktssystemet gehör bland de unga. Samti-

digt som 70 procent av ungdomarna anser den allmänna värnplikten vara viktig för Finlands försvar, tycker 40 procent ändå att en förändrad värld lett till att den allmänna värnplikten blivit överflödig.

Ätminstone beträffande de stora linjerna har attityderna till invandring också bland ungdomarna hårdnat: en typisk åsikt är att man inte vill ha fler invandrare till Finland, men att vänners hudfärg, religiösa åskådning eller härkomst inte spelar någon roll.

På vänster-högerskalan placerar ungdomarna sig själva något mer till vänster än tidigare, vilket dock inte syns i stödet för vänsterpartierna. Likväl har vänsterförbundets stöd bland ungdomarna ökat långsamt men stadigt från och med år 2004. För SDP:s del har trenden varit nedåtgående sedan år 2004 och för samlingspartiet del sedan år 2008. Som populäraste parti bland ungdomarna har de gröna gått om samlingspartiet. Bland ungdomar som stöder de gröna och sannfinländarna finns det de som identifierar sig som vänstersinnade. Under de senaste två åren har stödet för den så kallade värdeliberalismen bland ungdomarna ökat betydligt. För första gången ställde man nu också frågan om placeringen på skalan grön – icke grön. Majoriteten, 59 procent, placerade sig i skalans gröna ända.

EEKKU AROMAA

”HEM, TRO OCH FOSTERLAND.
FRIHET, BRODESKAP OCH
JÄMLIKHET.” VAR FINNS DEN
FINLÄNDSKA PACIFISMEN?

I artikeln behandlas den finländska pacifismens historia och pacifism utgående från Ungdomsbarometerns (Nuorisobarometri) material. Samtidigt beskrivs finländsk patriotism utgående från en berättelse baserad på krigshistoria och på erfarenheter som är gemensamma för både ungdomar och övriga finländare. Det går också att hitta beröringspunkter mellan Ung-

domsbarometerns material och annan tidigare forskning kring finländskhet. På frågor gällande finländskhet refererade man i de flesta svaren till självständigheten. Andra allmänt förekommande svar handlade om välfärdsstaten och säkerhet. Försvarsviljan analyseras utgående från den betydelse den har som en del av den finländska identiteten. Av Ungdomsbarometerns material framgår det att den militära försvarsviljan är praktiskt taget lika stark hos ungdomar som hos den övriga befolkningen.

I artikeln jämförs olika åsikter om och synpunkter på värnplikten. Samtidigt som merparten av dem som gjort sin militärtjänst säger att de även hade gjort den frivilligt betvivlar man i försvarets utlåtanden att frivilligheten skulle kunna garantera ett tillräckligt stort antal värnpliktiga. Finländarnas stöd för den rådande försvarspolitik och en armé som är baserad på allmän värnplikt är stark, speciellt när man granskar de lösningar man valt i exempelvis andra europeiska länder för att antingen minska den numerära styrkan eller effektivisera sin armé. I den här frågan verkar ungdomarna vara nästan lika förändringsovilliga som den övriga befolkningen.

I frågor där Ungdomsbarometern reder ut begreppet otrygghet säger ungdomarna att de främst upplever otrygghet i fråga om företeelser som hänför sig till området mänsklig trygghet, som exempelvis miljöförstöring, ojämlikhet och samhälleliga klyftor. Endast ett fåtal säger att de upplever otrygghet på grund av militära hot. Även annan forskning, där man beaktat hela befolkningen, visar på liknande resultat.

Att våld alltid är orätt verkar vara en utbredd åsikt bland ungdomar. Likaledes säger mycket få att de tycker att krig ibland kunde vara berättigat och många skulle vilja stärka FN:s roll. Ungdomarnas åsikter om utrikes- och försvarspolitik verkar vara rätt motstridiga.

PÄIVI HARINEN OCH ANTTI KIVIJÄRVI

I VILKET LED (STÅR DU)? DEN KOSMOPOLITISKA GENERATIONEN OCH FRÅGOR OM NATIONELL LOJALITET

I artikeln granskas hur i Finland bosatta ungdomar med invandrabakgrund förhåller sig till frågor gällande Finlands nationella utrikes- och säkerhetspolitik. Artikelförfattarna behandlar också frågan om i vad mån åsikterna bland dem som anses tillhöra ursprungsbefolkningen och bland ungdomar som har invandrabakgrund skiljer sig från varandra på något systematiskt sätt. I granskningen utgår man från såväl diskussioner om nationell lojalitet som en diskussion över tiden där man ifrågasätter metodologisk nationalism. Ett av syftena med artikeln är att få svar på frågan om den i Finland bosatta unga generationen med invandrabakgrund aktivt tänjer på och utmanar den medborgarbild som erbjuds dem i intervjusituationen. Alltså frågor med anknytning till tanken på medborgare som aktivt försvarar det land där de bor.

Artikeln är baserad på enkätmaterial (n=1897) som Ungdomsbarometern samlat in bland ungdomar som tillhör ursprungsbefolkningen och ett delurval (n=203) omfattande unga med invandrabakgrund som inkluderats i "barometern". Det är speciellt frågor och påståenden som man antar mäter beredskapen att förbinda sig att militärt försvara finska staten som är föremål för analys. I analysen tangeras också de ungas syn på FN:s och EU:s betydelse som garantier för internationell säkerhet.

Analysen gav vid handen att skillnaderna mellan unga inom ursprungsbefolkningen och dem med invandrabakgrund visavi flera attitydpåståenden är mindre än de interna skillnaderna inom grupperna. Det gäller exempelvis köns- och åldersgrupprelaterade skillnader. Det verkar också som om skillnaderna i attityder vore tydligare respondenterna emellan bland unga inom ursprungsbefolkningen än bland

ungdomar med invandrarbakgrund. Kön är den bakgrundsvariabel som allra tydligast skiljer respondenterna från varandra. Unga män tillhörande ursprungsbefolkningen är i högre grad beredda att försvara (vid behov också med vapenmakt) Finland än kvinnor och framför allt unga män med invandrarbakgrund.

MARI LINNAPUOMI EU:S CIVILA KRISHANTERING HAR TRAMPAT UR BARNSKORNA

I artikeln utvärderas utvecklingen av Europeiska unionens civila krishantering och finländska ungdomars attityder till sådant som samordning, aktivitet och täckning. Beträffande samordningen konstateras i artikeln att – även om antalet krishanteringsoperationer visar att samordningen förbättrats – otillräcklig koherens medlemsländerna emellan påverkat effektiviteten och i vilka kriser man nyttjat EU:s beredskap. När det gäller antalet EU-krishanteringsinsatser, mängden personal som sänts ut och finansieringen av operationerna har det skett en betydande ökning, medan det fortfarande förekommer problem gällande rekrytering och annan beredskap. EU lyckas inte heller alltid tillfullo tillvarata de omfattande militära och civila krishanteringsredskap som står till buds.

Hälften av dem som deltog i Ungdomsbarometerns opinionsundersökning stödde en aktivare utrikespolitik, också på EU-nivå. Endast en tredjedel av dem var dock beredda att stärka samordningen inom EU genom att överföra det utrikespolitiska beslutsfattandet till EU-nivå. På basis av utfallet gjordes en indelning i fyra idealtyper. Tyngdpunkten i den första är nationalistisk, den andra stöder en stark integrerad utrikespolitik på EU-nivå, den tredje lutar på att EU tar hand om utrikespolitiken och att nationella resurser därigenom frigörs för andra ändamål, medan den fjärde typen representerar ett globalt perspektiv där EU är

en aktör bland andra.

Artikeln avslutas med ett resonemang kring behovet av att utvärdera effektiviteten inom EU:s krishantering och effekterna av implementeringen av Lissabonfördraget.

KARI LAITINEN DAGS ATT MUCKA! IAKTTAGELSER GÄLLANDE FÖRSVARSMAKTENS SLUTENKÄT OCH (ÅRETS) UNGDOMSBAROMETER

I artikeln har man jämfört utfallet från en enkät (Ungdomsbarometern) som genomförts i Ungdomsforskningsnätverkets regi med material i den slutenkät som försvarsmakten ansvarat för. När man kombinerar material ur två undersökningar som bägge behandlar militärtjänsten, uppstår intressanta perspektiv vad gäller ungdomars uppfattning om värnplikten. Genom att jämföra resultaten från bägge undersökningarna kan man notera hur oföränderliga och likriktade uppfattningarna är om erfarenheterna från militärtjänsttiden både vid tidpunkten för när den avslutas och några år efter hemförlovningen.

Med stöd av en parallell jämförelse kunde man uppnå en intressant konstellation. Utfallet av jämförelserna kan beaktas vid utvecklandet av själva militärtjänsten och förhållandena under värnpliktstiden. Sett ur försvarsmaktens synvinkel innebar det värdefull respons från värnpliktiga som just avslutat sin militärtjänst för att överföras till reserven och andra från vilkas militärtjänsttid det redan förflutit någon tid. Militärtjänsten är ett skede i den värnpliktigas levnadslöpp när han eller hon integreras i militärorganisationens verksamhet och kultur på ett mycket genomgripande sätt.

Man kan anse samstämmigheten i svaren från båda undersökningarna vara de centrala iakttagelserna i artikeln där utfallet från Ungdomsbarometerns enkät gällande personer som gjort sin militärtjänst (601 personer) jämfördes med den slutenkät som försvarsmakten genom-

förde i januari 2009. Med tanke på upprätthållandet av det nuvarande värnplikssystemet visar jämförelsen på en relativt stark stabilitet gällande centrala helheter i beväringarnas och reservisternas värde- och tankevärld. Den traditionella försvarsviljan och mätningen av dess betydelse och omfattning ger en uppfattning om respondenternas attitydmässiga och värderingsförankrade engagemang gällande rikets försvar.

Av militärtjänsten förväntar sig unga värnpliktiga finländare saklighet, möjligheter att upptäcka nya drag och egenskaper hos sig själva och tillfällen att pröva och överskrida sina gränser. Den här uppfattningen vinner stöd i upprepade observationer i bägge mätningarna gällande förhållningssättet till om militärtjänsten uppfattas som tung. Med hjälp av mätningen kan man konstatera en viss livsloppsrelaterad variation i beständighet gällande försvarsvilja och förhållningssätt till försvarsmakten. Den här iakttagelsen kan synbarligen förklaras med förändringar i personernas livssituation.

MIKKO SALASUO

UNGAS FÖRHÅLLNINGSSÄTT TILL DEN STORA BERÄTTELSEN OM VÅRA KRIG

När artikelförfattaren år 2008 genomförde deltagande observationer vid Kainuun prikaati (Kajana brigad) lade han märke till ett slags allmän historielöshet. Femton år hade då förflutit sedan han själv gjort sin egentliga militärtjänst. På den tiden och i själva utbildningen förekom ett talesätt om att unga mäns relation till de stora berättelserna om våra krig verkade ha genomgått en förändring.

Den allmänna värnplikten har fortfarande ett starkt stöd bland våra ungdomar. Unga finländare är också patriotiska. Däremot är orsakerna till att unga väljer att göra militärtjänst inte, enligt utfallet i Ungdomsbarometerns undersökning, förknippade med den stora berättelsen

om våra krig. Vid valet mellan militärtjänstgöring och civiltjänstgöring spelar föräldrarnas inflytande en överraskande liten roll. Den egna släktens eller familjens krigshistoria är i det här hänseendet mycket central. Endast 31 procent av dem som gjort militärtjänst svarade att släktens eller familjens krigshistoria skulle ha haft antingen någon eller stor betydelse. Bland dem som ännu inte hade gjort militärtjänst var den motsvarande siffran 33 procent.

Daniel Bertaux och Paul Thompson har hävdats att minnen gällande bland annat social status, värderingar och aspirationer, rädslor, uppfattning om omvärlden och den egna kroppen, beteendemönster som upplevs som självskrivna samt modeller gällande föräldra- och äktenskap kan överföras från generation till generation. Ungdomsbarometerns resultat indikerar att åtminstone den betydelse ungdomarna på ett medvetet plan förbinder med militärtjänstgöringen, har överraskande få anknytningar till tidigare generationers värderingar. Dagens unga fjärras år för år allt mer från den generation som Matti Virtanen kallar krigsgenerationen. Är dagens värnpliktiga eventuellt ett slags "gångjärnsgeneration"¹ i vår långa försvarshistoria. De historiska berättelserna hamnar i bakgrunden och nya värden skapas.

Ungdomarna ger militärtjänsten olika individualistiska, historiska, kommande och imaginära betydelser. Splittrade och fragmenterade betydelser ställer försvaret inför nya utmaningar. Ungdomarna kan skenbart fungera som en sammansvetsad helhet, men helhetsföreställningen, den kollektiva resursen, börjar vara rätt urholkad. Man bör fundera på hur man kunde ge militärtjänsten nytt innehåll. En alltför stor spridning och individuella betydelseprocesser kan nagga stödet för militärtjänstgöringen och den allmänna värnplikten i kanterna.

1 Från engelskans hinge generation

PIRJO JUKARAINEN

FRIHET, ANSVAR OCH JÄMLIKHET. UNGAS TOLKNINGAR AV VÄRNPLIKTSSYSTEMET

I artikeln har man sammanställt frågor gällande värnpliktssystem och jämställdhet. Säkerhetsdebatten i Finland har inte beaktat frågan om kön. I diskussionerna om exempelvis folkhälsan utgör de värnpliktiga männen en enhetlig ungdomskategori. Inom såväl försvar som krishantering har man varit oförmögen att se de unga kvinnornas mervärde som uttryckligen kvinnor. Barometerns fråga gällande det bästa försvarssystemet för Finland gav fem alternativ: allmän eller selektiv värnplikt, frivillig militärtjänstgöring, yrkesarmé eller att lägga ner hela armén. Selektiviteten preciserades med en fråga om urvalskriterierna: lämplighet eller slumpmässigt val (lottning). Gällande såväl frivillighet som obligatorium ställdes också frågor om det borde gälla för båda könen. Utgående från en helhetsbedömning av svaren stöder den unga generationen en förnyelse av värnpliktssystemet i en eller annan riktning – samtidigt som majoriteten godkände ett system som påminner om den nuvarande medborgarskyldigheten. Som skyldighet betraktad upplevs militärtjänsten som ett uppdrag uttryckligen för män. När det gäller kvinnor ser man den som en medborgarrättighet. Ökad *jämlikhet* gällande värnplikten önskades av var fjärde, det vill säga alternativt en skyldighet för alla, en frivillig rättighet för alla eller lämplighetsbaserad selektion bland såväl män som kvinnor. Ökad *selektivitet* – enligt lämplighetsprincipen – föreslog sju procent av ungdomarna. Totalt 13 procent ansåg större *frivillighet* vara det bästa alternativet; majoriteten ville att mönstringen skulle beröra såväl män som kvinnor. Under en procent stödde alternativet urval genom lottning. Likaledes var stödet för yrkesarméalternativet litet. Däremot var en stor andel av ungdomarna beredda att bredda medborgararmén genom att inkludera också kvinnorna.

Kvinnors rätt att göra frivillig militärtjänst är

en självklarhet – speciellt för kvinnorna själva. Paradoxalt nog upplever kvinnor dock oftare än män militärtjänstgöringen som en skola för män. Närmare 40 % av respondenterna upplever värnplikten för män som orättvis. Utbudet av lösningsalternativ gällande förnyelsen av militärtjänstgöringssystemet är dock stort. En medborgartjänst som gäller alla och som förutom värnplikten också innefattar civiltjänstgöringsalternativet får ett mycket brett stöd. På grund av identitetspolitiska orsaker torde den allmänna värnplikten i Finland förändras långsamt. Värnplikten har passat dagens upplevelsesökande ungdomars mentalitet, såväl kvinnors som mäns. Förändringarna i säkerhetsmiljön kräver ändå att vi ställer oss frågan vem och vilka vi behöver och för hurudana uppdrag? Eftersom dagens säkerhetspolitiska lösningar inte tillfredsställer de unga, kunde vi ge dem möjligheter att fundera på förnyelser. Hur få också invandrarna att omfatta de finländska identitetsberättelserna? Och hur aktivera de finländska kvinnorna, som hittills i dagens ”vinterkrigsrelaterade” hjälteberättelse rätt långt haft den utomstående betraktarens roll?

RIITTA VORNANEN OCH

JANISSA MIETTINEN

UNGAS OTRYGGHET

OCH OSÄKERHET ÅR 2010

I artikeln behandlas upplevelser av otrygghet bland ungdomar som deltog i årets ungdomsbarometer. Erfarenheterna grupperades i otrygghetsfaktorer som å ena sidan beror på företeelser på nära håll och å andra sidan sådana som är mera avlägsna samt faktorer som hör samman med otryggheten. Studien bygger på forskningsmetoder bestående av korstabellering, explorativ faktoranalys, granskningar av medelvärden och analysverktyget MCA-analys². På basis av faktoranalysen kunde vi skapa sex

2 Engelskans Multiple Classification Analysis.

dimensioner som beskriver otrygghet. De består av både personliga (risken för att bli offer och riskmoment på det individuella planet) och mera avlägsna otrygghetsfaktorer (otrygghet till följd av oetiska mänskliga aktiviteter, polarisering och bristande ansvarskänsla, otrygghet i förhållande till internationella relationer, religion och politik samt miljökatastrofer). Otrygghetsdimensionerna kan delvis överlappa varandra, men går trots det att särskilja som egna separata kärndimensioner.

Upplevelserna och erfarenheterna av otrygghet granskades utgående från kön, åldersgrupp, familjeform, huvudsaklig befattning och benägenhet för pessimism–optimism. Statistiskt förklarar kön på ett betydande sätt all slags otrygghetsdimensioner i och med att kvinnor är tryggare än män. Tyngdpunkten när det gäller otrygghet verkar ligga antingen på åldersgruppen 15–19 åringar eller 25–29 åringarna eller bägge åldersgrupperna. Ålderns inverkan på upplevelserna av otrygghet verkar därmed vara icke-lineär. Granskningen utgående från den huvudsakliga befattningen gav vid handen att det var föräldralediga personer och skolelever eller studerande som upplevde sig som mest trygga. Skolelever och studerande upplevde mer otrygghet än genomsnittet på såväl det personliga planet som gällande mera avlägsna otrygghetsfaktorer. Arbetslösa och permitterade upplevde mest otrygghet på det personliga planet gällande den egna tryggheten, möjligheterna att få arbete, familjemedlemmars trygghet och studier. Det är intressant att föräldralediga personer mer än andra grupper upplever otrygghet gällande mera avlägsna otrygghetsfaktorer när de övriga betingelserna är stabila. De som anser sig vara pessimister upplever mindre otrygghet än medeltalet speciellt i förhållande till mera fjärran otrygghetsfaktorer. Utfallet är intressant men skulle kräva fortsatta undersökningar, eftersom det är svårt att säga vad resultatet riktigt vittnar om.

Upplevelsen av otrygghet förklaras av både kön, ålder och den ungas livssituation som exempelvis studier, föräldraledighet eller arbets-

löshet. Otrygghet i relation till mera avlägsna företeelser verkar också ha ett samband med den ungas sätt att förhålla sig till livet. Utfallet ger en viss helhetsbild av orsakerna och den relevans de har i ungdomarnas liv. Fortsatt forskning är dock nödvändig gällande exempelvis arbetslösa ungas otrygghet och varför 20–24 åringarna är mindre trygga jämfört med både de yngre (15–19) och de äldre (25–29) åldersgrupperna.

KARI PAAKKUNAINEN

FRÅN ”FREDSMARSCH I OTAKT”³
(1967) OCH KÄRNKRAFTSREALISM
(1988–89) TILL KOSMOPOLITISKA
STÖPSLEVAR (2010)

Finländska ungdomars uppfattningar
om världs- och fredspolitiken i ljuset av
skoluppsatser från 60- och 80-talen samt
2010 års Ungdomsbarometer

Skribenten har jämfört tre historiskt intressanta undersökningar som behandlar unga finländares uppfattning om Finlands externa relationer och deras åsikter om världs- och fredspolitiken. Materialet från år 1967 och åren 1988–89 bestod av skoluppsatser och jämförs i artikeln med utfallet från 2010 års Ungdomsbarometer. Olika generationers divergerande åsikter om världspolitiken har varit föremål för och fungerat som skådeplats för ett slags definitions-kamp. Åsiktsförändringar ger ofta upphov till relevanta politiska (verksamhet) horisontbyten. Internationella teman har i alla tider gett den samtidsmedvetna – ävensom nationellt och världspolitiskt orienterade – ungdomen anledning att sticka ut ur mängden och politisera nya frågor.

På 1960-talet växte en internationell väckelserörelse fram i *den taktlösa fredsmarschens anda*. Det globala ansvaret och ungdomarnas idealistisk-pacifistiska medborgarsamhälle bör-

3 Refererar till Erkki Tuomiojas bok *Tahditon rauhanmarssi* från år 1967

jade, som en del av medborgardiskussionen, politisera många nya frågor och förhållanden – man överskred den nationella ordningens och överlevnadens gränser, eftersträvade oförskräckt rollen som medaktör och utmanade därmed den konservativa eller traditionalistiska lärargenerationen. I slutet av 1980-talet var ungdomarnas paradigm eller tankesystem påverkat av stormakternas olika sätt att behandla kärnvapenkrigshotet. En sådan skräckblandad försiktighet hörde samman med mediasamhällets illusionslöshet, det individuella spelrummet och cynismen i förhållande till det politiska etablissemangen. Den russellska 'tredje linjen', som gav det kalla krigets tudelning större bredd, förbryllade också i Finland.

Dagens unga (2010) funderar över de globala riskernas karaktär och överväger aktivt men kritiskt med an varierande vitalitet att själva medverka i gemensamma eller alleuropeiska organisationer och avgörande instanser där kontroversiella kosmopolitiska beslut behandlas. Begreppet världspolitik, där globala kontakter och ansvarstryck betonas, gav sig

tillkänna bland ungdomarna i väst redan på tröskeln till *det galna året* (1967). Både realistiska unga som begrundar Finlands nationella roll i EU, NATO och FN och vår tids radikaler som söker en ny människorättsregim och internationellt bifall för den, ingår allt tydligare i ett globalt medborgarsamhälle. Vi är endast en av många medaktörer och man förväntar sig att vi ska ha en mer kosmopolitisk syn och större ansvarskänsla än Paasikivi-Kekkonen tidens generationer. Småstatsfinland kan inte längre uppfattas som en separat entitet – en bland eller mellan andra. Den riskbedömande moderna världen är inte vare sig enbart 60-tals idealistisk eller universellt pedagogisk. Den realistiska kosmopolitismen bör finna väg till mer reella brännpunkter och självbedömda problemkontexter – där universalismen och relativismen, nationalismen och etnicismen utgör de sammanflätade bedömningsgrunderna.

Översättning: Katarina Torvalds-Wiik, käännöstoimisto Katarsis

ABSTRACTS

SAMI MYLLYNIEMI YOUTH BAROMETER (NUORISOBAROMETRI)

Youth Barometer's statistics reveal that young people's experiences of insecurity have decreased from survey to survey, and 20-24-year-olds in particular stand out as a particularly "carefree" age group. Even looking for work created less insecurity than before, despite the fact that the survey was conducted during a period of economic recession.

Half of the young people were of the opinion that the EU should strengthen its foreign policy, and almost one third thought that Finland's foreign policy should be dictated mainly through the EU. A third also supported a joint EU army. On the other hand a traditional national defence has strong support and, according to both Nuorisobarometri and the Advisory Board for Defence Information (ABDI) planning committee surveys, around two-thirds say that Finland must defend herself militarily. Young people have mainly positive experiences of the army, and this attitude remains as people age. Only 2% of young people say that Finland shouldn't have an army at all. However, young people also supported different kinds of new national service models. While 70% of young people view national service as an important part of Finnish defence, 40% think that the changing world has made universal conscription unnecessary.

Attitudes to immigration have hardened also among young people. The typical attitude

is that they don't want any more immigrants coming to Finland, but on the other hand it doesn't matter what one's friend's religion, skin colour or ethnic background is.

Young people are more leftwing than before, but this doesn't manifest as increased support for leftwing parties, although the Left Alliance has been slowly but surely gaining in popularity since 2004. Young people's support for the Social Democratic Party on the other hand has been waning since 2004, and support for the National Coalition Party has been slipping since 2008. The Green party has overtaken the National Coalition Party as young people's most-supported party. Young people who support the Green Party and the True Finns Party identify themselves as leftwing. Compared to two years ago, young people's values have become clearly more liberal. When they were asked for the first time to define their 'greenness', 59% saw themselves as being more green than not.

EEKKU AROMAA

"HOME, RELIGION AND THE FATHERLAND. LIBERTY, FRATERNITY AND EQUALITY"

Where does Finnish pacifism fit in?

The article deals with the history of Finnish pacifism and analyses pacifism in the Finnish Youth Research Society's Finnish-language publication Nuorisobarometri. At the same time it will outline Finnish patriotism as a narrative constructed of war history, and as an experience that has been shared by young and older Finns alike. Similarities are identified in the Nuorisobarometri material and previous research on Finnishness. The most common answers related to Finnishness referred to independence and also to the welfare state and safety. National defence is analysed as a part of Finnish identity. It emerged from the Nuorisobarometri research data that youths have almost as strong a wish for a militaristic national defence as the rest of the population.

The article compares views on national service. While the majority of those who have done national service say that they would have joined the army voluntarily, representatives of the army doubt whether a sufficient number of conscripts would sign up of their own free will. Finns' support for the current national defence policies and an army based on wide conscription is particularly strong, especially in relation to the way that other European countries have looked for ways to reduce their armies or make them more effective. Youths appear to be as resistant to change about these matters as the rest of the population.

In questions in Nuorisobarometri that deal with a lack of safety, youths say that they feel unsafe mainly in connection to human safety, e.g. pollution of the environment and inequality, and only a few say that they feel that lack of safety is connected to a military threat. Similar findings have been made in other studies and in surveys of the whole population.

Youths broadly support the view that violence is always wrong. Very few are of the opinion that war can sometimes be justifiable, and many would like to see the role of the UN strengthened. Youths' opinions about foreign and security policies appear to be particularly contradictory.

**PÄIVI HARINEN AND
ANTTI KIVIJÄRVI**
**WHERE DO I BELONG? THE
COSMOPOLITAN GENERATION AND
QUESTIONS ABOUT NATIONAL
LOYALTY**

The article examines the kind of stance adopted by youths with an immigrant background with regards to issues related to Finland's national foreign and security policies. It also asks if the respective opinions held by those who are seen to belong to the original population and those with immigrant backgrounds differ from each other in any systematic way. The starting points

of the investigation are a discussion about national loyalty and the current critical debate on methodological nationalism. One of the aims of the article is to find answers to the questions of whether youths in Finland with immigrant backgrounds actively stretch and challenge the image of citizenship that is presented to them in the survey questions, which are based on the idea that citizens are active defenders of the country they inhabit.

The article is based on Nuorisobarometri's survey of youths who are members of the original population (n=1897) and youths with immigrant backgrounds (n=203). The analysis focuses on questions and claims that measure commitment to the Finnish state and military security. The analysis also touches upon young people's opinions of the role of the UN and EU in protecting international security.

The research findings indicate that many of the differences between youths who are members of the original population and those with immigrant backgrounds were not as big as the differences within the respective groups when they are divided along the lines of e.g. gender or age. It also seems that the differences of opinion are bigger among the original population compared to those with immigrant backgrounds. Gender is a background variable that differentiates between respondents in the clearest way of all. Young male members of the original population are more ready to (militarily if required) defend Finland than females or young men with immigrant backgrounds in particular.

MARI LINNAPUOMI
**EU CIVILIAN CRISIS MANAGEMENT
– IN TEENAGE?**

The article assesses the development of EU civilian crisis management and related attitudes of the Finnish youth on three dimensions: coherence, level of activity and comprehensiveness.

As regards coherence, it points out that – even if the number of crisis management operations indicates increasing coherence – insufficient coherence between EU Member States have affected the effectiveness of these operations as well as the choice of crises where EU capabilities have been activated. Concerning activity, the number of EU operations, numbers of deployed personnel and EU financing for crisis management have all raised significantly but gaps persist in recruitment and other capabilities. Finally, the EU is not always able to use its numerous military and civilian crisis management tools in a comprehensive manner.

Half of the Youth barometer respondents voiced support for more active foreign policy, including at EU level, whereas only a third of them are willing to strengthen EU coherence by taking foreign policy decisions at the level of the union. On the basis of the results, four "ideal types" were formed: the first with a nationalist emphasis, the second supporting strong integrated EU foreign policy, the third relying on the EU taking care of foreign policy, freeing national resources for other purposes, and the fourth adopting a global perspective where the EU is only one actor among many.

The article concludes with some reflections on the need to assess the effectiveness of EU crisis management and on the impact of Lisbon Treaty implementation.

KARI LAITINEN

IT'S OVER! OBSERVATIONS ON THE FINAL SURVEY OF CONSCRIPTS AND NUORISOBAROMETRI

The article compared the Finnish Youth Research Network's survey with data from those who have just finished serving in the armed forces. The merging of the data of two studies on conscript services created an interesting perspective on youths' understanding of serving in the armed forces. By comparing the survey

results it was found that people viewed serving in the army in a similar vein straight after finishing their service as they did a number of years later.

The comparison of the two sets of data led to an interesting configuration, whose results should be taken into account in the development of conscript services. From the point of view of the armed forces, the research design produced valuable feedback from reserves who completed their national service some time ago. The time that reserves spent doing national service forms a stage in their lives when they are socialised into military culture and procedures in a very radical way.

The main finding in the article is that those respondents who have completed their national service (601 people in the Nuorisobarometri study) viewed their experiences in a similar vein to those who responded to the defence forces survey in 2009. Comparison of the data demonstrates that values that are central from the point of view of maintaining the military forces are relatively strongly supported among conscripts and reserves. The traditional ways of measuring the aim of national defence and its scope shows that the respondents are ideologically committed to national defence.

The young Finnish conscript wants his time in the army to be filled with duty, to provide opportunities for him to find new qualities within himself and to get the chance to push and surpass himself. This view is supported by the observations repeated in both surveys about conscription as a stressful experience. The survey also helps to prove that there are changes linked to the life course with regards to attitudes to military defence and the armed forces. This observation is probably explained by changed circumstances.

MIKKO SALASUO

HOW YOUNG PEOPLE VIEW THE GRAND NARRATIVE OF FINLAND AT WAR

While conducting participant observation in the Finnish Army's Kainuu Brigade in 2008, the writer paid attention to a kind of general lack of history. He did his own national service 15 years ago. At that time a way of speaking used in the training and the young men's relationship with the great narrative of Finland at war seemed to have undergone a transformation.

General conscription is still popular among youths. Young Finns are also patriotic. However, according to the Nuorisobarometri results, the reasons that influence choosing national service are not related to the great narrative of Finland at war. Parental pressure has a surprisingly weak influence on the choice between military or civil service. One's own family's war history is in this respect particularly important. Only 31% of those in the services replied that their family's war history was a moderate or large influence. 33% of those who have yet to complete their national service gave the same answer.

Daniel Bertaux and Paul Thompson have shown that e.g. social status, values and aspirations, fears, views of the world and one's own body, innate behavioural patterns, and models of parenthood and marriage can all be passed down from generation to generation. The Nuorisobarometri results indicate that youths' conscious reasons for choosing the army service have a surprisingly loose relationship with the previous generation's values. Contemporary youths become more estranged every year from what Matti Virtanen calls the war generation. Is the current generation of conscripts the one that manifests a rupture in the present attitude towards military defence? Historical narratives fade into the background and new important things rise to take their place.

Youths attach different kinds of individual, historical, future and imaginary meanings to

national service. The fragmentation of meanings poses new challenges for the armed forces. Youths can apparently operate as a collective, but their collective mental landscape is beginning to show cracks. Consideration should be given to how to attach the new meanings to national service. As they disintegrate, individual meanings can gnaw away at support for national service and general conscription too.

PIRJO JUKARAINEN

FREEDOM, DUTY AND EQUALITY. YOUNG PEOPLE'S VIEWS OF THE CONSCRIPTION SYSTEM

The article gathers together questions related to the conscription system and its equality. The Finnish safety debate has excluded the question of gender. Conscripted men are in national health discourse viewed as a whole, without paying attention to the differences within this group. Young women's added value as women in the defence of the country or in times of crisis has not been acknowledged. Barometri's question about the best defence system for Finland contained five options: general and selective conscription, voluntary national service, professional armies, or totally abolishing the army. There were more definitive options in the voluntary national service category: suitability or random (lottery). It was once again asked in the voluntary versus obligatory section if it should be applicable to both genders. All in all, the young generation supported a renewal of the conscription system in one direction or another – although the majority supported the current civic duties. Conscription was still seen as men's duty, while in the case of women it was seen as a civil right. A quarter supported more equality in conscription, i.e. in a system that is either entirely obligatory, entirely voluntary or one that is based on suitability. More *selectivity* – based on one's suitability for the military – was supported by 7% of youths. A more voluntary

system was supported by 13%, and the majority wanted both men and women to be called up. Less than 1% supported a lottery system. A professional army was also poorly supported. A large proportion of youths were rather in favour of enlarging the army to include women.

The right of women to take part in national service is self-evident – especially to women themselves. Perhaps somewhat paradoxically, women feel more generally than men that the army is particularly useful for men. Almost 40% feel that conscription which is targeted at men is unjust. The spectrum of solutions to the problem of the conscription system is however vast. National service that is required of all, and which would contain a civil as well as a military option, has by far the greatest support. General conscription in Finland will probably change slowly because it is closely related to the question of identity. Conscription suits today's experience-hungry youth – both male and female. Change in the circumstances with regards to safety however demands that we ask, who is needed, and for what kinds of tasks? When current defence politics do not satisfy youths, we could give them the power to think about how things can be renewed. How can immigrants embrace Finnish identity narratives? And how can Finnish women, who have until now been relegated to mere spectators in the "Winter War" story, be activated?

**RIITTA VORNANEN AND
JANISSA MIETTINEN
YOUTHS' INSECURITY AND
UNCERTAINTY IN 2010**

The article deals with Nuorisobarometri's youth survey on experiences of insecurity, how insecurity is linked to close or distant threats, and what factors feed insecurity. The research methods used were explorative factor analysis, mean value studies and MCA analysis. The factor analysis revealed six areas of insecurity which were either

more personal (risks of becoming a victim and personal life risks) or less personal (insecurity linked to the unethical behaviour of others, polarization and a lack of collective responsibility, international relationships, religion, political insecurity and environmental catastrophes). Although dimensions of insecurity can partly overlap each other, they can be separated into core areas of insecurity.

Experiences of insecurity are examined according to gender, age group, family relations, source of income, and tendency towards optimism or pessimism. Statistically, gender explains very significantly the full scope of insecurity in the way that women feel less secure than men. Insecurity appears to be concentrated among either 15–19 or 25–29-year-olds, or on both age groups. The influence of age on experiences of insecurity therefore seems to be unlinear. When studied according to the main activity, insecurity is experienced most by parents on parental leave, schoolchildren and students. Schoolchildren and students experienced a higher than average level of insecurity for personal and more distant security reasons. Unemployed people and laid-off workers experience personal risks of insecurity regarding income, safety, job-seeking, family members' security and studying. It is interesting that those on parental leave experience more insecurity than other groups due to more distant insecurity factors when other factors have been controlled for. Pessimistic people experience less insecurity than average, especially with regards to more indirect factors. This result is interesting but would demand further investigation to understand what it means.

Experiences of insecurity are explained by gender, age and youths' life situation with regards to studying, being at home with children or unemployment. More indirect factors connected to insecurity seem to be connected to the way that young people relate to life. The results provide a certain overall picture of young people's insecurity issues and their emphasis in young people's lives. Further studies are however

required on e.g. unemployed youths' insecurity and the reasons why 20–24-year-olds are less insecure than those both younger and older than them.

KARI PAAKKUNAINEN

**FROM PEACE PROTEST MARCHES
(1967) TO REALISM ABOUT
NUCLEAR WAR (1988–89) TO
COSMOPOLITANISM (2010)**

**Finnish youths' understanding of world and
peace politics in the light of school written
assignments from the 1960s and '80s and
Nuorisobarometri data (2010)**

The writer has compared three different kinds of historically engaging data sets on youths and their understanding of international politics and peace. Data from 1967 and 1988–89 consists of written assignments conducted in schools. These are compared to the Nuorisobarometri results from 2010. Views on world politics have been a focus and arena of fierce political battles between different generations. Change in understanding often signifies a change in the relevant political horizon. The question of how to view international relations has always been a channel for young people to make a distinction and bring new issues into the sphere of politics – both international and global.

The 1960s saw the breakthrough of the international movement that was embodied in the large marches for peace. Global responsibility and idealist-pacifist civil society consisting of young people politicised many new issues and relationships and brought them to civic debates – ideas about order were transgressed and there was a goal to challenge conservative and traditional generations. The youth paradigm at the end of the 1980s focused on realistic ways of dealing with the threat of nuclear war between the superpowers. This kind of frightened caution was connected to the way the media disillusioned people and the cynicism directed at the

political establishment. The Russelesque 'third way' that downplayed the division created by the Cold War was evident in Finland too.

Now young people (2010) think about the global risks and consider their own participation in European organizations and the uncertainty of cosmopolitan politics. The concept of 'world politics', which emphasises global connections and responsibilities, presented itself in young people's way of thinking in the West already on the eve of the 'year of madness', 1967. Both realistic young people who analyse Finland's international position within the EU, NATO and the UN and the new kind of human rights regime, and the radicals of our time who look for international sanctions, are more than ever part of the global civic society. We are now only one partner among many and a cosmopolitan outlook and responsibility is required of us more than it was from previous generations. Finland can no longer be thought of as standing alone – between or amongst others. The risk-conscious modern world is no longer idealistic, as it was in the 60s, or universally patronising. The realistic cosmopolitan has to find himself from more realistic focal points and personally considered problem contexts – where universalism and relativism, nationalism and ethnicism are intertwined.

Translation (except for Linnapuomi's abstract):
Don McCracken